

שבוע שמיני עצרת ושמחת תורה - בכל העולם

(01 - 07 October 2023)

ט"ז - כ"ב תשרי תשפ"ד

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להנחת תפילין במשך כל היום כולו (מנין החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמנחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכֹל לְבַבְכֶם וּבְכֹל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ
 יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאַסַּפְתָּ דָגְגָךְ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהַרְךָ: וְנָתַתִּי
 עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לְבַהֲמֹתֶךָ, וְאִכְלֹתָ וּשְׂבַעְתָּ: הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם
 פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וּעִבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים
 וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְהָרָה אִפֵּי יְיָ בְכֶם וְעֲצַר אֶת הַשְּׁמַיִם
 וְלֹא יִהְיֶה מִטָּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאִבַּרְתֶּם
 מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָחָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם: וּשְׂמַתֶּם
 אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם
 לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: וּלְמַדְתֶּם
 אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדָבָר בָּם, בְּשִׁבְתְּכֶם בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ
 בְּדֶרֶךְ, וּבְשִׁכְבְּךָ, וּבְקוּמְךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ,
 וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׁמַיִם עַל
 הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
 אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כַּנְפֵי בְגָדֵיהֶם
 לְדַרְתָּם, וְנָתַנוּ עַל־צִיצִית הַכַּנֵּף פִּתִּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם
 לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעִשִׂיתֶם
 אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר
 אִתָּם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִׂיתֶם אֶת כָּל
 מִצְוֹתַי, וְהִייתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר
 הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי
 יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לזמננו קודם התפילה:

הַרְיֵנוּ מִקְבֵּל עָלֵינוּ מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָה לְרַעַךְ בְּמוֹד:
 מַעֲוָה לְהַתְּפַלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי
 שְׂמַתְחֵל לִימֵי הַחֹדֶשׁ.
 יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלֵּינוּ אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבְנָה בֵּית
 הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹרְתְךָ:
 אֶךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, וְשִׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמנו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה'
 הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נַשְׁמַתִּי
 בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על
 התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת
 של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד
 ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ
 בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִילִין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל
 ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ
 בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִילִין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך.
 כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר פָּחַר בְּנוּ מִכָּל
 הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן
 הַתּוֹרָה:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

כְּרוּךְ שֵׁם מְלֻכּוֹתָ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכֹל לְבָבְךָ, וּבְכֹל נַפְשְׁךָ, וּבְכֹל
 מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ
 הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ: וְשָׁנַתָּם לְבִנְיָן וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ
 בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשִׁכְבְּךָ, וּבְקוּמְךָ: וּקְשַׁרְתֶּם
 לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל
 מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמַעְנוּ אֶל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה
 אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס . . . שכן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בהדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכג

המשורר מקונן על זמן ארוך ורב שעברו כבר בגלות:

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֶלֶיךָ נִשְׂאתִי אֶת
עֵינַי הַיֹּשְׁבִי בַשָּׁמַיִם: ב הֲנֵה כְּעֵינַי
עֹבְדִים אֶל יְד אֲדוֹנֵיהֶם כְּעֵינַי
שֹׁפְתָה אֶל יְד גְּבֻרָתָהּ בֵּן עֵינַיִנוּ אֶל
יְיָ אֱלֹהֵינוּ עַד שִׁיחַנְּנוּ: ג חֲנַנּוּ יְיָ חֲנַנּוּ
כִּי רַב שְׂבַעְנוּ בּוֹז: ד רַב־תְּשַׁבְּעָה לָּהּ
נַפְשֵׁנוּ הַלְעַג הַשְּׂאֲנָנִים הַבּוֹז לְגֹאֲוֵי
יּוֹנִים:

קכב

מספר המשורר מושב ירושלים והניסים שנעשו בירושלים:

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד שְׂמַחְתִּי בְּאֲמָרִים לִי בַיּוֹם יְיָ נִלְכְּדָה:
ב עַמְדוֹת, הֵיוּ רִגְלֵנוּ בְּשַׁעְרֵיךָ יְרוּשָׁלַם: ג יְרוּשָׁלַם
הַבְּנוּיָה כְּעִיר, שְׂחִבְרָה־לָּהּ יַחְדָּו: ד שִׁשָּׁם עָלוּ שְׂבָטִים
שְׂבִטֵי־יְהוָה עֲדוֹת לְיִשְׂרָאֵל לְהַדוֹת, לְשֵׁם יְיָ: ה כִּי שָׁמָּה,
יָשְׁבוּ כְּסָאוֹת לְמִשְׁפַּט כְּסָאוֹת, לְבֵית דָּוִד: ו שְׂאֵלוּ,
שְׁלוֹם יְרוּשָׁלַם יִשְׁלֹוּ אַהֲבֵיךָ: ז יְהִי־שְׁלוֹם בְּחֵילֶךָ
שְׁלוֹה, בְּאֲרָמְנוֹתֶיךָ: ח לְמַעַן, אַחֵי וְרַעֵי אֲדַבְּרָה־נָא
שְׁלוֹם כָּךְ: ט לְמַעַן, בֵּית־יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲבַקֶּשָׁה טוֹב לָךְ:

אגרות קודש

ב"ה, כ"ד תשרי, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

...מה שכותב אודות המגבית שערך הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ וכו' מוה"ר בן ציון ש"י שם טוב שד"ר לטובת המוסדות חינוך אהלי יוסף יצחק ליובאוויטש במאראקא העומדות תחת נשיאותי.

הנה נכון ואמת הדבר, ובודאי למותר להאריך בדבר הידוע ומפורסם אשר הלחץ והדוחק שם גדול ביותר, ובמילא סובלים מזה עניני תורה ומצות ג"כ ביותר, ובפרט בשדה החינוך על טהרת הקדש, ומאידך גיסא הרי מפני רמת החיים שם שהיא נמוכה, הנה בסכומים קטנים לפי ערך מדינות אחרות יש לפעול גדולות, ואף כי בעזה"י לומדים כבר במוסדות חינוך אהלי"י יצחק ליובאוויטש במרוקו אלפים ואלפים תלמידים ותלמידות מבני ובנות ישראל, הרי כל סכום שמתוסף בהקופה מוסיף כמה וכמה מבני ובנות ישראל בכותלי הת"ת והישיבות הני"ל, ואף שאין מתחשבים בהמצב בהקופה ולוויים, הרי מובן שגם הלואות מוגבלות הם ודי"ל. ומטובו למסור תודה וברכה לכל אלו שהשתתפו במגבית הני"ל הן העושים והן המעשים אשר בודאי יקיים השי"ת הבטחתו עשר בשביל שתתעשר ובמילא יוסיפו אומץ בזה להבא כהנה וכהנה.

בברכ"ט - המחכה לבשו"ט בכל הני"ל.

תוכן עניינים

מתורת רבותינו נשיאי הב"ד

אדמו"ר הזקן

- 230..... שולחן ערוך עם הערות וצייונים
 232..... שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי'
 235..... לקוטי תורה.

אדמו"ר האמצעי

- 240..... תורת חיים.

אדמו"ר ה'צמח צדק'

- 241..... דרך מצוותיך.

אדמו"ר מוהר"ש

- 242..... תורת שמואל תרל"ג.

אדמו"ר מוהרש"ב

- 243..... ספר המאמרים - המשך תער"ב.

אדמו"ר מוהרי"צ

- 245..... ספר המאמרים - תרפ"ט
 246..... לקוטי דיבורים - בלה"ק.
 247..... רשימת המאסר
 250..... אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ.

הוספות

- 47..... ילקוט לוי יצחק על התורה
 49..... נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח.
 192..... נביאים וכתובים
 200..... עין יעקב - מסכת ברכות
 251..... נקודה משיחת קודש מעובדת
 252..... קריאת התורה למנחה בשבת קודש
 253..... לוח זמנים
 255..... סדר מצות הדלקת נרות לערב שמיני עצרת ושמחת תורה.

מאמרי ושיחות הרבי

מאמר דא"ח

- ד"ה להבין ענין שמח"ת,
 יום שמחת תורה, ה'תשל"ג..... 5

התוועדיות

- שיחת ליל שמחת תורה (קודם הקפות) ה'תשל"ג..... 15
 שיחת יום שמחת תורה, ה'תשל"ג..... 22

לקוטי שיחות

- אגרת התשובה, כרך יט, ה..... 37
 וזאת הברכה, כרך כד..... 42

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

- חומש יומי - פרשת וזאת הברכה..... 50
 לוח לתהלים היומי..... 65
 תניא יומי..... 66
 לוח 'היום יום'..... 76

רמב"ם

- הלכה יומית לעיון ברמב"ם..... 79
 שלושה פרקים ליום..... 83
 פרק אחד ליום..... 167
 ספר המצוות..... 186

לימוד מוחולק לפי ימים

- משניות עם ביאור קהתי - מסכת מועד קטן..... 194
 גמרא עם ביאור - מסכת קידושין..... 202
 שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי'..... 232

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור,
 שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 לְהִבִּין עֲנִין הַתּוֹכַח הַפְּנִימִי שֶׁל הַחַג שְׂמֵחַת תּוֹרָה, כִּידוּעַ שְׂנִישׁ
 2 בְּזָה בִּשְׂמֵחַת תּוֹרָה לְשֵׁנֵי פִירוּשֵׁים, פִּירוּשׁ הָרֵאשׁוֹן, שְׁבִנִי
 3 יִשְׂרָאֵל (אֲנָשִׁים וְנָשִׁים וְטָף הֵינּוּ כָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כּוֹלֵם) שְׂמֵחִים
 4 עִם הַתּוֹרָה¹, וּפִירוּשׁ הַשֵּׁנִי, שְׁבִנִי יִשְׂרָאֵל מְשֻׁמְחִים אֶת
 5 הַתּוֹרָה² וּגּוֹרְמִים שֶׁהַתּוֹרָה תִּשְׂמַח,
 6 וְהַשְׂמֵחָה שֶׁל שְׂמֵחַת תּוֹרָה הִיא
 7 שְׂמֵחָה גְּדוּלָּה בְּיוֹתֵר, וְלֹא רַק
 8 בְּאוֹפֵן שֶׁל נִיגוּן (שְׁלֹמֶעֱלָה
 9 מְדִיבוּר, וְעַד לְנִיגוּן פְּשוּט³
 10 שְׁנִיגוּן בְּכָלל נִעְלָה מְדִיבוּר וְיִכּוֹל לִבְטֹא
 11 עֲנִינִים פְּנִימִים שֶׁהֲדִיבוּר לֹא יִכּוֹל
 12 לִבְטֹא, וְעַד לִמְעַלָּה הַמִּיּוֹחֵד שֶׁל יִנְיָוִן
 13 פְּשוּט⁴ שְׂמֵחָה בְּחִסְדוֹת, שֶׁאֵף שֶׁגַם
 14 בְּעִיגוּן פְּשוּט⁵ יֵשׁ תְּנוּעוֹת, כְּכֹל זֹאת
 15 אֵין כּוֹ הַתְּחַלְקוֹת לִפְרָטִים כְּמוֹ
 16 בְּמִילִים), אֲלָא שְׂמֵחָה גַם בְּאוֹפֵן
 17 שְׁנִיגוּן וְחֻדְרֵי עַד לְרִיקוּד
 18 בְּרַגְלִים, וּמְזָה מוֹכֵן, שְׁכָשֵׁם
 19 שְׁהָרִיקוּד שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 20 שְׂשֻׁמְחִים עִם הַתּוֹרָה
 21 (כִּפְּירוּשׁ הָרֵאשׁוֹן בִּשְׂמֵחַת
 22 תּוֹרָה, שְׁבִנִי יִשְׂרָאֵל שְׂמֵחִים בְּתוֹרָה)
 23 הוּא בְּאוֹפֵן שֶׁעַל יְדֵי הָרִיקוּד
 24 בְּרַגְלִים רוֹקֵד וּמִתְעַלֶּה גַם
 25 הָרֵאשׁ הָאֵדָם הַרוֹקֵד, הֵנָּה כֵּן
 26 הוּא גַם בְּנוֹגֵעַ לְרִיקוּד שֶׁל
 27 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׂשֻׁמְחִים אֶת
 28 הַתּוֹרָה (כִּפְּירוּשׁ הַשֵּׁנִי
 29 בִּשְׂמֵחַת תּוֹרָה, שְׁבִנִי יִשְׂרָאֵל גּוֹרְמִים
 30 לְתוֹרָה לְשִׂמְחָה), שֶׁעַל יְדֵי זֶה
 31 שְׁבִנִי יִשְׂרָאֵל מְשֻׁמְחִים אֶת הַתּוֹרָה, הִיא
 32 הֵם פּוֹעֲלִים עֲנִין שֶׁל רִיקוּד
 33 וְעַלְיָה בְּתוֹרָה (וְעַד גַם בְּנוֹגֵעַ
 34 לְכַתֵּר שֶׁעַל גְּבֵי הַסֵּפֶר תּוֹרָה
 35 שֶׁגַם הִכְתָּר 'רוֹקֵד' וּמִתְעַלָּה),
 36 כִּידוּעַ הַפְּתִיגָם⁴ שֶׁל הַרְבֵּי הַרִייעַ
- 16 שְׂהַסְפֵר תּוֹרָה תּוֹכַל לְרַקוּד, יֵשׁ צוֹרֵךְ בְּאִישׁ יִשְׂרָאֵל שְׁנוֹשֵׂא אֶת הַסֵּפֶר תּוֹרָה
 17 וְנִעֲשֶׂה הַרְגָלִים שֶׁל הַסֵּפֶר תּוֹרָה. וְצוֹרֵךְ לְהִבִּין, אֵיךְ שְׂיִיף לְפַעוֹל בְּתוֹרָה עֲנִין
 18 שֶׁל עֲלִיָּה יוֹתֵר מִכְּמוֹ שֶׁהִיא מְצַד עֲצָמָה, וְעוֹד זֹאת, שֶׁהַעֲלִיָּה בְּתוֹרָה נִעֲשִׂית
 19 עַל יְדֵי הָרִיקוּד בְּרַגְלִים דּוֹקָא, וְלְכַאוּרָה, כֵּינֵן שֶׁהַתּוֹרָה עֲנִינָה חֲכָמָה, הַבְּנָה
 20 וְהַשְׂגָּה דּוֹקָא וְדַאף שְׂמֵצִינוּ שְׂבִתּוֹרָה שְׂבִכְתָּב הֵנָּה גַם מִי שֶׁלֹּא יָדַע מֵאֵי קָאָמֵר
 21 יוֹצֵא יְדֵי חוֹבֵת לִימוּד הַתּוֹרָה, וְלִכְּנֵן עוֹלָה לְתוֹרָה וּמְבַרֵךְ בְּרַפְת הַתּוֹרָה⁵, הָרִי
 22 הַשְׂלִימוֹת דְּלִימוּד הַתּוֹרָה הִיא דּוֹקָא בְּתוֹרָה שְׂבִעַל פֶּה, שְׂדוֹקָא בְּהַ מְתוֹגֵלָה

(1) ראה רמ"א אור"ח סתרס"ט. (2) ראה ריש וסוף ד"ה להבין ענין שמח"ת עטר"ת ותש"ה (סה"מ עטר"ת ע' לא. ע' לז. תש"ה ע' 69. ע' 73). סה"מ תרפ"ט ע' סז. ע' פא ואילך. לקו"ש ח"ט ע' 242. וש"נ. (3) ראה מאמרי אדמו"ר האמצעי במדבר ח"ב ע' תרמ. ובכ"מ. (4) ספר השיחות תש"ד ע' 36. (5) הלי' ת"ת לאדה"ז ספ"ב. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 פֶּה, שְׂדוּקָא פֶּה בתורה שבעל-פה שבה ההלכות מבוארות ומפורטות
 2 מתגלה רצון העליון שמכוסה ונעלם בתורה שבכתב שבה
 3 אין ביאור ופירוט של הלכות התורה ואינו מתגלה אלא בתורה
 4 שבעל פה, שמשבארת המסקנא של כל פרטי ההלכות בנוגע
 5 למעשה⁶, והרי לימוד תורה
 6 שבעל פה שבה הרצון האלוקי
 7 העליון בא לידי גילוי צריך להיות
 8 באופן של הבנה והשגה
 9 בשכל אנושי דוקא⁵, ועד
 10 שאמר רז"ל⁷ לגבי אופן פסיקת
 11 ההלכה למעשה שהתורה לא
 12 בשמים היא⁸, אלא פסק ההלכה
 13 הוא דוקא כפי שהדברים מובנים
 14 בשכל האנושי של לומדי התורה
 15 ופוסקי ההלכה בעולם הזה ואין אנו
 16 משגיחין בכת קול מן השמים],
 17 ומאחר שצריך ענין התורה הוא בהבנה
 18 והשגה אינו מוכן מהי
 19 שייכותה של התורה לריקוד
 20 ברגלים דוקא, שלכאורה
 21 הבנה שלכית כמוח שבראש וריקוד
 22 ברגליים הם שני הפכים?
 23 (ב) ויבן בהקדם מה שמצינו
 24 דוגמת שני הפכים הנזכרים
 25 לעיל הבנה והשגה מצד אחד וריקוד
 26 ברגלים, מצד שני בכל שאר
 27 המועדים של חודש תשרי
 28 ששמחת תורה הוא סיומם
 29 וחזתם - לפי סדרם משמחת תורה
 30 וקודם לזה שמני עצרת, תג
 31 הסופות, יום הכיפורים וראש
 32 השנה (עשרת ימי תשובה),
 33 שכולם קשורים עם ספירת
 34 הבינה, שענינה הבנה והשגה
 35 כו', וכיחד עם זה, הרי
 36 כללות ענינם הוא באופן
 37 שלמעלה מציור והגבלה

כו', למעלה מהשגה שהיא מעצם מהותה בהגבלה (כדלקמן).
 והענין בזה, דהנה, ידוע בפירוש הפתוב⁹ בתורה ביום
 השמיני עצרת תהיה לכם, שיום השמיני הוא מדרגה
 השמינית מלמטה למעלה, כשמונים את הספירות מספירת המלכות,
 הספירה האחרונה והתחתונה, למעלה
 (מלכות, יסוד, הוד, נצח, תפארת,
 גבורה, חסד (דעת), כחית
 בינה¹⁰, ולכן בא שמני
 עצרת לאחר שבעת ימי
 הסופות, בדוגמת ספירת
 הבינה (כלשון הכתוב בתורה לגבי
 מצוות שילוח הקן האם רובצת
 על האפרוחים¹¹ ולפי פנימיות
 הדברים, הכוונה לספירת הבינה
 הנקראת בתורת הסוד 'אמא' והיא
 ה'מולידה' את האפרוחים, היינו
 המידות אהבת ה' ויראת ה' הנולדות'
 ונוצרות מההתבוננות השכלית)
 שהיא שומר ההיקף כו'¹²
 כמובא בחסידות 'שבעת ימי הבנין'
 הם 'שבעת ימי ההיקף' ו'שמני' הוא
 'שומר ההיקף' (וכתב אדמו"ר ה'צמח
 צדק' בדרך מצותיך מצות שמיטה:
 "הנה החינוך מצוה ש"ל העיר ענין
 הקף השביעית בכל דבר, כמו בימים -
 יום השביעי שבת, וכן ד' ימי הפסח.
 ופעמים ימנה ד' ואחד חוצה לו, כמו
 שמני עצרת, וכן ד' ימי השבועות
 דספירת העומר ויום החמשים מתן
 תורה ועל דרך זה ד' שני השמיטה כו'.
 וכן כתב בתשובות הרשב"א שיש בו
 סוד גדול לחכמי האמת"). וכיחד
 עם זה¹³, ששמני קשור בספירת
 הבינה, הבנה והשגה, ידועה תורת
 הרב המגיד ממעזריטש ששמני
 הוא לשון שומן¹⁴
 והעסענץ¹⁵ התמצית, שזהו

10 (ב) ויבן בהקדם מה שמצינו דוגמת שני
 הפכים הנזכרים לעיל בכל שאר
 המועדים ששמחת תורה הוא סיומם וחזתם
 13 - שמני עצרת, תג הסופות, יום הכיפורים
 14 וראש השנה (עשרת ימי תשובה), שכולם
 15 קשורים עם ספירת הבינה, שענינה הבנה
 16 והשגה כו', וכיחד עם זה, הרי כללות ענינם
 17 הוא באופן שלמעלה מציור והגבלה כו'
 (כדלקמן).

19 והענין בזה, דהנה, ידוע בפירוש הפתוב⁹
 ביום השמיני עצרת תהיה לכם, שיום
 השמיני הוא מדרגה השמינית מלמטה למעלה,
 כחית בינה¹⁰, ולכן בא שמני עצרת לאחר
 שבעת ימי הסופות, בדוגמת ספירת הבינה
 (האם רובצת על האפרוחים¹¹) שהיא שומר
 ההיקף כו'¹². וכיחד עם זה¹³, ידועה תורת הרב
 המגיד ששמני הוא לשון שומן¹⁴ והעסענץ¹⁵,
 שזהו העצם ונקודת התמצית של כל דבר, שזהו

(6) ראה תניא אגה"ק סכ"ט (קנ, ב). (7) ב"מ נט, ב. (8) לשון הכתוב - נצבים ל, יב. (9) פינחס כט, לה. (10) לקו"ת דרושים לשמע"צ פד, ג. אוה"ת שמע"צ ע' איתתיו ואילך. סד"ה ביום השמע"צ תרע"ג (המשך תער"ב ח"א ע' קסה [ע' רכא]). (11) לשון הכתוב - תצא כב, ו. וראה פרדס שער כג (שער ערכי הכינויים) ערך קן. תניא אגה"ת רפ"ט. אוה"ת תצא ע' תתקטז ואילך. (12) ראה אוה"ת שמע"צ ע' א'תשג. (13) ראה גם רד"ה ביום השמיני עצרת תש"ג (סה"מ תש"ג ע' 53). וראה לקמן הערה 52. (14) ראה בספרי הרב המגיד: לקוטי אמרים סימן רס; אור תורה סימן שסה. אוה"ת שם. רד"ה ביום השמע"צ תרצ"ו (סה"מ תרצ"ו ע' 41). (15) וש"נ. (15) ראה אוה"ת בהעלותך ע' תכו. בלק ע' תתקכו. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הַעֲצֵם וְנִקְוֶדַת הַתְּמַצִּית שֶׁל כָּל דָּבָר, שְׁזָהוּ הָעֵצִים עֲנָנָן
 2 שְׁלֹמֶעֱלָה מִבֵּינָה (שְׂכָל), וְאַפִּילוּ לְמַעְלָה מֵרִצּוֹן כּוֹי' שאפילו
 3 הרצון הוא כוח כללי 'מקוף' שלמעלה מהבינה, וְעַד שְׁמַצַּד גּוֹדֵל
 4 מַעֲלַת בְּחִינָה זוֹ שֶׁבִּשְׂמִינִי נֶאֱמַר עֲצָרַת תְּהִיָּה לָכֶם, לָכֶם
 5 דְּיִיקָא, הכתוב מדייק ואומר שחג
 6 שמיני-עצרת הוא דווקא 'לכם', לבני
 7 ישראל, הֲדָא הוּא דְכַתִּיב 16 זהו
 8 ככתוב יְהִי לָךְ לְבַדְךָ וְאִין
 9 לְזָרִים אַתָּךְ, ובעוד ששבעת ימי חג
 10 הסוכות (שבהם מקריבים שבעים
 11 פרים) קשורים גם ב(שבעים) אומות
 12 העולם, שמיני עצרת (שבו מקריבים פר
 13 אחד) קשור לבני ישראל בלבד, ללא
 14 ז'רים, ובלשון הוהרר יִשְׂרָאֵל
 15 וּמִלֵּקָא בְּלַחֲדוּדֵיהּ 17 בני ישראל
 16 והמלך, הקדוש ברוך הוא, לבדם.
 17 וְעַל דְּרָךְ זֶה בְּנוּגַע לְחַג
 18 הַסּוּכּוֹת, כִּידוּעַ שְׁעָנָן הַסּוּכָה
 19 הוּא בְּחִינַת מְקִיפִים דְּבִינָה 18,
 20 אורות 'מקיפים' (שברוך כלל הם
 21 נעלים מכרי שידרו להתלבש
 22 בפנימיות) של ספירת הבינה
 23 שְׁנִמְשָׁכִים בהתלבשות
 24 בְּפִנְיָמִיּוֹת עַל יְדֵי נְטִילַת
 25 אַרְבָּעָה מִיָּנִים 19 כמבואר
 26 בחסידות בהרחבה. וּבִיחַד עִם זֶה
 27 שחג הסוכות קשור בספירת הבינה
 28 שענינה העיקרי הוא שכל והשגה,
 29 מְצִינֵיהּ 20 בחג הסוכות שְׁעָנָן
 30 הַסּוּכָה הוּא הַמְשָׁכַת הַמְּקִיף
 31 הַעֲצָמִי דַעֲצָמוֹת אִין סוּף כּוֹי',
 32 שלמעלה מכל 'תפיסה' והשגה שְׁלֵכֵן
 33 מאחר שחג הסוכות קשור ב'מקוף'
 34 העצמי 'אָמְרוּ רַז"ל 21 בגמרא
 35 רְאוּיִים כָּל יִשְׂרָאֵל לִישָׁב
 36 בְּסוּכָה אַחַת, פִּינָן שְׂאוֹר זֶה

37 'מקוף העצמי' מְקִיף לְכוּלָם מאיר לכולם בְּשָׁוָה כי אינו מתלבש
 38 בפנימיות המקבלים, ונמצא שגם בחג הסוכות ישנם שני הפכים של הבנה
 39 והשגה מצד אחד, ולמעלה מהבנה והשגה מצד שני.
 40 וְעַל דְּרָךְ זֶה בְּנוּגַע לְיוֹם הַכִּיפּוּרִים, שְׁשִׁיףָּהּ גַם הוּא לְסַפִּירַת
 41 הַבֵּינָה 22, וְעֲנִינוּ שֶׁל יוֹם
 42 הכיפורים הוּא שְׁלִימוֹת
 43 הַתְּשׁוּבָה, ותשובה מושלמת היא
 44 כְּמוֹ שְׁפָתוֹב 23 בקהלת וְהָרוּחַ
 45 תְּשׁוּב אֶל הָאֱלֹקִים אֲשֶׁר
 46 נִתְּנָה, שְׁזָהוּ עֲנָנָן תְּשׁוּבָה
 47 עֵלְאָה 24 תשובה במדריגה עליונה
 48 (בשונה מ'תשובה תתאה' שהיא
 49 תשובה במדריגה תחתונה) [שְׁהָרִי
 50 הַתְּשׁוּבָה עַל עֲנִינִים בְּלָתִי
 51 רְצוּיִים כּוֹי' שהיא תשובה בפשטות,
 52 לא דרגה שהיא שלימות התשובה,
 53 בְּוֹדָי נִשְׁלָמָה כְּכָר בַּחֲדוּשׁ
 54 אֱלוֹל, וּמָה גַם שְׁחֹדֵשׁ אֱלוֹל
 55 הוּא מְאָרְבָּעִים יוֹם הָאֲחֻרָּוִנִים
 56 שעלה משה רבינו למרום, שהיו ימי
 57 רצון, שְׁבָהָם מִתְקַבְּלַת
 58 הַתְּשׁוּבָה בְּשִׂמְחָה וּבְלֵב
 59 שְׂלֵם 25, וְעַל אַחַת כְּפָה וְכָמָה
 60 בַּעֲשָׂרַת יְמֵי תְּשׁוּבָה, עֲשֵׂרַת
 61 הימים האחרונים מארבעים הימים
 62 הללו שהם בדרגה נעלית עוד יותר
 63 מימי חודש אלול שְׁעֲלִיָּהֶם עַל
 64 עֲשֵׂרַת יְמֵי תְּשׁוּבָה אָמְרוּ שְׂאָף עַל
 65 פִּי שְׁהַתְּשׁוּבָה יָפָה לְעוֹלָם,
 66 בַּעֲשָׂרָה הַיָּמִים שְׁבִין רֵאשׁ
 67 הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים הִיא
 68 יָפָה עֲדִיפָה וְנִעְלִית יוֹתֵר כּוֹי' 26,
 69 דִּישׁ לוֹמַר שְׁזָהוּ הַעֲלִיּוֹ שֶׁל
 70 עֲשֵׂרַת יְמֵי תְּשׁוּבָה עֲנָנָן תְּשׁוּבָה
 71 עֵלְאָה 27 כי בימים אלו בודאי כבר
 72 נשלמה התשובה על עניינים בלתי

עֲנָנָן שְׁלֹמֶעֱלָה מִבֵּינָה (שְׂכָל), וְאַפִּילוּ לְמַעְלָה
 1 מֵרִצּוֹן כּוֹי', וְעַד שְׁמַצַּד גּוֹדֵל מַעֲלַת בְּחִינָה זוֹ
 2 נֶאֱמַר עֲצָרַת תְּהִיָּה לָכֶם, לָכֶם דְּיִיקָא, הֲדָא הוּא
 3 דְכַתִּיב 16 יְהִי לָךְ לְבַדְךָ וְאִין לְזָרִים אַתָּךְ, יִשְׂרָאֵל
 4 וּמִלֵּקָא בְּלַחֲדוּדֵיהּ 17.

וְעַל דְּרָךְ זֶה בְּנוּגַע לְחַג הַסּוּכּוֹת, כִּידוּעַ שְׁעָנָן
 6 הַסּוּכָה הוּא בְּחִינַת מְקִיפִים דְּבִינָה 18,
 7 שְׁנִמְשָׁכִים בְּפִנְיָמִיּוֹת עַל יְדֵי נְטִילַת אַרְבָּעָה
 8 מִיָּנִים 19. וּבִיחַד עִם זֶה מְצִינֵיהּ 20 בַּחֲג הַסּוּכּוֹת
 9 שְׁעָנָן הַסּוּכָה הוּא הַמְשָׁכַת הַמְּקִיף הַעֲצָמִי
 10 דַעֲצָמוֹת אִין סוּף כּוֹי', שְׁלֵכֵן אָמְרוּ רַז"ל 21
 11 רְאוּיִים כָּל יִשְׂרָאֵל לִישָׁב בְּסוּכָה אַחַת, פִּינָן
 12 שְׂאוֹר זֶה מְקִיף לְכוּלָם בְּשָׁוָה.

וְעַל דְּרָךְ זֶה בְּנוּגַע לְיוֹם הַכִּיפּוּרִים, שְׁשִׁיףָּהּ
 14 לְסַפִּירַת הַבֵּינָה 22, וְעֲנִינוּ שְׁלִימוֹת
 15 הַתְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב 23 וְהָרוּחַ תְּשׁוּב אֶל
 16 הָאֱלֹקִים אֲשֶׁר נִתְּנָה, שְׁזָהוּ עֲנָנָן תְּשׁוּבָה עֵלְאָה 24
 17 [שְׁהָרִי הַתְּשׁוּבָה עַל עֲנִינִים בְּלָתִי רְצוּיִים כּוֹי'
 18 בְּוֹדָי נִשְׁלָמָה כְּכָר בַּחֲדוּשׁ אֱלוֹל, וּמָה גַם
 19 שְׁחֹדֵשׁ אֱלוֹל הוּא מְאָרְבָּעִים יוֹם הָאֲחֻרָּוִנִים
 20 שְׁבָהָם מִתְקַבְּלַת הַתְּשׁוּבָה בְּשִׂמְחָה וּבְלֵב
 21 שְׂלֵם 25, וְעַל אַחַת כְּפָה וְכָמָה בַּעֲשָׂרַת יְמֵי
 22 תְּשׁוּבָה, שְׁעֲלִיָּהֶם אָמְרוּ שְׂאָף עַל פִּי שְׁהַתְּשׁוּבָה
 23 יָפָה לְעוֹלָם, בַּעֲשָׂרָה הַיָּמִים שְׁבִין רֵאשׁ הַשָּׁנָה
 24 וְיוֹם הַכִּפּוּרִים הִיא יָפָה יוֹתֵר כּוֹי' 26, דִּישׁ לוֹמַר
 25 שְׁזָהוּ עֲנָנָן תְּשׁוּבָה עֵלְאָה 27], שְׁשִׁיכַת לְסַפִּירַת

16) משלי ה, יז. וראה רד"ה ביום השמע"צ תרס"ו, עת"ר, תש"י. ובכ"מ. 17) ראה זהר ח"א סד, א"ב. רח, ב. אוה"ת שמע"צ ח"ה ע' ב'קמט ואילך. ד"ה ביום השמע"צ תרפ"ז (סה"מ תרפ"ז ע' לו ואילך). 18) ראה מאורי אור אות ס סעיף טו. לקו"ש חכ"ט ע' 211. 19) ראה סה"מ תרל"ז ח"ב ע' תרד ואילך. ע' תריב ואילך. ע' תרנב. המשך תרס"ו ע' לב [ס"ע" מה ואילך]. ד"ה בסוכות תשבו פ"א (תורת מנחם התוועדיות ח"ע ע' 73). 20) ד"ה בסוכות תשבו תרצ"ד (סה"מ תשי"א ע' 58). 21) סוכה כז, ב. 22) ראה לקו"ת מסעי צ, א ואילך. סידור עם דא"ח רמט, ד [שסה, ב] ואילך. 23) קהלת יב, ז. וראה לקו"ת ר"פ האזינו. 24) סה"מ תרצ"א ע' לו ואילך. 25) פרש"י תשא לג, יא. 26) רמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ו. 27) ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 215 הערה 3.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 רצויים והתשובה היא נעלית יותר], **שְׁשִׁיכֶת** התשובה בשלימות
- 2 **לְסִפְרֵת הַבִּינָה**²⁸. ו**בִּיחַד עִם זֶה** בד בבד עם היותו קשור בענין
- 3 הבינה, היינו שכל והשגה, **נִקְרָא** יום הכיפורים בתורה **אַחַת בְּשָׁנָה**²⁹,
- 4 **שְׁהוּא עֲנִין בְּחִינַת הַיְחִידָה**³⁰, הדרגה הכי נעלית והכי פנימית
- 5 בנושמה **שְׁקִשׁוּרָה עִם בְּחִינַת**
- 6 **יְחִיד** באלוקות **שְׁלִמְעָלָה** ¹ הבינה²⁸. ו**בִּיחַד עִם זֶה** נקרא **אַחַת בְּשָׁנָה**²⁹,
- 7 **מִבְּחִינַת אֶחָד**³¹ (כמבואר בתורה) ² **שְׁהוּא עֲנִין בְּחִינַת הַיְחִידָה**³⁰, **שְׁקִשׁוּרָה עִם**
- 8 אור לאדמו"ר הזקן: "... שמע ישראל ³ **בְּחִינַת יְחִיד שְׁלִמְעָלָה מִבְּחִינַת אֶחָד**³¹, ו**כִּידוּעַ**
- 9 ה' אלהינו ה' אחד... הנה צריך להבין ⁴ **תּוֹרַת רַבִּינוּ הַזְּקֵן**³² **בְּפִירוּשׁ מֵאֲמַר רַז"ל**³³ **בְּנוֹגַעַ**
- 10 מלת אחד, שאינו מורה לכאורה על ⁵ **לַעֲשׂוֹת יְמֵי תְּשׁוּבָה כָּאֵן בִּיחַד, שְׁקִאֵי עַל**
- 11 אמתית יתורו יתברך שהוא לברו הוא ⁶ **בְּחִינַת הַיְחִידָה**. ו**זֶהוּ גַם מֵה שְׁיֹם הַכְּפוּרִים הוּא**
- 12 ואפס זולתו ואין מלת אחד מורה על ⁷ **יוֹם שְׁנַתְחַיֵּיב בְּחֻמַּשׁ תְּפִלוֹת**³⁴, **שְׁמִסְפָּר חֲמִשׁ**
- 13 זה שהרי יש אחד המנוי גם כן, על- ⁸ **מוֹרָה עַל בְּחִינָה הַחֲמִישִׁית, בְּחִינַת הַיְחִידָה**³⁵.
- 14 דרך-משל יעקב היה לו י"ב שבטים ⁹ **וְעַל דֶּרֶךְ זֶה בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה, שְׁמַצוֹת הַיּוֹם**
- 15 ואעפ"כ נקרא ראובן אחד. אך יצחק ¹⁰ **בְּשׁוֹפָר**³⁶, ו**יְדוּעַ שְׁשׁוּפָר (מְלִשׁוֹן שְׁפָרוּ**
- 16 נקרא בנך יחידך וגם כאן הו' ליה ¹¹ **מַעֲשִׂיכֶם**³⁷) הוּא בְּבִינָה, וְזֶהוּ³⁸ **הַטַּעַם שֶׁבְּבִיחַת**
- 17 למימרה ה' יחיד. אך הענין שבאמת ¹² **שְׁנֵי לֹא הֵיוּ תוֹקְעִין בְּשׁוֹפָר בְּיּוֹם טוֹב שֶׁל רֹאשׁ**
- 18 לגבי קודשא-בריך-הוא מצד עצמותו ¹³ **הַשָּׁנָה שְׁחַל בְּשַׁבָּת, לְפִי שֶׁבְּבִיחַת שְׁנֵי הָיָה חֶסֶר**
- 19 ומהותו יתברך לא שייך עליו מלת אחד ¹⁴ **בְּחִינַת ה' עֵילָאָה, וְלָכֵן אֵין זֶה מְקוֹם מוֹכֵן**
- 20 כלל שהרי הוא יחיד ומיוחד והוא לברו ¹⁵ **לְגִילּוֹי שְׁנַמְשָׁף עַל יְדֵי תְּקִיעַת שׁוֹפָר שְׁאִינוּ**
- 21 הוא אלא כמאמר רז"ל שהוא אחד ¹⁶ **שׁוֹרָה וּמִתְגַּלָּה אֶלָּא בְּבִינָה כּו'. וּבִיחַד עִם זֶה,**
- 22 בשבעה רקיעים ובארץ ובר' רוחות ¹⁷ **יְדוּעַ שְׁעֲנִין הַשׁוֹפָר, שְׁיֵשׁ בּוֹ גַם קָלָא פְּנִימָאָה**
- 23 העולם, רצונו לומר שגם בשמים ¹⁸ **דְּלֹא אֲשַׁתְּמַע**³⁹, **מוֹרָה עַל הַמְשַׁכַּת הָעֵצִים כּו'.**⁴⁰
- 24 ובארץ ובר' רוחות העולם שהם בחינת ¹⁹ **וְזֶהוּ**³⁸ **הַטַּעַם שֶׁבְּבִיחַת**
- 25 קצוות העולם בחינת התחלקות ²⁰ **שְׁנֵי לֹא הֵיוּ תוֹקְעִין בְּשׁוֹפָר בְּיּוֹם טוֹב שֶׁל רֹאשׁ**
- 26 ופירוד אף על פי כן שורה ומתגלה ²¹ **בְּחִינַת ה' עֵילָאָה, וְלָכֵן אֵין זֶה מְקוֹם מוֹכֵן**
- 27 יתורו ואחרותו ית..."), **וּכִידוּעַ**
- 28 **תּוֹרַת רַבִּינוּ הַזְּקֵן**³² **בְּפִירוּשׁ מֵאֲמַר רַז"ל**³³ בגמרא **בְּנוֹגַעַ**
- 29 **לַעֲשׂוֹת יְמֵי תְּשׁוּבָה כָּאֵן בִּיחַד, שְׁקִאֵי עַל בְּחִינַת הַיְחִידָה**
- 30 וזה לשון הגמרא: "מנין לגזר דין של צבור... שאפילו נחתם מתקדש, שנאמר
- 31 'מי כה' אלהינו בכל קראנו אליו' [לשון הפסוק: 'מי גוי גדול אשר לו אלקים
- 32 קרובים אליו (שיענהו תמיד בכל אשר יבקש ממנו – אבן עזרא) כה' אלקינו
- 33 [בכל קראנו אליו], והכתוב [= והרי כתוב] 'דרשו ה' בהמצאו' (משמע שאין
- 34 מצוי בכל עת – ר"ש), לא קשיא הא ביחיד הא בציבור" [= אין זו קושיא,
- 35 כאן מדובר בתפילת יחיד (שאין בקשתו נענית תמיד) וכאן מדובר בתפילת
- 36 ציבור (שבקשתם נענית תמיד) והיתרון של עשרת ימי תשובה הוא שבהם
- 37 תפילת היחיד נחשבת כמו תפילת הציבור. ואדמו"ר הזקן מפרש את המילים

(28) תניא אגה"ת ספ"ח. פ"ט. (29) ס"פ תצוה. אחרי טז, לד. (30) ראה תוד"ה אחת - מנחות יח, א. (31) תו"א וראו נה, ב. ובכ"מ. (32) ראה לקו"ת תבא מג, סע"ד. ספר חנה אריאל (להרה"ח כו' ר' יצחק אייזיק עפשטיין מהאמ"ל) האזינו מד, ב. (33) ר"ה יח, א. יבמות מט, ב. קה, א. (34) ראה שבת כד, ב. וברש"י שם (ד"ה יום הוא). יומא פז, ב. רמב"ם הל' תפלה פ"א ה"ח. (35) ראה לקו"ת ס"פ פינחס (פא, רע"א). לקו"ש ח"ד ע' 1075. (36) ר"ה כו, ב. (37) ויק"ר פכ"ט, ו. וראה לקו"ת ר"ה נד, ג. (38) לקו"ת שם נז, ב. ואילך. (39) ראה זח"א נ, ב. רי, א. (40) ראה סידור עם דא"ח רלא, ד [שלו, ב] ואילך. המשך תרס"ו ע' ב. ס"ע תקמ [ע' תשיב].

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ואין לו ביטוי, והרי העצם הוא למעלה מבחינת בינה, וְזָהוּ גַם מַה
 2 שֶׁכָּתַב הַרְמְב"ם⁴¹ שְׁרָמְזוּ יֵשׁ בּוֹ בְּמִצְוֹת תְּקִיעַת שׁוֹפָר כְּלוּמַר
 3 עוֹרוּ יִשְׁנִים מִשְׁנַתְּכֶם וְנִרְדָּמִים הִקִּיצוּ מִתִּרְדַּמְתְּכֶם כּו',
 4 הַיֵּינוּ, שְׁזָהוּ הַתְּקִיעָה בְּשׁוֹפָר עֲנִין שְׁמָגִיעַ 'נֹגַע' וּמְעוֹרָר אֶת
 5 הָעֵצָם שֶׁל הָאָדָם בְּאוֹפֶן שְׁשׁוּלָל
 6 עֲנִין הַשְּׁנִינָה כּו' כִּי כִשְׁהֵעֵצַם
 7 בְּהַתְּעוֹרְרוֹת וּבְגִילוּי, אֵין מְקוֹם לְשִׁינָה,
 8 וְנִמְצָא שְׁגַם בְּרֹאשׁ הַשְּׁנָה יֵשׁ חִיבוּר שֶׁל
 9 שְׁנֵי הַפְּכִים, מִצַּד אֶחָד עֲנִין הַבִּינָה,
 10 וּמִצַּד שְׁנֵי הַמִּשְׁכַּח הָעֵצָם שֶׁלֹּמַעֲלָה
 11 מֵהַבִּינָה.
 12 וְזָהוּ גַם מַה שֶׁאוֹמְרִים בְּרֹאשׁ
 13 הַשְּׁנָה לְפָנֵי תְּקִיעַת שׁוֹפָר אֵת
 14 הַפְּסוּק בְּתַהֲלִים יִבְחָר לָנוּ הַקְּדוּשׁ
 15 בְּרוּךְ הוּא אֶת נִחְלָתָנוּ אֶת גְּאוֹן
 16 יַעֲקֹב אֲשֶׁר אָהַב סְלָה⁴²,
 17 שְׁזָהוּ הַבְּחִירָה שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
 18 בּוֹחַר בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲנִין שֶׁל
 19 בְּחִירָה חֲפְשִׁית לְגַמְרִי, לֹא מִצַּד
 20 מַעֲלָה מִיּוֹחֶדֶת שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 21 מִמַּחֲיִיבֵת, כְּבִיכּוֹל, לְבַחֵר בָּהֶם [אֶף
 22 עַל פִּי שֵׁישׁ אֶפְשָׁרוֹת אַחֲרַת
 23 כּו', וְאֵין הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹכַח,
 24 כְּבִיכּוֹל, לְבַחֵר בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְלִשׁוֹן
 25 הַקְּתוּב⁴³ בְּתוֹרַת שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
 26 אוֹמֵר פִּי לִי כָּל הָאָרֶץ, וְלֹא
 27 תֹאמְרוּ אֲתָם לְבַדְּכֶם שְׁלִי כּו'
 28 כְּפִירוֹשׁ ר"ש⁴⁴ עַל הַכְּתוּב 'וְהִיתָם לִי
 29 סְגוּלָה מִכָּל הָעַמִּים כִּי לִי כָּל הָאָרֶץ,
 30 'אֲתָם תְּהִיוּ לִי סְגוּלָה מִשָּׂאֵר אוֹמוֹת
 31 וְלֹא תֹאמְרוּ אֲתָם לְבַדְּכֶם שְׁלִי וְאֵין לִי
 32 אַחֲרִים עִמָּכֶם וְמָה יֵשׁ לִי עוֹד שֶׁתִּהְיֶה
 33 חִיבְתָכֶם נִיכַח, כִּי לִי כָּל הָאָרֶץ וְהֵם
 34 בְּעִנְי וּלְפָנֵי לְכַלּוּם' [שְׁהִיא בְּחִירָה
 35 שֶׁהִיא חוֹפְשִׁית לְגַמְרִי, נִמְשַׁכֵּת וּבִאֵה
 36 מִמְּקוֹם בְּחִינָה נְעֻלִית בְּאַלּוּקוֹת
 37 שְׁלֹמַעֲלָה מִכָּל צִיּוֹר וְגִדְר
 38 כּו', וְלִכְן אֵינָה מוֹשַׁפֶּעֶת מִשׁוּם דְּבַר, וְהַבְּחִירָה שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בּוֹחַר
 39 בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִיא בְּעֶצְמָמִיּוֹת דִּישְׁרָאֵל כְּפִי שְׁהֵם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶפְּיֵלו
 40 לְמַעֲלָה מִתּוֹרָה וּמִצְוֹת כּו', וּמִזָּה מֵהַבְּחִירָה בְּרֹאשׁ הַשְּׁנָה, שֶׁהִיא

באופן הכי נעלה, בחירה של עצמות האלוקות שלמעלה מכל גדר וציור, בעצמות בני ישראל, שלמעלה אפילו מתורה ומצוות, נמשך בעשרת ימי תשובה ויום הכפורים ענין התשובה שלמעלה מתורה ומצוות, שלכן נעשה על ידי התשובה תיקון כל הפגמים שבתורה ומצוות כו' כי בעבודת התשובה, האדם מגלה את הקשר העצמי של נשמתו, בדרגה שלמעלה מתורה ומצוות, ששם לא יתכן פגם כלל, עם עצמות האלוקות. וזהו האמור לעיל שהעבודה הרוחנית של התקיעה בשופר היא התעוררות והתגלות עצם הנפש הוא גם ההסבר הפנימי על מה שעל ידי השופר נעשה הענין דתמליכוני עליכם⁴⁵, כדברי הגמרא: "אמר הקדוש ברוך הוא... ואמרו לפני בראש השנה מלכיות זכרונות ושופרות, מלכיות כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות כדי שיעלה זכרונכם לפני לטובה, ובמה בשופר", וכנסח התפילה ומלכותו ברצון קבלו עליהם⁴⁶, שזהו והתוכן של 'תמליכוני עליכם' על ידי השופר הוא ענין ההכתרה של הקדוש ברוך הוא בראש השנה למלך על העולם שנעשה על ידי הקבלת עול של בני ישראל שמצד עצם הנפש כו'⁴⁷.

באופן הכי נעלה, בחירה של עצמות האלוקות שלמעלה מכל גדר וציור, בעצמות בני ישראל, שלמעלה אפילו מתורה ומצוות, נמשך בעשרת ימי תשובה ויום הכפורים ענין התשובה שלמעלה מתורה ומצוות, שלכן נעשה על ידי התשובה תיקון כל הפגמים שבתורה ומצוות כו' כי בעבודת התשובה, האדם מגלה את הקשר העצמי של נשמתו, בדרגה שלמעלה מתורה ומצוות, ששם לא יתכן פגם כלל, עם עצמות האלוקות. וזהו האמור לעיל שהעבודה הרוחנית של התקיעה בשופר היא התעוררות והתגלות עצם הנפש הוא גם ההסבר הפנימי על מה שעל ידי השופר נעשה הענין דתמליכוני עליכם⁴⁵, כדברי הגמרא: "אמר הקדוש ברוך הוא... ואמרו לפני בראש השנה מלכיות זכרונות ושופרות, מלכיות כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות כדי שיעלה זכרונכם לפני לטובה, ובמה בשופר", וכנסח התפילה ומלכותו ברצון קבלו עליהם⁴⁶, שזהו והתוכן של 'תמליכוני עליכם' על ידי השופר הוא ענין ההכתרה של הקדוש ברוך הוא בראש השנה למלך על העולם שנעשה על ידי הקבלת עול של בני ישראל שמצד עצם הנפש כו'⁴⁷.

(41) ה'ל' תשובה פ"ג ה"ד. (42) תהלים מז, ה. וראה סד"ה יבחר לנו תש"ג (ס"ה"מ תש"ג ע' 35). (43) יתרו יט, ה ובפרש"י. (44) ראה לקו"ת שם נד, א ואילך. (45) ר"ה טז, א. לר, ב. (46) נוסח ברכות ק"ש של ערבית. וראה לקו"ת שם נג, סע"ד. נה, סע"ב. (47) ראה המשך תער"ב ח"א ס"ע קלח [ע' קפד]. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ג) אף הַעֲנִין הוּא, שֶׁבְּחִינַת בִּינָה גּוֹפָא עֲצֻמָּה יִשְׁנָם שְׁנֵי
2 הַפְּכִים, שְׁמַחַד גִּיסָא, מִצַּד אַחַד הָרִי זֶה עֲנִינָה שֶׁל חֲבִינָה עֲנִינָן
3 שְׁל הַבְּנָה וְהַשְּׂגָה בְּאוֹפֵן שֶׁל הַתְּחַלְקוֹת לַפְּרָטִים דְּוָקָא שְׁהִי
4 כֹּל עוֹד הָרַעִיּוֹן הַשְּׁכָלִי הוּא בְּנֻקְדָּה בְּלַבָּד, לַפְּנֵי הַסְּתַעְפוֹת וְהַתְּחַלְקוֹת
5 לַפְּרָטִים (עֲנִין הַחֲכָמָה הַקּוֹדֵם לַעֲנִין
6 הַבִּינָה) אֵין בּוֹ 'תְּפִיסָה' וְהַשְּׂגָה, 1
7 וְלֹאֲדִיךְ גִּיסָא מִצַּד שְׁנֵי, יְדוּעַ 2
8 שֶׁהַתְּגַלּוֹת עֲתִיק מְדַרְיַגַּת 'עֲתִיק 3
9 יוֹמִין' (פְּנִימִיּוֹת הַכְּתָר עֲלִיּוֹן, 4
10 שֶׁלֹּמְעֵלָה מֵעֶשֶׂר הַסְּפִירוֹת) הִיא 5
11 בְּבִינָה דְּוָקָא⁴⁸, וְכֹמוּ שֶׁמִּמְשִׁיךְ 6
12 וּמִבְּאֵר (וְכַמְבוּאֵר בִּלְקוּטֵי תוֹרָה' 7
13 לְאֲדַמְרוּ"ר הַזִּקְוֹן, מֵאֲמָרֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, 8
14 "כֹּמוּ עַל-דֶּרֶךְ-מִשָּׁל בְּאֲדָם לְמַטָּה 9
15 כִּשְׁנוּפֵל לּוֹ אִיזָה הַשָּׁנָה וְשֶׁכֵּל חֲדָשׁ 10
16 בְּאִיזוֹ עֲמֻקּוֹת הוּא מִתְּמַלָּא תַעֲנוּג, 11
17 אֲמָנָם עֵיקֵר הַתְּגַלּוֹת הַתְּפִשּׁוֹת הַתַּעֲנוּג 12
18 בְּשִׁלְמִיּוֹת הוּא דוּוֹקָא אַחַר כֵּךְ, 13
19 כִּשְׁמֻשִׁיג הַעֲמֻקּוֹת הַזֹּאת בְּהַרְחַבַּת 20
21 וְהָעֲנִין בְּזָה⁴⁹, דְּהִגָּה, אֵף 21
22 שְׁגָם בְּחֻמְקָה הַשְּׁלֵב הָרֵאשׁוֹן 22
23 בְּהַתְּגַלּוֹת וְהָאֵרַת הַשְּׁכָל, שְׁהוּא 23
24 בְּנֻקְדָּה בְּלַבָּד, יִשְׁנֵי גִילּוּי 24
25 הַתַּעֲנוּג, וְכַפִּי שְׁמַצִּינוּ 25
26 שְׁצֻהָבּוּ פָּנָיו שֶׁל רַבִּי אַבְהוֹ 26
27 מְרֻב עוֹנָג כְּשֶׁמַּצָּא תּוֹסְפָתָא 27
28 חֲדָתָא⁵⁰ חֲדָשָׁה, שְׁזָהוּ תַעֲנוּג 28
29 הַבָּא מְגִילּוּי אֹרֵךְ הַחֻמְקָה, 29
30 וְעַד שְׁפָנִימִיּוֹת אַבָּא פְּנִימִיּוֹת 30
31 עֲתִיק⁵¹, הֵינּוּ שֵׁשׁ קֶשֶׁר וְשִׁיבוֹת 31
32 מִיּוֹחַדַּת בֵּין הָעוֹמֵק וְהַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל 32
33 מְדַרְיַגַּת הַחֲכָמָה הַנִּקְרָאֵת 'אֲבָא' לְעוֹמֵק 33
34 וְלַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל מְדַרְיַגַּת 'עֲתִיק' מִכָּל 34
35 מְקוֹם, בֵּינָן שְׁאוֹר הַחֻמְקָה 35
36 הוּא בְּבִחִינַת נְקוּדָה בְּלָבָד 36
37 לְלֹא הַסְּתַעְפוֹת וְהַתְּחַלְקוֹת לַפְּרָטִים, לְכֵן גַּם הַתַּעֲנוּג שֶׁבְּחֻמְקָה הוּא 37
38 בְּאוֹפֵן שֶׁל נְקוּדָה (וְהָעֲלָם) בְּלָבָד, הֵינּוּ שְׁאֲמָנָם גַּם בְּחֲכָמָה יֵשׁ 38

תַעֲנוּג, אֲבָל כִּיּוֹן שֶׁהַחֲכָמָה הִיא הַתְּגַלּוֹת הַשְּׁכָל בְּנֻקְדָּה בְּלַבָּד, גַּם הַתַּעֲנוּג
הוּא בְּאוֹפֵן שֶׁל נְקוּדָה בְּלַבָּד וְעַדִּיין אֵין בְּזָה הַטַּעַם וְהַתַּעֲנוּג
שְׁיֵשׁ בְּהַתְּרַחְבּוֹת וְהַתְּפִשּׁוֹת דְּבִינָה⁵², וְלָכֵן, דְּוָקָא בְּבִינָה
הִגָּה לֹא זֶה בְּלָבָד שְׁפָנִימִיּוֹת בִּינָה פְּנִימִיּוֹת עֲתִיק⁵³, כֹּמוּ
בְּחֲכָמָה, אֶלָּא יְתִירָה מְזָה,
שֶׁהַתְּגַלּוֹת עֲתִיק הִיא בְּבִינָה
דְּוָקָא וְכַמְבוּאֵר בִּלְקוּטֵי תוֹרָה'
לְאֲדַמְרוּ"ר הַזִּקְוֹן, מֵאֲמָרֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה,
"כֹּמוּ עַל-דֶּרֶךְ-מִשָּׁל בְּאֲדָם לְמַטָּה
כִּשְׁנוּפֵל לּוֹ אִיזָה הַשָּׁנָה וְשֶׁכֵּל חֲדָשׁ
בְּאִיזוֹ עֲמֻקּוֹת הוּא מִתְּמַלָּא תַעֲנוּג,
אֲמָנָם עֵיקֵר הַתְּגַלּוֹת הַתְּפִשּׁוֹת
הַתַּעֲנוּג בְּשִׁלְמִיּוֹת הוּא דוּוֹקָא אַחַר כֵּךְ,
כִּשְׁמֻשִׁיג הַעֲמֻקּוֹת הַזֹּאת בְּהַרְחַבַּת
שְׁכָל וְרוּחָב בִּינְתוֹ". [וְזָהוּ גַם
מֵה שְׁפָלּוֹת הַהִיכָלוֹת הֵם
בְּמִסְפָּר שְׁבַע (הַגָּם
שֶׁהַסְּפִירוֹת הֵן עֶשְׂרֵי), כַּמְבוּאֵר
בְּתוֹרַת הַסוּד (וְשֶׁבַע הַהִיכָלוֹת הֵם,
בְּסִדְרָם מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה: לְבַנַּת הַסְּפִירָה,
עֲצֵם הַשָּׁמַיִם, נוֹגַהּ, זְכוּת, אַהֲבָה, רְצוֹן,
קִדְשֵׁי קִדְשִׁים).
כִּי, הֵיכַל קִדְשׁ הַקְּדוֹשִׁים
(בִּינָה) שְׁהוּא הֵיכַל הַשְּׁבִיעִי,
כּוֹלֵל כָּל הַשְּׁלֵשׁ רֵאשׁוֹנוֹת⁵⁴
שֶׁהֵם חֲכָמָה, בִּינָה וְדַעַת, וְשֶׁבַע
הַהִיכָלוֹת הֵם כִּנְגַד שְׁבַע הַסְּפִירוֹת שֶׁל
הַמִּדּוֹת חֲסֵד וְגִבּוֹרָה וְכו' וְגַם שְׁלוֹשׁ
בְּחִינּוֹת הַמוֹחִין].
אֲמָנָם אֵף שְׁמַצִּינוּ שְׁעֵיקֵר הַתְּגַלּוֹת הַתַּעֲנוּג
הַתְּגַלּוֹת הַתַּעֲנוּג (עֲתִיק) הוּא
בְּבִינָה, כַּמְבוּאֵר לְעִיל הָרִי הָא
גּוֹפָא זֶה עֲצֻמוֹ צָרִיךְ לְהִבִּין
מֵהוּ טַעַם הַדְּבָר, הִלָּא בִּינָה
הִיא בְּמִדְיָה וְהַגְּבֻלָּה דְּוָקָא,
שְׁהִרֵי תְּפִיסַת הַשְּׁכָל בְּבִינָה
הִיא עַל יְדֵי הַתְּחַלְקוֹת לַפְּרָטִים, שְׁעַל יְדֵי זֶה נִיכְרִים
הַקְּצוּוֹת (שְׁעַל יְדָם הִיא תְּפִיסַת כָּל דְּבָר), שְׁהוּא
הִיא עַל יְדֵי הַתְּחַלְקוֹת לַפְּרָטִים, שְׁעַל יְדֵי זֶה כֹּאשֶׁר הָרַעִיּוֹן
שֶׁהִיא קוֹדֵם כְּנֻקְדָּה לְכִלִּית בְּלַבָּד יוֹרֵד לַפְּרָטִים נִיכְרִים הַקְּצוּוֹת (שְׁעַל

(48) זח"ג קעה, א. תו"א ר"פ לך (יג, סע"ב). ובכ"מ. (49) ראה סה"מ תרל"ז ח"א ע' כג ואילך. (50) ראה ירושלמי שבת פ"ח ה"א. קה"ר פ"ח, א (ד). (51) ראה לקו"ת נצבים מט, ד. הערה בסה"מ ה'ש"ת ע' 49. וש"נ. (52) ראה גם סה"מ תש"ג שבערה 13, ספירת הבינה (ספירה השמינית, ששמיני הוא שמן ורשן) היא שמנה ודשנה להיות בה דוקא כל טוב ההשכלה. (53) סה"מ תרל"ז ח"ב ע' תיא. המשך תער"ב ח"ב ע' תתקעט [ח"ד ס"ע א'שלא. וש"נ]. וראה הערה בסה"מ ה'ש"ת שם ע' 50. (54) תו"א ויצא כב, ד. המשך תער"ב ח"ב ס"ע א'פח ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 **יָדָם** באמצעות הקצוות **היא תְּפִיסַת כָּל דָּבָר**, **שֶׁהוּא עֵנִין**
 2 **הַהֶגְבְּלָה**⁵⁵, וכמבואר ב'המשך תע"ב' ל'אדמו"ר הרש"ב: "כי השכל בא
 3 בתחלקות פרטים דוקא, כי אי אפשר להיות שכל פשוט בלי התחלקות
 4 פרטים (לבר מושכלות הראשונות שהן בהנחה מוחלטת בשכל וכמו שהחלק
 5 פחות מהכל ושהמורכב הוא בעל זווית
 6 וכהאי גוונא, וגם בזה יש ענינים
 7 שכשיבואו לידי השגה בהכרח שיהי'
 8 בהם ענינים פרטים (כו'), דכל ענין
 9 שכלי בא בריבוי פרטים, וזה כל ענין
 10 השכל לפרט כל דבר שעל ידי זה דוקא
 11 הוא תופס ומשיג את המושכל כו',
 12 וכידוע דבינה הוא יסוד אש שטבע
 13 האש לפרו ולחלק לפרטים שעל ידי זה
 14 תופס ומשיג את המושכל, וידוע דכל
 15 תפיסת דבר הוא על ידי הקצוות, וזה
 16 גם כן על ידי שמתחלק לפרטים שעל
 17 ידי זה ניכרים הקצוות שהוא ענין
 18 ההגבלה כו', והשכל כמו שהוא
 19 בכללות עדיין אין הקצוות ניכרים בו
 20 והרי הוא בלתי מוגבל עדיין כו'... וזה
 21 כל ענין השכל לפרט כל דבר בריבוי
 22 ועל ידי זה דוקא תופס ומשיג הענין
 23 כו', ותפיסת כללית אינו תפיסת מפני
 24 שאינו משיג את המושכל כו'..."
 25 **וְלִקְאוּרָה הָרִי זֶה** כל מושג
 26 ההגבלה שממנו נובעת החלוקה
 27 לפרטים **הַיִּפָּךְ הַתַּעֲנוּג**
 28 **שְׁלִמְעָלָה אָפִילוּ מְרֻצוֹן** כוח
 29 התענוג נעלה עוד יותר מכוח הרצון
 30 שגם הרצון הוא כוח כללי ולא פרטי)
 31 **שֶׁהוּא** התענוג **לְמַעְלָה**
 32 **מֵהֶגְבְּלָה כו'** ולכאורה איך יתכן
 33 החיבור של שני הענינים האלה יחד, גם הבנה והשגה שקשורה בהגבלה וגם
 34 תענוג שלמעלה מהגבלה?
 35 **אִךְ הָעֵנִין הוּא**, **שֶׁהַשְּׁלִימוּת שֶׁל כָּל דָּבָר הִיא** שאינו דבר
 36 מופשט ובלתי מושג **כְּשֶׁבֵּא** ויורד ונמשך **בְּמִדְיָה וְהֶגְבְּלָה דְאוּרָךְ**
 37 מדוד ומוגבל **וְרוֹחֵב** מדוד ומוגבל **וְהַתְּחַלְקוֹת פְּרָטִים כו'**, **וְדוֹקָא**
 38 **אֲזַי** כשהדבר בא במדידה והגבלה **מִתְגַּלֶּה הַתַּעֲנוּג שֶׁבְּדָבָר**. **וְיִוְבֵן**
 39 **עַל פִּי מִשָּׁל מֵאָדָם שְׂבוּנָה בֵּית** וסיבת הבנין הוא **בְּגִלְל הַתַּעֲנוּג**
 40 **שֵׁישׁ לוֹ בְּעֵנִין הַבֵּית**, **שְׁדוֹקָא לְאַחֲרֵי שֶׁנִּשְׁלַם בְּנֵין הַבֵּית**
 41 **בְּכָל פְּרָטִיו** המדודים והמוגבלים **כְּפִי שֶׁהִיָּתָה פְּוֹנָתוֹ** ורצונו
 42 **בְּתַחֲיִלָּה** לפני שהתחיל את הבנין, **אֲזַי מִתְגַּלֶּה הַתַּעֲנוּג שֶׁבְּעֵצָם**

נִפְשׁוֹ בְּעֵנִין הַבֵּית כו'⁵⁶ וכמבואר גם ב'המשך תע"ב': "ויכמו על
 דרך משל מי שרוצה בבנין בית ויש לו תענוג בענין הבית ורוצה לעשותו
 בפועל, ומחמת התענוג הרי הוא ממציא בכח המשכיל שבו השכלות באופני
 ציור חררי הבנין ואבנים נאות עד להפליא כו', דבכח התענוג לא היה כל
 פרטי ההמצאות בצירורים הנאים וסדר
 הבנין כו', ואף על פי כן לא היה כח
 המשכיל ממציא כל השכלים רק מכה
 התענוג שיש לו בעצם הבית כו', והנה
 לאחר שנבנה כל הבנין והוא הולך
 ומטייל בו ומתענג מגודל עוצם
 תפארתו הרי התענוג הוא פנימי ועצמי
 שמתענג בעצם נפשו ממש בהבנין כו',
 אך אימתי יתענג בזה דוקא כשהבנין
 נעשה על פי גזירת החכמתו שהשכיל
 מתחלה באופן הבנין ונעשה כך במכוון
 בכל הפרטים אז מתענג בו בעצם
 נפשו". **וְדוֹגְמָתוֹ** ומצינו מעין זה
לְמַעְלָה באלוקות **בְּעֵנִין**
הַשְּׁלֵמָת (אוֹיִסְפִיר של)
הַכְּפוּנָה והמטרה האלוהית בבריאת
 העולם **שְׁנִתְאָוְרָה** הקדוש ברוך הוא
לְהִיּוֹת לוֹ יִתְבַּרְךָ דִּינָה מקום
 ראוי לגילוי אלוקות והשראת השכינה
בְּתַחֲתוֹנִים⁵⁷ דווקא בעולם הזה
 הגשמי שהוא העולם התחתון ביותר,
 והכוונה הו נשלמת דווקא כשיש גילוי
 אלוקות בעולם מדוד ומוגבל, בתוך
 המציאות הגשמית המוגדרת ומוגבלת.
וּמִזְדָּה מוֹכֵן גַּם בְּנוֹגַע
לְהַתְּגַלּוֹת הַתַּעֲנוּג בְּבִינָה
דְּדוֹקָא, **לְאַחֲרֵי שֶׁהַשְּׁכָל בָּא**
בְּאוּרָךְ וְרוֹחֵב וְהַתְּחַלְקוֹת
פְּרָטִים כו', ודווקא במדידה והגבלה, כמבואר לעיל **מָה שְׂאִין כֵּן**
בְּנִקְוֵדַת הַשְּׁכָל, **שְׁעֲדִיין לֹא יוֹדְעִים אִם הַתַּפְּשֻׁטוֹתוֹ**
 וההסתעפות של הרעיון השכלי לפרטים **כְּפִי הַכְּפוּנָה כו'** ורק
 לאחר שהכוונה שהיתה מלכתחילה באה בפועל, כמו הבית לאחר שנבנה לפי
 הרצון והתכנית, אזי ישנו התענוג.
וְעַל פִּי זֶה יוֹבֵן גַּם בְּנוֹגַע לְמוֹעֲדֵי חוֹדֶשׁ תְּשֻׁרֵי, **שֵׁישׁ**
בְּהֵם שְׁנֵי הַקְּצוּוֹת, **שְׁמַחַד גִּיסָא** מצד אחד **קְשׁוּרִים** חגי תשיר
עִם פְּחִינַת הָעֵצָם שְׁלִמְעָלָה מִמִּדְיָה וְהֶגְבְּלָה כו', **וְלֹאֲיִדָךְ**
גִּיסָא ומצד שני **הָרִי הֵם קְשׁוּרִים עִם סְפִירַת הַבֵּינָה דְּדוֹקָא** שכל
 ענינה הוא פרטים מוגבלים ומוגדרים, כמבואר לעיל באריכות, **פִּינּוֹן**

(55) המשך תע"ב פרנ"א (ח"א ע' תקח [ח"ג ע' תרצו]). (56) ראה גם המשך הנ"ל פר"ג (ס"ע תיא [ח"ב ע' תקסה] ואילך).
 (57) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדבר פ"א, ו. תניא רפ"ל ו. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁהִתְגַּלּוּת הָעֶצֶם והתגלות העצם היא דוֹקָא כְּשֶׁנִּשְׁלַמְתָּ הַפְּנוּנָה שְׁיֹמְשָׁךְ
 2 הַפְּנוּנָה שְׁיֹמְשָׁךְ בְּהִתְחַלְּקוֹת פְּרָטִים כּו', שְׁלַכְן צְרִיף
 3 לְהִיּוֹת כְּלָלוֹת הַעֲבוּדָה שֶׁהָאָדָם עוֹבֵר אֶת ה' בְּאוֹפֵן שֶׁל יְחִוּד
 4 אִיחוד וְשִׁילוב וְחִיבור שְׁנֵי הַקְּצוּוֹת, וְכַמִּים הַפְּנִים אֶל הַפְּנִים
 5 גו'⁵⁸, נִאֵמַר בְּמִשְׁלֵי כַּמִּים הַפְּנִים
 6 לְפָנִים כֵּן לֵב הָאָדָם לְאָדָם, וּמִבּוֹאֵר עַל
 7 כֵּךְ בְּחִסְדוֹת שֶׁכֵּן הוּא גַם, כְּבִיכּוֹל, 2
 8 בִּיחַס שֶׁל הָאָדָם לְגַבִּי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
 9 הוּא, שֶׁהִנְחִיתָ הָאָדָם לְמַטָּה מֵעוֹרֶרֶת
 10 הַנְּהַגָה דוֹמָה כִּלְפִיּוֹ מִלְּמַעְלָה, וְכֵן
 11 בְּעִנְיָנוּ שְׁעַל יְדֵי זֶה שֶׁהָאָדָם עוֹבֵר
 12 עֲבוּדָתוֹ בְּאוֹפֵן שֶׁל שִׁילוב וְאִיחוד עִצֵּם
 13 הַנֶּפֶשׁ עִם הַפְּרָטִים הַמוֹגְבָּלִים
 14 פּוֹעֲלִים גַּם לְמַעְלָה שְׁהֶעֱצָם
 15 שֶׁל הָאֱלֹהִים שֶׁמֵּצֵד עִצְמוֹ הוּא לְמַעְלָה
 16 מִהַגְבֵּלָה וְלַמַּעְלָה מִכָּל 'צִיּוּר' וְהַגְדָּרָה
 17 יוֹמְשָׁךְ וְיִתְגַּלֶּה בְּצִיּוּר
 18 וְהַגְבֵּלָה דֶּסְדֵר הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת
 19 הַסְּפִירוֹת כּו'.
 20 וְעִנְיָן זֶה מוֹדְגָשׁ בְּכָלֹת
 21 חוֹדֵשׁ תְּשָׁרִי גּוֹפָא עִצְמוֹ (הַגֵּם
 22 שִׁישְׁנוּ בְּכָל מוֹעֲדֵי חוֹדֵשׁ תְּשָׁרִי,
 23 כַּמִּבּוֹאֵר לְעִיל בְּאִרְכּוּת, הִרִי הוּא
 24 מוֹדְגָשׁ בְּמִיחּוּד) בְּסִמְכּוֹת
 25 וְהַתְּמַשָּׁךְ שֶׁל יוֹם הַכַּפּוּרִים
 26 וְחַג הַסּוּפּוֹת שֶׁכָּא בְּהַמְשַׁךְ וְרִצָּף
 27 לְיוֹם הַכִּיפּוּרִים, שְׁלֹאֲחֵרִי גּוֹדֵל
 28 הָעֵלְיוֹי דְּאֲחַת בְּשָׁנָה, בְּחִינַת
 29 הִיחִידָה שְׁלִמְעֵלָה מִמְּדִידָה
 30 וְהַגְבֵּלָה, שֶׁזֶה עִנְיָנוּ הַפְּנִימִי שֶׁל יוֹם
 31 הַכִּיפּוּרִים, כַּמִּבּוֹאֵר לְעִיל, מִמְּשִׁיכִים
 32 זֹאת אֶת בְּחִינַת הִיחִידָה' בְּאִרְכּוּת
 33 הַיָּמִים שְׁבִינן יוֹם הַכַּפּוּרִים
 34 לְסוּפּוֹת, שְׁהֵם כְּנִגְדָּ אֲרִבַּע אוֹתִיּוֹת שֵׁם הַיָּוֵי⁵⁹, כַּמִּבּוֹאֵר בְּתוֹרַת
 35 הַסּוּד וְכֵהֵם בְּאַרְבַּעַת יָמִים אֵלֶּה כֵּל יִשְׂרָאֵל עֲסוּקִין בְּמִצְוֹת, זֶה
 36 בְּסוּפּוֹתָ וְזֶה בְּלוֹבְבוֹ כּו'⁶⁰, כְּדַבְּרֵי הַמְּדַרְשׁ (וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: "מִיּוֹם
 37 הַכַּפּוּרִים עַד הַחַג כֹּל יִשְׂרָאֵל עֲסוּקִין בְּמִצְוֹת, זֶה עוֹסֵק בְּסוּכּוֹת וְזֶה בְּלוֹבְבוֹ
 38 וְבִיּוֹם טוֹב הָרָאשׁוֹן שֶׁל חַג כֹּל יִשְׂרָאֵל עוֹמְדִין לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְלוֹלְבִיָּהּ
 39 וְאֶתְרוּגִיָּהּ לְשִׁמּוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא") שְׁהֵם הַסּוּכָה וְהַלוֹבֵב מִצְוֹת

כְּלָלוֹת עַל כָּל הַשָּׁנָה כּוּלָה⁶¹, כַּמִּבּוֹאֵר בְּחִסְדוֹת שְׁחוֹדֵשׁ תְּשָׁרִי הוּא
 'חוֹדֵשׁ כִּלְלִי' וּבְמוֹעֲדֵי תְּשָׁרִי נִמְשָׁכִים עִנְיָנִים כִּלְלִיִּים עַל כָּל הַשָּׁנָה, רֹאשׁ הַשָּׁנָה
 הוּא הַשּׁוֹרֵשׁ לִירָאָה וְקִבְּלַת עוֹל עַל כָּל הַשָּׁנָה, יוֹם הַכִּיפּוּרִים הוּא שׁוֹרֵשׁ
 לְתִשׁוּבָה וְסִלִּיחָה עַל כָּל הַשָּׁנָה, וְחַג הַסּוּכּוֹת הוּא שׁוֹרֵשׁ לְאֵהָבָה וְשִׂמְחָה עַל
 כָּל הַשָּׁנָה, שְׁבִיבָה בְּחִיבור שֶׁל יוֹם
 הַכִּיפּוּרִים וְחַג הַסּוּכּוֹת, הַמְשַׁכֵּת הָעֶצֶם
 שֶׁל 'אֲחַת בְּשָׁנָה' בְּאַרְבַּעַת הַיָּמִים שֶׁבֵּין
 יוֹם הַכִּיפּוּרִים לְחַג הַסּוּכּוֹת וּבְמִצְוֹת
 שֶׁל חַג הַסּוּכּוֹת מוֹדְגָשׁ בְּמִיחּוּד
 חִיבור שְׁנֵי הַקְּצוּוֹת
 שְׁבִהַמְשַׁכֵּת הָעֶצֶם דְּוִקָּא
 בְּהִתְחַלְּקוֹת הַפְּרָטִים כּו'
 כַּמִּבּוֹאֵר לְעִיל.

וְעַל פִּי זֶה יוֹבֵן גַּם בְּנוֹעַ
 לְעִנְיָן דְּשִׂמְחַת תּוֹרָה, כִּפִּי
 שֶׁמִּמְשִׁיךְ וּמִבְּאֵר. וּבְהַקְּדִים⁶²,
 שְׁאָף שְׁלִימוֹד הַתּוֹרָה צְרִיף
 לְהִיּוֹת בְּהַבְּנָה וְהַשְּׁגָה עַל יְדֵי
 יְגִיעַת הַשְּׁכָל דְּוִקָּא, כַּמִּבּוֹאֵר
 בְּתַחֲלִיל הַמַּאמֵר אוֹדוֹת הַהַבְּדֵל בֵּין
 לִימוֹד תּוֹרָה שֶׁבְּעֵלְפָּה לְלִימוֹד תּוֹרָה
 שֶׁבְּכַתָּב, מִכָּל מְקוֹם, צְרִיף
 לְהִיּוֹת בְּלִימוֹד הַתּוֹרָה גַּם הָעִנְיָן
 דְּהַיָּוֵי עִמּוֹ⁶³ שְׁאֵז הַלְכָה
 כְּמוֹתוֹ⁶⁴, כְּדַבְּרֵי הַגְּמָרָא לְגַבִּי
 הַשְּׁבָחִים שֶׁנִּאֵמְרוּ עַל דוֹר הַמֶּלֶךְ, "הֵנָּה
 רֵאִיתִי בֶן לְיִשְׂרָאֵל בֵּית הַלְחָמִי יוֹדֵעַ נֶגֶן
 וְגִבּוֹר חֵיל וְאִישׁ מִלְחָמָה וְנוֹבֵן דָּבָר
 וְאִישׁ תּוֹאֵר וְה' עִמּוֹ וְגו'", שֶׁהַכּוּוֹנָה
 לְמַעֲלוֹת בְּלִימוֹד הַתּוֹרָה, "יּוֹדֵעַ נֶגֶן -
 שִׁיּוּדַע לִישָׁאֵל, גְּבוּר - שִׁיּוּדַע לְהַשִּׁיב,
 אִישׁ מִלְחָמָה - שִׁיּוּדַע לִישָׁא וְלִיתֵן
 בְּמִלְחָמָתָהּ שֶׁל תּוֹרָה, אִישׁ תּוֹאֵר -

וְעַל פִּי זֶה יוֹבֵן גַּם בְּנוֹעַ לְעִנְיָן דְּשִׂמְחַת תּוֹרָה.
 וּבְהַקְּדִים⁶², שְׁאָף שְׁלִימוֹד הַתּוֹרָה צְרִיף
 לְהִיּוֹת בְּהַבְּנָה וְהַשְּׁגָה עַל יְדֵי יְגִיעַת הַשְּׁכָל
 דְּוִקָּא, מִכָּל מְקוֹם, צְרִיף לְהִיּוֹת גַּם הָעִנְיָן דְּהַיָּוֵי
 עִמּוֹ⁶³ שְׁאֵז הַלְכָה כְּמוֹתוֹ⁶⁴, לְאֶסּוּקֵי שְׁמַעְתָּתָא
 אֲלִיבָא דְּהַלְכָתָא⁶⁵ (שְׁזָהוּ עִנְיָן נְעֵלָה יוֹתֵר מֵאֲשֵׁר
 שֶׁמִּרְאָה פָּנִים בְּהַלְכָה, וְנוֹבֵן דָּבָר - שֶׁמִּבֵּין דָּבָר מֵתוֹךְ דָּבָר, וְה' עִמּוֹ שֶׁהִלְכָה
 כְּמוֹתוֹ בְּכָל מְקוֹם", וּמִבּוֹאֵר עַל כֵּךְ בְּחִסְדוֹת שֶׁהַכּוּוֹנָה כִּי כָּדִי לְבַרֵּר אֶת
 הַהִלְכָה לְאִמִּיתָהּ, לֹא דִי בְּחִכְמָה אֲנוּשִׁית וּבְהַבְּנָה טוֹבָה בְּתוֹרָה עַל פִּי הַשְּׁכָל
 לֹא אֵלֶּה צְרִיךְ לְהִיּוֹת 'וְהַיָּוֵי' עִמּוֹ, לְהִיּוֹת מְחוּבֵר לְאֱלֹקוֹת שְׁבִתוֹרָה, לְאֶסּוּקֵי
 שְׁמַעְתָּתָא אֲלִיבָא דְּהַלְכָתָא⁶⁵ לְבּוֹא לְמַסְקַת הַסּוּגִיָּה לְפִי הַהִלְכָה,
 הֵינְנוּ לְפִסּוּק הַלְכָה לְמַעֲשֵׂה מֵתוֹךְ הַסּוּגִיָּה (שְׁזָהוּ הַפְּסִיקָה הַלְכָה לְמַעֲשֵׂה

(58) לשון הכתוב - משלי כז, יט. (59) ראה ד"ה ביום השמע"צ תרח"ץ (סה"מ תרח"ץ ע' 50). ספר השיחות תרצ"ז ע' 174. וש"נ. (60) ויק"ר פ"ל, ז. (61) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ו ח"ב ע' תשמח; תקס"ט ע' רפו. אוה"ת: סוכות ע' א'תשנו; ברכה ע' א'תתסו. סה"מ תש"ב ע' 49. (62) ראה גם סד"ה להבין ענין שמח"ת תרע"ט ותש"ה שבעה ערה. (63) שמואל-א טז, יח. (64) סנהדרין צג, ב. וראה המשך תרס"ו ע' תלא [תקסז] ואילך. (65) יומא כו, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ענין נעלה יותר מאשר אלו ואלו שיטות החלוקות זו עם זו דברי
 2 אלקים חיים⁶⁶), וכדי שהלימוד יהיה באופן כזה של סיעתא
 3 דשמאי, לפסוק הלכה למעשה לפי האמת לא מספיק ענין ההבנה
 4 וההשגה, אלא צריך להיות⁶⁷ ענין הביטול וקבלת עול
 5 דוקא, בחינת עבודת עבד
 6 (ועד לעבד פשוט כו'⁶⁸ הבטל
 7 לאדונו לגמרי עד שאין לו כל מציאות
 8 לעצמו, כמבואר בחסידות הברחבה),
 9 והביטול מביא לידי כך שהלימוד
 10 שהאדם לומד תורה אינו לצורך
 11 עצמו והנאתו, אלא כדי
 12 לכונן לאמיתתה של תורה
 13 איך צריך להיות פסק
 14 ההלכה למעשה בפועל,
 15 שזהו גמור ותכלית הפוננה
 16 העליונה כו', כי ההלכה לפי האמת
 17 היא גילוי הרצון האלוקי ובגלל זה
 18 הצורך להסיק ולפסוק הלכה למעשה
 19 מתעמק ביגיעה עצומה
 20 ביותר, שדוקא על ידי זה
 21 באמצעות היגיעה העצומה בא אל
 22 אמיתת הענין כו', כיון
 23 שמגיע לבחינת העולם
 24 העצמי כו' [וכמאמר הזהר⁶⁹
 25 על הפסוק⁷⁰ בישעה עין לא
 26 ראתה אלקים זולתך יעשה
 27 למחבה לו, אינו דדחוקין
 28 למלה דחכמתא כו', אלה
 29 שמתייגעים על דברי החכמה, היינו
 30 שמתייגעים בתורה כדי להגיע לפסיקת
 31 הלכה למעשה שאז מגיעים
 32 לבחינת עדין, עין לא ראתה
 33 אלקים זולתך⁷⁰, שעל זה
 34 נאמר⁷¹ במשלי שהתורה אומרת
 35 ואהיה אצלו אצל הקדוש ברוך
 36 הוא גו' שעשועים (פמבואר
 37 בארובה בהמשך תרס"ו
 38 בתחלתו⁷²), ועד שעל ידי
 39 זה שלומדים תורה מתוך יגיעה

פועלים עילוי גם בתורה, כידוע בענין שדוד היה מחבר
 תורה שלמעלה בהקב"ה⁷³, כמבואר בקבלה וחסידות שאופן לימוד
 התורה של דוד המלך היה כזה שפעל חיבור בין התורה כפי שהיא למעלה,
 היינו חוכמתו של הקדוש ברוך הוא, עם הקדוש ברוך הוא בעצמו שלמעלה
 מהחכמה, להמשיך בתורה
 בחינת העולם העצמי העלם
 בעצם, שמד עצמו הוא למעלה
 מגילוי דאין סוף כו'.

וענין זה של תוספת המשכת וגילוי
 אלוקות בתורה מתבטא גם
 בשמחה עם התורה בשמחת
 תורה באופן של ריקוד
 ברגלים דוקא, וכנזכר לעיל
 שבני ישראל נעשים בבחינת
 הרגלים של הספר תורה,
 שמורה על ענין ההמשכה של
 האלוקות שבתורה למטה עד
 למעשה בפועל, שדוקא על
 ידי זה פסק ההלכה למעשה
 ניתוסף עילוי גדול יותר
 בתורה כו' כמבואר לעיל. ומזה
 ההמשכה שנפעלת על ידי הריקודים
 בשמחת תורה נמשך על כל
 השנה כולה נתינת כח על
 כללות העבודה בלימוד
 התורה וקיום המצוות, החל
 מקביעת עתים לתורה, כולל
 גם הענין דתמכין דאורייתא
 כו'⁷⁴, תמיכה בצדקה לעיני תורה
 מבלי להתחשב בעניני
 השבונות כו' נתינה בלי להתחשב
 בשיקולים וחישובים מגבילים. ועד
 שעל ידי זה שטוסקים בתורה
 ומצוות נעשה ענין הגאולה,
 החל מהגאולה הפרטית דכל

(66) עירובין יג, ב. (67) ראה המשך תרס"ו ע' שצ [תקט"ו] ואילך. ס"ע תלט [תקצו ואילך]. (68) ראה שם ע' שי [תיב] ואילך.
 ע' של [תלן] ואילך. (69) ח"א קל, ב. (70) ישע"י סד, ג. (71) משלי ח, ל. (72) ע' עח [קד] ואילך. ס"ע צב [ע' כגן] ואילך.
 (73) ראה זח"ג רכב, ב ברע"מ. ס' הבהיר (סנ"ח) סקצ"ו ובאור הבהיר. לקו"ת שלח מז, ריש ע"ג. שם נא, סע"א. (74) ראה
 זח"ג נג, ב. (75) תהלים נה, יט. וראה תניא אגה"ק ס"ד.

ביאור בדרך אפשר

1 אָחַד מִיִּשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר⁷⁵ בְּעֵינֵי פֶדָה כְּשֵׁלוֹם נַפְשִׁי
 2 (כמבואר ב'אגרת הקודש' שבספר
 3 התניא אודות גאולת ופדיית הנפש על
 4 ידי מעשה הצדקה: "על ידי נתינת
 5 הצדקה לה' מממונו שהוא חיותו,
 6 ובפרט מי שמזונותיו מצומצמים³
 7 ורחיקא ליה שעתא טובא שנותן מחייו
 8 ממש ובפרטות אם נהנה מיגיע כפיו שאי אפשר שלא עסק בהם פעמים רבות
 9 בבחינת נקודת פנימית הלב מעומקא דלבא כמנהג העולם בעסקיהם כמשא

ביאור בדרך אפשר

10 ומתן וכחאי גוונא, והרי עתה הפעם כשמפור מיגיעו ונותן לה' בשמחה ובטוב
 11 לבב, הנה בזה פודה נפשו משחת,
 12 דהיינו בחינת נקודת פנימית לבבו
 13 שהיתה בבחינת גלות ושביה בתוך
 14 הקליפה... וזהו שכתוב פדה בשלום
 15 נפשי ופשי דייקא..."), וְעַד
 16 לְגַאוּלָּה דְּכָלֵּל יִשְׂרָאֵל,
 17 בְּבִיאַת מְשִׁיחַ צְדָקְנוּ, כְּבוֹא וְיִגְאָלְנוּ וְיִוְלִיכְנוּ קוּמְמִיּוֹת בְּקוּמָה
 18 זְקוּפָה לְאַרְצָנוּ.

המשך ביאור למס' קידושין ליום שני עמ' ב

1 תחילה ולאחר מכן לכתוב שטר כתובה, תיישין - יש לחשוש
 2 שאשה זו מקודשת, אך במקום בו כתבי והדר מקדשי - כותבים
 3 תחילה שטר כתובה ולאחר מכן מקדשים האשה, לא תיישין - אין
 4 לחשוש שמקודשת, אלא יש לתלות שהכין שטר זה ליתן לה
 5 לאחר שיקדשה.
 6 מקשה הגמרא: מקדשי והדר כתבי פשיטא - במקום שבו נוהגים
 7 לקדש תחילה ולאחר מכן לכתוב שטר כתובה, פשוט הדבר שאם
 8 יש שטר כתובה לפנינו עלינו לחשוש שכבר נתקדשה האשה,
 9 ומדוע יש צורך להשמיענו דין זה.
 10 מתרצת הגמרא: לא צריכא - אכן אין צורך להשמיענו דין זה,
 11 אלא באופן דלא שכיח ספרא - שאין הסופר שכותב את השטרות
 12 מצוי במקום זה תמיד. מהו דתימא ספרא הוא דאתרמי - שמא
 13 תאמר שנודמן הסופר למקום זה קודם הקידושין, ומיהר הבעל
 14 לכתוב שטר כתובה קודם שילך הסופר אף שלא קידש עדיין את
 15 האשה, קא משמע לן שאין אומרים כן, אלא תולים שנהג כמנהג
 16 אנשי המקום המקדשים תחילה ולאחר מכן כותבים הכתובה,
 17 ולפיכך יש לחשוש שאשה זו מקודשת. משנה זו דנה לגבי אדם
 18 המקדש אשה וכתה או שתי אחיות בבת אחת, האם חלו הקידושין
 19 בשתייהן או באחת מהן, או לא.

31 מניין למדים דין זה שאין קידושין תופסין בשתי אחיות יחדיו, אמר
 32 רמי בר חמא דאמר קרא (ויקרא יח) 'אשה אל אחתה לא תקח
 33 לארר', ויש לבאר כוונת הכתוב כן, שהתורה אמרה שבשעה
 34 שנעשו האחיות צרות זו לזו, דהיינו באופן שנשא שתייהן כאחת,
 35 לא יהא לו ליקוהים - לא יחולו הקידושין אפילו באחת מהם.
 36 נמצא, שלדעת רמי בר חמא מקרא זה מזהיר את האדם שלא
 37 לישא שתי אחיות כאחת, ואף מלמד שאין קידושין תופסים בהן.
 38 מקשה הגמרא: אמר ליה רבא לרמי בר חמא, אי הכי - אם כדברייך
 39 שהכתוב עוסק באדם המקדש שתי אחיות בבת אחת, היינו דכתיב
 40 - הרי נאמר בסוף פרשת העריות (שם כח) 'ונקרתו הנפש
 41 העשות מקרב עמם', שהעובר על אחד מאיסורי העריות שנמנו
 42 בפרשה דינו בכרת, ואף הנושא שתי אחיות כאחת דינו כן, ומדוע,
 43 אי קידושין לא תפסי בה פרת מי תתייב - הרי מאחר שלא תפסו
 44 בהן קידושין, נמצא שאף אחת מהן אינה אשתו, וממילא אף
 45 אחותה אינה אסורה עליו מדין אחות אשה, ומדוע יש עליו עונש
 46 כרת.
 47 ולפיכך מבאר רבא את המקור לדברי המשנה באופן אחר: אלא
 48 אמר רבא, בהכרח צריך לומר שהכתוב אינו עוסק באדם המקדש
 49 שתי נשים כאחת, אלא קרא בזה אחר זה - הכתוב מזהיר אדם
 50 שנשא אשה מקודם לכן, שלא יוסיף עתה ליקח אף את אחותה לו
 51 לאשה, ואם ישא ענוש הוא כרת, מאחר שנושא את אחות אשתו.
 52 ומתניתין - המקור לדברי המשנה הסוברת שהנושא שתי אחיות
 53 כאחת אין קידושין תופסין אף באחת מהן הוא מסברא, ובדרבנא -
 54 על פי הכלל שאמר רבה, דאמר רבה כל דבר שאינו יכול לחול בזה
 55 אחר זה, הדין הוא שאפילו בבת אחת אינו חל. וממילא, מאחר
 56 שאין אדם יכול לישא את אחות אשתו, נמצא שאין קידושי
 57 שתייהן יכולים לחול בזה אחר זה, ולפיכך יש להוסיף מסברא
 58 ולומר שאף בבת אחת אינם חלים, ואם ישא אדם שתי אחיות
 59 כאחת אין קידושין תופסים אפילו באחת מהן.
 60 גופא - שנינו לעיל, אמר רבה, כל דבר שאינו חל בזה אחר זה,
 61 אפילו בבת אחת אינו יכול לחול. איתביה אבבי - הקשה אבבי
 62 לרבה,

משנה

20
 21 אדם המקדש אשה וכתה או אשה ואחותה כאחת - בבת אחת,
 22 שתייהן אינן מקודשות. ומעשה היה בקבוצה של חמש נשים, וכתה
 23 - בתוכן היו שתי אחיות, וליקח אדם אחד פלבלה - סל של תאנים,
 24 וכלכלה זו שללחן - של אותן הנשים היתה, ושל פירות שביעית
 25 היתה, ואמר להן אותו אדם, הרי בולבם מקודשות לי בכלכלה זו,
 26 וקיבלה אחת מהן על ידי בולבן - בשליחות כולן, ואמרו על כך
 27 חכמים, שהדין הוא שאין האחיות מקודשות, ולא חלו הקידושין
 28 אלא על הנשים האחרות.

גמרא

29 הגמרא מבררת מהו המקור לדין המבואר במשנה: מנהני מילי -
 30

בס"ד. שיחת* ליל שמחת תורה (קודם הקפות), ה'תשל"ג.

בלתי מוגה

(כ"ק אדמו"ר שליט"א קידש על היין, ואח"כ הכריז¹): כל אלו שעדיין לא קידשו – יעשו קידוש עכשיו, וכידוע שיחת כ"ק מו"ח אדמו"ר² שבשמח"ת צריך כל אחד לעשות קידוש בעצמו. והכרזה נוספת: כל אלו שאינם יכולים לעשות קידוש בעצמם, מצד הבריאות או מאיזה סיבה שתהי' – יעשה אחד קידוש ויוציא אותם י"ח.

א. עומדים אנו בלילה שבין שמע"צ ושמח"ת, שכולל ומחבר את שני הענינים דשמע"צ ושמח"ת (כמדובר כמ"פ³ אודות הלילה שמחבר היום שלפניו והיום שלאחריו, שכולל ומחבר שניהם).

ובהקדים – שאע"פ שבזמן שהיו מקדשים ע"פ הראי' הי' רק יום אחד, אין הכוונה שזהו ענין אחד (שנחלק לשנים), אלא בעצם יש כאן שני ענינים (כדלקמן ס"ב). וכמדובר פעם בארוכה⁴ אודות הפתגם הידוע⁵ של אדמו"ר האמצעי בנוגע לבני א"י שהם מערבים שני ענינים כו' "באָטשווענע מיט פלייש" (מין ירק עם בשר); אלא שבזמן שהיו מקדשים ע"פ הראי', הנה מצד קדושת א"י וביהמ"ק היו יכולים להמשיך את שני הענינים ביום אחד, משא"כ בזמן הזה יש צורך בשני ימים, כמבואר בדרושי חסידות⁶.

[ויש להעיר בתור מאמר המוסגר, שכאן רואים המדובר כמ"פ⁷ שגם בעניני נגלה תורה יש צורך בביאור והסבר ע"פ פנימיות הענינים – כי: הענין של יום אחד או שני ימים יו"ט כפי שהוא ע"פ נגלה – אינו נוגע כלל לקדושת הארץ, אלא תלוי אם זה מקום ששלוחי ב"ד הגיעו לשם, שבו חוגגים יום אחד, או שזה מקום ששלוחי ב"ד לא הגיעו לשם, שבו חוגגים שני ימים, ועפ"ז, בא"י גופא, היכן שלא הי' מקום ישוב, ובמילא לא הגיעו השלוחים לשם, היו צריכים לחגוג שני ימים, ואילו בחו"ל, במקום קרוב לא"י שאליו הגיעו השלוחים, היו צריכים לחגוג יום אחד⁸. אבל בפועל אין נוהגים כן, אלא בא"י חוגגים בכל מקום יום אחד, ובחו"ל חוגגים בכל מקום שני ימים. ולכן זקוקים לביאור ע"פ פנימיות הענינים, שמצד קדושת א"י יכולים להמשיך את שני הענינים ביום אחד].

ב. והענין בזה:

אע"פ שהיו"ט דשמח"ת הוא בעיקר יו"ט שני של שמע"צ, מצד ספיקא דיומא – הרי הם שני ימים שבכל אחד מהם יש ענין של שמחה לעצמו: שמיני-עצרת – המשך וסיום חג הסוכות שהוא סיום כל המועדים, ושמחת-תורה – השמחה על גמרה של תורה⁹. וכמודגש גם בדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁰ בנוגע לברכת שהחינו בשמח"ת, שברכה זו היא גם על התורה.

¹ פ"ו (תורת מנחם – התוועדויות חנ"ד ע' 174). וש"נ.

² שיחת ליל שמע"צ תרצ"ט בתחלתה (סה"ש תרצ"ט ס"ע 302).

³ ראה לקו"ת דרושי שמע"צ צב, ג. מאמרי אדה"ז תקע"א ע' קסז ואילך. וש"נ.

⁴ ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ג ע' 216 הערה 107. וש"נ.

⁵ ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חנ"ד ע' 99. וש"נ.

⁶ טור ורמ"א או"ח סתרס"ט.

⁷ שיחת ליל שמח"ת תש"ט סוס"א (סה"ש תש"ט ע' 281). וש"נ.

* ראשי-פרקים בלבד (המו"ל).

¹ תחילה צוה לגבאי הכריז, וכיון שלא הכריז בדיוק, אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: בשם הרב טלישבסקי: שא שטילעזר! מ'איז מכריז ומודיע וכו' (כדלקמן בפנים).

² ראה שיחות ליל שמח"ת תש"ד; תש"ט בתחלתם (סה"ש תש"ד ריש ע' 32; תש"ט ע' 281). וראה גם שיחת ליל שמח"ת דאשתקד בתחלתה (תורת מנחם – התוועדויות חס"ו ע' 84). וש"נ.

³ ראה גם שיחת י"ג תשרי, אור לערב חה"ס בתחלתה (תורת מנחם – התוועדויות ח"ע ע' 81 ואילך).

⁴ שיחת יום שמח"ת תשי"ט ס"ו (תורת מנחם – התוועדויות חכ"ד ע' 144 ואילך). ד"ה ביום השמע"צ דיום שמח"ת תשכ"ט

- 1 ומצד שני הענינים צריכה להיות שמחה גדולה:
- 2 מצד שמע"צ – שהוא המשך וסיום חג הסוכות, שנוסף על כללות הענין ד"מועדים לשמחה", נקרא
- 3 "זמן שמחתנו", וכדאיתא במדרש¹¹: "אתה מוצא שלש שמחות כתיב בחג . . אבל בפסח אין אתה מוצא
- 4 שכתוב בו אפילו שמחה אחת . . וכן אתה מוצא שאין כתוב בעצרת אלא שמחה אחת",
- 5 ועד שהוא סיום כל המועדים – לא רק של חודש תשרי, אלא גם של כל השנה כולה (כולל גם חג
- 6 הפסח וחג השבועות), כמרומו גם בכך שחג הסוכות נקרא "חג האסיף"¹², ע"ש "באספך מגרנך
- 7 ומיקבך"¹³, היינו, שאז אוספים את כל הענינים שצמחו במשך כל השנה, ומובן, שסיבת הענין בגשמיות
- 8 כפשוטו היא בגלל שכן הוא ברוחניות הענינים [ולא להיפך ח"ו, שהרוחניות היא בגלל הגשמיות, שהרי
- 9 הענינים הגשמיים נשתלשלו מהענינים הרוחניים, כלשון רבינו הזקן בתניא¹⁴: "שנשתלשלו מהן"], שאז
- 10 אוספים את כל עניני המועדים של כל השנה כולה, שזהו "מגרנך", שקאי על חג הפסח, שבו מביאים
- 11 העומר משעורים, ו"מיקבך", פירות האילן, שקאי על חג השבועות, שבו מביאים שתי הלחם מחטים,
- 12 והרי עץ הדעת "חטה היתה"¹⁵, היינו שחטים נחשבים פרי האילן.
- 13 ומצד שמח"ת – גמרה של תורה, שפועלת עילוי ושלמות בכל התורה, שהרי בכל פעם שלומדים
- 14 עוד ענין בתורה, אין זה רק ענין נוסף, אלא על ידו ניתוסף שלימות בכל הענינים שלמדו לפנ"ז, ומזה
- 15 מובן, שבגמרה של תורה ניתוסף שלימות בכל התורה כולה.
- 16 ואכן רואים את גודל השמחה בשמח"ת, עוד יותר אפילו משמחת בית השואבה [כי, מ"ש בגמרא¹⁶
- 17 "מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו", הכוונה בזה לאמיתת ענין השמחה, ולא
- 18 שזוהי הגדולה ביותר], שהרי בשמחת בית השואבה הסדר הי' שחסידיים ואנשי מעשה כו' "הם שהיו
- 19 מרקדין כו', אבל כל העם האנשים והנשים כולן באין לראות ולשמוע"¹⁷, משא"כ בשמח"ת משתתפים
- 20 בשמחה כל בני, כולל גם (נשים ו)טף, כמנהג ישראל שגם הם מנשקים את הס"ת ונושאים דגלים כו'¹⁸,
- 21 והיינו, שאין זה רק באופן ד"ליתן שכר למביאייהם"¹⁹, אלא הם משתתפים בעצמם בשמחה (ונוסף לזה
- 22 ישנו גם השכר למביאייהם, שחינכו אותם על טהרת הקודש, והביאו אותם למעמד ומצב שישתתפו
- 23 בשמחה דשמח"ת).
- 24 ובזה ניתוסף גם חיבור שני הענינים דשמע"צ ושמח"ת בלילה זה (שהרי ביום שמע"צ יש רק השמחה
- 25 שמצד שמע"צ, וביום שמח"ת יש רק השמחה שמצד שמח"ת, ואילו בלילה זה ישנם שני הענינים ביחד)
- 26 – שנוסף לכך שצריכה להיות שמחה גדולה יותר בגלל שישנם שני הענינים דשמע"צ ושמח"ת, ניתוסף
- 27 בזה עילוי גדול יותר מצד חיבורם יחד, שאז מסייע כל ענין לחבירו – כמרומו גם בנגלה דתורה, בדברי
- 28 הגמרא במסכת סוטה²⁰: "טעונא דמדלי איניש לכתפי' (שהאדם עצמו מגביהו על כתיפו ואין אחר
- 29 מסייעו) תילתא דטעוני' הוי" (אינו אלא שלישי משאוי שנושא כשמטעינו אחר).
- 30 ושמחה זו ממשיכים על כל השנה כולה, ועל ידה מסירים את כל ההעלמות וההסתרים ופורצים את
- 31 כל הגדרים²¹, ופועלים שתהי' שנה שבה יעמדו למעלה מכל הגדרים.

* * *

- 33 ג. מהחילוקים שבין ב' הענינים דשמע"צ ושמח"ת – ששמע"צ קשור עם ענינים גשמיים, ואילו
- 34 שמח"ת קשור עם ענינים רוחניים:

(11) יל"ש אמור רמו תרנד (בתחלתו).

(17) רמב"ם הל' לולב פ"ח הי"ד.

(18) ראה "תולדות חג שמחת תורה" (לר"א יערי) פכ"ז (ע')

243 ואילך). וש"נ.

(19) חגיגה ג, סע"א. הובא בפרש"י עה"ת וילך לא, יב.

(20) לד, סע"א (ובפרש"י). הובא בפרש"י עה"ת שלח יג, כג.

(21) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך. ועוד.

(12) תשא לד, כב.

(13) פ' ראה טז, יג.

(14) רפ"ג.

(15) ברכות מ, סע"א.

(16) סוכה נא, א"ב.

ובהקדים כללות החילוק שבין תורה למצוות – שמצוות הם בעיניי גשמיים שבעולם דוקא, משא"כ תורה היא בעצם למעלה מהעולם, וכללות ענין לימוד התורה הוא באופן שיהודי עוסק בתורה מתוך התבודדות וללא שייכות לעניני העולם, כך, שברוחניות גופא הרי זה תכלית העילוי של הרוחניות, למעלה גם מכוונת המצוות או כוונת התפלה. ולכן, בגן-עדן לא שייך ענין המצוות, ואילו לימוד התורה שייך גם בג"ע (ואדרבה: עיקר עסק הנשמות בג"ע הוא בלימוד התורה)²², כפי שמצינו גם בנגלה דתורה: "קא מיפלגי במתיבתא דרקיעא כו"²³.

וזהו גם החילוק שבין שמע"צ לשמח"ת – ששמח"ת קשור עם ענין התורה, שהיא למעלה מהעולם; ואילו שמע"צ שהוא המשך וסיום חג הסוכות קשור עם ענין המצוות – החל ממצות סוכה, שצ"ל בדברים גשמיים דוקא, כמו סך הסוכה שצ"ל מ"פסולת גורן ויקב"²⁴, ויש צורך בדפנות גשמיים כו',

ועד שגם המצוה דשמחת יו"ט קשורה עם ענינים גשמיים דוקא – "אין שמחה אלא בבשר"²⁵ (שעם היותו בשר שלמים, אין זה החלק שקרב על המזבח, אלא החלק שנאכל לבעלים), ו"אין שמחה אלא ביי"ן"²⁵, בשר ויין גשמיים כפשוטם – עם היותה קשורה עם רגש שבלב (כפי שמבהיר רבינו הזקן שאלה זו²⁶).

ועאכו"כ שהענין ד"חג האסיף", "באספך מגרנך ומיקבך", קשור עם ענינים גשמיים דוקא – עבודת האדמה (חרישה וזריעה וכו'),

– ועד"ז בנוגע לכל המועדים (כאמור לעיל (ס"ב) ש"באספך מגרנך ומיקבך" קשור גם עם חג הפסח וחג השבועות), שכולם קשורים עם עבודת האדמה, וזהו א' הביאורים לכך שנקראים בשם "מועדים", לא רק בגלל שקשורים עם זמן קבוע בשנה, חג הפסח בט"ו ניסן וחג הסוכות בט"ו תשרי, אלא גם בגלל שקשורים עם עונות (מועדי) השנה: חג הפסח בחודש האביב, חג הקציר וחג האסיף –

שזוהי דרגא הכי תחתונה בגשמיות גופא – לא כמו המצוות הקשורות עם סוג החי (כמו תפילין שנעשים מעור בהמה) או סוג הצומח (כמו ד' מינים), אלא דוקא סוג הדומם, ובזה גופא – לא אבנים טובות, שבהם לא יכול להיות ענין של צמיחה, אלא דוקא עפר, ולא עפר שיש בו תוקף, אלא דוקא עפר שנידוש ע"י חרישה (שעז"נ²⁷ "ונפשי כעפר לכל תהי", כעפר שהכל דשין עליו²⁸), שזוהי תכלית הירידה בסוג הדומם.

ונמצא, שענינו של שמע"צ – המשך וסיום חג הסוכות – קשור עם מעמד ומצב של ירידה למטה לעבוד בעבודת האדמה, והיינו, שנוסף לכך שנפשו האלקית שהיא "חלק אלקה ממעל ממש"²⁹ ירדה "מאיגרא רמה לבירא עמיקתא"³⁰, עליו לעסוק בעבודה פחותה כמו עבודת האדמה, ואעפ"כ אינו מתאונן להקב"ה על גודל הירידה, ואדרבה – עובד עבודתו באמונה באופן ש"מאמין בחי העולמים וזורע"³¹, ומתוך שמחה – שמקשר את עבודת האדמה עם ימים טובים שהם "מועדים לשמחה", ושמח על שזכה להשלים את הכוונה העליונה בכירור המטה, ועד שאפילו מפסולת גורן ויקב – עושה מצוה לה'.

וזהו הזמן שיהודי מבקש ופועל אצל הקב"ה המשכת כל הברכות הקשורות עם עבודתו בענינים גשמיים במשך כל השנה כולה – בכל שש השנים שבהם עוסק בעבודת האדמה, עד בוא השנה השביעית שהיא "שבת לה"³².

(27) ברכת "אלקי נצור" בסוף תפלת העמידה (ברכות יז, א).

(28) עירובין נד, א.

(29) תניא רפ"ב.

(30) ע"פ לשון חז"ל – חגיגה ה, ב.

(31) תוד"ה אמונת – שבת לא, א (מירושלמי).

(32) בהר כה, ב. שם, ד.

(22) ראה תניא פמ"א (נח, סע"א).

(23) ב"מ פו, א.

(24) סוכה יב, רע"א. וש"נ.

(25) פסחים קט, א.

(26) ראה גם לקו"ת צו טו, ב. מאמרי אדה"ז תקס"ח ח"א ע'

קצא ואילך.

1 ד. ולעומת זאת, בשמח"ת, עומד יהודי בתכלית העילוי – בהיותו קשור עם התורה שהיא למעלה
2 לגמרי מהעולם.

3 וכמודגש בהתחלת התורה (שקורין בשמח"ת): "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ"³³, "את
4 השמים לרבות תולדותיהם ואת הארץ לרבות תולדותי"³⁴, ועד להמבואר בזהר³⁵ שבזה נכללים גם עשר
5 הספירות (כולל גם עשר ספירות הגנוזות כפי שהם לפני הצמצום) – שכל זה הוא "בשביל התורה
6 שנקראת ראשית"³⁶, שהיא למעלה לגמרי מהעולם.

7 אמנם, למרות גודל מעלת התורה, הנה בכדי שיהודי ילמד תורה, אין צורך לברר את עצמו תחילה,
8 להיטהר ולהתקדש כו', אלא בכל מעמד ומצב שנמצא יכול מיד לשבת וללמוד תורה.

9 והלימוד שלו הוא בהקדמת ברכת התורה – שהיא לא רק כמו ברכת הנהנין³⁷, אלא בכדי שידע גודל
10 מעלת התורה שנגש ללמדה:

11 לכל לראש – צריך לידע שזוהי "תורתו" של הקב"ה, ובאופן ש"נתן לנו את תורתו", היינו, שניתנה
12 לו ע"י הקב"ה בעצמו; לא רק "לא ע"י מלאך ולא ע"י שרף כו"³⁸, אלא אפילו לא ע"י משה רבינו, כי
13 אם מהקב"ה בעצמו, שהרי אע"פ ש"משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע וכו"³⁹, הנה לפני"ז, בשעת
14 מ"ת, הוצרך משה לירד⁴⁰ ולעמוד יחד עם כל בני"י לקבל את התורה מהקב"ה בעצמו, ש"נתן לנו" –
15 לכל אחד מישראל, ובאופן ש"כל הנותן בעין יפה נותן"⁴¹; וסיום הברכה: "נותן התורה", לשון הוה⁴²,
16 בכל יום מחדש.

17 ובנוגע לשאלה איך יכול בכלל לגשת ללמוד תורה, בה בשעה שמעלת התורה גדלה כל כך – הנה
18 על זה אומרים בתחלת הברכה: "אשר בחר בנו מכל העמים", ומצד בחירתו של הקב"ה ביכלתו לקבל
19 את התורה וללמדה כו'.

20 ה. אך עפ"ז מתעוררת שאלה בנוגע לסדר הימים טובים דשמע"צ ושמח"ת:

21 הקדימה של שמע"צ לשמח"ת אינה ענין של מקרה ח"ו, אלא בודאי מורה הקדימה על החשיבות
22 כו', וכמו ש"תדיר קודם"⁴³ וכיו"ב.

23 ולכאורה אינו מובן: מדוע נקבע שמע"צ לפני שמח"ת – הרי אצל בני"י העיקר הוא הרוחניות, וא"כ,
24 יש להקדים תחילה את היו"ט דשמח"ת, שבו עומד יהודי בתכלית העילוי, בהיותו קשור עם התורה
25 שלמעלה מהעולם לגמרי, ולמה נקבע תחילה היו"ט דשמע"צ, שבו עומד יהודי במעמד ומצב של ירידה
26 להיות קשור עם עניני העולם, ועד לענינים התחתונים שבעולם?!

27 וכפי שיתבאר לקמן.

28 ו. ועכ"פ בנוגע לעניננו – הנה כשיהודי מתבונן בגודל יוקר התורה, שהיא תורתו של הקב"ה, ותורה
29 זו נתן הקב"ה לנו, אזי לא יהיו לו מניעות ועיכובים כלל על לימוד התורה, כיון ששום דבר אין לו ערך
30 כלל לגבי מעלת התורה!

31 ובפשטות: כאשר נה"ב באה ומבלבלת אותו מלימוד התורה – צריך לומר לה: וכי יש דבר בעולם
32 שיש לו איזה ערך לתורה? – הרי התורה למעלה באין ערוך מהעולם, אפילו אם יתנו לו ש"י עולמות,

(38) לשון חז"ל – בהגש"פ.

(39) אבות רפ"א.

(40) ראה פרדר"א פמ"א. שמו"ר פכ"ח, ג.

(41) ראה ב"ב נג, רע"א. וש"נ.

(42) ראה של"ה כה, א. לקו"ת תזריע כג, א. ובכ"מ.

(43) ברכות נא, סע"ב. וש"נ.

(33) בראשית א, א.

(34) פרש"י שם, יד.

(35) ח"א לא, ב. רנו, ב (הובא ונתבאר בסה"מ תרנ"א ע' פט

ואילך).

(36) פרש"י ורמב"ן ר"פ בראשית. ובכ"מ.

(37) ראה גם שיחת יום שמח"ת דאשתקד הערה 141 (תורת

מנחם – התועודיות חס"י ע' 122). וש"נ.

1 "שלש מאות ועשרה עולמות"⁴⁴, ואפילו עולמות הא"ס, וכאמור לעיל (ס"ד) שהתורה היא למעלה גם
 2 מעשר ספירות, כולל גם הדרגה הכי נעלית שבה שייך לדבר אודות ענין הספירות.
 3 וענין זה מובן גם בשכל של נה"ב – שגם היא מבינה שאין שום דבר שיש לו איזה ערך לגבי הקב"ה,
 4 ואילו בנוגע לתורה, הרי היא "חמודה גנוזה שגנוזה לך כו"⁴⁵, והקב"ה בעצמו לומד תורה ומשתעשע
 5 בה, כמ"ש⁴⁶ "ואהי אצלו גו' שעשועים (ולא רק לעתים נדירות, אלא) יום יום".
 6 והתבוננות זו תפעל אצלו שיוכל לכבוש את עצמו ואת העולם שמסביבו ע"י התורה, ומתוך שמחה
 7 גדולה.
 8 ועי"ז יומשכו כל הברכות – החל משנת תורה, וכל שאר הברכות שכל אחת מהן מתחילה בא'
 9 מאותיות האל"ף ב"ת, ועד לשנת גאולה.

* * *

11 ז. בנוגע לקדימה ואיחור – יש אופן שהקדימה מורה על מעלת וחשיבות הדבר הקודם לגבי הדבר
 12 המאוחר, אבל יש גם אופן של סיבה ומסובב, שאף שהסיבה היא חשובה ונעלית יותר מהמסובב, אין
 13 הכרח שתהי' קודמת למסובב, אלא יכולים לבוא שניהם בבת אחת (אבל גם אז חייבת הסיבה להיות
 14 קודם המסובב – עכ"פ בנוגע לפרט שהסיבה היא זו שפועלת את המסובב, ולולי הסיבה לא הי' יכול
 15 להיות המסובב, שמזה גופא מוכח שיש ענין בסיבה שאין במסובב, ובמילא מוכרחת הסיבה לבוא קודם
 16 המסובב).

ובנוגע לענינו:

18 אע"פ שהתורה היא למעלה לגמרי מהעולם – הנה היציאה לעולם מוסיפה בלימוד התורה.
 19 ולדוגמא: כשיהודי לומד בתורה אודות בריאת העולם, "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ",
 20 הנה אם יסתפק רק בלימוד ענין הבריאה כפי שהוא בתורה, אין להשוות זאת לגבי מה שיתוסף אצלו
 21 כשיצא לעולם ויראה "מה רבו מעשיך ה'"⁴⁷ ו"מה גדלו מעשיך ה'"⁴⁸ [ועד"ז לאידך גיסא, שיוצא לעולם
 22 ורואה דברים מבהילים, כמו "שאלמלא מוראה איש את רעהו חיים בלעו"⁴⁹, שגם זה חלק מהבריאה
 23 ש"בראשית ברא אלקים"], כי, אע"פ שיכול להשאר בד' אמותיו ולתאר לעצמו כל ענינים אלו, הרי אינה
 24 דומה שמיעה לראי'⁵⁰.

25 וזהו גם מה שאמרו חז"ל⁵¹ "הוי גולה למקום תורה", והיינו, שכל זמן שנשאר בד' אמותיו ואינו
 26 גולה ממקומו, אין אצלו ענין התורה לאמיתתו, ואדרבה: אילו הי' לומד תורה כדבעי למהוי, הי' הלימוד
 27 צריך לפעול אצלו זעזוע ("א טרייסל") להיות גולה ממקומו, וכל זמן שאינו גולה ממקומו, הרי זו הוכחה
 28 שלא למד תורה כדבעי.

29 וכללות הענין בזה – שה"בחינה" ללימוד התורה כדבעי היא כשהלימוד הוא באופן ששייך לעולם.
 30 וזוהי מעלת ההלכה שבתורה – שאין זה לימוד של סברות בעלמא, שיכולה להיות סברא לכאן וסברא
 31 לכאן,

32 – ועד שיכולה להיות אצלו סברא שאינה אפילו בגדר סברת המקשן, שהרי סברת המקשן היא גם
 33 חלק מהתורה⁵², אבל יש אופן ש"מגלה פנים בתורה שלא כהלכה"⁵³, והיינו, שאע"פ שזהו "פנים

(49) אבות פ"ג מ"ב.

(50) ראה מכילתא יתרו יט, ט. ועוד.

(51) שם פ"ד מי"ד.

(52) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ח ע' 56. וש"נ.

(53) שם פ"ג מי"א.

(44) עוקצין בסופה.

(45) שבת פח, ב.

(46) משלי ח, ל.

(47) תהלים קד, כד.

(48) שם צב, ו.

1 בתורה", הרי זה "שלא כהלכה", והיינו, לפי שלא למד תורה כדבעי, שהרי אילו הי' לומד תורה כדבעי,
2 לא הי' מגיע למסקנא שהיא היפך התורה (אא"כ הוא שוטה, שאז הוא פטור מכל המצוות, ואינו יכול
3 להבין תורה כו') –

4 אלא לימוד שנוגע להלכה במעשה בפועל, שעייז ניתוסף בהבנה והשגה שבתורה – שמכוין לאמיתית
5 רצון העליון⁵⁴.

6 וזהו גם מה שאמרו חז"ל⁵⁵ "כל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה", שנוסף על הפירוש הפשוט
7 בזה, ישנו גם הפירוש⁵⁶ שהלימוד צריך להיות נוגע למעשה בפועל ("מלאכה"), שדוקא עייז ניתוסף
8 בהלימוד, וזוהי ה"בחינה" שהלימוד הוא כדבעי.

9 ח. וע"פ האמור שע"י העולם ניתוסף בתורה, נמצא, שבמובן מסויים העולם הוא בבחי' סיבה
10 שפועלת שהמסובב דתורה יהי' באופן נעלה יותר.

11 אבל לאידך גיסא, מובן וגם פשוט שההתחלה היא (לא מהעולם, אלא) מהתורה, וכמו אצל הקב"ה,
12 שתחילה "אסתכל באורייתא" ואח"כ "וברא עלמא"⁵⁷, ועד"ז אצל בניי – "עמך כולם צדיקים"⁵⁸,
13 ש"דומין לבוראם"⁵⁹ – שתחילה צריך לילך "מבית הכנסת לבית המדרש"⁶⁰, לעסוק בלימוד התורה, ורק
14 לאח"ז לצאת לעולם – "הנהג בהן מנהג דרך ארץ"⁶¹;

15 אלא שלאחרי שישנה ההקדמה דלימוד התורה, אזי פועלת היציאה לעולם שיתוסף עוד יותר בהבנה
16 והשגה בלימוד התורה.

17 ולאחרי שישנו לימוד התורה כפי שקשור עם העולם, אזי יכולים לבוא לדרגא של לימוד התורה
18 לשמה, לשם התורה עצמה⁶², באופן שאינו נוגע להלכה למעשה, שכן, הסדר בלימוד התורה הוא
19 שתחילה צריך להיות הלימוד שלא לשמה, וכדברי הגמרא⁶³: "מעיקרא כי עביד איניש אדעתא דנפשי'
20 קא עביד", לברר ולזכך את עצמו וגם את העולם, ורק לאח"ז מגיע ללימוד התורה לשמה.

21 ט. וזהו גם סדר הימים טובים – שמע"צ ואח"כ שמח"ת:

22 לכל לראש ישנו היו"ט דשמע"צ, שהוא הסיום של חג הסוכות – שענינו גמר עבודת הבירורים,
23 שבשביל זה היתה ירידת הנשמה מאיגרא רמה לבירא עמיקתא, עד להתעסקות בעבודת האדמה, ועד
24 לפסולת גורן ויקב, כדי לעשות מזה מצוה – סכך לסוכה, שענין זה הוא מצד דרגת התורה כפי שקשורה
25 עם העולם.

26 ולאח"ז בא היו"ט דשמח"ת, שאז היא השמחה עם התורה עצמה כפי שהיא למעלה מהעולם לגמרי
27 כו'.

28 וזוהי הנתינת כח לענין ד"ויעקב הלך לדרכו"⁶⁴ לעבוד עבודתו במשך כל ימי השנה שרובם הם ימות
29 החול, שלא להתיירא מהעולם כו' – כיון שבאים משמח"ת שאז עומדים למעלה מהעולם, ובפרט שכבר
30 עבר שמע"צ שבו נשלם הנסיון של העבודה בעולם⁶⁵.

31 * * *

32 י. דובר כמ"פ אודות מעלת קביעות שנה זו לגבי שאר השנים, החל מיו"ט של ר"ה שחל להיות
33 בשבת, וכן יום ראשון של חג הסוכות חל בשבת, וכן שמע"צ חל בשבת.

(60) ברכות בסופה. וש"נ.

(61) שם לה, ב.

(62) ראה לקו"ת ויקרא ה, רע"א. שלח מז, רע"ג. ובכ"מ.

(63) פסחים סח, סע"ב.

(64) ויצא לב, ב. וראה סה"ש תרצ"ו ע' 43. וש"נ.

(65) חסר הסיום (המו"ל).

(54) ראה המשך תרס"ו ע' שצ [תקטז] ואילך.

(55) שם פ"ב מ"ב.

(56) ראה מד"ש על המשנה.

(57) זח"ב קסא, ריש ע"ב.

(58) ישע"י ס, כא. וראה סנהדרין ר"פ חלק.

(59) ב"ר פס"ז, ח. רות רבה פ"ד, ג. ועוד.

ומהמעלות שבזה – שבתפלת מנחה של שמע"צ (בסמיכות לליל שמח"ת) קורין בתורה, כך, שההכנה
 והכניסה לשמח"ת היא ע"י הקריאה בתורה⁶⁶, ככל עניניו של יהודי שהם צריכים להיות מוארים ב"נר
 מצוה ותורה אור"⁶⁷, ע"י ההוראה בתורה שמאירה את דרכו בחיים לידע כיצד להתנהג בעולם שנברא
 בשביל התורה, שזוהי ההוראה ד"בראשית ברא אלקים" – "בשביל התורה שנקראת ראשית".
 ולהעיר, שאע"פ שהקריאה דשמע"צ במנחה היא בפ' ברכה, שזוהי הפרשה שקורין למחרת, ביום
 שמח"ת (כמו בכל מנחת שבת שבה קורין התחלת הפרשה של השבוע הבא), הרי זה קשור גם עם
 הקריאה דפ' בראשית שקורין מיד לאח"ז, לפי ש"מתכיפין התחלה להשלמה"⁶⁸.

ובאמת הנה התוכן של פ' ברכה הוא כמו התוכן של פ' בראשית – כי:
 בפ' ברכה נאמר⁶⁹ "ה' מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן גו'", "שפתח לבני עשו שיקבלו
 את התורה .. ופתח לבני ישמעאל שיקבלוה, ולא רצו", כיון שהתורה היא למעלה לגמרי מהעולם, ורק
 בניי קיבלו את התורה – "תוכו לרגליך ישא מדברותיך"⁷⁰,

ולכן שייכת התורה לכל אחד מישראל באופן של ירושה – "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת
 יעקב"⁷¹, והרי יורש יכול להיות גם תינוק בן יומו [אמנם רק כשהתינוק מתחיל לדבר אביו מלמדו תורה
 צוה לנו גו'⁷², אבל מיד ברגע שנולד שייכת כבר התורה אליו], וזהו הדיוק "מורשה קהלת יעקב", ולא
 "ישראל", כי השם יעקב ניתן מיד כשנולד,

ועי"ז נמשכים כל הברכות – "ממגד שמים מטל וגו' וממגד גרש ירחים וגו'"⁷³, וכל שאר הברכות
 – "וזאת הברכה אשר ברך משה"⁷⁴, משה רבינו שענינו תורה, לפי שמסר נפשו עלי' לכן נקראת על
 שמו⁷⁵, כמ"ש⁷⁶ "זכרו תורת משה עבדי", שע"ז נמשכים כל הברכות הן בענינים רוחניים והן בענינים
 גשמיים, עד לבני חיי ומזוני רוחי, כיון שכל עניני העולם נמשכים מהתורה.

* * *

יא. נהוג בכל שנה שבשמח"ת הולכים לשמח יהודים שנמצאים במקומות רחוקים – ריחוק רק
 בגשמיות, אבל ברוחניות הענינים לא שייך לומר שיהודי נמצא במקום רחוק – להראות להם דוגמא חי'
 איך צריך להיות בשמחה, ועד שפועלים עליהם כל כך שנעשים בבחי' "טופח על מנת להטפוח"⁷⁷,
 שבשנה הבאה ישמחו הם יהודים נוספים.

ולכן, כל אלו שהשתתפו בזה והלכו – וגם אלו שבפועל לא הלכו, ואני הק' בתוכם – יאמרו ביחד
 לחיים, וינגנו ניגון שמח.

ועי"ז ימשיכו על כל השנה כולה הצלחה בלימוד התורה וקיום המצוות בהידור, ועד ש"כל מעשיך
 יהיו לשם שמים"⁷⁸ ו"בכל דרכיך דעהו"⁷⁹.

* * *

יב. יש עוד ענין שמזכירים בכל שמח"ת⁸⁰ – בנוגע להעברת הסדרה, שכשם שבכל ערב שבת יש

(66) ובהכרח לומר שמעלה זו ישנה גם בא"י, ששם נכנסים לשמח"ת (שהוא ביחד עם שמע"צ) מהור"ר שחל ביום ו'.
 (67) משלי ו, כג.
 (68) נוסח "מרשות" לחתן בראשית.
 (69) לג, ב ובפרש"י.
 (70) שם, ג ובפרש"י.
 (71) שם, ד.
 (72) סוכה מב, א. ועוד.
 (73) שם, יג'יד.
 (74) שם, א.
 (75) ראה שבת פט, א. שמו"ר פ"ל, ד. וש"נ.
 (76) מלאכי ג, כב.
 (77) לשון חז"ל – ברכות כה, ריש ע"ב. ועוד.
 (78) אבות פ"ב מי"ב.
 (79) משלי ג, ו.
 (80) ראה גם שיחת יום שמח"ת תשכ"ח ס"ד (תורת מנחם – התוועדויות חנ"א ע' 169). וש"נ.

- 1 להעביר את הסדרה שקורין ביום הש"ק, כך גם בשמע"צ צריך להעביר את הסדרה שקורין למחרת, ביום
2 שמח"ת – פרשת ברכה.
- 3 ולא כמו אלו שכוללים ועושים זאת בהושענא רבה⁸¹ – שמנהג כזה שייך רק בארץ ישראל, ששם
4 הושענא רבה הוא ערב שמח"ת, אבל בחו"ל יש לעשות זאת בשמע"צ.
- 5 ובכן: אלו שכבר העבירו את הסדרה – בודאי טוב, ואלו שעדיין לא העבירו את הסדרה – יעשו זאת
6 עתה, בעת ההפסקה לעריכת ההקפות, כך שתהי' תועלת בהפסקה גם לצורך העברת הסדרה באופן היותר
7 נעלה, כמובא בתוס'⁸² בשם רבינו הקדוש.
- 8 [כ"ק אדמו"ר שליט"א הורה להכריז אודות הסדר בנוגע להקפות, וכשהגבאי סיים הכרזתו שעי"ז
9 יוכלו לרקוד בלב שמח, הוסיף כ"ק אדמו"ר שליט"א (וצוה שיכריזו זאת): עם רגלים שמחות].

בס"ד. שיחת יום שמחת תורה, ה'תשל"ג.

בלתי מוגה

- 10 כ"ק אדמו"ר שליט"א נטל ידיו הק' לסעודה.
- 11 א. ביאור הקושיא שהובאה בדרושי חסידות¹: למה נקבע "שמחת תורה"² לאחרי שמע"צ, ולא בחג
12 השבועות שהוא "זמן מתן תורתנו"³ – דלכאורה, מהי הקס"ד לקושיא זו בפנימיות התורה⁴, כשמפורש
13 בנגלה דתורה שזהו "לפי שמסיימין בו התורה וראוי לשמוח בסיומה"⁵ – כי, גם במ"ת צ"ל ענין של
14 שמחה מצד גמרה של נתינת כל התורה⁶ שכלולה בעשה"ד שבלוחות (אף שזהו בהעלם⁷). והביאור בזה
15 (באופן המובן⁸ לכל אחד מישראל⁹, כולל הקטנים שגם הם משתתפים בשמחת התורה¹⁰) – ששלימות

י"ד, ב) "ושמתם בארון", באופן של הבדלה מבני". ולהעיר, שזהו גם הביאור לכך שבתורה נכתבו כמה ענינים שיהיו בעתיד, אף שלכאורה הרי זה שולל את ענין הבחירה (שלכן "צדיק ורשע לא קאמר"*) (גדה טז, ב), כדי שלא לשלול את ענין הבחירה) – דכיון שזהו בהעלם, אין זה שולל את הבחירה.

8) שהרי השמחה תלוי' בכך שיש על זה הבנה והסברה בשכלו, וכמו רגש האהבה שמתעורר ע"י ההתבוננות – כמבואר בענין "ואהבת גו'" (דלכאורה איך שייך ציווי על ענין שתלוי ברגש הלב), שהציווי הוא על ההתבוננות בגדלות ה', שעי"ז יתעורר ברגש של אהבה (ראה תורת מנחם – התועדויות חנ"ז ע' 317 בשוה"ג. וש"ג).

9) שהרי הענין דשמח"ת שייך לכל בני", כמודגש בגמרה של תורה: "לעני כל ישראל", שזוהי אחדות גדולה יותר אפילו מהאחדות שבר"ה, שעז"נ (ר"פ נצבים) "אתם נצבים היום כולכם", אבל לאח"ז נימנו חילוקי דרגות פרטיות כו'.

10) כמנהג ישראל בנוגע לנשיקת הס"ת ונשיאת דגלים כו' (ראה שיחת ליל שמח"ת ס"ב (תורת מנחם – התועדויות ח"ע ע' 99. וש"ג).

81) ראה נטעי גבריאל (להר"ג ציננער) הל' חה"ס פעה"סט"ו. וש"ג.

82) ד"ה ישלים – ברכות ח, ב.

1) ראה רד"ה ביום השמע"צ תשמ"מ (תורת מנחם – סה"מ תשרי ע' רטז ואילך). וש"ג.

2) כפי שנקרא בזהר (ח"ג רנו, ריש ע"ב) ובתקו"ז (תכ"א גו, סע"א).

3) לשלימות הענין – ראה שיחת ש"פ בראשית סט"ז (תורת מנחם – התועדויות ח"ע ע' 160).

4) ולהעיר מהידוע שבפנימיות התורה יכולים לבאר הענין בכמה אופנים, כולל גם הדעות שאין הלכה כמותם, כמו הביאור בענין "שופר של ר"ה של יעל פשוט" (לקו"ת נצבים מה, סע"א), או הביאור בדעת ב"ש ש"במקום ב"ה אינה משנה" (לקו"ת שה"ש מח, ג). – ראה תורת מנחם – התועדויות חנ"ה ס"ע 253. וש"ג.

5) טור ורמ"א או"ח סתר"ט.

6) נוסף על השמחה מצד היו"ט – "מועדים לשמחה" – דחג השבועות, ש"הכתוב לא תלה חג הזה ביום מתן תורה .. רק בחמשים לעומר" (שו"ע אדה"ז או"ח רסתצ"ד).

7) נוסף לכך שהלוחות עצמם הם בהעלם – כמ"ש (עקב

(* אלא ששם הדיוק הוא "קאמר" (ראה תורת מנחם – התועדויות חס"ח ע' 400. וש"ג) – כיון שדוקא אמירה מכרחת, משא"כ כתיבה. אבל אנפ"כ, הא גופא שישנו ענין של כתיבה, הרי זה כבר פועל על הבחירה כו'.

השמחה¹¹ על "גמרה של תורה" היא דוקא לאחרי הלימוד והיגיעה בכח עצמו (משא"כ בעת נתינת התורה¹ מלמעלה, שבשמחה מעורב גם צער¹² על הקבלה באופן של "נהמא דכיסופא"¹³, בלי עבודה ויגיעה¹⁴) – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש חי"ד ע' 156 ואילך.

* * *

ב. בהמשך להאמור לעיל אודות ההתכללות של כל עניני התורה בעשרת הדברות,
 – כדאיתא בירושלמי¹⁵ "בין כל דיבור ודיבור (היו כתובים) דקדוקי' ואותיות' של תורה כו",
 וכמובא בפירוש רש"י¹⁶ ש"כל שש מאות ושלוש עשרה מצוות בכלל עשרת הדברות [מלבד התכללות כל
 המצוות ב"אנכי"¹⁷ ו"לא יהי' לך" ש"מפי הגבורה שמענום"¹⁸ שכוללים כל רמ"ח מ"ע ושס"ה מל"ת¹⁹],
 ורבינו סעדי' פירש.. לכל דבור ודבור המצוות התלויות בו", וכמרומו גם בכך שבעשה"ד יש תרי"ג
 אותיות, כנגד תרי"ג מצוות התורה²⁰ (מלבד ז' האותיות ד"אשר לרעך"²¹, שהם כנגד ז' מצוות דרבנן²²),
 ש"אינן נחשבות מצוות בפני עצמן, שהרי כבר נאמר²³ לא תוסף, אלא שהן יוצאות ונמשכות ממצוות
 התורה וכלולות בהן במספר תרי"ג כו"²⁴) –
 יש להוסיף ולבאר²⁵ חלוקת עשרת הדברות לשני לוחות, חמש בימין וחמש בשמאל²⁶ – דלכאורה
 אינו מובן:

אם עשה"ד צריכים להיות חלוקים זמ"ז – הי' צ"ל כל דיבור בלוח בפני עצמו, ואם יכולים להיות
 כמה דברות בלוח אחד – למה לא באו כל עשה"ד בלוח אחד, אלא נחלקו לשתי לוחות! ?
 בשלמא בנוגע למספר עשרת הדברות – הרי הם כנגד עשרה המאמרות²⁷ שבהם נברא העולם²⁸, שלכן,
 כל עניני העולם הם במספר עשר, ובשרשם הו"ע עשר הספירות, כדאיתא בפרדס²⁹ שעשרת הדברות
 ועשרה המאמרות (וכן עשר הילולים שבהם מסיים דוד המלך ספר התהלים³⁰) הם כנגד עשר הספירות;
 אבל מהו ענין חלוקת עשה"ד לשני לוחות?
 ג. אך הענין הוא – שגם עשר הספירות נחלקים לשנים, כדאיתא בספר יצירה³¹ שהם "חמש כנגד
 חמש", ולכן נחלקו גם עשה"ד לשני לוחות, חמש בימין וחמש בשמאל, ומזה נמשך גם למטה בגוף
 האדם, שיש חמש אצבעות ביד ימין וחמש אצבעות ביד שמאל, "שנשתלשלו מהן" (כלשון התניא³²).

(18) מכות כד, רע"א. וש"נ. הובא בפרש"י עה"ת שלח טו, כב.
 (19) תניא רפ"כ.
 (20) של"ה שטז, סע"א בשם "קדמונים". כתר תורה (לר"ד ויטאל) הובא בתורת העולה להרמ"א ח"ג פל"ח.
 (21) יתרו כ, יד.
 (22) או כנגד ז' מצוות בני נח (בעה"ט עה"פ).
 (23) פ' ראה יג, א.
 (24) תניא אגה"ק סכ"ט (קנ, סע"א). לשלימות הענין – ראה שיחת ש"פ בראשית הנ"ל סט"ו (תורת מנחם – התוועדויות ח"ע ע' 159).
 (25) לשלימות הענין – ראה שיחת ש"פ בראשית הנ"ל סיד (תורת מנחם – התוועדויות ח"ע ע' 157 ואילך).
 (26) ראה במדב"ר פי"ד, יו"ד. רמב"ן יתרו כ, יג. אוה"ת בשלח ע' תסא.
 (27) זח"ג יא, ב.
 (28) אבות רפ"ה.
 (29) ש"ב פ"ג.
 (30) ראה שו"ע אדה"ז או"ח רסנ"א. וש"נ.
 (31) פ"א מ"ב.
 (32) רפ"ג.

(11) ולהעיר, שאע"פ שנדרשת עבודה באופן של קבלת עול, ובלשון הידוע: אילו נצטוונו לחטוב עצים (לקו"ת שלח מ, א) – הרי זה רק בנוגע להתחלת העבודה, אבל לאח"ז דורשים שלא להסתפק בקבלת עול בלבד, אלא שהעבודה תהי' "בכל לבבך ובכל נפשך" (ואתחנן ו, ה), שתומשך ותחדור בכל הכחות הפנימיים דחב"ד חג"ת נהי"מ, ותהי' באופן של שמחה כו.
 (12) וע"ד שאין מברכים שהחינו בברית מילה – שלהיותה פעם אחת בחיים, היתה צריכה להיות בשמחה גדולה – משום צערא דינוקא (ראה שיחת ליל שמח"ת תש"ל ס"ב (תורת מנחם – התוועדויות ח"נ"ח ריש ע' 139). וש"נ).
 (13) ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. לקו"ת צו ז, ריש ע"ד. ובכ"מ.
 (14) מלבד הכנה כללית – כמו הביטול ד"ויעמדו" (יתרו כ, טו), או אמירת "בנינו עורבים אותנו" (שהש"ר פ"א, ד), וכיו"ב.
 (15) שקלים פ"ו סה"א (ובקה"ע).
 (16) משפטים כד, יב.
 (17) ר"ת "אנא נפשי כתבית יחבית" (שבת קה, א לגירסת הע"י), ועד להתכללות דתיבת "אנכי" גופא באות א (קמץ א' א) – "אנא", שקאי על עצמותו ומהותו ית' (ראה שיחת ליל שמח"ת תשל"א ס"ג ובהערה 24 (תורת מנחם – התוועדויות חס"ב ס"ע 126). וש"נ).

- 1 ובהקדם תוכן הענין דחמש כנגד חמש – שיכול להתפרש באופן שהם ענינים הפכיים, ויכול להתפרש
2 גם באופן שהם מכוונים ומתאימים זל"ז.
- 3 ובנוגע לענינו:
- 4 עשה"ד נחלקים לשני סוגים – מצוות עשה ומצוות לא תעשה, שהם בשני קוין הפכיים: "סור מרע"³³
5 – דחי' והעדר העשי', קו השמאל, "שמאל דוחה"³⁴, ו"עשה טוב"³³ – קירוב ועשי', קו הימין, "ימין
6 מקרבת"³⁴. ושני ענינים אלו ישנם גם בכללות התורה, עלי' נאמר³⁵ "מימינו אש דת למו": "מימינו –
7 "ימין מקרבת", ו"אש" – שהו"ע הגבורה – "שמאל דוחה".
- 8 אמנם, החילוק בין שני הקוין הוא רק בנוגע לאופן שבו מתבטא הדבר בפועל, אבל באמת הרי הם
9 מכוונים ומתאימים זל"ז, כיון שהנקודה הפנימית שבהם היא בשוה – שהם מצוותיו של הקב"ה אשר
10 קדשנו במצוותיו וצונו, שעל ידם נעשה צוואת (מצוה מלשון צוואת³⁶) וחיבור עם הקב"ה.
- 11 וכן הוא גם באדם למטה בנוגע לשתי הידים (חמש אצבעות בכל יד, חמש כנגד חמש) – שמורה על
12 כל ענין עשיית האדם, שהיא בב' אופנים: ע"י יד ימין באופן ד"ימין מקרבת", או ע"י יד שמאל באופן
13 ד"שמאל דוחה", אבל שניהם מכוונים ומתאימים זל"ז, כיון שתוכנם ונקודתם שוה – לעשות לו ית'
14 דירה בתחתונים³⁷.
- 15 ד. ועוד ענין בזה:
- 16 מבואר בתו"א³⁸ שכאשר עבודת האדם היא בקו אחד, אזי יתכן שעבודתו היא מצד טבע נפשו, והיינו,
17 שלהיותו איש החסד והרחמים, לכן עוסק בצדקה וגמ"ח, או שעוסק בלהט ("ער קאָכט זיך") ב"סור
18 מרע", בגלל שטבע נפשו מבחי' הגבורות והדינים, כך, שגם לולי ציווי הקב"ה הי' עומד בתנועה זו;
19 ורק כשעבודתו היא בשני הקוין דימין ושמאל, חסד וגבורה, הרי זו הוכחה שעבודתו אינה מצד טבע
20 נפשו – טבע החסד או הגבורה, שאז היתה צריכה להיות בקו זה בלבד, אלא עבודתו היא בגלל שזהו
21 רצונו של הקב"ה, ולכן מתבטא הדבר בשני הקוין, כיון שכוונה אחת לשניהם.
- 22 וענין זה מתבטא גם במחיאת כפים מצד ענין השמחה:
- 23 כאשר השמחה היא גדולה ביותר עד שאינה יכולה להתבטא ע"י שיר כפה כו' (גם לא ע"י ניגון ללא
24 תיבות³⁹), הרי היא מתבטאת במחיאת כפים, שמורה על תוקף השמחה מתוך רעש ("מיט אַ שטורעם"),
25 עד שפועל גם על הזולת הענין ד"עורו ישנים משנתכם כו"⁴⁰.
- 26 והרי מחיאת כפים אינה יכולה להעשות ביד אחת, אלא בשתי ידים דוקא, שמכה ביד אחת על היד
27 השני', כך, שאין לומר שזהו מצד הימין או כו', כיון ששתי הידים – חמש אצבעות יד הימין וחמש
28 אצבעות יד השמאל – התאחדו יחדיו.
- 29 וענינו בעבודה:
- 30 יהודי יכול לטעון: הן אמת שתובעים ממנו עבודה בשני הקוין, אבל אעפ"כ, יש לחלק זאת לזמנים
31 שונים, ולדוגמא: ביום – תהי' עבודתו בקו החסד, ובליילה – תהי' עבודתו בקו הגבורה [וכפי שמצינו
32 בירושלמי⁴¹ שאין ליתן צדקה בליילה, כיון שזהו זמן של גבורות והעדר ההשפעה, בגלל התעלמות

(39) ראה התוועדויות תשמ"ח ח"א ס"ע 36. וש"נ. וראה גם
רד"ה להבין ענין שמח"ת שנאמר בהתוועדות (תורת מנחם –
התוועדויות ח"ע ע' 109).

(40) רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ד.

(41) שקלים פ"ה ה"ד. וראה גם תורת מנחם – התוועדויות
חט"ו ע' 48 ואילך. וש"נ.

(33) תהלים לד, טו. לו, כו.

(34) סוטה מז, א. וש"נ.

(35) ברכה לג, ב.

(36) ראה לקו"ת בחוקותי מה, ג. מז, ב. ובכ"מ.

(37) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר

פ"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

(38) תולדות יט, ב ואילך.

1 השמש, ולכן אין זה הזמן המתאים לענין ד"שמש צדקה"⁴²]. ואפילו אם יעסוק בשני הקוין באותו זמן
2 – יעשה אותם זה אחר זה.

3 אך על זה אומרים לו, שעדיין אין זו הוכחה שעבודתו היא באמת לאמיתתה – לא מצד טבעו, אלא
4 מצד הכוונה העליונה; ההוכחה לזה היא דוקא בשעה שעובד עבודתו בשני הקוין באותו זמן, כמו
5 במחיאית כפים, שמכה ביד אחת על היד השני' באותו רגע.

6 וע"י עבודה זו זוכים לקיום היעוד⁴³ "וכל עצי השדה ימחאו כף", בגאולה האמיתית והשלימה ע"י
7 משיח צדקנו, בקרוב ממש.

8 [כ"ק אדמו"ר שליט"א עודד את הניגון במחיאית כפיו הק'].

9 * * *

10 ה. המשך ביאור הטעם ששמח"ת לא נקבע בזמן מ"ת, אלא לאחרי שמע"צ, לאחרי עבודת בני"י
11 בלימוד התורה במשך כל השנה – שביאור זה מתאים עם המבואר בחסידות¹ שהשמחה דשמח"ת היא
12 על נתינת לוחות שניות, שבהם נתחדש ענין היגיעה בתורה בכח עצמו, וגם, לוחות שניות ענינם עבודת
13 התשובה⁴⁴, שמעלתה לגבי עבודת הצדיקים (לוחות ראשונות) היא (לא רק גילוי מהכח אל הפועל,
14 כעבודת הצדיקים, שהיסוד לזה הוא מה שניתן מלמעלה, אלא) הענין דאתהפכא, שזוהי התחדשות ממש
15 בכח עצמו, שע"י נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית⁴⁵ בשלימות, ששניהם שותפים שווים
16 לגמרי⁴⁶ – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש ח"ד שם.

17 * * *

18 ו. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה להבין ענין שמחת תורה.

19 * * *

20 ז. בהמשך להמדובר בהתוועדות די"ג תשרי⁴⁷ אודות ענינו המיוחד של אדמו"ר מהר"ש – יש להוסיף
21 ולהקדים:

22 ידוע שכל נשיא הוא "ממלא מקום אבותיו", ובזה גופא – לא רק בפרטים מסויימים (כפי שמצינו
23 חילוקים בזה, ד"נהי דאינו ממלא מקום אבותיו בחכמה, ביראת חטא ממלא מקום אבותיו הוה"⁴⁸), אלא
24 בכל הפרטים⁴⁹.

25 ועוד זאת, שענין זה הוא באופן ד"מעלין בקודש"⁵⁰ – שזהו מהחילוקים שבין בני"י ואוה"ע, שאצל
26 אומות העולם (ובעולם בכלל) ישנו הענין ד"פוחת והולך"⁵⁰, שזהו הסדר בהקרבת שבעים הפרים שכנגד
27 אוה"ע ש"מתמעטים והולכים"⁵¹, משא"כ אצל בני"י הסדר הוא באופן ש"מעלין בקודש ואין מורידין"⁵⁰,
28 ועאכו"כ אצל נשיא ישראל [שע"י המינוי לנשיאות (ועד"ז בכל ענין של שררה) נעשה מציאות חדשה
29 כו'⁵²], ש"הנשיא הוא הכל"⁵³, ובלשון הרמב"ם⁵⁴: "לבו הוא לב כל קהל ישראל".

(47) ס"ב ואילך (תורת מנחם – התוועדויות ח"ע ע' 82 ואילך).

(48) כתובות קג, ב.

(49) ראה תורת מנחם – התוועדויות חס"ו ע' 277. וש"נ.

(50) שבת כא, ב. וש"נ.

(51) פרש"י שם.

(52) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חנ"ד ס"ע 206.

(53) פרש"י חוקת כא, כא.

(54) הל' מלכים פ"ג ה"ו.

(42) מלאכי ג, כ.

(43) ישע"י נה, יב.

(44) שגדלה מעלתה ביותר, ועד כדי כך, שההפלאה דמשיח

היא – שאתא לאתבא צדיקיא בתיובתא (ראה לקו"ת דרושי שמע"צ צב, ב. ובכ"מ), היינו, שעבודת התשובה צריכה להיות (לא רק בתור הקדמה לעבודת הצדיקים, אלא) גם בהוספה על עבודת הצדיקים.

(45) שבת י"ד, א. וש"נ.

(46) ראה גם שיחת ליל שמח"ת דאשתקד ס"ד (תורת מנחם

– התוועדויות חס"ו ע' 95). שם חס"ח ע' 61. וש"נ.

- 1 ועפ"ז, הנה לאחרי הנשיא הראשון שפתח וסלל את הדרך, אין חילוקים בין שאר הנשיאים, כיון שכל
 2 אחד מהם הוא ממלא מקום אבותיו (אלא שזהו באופן ד"מעלין בקודש").
- 3 אבל האמת היא, שנוסף על הענין של "ממלא מקום אבותיו", יש לכל נשיא ענין מיוחד שבו מתבטא
 4 החידוש שלו⁵⁵, באופן של פתיחת דרך, כידוע⁵⁶ בביאור הלשון "פתח", כמו "פתח אליהו", "פתח ר'
 5 שמעון" וכיו"ב, היינו, שבקע ("דורכגעבראָכן") ופתח את הדרך שתי" דרך סלולה לכל הבאים אחרי
 6 והולכים בעקבותיו שיוכלו לילך בה בנקל יותר.
- 7 ולא מילתא זוטרתא היא לפעול פתיחת הדרך – כמובן מהפלאת מעלת אברהם אבינו בענין המס"נ
 8 שבעקדת יצחק, דלכאורה אינו מובן מהו הפלא שבדבר, ובלשון רבינו הזקן באגה"ק⁵⁷: "הרי כמה וכמה
 9 קדושים שמסרו נפשם על קדושת ה', גם כי לא דיבר ה' במ", כפי שראו בפועל בזמן הגזירות כו',
 10 שיהודים פשוטים ששמעו מהרב של העיירה מסרו את נפשם כו' – אלא החידוש של אברהם אבינו,
 11 שהי' הראשון שפתח את צינור המס"נ, שבשביל זה יש צורך בעבודה גדולה ביותר כו', ולאחרי כן נעשה
 12 הדבר קל יותר שלא בערך.
- 13 ה. ובנוגע לענינו המיוחד של אדמו"ר מהר"ש, הנה אע"פ שלא שמעתי בפירושו, ולכן אינני יכול
 14 לומר בוודאות, מ"מ, יש לומר בדרך אפשר, ע"פ מה שנתפרסם ברבים הפתגם שאמר אדמו"ר מהר"ש⁵⁸:
 15 העולם סבור שכאשר אי אפשר לעבור מלמטה ("אַרונטער"), אזי מדלגים מלמעלה ("אַריבער"), ואני
 16 אומר שצריך לילך "לכתחילה אַריבער".
- 17 ובהקדים ביאור סברת העולם – שהיא עצה טובה ודבר רצוי כו', בבחי' ניבא ולא ידע מה ניבא –
 18 שיש לעבור מלמטה (ורק כשאי אפשר לעבור מלמטה, אזי מדלגים מלמעלה):
- 19 לכאורה אינו מובן: מהו תוכן סברת העולם לעבור מלמטה, בה בשעה שיש גם דרך המיצוע?
 20 אך הענין בזה – שאין הכוונה לירידה למטה לחלק הבלתי-רצוי שבעולם כו', שבודאי אין צורך
 21 לשלול זאת [ולא רק בנוגע לדבר האסור, אלא גם בנוגע לעניני מותרות כו', כידוע מ"ש בחובת הלבבות⁵⁹
 22 שיש להזהר במאה שערים של היתר כדי שלא להגיע לשער א' של איסור כו'], אלא הכוונה בזה היא
 23 לסדר הנהגה בקיום התומ"צ באופן של התחשבות עם גדרי העולם, שזהו סדר הנהגה שמתאים עם הוראת
 24 התורה ש"אין סומכין על הנס"כ⁶⁰, ו"הנהגה בהן מנהג דרך ארץ"⁶¹.
- 25 ועל זה באה הוראת אדמו"ר מהר"ש: ואני אומר – שזוהי הוראה לרבים, כי, בנוגע לעצמו מספיקה
 26 מחשבה, ולאידך, בנוגע לפועל צ"ל ענין של עשי', ואילו האמירה, "אני אומר", היא הוראה לרבים –
 27 שצריך לילך "לכתחילה אַריבער", באופן שלמעלה מגדרי העולם!
- 28 ולדוגמא – בנוגע ללימוד התורה:
- 29 יש מי שלומד תורה בהיותו סמוך על שולחן אביו ואמו, ללא דאגות הפרנסה כו', שלכן יכול ללמוד
 30 תורה במנוחה כו'.
- 31 אבל ישנו אופן נעלה יותר בלימוד התורה – כפי שמביא רש"י בפירושו על הפסוק⁶² "בחוקותי
 32 תלכו", "שתהיו עמלים בתורה" [מקור הדברים הוא בתורת כהנים, שהוא "חמור שבספרים"⁶³, אבל זהו
 33 ענין המובן בפשוטו של מקרא, שלכן מביאו רש"י בפירושו], היינו, שכדי שתי" ההליכה ("תלכו")

שערים). וראה נפש כל חי (לר"ח פאלאג'י) מע' א, נך. ומע' ח, כט. וראה גם תורת מנחם – התוועדיות חס"ח ע' 348. וש"נ.
 (60) ראה פסחים סד, ב.
 (61) ברכות לה, ב.
 (62) ר"פ בחוקותי.
 (63) תוד"ה ספרא דבי רב – ברכות יח, ריש ע"ב.

(55) ראה גם תורת מנחם – התוועדיות ח"ע ע' 84. וש"נ.
 (56) ראה לקו"ש ח"כ ס"ע 74. וש"נ.
 (57) סכ"א.
 (58) אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"א ע' תריז.
 (59) שער התשובה פ"ה (ע' שערים). הובא בר"ח שער הקדושה בתחלתו, ורפט"ו, ובש"ל"ה עד, ריש ע"ב, ושעג, א. אור החמה לזח"ג יג, א ועט, א (ק' שערים). אוה"ח פינחס כו, כג (נ')

1 "בחוקותי", ולא רק באופן שיהי נגרר אחרי העולם, יש צורך להיות "עמלים בתורה", מבלי להתחשב
2 בגדרי העולם.

3 ובפשטות: כיון שלכאור"א מישראל ניתנה תורתו של הקב"ה,

4 – שהרי נוסף לכך שנשמתו היתה במעמד הר סיני, כדאיתא בפרדר"א⁶⁴ שכל הנשמות של כל בני
5 עד סוף כל הדורות, "את אשר ישנו פה גו' ואת אשר איננו פה"⁶⁵, היו במעמד הר סיני, והקדימו נעשה
6 לנשמע כו', הנה בכל יום מברך בברכת התורה: "אשר בחר בנו . . ונתן לנו את תורתו", וחותם: "נותן
7 התורה", לשון הוה⁶⁶, היינו, שבכל יום נעשה הענין דמ"ת מחדש, ובאופן ש"כל הקורא ושונה הקב"ה
8 קורא ושונה כנגדו"⁶⁷ –

9 הרי מובן שאין מקום כלל לחשבונות מצד העולם, שאין לו ערך כלל לגבי הקב"ה, ובלשון הידוע⁶⁸:
10 לא זהו עיקר האלקות מה שהוא בורא עולמות.

11 ט. אך עפ"ז נשאלת השאלה: מהו החידוש בפתגם ד"לכתחילה אריבער", בה בשעה שתוכן הענין
12 נאמר כבר בפירוש רש"י?!

13 ובכן, החידוש בזה הוא:

14 (א) שזוהי הוראה ביחד עם נתינת כח של נשיא בישראל לכל אחד מישראל שאליו מגיעים הדברים,
15 שהרי הנשיא יודע במי המדובר... ואינו מבקש אלא לפי כחו⁶⁹, לאחרי שראה את המעמד ומצב בדורו,
16 והתבונן מה יהי בדורות הבאים, ולמרות ש"אכשור דרא" בתמי⁷⁰, הורה ונתן כח על ההנהגה באופן
17 ד"לכתחילה אריבער".

18 (ב) שהוראה זו היא לא רק בנוגע ללימוד התורה, אלא גם בנוגע לכללות העבודה לעשות לו ית'
19 דירה בתחתונים³⁷, כולל גם הענין ד"כל מעשיך יהיו לשם שמים"⁷¹ ו"בכל דרכיך דעהו"⁷², "דעהו"
20 דייקא, באופן שיתקע מחשבתו בחוזק וכו'⁷³.

21 וכיון שהולכים "מלכתחילה אריבער", הרי ההליכה היא מתוך שמחה וטוב לבב, ו"הקב"ה עוזרו"⁷⁴
22 להעלות גם את העולם למעלה יותר – שיהי ניכר בו ש"בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ"⁷⁵
23 מאין ואפס המוחלט, ועד ל"שמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה"⁷⁶.

24 ובאופן כזה – "לכתחילה אריבער" – יוצאים לעבודת כל השנה כולה, ועד שפועלים ביטול הגלות
25 ("אויס גלות"), וביאת הגאולה האמיתית והשלימה, שאז יהי גם תיקון העולם כולו, באופן ש"ראו כל
26 בשר (לא רק עיני בשר, אלא הבשר בעצמו) יחדיו כי פי ה' דיבר"⁷⁷, בקרוב ממש ובעגלא דידן.

27 * * *

28 י. הענין ד"לכתחילה אריבער" נוגע לכל לראש לעולים החדשים, שצריכים להתנהג באופן כזה.

29 אך בענין זה יש להבהיר⁷⁸, שכל מי שיש לו תפקיד של מנהיג רוחני, שו"ב או מוהל וכיו"ב, אסור
30 לו בשום אופן לעזוב את משמרתו מאחורי מסך הברזל, ועד"ז בדרום אמריקא וכיו"ב, כל זמן שנשאר
31 יהודים – אפילו יהודי אחד, ילד או ילדה כו', שזקוקים אליו.

(72) משלי ג, ו.

(73) ראה תניא ספ"ג.

(74) סוכה נב, ריש ע"ב. וש"נ.

(75) בראשית א, א.

(76) ישעי' סו, כב.

(77) שם מ, ה.

(78) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ג ע' 310 ואילך.

(64) פמ"א.

(65) נצבים כט, יד.

(66) ראה של"ה כה, א. לקו"ת תזריע כג, א. ובכ"מ.

(67) ראה תדבאר רפי"ח. יל"ש איכה רמז תתלרד.

(68) תו"א מג"צ צט, ב. לקו"ת שה"ש ח, א. ובכ"מ.

(69) ע"פ תנחומא נשא יא. ועוד.

(70) יבמות לט, ב ובפרש"י. וש"נ.

(71) אבות פ"ב מ"ב.

- 1 וכפי שרואים גם בהנהגת העולם – אע"פ שלא תמיד היא באופן המתאים לצדק ויושר כו' – שכאשר
 2 ספינה טובעת, אזי רב-החובל הוא האחרון לעזוב את הספינה, לאחרי שמוודא שהטף והנשים כו' ניצלו
 3 והגיעו לחוף מבטחים.
- 4 ורק אנשים פשוטים שאין להם תפקיד מיוחד בהנהגת בני" – יש להשתדל להוציאם מן המיצר אל
 5 המרחב ולהביאם אל המנוחה ואל הנחלה כו'.
- 6 יא. ומצד ענין האחדות שבישראל, ש"כל ישראל חברים"⁷⁹ (במכ"ש וק"ו מהענין ד"חבור עצבים
 7 גו"⁸⁰),
- 8 – ובפרט בבואנו זה עתה מחג הסוכות, שבו מודגש הענין "שכל ישראל ראויים לישיב בסוכה אחת"⁸¹.
- 9 וענין זה נמשך אח"כ בגלוי בנטילת ד' המינים, שבכל אחד מהם מודגש ענין האחדות⁸²: "פרי עץ
 10 הדר" – ש"דר באילנו משנה לשנה", והיינו, שכל השינויים שהטביע הקב"ה בעולם במשך השנה, הנה
 11 לא זו בלבד שהאתרוג סובל את כולם, אלא עוד זאת, שהוא גדל מהם. וכן הלולב – "כפת תמרים",
 12 ש"עליו כפותין". וכן ההדס – "ענף עץ עבות", "תלתא בחד קינא". וכן ערבי נחל, שנקראים "אחוונא",
 13 כי גדלים באחוה; ונוסף על האחדות שבכל א' מד' המינים – מחברים את כולם באופן של "אגודה
 14 אחת", ודוקא באופן כזה יכול להיות קיום המצוה.
- 15 וכל זה נמשך באופן של קליטה⁸³ – "ביום השמיני עצרת תהי' לכם"⁸⁴, שבו מקריבים "פר אחד איל
 16 אחד"⁸⁵, "כנגד אומה יחידה" (בניגוד להקרבת שבעים הפרים כנגד שבעים אוה"ע)⁸⁶, באופן ש"ישראל
 17 ומלאך בלחודוהי"⁸⁷ – בדוגמת המעמד ומצב דיוהכ"פ (שבו דומים למלאכי השרת שלמעלה⁸⁸) עליו
 18 נאמר⁸⁹: "וכל אדם (אפילו אותן שכתב בהן ודמות פניהם פני אדם) לא יהי' באוהל מועד בבואו לכפר
 19 בקודש" בשעה שננס לשם הכה"ג בתור שלוחם של בני" ששם נמצא רק הקב"ה עם בני"; ומיזהכ"פ
 20 נמשך אח"כ בשמע"צ (גם בענינים הקשורים עם אכילה ושת"י כו') באופן של קליטה –
- 21 הנה כאשר כו"כ מבני" יוצאים מן המיצר אל המרחב, הרי זה פועל גם אצל בני" שבכל שאר
 22 המקומות, שהרי מקום גשמי אינו מפסיק כו', כולל ובמיוחד אצל אלו שנשארו לעת-עתה במקום שבו
 23 יש מדידות והגבלות כו' על קיום התומ"צ – לפרוץ את המדידות וההגבלות כו', בפרט ע"י השמחה
 24 שפורצת גדר⁹⁰, ועד שכל אלו שנמצאים במיצר ושבי' יצאו מן המיצר אל המרחב⁹¹.
- 25 ונעשית שנה של אחדות – שבה "יעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם"⁹²,
- 26 ואז ימלא הקב"ה רצון בני" לפרוץ ולבטל את מחיצות וכתלי הגלות, ובאופן שבני" מגלים שזהו
 27 רצונו של הקב"ה מצד עצמו, כמארז"ל בסוף מסכת סוכה⁹³: "ארבעה מתחרט עליהן הקב"ה (בכל יום⁹⁴)
 28 שבראם ואלו הן גלות וכו' ויצר הרע", כך, שמתבטל ענין הגלות – עי"ז שמתבטלת סיבת הגלות: "מפני
 29 חטאינו גלינו מארצנו", ובמילא מתבטלת הגלות, ובאה הגאולה האמיתית והשלימה, שאז יבואו כל בני"

(84) פינחס כט, לה.

(85) שם, לו.

(86) סוכה נה, ב.

(87) ראה זהר ח"א סד, א"ב. רח, ב. ח"ג לב, א.

(88) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סי"ח ס"ג. סתרי"י ס"ט. סתרי"ט

ס"ט. וש"נ.

(89) אחרי טז, יז (ירושלמי יומא פ"א ה"ה).

(90) ראה סה"מ תני"ז ס"ע רגו ואילך. ועוד.

(91) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ע ס"ע 8. וש"נ.

(92) נוסח תפלת ימים נוראים.

(93) נב, ב.

(94) כ"ה בדקדוקי סופרים.

(79) ע"פ ס' שופטים כ, יא. וראה חגיגה כו, א. ירושלמי שם

פ"ג סה"ו. תניא אגה"ק סוסכ"ב.

(80) הושע ד, יז. וראה ב"ר פל"ח, ו. זהר ס"פ נח.

(81) סוכה כז, ב.

(82) ראה סה"מ תקס"ח ע' תמו. סידור (עם דא"ח) שער

הלולב רסד, ד [שפז, א] ואילך. המשך וככה תרל"ז פפ"ו. שם

פצ"ג ואילך (סה"מ תרל"ז ח"ב ס"ע תריב ואילך. ע' תרכה

ואילך). ד"ה בסוכות תשבו דיי"ג תשרי פ"ג (תורת מנחם –

התוועדויות ח"ע ע' 76 ואילך). וראה גם לקו"ש חכ"ט ע' 224.

וש"נ.

(83) ראה רד"ה ביום השמע"צ תשמ"א (תורת מנחם – סה"מ

תשרי ע' רכז). וש"נ.

1 לארץ הקודש, ולביהמ"ק השלישי, שבנוי ועומד בשמים⁹⁵, וממתין לירידתו למטה, לאחרי שיסתיימו
2 הרגעים האחרונים של הגלות.

3 יב. ועאכו"כ שיתבטל ענין הגלות הפנימי – רגש הכניעה ביחס לגוים (כולל גם ה"אל זר אשר
4 בקרבך"⁹⁶), בגלל שחושבים "מה יאמרו הגוים" (שהרי הם הרוב, ו"אחרי רבים להטות"⁹⁷), שזוהי הנהגה
5 באופן של הליכה "אָרוֹנטער" כפשוטו, שלא רציתי להזכיר כלל כו'.

6 ו"מצוה גוררת מצוה"... שתחילה הולכים "אָרוֹנטער" באופן שמתנהגים ע"פ הנחות העולם, ומזה
7 באים לירידה גדולה יותר באופן ד"פוחת והולך", לחשוב מה יאמרו הגוים, ועד למעמד ומצב שמגלים
8 פנים בתורה שלא כהלכה ואומרים שגוי יכול להיות יהודי ללא גיור כהלכה, ועוד מכריזים שזהו "הישג
9 דתי", ובכך מצילים כבוד ישראל!...

10 בהמשך הדברים⁹⁸ האשים כ"ק אדמו"ר שליט"א את הממונה על רישום גוים כיהודים, והנלחם למען
11 גיור שלא כהלכה, שבהשפעתו, נסתבכה ממשלת ישראל במעורבות באוגנדה, ע"י השקעה עצומה של
12 כספי יהודים שנאספו במגביות "כל נדרי" בבתי-כנסת, שהיתה מלכתחילה בנוי' על חשבונות של "חסד
13 לאומים"⁹⁹, חשבונות שהתגלו כמוטעים, והסתיימה במפלה עצומה, וכתוצאה מזה הי' בזיון של ישראל
14 במדה מבהילה! – אותם בני אדם המגלים פנים בתורה שלא כהלכה, נכשלו גם בדבר חמור זה, כתוצאה
15 מגישתם המבוססת על חשבונות ושיקולים של טבע וכניעה למנהג העולם.

16 וכן סיפר מה שנמסר לו מעד שמיעה וראי¹⁰⁰, שכאשר הועלו בשיבת הנהלת המפלגה של המפד"ל
17 הצעות לדרוש תיקונים מסויימים בשטח החינוך, הגיב א' מהם במילים: "אל תציע הצעה זו, הדבר ירגיז
18 את גולדה"!!! עד כדי כך מגיע רגש הכניעה שלהם! אך לך והתווכח עם בני אדם שטוענים שהוסמכו
19 לרבנות...

20 בין הדברים עמד גם על הגיחוך והסתירה¹⁰¹ בטיעונים השונים¹⁰² של אותם מגלים פנים בתורה שלא
21 כהלכה, כשמצד אחד הם טוענים שהמלה "כהלכה" – עלי' נאמר¹⁰³ "דבר ה' זו הלכה" – לא תועיל,
22 ומצד שני מבטיחים – והרי ידועה כבר מידת האמינות של מבטיחים אלו – שבבחירות הבאות לא יכנסו
23 לקואליציה' בלי תוספת המלה "כהלכה".

24 יג. (וסיים:) הנני מקוה שהדיבור בזה לא יזיק,

25 – וכידוע הפתגם¹⁰⁴: "שמח"ת שאַדט ניט", כיון שאז אין שליטה למקטרג כו'. וכפי שמבאר כ"ק
26 אדמו"ר (מוהרש"ב) ע"נ¹⁰⁵ בנוגע לדברי משה רבינו אודות מעלת נחלת שבט גד: "כי שם חלקת מחוקק
27 ספון"¹⁰⁶, שזהו מקום קבורתו, דלכאורה אינו מובן: הרי "האיש משה עניו מאד גו"¹⁰⁷, ואין זה מדרך
28 הענוה לומר כן?! אלא שמשה רבינו אמר זאת בשמח"ת...

95 פרש"י ותוס' – סוכה מא, סע"א. ועוד.

96 ראה שבת קה, ב.

97 משפטים כג, ב.

98 מכאן עד סוף הסעיף – מ"הודעה לעיתונות" שהיתה
למראה עיני כ"ק אדמו"ר שליט"א, וערך בה איזה תיקונים
(הנמו"2).

99 בידעו ש"חסד לאומים חטאת" (משלי יד, לד), כמבואר
בגמרא (ב"ב יו"ד, ב) – סוגיא שלימה שמפרשים שקלו וטרו בה.

100 כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר בבתי-שחוק: בכלל אין
סודות, שהרי "כל מילתא דמיתאמרא באפי כו'" (ערכין טז, רע"א.
וש"ג), ואדרבה: ככל שהדבר הוא סוד גדול יותר, אזי הפירוסם
הוא ביותר!...

101 וכפי שאמר רבינו הזקן בזמנו, שלא זקוקים להוכחות
שה"מתנגדים" אינם צודקים, כיון שהם בעצמם מגלים זאת

בדבריהם (ראה אג"ק שלו ע' של ואילך. וראה גם תורת מנחם –
התוועדיות חס"ז ע' 278. וש"ג).

102 כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר בבתי-שחוק, שיש חקירה
באחרונים בנוגע לצייוו (משפטים כג, ז) "מדבר שקר תרחק", אם
זה איסור חפצא – שאז האיסור הוא גם אם לא מאמינים לדבריו,
או איסור גברא – שאז יש מקום לומר שכאשר הכל יודעים שזה
היפך האמת, אין זה נחשב לדבר שקר!...

103 שבת קלה, ב.

104 ראה שיחת שמח"ת תרס"ה (סה"ש תורת שלום ע' 53

ואילך. ע' 56. ע' 58). הובא באג"ק אדמו"ר מוהריי"צ חיי"א ע'
קפח.

105 שיחת שמע"צ ושמח"ת תרנ"ב ס"ו (סה"ש שם ע' 2).

106 ברכה לג, כא.

107 בעלותך יב, ג.

- 1 [ויש לבאר – בתור מאמר המוסגר – הכוונה בזה¹⁰⁸: ענינו של שמח"ת הוא סיום התורה, והרי הפעם
2 הראשונה שסיימו את התורה היא – כשסיים משה את התורה בז' אדר¹⁰⁹ (לא מיבעי להדעה ש"תורה
3 מגילה מגילה ניתנה", אלא אפילו להדעה ש"תורה חתומה ניתנה"¹¹⁰), וכיון שהי' אז ענין של שמח"ת,
4 הי' משה יכול לומר "כי שם חלקת מחוקק ספון"] –
- 5 ואדרבה: זה יעזור לעקור מן השורש את הקס"ד (אף שלאמיתו של דבר אין לזה מקום אפילו בתור
6 קס"ד) שיכולה להיות מציאות שיהודי שיש לו קשר ושייכות עם התורה, יגלה פנים בתורה (שנאמר
7 בה¹¹¹ "והיא כתובה פנים ואחור") שלא כהלכה, לומר שאין צורך בגיור כהלכה!
8 יד. והלואי שהעולים החדשים יפעלו על הוותיקים להבטיח שכללות ההנהגה תהי' ע"פ הלכה, החל
9 מלימוד התורה "לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא"¹¹², שעז"נ¹¹³ "והוי' עמור", "שהלכה כמותו", ועי"ז
10 יעזור להם השי"ת להצליח בכל עניניהם.
- 11 וענין זה ימהר גם את עלייתם של אלו שנמצאים עדיין שם, מלבד בעלי ההשפעה כו' שצריכים
12 להשאר במקומם, כנ"ל.
- 13 וכדי לקשר זאת עם ענין של שמחה – ישנו ניגון שהעולים החדשים הביאו עמהם משם, שעל ידו
14 מתאחדים עם אלו שנמצאים עדיין שם, שינגנו עכשיו ה"חכמים", בצירוף כל אלו שיודעים ניגון זה,
15 ובאופן של מחיאת כפים וכו'¹¹⁴.
- * * *
- 16
- 17 טו. האמור לעיל אודות ההנהגה באופן ד"לכתחילה אריבער", שייך במיוחד לחודש תשרי, שממנו
18 יוצאים – "ויעקב הלך לדרכו"¹¹⁵ – לעבודת ימי החול במשך כל חדשי השנה:
- 19 חודש תשרי הוא חודש השביעי – שמושבע בכל טוב¹¹⁶, בעניני רוממות והפלאה כו', החל מהענין
20 ד"תמליכוני עליכם"¹¹⁷ בר"ה, ענין התשובה ביוהכ"פ, וענין השמחה בחג הסוכות, שמע"צ ושמח"ת
21 ("זמן שמחתנו") – ג"פ שמחה, ש"בתלת זימני הוי חזקה"¹¹⁸, ושמחה נעלית ביותר, החל משמחת בית
22 השואבה (במוצאי יו"ט הראשון), עלי' נאמר¹¹⁹ "מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה
23 מימיו", ועד לשמחה דשמח"ת, שהיא לא כמו שמחת בית השואבה ש"לא היו עושין אותה עמי הארץ
24 וכל מי שירצה אלא גדולי חכמי ישראל וראשי הישיבות והסנהדרין וכו', אבל כל העם . . כולן באין
25 לראות ולשמוע"¹²⁰, אלא באופן שכל העם שמחים, ואפילו הטיפ, שבאים (לא רק כדי ליתן שכר
26 למביאייהם¹²¹ שחינכו אותם באופן כזה, אלא) לשמוח בעצמם.
- 27 והכוונה בזה היא – להמשיך זאת על כל השנה כולה, כמו בענינו של חג הסוכות כפשוטו – "באספך
28 מגרנך ומיקבך"¹²², לצורך כל השנה כולה (כולל גם הגרעינים כו' שמהם תהי' הצמיחה בשנים הבאות),
29 וכיון שכל החודש ספוג בעניני מצוות, הרי זה פועל שבמשך כל השנה כולה תהי' ההנהגה באופן
30 ש"כל מעשיך יהיו לשם שמים"⁷¹ ו"בכל דרכיך דעהו"⁷²,

(115) ויצא לב, ב. וראה סה"ש תרצ"ו ע' 43. וש"נ.

(116) ויק"ר פכ"ט, ח.

(117) ר"ה טז, סע"א. וש"נ.

(118) ב"מ קו, ריש ע"ב. וש"נ.

(119) סוכה נא, א"ב.

(120) רמב"ם הל' לולב פ"ח הי"ד.

(121) חגיגה ג, סע"א. הובא בפרש"י עה"ת וילך לא, יב.

(122) פ' ראה טז, יג.

(108) ראה סה"ש שם הערה 9.

(109) ראה תורת מנחם – התועודיות חנ"ט ע' 287 ואילך. וש"נ.

(110) גיטין ס, א. וראה גם לקו"ש חכ"ד ע' 208 ואילך, ובהנסמן שם.

(111) יחזקאל ב, יו"ד.

(112) יומא כו, א.

(113) שמואל"א טז, יח. סנהדרין צג, ב.

(114) חסר הסיום (המו"ל).

1 וכמודגש בחג הסוכות – שהרי מצות סוכה מקיפה את האדם כולו מראשו ועד רגליו¹²³ (לא רק כמו
2 טלית שמכסה ראשו ורובו¹²⁴), וגם שולחנו¹²⁵, ועד שהמצוה היא באופן ד"תשבו כעין תדורו"¹²⁶, היינו,
3 שכל עניני הרשות שעושה בדירתו הקבועה במשך כל השנה כולה באופן שצריך להשתדל שיהיו לשם
4 שמים, הנה עשייתם בסוכה היא מצוה, כמו אכילה ושת' (שהם מהדברים שבהם לא דומים למלאכי
5 השרת כו'¹²⁷) ואפילו שינה (ולא רק האופן ששוכב לישון, אלא גם השינה עצמה); וענין זה מהוה הוראה
6 על כל השנה כולה, שבכחו וביכלתו של כל אחד מישראל להתנהג באופן שגם עניני הרשות שלו נעשים
7 מצוה, שזהו כללות הענין ד"בכל דרכיך דעהו".

8 וזוהי כללות ההנהגה ד"לכתחילה אריבער":

9 ובהקדמה – שיהודי צריך לדעת שהוא למעלה מכללות סדר הנהגת העולם, וכמו "מאותות השמים
10 אל תחתו כי יחתו הגוים מהמה"¹²⁸, שזהו מצד הענין ד"המבדיל בין ישראל לעמים", שלכן, כשיש ספק
11 אם לעשות דבר מסויים או לא, הנה כשרואים שגוי מתרגש מזה, ועד לאופן של "יחתו", הרי זו הוכחה
12 שליהודי אסור לפחד מזה.

13 ולכן, כשה"מלך זקן וכסיל"¹²⁹ עושה חשבון שההנהגה צריכה להיות באופן ד"אתית לקרתא הלך
14 בנימוסה"¹³⁰, ובמילא צריך ללכת באופן ד"אָרונטער", ורק כשיש צורך בענין של מס"נ אזי ילך "אָריבער"
15 – הנה על זה באה ההוראה ד"לכתחילה אריבער". וכמו כללות הענין דהקדמת נעשה לנשמע, אף
16 שהעולם צועק שזוהי הנהגה של "עמא פזיזא"¹³¹, היפך סדר העולם; ודוקא הנהגה זו מביאה הצלחה
17 להיות בעה"ב על העולם ולשנות את המציאות כו' (כדאיתא בירושלמי¹³²).

18 טז. ובוה ניתוסף הוראה מהקביעות המיוחדת של שנה זו – כתורת הבעש"ט¹³³ שכל ענין שבעולם
19 (כולל גם קביעות החדשים והשנים) מהוה הוראה בעבודת האדם לקונו, דכיון ש"אני לא נבראתי אלא
20 (כידוע בדיוק הלשון "לא כו' אלא" שזהו לעכב¹³⁴) לשמש את קוניי"¹³⁵, הרי מובן, שכל מה שקורה
21 בחיי האדם שייך לשימוש לקונו:

22 קביעות שנה זו היא באופן שיו"ט של ר"ה חל להיות בשבת, והשנה כולה היא שנת השמיטה –
23 "שבת לה"¹³⁶, וכפירוש רש"י: "כשם שנאמר בשבת בראשית".

24 והענין בזה:

25 ההבדל בין יום השבת לימות החול הוא – שבימות החול עסוקים עם "עובדין דחול", חרישה וזריעה
26 וכו', ואילו בנוגע ליום השבת אומרת התורה: "וביום השביעי תשבות"¹³⁷, ועד שצריך ש"יהא בעיניו
27 כאילו כל מלאכתו עשו"¹³⁸, אע"פ שביום ששי הי' עדיין באמצע המלאכה – שזוהי הנהגה באופן
28 ד"אָריבער".

29 וענין זה מתבטא בהלכה בפועל בנוגע להוצאת שבת – ש"אף אם אין לו עכשיו מעות מזומנים, אלא
30 חפצים, ימשכנם וילוה עליהם, והקב"ה ימציא לו לפרוע, ועל זה אמרו רז"ל¹³⁹ אמר הקב"ה לוו
31 עלי ואני פורע"¹⁴⁰, ומובן, שאין זה רק כשיודע שביום ראשון תהי' לו הכנסה מיוחדת כו', שאז הרי זה

(123) ראה גם תורת מנחם – התוועדיות חנ"ח ע' 120. וש"נ.

(124) ראה שו"ע אדה"ז או"ח רסט"ז. וש"נ.

(125) ראה סוכה ג, א.

(126) שם כח, ב. וש"נ.

(127) תגינה טז, א.

(128) ירמי' יו"ד, ב. וראה סוכה כט, א.

(129) קהלת ד, יג.

(130) ראה בר"ר פמ"ח, יד. וש"נ.

(131) שבת פח, סע"א.

(132) כתובות פ"א ה"ב. וש"נ.

(133) ראה כש"ט בהוספות סרכ"ג ואילך. וש"נ (נעתק

ב"היום יום" ט אייר).

(134) ראה מנחות פג, ב ובתוד"ה מתני'.

(135) משנה וברייתא סוף קידושין (ע"פ הגירסא בש"ס כתי')

(אוסף כתבי היד של תלמוד הבבלי – ירושלים תשכ"ד). וכ"ה

במלאכת שלמה למשניות קידושין שם. ועוד).

(136) בהר כה, ב.

(137) משפטים כג, יב.

(138) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סש"ו סכ"א. וש"נ.

(139) ביצה טו, סע"ב.

(140) שו"ע אדה"ז שם סרמ"ב ס"ג.

- 1 רק חסר גוביינא, אלא המדובר הוא באופן שסומך על הקב"ה, ש"לי הכסף ולי הזהב נאום ה' צבאות"¹⁴¹,
 2 שימציא לו כו', ובטוח שכך יהי' בפועל, כיון שכך נאמר בתורת אמת.
- 3 וכאשר ר"ה חל בשבת, הרי זה פועל על כל ימות השנה – כיון שראש השנה הוא כמו ה"ראש" לגבי
 4 כל הגוף¹⁴² – שגם בהם יורגש אצלו ש"כל מלאכתך עשוי", כיון שסומך על הקב"ה שימציא לו כל
 5 צרכיו, אלא שבשביל זה צריך לקיים ציווי הקב"ה "ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך"¹⁴³ (ולא
 6 לישב בטל¹⁴⁴), והיינו, שההתעסקות במלאכתו אינה בגלל שכן הוא מנהג העולם, אלא בגלל שכן צוה
 7 הקב"ה.
- 8 וכמובא בתוס'¹⁴⁵ (מירושלמי) בפירושו "אמונת זה סדר זרעים", "שמאמין בחי העולמים וזורע",
 9 והיינו, שאע"פ שזריעה בשביל צמיחה הו"ע טבעי בסדר הנהגת העולם, שלכן זורע הגוי את שדהו מבלי
 10 לחשוש שהגרעינים ילכו לאיבוד, בידעו שעולם כמנהגו נוהג ע"פ חוקי הטבע ללא שינוי, באופן ד"לא
 11 ישבותו"¹⁴⁶, מ"מ, הנהגת הטבע אינה הוראה בנוגע ליהודי, והסיבה לכך שהוא זורע אינה אלא בגלל
 12 ש"מאמין בחי העולמים".
- 13 יז. וזהו גם ענינה של שנת השמיטה:
- 14 כתיב¹⁴⁷ "כי תבואו אל הארץ גו' ושבתה הארץ שבת לה". ולכאורה, כיון שהסדר הוא (כמ"ש
 15 לאח"¹⁴⁸) "שש שנים תזרע שדך וגו' ובשנה השביעית גו' שבת לה", א"כ, מדוע נאמר "כי תבואו אל
 16 הארץ" אזי תיכף ומיד צ"ל "ושבתה הארץ שבת לה"?!
 17 ובפרט ע"פ דרשת חז"ל¹⁴⁹ שרק לאחר שבע שנים ושבע שחלקו התחילו למנות שנות השמיטה,
 18 כך, שהשמיטה הראשונה היתה בשנת הכ"א לביאתם לארץ!
 19 והביאור בזה¹⁵⁰ – שתיכף ומיד כשבנ"י באים אל הארץ, צריך לידע שכיון שזוהי ארץ הקודש, "ארץ
 20 אשר גו' תמיד עיני ה' אלקיך בה"¹⁵¹, הנה תכלית המכוון הוא: "ושבתה הארץ שבת לה", ועל זה מיוסד
 21 ההמשך ד"שש שנים תזרע שדך", שחזור בענין ד"שבת לה".
- 22 ובפרטיות יותר – כמבואר בספר החינוך¹⁵² ש"צוה ב"ה להפקיר כל מה שתוציא הארץ בשנה זו,
 23 מלבד השביתה בה [שעל זה ישנו גם הטעם המבואר בפשטני המקרא¹⁵³, כדי שיהיו פנויים מעבודת
 24 האדמה, ויוסיפו בלימוד התורה ובהידור בקיום המצוות], כדי שיזכור האדם כי הארץ שמוציאה אליו
 25 הפירות בכל שנה ושנה, לא בכחה וסגולתה, כי יש להם אדון וכו'".
- 26 ויסוד הדברים הוא בתו"כ¹⁵⁴: "אני אמרתי להם שיהיו זורעים לי שש ומשמיטים לי אחת, בשביל
 27 שידעו שהארץ שלי", ובלשון הכתוב¹⁵⁵ (שמביא החינוך¹⁵⁶ בנוגע ליובל, "שרצה השי"ת להודיע לעמו
 28 כי הכל שלו, ולבסוף ישוב כל דבר לאשר חפץ הוא ליתנה בתחלה, כי לו הארץ"): "כי לי (כל) הארץ"
 29 – שלא זו בלבד שצריך להפקיר את הפירות (אבל עדיין אין זו הוכחה בנוגע לארץ עצמה), אלא יתירה
 30 מזה, ש"לי כל הארץ".

(141) חגי ב, ה. וראה קידושין שם.

(142) ראה לקו"ת דרושי ר"ה נח, א ואילך. ובכ"מ.

(143) יתרו כ, ט.

(144) ראה ספרי ראה טו, יח.

(145) שבת לא, א. וראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ד

ע' ושי"ג.

(146) נח ח, כב.

(147) ר"פ בהר.

(148) שם, ג"ד.

(149) ערכין יב, ב. רמב"ם הל' שמיטה ויובל פ"י ה"ב.

(150) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות הל"ט ע' 435. ושי"ג.

(151) עקב יא, יב.

(152) מצוה פד.

(153) ראה ספורנו בהר שם. ועוד.

(154) בחוקתי כו, מג.

(155) בהר שם, כג.

(156) מצוה של.

ולהעיר, שאע"פ שמצות שמיטה תלוי' בקדושה המיוחדת שבארץ הקודש (משא"כ בחו"ל שמצד
 גושה ואוירה כו'¹⁵⁷ אין מציאות כזו), ולכמה דעות¹⁵⁸ חיובה מן התורה הוא רק בזמן שביהמ"ק קיים,
 ואילו בזמן הזה אינה אלא מדרבנן – הרי זה רק בנוגע לקיום המצוה בגשמיות כפשוטו, אבל ברוחניות
 הענינים, בנוגע ללימוד הוראה בשימוש לקונו, הרי זה שייך גם לאחרי חורבן ביהמ"ק וגם בחוץ-לארץ,
 וכמו בענין התפלה (שגם היא קשורה עם ארץ ישראל, כמ"ש¹⁵⁹ "והתפללו אליך דרך ארצם") ש"במקום
 קרבנות תקנום"¹⁶⁰, שישנו בכל תפוצות ישראל, גם בחו"ל, וגם בלילה, ואצל כל אחד מישראל גם אם
 אינו כהן כו'.

יח. ומזה מובן שבשנת השמיטה שר"ה שלה חל בשבת צ"ל הרגש הנפש וההנהגה בפועל באופן
 ד"לכתחילה אריבער":

כל הענינים שנעשים במשך כל השנה כולה, גם בעניני חול ובחוץ-לארץ, צריכים להיות אצלו חדורים
 בידיעה ש"לי כל הארץ", שלכן מקפיד על שמירת שבת, לסגור חנותו בערב שבת כו' (ולא איכפת לו
 מה יאמרו כו'), ונזהר מהשגת גבול, ונותן צדקה מן הטוב והמובחר כו', בידעו, שלא זו בלבד שהנהגה
 זו לא תגרע בפרנסתו, אלא אדרבה: הדרך היחידה לקבלת הפרנסה היא ע"י ההנהגה ע"פ רצון הקב"ה.

עליו לדעת שהקב"ה הוא בעה"ב שמנהל את ה"עסק", ואילו הוא רק "פקיד" שצריך למלא את
 תפקידו בעסק, ולכן נרגשת אצלו תמיד שמחה גדולה, ובלשון חז"ל¹⁶¹: "לקבולינהו בשמחה", ללא
 נפק"מ במדת הרייח – שאם הרייח הוא קטן, אזי השמחה היא קטנה, ואם הרייח הוא גדול, אזי השמחה
 היא גדולה, שכן, השמחה הכי גדולה היא – העובדה שהקב"ה לקח אותו בתור "פקיד"!!!

ולכן אין לו מה להתחשב עם הגבלות וגדרי העולם כו', כמו שאר ה"סוחרים" שמסביבו, כיון שהוא
 לא סתם "סוחר" כמותם, אלא הוא שלוחו של מלך מלכי המלכים הקב"ה [אם רק לא ימעול בשליחותו
 ח"ו, שאז חדל להיות "שליח"], ו"שלוחו של אדם (העליון) – הן בני", והן המצוות, כמארז"ל¹⁶² "היו
 מכבדין את המצוות שהן שלוחי" – כמותו"¹⁶³, ולכן לא נוגע לו מה מורים "אותות השמים" (כנ"ל
 סט"ו), אלא הוא בטוח ש"ויברכהו ה'"¹⁶⁴, ועד כדי כך, שאפילו כש"הארץ קשה" ו"השנה קשה", הנה
 לא זו בלבד שאצלו המצב טוב יותר, אלא ברכתו של הקב"ה היא "מאה שערים", ועד ש"אומד זה
 למעשרות"¹⁶⁵.

וכל זה – בגלל שהנהגתו היא באופן המבואר בפרקי דר"א¹⁶⁶ על הפסוק¹⁶⁴ "ויזרע יצחק": "וכי זרע
 דגן .. חס ושלום אלא .. זרע צדקה כו'", היינו, שבנוגע ליהודי (יצחק) לא שייך לומר שזרע דגן ח"ו,
 דכיון ש"אני לא נבראתי אלא לשמש את קוני" (במכ"ש מנחש הקדמוני שלפני החטא הי' "שמש
 גדול"¹⁶⁷), מה שייך יהודי לעניני העולם?! – אלא ודאי שהתעסקותו עם זריעת דגן אינה אלא בשביל
 ענין הצדקה¹⁶⁸.

וכאשר הנהגתו היא באופן כזה, אזי מקבל כל צרכיו מהקב"ה – כפי שהי' אצל בני' בזמן מ"ת,
 ש"לא ניתנה תורה כו' אלא לאוכלי המן"¹⁶⁹, שלא הי' חסר להם דבר.

ואילך.

164) תולדות כו, יב.

165) פרש"י עה"פ.

166) רפל"ג.

167) סנהדרין נט, ב.

168) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חמ"ב ע' 67 הערה

115. וש"נ.

169) מכילתא ר"פ בשלח. שם טז, ד.

157) ראה גיטין ח, ב. וש"נ.

158) ראה תורת מנחם – התוועדויות ח"ע ע' 29. וש"נ.

159) מלכים-א ח, מת. וראה שו"ע אדה"ז או"ח רסצ"ד.

וש"נ.

160) ברכות כו, א"ב.

161) שם ס, סע"ב.

162) תנחומא ויגש ו.

163) שם לד, ב (במשנה). וש"נ. וראה לקו"ת ויקרא א, ג

- 1 יט. ויש להוסיף שענין זה מודגש במיוחד בנוגע לשנת השמיטה:
- 2 כתיב¹⁷⁰ "וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסוף את תבואתנו". והמענה על
- 3 זה – "וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית ועשת את התבואה לשלש השנים".
- 4 ובהקדמה¹⁷¹ – שלכאורה אינו מובן: מדוע צריכה התורה להזכיר את הקושיא "וכי תאמרו מה נאכל",
- 5 בה בשעה שזוהי קושיא שמצד הלעו"ז? ! אך הענין הוא – שיש ענינים שהם באופן ד"חוקה חקתי
- 6 גזירה גזרתי¹⁷² ו"אין לך רשות להרהר אחרי"¹⁷³, אבל מצות שמיטה אינה חוקה, ולכן יכולים לשאול
- 7 כו'.
- 8 והחידוש הוא – שגם כשנמצאים במעמד ומצב שיש מקום לשאלה כו', צריך לקיים את המצוה באופן
- 9 ד"לכתחילה אריבער", מתוך ידיעה שבודאי נמשכה כבר ברכתו של הקב"ה לפניו, "בשנה הששית",
- 10 ותומשך גם בעתיד, באופן שלא בערך – "לשלש השנים".
- 11 כ. וזוהי ההוראה המיוחדת מקביעות שנה זו:
- 12 יש להוסיף בקביעות עתים לתורה באופן "שתהיו עמלים בתורה"¹⁷⁴ (לאחרי הקדמת התפלה
- 13 בביהכ"ס – "מבית הכנסת לבית המדרש"¹⁷⁵, ולאח"ז – "הנהג בהן מנהג דרך ארץ"¹⁷⁶), כל אחד לפי
- 14 ענינו.
- 15 ועי"ז יתוסף בברכתו של הקב"ה לכאו"א בגשמיות וברוחניות גם יחד, החל מענין הפרנסה שתהי
- 16 מן המוכן, ובאופן ש"יברכך ה' וישמרך"¹⁷⁶, שנוסף על הברכה ישנו גם ענין השמירה, דלא כבמתנת
- 17 בשר ודם, "שהנותן מתנה . . אינו יכול לשמרו כו', אבל הקב"ה הוא הנותן הוא השומר"¹⁷⁷.
- 18 וכן תהי לנו – שתהי שנה שהיא "שבת לה", ובאופן ש"צויתי את ברכתי גו'", בנוגע לעבר, להוה
- 19 ולעתיד.
- 20 והעיקר – שע"ז שמחליטים לקיים מצות שמיטה, זוכים לקיום היעוד¹⁷⁸ "רצית ה' ארצך שבת שבת
- 21 יעקב", בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, בקרוב ממש.
- 22 * * *
- 23 כא. נהוג בשנים האחרונות לערוך "כינוס תורה" בהמשך לשמח"ת – ב"אסרו חג" (כפי שנקרא
- 24 בירושלמי¹⁷⁹: "ברי' דמועדא"), וכרגיל, אשתתף בזה (במקצת עכ"פ) ע"י אמירת ענין בנגלה דתורה.
- 25 וכיון שזוהי שנת השמיטה – ידובר בקשר לענין השמיטה, אשר, הדיבור על זה כשנמצאים
- 26 בחוץ-לארץ הוא בבחינת "כל העוסק בתורת כו' כאילו הקריב כו"¹⁸⁰, וכמ"ש¹⁸¹ "ונשלמה פרים שפתינו"
- 27 [כמובא גם בשו"ע אדה"ז – בשינויי לשונות בין מהדור"ק למהדור"ת¹⁸², שיש בהם ענינים נפלאים],
- 28 וכמארז"ל¹⁸³ בנוגע לענין הקרבנות: "אמר אברהם, רבש"ע, תינח בזמן שביהמ"ק קיים, בזמן שאין
- 29 ביהמ"ק קיים מה תהא עליהם, אמר לו, כבר תקנתי להם סדר קרבנות, בזמן שקוראין בהן לפני מעלה
- 30 אני עליהם כאילו הקריבום לפני כו"; ועד"ז בכל מצוות עשה, כולל גם מצות שביעית, שהדיבור בזה
- 31 הוא בבחינת "ונשלמה פרים שפתינו".

(170) בהר שם, כ"כא.
 (171) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"א ע' 81 ואילך.
 (172) תנחומא חוקת ג. במדב"ר רפי"ט. ועוד.
 (173) יומא סז, ב. פרש"י ר"פ חוקת.
 (174) ראה לעיל ס"ח.
 (175) ברכות בסופה. וש"נ.
 (176) נשא ו, כד.
 (177) פרש"י עה"פ.
 (178) תהלים פה, ב. וראה מדרש תהלים עה"פ.
 (179) ע"ז פ"א סה"א.
 (180) מנחות בסופה. ועוד.
 (181) הושע יד, ג.
 (182) ראה גם לקו"ש ח"ח ע' 413 הערה 25 ובשוה"ג.
 (183) תענית כז, ב. וש"נ.

ועי"ז נזכה לקיום היעוד¹⁷⁸ "רצית ה' ארצך שבת שביעית יעקב", בגאולה האמיתית והשלימה, באופן שכל יושבי עלי, שאז יחזור לימנות שמיטין ויובלות¹⁸⁴, וכל בני יהיו "גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו"¹⁸⁵, ע"י קיום מצות שביעית כפשוטה מן התורה לכל הדעות, לאחר ההכנה ע"י לימוד הלכות אלו בחו"ל.

כב. הביאור בנוגע למצות שביעית הארץ, אם החיוב על האדם לנוח מעבודת הארץ, או שהחיוב הוא שתשבות הארץ (ולא תעבד אפילו ע"י גוי), וכן בנוגע לפירות שגדלו בשביעית, אם יש חיוב על האדם להפקירם, או שזוהי "אפקעתא דמלכא"¹⁸⁶ (והנפק"מ כשלא הפקיר, אם הלוקח עובר על איסור גזילה, ואם הפירות חייבים במעשרות); וההוכחה שהיא חובת גברא משמיטת כספים (שהרי "בשתי שמיטות הכתוב מדבר אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים"¹⁸⁷) – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס¹⁸⁸ בלקו"ש ח"י"ז ע' 286 ואילך.

* * *

כג. נהוג גם להזכיר אודות "קרן השנה"¹⁸⁹:

אע"פ שנתנית צדקה בכל יום היא דין בשו"ע¹⁹⁰, הרי לפעמים עלולים לשכוח מפני הטרדות כו'. ולכן העצה היא – ליתן לקופת צדקה סכום המתאים למספר ימי השנה, ובנדו"ד, שפ"ג ימים נכולל גם שבתות וימים טובים, שגם בהם יש חיוב ליתן לצדקה – בו ביום ע"י הכנסת אורחים, או בערב שבת ויו"ט, שממנה מחלק גבאי הצדקה בכל יום מימי השנה, עבור כל המשתתפים בקופה זו, ובאופן שתורם "על הגבוי ועל העתיד לגבות"¹⁹¹ – גם עבור אלו שלא הספיקו ליתן בתחילת השנה.

והעיקר – ליתן בשמחה ובטוב לבב, וכמה פעמים ככה.

ואז תקויים ההבטחה "עשר בשביל שתתעשר"¹⁹², בגשמיות וברוחניות גם יחד, ובפרט בלימוד התורה, כיון שע"י נתנית הצדקה נעשים מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה, כידוע בענין "צדקה תרומם גוי"¹⁹³.

וע"י הצדקה, קו החסד, יחד עם קו העבודה וקו התורה (קו האמצעי), יפעלו שיהי' "העולם (הן העולם כפשוטו והן "עולם קטן זה האדם"¹⁹⁴) עומד" ו"קיים"¹⁹⁵ – ע"ד מ"ש¹⁹⁶ "אתם נצבים", "קיימים ועומדים"¹⁹⁷ – באופן ד'לתקן עולם במלכות שד"י"¹⁹⁸, בכיאת משיח צדקנו, "מלך מבית דוד הוגה בתורה כו' כדוד אביו", ש"יכוף כל ישראל כו' וילחם מלחמות ה', ויבנה מקדש במקומו ויקבץ נדחי ישראל, ויתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד, שנאמר¹⁹⁹ כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד"²⁰⁰, בקרוב ממש, בעגלא דידן.

* * *

כד. נהוג כמ"פ (ובפרט בהתוועדות כללית) להזכיר אודות העולים החדשים. ובהתאם לכך, הנה נוסף על המוזכר לעיל (ס"י ואילך), יש לסיים את ההתוועדות בברכה שבקרוב ממש יקויים היעוד "שבת

(193) משלי יד, לד. וראה תו"א בראשית א, ב.

(194) תנחומא פקודי ג. ועוד.

(195) אבות פ"א מ"ב ומי"ח.

(196) ר"פ נצבים.

(197) ראה כש"ט בהוספות סמ"א. וש"נ (נתק ב"היום יום" כה אלול).

(198) נוסח התפלה – "ועל כן נקוה".

(199) צפני' ג, ט.

(200) רמב"ם הל' מלכים ספי"א.

(184) ערכין לב, סע"ב. רמב"ם הל' שמיטה ויובל פ"י ה"ח.

(185) תהלים קג, כ. וראה ויק"ר ותנחומא ר"פ ויקרא.

(186) לשון הגמרא – ב"מ לט, רע"א. קו, א. קט, א.

(187) גיטין לו, סע"א. וש"נ.

(188) בשילוב שיחות וא"ו תשרי וש"פ האזינו.

(189) ראה גם שיחת יום שמח"ת דאשתקד סכ"ג (תורת מנחם – התוועדויות חס"ו ע' 130). וש"נ.

(190) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סוסצ"ב. וש"נ.

(191) כתובות קח, א. וש"נ.

(192) שבת קיט, א. וש"נ.

1 שבית יעקב¹⁷⁸]החל מהקטנים שבעם שנקראים בשם "יעקב", שלאחרי כמה שנים יגדלו ויהיו נקראים
2 בשם "ישראל"], באופן ש"אתם תלוקטו לאחד אחד"²⁰¹, ובפרט לאחרי שכו"כ מהם נמצאים כבר באה"ק,
3 הרי זה מקיל עבור כל השאר שגם הם יעלו כו'⁹¹, ומתוך שמחה וטוב לבב, בהתאם לכך ששנה זו היא
4 "שבת לה", ש"אין עצב בה"²⁰².

5 וכן נהוג להזכיר אודות נשי ובנות ישראל, ובפרט נשי ובנות חב"ד, שכל אחת מהן היא "עקרת
6 הבית"²⁰³, שעלי' מוטל חוב גדול ועיקרי בנוגע לענין החינוך שתלוי בעיקר בה, ועיי"ז מכינים את הדור
7 הצעיר שיוכלו לומר עליהם "ראו גידולים שגדלנו", כשיקויים היעוד²⁰⁴ "קהל גדול ישובו הנה", בגאולה
8 האמיתית והשלימה.

9 * * *

10 כה. בהמשך להאמור לעיל (סט"ז ואילך) אודות ההוראה מתנאי הזמן, שזוהי שנת השמיטה
11 שהתחלתה בשבת – יש גם הוראה מתנאי המקום:

12 נמצאים אנו בארצות-הברית, שבמקום זה כללות הגישה היא באופן ד"לכתחילה אריבער", באופן
13 של הרחבה ופזרנות כו'.

14 אלא שזהו בנוגע לעניני הרשות כו'; וזה נותן חיזוק במכ"ש בנוגע לעניני תומ"צ – ובלשון חז"ל²⁰⁵:
15 "לעושי רצונו על אחת כמה וכמה" – שצריכים להיות "מן היפה המשובח ביותר . . הנאה והטוב כו"²⁰⁶.

16 וכשמתנהגים באופן כזה, הנה "במדה שאדם מודד בה מודדין לו"²⁰⁷, והיינו, שנוסף על ההרחבה
17 שנותן הקב"ה מלכתחילה, ניתוסף בזה עוד יותר ע"י ההרחבה שבעבודת האדם – "בכל מאדך"²⁰⁸,
18 שנעשה באופן ד"מאד מאד" ב"פ²⁰⁹, ונמשך למטה מעשרה טפחים, באופן ד"לכתחילה אריבער", החל
19 מעניני תומ"צ, כולל גם הענין ד"כל מעשיך יהיו לשם שמים"⁷¹, ובכל עניני האדם ובני ביתו, בבני חיי
20 ומזוני.

21 ועד שזוכים לקיום היעוד²⁰⁴ "קהל גדול ישובו הנה" – לד' אמותיו של הקב"ה, בביהמ"ק בירושלים
22 עיה"ק, שלימות היראה (כמבואר בלקו"ת ד"ה והי' ביום ההוא יתקע בשופר גדול²¹⁰), ובאופן שעתידה
23 ירושלים שתתפשט בכל ארץ ישראל, וארץ ישראל תתפשט בכל הארצות²¹¹, ובשמחה ובטוב לבב.

24 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון הכנה, ניגון רבינו הזקן בן ד' הבכות (בבא הד' – ג"פ), והניגון
25 "ניע זשוריצי כלאָפּצי".

26 לאחרי ברכת המזון, תפלת ערבית והבדלה – נתן כ"ק אדמו"ר שליט"א לכל הנאספים שיחיו מ"כוס
27 של ברכה".

28 טרם צאתו התחיל לנגן הניגון "כי בשמחה תצאו".

207 מגילה יב, ב. וש"נ.

208 ואתחנן ו, ה.

209 שלח יד, ז. וראה לקו"ת שלח לו, ב ואילך.

210 דרושי ר"ה ס, ב.

211 ראה פס"ר פ' שבת ור"ח. ספרי ר"פ דברים. יל"ש ישעי'

רמז תקג.

201 ישעי' כז, יב.

202 ראה ירושלמי ברכות פ"ב סה"ז. הובא בתוד"ה מ"ד – מו"ק כג, ב.

203 ראה ב"ר פע"א, ב. זח"א קנד, א. ועוד.

204 ירמי לא, ז.

205 נדרים נ, סע"ב. וש"נ.

206 רמב"ם הל' איסורי מזבח בסופן.

לקוטי שיחות

אגרת התשובה

כרך יט, שיחה ה

מתורגם ללשון הקודש

יש להבין: מדוע חשוב להדגיש כאן, באגרת 23
התשובה, שעליונות הרצון העליון על פני חכמה עילאה 24
היא באופן של "למעלה מעלה" – כפליים. 25

ב.

תיקון הפגמים אפשרי רק מדרגה ש"למעלה מעלה" 26
ויש לומר, שההסבר לכך הוא:

דברי אדמו"ר הזקן שה"קוץ שעל היר"ד" רומז 27
לבחינת רצון העליון ברוך הוא שלמעלה מעלה ממדרגת 28
בחינת חכמה עילאה מהוים הקדמה, כאמור, 3 להסבר 29
מאוחר יותר בפרק ח' 4 לכך ש"ג מדות הרחמים "מנקים 30
כל הפגמים" 5, מפני שהן נובעות מ"רצון העליון ב"ה 31
הנרמז בקוצו של יו"ד שלמעלה מעלה מבחינת ההשפעה 32
הנשפעת מאותיות שם הוי"ו". 33

ולכן הוא אומר, הן בפרקנו והן בפרק ח', "שלמעלה 34
מעלה": כדי לתקן את הפגמים בארבע אותיות שם הוי", 35
יש צורך בדרגה שנעלית לחלוטין משם הוי" – "שלמעלה 36
מעלה". 37

כלומר, למרות שגם דרגת חכמה סתימאה נעלית 38
מחכמה עילאה, יו"ד דשם הוי", בכל זאת, כיון שעליונותה 39
של חכמה סתימאה היא רק פעם אחת "למעלה" – כלומר, 40
שיש לה קשר לחכמה דאצילות. כידוע, 6 שחכמה מתחילה 41
בדרגת הכתר, אלא ששם היא "סתימאה" – לכן אין בכחה 42
לתקן את הפגמים. טיהור הפגמים אפשרי דוקא מדרגת 43
רצון העליון שהיא "למעלה מעלה" משם הוי"ו. 7. 44

א.

ההערה על "למעלה מעלה", והשאלה על כך

1 בפרק הרביעי של אגרת התשובה¹, כאשר מבאר
2 אדמו"ר הזקן כיצד כל עשר הספירות "נכללות ונרמזות
3 בשם הוי" ברוך-הוא", החל מהאות יו"ד "שהיא בחינת
4 נקודה לבד מרמזת לחכמתו ית'", הוא מוסיף ואומר
5 בסוגריים "והקוץ שעל היר"ד רומז לבחינת רצון העליון
6 ב"ה שלמעלה מעלה ממדרגת בחינת חכמה עילאה".

7 אבי-מורי מתעב בהערותיו² לספר התניא על כפילות
8 הלשון "שלמעלה מעלה" ומסביר: "כי חכמה סתימאה
9 דאריך אנפין הוא למעלה מחכמה עילאה דאצילות, ורצון
10 העליון, שהוא גלגלתא, הוא למעלה מחכמה סתימאה",
11 וכך יוצא, ש"רצון העליון הוא למעלה מעלה מחכמה
12 עילאה דאצילות" (= כלומר, בשתי דרגות כביכול).

13 ולכאורה: הקוץ שעל היר"ד מצביעה על דרגה אחת
14 בלבד מעל לחכמה דאצילות – האות יו"ד – ומדוע חשוב
15 להדגיש כאן ש"בחינת רצון העליון", הנרמזת ב"קוץ שעל
16 היר"ד", אינה נעלית רק מחכמה דאצילות, כי אם גם
17 מחכמה סתימאה?

18 מכך מובן, שבכפילות הלשון "שלמעלה מעלה" אין
19 ככוונת אדמו"ר הזקן רק לומר שרצון העליון הוא מעל
20 לחכמה סתימאה, כי אם גם להדגיש עד כמה רצון העליון
21 נעלה מחכמה עילאה (דאצילות): שהעליונות על חכמה
22 עילאה היא "למעלה מעלה" – פעמיים.

1 נקה לא ינקה – מנקה לשבים ולא ינקה לשאינם שבים, ולכן הזכיר תיבת
וחטאה כדי להורות שגם על חטאה אינו מנקה לשאינם שבים, וגם על
שווג צריך תשובה.

2 רמ"ז ר"פ אמור פח, סע"ב. הובא בלקו"ת אחרי כו, סע"ד. ובכ"מ.
3 וי"ל שקוצו של יו"ד רומז לב' הענינים: חלק התחתון של הקוץ
הסמוך ונוגע ודבוק לגוף היר"ד, רומז לבחי' ח"ס שהוא למעלה מהיר"ד;
וחלק העליון שבו שאינו סמוך להיר"ד, הוא בחי' רצון העליון (גלגלתא)
שהוא לזעזעה מעלה מהיר"ד.

4 ועפ"י יש לומר, שאדמו"ר רמז לחלק העליון של הקוץ במש"כ
"והקוץ שעל היר"ד", ולא "והקוץ של היר"ד" (ע"ד הלשון בפ"ה צה,
ב) ובפ"ח שם).

1 צד, ב.

2 ס"ע כט.

3 לעיל ע' 465.

4 צח, א.

5 ויש לומר, שכוונתו ב"כל הפגמים" היא להדגיש דגם הפגמים
דודונות, שאין קרבן מועיל עליהם, והניקוי דפגמים אלו הוא רק מצד
יגמה"ר שנמשכים ע"י התשובה.

6 ובוה יובן מה שמביא שם הפסוק "ונושא עון ופשע ונקה" ומשמטי
תיבת "וחטאה" – כי לתיקון פגם ד"חטאה" (שווג), אין מוכרח הגילוי
דיגמה"ר.

7 ומה שבהפסוק הזכיר תיבת "וחטאה", י"ל שהוא מצד סוף הפסוק:

ולכן גם בתיקון שעל ידי התשובה אין די לנקות את
הנפש מלכלוך החטא, מן ה"לבושים הצואים"¹⁶, אלא יש
להשלים את המשכת האור האלקי שהיה צריך לרדת
לעולם על ידי קיום המצות.

ה.

התשובה - תיקון לשני הענינים

בכוחה של התשובה לתקן את שני הענינים הללו, כי
באמצעותה מגיע לעולם שפע מדרגת "בעל הרצון" שמעל
לבחינת ה"רצון" של המצוות¹⁷. ומדרגה זו נגרם תיקון לשני
ענינים אלו:

בעל הרצון אינו מוכרח, ואינו "נתפס" ברצון המצוות,
ולא ייתכן שהחטא, שהוא מנוגד לרצון, ישפיע עליו -
לכן על ידי "המשכת" אור אלקי מדרגה זו על ידי תשובה,
נמחק ומתבטל החטא והפגם¹⁸.

וכיון שלגבי בעל הרצון אין שום הגבלה באיזה אופן
הוא ישפיע, כי ההגבלה שהאלקות "תומשך" לעולם דוקא
על ידי קיום המצוות היא רק מדרגת הרצון דמצוות - לכן
יכולה להגיע משם המשכה אלקית גם כאשר חסר קיום
המצוה שבאמצעותה צריך היה להגיע האור¹⁹.

ו.

הניגוד שבטעמי שני הענינים הללו

לפי זה יוצא, שבסיבה לשני הענינים הללו הבאים
מדרגת בעל הרצון, יש שני ענינים המנוגדים זה לזה,
כביכול:

הטעם לביטול החטא והפגם הוא, שמפני ש"בעל

ג.

קיימת, לכאורה, אי התאמה בין הנ"ל לבין הנאמר
ב"לקוטי תורה"

1 אך יש להבין:

2 ב"לקוטי תורה"⁸ מוסבר, ש"תיקון כל הפגמים" הנגרם
3 על ידי י"ג מדות הרחמים, הוא מפני שהן נובעות מ"מוחא

4 סתימאה"⁹, שיש בו מעלה על פני בחינת "גלגלתא" -

5 וכיצד מתאימים דברים אלו להדגשתו באגרת

6 התשובה, שהסיבה לכך ש"ג מדות הרחמים" מנקים כל

7 הפגמים" היא משום שהן נובעות מרצון העליון, בחינת

8 "גלגלתא", שמעל לחכמה סתימאה?

ד.

שני הענינים שבחטא ובתיקונו

9 ההסבר לכך, באופן כללי, הוא:

10 בחטא, וכן בתיקון החטא על ידי תשובה, ישנם שני

11 ענינים¹⁰:

12 (א) על ידי החטא נקשרים לרע שבחטא -

13 "מלפפתו"¹¹. וכיון שנשמט האדם היא "חלק משם הוי'

14 ב"ה"¹², נפגמות גם ארבע האותיות של שם הוי', שבנפש

15 האדם ושלמעלה.

16 (ב) כאשר יהודי מקיים מצוה, כולל מצות לא-תעשה,

17 הוא "ממשיך" ומוריד לעולם אור אלקי¹³, ועל ידי שאדם

18 עובר על מצוה, הרי, בנוסף לרע שנדבק בנפשו, חסר גם

19 האור שהיה צריך¹⁴ להגיע לעולם על ידי קיום המצוה

20 (הלאו)¹⁵.

(8 נצבים מט, ד. ובביאור להמאמר באוה"ת שם ע' ארעג ואילך.
ובכ"מ.

(9 ראה גם אגה"ק סכ"ח, שכפרת הזדונות (ראה לעיל הערה 5) נעשה
ע"י המשכה ממו"ס.

(10 באגה"ת בתחלתה, שע"י ביטול מ"ע "האור נעדר", וכשעובר על
מל"ת כו' עושה פגם. אבל י"ל שבפרטיות, ענין הפגם הוא גם בביטול

מ"ע (מכיון שגם זה הוא מרידה במלכותו ית' (אגה"ת שם)), כמוכן גם
מאגה"ת ספ"ז "והמבטל ק"ש פוגם כו'": והענין ד"האור נעדר" הוא גם

בעובר על מל"ת, כדלקמן בפנים ובהערה 15. וראה סה"מ"צ להצ"צ לח,
א: "בביטול מ"ע או בעברו על ל"ת" הוא "ממעט המשכת החיות כו'"

וגם "ממשיך כו' תוספת ניקה לעמקי הקליפות". ולהעיר גם מד"ה אנכי
תרט"ה: אם פוגם ח"ו בקיום מצוה ה"ה פוגם בשם הוי' למעלה לבד

זאת שאינו ממשיך את האור עוד פוגם וגורם סילוק האור.
(11 סוטה ג, ב. הובא באגה"ת שם פ"ח (צח, א) לענין "לבושים

הצואים הם החיצונים" הנעשים ע"י עונות.
(12 אגה"ת פ"ד (צד, סע"א).

(13 שלכן "ישב ולא עבר עבירה נותנים לו שכר כעושה מצוה"
(קדושין לט, סע"ב. וראה תניא פכ"ז). ואדרבה ע"י קיום מצות ל"ת נמשך

אור שלמעלה מהנמשך ע"י מ"ע (לקו"ת פקודי ג, ב ואילך. ועוד. ד"ה
אנכי שם).

(14 דמכיון שכל הענינים הם בהשגחה פרטית, הרי מה שהזמינו לו
מלמעלה שיבוא דבר עבירה לידו הוא בכדי שיקיים מצות (ל"ת) זו.

(15 דנוסף על סילוק האור שנעשה מצד הפגם (סה"מ פר"ת ע' עד.
ד"ה דרשו תרצ"א פ"ד. ובכ"מ. וראה עד"ז אוה"ת נצבים ע' אר"ל), חסר

גם האור שהי' צריך להמשיך ע"י קיום הלאו.
(16 לשון ארה"ז באגה"ת שם (צח, א).

(17 סה"מ תקס"ב ע' ז ואילך. ד"ה תקעו תקצ"א (סה"מ קונט' ח"א
קבו, א ואילך). וראה לקו"ת ר"ה נד, ב. סידור רלד, ד ואילך. סה"מ"צ

שם לט, ב. ובכ"מ. וראה הערה הבאה.
(18 ראה ד"ה שובה ישראל אע"ר. וראה סידור קנח, ד (טעם הא'

מצד רוממות). ובכ"מ.
(19 ראה סה"מ תקס"ב שם ובד"ה שובה שם קרוב לסופו, לענין

נושא ענין עון שגם הזדונות יהיו כזכיות (וראה לקמן בפנים ס"א
שהאתהפכא דזדונות לזכיות הו"ע המשכת האור שנחסר). ד"ה תקעו שם.

וראה גם לקו"ת ר"ה שם.

32 כיון שהגורם לתשובה הוא הקשר העצמותי שבין
 33 הנשמה לקדוש-ברוך-הוא, הנעלה מהקשר המתבטא
 34 בקיום תורה ומצוות, לכן גם התשובה עצמה אינה רק
 35 ההחלטה הגמורה "לעבדו ולשמור כל מצוותיו", אלא
 36 הרצון להיות קשור אל הקדוש-ברוך-הוא, "לשוב אל ה'"²⁶,
 37 ורק משום ש"אי אפשר לדבקה בו באמת כי אם בקיום
 38 רמ"ח פקודין"²⁷, לכן מתבטא רצון זה ב"לעבדו ולשמור
 39 כל מצוותיו".

40 ולכן גם קיום התורה והמצוות על ידו אינו מוגבל לפי
 41 חובתו בהתאם לדיני התורה: כאשר הוא מקיים תורה
 42 ומצוות רק מתוך קבלת עול מלכות שמים ועול מצוות,
 43 אין נדרש ממנו לעשות מעבר לחובתו. אך כאשר "לעבדו
 44 ולשמור כל מצוותיו" היא תוצאה של "לשוב אל ה'",
 45 שהקדוש-ברוך-הוא הוא בלתי-מוגבל – אז אין האדם
 46 מסתפק בקיום תורה ומצוות כפי שחובתו בהתאם לציווי,
 47 אלא הוא חפץ תמיד להתקשר עם הקדוש-ברוך-הוא יותר
 48 ויותר, על ידי הוספה תמידית בקיום התורה והמצוות.

ה.

שני הענינים שבתשובה מקבילים לשני הענינים שבדרגת בעל הרצון

49 שני ענינים אלו שבהתקשרות של עצם הנשמה,
 50 המושגים על ידי תשובה, מקבילים לשני הענינים שהוזכרו
 51 לעיל בסעיף ו', בדרגת בעל הרצון:

52 הענין בהתקשרות העצמותית שניכר בסיבה הגורמת
 53 ליהודי להתעורר לתשובה – שבה החטא אינו פוגם והיא
 54 תמיד בשלימותה – דומה לענין הראשון שבדרגת בעל
 55 הרצון, שהחטא אינו משפיע עליו.

56 והענין בהתקשרות העצמותית המתבטא בתשובה
 57 עצמה – שרצונו להידיבק ולהתאחד עם הקדוש-ברוך-הוא,
 58 וקיום התורה-ומצוות כתוצאה מכך, אינם מוגבלים לפי
 59 חובתו בהתאם לדין – הוא בדומה לענין השני שבדרגת
 60 בעל הרצון, שמצדו אין קיימת ההגבלה הקיימת ברצון
 61 העליון של המצוות, ובהמשכה הנובעת מדרגה זו²⁷.

1 הרצון" אינו מושפע ממעשי-התחתונים ("רבו פשעיך מה
 2 תעשה לו, אם צדקת מה תתן לו"²⁰) הוא מושלל מהם.

3 בענין השני, שמדרגת בעל הרצון נמשך האור, אין
 4 לומר שזאת מפני שהוא מנותק וכו', כי ההמשכה נובעת
 5 משם לא מפני שדרגה זו מנותקת מהעולם, אלא, להיפך,
 6 מפני שהיא "רוצה" לרדת לעולם²¹.

7 המעלה, בענין זה, שיש בדרגת בעל הרצון על פני
 8 דרגת הרצון דמיונות היא שמצד דרגת הרצון שבמצוות יש
 9 הגבלה באופן ההמשכה, שאפשרית רק על ידי קיום
 10 המצוות – כל סוג אור על ידי מצוה מסויימת, ואילו מצד
 11 דרגת בעל הרצון אין שום הגבלה, וגם ללא המצוה
 12 אפשרית המשכה והשפעה לעולם.

ז.

13 שני הענינים הללו קיימים בקשר של עצם הנשמה עם ה'
 14 כשם שקיימת מעלה בתשובה על פני תורה ומצוות
 15 למעלה, שהתשובה מגיעה לדרגת בעל הרצון, שמעל
 16 לדרגת הרצון דמיונות – כך גם מעלת התשובה על פני תורה
 17 ומצוות בנשמת האדם, שבתשובה מתבטאת ההתקשרות
 18 של עצם הנשמה עם עצמותו ית', בעל הרצון, שהיא נעלית
 19 ועמוקה יותר מן ההתקשרות שעל ידי תורה ומצוות.

19 ובהתקשרות של עצם הנשמה, שעל ידי התשובה, יש
 20 שני ענינים, במקביל לשני הענינים הנ"ל שבדרגת בעל
 21 הרצון:

22 (א) הגורם המעורר את היהודי לתשובה הוא הקשר
 23 הפנימי שלו עם הקדוש-ברוך-הוא, שמצד עצם הנשמה,
 24 שהיא אינה נפגמת או נחלשה ח"ו על ידי חטא²² –
 25 ישראל אף-על-פי שחטא ישראל הוא²³, גם בחטא הנשמה
 26 היא "באמנה אתו ית"²⁴.

27 והתקשרות זו משפיעה גם על כוחותיו הגלויים, עד
 28 כדי כך שצר לו על שניתק (כלפי חוץ) מן הקב"ה. וזה
 29 מעוררו לתשובה – הוא מתחרט על חטאיו אשר
 30 "מבדילים..."²⁵, והוא מקבל על עצמו "לבל ישוב עוד
 31 לכסלה..." ו"לעבדו ולשמור כל מצותיו"²⁶.

(20) איוב לה, ר"ז.

(21) להעיר גם משהמ"צ להצ"צ שם (לט, א), שהמשכת האור
 שנסתלק הוא מבחי' אריך, וביטול יניקת החיצונים הוא מבחי' עתיק.
 ועד"ז בד"ה אנכי שם קרוב לסופו.

ומזה מוכן עד"ז גם (בשרש ענין זה, כמו שהוא) בבעל הרצון,
 שביטול הפגמים הוא מבחי' נעלית יותר מהבחי' שמשם נמשך האור
 שנחסר.

(22) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 131.

(23) סנהדרין מד, ריש ע"א.

(24) תניא פכ"ד (לא, א).

(25) ישעי' נט, ב.

(26) אגה"ת פ"א (צא, א).

(27) תניא פ"ד (ה, א). ושם הוא לענין הדביקות שע"י אהבת ה'. ומזה
 מוכן ביתר שאת בענין התשובה.

* (27) להעיר גם מד"ה אנכי שם בסופו: "ע"י החרטה ועקירת הרצון
 ע"י נעושה העברת החיצוני' כו' וע"י החילא יתיר ע"י ממשך האורות

27 הענינים הללו, המתהווים על-ידי תשובה – תיקון הפגמים,
28 והשלמת האור האלקי שחסר – הוא:

29 תיקון הפגמים נובע מהקשר שבין עצם הנשמה לבין
30 עצמותו ית', בעל הרצון, ששם אין מלכתחילה שום פגם,
31 ולכן אין התשובה יוצרת את תיקון הפגם, אלא, שעל-ידי
32 התשובה מתגלה הקשר העצמותי, ובמילא נגרם תיקון
33 הפגמים.³¹

34 לעומת זאת, השלמת האור האלקי שחסר קשורה
35 ל"המשכה" כפי שהיא מצד בעל הרצון (וכך בנשמת
36 האדם היא קשורה ל"גילוי" עצם הנשמה, כאשר רצונה
37 הגלוי להתאחד עם הקדוש-ברוך-הוא על-ידי תשובה אינו
38 מוגבל) ולכן היא באופן שה"רעותא דלבא יתיר ובחילא
39 סגי" מהוה ו"ממשיכה" את האור.

40 כלומר, המשכת האור האלקי על-ידי תשובה עילאה,
41 היא משום שמעלת התשובה – "רעותא דלבא יתיר
42 ובחילא סגי" – היא בדומה ל"כלי" המביא להמשכת
43 האור,

44 בדומה להמשכת האור באמצעות המצוות, שהן
45 "איברים" ו"כלים". אלא, שמצד דרגת הרצון דמצוות
46 קיימת ההגבלה שהאור יגיע דוקא באמצעות המצוות,
47 ואילו מצד דרגת בעל הרצון מגיע האור גם על-ידי
48 תשובה.

יא.

49 ההסבר להבדל בין "לקוטי תורה" לבין "אגרת התשובה"
50 לפי כל האמור לעיל יובן מדוע מדגיש אדמו"ר הזקן
51 באגרת התשובה, שניקוי הפגמים נובע מדרגת הרצון
52 העליון "שלמעלה מעלה ממדרגת בחינת חכמה עילאה",
53 כשכוונתו היא, כמובא מהערות אבי-מורי, לדרגת
54 "גלגלתא" שנעלית אף מחכמה סתימאה, למרות
55 שב"לקוטי תורה" הוא אומר, שתיקון הפגמים נגרם דוקא
על-ידי מוחא סתימאה ולא על-ידי "גלגלתא"³²:

שנתבאר באגה"ת שם פ"ח כו"ו הענין דתשובה עילאה. וכן מפורש
בסידור רכו, ד. פר"ת שם. ד"ה דרשו שם פ"ה.

(29) אגה"ת פ"ח צח, ב, מוח"א קכט, ב.

(30) הושענות ליום ג'.

(31) ראה לקו"ש שם ע' 132.

(32) וע"פ הביאור דלקמן בפנים, יומתק גם מה שבלקו"ת שם מדבר

בענין המרירות והבכ"י "על סילוק גילוי או א"ס ב"ה" (שם מח, סע"א)
על "הסתלקות האור והגילוי" (שם מח, ד); משא"כ "גודל הרחמנות על
בחי" אלקות שבנפשו ושלמעלה" שבאגה"ת שם רפ"ח הוא (כמבואר שם
פ"ז) על יירותם ונפילתם "בהיכלות הטומאה וטט"א". וראה לעיל ס"ז.

ט.

לתיקון הפגמים – תשובה תתאה, להמשכת האור האלקי
– תשובה עילאה

1 ויש לומר, שזהו אחד ההסברים לכך שלצורך זיכון
2 וטהרת הנפש מן ה"לבושים הצואים" די בתשובה תתאה,
3 ואילו כדי להשלים את האור האלקי שחסר עקב פגם
4 בקיום המצוות, יש צורך בתשובה עילאה²⁸:

5 תיקון הפגמים, כאמור בסעיפים ה-ו, אפשרי משום
6 שבדרגת בעל הרצון אין החטא משפיע כלל, ובדומה לכך
7 בנשמת האדם אין החטא פוגע בעצם הקשר עם הקדוש-
8 ברוך-הוא, שהוא קיים תמיד בשלימותו.

9 ואילו "המשכת" האור האלקי נובעת מכך (כנ"ל),
10 שבדרגת בעל הרצון אין הגבלה לגבי אופן ההמשכה,
11 ובדומה לכך בנפש האדם – רצונו להיות קשור אל
12 הקדוש-ברוך-הוא אינו מוגבל בהתאם לחובותיו לפי הדין.

13 ולפיכך, כדי לתקן את הפגמים מספקת תשובה תתאה,
14 ואילו כדי להשלים את האור שחסר יש צורך בתשובה
15 עילאה: כי יציאתו של בעל התשובה מן המגבלות כדי
16 להתקשר עם הקדוש-ברוך-הוא, שהיא הגורם להמשכת
17 האור האלקי שחסר, גלויה בעיקר בתשובה עילאה, אשר
18 היא "ברעותא"²⁹ דלבא יתיר ובחילא סגי לאתקרבא
19 למלכא" (= ביתר רצון פנימי של הלב וביתר כח להתקרב
20 לקדוש-ברוך-הוא). ואילו הענין שהקשר העצמותי הוא
21 בשלימות, שזהו הגורם לתיקון הפגמים, גלוי גם בתשובה
22 תתאה. כי ענין התשובה בכלל, בכל דרגה שהיא, נובע
23 מעצם הנשמה שהיא קשורה תמיד, גם בעת החטא עם
24 הקדוש-ברוך-הוא – "חבוקה ודבוקה בך, יחידה
25 לייחדך"³⁰.

י.

ההבדל בין זיכון הפגמים לבין המשכת האור האלקי
שחסר

26 לפי כל האמור לעיל יש לומר, שההבדל בין שני

שנסתלקו מקודם שיחזרו לשכון בהכלים" – והרי השייכות דתשובה
לענין זה שבבעל הרצון (שהחטא אינו תופס מקום) שממנו נעשה בוטול
החטא והפגם, היא מצד החרטה שבתשובה (ראה לעיל ס"ז); והשייכות
דתשובה להענין שבבעל הרצון (שאינו מדור כו') שממנו נעשה המשכת
האור, היא (ראה לעיל שם. וראה לקמן ס"ט) מצד ה"חילא יתיר"
שבתשובה.

(28) ראה לקו"ת בלק עג, ג לענין התשובה דסו"מ. ומביא שם "ועיין
אגה"ת פ"ח שזהו ענין ונקא מנקה הוא לשבים לרחוץ ולנקות נפשם
מלבושים הצואים כו'". ושם עג, ד: "אבל כדי שיעשה תשובה שיתמלא
גם האור שחסר כו' ע"ז צריך לעשות תשובה עצומה כו' וע"ד מה

13 ולכן חשובה לענין זה הדרגה של מוחא סתימאה⁵⁷,
 14 ענין של טעם והגיון³⁸. אלא, שכיוון שמדובר ב"זדונות",
 15 שהם ההיפך מהרצון (של המצוות), לכן האפשרות שגם
 16 הם ייהפכו על-ידי התשובה לגורם להמשכת אור אלקי³⁹
 17 קיימת רק מצד דרגת "מוחא סתימאה".
 18 לעומת זאת, באגרת התשובה מדובר בעיקר על
 19 "ונקה", ש"מנקה הוא לשבים לרחוץ ולנקות נפשם
 20 מלבושים הצואים", ולכן מדגיש שם אדמו"ר הזקן שניקוי
 21 זה בא מדרגת רצון העליון – "גלגלתא" – שמעל לחכמה
 22 סתימאה, כי זיכך זה נובע דוקא מדרגה שבה אין החטא
 23 משפיע כלל, וזוהי דרגת רצון העליון שנעלית לחלוטין
 24 מטעם והגיון, ואפילו מטעם כמזכיר.

(משיחת ש"פ האיוני תשל"א)

1 ב"לקוטי תורה" מדובר בעיקר על הענין של נושא
 2 עוון, שהקדוש-ברוך-הוא מרומם את העוון "שיהיה
 3 אתהפכא חשוכא לנהורא"³³ (הפיכת החשך לאור),
 4 שהזדונות נעשים כזכיות³⁴.
 5 וכיוון שהזדונות נעשים כזכיות, לכן קיים הענין
 6 שעל-ידי התשובה מגיע האור האלקי שהיה צריך להגיע
 7 לעולם על-ידי הזכיות של קיום המצוות³⁵,
 8 (עד כדי כך שהמשכה זו אינה רק באמצעות התשובה
 9 עצמה, אלא גם על-ידי הזדונות שנהפכו לזכיות),
 10 והמשכה זו היא מטעם הגיוני, מפני מעלת התשובה,
 11 כנאמר בתניא³⁶, שעל-ידי תשובה מאהבה הזדונות נעשים
 12 כזכיות משום ש"הואיל ועל ידי זה בא לאהבה רבה זו",

(מש"א"כ בגלגלתא) מלוכש בחי' פנימיות התענוג (ראה בארוכה אוה"ת
 נצבים ע' ארעה. המשך תער"ב ספר"ג ואילך) – יש לומר, שזהו לפי
 שהענין ד"דירה בתחתונים" [שלזה "נתאוה" בעצמותו ית'] הוא (לא
 הענין דשלילת הרע, כי אם) "ענין גילוי והמשכת או א"ס ביה למטה",
 אלא שבשביל זה צריך (גם) "לבער הרע... שלא יהי' שום כללון וטינוף
 ח"ו" (לקו"ת בלק ע, ג. ולהעיר גם מתניא פל"ז (מז, ב מח, א)). ולכן
 (מצד זה) – הענין דהמשכת האור שנחסר מגיע למעלה יותר מהענין
 דניקוי הפגמים.
 39 להעיר מלקו"ת אחרי כו, ג.

33 לקו"ת שם מח, סע"ד.
 34 ועד"ז באגה"ק שם (כנ"ל הערה 9) לכפר כו' אלא גם על הזדונות
 ואתהפכא חשוכא כו' לנהורא.
 35 כן משמע בסה"מ תקס"ב שם. סהמ"צ להצ"צ שם (לט, ב).
 36 פ"ז (כ, א).
 37 ועד"ז בתקס"ב שם, שהמדובר שם שיומשך האור שנחסר ע"י
 קיום המצות (כמו ר"א בר דורדייא) שהוא דוקא ע"י תשובה עילאה
 שהוא בחילא יתיר שגם זדונות נעשו כזכיות, מדגיש שם שהמשכה הוא
 ממו"ס.
 38 ומה שמבואר בלקו"ת שם המעלה שבמו"ס על גלגלתא, שמו"ס

המשך ביאור למט' קידושין ליום רביעי עמ' 1

23 ביאר את דברי רבי מאיר, ושתיקה זו יכולה להתפרש כהסכמה
 24 ודחייה לדברי רבי מאיר. דברי תורה מה תהא עליה – מי יבאר את
 25 דבריו של רבי מאיר, ולכן אבאר. ובי אין אדם עשוי – האם לא
 26 יתכן מקרה שירצה לקבל קידושין לכתב קטנה או נערה פעורה, ואין
 27 אשה עשויה לעשות לה שליח כדי לקבל קידושיה פעורה, ודאי
 28 שיכולים. ועוד דרך נוספת לקידושין בעורה, אם דתקה ו' נדפחו
 29 ונגנקה לעזרה על אף שאסורה בכך. מאי – וצריכים אנו לברר מה
 30 דין הקידושין בדרכים הללו, ולא היו דברי רבי מאיר לריק.
 31 מחלוקת בדין כזה המקדש בחלקו: תניא המקדש בחלקו, רבי
 32 יהודה אומר מקדשתה, רבי יוסי אומר, אינה מקדשתה. אומר רבי
 33 יוחנן, שניהם מקרא אחר דרשו – כל אחד פירשו המקרא באופן
 34 שונה, שנאמר (במדבר יח, ט) (!) זה יהיה לך מקדש הקדשים מן
 35 האש. רבי יהודה כבר, שהמילה 'לך' מיותרת, שכן כתוב בפסוק
 36 הקודם וְאֵינִי הֵנָּה נֹתֵנִי לָךְ אֶת מִשְׁמַרְתְּ תְרוּמָתִי וְגו', ולמה חזר
 37 וכתב 'יהיה לך', מכאן שהמתנות תונות 'לך' לאכול וללל צרכיך
 38 האחרים, גם לקדש בהם. ורבי יוסי כבר, מן האש מיותר,
 39 שיודעים שמדובר בקרבנות בכתוב בהמשך 'כל קרבנם' וגו', ולמה
 40 הקדים 'מן האש', מכאן שחלק הכהנים באש – הוא בדומה למה
 41 שמקטיר מן הקרבן על אש המזבח, מה – החלק שעל אש המזבח
 42 רק לאכילה – של אש המזבח, אף הוא – חלק הכהנים נמי לאכילה,
 43 ואינו שלו לקדש בו. מחלוקת אם חזר רבי יהודה ומודה שאינה
 44 מקודשת: אומר רבי יוחנן,

1 האימורים ונזק הדם על המזבח הותר להם חלקם, ולא הותר
 2 אלא אכילה. ראייה שמדובר לאחר שחיטה: דיקא נמי דקתני
 3 במשנה המקדש 'בחלקו', ולא אמר המקדש בין קדשי קדשים ובין
 4 קדשים קלים לא קידש, הרי שמע מינה שמדובר בחלקו שלאחר
 5 השחיטה וההקרבה, ודוקא במצב זה לא קידש ברייתא בענין
 6 המקדש בחלקו: תנו רבנן לאחר שחיטתו של רבי מאיר, אומר להם
 7 רבי יהודה לתלמידיו, אל יגנסו תלמידי רבי מאיר לזמן ללמוד מפני
 8 אין רצוני בכך מפני שקנתרנים הם – דרכם להקניט, ולא ללמוד
 9 תורה מפני הם באים אלא כדי לקפחני בהלכות הם באים – לשמוע
 10 דברי, להקשות עליהן ולדחותם. דחק סומכוס, שהיה מתלמידי
 11 רבי מאיר ונגנב. אומר להם סומכוס, כך שנה לי רבי מאיר, המקדש
 12 בחלקו בקרבן בין מקרבן של קדשי קדשים, ובין משל קדשים קלים,
 13 לא קידש, ורצה לידע האם גם רבי יהודה מסכים לדין זה. פעם רבי
 14 יהודה עליהם – על תלמידיו אומר להם, האם לא כך אמרתי לכם,
 15 אל יגנסו מתלמידי רבי מאיר לזמן מפני שקנתרנים הם ולא ללמוד
 16 מפני תורה הם באים, אלא לקפחני בהלכות הם באים, והוכחה לך,
 17 וכי אשה פעורה מנין – הרי אסורה להכנס לעזרת ישראל ואיך
 18 יתכן שנתקדשה בקדשי קדשים שאסור להוציאם משם. ומאחר
 19 שהזכיר סומכוס בדבריו מקרה שאינו במציאות, לא השיב לו רבי
 20 יהודה. אומר על כך רבי יוסי, אם אשתוק מפני כבודו של רבי
 21 יהודה, יאמרו התלמידים, רבי מאיר שקב – כבר נפטר ושוב אינו
 22 יכול לבאר את דבריו, ורבי יהודה פעם, ורבי יוסי שקת – ולא

לקוטי שיחות

וזאת הברכה

כרך כד

מתורגם ללשון הקודש

19 מראה שאצל משה לא היה הענין של הבאת שלום
20 מושלם לגמרי כאצל אהרן.

21 ותמוה: מובן, שכאשר מסופר על מות משה מתאים
22 לספר את מעלותיו¹⁰, כפי שאכן רואים כאן בפסוקים
23 עצמם¹¹: "ומשה... לא כהתה עינו... ולא קם נביא...
24 לכל האותות... ולכל היד החזקה...", וכיצד ייתכן,
25 אפוא, להדגיש אז שאצל משה לא היתה מושלמת
26 המעלה של השכנת שלום כאצל אהרן?

ב.

בעת פטירת משה חשוב להדגיש את ההבדל בינו
לבין אהרן

27 תמיהה זו מתחזקת יותר כאשר שמים לב לסדר
28 בניסוח דברי רש"י:

29 רש"י אומר "בני ישראל – הזכרים, אבל באהרן
30 מתוך שהיה רודף שלום ונותן שלום בין איש לרעהו
31 ובין אשה לבעלה נאמר כל בית ישראל – זכרים
32 ונקבות".

33 ולכאורה: אם רש"י מתכוון רק לתרץ מדוע נאמר
34 אצל אהרן "כל בית ישראל" ואילו אצל משה נאמר –
35 "בני ישראל", הוא צריך היה להתחיל בענין זה¹²: "בני

א.

הבני' על הסתלקות משה ואהרן

1 אודות ההבדל בין ה"בכיה" של ישראל על משה
2 רבינו לבין בכייתם על אהרן הכהן לאחר פטירתם –
3 אשר לגבי אהרן נאמר¹ "ויבכו... כל בית ישראל" ולגבי
4 משה נאמר² "ויבכו בני ישראל" – יש שני פירושים³:
5 (א) כאשר⁴ הסתלק אהרן, אזי "מפני בכיית משה (על
6 אהרן) בכו כולם לכבודו ויראתו"⁵. ואילו לאחר מות
7 משה, כאשר "לא היה גדול כמשה שבכה" אז "לא בכו
8 אלא האנשים"⁶.

9 (ב) לאחר מות משה⁷ בכו. רק ה"זכרים"⁸, ואילו על
10 אהרן "שהיה רודף שלום ונותן שלום בין איש לרעהו
11 ובין אשה לבעלה נאמר כל בית ישראל זכרים ונקבות"⁹.
12 לפי הפירוש הראשון יוצא, שההדגשה "ויבכו בני
13 ישראל" – רק אנשים – ולא "כל בית ישראל", כנאמר
14 אצל אהרן, מבטאת את מעלתו המיוחדת של משה,
15 שלא הניח אחריו גדול כמותו אשר בכייתו תגרום
16 ל"ויבכו... כל בית ישראל",

17 ואילו לפי הפירוש השני, להיפך: אותה הדגשה של
18 "ויבכו בני ישראל את משה" – האנשים ולא הנשים –

8) ולכאורה, גם בזה – לא כל הזכרים כבאהרן, שנאמר בו "כל בית
ישראל" (ולהעיר מזה"ג קפג, א: גוברין ושנין וטו). ועפ"ז מובן הטעם
שרש"י מביא (בפרשתנו, וכן בפ' חוקת) גם זה שאהרן הי' "נותן שלום
בין איש לרעהו" – דלכאורה, אם החידוש באהרן הוא רק בזה שגם
הנשים בכו, למאי נפק"מ נתינת השלום בין איש לרעהו? ומוכח מזה,
שגם בנוגע להאנשים הי' חידוש באהרן לגבי משה (גם לפי זה).
ומה שלא פירש רש"י גם פרט זה, הוא מפני שזה מובן מעצמו מדלא
נאמר "כל בני ישראל" (כמו גבי אהרן). ורש"י מפרש רק החידוש, ד"בני
ישראל" שבפסוק זה פירושו "זכרים".

9) ל' רש"י פרשתנו עה"פ. ועד"ז בפרש"י חוקת שם (וראה הערה
13).

10) עפ"ז תומתק הדגשת רש"י (פינחס כו, יג) דמה ש"בכ"מ שכתב
מיתתם כתב סרחונם", הוא רק כדי "להודיע שלא היתה בהם אלא זו
בלבד" – כי לולא זה, אין זה המקום להזכיר סרחונם.

11) פרשתנו שם, ז. שם, י ואילך.

12) ועד"ז סגנון המפרשים שבעה ערה 4.

1) חוקת כ, כט.

2) פרשתנו לד, ח.

3) ראה אדר"ג פי"ב, ד. מפרשים שנסמנו בהערה 4, 7.

4) דיעה הב' באדר"ג שם. ראב"ע, פענח רזא וחזקוני פרשתנו עה"פ.

5) וראה אה"ח עה"פ.

6) ל' הפענח רזא.

7) כ"כ בפענח רזא. והיינו שגם לפירוש זה מ"ש גבי משה "ויבכו
בני ישראל" הכוונה בזה – (רק) זכרים. וצ"ע לכאורה, מהו החילוק בענין
זה בין אנשים לנשים (משא"כ לפירוש הב' שבפנים). ובאדר"ג, ראב"ע
וחזקוני הנ"ל, לא פירשו הכוונה ב"ויבכו בני ישראל" דפרשתנו, רק כתבו
הטעם על זה שגבי אהרן נאמר "כל בית ישראל".

ואולי מטעם זה לא הביא רש"י פירוש זה (רק פירוש השני שבפנים)
– כי פירוש זה אינו מתרץ השינוי ד"בית" (גם) נשים) ו"בני" (זכרים).
וראה הערה 8.

7) פדר"א פי"ז (וראה דיעה הא' באדר"ג שם). כלה רבתי פ"ג.
תנחומא באבער הוספות לפ' חקת ב. רש"י פרשתנו עה"פ (וראה גם
תיב"ע ופרש"י חוקת שם).

29 מובן שאין זה משום שאצל משה היה ח"ו פגם
 30 באהבת ישראל. להיפך: משה רבינו אוהב ישראל
 31 היה¹⁴, הוא היה הרועה הנאמן של כל ישראל ושל כל
 32 יהודי כפרט, ודאג לכל צרכיהם:
 33 הן לצרכיהם הרוחניים – הוא בעצמו למד תורה את
 34 "כל העם"¹⁵, ולא רק את הלכות התורה, שאותן חייבים
 35 ישראל לדעת, לידע את המעשה אשר יעשון ואלה אשר
 36 לא תיעשנה, אלא גם את פלפולא דאורייתא, אשר "לא
 37 ניתנה .. אלא למשה ולזרעו", והוא "נהג בה טובת עין
 38 ונתנה לישראל"¹⁶:

39 והן לכל צרכיהם הגשמיים, החל במן שירד בזכות
 40 משה, ועד אשר אף הצרכים האחרים שניתנו בזכות
 41 אהרן ומרים, הרי לאחר פטירתם, כאשר נסתלקה הבאר
 42 ונסתלקו ענני הכבוד – הם חזרו בזכות משה¹⁷.
 43 אלא המשמעות הפשוטה של הדבר היא, שבגלל
 44 מהותו ויעודו של משה נדרש ממנו סוג אחר של אהבת
 45 ישראל ודרכים אחרות להבאת שלום, בשונה מדרכו של
 46 אהרן.

ד.

מדתו של משה רבינו – אמת

47 ההסבר לכך הוא:
 48 על דרכו של אהרן בהבאת שלום, מספרים חז"ל¹⁸,
 49 שכדי להשכין שלום בין איש לרעהו הוא "שינה" מן
 50 האמת, שזהו, כמובן, דבר המותר ורצוי על-פי התורה,
 51 כמאמר חז"ל¹⁹, "מותר לו לאדם לשנות בדבר השלום".
 52 אבל משה רבינו – מדתו היא מדת האמת²⁰, ולכן
 53 בלתי אפשרי אצלו אופן זה של השכנת שלום²¹.
 54 אמנם "מותר... לשנות בדבר השלום" זוהי הוראה
 55 של התורה, שהיא תורת אמת,
 56 וכפי שכבר הוסבר בהרחבה במקום אחר²² הדיוק

1 ישראל, הזכרים ובאהרן נאמר כל בית ישראל זכרים
 2 ונקבות", ורק לאחר מכן צריך היה לציין את הסיבה
 3 "לפי שהיה רודף שלום..."

4 מכך שרש"י פותח בענין של השכנת שלום על-ידי
 5 אהרן, ובהרחבה ניכרת (ובמיוחד כאשר רש"י כבר אמר
 6 זאת לפני-כן¹³, בסיפור על הסתלקות אהרן), מובן,
 7 שכוונת רש"י היא להדגיש את מעלת אהרן ביחס למשה
 8 בענין הבאת שלום, ולא רק לבאר את ההכרח לכך
 9 שהמשמעות של "ויבכו בני ישראל" בפסוקנו היא
 10 "הזכרים".

11 ותמוה שכאן, בענין הסתלקות משה, יספרו וירחיבו
 12 אודות הויפך ממעלתו של משה ביחס לאהרן.

13 ואין לתרץ, שאדרבה – משום מעלתו העצומה של
 14 משה בכלל, צריכה התורה להבהיר, שבענין זה של
 15 אהבת ישראל והבאת שלום אין להתספק בדרכו של
 16 משה, אלא יש ללמוד מאהרן –

17 כי, לכאורה, לא כאן הוא המקום לכך.

18 מכך מובן, שכשלוּמדים על פטירת משה, חשוב
 19 לדעת את ההבדל בין משה לאהרן, כולל את מעלת
 20 אהרן על פני משה.

21 ולכן מדגישה כאן התורה "ויבכו בני ישראל את
 22 משה" ורש"י מסביר שהכוונה היא להצביע על מעלתו
 23 של אהרן על פני משה, בהיותו "רודף שלום ונותן שלום
 24 בין איש לרעהו ובין אשה לבעלה".

ג.

"משה רבינו אוהב ישראל היה"

25 כדי להבין זאת יש להקדים ולהסביר את הסיבה לכך
 26 שלגבי משה אין אנו מוצאים בדברי חז"ל אודות מעשיו
 27 בהשכנת שלום בין איש לרעהו ובין אשה לבעלה, כפי
 28 שאנו מוצאים אצל אהרן:

(13) כפי חוקת שם. – אלא ששם הוא בשינוי לשון: (א) "ומטיל
 אהבה" (במקום "ונותן שלום"). (ב) "בעלי מריבה" (במקום "איש
 לרעהו"). (ג) "איש לאשתו" (במקום "אשה לבעלה").* ואכ"מ.
 (14) מנחות סה, א. נת' בארוכה בלקו"ש [המתורגמן] ח"ט ע' 2
 ואילך. וראה גר"א חוקת שם.
 (15) עירובין נד, א. פרש"י ס"פ תשא.
 (16) נדרים לה, א.
 (17) תענית ט, א.
 (18) אדר"ג ש, ג. כלה רבתי שם. דרך ארץ זוטא פרק השלום. וראה

מאמרי אדה"ז הקצרים ע' תיד.
 (19) יבמות סה, ב. וראה אנציקלופדיא תלמודית ע' הבאת שלום ס"ג,
 וש"נ.
 (20) שמו"ר פ"ה, י. וראה סנהדרין קיא, א. ובכ"מ.
 (21) ראה בכ"ז בנין יהושע לאדר"ג שם. וראה גם תנחומא חקת הנ"ל.
 (22) שיחות כ"ף מנ"א וש"פ עקב תשמ"א. וראה חסדי עולם
 (מרגליות) לס' חסידים ס"י תתרסא. ולהעיר משו"ע אדה"ז אר"ח סקנ"ו
 ס"ב. וראה הערה 24.

(* אלא שבנוגע לשינוי זה יש לומר, דברשתנו מקדים רש"י "אשה", כי כאן מבאר רש"י החידוש באהרן לגבי משה שגם הנשים בכו (ולא רק הזכרים); משא"כ בחוקת
 שם, שמבאר רק למה בכו "כל בית ישראל".

27 כאשר הוא כבר השלים את שליחותו כאן למטה, ועמד
 28 לעלות למעלה אזי הגיע זמנו לחוש במעלה של דרך אהרן,
 29 המביאה שלום לכל יהודי.
 30 בדומה להסבר על דבריו המפורסמים²⁷ של רבן יוחנן
 31 בן זכאי לפני פטירתו: "איני יודע באיזו דרך מולכים
 32 אותי". וידועה השאלה: כיצד ייתכן שרבן יוחנן בן זכאי,
 33 שהיה מגדולי התנאים, וכפי שמפליאים²⁸ חז"ל במספר
 34 מקומות אודות גדולתו, ובודאי היה זהיר ב"סור מרע ועשה
 35 טוב" – יהא מסופק אם הוא הולך לגן עדן או לגיהנם?!
 36 ומוסבר על כך²⁹: אמנם הוא היה בטוח שעבודתו
 37 בכחות הגלויים היתה מושלמת, אך היה לו ספק אם עשה
 38 את המוטל עליו לגבי עצם הנפש, שלמעלה מגילוי.
 39 ברם: עדיין אין מובן: אם היה אצלו ספק לגבי מצבו
 40 בעצם הנפש – אם הוא במצב של קדושה או ח"ו להיפך –
 41 מדוע הוא הצטער על כך רק עתה בסמוך למותו, ולא לפני
 42 כן, במשך כל חייו?
 43 אחד ההסברים לכך הוא³⁰:
 44 במשך כל ימי חייו היה רבן יוחנן בן זכאי שקוע
 45 כל-כולו בשליחותו בעולם הזה לימוד התורה לעצמו
 46 ולאחרים וכדומה – ולא היה בידו פנאי לעצור ולהרהר
 47 אודות "דרגתו", מהו המצב שלו בעצם נפשו.
 48 ורק סמוך לפטירתו, כאשר עמד להשלים את שליחותו
 49 בעולם הזה, היתה בידו האפשרות להתבונן בנעשה בעצם
 50 נפשו.
 51 ובדומה לכך בענינו: דווקא בסמוך לפטירתו, כאשר
 52 כבר השלים משה את שליחותו בעולם הזה, אז היה בידו
 53 הזמן להתבונן בהבדלי הדרגות שבין עבודתו לבין עבודת
 54 אהרן, ואז הוא חש במעלת אהרן.

1 בלשון חז"ל "מותר .. לשנות – שזהו "שינוי" בלבד, אך
 2 לא שקר ח"ו,
 3 אך בכל זאת קשורה דרך זו עם "העלם" של מדת
 4 האמת, ולכן אין היא תואמת את יעודו של מי שמדתו
 5 ודרגתו היא מדת האמת²³. דרך זו מתאימה לאהרן,
 6 שמדתו היא מדת החסד²⁴.
 7 כאשר משה מלמד את ישראל תורה, הוא מוסר להם
 8 את כל דברי התורה, כולל ההוראה "מותר .. לשנות
 9 בדבר השלום", אך במעשיו שלו, הקשורים לדרגתו שלו
 10 ולשליחותו בעולם הזה²⁵, אין אפשרית דרך זו.
 11 ואולי יש להוסיף עוד ענין: לא ייתכן לרדת לשרויים
 12 בדרגה ירודה כל-כך, עד אשר הדרך היחידה להשכין
 13 ביניהם שלום היא באמצעות שינוי מן האמת.

ה.

מושה התבונן במעלת אהרן דוקא לפני מותו

14 כיוון ששתי הדרכים הללו הן על פי התורה, מובן,
 15 שבכל אחת מהן יש מעלה על פני האחרת:
 16 היתרון בדרכו של משה הוא, שאין בה שום סטיה
 17 ממדת האמת, ואילו היתרון בדרכו של אהרן הוא
 18 שדוקא באמצעותו ניתן להגיע אל ה"תחתון" ביותר,
 19 שעבורו הכרחי "לשנות".
 20 ובכך מובנת הסיבה מדוע מודגשת מעלתו של אהרן
 21 דוקא בפטירת משה:
 22 במשך ימי חייו של משה, בהיותו עסוק במילוי
 23 השליחות שלו בעולם הזה, הוא היה שקוע כל כולו בדרך
 24 שלו בעבודה הרוחנית, ושליחותו בעולם היא לקיים הכל
 25 באופן של מידת האמת.
 26 אך כאשר הגיע המועד של "וינעל משה... אל הר נבו"²⁶,

(לגאול את ישראל) קשורה עם בחינתו – חכמה דקדושה, שמצד זה הי' צריך משה להבין הדבר בשכלו (אף שע"ז חסר לכאורה בהביטול שלמעלה מטו"ד). ע"ש.
 (26) פרשתנו לד, א.

(27) ברכות כח, ב.

(28) ראה לדוגמא: סוכה כח, א, ר"ה לא, סע"ב. ספרי ס"פ ברכה.
 (29) לקו"ת ויקרא בהוספות נ, סע"ד. מאמרי אדה"ז הקצרים ע' שט – נעתק (עם הגהות) באוה"ת ר"פ פניחס ורד"ה אך בגורל תרכ"ו. רד"ה אשרנו תפר"ח תרצ"ו (בסה"מ קונטרסים ח"ב). וראה לקו"ת מסעי צ, ב. סה"מ תקס"ח ע' סג. ד"ה על תצר לאדהאמ"צ (מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"א ע' עט) (וש"נ). ועוד.

(30) ראה עדי"ו קיצורים והערות לתניא ע' מר"ז. וראה בארוכה בזה לקו"ש [המתורגם] חט"ז ע' 289.

(23) להעיר ממשנ"ת [לקו"ש] [המתורגם] חט"ז ע' 120 ואילך. וראה ס' הערכים חב"ד ע' אהרן ע' מט ואילך, שם ע' אהרן – ביחס למשה ע' קסג ואילך. (וש"נ) בטעם שמשה לא חילק בין קדשי שעה לקדשי דורות (רש"י שמיני י, ט).

(24) שמו"ר שם. ובכ"מ. וראה בנין יהושע שם, שמביא דברי המדרש (ב"ר פ"ח, ה) ד"חסד אמר יברא אף שהעולם "כולו שקרים". ולהעיר ממשנ"ת [לקו"ש] [המתורגם] חט"ז ע' 45 ואילך) די"ל בפירוש מחז"ל זה, דמה ש"חסד אמר יברא" הוא מצד "אמיתת המצאו" שלמעלה ממדת האמת. ע"ש.

– בכללות החילוק בין מדתו של משה (אמת) ומדתו של אהרן (חסד ושלו) ראה בפרטיות ס' הערכים חב"ד ע' אהרן סעיף ד"ח. וש"נ.

(25) להעיר ממשנ"ת [לקו"ש] [המתורגם] חט"ז ע' 40 ואילך) בטעם שמשה טען "למה הרעותה גוי" (שמות ה, כב) – כי שליחותו של משה

28 "עד שתהא שלהבת עולה מאליה"³⁶, והמשמעות
 29 הרוחנית של הדברים היא³⁷ שהוא מרומם את נשמות
 30 ישראל - נר ה' נשמת אדם - שיתעלו אל שרשם
 31 ומקורם.

32 וביום פטירתו נתעלה משה מעל לדרגתו, על-ידי כך
 33 שנוספה לו גם מעלתו של אהרן - "ויעל...". העלאה
 34 ממטה למעלה³⁸.

35 [ענין זה מתקשר גם עם זכותו של משה להגיע אל
 36 שער הנו"ן:]

37 במשך ימי חייו, כאשר עבודתו הרוחנית של משה
 38 היתה מוגבלת בהתאם למדתו ודרגתו, האירו בו כל
 39 מ"ט שערי הבינה בלבד, והמספר מ"ט מצביע על
 40 מגבלותיו של העולם שבע פעמים שבע - שבעת ימי
 41 הבנין³⁹.

42 אבל כאשר התחדש בו הענין של "ויעל...", התעלות
 43 ויציאה ממגבלותיו - שעבודתו אינה מוגבלת אפילו
 44 במדותיו הקדושות - מדת האמת, ואינה רק כיוון של
 45 "המשכה ממעלה למטה", אלא היה בו גם כיוון⁴⁰ של
 46 "העלאה ממטה למעלה", כך מתקשרת לכאן אפשרותו
 47 להגיע אל שער הנו"ן, שמעל להגבלה].

48 ולפי זה ניתן להבין גם לגבי אהבת ישראל והבאת
 49 שלום:

50 כיוון שביום פטירתו היתה אצל משה עבודה רוחנית
 51 של "ויעל...", בדרגת אהרן, לכן הוא חש אז במעלה
 52 המיוחדת של הבאת שלום אצל אהרן, אשר הגיע אל כל
 53 יהודי, כדלעיל.

ז

גדולתה של מדת אהבת ישראל אצל משה רבינו

54 ויש לומר שמכל האמור לעיל נלמד פרט נוסף לגבי
 55 גודל אהבת ישראל של משה רבינו:

1 ולכן כתוב ענין זה בתורת משה בדרך זו. דוקא
 2 בפסוקים המספרים על מות משה מודגשת המעלה של
 3 עבודת אהרן על פני עבודת משה.

ן

"ויעל משה..." - הוא הגיע אל שער החמישים

4 אך אין די בהסבר זה:

5 כיוון שמדתו של משה היא מדת האמת, הרי אין
 6 בכך הבדל, לכאורה, בין הזמן שבו הוא נמצא למטה
 7 ועסוק בשליחותו בעולם הזה, לבין הזמן של עליית
 8 נשמתו למעלה: בכל מקום ומקום מהותו היא מדת
 9 האמת. ומדוע אומרים, שבעת הסתלקותו מורגשת בו
 10 האמת של היתרון שבעבודת אהרן?

11 ויש לומר את ההסבר לכך (בדרך החסידות):

12 הסתלקות משה אינה רק ההסתלקות במשמעות
 13 הגשמית, שנשמתו הסתלקה מגופו, אלא הכוונה היא
 14 בעיקר להסתלקות ועליה רוחנית, שנשמתו עלתה לדרגה
 15 נעלית הרבה יותר³¹ מזו שהגיע אליו במשך חייו בעולם
 16 הזה³².

17 וכפי שידוע ההסבר³³ על הפסוק²⁶ "ויעל משה... אל
 18 הר נבו" - "נו"ן בו": במשך חייו בעולם הזה הגיע
 19 משה אל מ"ט שערי הבינה, וביום פטירתו הוא זכה
 20 והתעלה אל שער הנו"ן! שער החמישים - נו"ן בו.

21 ויש לומר, שזהו ההסבר של פנימיות הענין "ויעל
 22 משה...":

23 מהותו של משה היא "המשכה" ממעלה למטה -
 24 שושבינא דמלכא³⁴. ולכן הוא הוריד את התורה למטה
 25 - "משה קבל תורה מסיני ומסרה..."³⁵.

26 ואילו אהרן הוא "שושבינא דמטרוניתא"³⁴ - הוא
 27 מדליק ומעלה את נרות המנורה, "בהעלותך את הנרות"

(31) אף שכל ימי חייו באופן הצינוי דמעלין בקודש.

(32) ראה גם ש"ך עה"ת פרשתנו עה"פ. וראה אורח"ת ואתחנן ע' עת.
 ועוד.

(33) ס' הליקוטים להאריז"ל ואתחנן (ג, כו) - הובא בשל"ה חלק
 תושב"כ פ' ואתחנן (שסט, א) בשם הרח"ו*. ש"ך עה"ת עה"פ (בשם
 מצאתי כתוב). וראה בארוכה לקו"ת במדבר יב, א ואילך (בשם המגיד).
 ועוד.

(34) ראה ס' הערכים חב"ד ח"ב ע' אהרן סעיף ד, וש"נ.

(35) אבות בתחלתה.

(36) ל' רש"י ר"פ בהעלותך.

(37) לקו"ת ר"פ בהעלותך. וראה ג"כ בפרטיות ס' הערכים שם סעיף
 ד"ו. וש"נ.

(38) משא"כ עליית משה להר סיני שאין ענינה "העלאה", כ"א
 אדרבה - (בשביל) הורדת התורה למטה.

(39) ראה לקו"ת במדבר שם.

(40) נוסף על ענין ההמשכה מלמעלה למטה שהי' גם לאחרי
 הסתלקותו, דאף כאן עומד ומשמש במרום - סוטה יג, סע"ב.

(* אבל שם, שמלכתחילה ניתן לו שער הנו"ן אלא שנ"י חטא הנגל ניטל ממנו.

7 ימי חייו מדרגה לדרגה באהבת ישראל, בדיוק כשם
8 שהתעלה בכל עניני הקדושה –
9 בכל זאת אין די בכך, וצריך לנהוג כאהרן – "רודף
10 שלום ונותן שלום בין איש לרעהו ובין אשה לבעלה".
(משיחת ליל שבת חוה"מ סוכות,
יום שמה"ת תשמ"ב)

1 בפסוקים המדברים אודות הסתלקותו הוא אומר
2 מפי עצמו וברוח הקדש⁴¹ ומדגיש את מעלתו של אהרן,
3 כדי שישראל ילמדו מכך עד כמה מקיפה ועמוקה
4 צריכה להיות אהבת ישראל,
5 שבלי הבט על אהבת ישראל הרבה והמיוחדת שלו,
6 אשר בודאי הוא התעלה, בבחינת מעלין בקדש, במשך

(41) תוד"ה משה מעצמו – מגילה לא, ב.

המשך ביאור למס' קידושין ליום שלישי עמ' 1

35 האחין וְכַנְסוּ – ייבמו את שתי האחיות, אִין מוֹצִיאִין אוֹתָם מִיָּדָם,
36 שאף שהראשון נהג שלא כדין, שהרי ייבם אשה שהיא בספק
37 אחות וזקוקתה, מכל מקום בדיעבד אינה אסורה לו.ועתה מבארת
38 הגמרא את החידוש בסיפא של המשנה: שדוֹקָא מִיְהָלִין וְהָרִד
39 יְבוּמֵי – שרק באופן כזה שאח אחד חולץ תחילה לאחת האחיות,
40 רשאי אחיו לייבם את אחותה לאחר מכן, אֲכַל יְבוּמֵי וְהָרִד מִיְהָלִין
41 לא – אבל אין לאח לייבם קודם חליצת אחיו, דְקָא פְּנַע בְּאָחוֹת
42 וְקוֹקְתוּ – שהרי יש לחשוש שמייבם את אחות אשת הזקוקה
43 לייבום, ואסורה היא לו כעין אחות אשה. הגמרא מקשה על דברי
44 רבא מהמשך המשנה: תָּא שְׁמַע, שנינו בהמשך דברי המשנה,
45 שְׁנַיִם – שני אנשים שאינם אחים, שְׁקָדְשׁוּ שְׁתֵּי אָחִיוֹת, זֶה אִינוּ יוֹדְעִי
46 אִיוֹ קְדִישׁ וְזֶה אִינוּ יוֹדְעִי אִיוֹ קְדִישׁ – ואין אחד מהם יודע איזו מן
47 האחיות קידש, זֶה נוֹתֵן שְׁנַיִם גְּטִין וְזֶה נוֹתֵן שְׁנַיִם גְּטִין – יש לכל אחד
48 מהם ליתן גט לכל אחת מן האחיות מספק. ויש ללמוד מכאן, שאף
49 שקידושין אלו אינם מסורים לביאה, שהרי אין אחד מהן רשאי
50 לישא אחת מן האחיות, מכל מקום חלו הקידושין וזקוקות לגט,
51 ושלא כדברי רבא.
52 מתרצת הגמרא: הָבָא נְמִי שְׁהוּבְרוּ וְלִבְסוּף נִתְעַרְבוּ – אף דין זה
53 עוסק באופן שידעו מתחילה איזו מן האחיות קידש כל אחד מהן,
54 ורק לאחר מכן נשתכח הדבר, ונמצא שבשעת קידושין היו אלו
55 מסורים לביאה. הָבָא נְמִי – ויש לדייק כן מדברי המשנה, דְקָתְנִי
56 אִינוּ יוֹדְעִי שְׁמַשְׁמַעוֹתוֹ שְׁמַשְׁמַעוֹתוֹ שְׁמַשְׁמַעוֹתוֹ שְׁמַשְׁמַעוֹתוֹ, וְלֹא קָתְנִי אִין יוֹדְעִי
57 שְׁמַשְׁמַעוֹתוֹ שְׁמַשְׁמַעוֹתוֹ שְׁמַשְׁמַעוֹתוֹ שְׁמַשְׁמַעוֹתוֹ, וְלֹא קָתְנִי אִין יוֹדְעִי
58 המשנה עוסקת באופן כזה, אך אילו היה הספק מתחילתו לא היו
59 הקידושין חלים מאחר שאינם ראויים לביאה.
60 שבה הגמרא ומקשה: אִי הָבֵי מַאי לְמִימְרָא – אם כן מה חידוש יש
61 בדברי המשנה.
62 ומתרצת: סִיפָא אִיצְמִרְיָא לִיה – המשנה הוצרכה להשמיע את
63 הדין ברישא משום החידוש שנתחדש בסיפא, שאם מְנוּ שני
64 המקדשים, וְלֹא יֵשׁ אֶחָד וְלֹא יֵשׁ אֶחָד, וְזֶה – אחיו של
65 הראשון חוֹלֵץ לְשִׁתְּיָהּ, וְזֶה – אחיו של השני חוֹלֵץ לְשִׁתְּיָהּ, שהרי
66 כל אחד מהם אינו יודע איזו מן האחיות זקוקה לו, ואיזו מהן
67 זקוקה לרעהו. לֹא אֶחָד וְלֹא שְׁנַיִם – אם לאחד מן המקדשים שמת
68 יש אח אחד, ולשני יש שני אחים,

1 הדבר ידוע מתחילתו, שְׁמַע מִיָּה, שאכן המשנה עוסקת רק באופן
2 שידע ושכח, אך אילו לא ידע מתחילה לא חלו הקידושין כלל.
3 שבה הגמרא ומקשה: אִי הָבֵי מַאי לְמִימְרָא – אם כן, מה חידוש יש
4 בדברי רבי מאיר במשנה.
5 מתרצת הגמרא, לְאִפְסוּן מִדְּבָרֵי יוֹסֵי – כוונת רבי מאיר להוציא
6 מדברי רבי יוסי דְאִמֵר לֹא מְחִית אִינוּשׁ נְפְשֵׁיהּ לְסְפִיקָא – הסובר
7 שאין אדם מכניס עצמו לספק, ולפיכך אם מקדש את בתו
8 'הגדולה' אין כוונתו אלא לגדולה שבגדולות, ומקודשת היא
9 בוודאי וכל השאר מותרות, קָא מְשַׁמְעֵן לָן רבי מאיר שאין זה כך,
10 דְמְחִית אִינוּשׁ נְפְשֵׁיהּ לְסְפִיקָא – שלעיתים מכניס אדם עצמו לספק,
11 ולפיכך יש לחשוש בבולן חוץ מן הקטנה שבקטנות.
12 הגמרא מקשה על דברי רבא ממשנה נוספת: תָּא שְׁמַע, שנינו
13 במסכת יבמות (כג): שְׁמֵי שְׁקָדְשׁוּ אַחַת מִשְׁתֵּי אָחִיוֹת וְאִינוּ יוֹדְעִי אִיוֹ
14 מִהוּן קְדִישׁ, נוֹתֵן גֵּט לְזוּ וְנָט לְזוּ מספק. ויש להוכיח מכאן, שאף
15 ששתיהן אסורות לו מספק ואין הקידושין מסורים לביאה, מכל
16 מקום חלים הם, ושלא כדברי רבא.
17 מתרצת הגמרא: הָבָא פְּמַאי עֲקָרִין בְּשִׁהוּבְרוּ וְלִבְסוּף נִתְעַרְבוּ – אף
18 משנה זו עוסקת באופן שמתחילה ידע איזו מן האחיות קידש, ורק
19 לאחר מכן נשתכח הדבר הימנו, ולפיכך חלו קידושין אלו, שהרי
20 בשעה שקידש היו מסורים לביאה. הָבָא נְמִי – ויש לדייק כן
21 מדברי המשנה, דְקָתְנִי אִינוּ יוֹדְעִי שְׁמַשְׁמַעוֹתוֹ שְׁמַשְׁמַעוֹתוֹ שְׁמַשְׁמַעוֹתוֹ, וְלֹא קָתְנִי אִינוּ יוֹדְעִי שְׁמַשְׁמַעוֹתוֹ שְׁמַשְׁמַעוֹתוֹ, שבה הגמרא
22 ומקשה: אִי הָבֵי מַאי לְמִימְרָא – אם כן מה חידוש יש בדברי
23 המשנה.
24 ומתרצת הגמרא: סִיפָא אִיצְמִרְיָא לִיה – המשנה הוצרכה להשמיע
25 את הרישא משום הדין שנתחדש בסיפא. שאם מְנוּ בלא
26 בנים, וְיֵשׁ לוֹ אֶחָד אֶחָד, חוֹלֵץ אוֹתוֹ האח לְשִׁתְּיָהּ, ואינו רשאי לייבם
27 אף אחת מהן, מאחר שיש לחשוש שמא זו שמייבם אינה אשת
28 אחיו אלא אחותה, ואסורה היא עליו מדין 'אחות זקוקתו'. הָיוּ לוֹ
29 – לאותו אדם שקידש אחת משתי אחיות ומת, שְׁנַיִם – שני אחים,
30 אֶחָד מֵהֶם חוֹלֵץ לְאֶחַת מִן אֶחָד, וְאֶחָד – האח השני, מִיָּבָם –
31 רשאי לייבם את האחיות השניה אם ירצה, שאם אשת אחיו המת
32 היא מקיים בה מצוות יבום, ואם אחות אשת המת היא, כבר פקעה
33 הזיקה על ידי חליצת הראשון, ומותרת היא לאחיו. אִם קָרְמוּ שני

ילקוט לוי יצחק על התורה

רבים שהבחינות שבפנים כל בחי' ובחי' הוא בחי' בפ"ע, והבחינות שבאחור הם כולם יחד, וע"ד שנים מקרא וא' תרגום בטעמי מצות להרח"ו ז"ל זיע"א בפ' ואתחנן, ועיין

נחפך לבו מתאוות עוה"ז בו, ועדיין אין לו חפץ ותשוקה לאלקות, ורק כופה ומכריח את עצמו בו, וחושן מורה על העבודה שבבחי' אתהפכא, שנתהפכו המדות דנה"ב להיות כפי מהות מדרגת נה"א, שעבודה זו היא בחי' פנים.

וענין נשיאת אהרן את שמות בני"י על האפוד והחושן הוא הנתנית כח לבני"י על ב' אופני העבודה דאתכפיא ואתהפכא (וע"ד ענין העלאת הנרות שע"י אהרן, אלא שפעולת העלאת הנרות היא בנוגע לנפש האלקית, ופעולת נשיאת האפוד והחושן היא בנוגע לבידור נפש הבהמית). והיינו, שלא מבני שכאשר נמצאים בעבודה שבבחי' אחוריים, בחי' אתכפיא, יש צורך בפעולת אהרן בו, כמ"ש ונשא אהרן את שמותם לפני ה' על שתי כתפיו לזכרון, אלא גם כאשר נמצאים בעבודה שבבחי' פנים, בחי' אתהפכא, כתיב ונשא אהרן את שמות בני ישראל גו' על לבו גו' לזכרון לפני ה', להעלותם לפני הוי', למעלה מעלה מבחי' שם הוי'.

ועפ"ז יובן הטעם שבחושן היתה לכל שבט אבן מיוחד בפ"ע, והיו חלוקים זמ"ז במינים ובגוונים (לפי גוון הדגלים), דכיון שענין החושן מורה על העבודה דאתהפכא, שהו"ע בידור כל פרטי כחות נה"ב שנתפכים לאור, לכן כאו"א חלוק בגוונות ותוארו, היינו לפי אופן מהותו ומדרגתו, שבאופן כזה הרי הוא מתהפך לאור וטוב בו (ראה גם סה"מ תרס"ח ע' קכ. לקוטי שיחות חכ"ג ע' 54). והיינו, שעבודה זו היא באופן שכל שבט ושבת במסילתו יעלה בו, משא"כ באפוד, בחי' אחור, שמורה על העבודה דאתכפיא בלבד, לא שייך שיהי' לכל שבט אבן מיוחד שמורה על פרטי מדרגת נה"א שבאותו השבט, שהרי האבן שהוא הנה"ב לא נתהפכה עדיין ליכלל ולהיות כפי מהות נה"א ממש, ויש כאן רק נתינת כח לעבודה דאתכפיא, שהיא אצל כולם בשוה, ולכן היו כל י"ב השבטים על סוג אחד של אבנים, עיי"ש.

(* ראה זח"ב רלא, ב – הובא ונתבאר באוה"ת פרשת תצוה ע' א' תרנו ואילך. א' תרסו ואילך. ספר המאמרים תרל"ג ח"א ע' קנו ואילך.

(7) וז"ל: ענין שנים מקרא ואחד תרגום, הנה שנים מקרא ב' פעמים כנגד תפארת יסוד, והענין כי ר"ת 'שנים' מקרא ש"ם והוא שדי והוי"ה שהוא גי' ש"ם ולכן מקרא גי' ש"ם להורות על ב' שמות הנ"ל שהם בת"ת יסוד, וז"ס לשון הרגיל בדרו"ל מקרא ולא תורה וכן נז' נביאים והנה היא כתובה פנים ואחור, והנה פנים לשון רבים ואחור לשון יחיד ולא נאמר פנים ואחוריים רק פנים ואחור, כי לשון הקודש הוא פנים והם ב' מקרא אך תרגום שהוא אחור אינו אלא א' והוא וא' תרגום וכו'. ואבאר לך הטעם למה האחוריים תרגום, והענין כי תרגום גי' תרדמה

מוז – והיה לאות על ידכה ולמוטפת בין עיניך כי בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים

צה

טעם וביאור, דבתפילין של יד כל ה' פרשיות בבית אחד, משא"כ בתפילין של ראש כל פרשה יש בית בפנ"ע

מצינו בתפילין, תפילין של יד כל ד' פרשיות הם בבית א', ובתפילין של ראש כל פרשה יש בית בפ"ע,

וכן מצינו עד"ז בהילולי הארץ שעל כל צבא הארץ כתיב הלל א', הללו² את ה' מן הארץ תנינים כו' אש וברד כו' ההרים כו' עץ פרי כו' עד זקנים עם נערים על כלם כתיב הללו א', ובהילולי השמים כתיב עם כל א' בפ"ע הללו, הללו³ את ה' מן השמים הללוהו במרומים הללוהו כל מלאכיו כו' וכן הלאה עד הללוהו שמי השמים כו'.

וכן בחשן ואפוד, באפוד שבאחוריו היו כל שמות השבטים חקוקים על מין אבן א' שהם⁴, ובחשן שבפניו על לבו היו השבטים חקוקים כל שבט ושבת על מין אבן בפ"ע⁵ שהיו י"ב מיני אבנים.

והשרש לכל זה הוא ענין פנים ואחור, פנים לשון

- (1) בחבא לקמן – ראה אור התורה פ' בא עמוד שמוה.
- (2) תהלים קמה פסוקים ז-יב: "הללו את ה' מן הארץ תנינים וכל תהומות". "אש וברד שלג וקיסור רוח סערה עושי דברו". "ההרים וכל גבעות עץ פרי וכל ארזים". "החיי וכל בהמה רמש וציפור כנף". "מלכי ארץ וכל לאמים שרים וכל שפטי ארץ". "בחורים וגם בתולות זקנים עם נערים".
- (3) שם פסוקים א-ד "הללו את ה' מן השמים, הללוהו במרומים." "הללוהו כל מלאכיו, הללוהו כל צבאו". "הללוהו שמש וירח, הללוהו כל כוכבי אור". "הללוהו שמי השמים וגו'".
- (4) תצוה כח, פסוק ט "ולקחת את שתי אבני שהם ופתחת עליהם שמות בני ישראל".
- (5) שם פסוק כא "והאבנים תהיין על שמות בני ישראל שתיים עשרה על שמותם פתוחי חותם איש על שמו תהיין לשני עשר שבט".
- (6) ראה תורת מנחם – ספר המאמרים ה'תשכ"ו ע' קלב וז"ל: כללות החילוק בין האפוד לחושן הוא, שהאפוד (שהי' אהרן חוגר מאחוריו) הוא בחי' אחוריים, והחושן (שהי' על לבו) הוא בחי' פנים (*). וענין בעבודה, שאפוד מורה על העבודה שהיא בבחי' אחור, כמ"ש אחרי הוי' אלוקים תלכו, שהיא העבודה בבחי' אתכפיא בלבד, היינו, שלא

בטנך ערמות חטים כו'.

וחשן ואפוד הם ג"כ בחי' פנים ואחור, כי החשן הי' בצד הפנים, והאפוד באחור, וכמו"כ שמים וארץ.

וכן תפילין של ראש ותפילין של יד, תש"ר בז"א¹² שהוא בחי' פנים שמים, ותש"י במלכות שהיא בחי' אחור ארץ. לקוטי לוי יצחק, הערות לזר בר אשית עמוד ריד

במדבר דף שמ"ח ע"ב פי' מארוז"ל פ"ק דביצה בענין את שדרכו למנות שנינו או כל שדרכו למנות שנינו, דבחי' את שדרכו זהו ענין המספר של עוה"ב הנמשך מבחי' את היינו אותיות התורה מאל"ף עד תי"ו כו', אמנם אינו מובן איך כל שדרכו זהו המספר של עוה"ב,

ונראה עפ"מ"ש בישעיה סי' מ"ה זיון, יוצר אור ובורא חושך עושה שלום ובורא רע, וארוז"ל פ"ק דברכות די"א ע"ב כתיב רע וקרין הכל היינו מה שאנו אומרים בתחלת ברכת יוצר המאורות עושה שלום ובורא את הכל, לישנא מעליא, הרי עכ"פ כינו את רע בשם כל, וכן משמע הפי' ברבות סדר אחרי ר"פ כ"ב ע"פ ויתרון ארץ בכל היא אפילו דברים שאתה רואה מיותרין בעולם כגון זבובים ופרעושים ויתושים אף הן בכלל ברייתו של עולם דכתיב ויכולו השמים וכן איתא בקהלת רבה דצ"ו ע"ד, הרי גם יתושים נקראים בכל, ואפשר עד"ז ג"כ מאמר הנשים הארורות שאמרו ומן אז חדלנו לקטר למלכת השמים חסרנו כל בירמיה סי' מ"ד י"ח, דהפי' כל היינו על השפעות הגשמיים הנמשכים מק"נ כו' ועיין מזה בעקרים מ"ג פי"ח ובעקידה שמו"ז, ועי' בהרמב"ן פ' חיי שרה, וזהו ענין מ"ש יראו מה' כל הארץ, כל הארץ דוקא אף מבחי' כל שדרכו למנות שאפילו המזיקים הם יריאים מהש"י וכמו"ש בת"א פ' יתרו [עד, ד] סד"ה וכל העם רואים אך יראה זו הוא מרחוק וזהו מה'.

אך צ"ל בבחינת יראו את ה' קדושו בבחי' ביטול ממש שזהו פי' את ה' להיות בבחינת את הטפל ממש לשם הוי' שלא להיות לו שום רצון בפ"ע וכו', וזהו ענין את שדרכו למנות שנינו שהוא המספר העליון ע"ד ע"ס שהם בבחי' את הוי' איהו וגרמוהי חד כו' וחכמה הוא כח מה בחינת ביטול כו' עי"ש.

(12) וראה תורת מנחם – ספר המאמרים מלוקט חלק ד' ע' קח ואילך.

בקהלת יעקב⁸ מע' שנים מקרא וא' תרגום, ולהעיר מענין⁹ את שדרכו למנות, כל שדרכו למנות, א"ת הוא הראשית והפנים דהא"ב דאתב"ש¹⁰, כ"ל הוא האחרית דהיינו האחוריים דהא"ב הזה, וד"ל. ועיין בדרוש¹¹ כי תשא כו'

והנה נסירת אחוריים ה' ע"י תרדמה כמ"ש ויפל ה' אלדים תרדמה על האדם הרי בנסירת אחורי' היתה תרדמה שהוא סוד התרגום. עי"ש. ראה אור התורה נ"ך עמוד א'ק"ו. תורת מנחם – תפארת לוי יצחק בראשית סי' יב.

קהלת יעקב אות ש וז"ל: והרב ז"ל (פרי עין חיים שער הנהגת הלימוד) כתב כי שנים מקרא הוא סוד יהו"ה שבתפארת, ושדי שבסוד גימטריא ש"מ, ותרגום הוא סוד אחוריים של עשר ספירות, אחוריים של עשר הויות כזה י"ה יהו"ה, עשר^{*} פעמים גימטריא תרגום וכו', ולכאורה נראה שהוא כדעת הקנה שנים מקרא תפארת ויסוד ואחד תרגום מלכות שעומדת מאחורי זעיר, והוא סוד אחוריים, אך המעיין בפרי עין חיים שער השבת יראה דעת הרב דסוד התרגום הוא קליפת נוגה שעולה ערב שבת סמוך לשבת אל הקדושה, ועל ידי קריאת התרגום אנו מעלין אותה, כי אונקלוס הגר אמרו, והגרים להם נשמה מבחינת נוגה, וכן כתב בספר כנפי יונה חלק ג' סימן ז' באורך עי"ש.

* צריך לומר תשע פעמים עם הכולל $9 \times 72 = 648$, + הכולל 649 כמספר תרגום (ס). כמו שכתב רבינו ז"ל שהרי בכל ספירה מו' ספירות יש הוי"ה אחד, ואחור שלה שהוא ריבוע גימטריא ע"ב, נמצא ט' פעמים ע"ב מנין תרגום נגד כל האחוריים, מן החכמה עד היסוד וכולם ניתנים אל המלכות (שבחי יעקב).

(9) ראה ביצה ג, ב. שדנין מה נק' דבר חשוב במנין, "את שדרכו למנות" שדבר חשוב הוא רק זה שתמיד מוכרים אותו במנין, או "כל שדרכו למנות" שלפעמים מוכרים אותו לפי מנין יחידות, (ולא במשקל או במידה). ראה הביאור עפ"י חסידות בעהרע 11.

(10) מרמו, דבסדר אותיות "את-בש", האותיות "את" הוא ה"ראש" וה"פנים" – היינו ההתחלה, ואותיות "כל" הוא האחוריים, והוא: א"ת ב"ש ג"ר ד"ק ה"צ ו"פ ז"ע ח"ס ט"נ י"מ כ"ל.

(11) ראה אור התורה פ' כי תשא עמוד א'תתכח וז"ל: השל"ה פרשת

המשך ביאור למס' קידושין ליום חמישי עמ' א

⁸ וְהָיָה תְרוּמָה שְׂכַתּוּב בָּהּ גַם 'קֹדֶשׁ' וְגַם 'לֶחֶם', דְּבָתִּיב (ירמיה ב ג):
⁹ 'קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל לֶחֶם רֵאשִׁית הַבְּנוֹתָהּ', שִׁישְׂרָאֵל הֵם קֹדֶשׁ לֶחֶם כְּמוֹ
¹⁰ ראשית התבואה, שהיא התרומה שנאמר עליה שהיא 'ראשית'
¹¹ (במדבר יח יב). וְהָיָה (לקמן נח). הַמִּקְדָּשׁ בְּתְרוּמָה מְקוּדָּשָׁת.
¹² מתרצת הגמרא: הַהוּא בְּיִשְׂרָאֵל בְּתִיב בשבח ישראל הכתוב מדבר
¹³ שהם קרויים 'קודש לה' כתרומה, ולא על תרומה ממש.

1 אין ללמוד שחלה ממון גבוה, דְּלֹא בְּתִיב בֵּיהּ לִשׁוֹן 'קֹדֶשׁ' כפי
2 שכתב במעשר שני-מקשה הגמרא, וְהָיָה פִּירוֹת שְׂבִיעִית נֹאמַר
3 לִשׁוֹן 'קֹדֶשׁ', דְּבָתִּיב בָּהּ (ויקרא כה יב): 'זֹבֵל הוּא קֹדֶשׁ תְּהִיָּה לְכֶם,
4 ושביעית שווה ליובל בקדושתה, ממילא קֹדֶשׁ תְּהִיָּה לְכֶם נֹאמַר
5 אף על השביעית. וְהָיָה (לעיל נ), הַמִּקְדָּשׁ בְּפִירוֹת שְׂבִיעִית מְקוּדָּשָׁת.
6 מתרצת הגמרא: שאף מזו אין ללמוד על שביעית שהיא ממון
7 גבוה, דְּלֹא בְּתִיב בֵּיהּ קֹדֶשׁ לֶחֶם, אלא 'קודש' לחוד. מקשה הגמרא:

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

לימות המשיח". לא רק "לרבות" (כפי שכתוב בכמה מקומות), שהוא (השליח) עומד ומחכה שמשיח יבוא ואז הוא יטל חלק בזה ויהנה מזה וכו', אלא להביא - הוא עושה כל התלוי בו כדי "להביא לימות המשיח".

(תורת מנחם - התועדויות תשנ"ב ח"א ע' 298)

התחלת הגאולה - גלוי תורת החסידות

דייק הלשון "גאולה האמתית והשלמה" הוא ביחס וכמהמשך להתגלות תורת החסידות הפלילית הבעל-שם-טוב והתגלות תורת חסידות חב"ד על ידי רבנו הזקן ורבותינו נשיאינו שלאחריו זה, שהתגלות החסידות והרחבתה בתורת חב"ד היא מעין התחלת הגאולה, שממנה באים אל הגאולה האמתית והשלמה.

(ע"פ תורת מנחם ח"ג ע' 45, מתוך "לקראת שבת")

חסר הפעלה - בגדר קללה

ידוע פתגם כבוד קדשת מורי וחמי אדמו"ר זכ"ר צדיק וקדוש לברכה לחיי העולם הבא נשמתו בגנוי מרומים זכותו יגן עלינו במאמר חז"ל דתקופת עקבתא דמשיחא בסוף מסכת סוטה, שנשנה שם כמה פעמים "אנו אין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים", אף שהמדבר שם אודות המגרעות והקללות דתקופה ההיא; ופרש, אשר איש הישראלי יושב בחבוי נדום, ומתרץ עצמו שאין לעשות מאומה כי אם להשען וכו', הרי זה הפך התורה, ובמילא נכנס בגדר דקללות דתקופת עקבתא דמשיחא.

(אגרות קודש ח"ב עמ' קיג)

מעין ודגמת מצב הגאולה - התבוננות

גם כאשר נמצאים בזמן הגלות, "מדבר העמים, ויש דברים המבלבלים כו' לעסק בתורה ומצוות כדבעי - בכחו ובכילתו של יהודי לפעל על עצמו שמצב הגלות לא יפריע לו לשלמות העבודה בתורה ומצוות - על ידי זה שמתבונן ומצייר לעצמו את מצב הגאולה שזוכים אליה תכף ומיד ממש, שאז, נעשה בהרגש נפשו מצב שהוא מעין ודגמת מצב הגאולה.

(משיחות ש"פ בהר"ב התשמ"ח, מתוך "לקראת שבת")

הצפייה שיכת לכל אחד

אנשי כנסת הגדולה אמדו והעריכו את דעתו של כל אחד ואחד מיישראל, וראו שחפצו של כל איש ואיש וצרכי הצבור כלו הוא: "את צמח דוד עבדה מהרה תצמיח. . . כי לישועתך קוינו כל היום", "ותחזינה עינינו בשוכה לציון ברחמים!"

וצרף זה נוגע לו כל כך, עד שחוזר ומבקש זאת בכל יום, וביום זה עצמו - כמה פעמים!

(תורת מנחם - התועדויות תשמ"ה ח"ג ע' 1948)

התבוננות במעלת הגאולה

בטול החרבן והגלות הוא (לא כל כך על ידי התבוננות בחמר ירידת הגלות, אלא) בעקר על ידי התבוננות במעלת הגאולה. . . לעורר הכסף והתשוקה והעגעועים, ובמילא, הבקשה והדרישה כו', להגאולה העתידה, שעל ידי זה מהמרים ומזרזים את הגאולה בפעל ממש, ולא עוד, אלא שמגלים את הפנימיות והטוב שבענין החרבן והגלות גופא, אתהפכא חשוכא לנהורא.

(תורת מנחם - התועדויות תשמ"ח ח"ד ע' 91)

האם ברפת 'גואל ישראל' קשורה לגאולה?

מצינו בגמרא (מגלה יז, ב) שיש קשר ושיכות בין כל עניני גאולה - כולל ברפת 'גואל ישראל' שבשמונה עשרה:

"מה ראו לומר גאולה בשביעית. . . מתוך שעתידין לגאל בשביעית לפיכך קבעה בשביעית", ומפרש רש"י "אף על גב דהאי גאולה (בברכה שביעית) לאו גאולה דגלות היא, אלא שגאלנו מן הצרות הבאות עלינו תמיד.. אפלו הכי כיון דשם גאולה עלה קבעה בשביעית".

(הובא בתו"מ מנחם ציון ח"א ע' 137, מתוך "לקראת שבת")

העבודה: להביא לימות המשיח

"כל ימי חייך להביא לימות המשיח": כל עניני העבודה (בכל ימי חייך, ובכל יום עצמו - בכל פרטי ושעות היום) צריכים להיות חדורים ב"להביא

חומש יומי

פרשת וזאת הברכה

~ יום ראשון ט"ז תשרי ~

א וְדָא בְרַפְתָּא דִּי כְרִיף מִשֵּׁה נְכִיבָא דִּינִי יְתִי
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קְדָם מוֹתָהּ:

לג (א) וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בְּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים
אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מוֹתוֹ:

כט"ז ◀ וְזֹאת הַבְּרָכָה • לִפְנֵי מוֹתוֹ. (ספרי) סְמוּךְ לְמִיתָתוֹ - שָׁאֵם לֹא עֲכָשׁוּ, אִימְתִי?.

ב וְאָמַר יְיָ מִסִּינֵי אֲתַגְלִי וְזָהוּר יִקְרָה מִשְׁעִיר
אֲתַחְזִי לְנָא אֲתַגְלִי בְּגִבְרַתָּהּ מִטּוֹרָא דְפֶאֶרְן
וְעַמָּה רַבַּת קְדִישִׁין כְּתִב יְמִינָהּ מִגּוֹ אֲשַׁתָּא
אֲוִרְתָּא יְהִיב לְנָא:

(ב) וַיֹּאמֶר יְהוָה מִסִּינֵי בָא וּזְרַח מִשְׁעִיר לְמוֹ הוֹפִיעַ
מִהַר פֶּאֶרְן וְאִתָּה מִרְבַּבְתָּ קֹדֶשׁ מִימִינוֹ אֵשׁ דַּת
לְמוֹ:

וְלֹא רְצוֹ. הוֹפִיעַ • לָהֶם. מִהַר פֶּאֶרְן • שֶׁהֵלֶךְ שָׁם
וּפְתַח לְבָנֵי יִשְׂמַעֵאל שִׁיקְבִּלוּהָ, וְלֹא רְצוֹ. וְאִתָּה •
לְיִשְׂרָאֵל (ספרי). מִרְבַּבְתָּ קֹדֶשׁ • וְעַמּוֹ מִקְצַת רַבּוֹת
מִלְּאֲכֵי קֹדֶשׁ וְלֹא כָלָם, וְלֹא רַבָּם, וְלֹא בְּדֶרֶךְ
בְּשֶׁר-וָדָם שֶׁמְרַאָה כָּל כְּבוֹד עֲשָׂרוֹ וְתַפְאֲרָתוֹ בְּיוֹם
חַפְּתוֹ. אֵשׁ דַּת • שֶׁהִיְתָה כְּתוּבָה מֵאֵז לִפְנֵי בָּאֵשׁ
שֶׁחֹרָה עַל גְּבֵי אֵשׁ לְבָנָהּ, נִתַּן לָהֶם בְּלוּחוֹת כְּתִב
יְד יְמִינוֹ. דְּבַר אַחֵר: "אֵשׁ דַּת", כְּתַרְגוּמוֹ, שֶׁנִּתְּנָה
לָהֶם מִתּוֹךְ הָאֵשׁ.

כט"ז ◀ וַיֹּאמֶר, ה' מִסִּינֵי בָּא • (ספרי) פְּתַח תַּחֲלֶה
בְּשִׁבְחוֹ שֶׁל מְקוֹם, וְאַחֲר־כֵּן פְּתַח בְּצִרְכֵיהֶם שֶׁל
יִשְׂרָאֵל, וַיִּבְשְׁבַח שֶׁפְּתַח בּוֹ יֵשׁ בּוֹ הַזְּכָרִית זְכוּת
לְיִשְׂרָאֵל. וְכֵן זֶה דֶּרֶךְ רְצוֹי הוּא, כְּלוֹמַר כְּדֹאֵי הֵם
אֵלוֹ שֶׁתַּחֲוִל עֲלֵיהֶם בְּרָכָה. מִסִּינֵי בָּא • יֵצֵא
לְקִרְאָתָם בְּשִׁבְאוֹ לְהַתְיַצֵּב בְּתַחֲתִית הַהָר, כְּחֻזֵּן
הַיּוֹצֵא לְהַקְבִּיל פְּנֵי כְּלָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: (שְׁמוֹת ט) "לְקִרְאֵת
הָאֱלֹהִים", לְמַדּוֹ שֶׁיֵּצֵא כְּנֻגָדָם. וּזְרַח מִשְׁעִיר
לְמוֹ • (ספרי) שֶׁפְּתַח לְבָנֵי עֲשׂוֹ שִׁיקְבִּלוּ אֶת הַתּוֹרָה,

~ נקודות משיחות קודש ~

(גם בָּאֵלוֹ שֶׁלֹּא חָטְאוּ בְּעֵגֶל) עֲבוּרַת הַתְּשׁוּבָה – עֲבוּרָה
בְּכַח עֲצָמוֹ.
וְכֹאֲשֶׁר נִתְקַבְּלָה תְּשׁוּבָתָם בְּמִילוּאָה, אִזּוֹ נִתַּן לָהֶם הַקֶּבֶ"ה
אֶת הַלוּחוֹת הַשְּׁנִיּוֹת, שֶׁבְּזֶה הָרָאָה לְעֵין כֹּל שֶׁהוּא יִתְבַּרֵךְ
קִבַּל תְּשׁוּבָתָם וְנִתְרַצָּה הַקֶּבֶ"ה לְיִשְׂרָאֵל בְּשִׂמְחָה וּבְלֵב
שָׂלֵם וְנִתַּן לָהֶם לּוּחוֹת שְׁנִיּוֹת, הִינּוּ שָׂגַם בְּתוֹרָה תְּהִיָּה
הַעֲבוּרָה וַיִּגְיַעָה – לְמוּד הַתּוֹרָה בְּכַח עֲצָמוֹ.
וְכֹאֲשֶׁר בָּאִים לְשִׁמְיַנֵּי-עֲצָרָת לְאַחַר ז' יְמֵי הַסְּפֹכֹת, הַזְּמַן
שֶׁכֹּל הַהִמְשָׁכוֹת נִקְלָטוֹת בְּפְנִימִיּוֹת, וְגַם בְּחִינַת הַתּוֹרָה
שֶׁנִּתְּנָה בְּלוּחוֹת הַשְּׁנִיּוֹת, הִרִי אִזּוֹ בָּאָה הַשְּׂמִחָה הָאֲמִתִּית
וְהַשְּׁלִימָה בְּלְמוּד הָאֲדָם בְּתוֹרָה בְּכַח עֲצָמוֹ.
וְלִכְּן לְאַחַר סִיּוּם הַתּוֹרָה "לְעִינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל", מִתְחִילִין

בְּתַחֲלַת פְּרֻשַׁת "וְזֹאת הַבְּרָכָה" מְדוּבָר בְּלוּחוֹת
הֶרְאֵשׁוֹנוֹת: "הַיְיָ מִסִּינֵי בָּא גו'", וְעַל זֶה נֶאֱמַר "תּוֹרָה
צִוָּה לְנוֹ מֹשֶׁה מוֹרְשָׁה קְהֵלֶת יַעֲקֹב", "מוֹרְשָׁה" לְשׁוֹן
רְיוּשָׁה, הִינּוּ שֶׁנִּתְּנָה וּבָאָה בִּירוּשָׁה, בְּדֶרֶךְ מִמִּילָא וְלֹא
עַל יְדֵי עֲבוּדָה וַיִּגְיַעָה. וְסִיּוּם פְּרֻשַׁת "וְזֹאת הַבְּרָכָה"
(שֶׁהַכֹּל הוֹלֵךְ אַחֲרֵי הַחַתּוּמִּים) הוּא "לְעִינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל",
שֶׁקָּאֵי עַל שְׂבִירַת הַלוּחוֹת, "שֶׁנֶּשְׂאוֹ לְבוֹ לְשִׁבּוֹר הַלוּחוֹת
לְעִינֵיהֶם, וְהַסְּפִימָה דַעַת הַקֶּבֶ"ה לְדַעַתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר אֲשֶׁר
שִׁבְרָתָ, יִשְׂרַל כְּחֵךְ שֶׁשִּׁבְרָתָ", שֶׁבְּזֶה מְרַמֵּז עִילּוּיִם שֶׁל
הַלוּחוֹת הָאֲחֵרוֹנוֹת לְגַבֵּי לּוּחוֹת הֶרְאֵשׁוֹנוֹת (שֶׁלִּכְּן אָמַר
לוֹ יִשְׂרַל כְּחֵךְ שֶׁשִּׁבְרָתָ), כִּי דוֹקָא עַל יְדֵי שֶׁנֶּשְׂאוֹ לְבוֹ
לְשִׁבּוֹר אֶת הַלוּחוֹת לְעִינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל, פְּעַל כָּכָל יִשְׂרָאֵל

בנרא ומנהגה מאין; אכל פשעבודתו היא בכת עצמו, הפעל-תשובה שעבודתו היא התחדשות ממש בבריאה, פנ"ל, ועד שעושה מדבר הפכי דבר הרצוי - מעולם ד"לא הנני ליה" (להקב"ה) עושה עולם ד"הנני ליה", על-דין-זה נעשה דומה לבנרא - שתף בשלימות להקב"ה, ובנרא שמים וארץ חדשים" שנגש בהם ש"ה' אלמי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה", ומסייעין להאדם למלאות שליחותו ועבודתו בעולם.

(לקוטי שיחות כרך יד פרשת וזאת הברכה - שמחת-תורה)

לקרוא תפך "בראשית ברא אלקים, את השמים ואת הארץ", כי על ידי עבודת האדם בלמוד התורה בכת עצמו (ועל דרך זה - בעבודת הפעל-תשובה שהיא בכת עצמו ובכחינת התחדשות ממש) נעשה שתף להקב"ה במעשה בראשית, שהוא מוסיף ומשפיע בכוכל במעשה בראשית - כי שתפות בשלימותה היא כששניהם שתפים שוים לגמרי. ולכן הצדיק שעבודתו היא רק לגלות מהכת אל הפעל (הן הכחות שלו, והן בדירה שעושה בעולם) אין ה"שתפות" בשלימותה - שהרי הקב"ה

גאף חבבנון לשבטיא כל קדישהי בית ישראל בבנרא אפקנון ממזריים ואנון מדברין תחות ענגוד נטלין על מימרך :

(ג) אַף חבב עמ״ם פּל־קדשׁוּ בַיְדֵךְ וְהֵם תּפּוּ לְרַגְלֶךָ יִשְׂא מַדְבְּרֹתֶיךָ :

ו"אשמע את מדבר אלי", כמו 'מתדבר אלי', אף זה "מדברתיך", מה שהיית מדבר להשמיעני לאמר להם. טיש פורפוליר"ש בלע"ז (זיינע אונטערעדנוגען). ואונקלוס תרגם שהיו נוסעים על-פי דבריך, והמ"ם בו שמוש, משמשת לשון 'מן'. דבר אחר: "אף חבב עמ"ם", אף בשעת חבתן של האמות שהראית להם פנים שוחקות, ומסרת את ישראל בידם. פל-קדשיו בידך. כל צדיקיהם וטוביהם דבקו בך ולא משו מאחריך, ואתה שומרם. והם תפּוּ לְרַגְלֶךָ. והם מתמצעים ומתכנסים לתחת צלך. יִשְׂא מַדְבְּרֹתֶיךָ. מקבלים גזרותיך ודתותיך בשמחה, ואלה דבריהם.

כ"ש" אף חבב עמ"ם. גם חבה יתרה חבב את השבטים, כל אחד ואחד קרוי 'עם', שהרי בנימין לבדו היה עתיד להולד לפאמר הקדוש-ברוך-הוא ליעקב: (בראשית לה) "גוי וקהל גוים יהיה ממך". פל-קדשיו בידך. נפשות הצדיקים גנוזות אתו, פענן שנאמר: (ש"א כה) "והיתה נפש אדני צרוכה בצרור החיים את ה' אלהיך". והם תפּוּ לְרַגְלֶךָ. והם ראויים לך, שהרי תכו עצמן לתוך תחתית הקר לרגלך, בסיני. "תפּוּ" לשון פעלו, התוכו לתוך מרגלותיך. יִשְׂא מַדְבְּרֹתֶיךָ. נשאו עליהם על תורתך. מדברתיך. המ"ם בו קרוב ליסוד, כמו: (במדבר ז) "וישמע את הקול מדבר אלי", (יחזקאל ב)

ד אורינתא יחב לנא משה מסרה ירפא לכונשת יעקב :

(ד) תּוֹרָה צִוְּה לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרְשָׁה קְהֵלֶת יַעֲקֹב :

כ"ש" תורה. אשר "צוה לנו משה, מורשה" היא ל"קהלת יעקב", אחזניהו ולא נעזבנה.

~ נקודות משיחות קודש ~

תקמים, מהו החדוש שיש לתורתם בשמחת-תורה עד-כדי-ך שהוא משפיע על כל עניניהם, כדלעיל, עד אשר הם שמחים כל כך ומברכים ברכת שהחנינו? על כך מסבך בפירשתנו: "תורה צוה לנו משה מרשה..." - התורה היא ירשה לכל יהודי, וההלכה לגבי ירשה היא שאין חשיבות לגיל, למעמד ולמצב של הירוש - התורה מועברת לכל יהודי בירשה. ולפיכך, כאשר יש התחדשות ונוסף אור בתורה - בשמחת תורה, חלה אצל כל יהודי התחדשות ותוספת

התורה היא "מימינו אש דת למו". ונאמר בספרי: "מה אש - כל המשמש בו עושה בגופו רשם, אף בני אדם שעמלים בו נכרים הם בין הבריות, כך תלמידי-תקמים נכרים בהילוכם ובדבורם ובצטיפתם בשוק" (ויכפי שמפרש הרמב"ם את הפסטים שבבבב). אף, לכאורה, מתעוררת השאלה מצד שני: אצל תלמידי תקמים, שהתחלת למוד התורה שוב, היא אצלם באפן חדש לגמרי, מוכן, שנגמרת התחדשות ותוספת הנבחרת "בהילוכם ובדבורם...", אכל אצל יהודים שאינם תלמידי

<p>עצמה – כי עקר השמחה בשמחת תורה איננה כל-כך על הבנתה, אלא בעקר על כך שהתורה היא "שהתנינו" – מתנה אותנו בכל עונגנו, עד לעשיה בפעל. (משיחות ליל שמחת תורה תשל"א)</p>	<p>בהתנהגותו ובחיותו על-פי התורה. ולכן עקר השמחה בשמחת תורה מתבטאת דוקא בהקפות – לא על-ידי קריאה ולמוד בתורה, אלא דוקא על-ידי תנועות ופעולות מעשיות של ריקוד עם התורה.</p>
--	--

(ה) ויהי בישרון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל:

כש"י ויהי הקדוש-ברוך-הוא. בישרון מלך. תמיד על מלכותו עליהם. בהתאסף. בכל התאסף ראשי חשבון אסיפתם. ראשי כמו (שמות ל) "כי-תשא

הוהיה בישראל מלפא באתפנשות רישי עמא פחדא שבטיא דישראל:

את ראש, ראויין אלו שאברכם. דבר אחר: "בהתאסף", בהתאסףם יחד, באגדה אחת ושלוש ביניהם – הוא מלכם, ולא כשיש מחלקת ביניהם.

(ו) יחי ראובן ואל-ימת ויהי מתיו מספר: ס

כש"י יחי ראובן. בעולם הזה. ואל-ימת. לעולם הבא, שלא יזכר לו מעשה בלעה. ויהי מתיו מספר. נמנין במנין שאר אחיו, דגמא היא זו פענין

ויחי ראובן לחיי עמא ומותא תנינא לא ימות ויקבלון בנוהי אחסנתהון במנינהון:

שנאמר: (בראשית לה) "וישפכ את בלעה, ויהיו בני יעקב שנים עשר", שלא יצא מן המנין.

(ז) וזאת ליהודה ויאמר שמע יהוה קול יהודה ואל-עמו תביאנו ידיו רב לו ועזר מצריו תהיה: פ

כש"י וזאת ליהודה. סמך יהודה לראובן, מפני ששניהם הודו על קלוקל שבידם, שנאמר: (איוב טו) "אשר חכמים יגידו וגו', להם לבדם וגו' ולא עבר זר בתוכם". (ב"ק צב) ועוד פרוש רבותינו שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, היו עצמות יהודה מתגלגלין בארון מפני נדוי שקבל עליו, שנאמר: (בראשית מד) "ותטאתי לאבי כל הימים", אמר משה: 'מי גרם לראובן שיודה? יהודה וכו'. שמע ה' קול יהודה. תפלת דוד, ושלמה, ואסא מפני הכושים, ויהושפט מפני העמונים, וחזקיה מפני

סנחריב. ואל-עמו תביאנו. לשלום מפני המלחמה (ספרים אחרים: מן המלחמה). ידיו רב לו. יריבו ריבו וינקמו נקמתו. ועזר מצריו תהיה. על יהושפט התפלל, על מלחמת רמות גלעד: (דה"ב יח) "ויזעק יהושפט, וה' עזרו". דבר אחר: "שמע ה' קול יהודה", (ספר) כאן רמז ברכה לשמעון מתוך ברכתיו של יהודה. ואף פשחלקו ארץ ישראל, נטל שמעון מתוך גורלו של יהודה, שנאמר: (יהושע ט) "מחבל בני יהודה נחלת בני שמעון". ונמנין מה לא יחד לו ברכה בפני עצמו? שניה בלבו עליו על מה שיעשה בשמים, כך כתיב באגדת תהלים (מזמור צ):

~ יום שני י"ז תשרי ~

(ח) וללוי אמר תמיד ואוריך לאיש חסידך אשר נסיתו במפה תריבהו על-מי מריבה:

ח וללוי אמר תמיד ואוריך לאיש חסידך אשר נסיתו במפה תריבהו על מי מצותא ואשתכח מהימן:

דָּבַר אַחֵר: "תְּרִיבֶהוּ עַל מִי מְרִיבָהּ", נִסְתַּקְּפֶתָּ לּוֹ לְבָא בְּעַלְיָלָה, אִם מֹשֶׁה אָמַר: (במדבר ט) "שִׁמְעוּ נָא הַמּוֹרִים", אַהֲרֹן וּמְרָגִים מָה עָשׂוּ?.

כִּי- וְלֹלֵוִי אָמַר • וְעַל לְוֵי אָמַר • תִּמְיֵךְ וְאוֹרִיךְ • כְּלָפִי שְׂכִינָה הוּא מְדַבֵּר • אֲשֶׁר נִסִּיתוּ בְּמִסָּה • שְׁלֹא נִתְלוֹנְנוּ עִם שְׂאֵר הַמְּלִינִים • תְּרִיבֶהוּ וְגו' • כְּתַרְגוּמוֹ.

ט דַּעַל אַבּוּהֵי וְעַל אִמָּה לֹא רַחֵם כַּד חִבּוּ מִן דִּינָא וְאַפִּי אַחוּהֵי וּבְנוּהֵי לֹא נְסִיב אַרְי נָטְרוּ מִטְּרַת מִימְרָךְ וּקְנִמָךְ לֹא אֲשַׁנְיִי:

(ט) הָאֲמַר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רִאִיתִיו וְאֶת־אָחִיו לֹא הִפִּיר וְאֶת־בְּנוֹ לֹא יָדַע כִּי שָׁמְרוּ אִמְרֹתֶיךָ וּבְרִיתֶיךָ וְנִצְרוּ:

לְוֵי לֹא חֲטָא אֶחָד מֵהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) "כָּל בְּנֵי לְוִי" • כִּי שָׁמְרוּ אִמְרֹתֶיךָ • לֹא יִהְיֶה לָּךְ אֱלֹהִים אַחֵרִים" • וּבְרִיתֶיךָ יִנְצְרוּ • בְּרִית מִיְלָה, שְׁאוֹתֶם שְׁנוֹלְדוּ בַּמִּדְבָּר שֶׁל יִשְׂרָאֵל לֹא מְלוּ אֶת בְּנֵיהֶם, וְהֵם הָיוּ מוֹלִינִין וּמְלִינִין אֶת בְּנֵיהֶם (ספריים אחרים: אוֹסֵם שְׁנוֹלְדוּ בַּמִּדְבָּר, שִׁישְׂרָאֵל לֹא מְלוּ אֶת בְּנֵיהֶם, וְהֵם הָיוּ מוֹלִינִין) •

כִּי- הָאֲמַר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רִאִיתִיו • כְּשִׁחַטְאוּ בְּעַגְל וְאִמְרֹתֵי: (שמות לב) "מִי לָהּ אֵלֵי", נֶאֱסָפוּ אֵלֵי כָּל בְּנֵי לְוִי, וְצוּיִתִּים לְהַרְגֵּ אֶת אָבִי אִמּוֹ וְהוּא מִיִּשְׂרָאֵל, אוֹ אֶת אָחִיו מֵאִמּוֹ, אוֹ אֶת בֶּן בִּתּוֹ, וְכֵן עָשׂוּ. וְאֵי אֶפְשָׁר לְפָרֵשׁ "אָבִיו" מִמָּשׁ, וְ"אָחִיו" מֵאָבִיו, וְכֵן "בְּנָיו" מִמָּשׁ, שֶׁהָרִי לְוִיִּים הֵם וּמִשְׁבָּט

יִשְׂרָאֵל אֵלֶיךָ דִּילְפּוֹן דִּינֵיךָ לִיעֲקֹב וְאוֹרִיךָ לְיִשְׂרָאֵל וְשׁוֹן קְטָרַת בּוֹסְמִין קְדָמָךְ וּגְמִיר לְרַעוּא עַל מְדַבְּחָךְ:

(י) יִזְרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לְיַעֲקֹב וְתוֹרַתֶךָ לְיִשְׂרָאֵל קְטוֹרֶת בְּאֶפְדֶּךָ וּכְלִיל עַל־מִזְבְּחֶךָ:

כִּי- יִזְרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ • רְאוּיִין אֵלֶיךָ לְכָךְ • וּכְלִיל • עוֹלָה.

כִּי- יִזְרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ • רְאוּיִין אֵלֶיךָ לְכָךְ • וּכְלִיל • עוֹלָה.

יֵא בְּרַךְ יְיָ נִכְסוּהֵי וְקִרְבָּן יְדוּהֵי תִקְבַּל בְּרַעוּא תְּבַר חֲרָצָא וְדְסָנְאוּהֵי וּדְבַעְלֵי דְכְבוּהֵי דְלָא יְקוּמוּן:

(יא) בְּרַךְ יְהוָה חֵילֹו וּפְעַל יָדָיו תִּרְצֶה מִחַץ מִתְנַיִם קָמְיוֹ וּמִשְׁנָאֵיו מִן־יְקוּמוּן: ם

וְהַתְּפַלֵּל עֲלֵיהֶם, לְפִי שֶׁהָיוּ מוֹעֲטִים: שְׁנַיִם־עָשָׂר בְּנֵי חֲשֹׁמוֹנָאֵי וְאַלְעָזָר, כְּנָגֵד כְּפָה רַבּוּת. לְכָךְ נֶאֱמַר: "בְּרַךְ ה' חֵילֹו וּפְעַל יָדָיו תִּרְצֶה". וּמִשְׁנָאֵיו מִן־יְקוּמוּן • מִחַץ קָמְיוֹ וּמִשְׁנָאֵיו מִהֵיוֹת לָהֶם תְּקוּמָה.

כִּי- מִחַץ מִתְנַיִם קָמְיוֹ • מִחַץ קָמְיוֹ מִכַּת מִתְנַיִם, כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר: (תהלים טו) "וּמִתְנַיִהֶם תְּמִיד הַמְעַד", וְעַל הַמְעוֹרְרִין עַל הַכְּפָנָה אָמַר כֵּן. דְּבַר אַחֵר: רָאָה שְׁעִתִּידִין חֲשֹׁמוֹנָאֵי וּבְנָיו לְהִלָּחֵם עִם עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים,

יִבְלַגְנִימִן אָמַר רַחֵמָא דִּי יִשְׁרֵי לְרַחֲצֹן עֲלוּהֵי יְהִי מִגֵּן עֲלוּהֵי כָּל יוֹמָא וּבְאַרְעֵה תִשְׁרִי שְׁכִנְתָּא:

(יב) לְבַגְנִימִן אָמַר יְרִיד יְהוָה יִשְׁכֵּן לְבִטַח עֲלֵיו חֲפָה עֲלָיו כָּל־הַיּוֹם וּבֵין כְּתָפָיו שָׁכֵן: ם

מִשְׁנַבְּחָהּ יְרוּשָׁלַיִם, לֹא שָׁרְתָה שְׂכִינָה בְּמִקּוֹם אַחֵר. וּבֵין כְּתָפָיו שָׁכֵן • בְּגָבָה אֲרָצוֹ הִיָּה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּנוֹי, אֲלֹא שְׁנִמּוּךְ עֲשָׂרִים וְשִׁלֵּשׁ אִמָּה מַעֲיֵן עֵיטִם, וְשֵׁם הִיָּה דַעְתוֹ שֶׁל דָּוִד לְכַנּוּתוֹ, כְּדֹאִיתָא ב'שְׁחִיטַת קְדָשִׁים': 'אִמְרֵי נַחְתֵי בֵיה פּוֹרְתָא', מִשׁוּם דְּכְתִיב: "וּבֵין כְּתָפָיו שָׁכֵן", אֵינן לָךְ נֶאֱחָה בְּשׁוֹר יוֹתֵר מִכְּתָפָיו.

כִּי- לְבַגְנִימִן אָמַר • לְפִי שְׁבַרְכַת לְוֵי בְּעַבּוּדַת הַקְּרַבְנוֹת, וְשֶׁל בְּנִימִין בְּכַנּוּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּחֻלְקוֹ, סְמָכָן זֶה לְזֶה, וְסִמּוּךְ יוֹסֵף אַחֲרָיו שְׂאֵף הוּא מִשְׁפָּן שִׁילָה הִיָּה בְּנוֹי בְּחֻלְקוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם עח) "וַיִּמָּאֵס בְּאֶהֱל יוֹסֵף וְגו'", וּלְפִי שְׁבִית עוֹלָמִים חִיבֵיב מִשִּׁילָה, לְכָךְ הִקְדִּים בְּנִימִין לְיוֹסֵף. חֲפָה עֲלָיו • מִכְּסָה אוֹתוֹ וּמִגֵּן עֲלָיו. כָּל־הַיּוֹם • לְעוֹלָם.

~ נקודות משיחות קודש ~

אִמְרֵי נַחְתֵי בֵיה פּוֹרְתָא (רש"י לג, יב) בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִמּוֹר לְהָאִיר אוֹר אֱלָקֵי כָּל־הָעוֹלָם, עַד לְחֻלְקוֹ חִבֵיב נִמּוּךְ. לְכֵן

לֹא הִיָּה גְבוּהָ לְגַמְרֵי מִן הָעוֹלָם, כִּי אִזְ הִיָּה נַעֲלָה מְכַדֵי שְׁיִוִּכַל לְהָאִיר לְכָל הָעוֹלָם; אֲלֹא נַחְתֵי בֵיה פּוֹרְתָא, וְאִז

אֵלָא הִיא מְתַעֲסֶקֶת אִתָּם וּמִתְלַבֶּשֶׁת בָּהֶם, בְּכַדֵי לְבָרְרָם וּלְזַכְּכֵם – נַעֲשִׂים כָּלָם מִשְׁכָּן וּמִקְדָּשׁ לְהִשְׁרָאת הַשְּׂכִינָה.
(לקוטי שיחות י עמ' 146)

הוא שִׁיף וְקָרוֹב לְעוֹלָם. וְהוּא הַדִּין ל'מִקְדָּשׁ' הַפְּרָטִי שֶׁבְתוֹךְ כָּל יְהוּדֵי: כְּשֶׁנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית שְׁבוּ אֵינָה בְּכַחֲנִית הַתְּנַשְׂאוֹת וְהַבְּדֻלָּה מִנַּפְשׁוֹ הַבְּהֻמִית, גּוֹפּוֹ, וְחִלְקוֹ בְּעוֹלָם,

~ יום שלישי י"ח תשרי ~

יג וְלְיוֹסֵף אָמַר מִבְּרֵכַת יְהוָה אֲרָצוֹ מִמֶּנּוּד שְׁמוֹם מִפֶּל וּמִתְהוֹם רִבְצַת תַּחַת:

יג וְלְיוֹסֵף אָמַר מִבְּרֵכַת יְהוָה אֲרָצוֹ מִמֶּנּוּד שְׁמוֹם מִפֶּל וּמִתְהוֹם רִבְצַת תַּחַת:

יג וְלְיוֹסֵף אָמַר מִבְּרֵכַת ה' אֲרָצוֹ • שְׁלֹא הִיְתָה בְּנִחְלַת הַשְּׂבָטִים אֲרָץ מְלֵאָה כָּל טוֹב כְּאַרְצוֹ שֶׁל יוֹסֵף. מִמֶּנּוּד • לְשׁוֹן עֲדָנִים וּמִתְהוֹם • שֶׁהִתְהוֹם עוֹלָה וּמִלְחַלְח

~ נקודות משיחות קודש ~

יג וְלְיוֹסֵף אָמַר מִבְּרֵכַת יְהוָה אֲרָצוֹ מִמֶּנּוּד שְׁמוֹם מִפֶּל וּמִתְהוֹם רִבְצַת תַּחַת:

יג וְלְיוֹסֵף אָמַר מִבְּרֵכַת ה' אֲרָצוֹ • שְׁלֹא הִיְתָה בְּנִחְלַת הַשְּׂבָטִים אֲרָץ מְלֵאָה כָּל טוֹב כְּאַרְצוֹ שֶׁל יוֹסֵף (רש"י לג, יג)

(שיחת ש"פ בראשית תשכ"א – תורת מנחם התוועדותי כט עמ' 131)

בְּאַחַת הַפְּעָמִים הַנְּדִירוֹת שֶׁכְּבוֹד־קְרוֹשֶׁת מוֹרִי־וְחַמִּי אֲדַמּוֹר דְּבַר עַל עֲצוּמוֹ, הוּא אָמַר: אֲרָצוֹ שֶׁל יוֹסֵף מִבְּרֵכַת כָּל טוֹב. תַּנּוּ יְדָכֶם וְתִסְיְעוּ לְעַבְדֹתָאֵי! בְּאַרְץ

יד וּמִמֶּנּוּד תְּבוּאוֹת שְׁמֶשׁ וּמִמֶּנּוּד גֵּרֶשׁ יְרֵחִים:

יד וּמִמֶּנּוּד תְּבוּאוֹת שְׁמֶשׁ • שֶׁהִיְתָה אֲרָצוֹ פְּתוּחָה לְחַמָּה, וּמִמֶּנּוּד הַפְּרוֹת. גֵּרֶשׁ יְרֵחִים • יֵשׁ פְּרוֹת שֶׁהִלְבְּנָה מִבְּשֵׁלְתֵן, וְאֵלוֹ הֵן: קָשׁוּאִין וְדְלוּעִין. דְּבַר

טו וּמִרְאֵשׁ הַרְרֵי־קָדָם וּמִמֶּנּוּד גְּבָעוֹת עוֹלָם:

טו וּמִרְאֵשׁ הַרְרֵי־קָדָם • וּמִבְּרֵכַת מְרֵאשִׁית בְּשׁוּל הַפְּרוֹת, שֶׁהַרְרֵיהֶּן מִקְדִּימִין לְכַפֵּר בְּשׁוּל פְּרוֹתֵיהֶם. דְּבַר אַחֵר: מַגִּיד שֶׁקְדָּמָה בְּרִיאַתֵן לְשָׂאֵר הַרִים.

טז וּמִמֶּנּוּד אֲרָץ וּמִלְאָה וְרִצּוֹן שְׁכֵנֵי סְנֵה תְּבוּאוֹתָהּ לְרֵאשׁ יוֹסֵף וְלִקְדָּקָד נְזִיר אַחִיו:

טז וּמִמֶּנּוּד אֲרָץ וּמִלְאָה • כְּמוֹ שׁוֹכֵן סְנֵה, וְתַהֵא אֲרָצוֹ מִבְּרֵכַת מְרֵצוֹנוֹ וְנַחַת רוּחוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא הַנִּגְלָה עָלֵי תַחֲלָה בְּסְנֵה. רִצּוֹן • נַחַת רוּחַ וּפְיוּס,

יז וּבְכֵן כָּל "רִצּוֹן" שֶׁבְּמִקְרָא. תְּבוּאוֹתָהּ • בְּרֵכָה זֹאת לְרֵאשׁ יוֹסֵף. נְזִיר אַחִיו • שֶׁהִפְרֵשׁ מֵאַחִיו בְּמִכִּירְתּוֹ.

יז וּבְכֵן כָּל "רִצּוֹן" שֶׁבְּמִקְרָא. תְּבוּאוֹתָהּ • בְּרֵכָה זֹאת לְרֵאשׁ יוֹסֵף. נְזִיר אַחִיו • שֶׁהִפְרֵשׁ מֵאַחִיו בְּמִכִּירְתּוֹ.

יו רבא דכנוהי זינא לה וגבורין דאתעבידא
לה מקדם תקפא ורומא דילה בגברתה
עממא קטל פחדא עד ספי ארעא ואנון
רבנותא דבית אפרים ואנון אלפיא דבית
מנשה:

(י) בכור שורו הדר לו וקרני ראם קרניו בהם עמים
נגח יחדו אפסיארגן והם רבבות אפרים והם
אלפי מנשה: ם

קרני ראם. אפסי-ארגן. שלשים ואחד מלכים.
אפשר שכלם מארגן ישראל היו? אלא אין לה כל
מלך ושלטון, שלא קנה לו פלטרין ואחזה בארגן
ישראל, שחשוכה לכלם היא, שגאמר: (ירמיה א) "נתלת
צבי צבאות גוים". והם רבבות אפרים. אותם
המנגחים הם הרבבות שהרג יהושע שבא מאפרים.
והם אלפי מנשה. הם האלפים שהרג גדעון במדין,
שגאמר: (שופטים ח) "וזבח וצלמנע בקרקר וגו'".

כ"ט < בכור שורו • יש "בכור" שהוא לשון גדלה
ומלכות, שגאמר: (תהלים פט) "אף אני בכור אתנהו",
וכן: (שמות ד) "בני בכורי ישראל". בכור • מלך היוצא
ממנו, והוא יהושע. שורו • שכחו קשה כשור לכבש
כמה מלכים. הדר לו • נתון לו, שגאמר: (במדבר כז)
"ונתתה מהודך עליו". וקרני ראם קרניו • שור
כחו קשה, ואין קרניו נאות, אבל ראם קרניו נאות
ואין כחו קשה, נתן ליהושע כחו של שור, ויופי

~ יום רביעי י"ט תשרי ~

יח ולזבולן אמר חדי זבולן במפקד לאגחא
קרבא על בעלי דבבד ויששכר במהבד
למעבד זמני מוצדיא בירושלם:

(יח) ולזבולן אמר שמח זבולן בצאתך ויששכר
באהליך:

של יששכר, והם יושבים ועוסקים בתורה. לפיכך
הקדים זבולן ליששכר, שתורתו של יששכר על-ידי
זבולן היתה. שמח זבולן בצאתך • הצלח באהליך לתורה,
לסחורה. ויששכר • הצלח בשיבת אהליך לתורה,
לישב ולעבד שנים ולקבץ חדשים, כמו שגאמר:
(דח"א יב) "ומבני יששכר יודעי בינה לעתים... ראשיהם
מאתים", ראשי סנהדראות היו עוסקים בכך, ועל-פי
קביעת עתיהם ועבוריהם.

כ"ט < ולזבולן אמר • אלו חמשה שבטים שברך
באתרונה: זבולן גד דן נפתלי ואשר – כפל שמותיהם
לחזקם ולהגבירם, לפי שהיו חלשים שבכל
השבטים, הם הם שהוליד יוסף לפני פרעה, שגאמר:
(בראשית מז) "ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים", לפי
שנראים חלשים ולא ישים אותם לו שרי מלחמתו.
שמח זבולן בצאתך ויששכר באהליך • זבולן
ויששכר עשו שתפות: "זבולן לחוף ימים ישכון",
ויוצא לפרקמטיא בספינות ומשתפר ונותן לתוף פיו

יט שבטיא דישראל לטור בית מקדשא
תפנשוין תמן יבסון נכסת קודשין לרעוא
ארי נכסי עממא ייכלון וסימא דמטמרא
בחלא מתגליא להון:

(יט) עמים הריקראו שם יזבחו וזבחי צדק פי שפע
ימים ינקו ושפני טמוני חול: ם

למות", משום ד"נפתלי על מרומי שדה", שהיה
מתרעם זבולן על חלקו: לאחי נתת שדות וכרמים
וכו'. ושפני • לשון כסוי, כמו שגאמר: (מ"א ו) "ויספן
את הבית", (שם ז) "וספון בארז", ותרגומו: 'ומטלל
בכיורי (קפרים אחרים: בכסוי) ארזא'. דבר אחר: "עמים
הריקראו", על-ידי פרקמטיא של זבולן, תגרי
עובדי-כוכבים באים אל ארצו, והוא עומד על הספר,
והם אומרים: הואיל ונצטערנו עד כאן, גלף עד

כ"ט < עמים • של שבטי ישראל. הריקראו • להר
המוריה גאספו. כל אסיפה על-ידי קריאה היא, ושם
זבחו ברגלים וזבחי צדק. פי שפע ימים ינקו •
יששכר וזבולן, ויהא להם פנאי לעסק בתורה.
ושפני טמוני חול • (מגילה ר) כסוי טמוני חול: טרית,
וחלזון וזכוכית לבנה היוצאים מן היס ומן החול,
ויבחקו של יששכר וזבולן הנה, כמו שאמרו
במסכת מגלה: (שופטים ה) "זבולן עם חרף נפשו

שָׁל זֶה, וְהֵם אוֹמְרִים 'אֵין אוּמָה כְּשֶׁרָה כְּזוֹ' וּמִתְגַּדְּרִין שָׁם, שֶׁנֶּאֱמַר: "שָׁם יִזְבְּחוּ זִבְחֵי-צֶדֶק". כִּי שִׁפְעַ זְמַיִם יִינָקוּ • זְבוּלוֹן וַיִּשְׁשָׁכֶר, הֵנָּה נֹתֵן לָהֶם מָמוֹן בְּשִׁפְעַ.

ירוּשָׁלַיִם, וְנִרְאָה מֵה יִרְאֶתָהּ שֶׁל אָמָה זוּ וּמֵה מַעֲשֵׂיהָ, וְהֵם רוֹאִים כֹּל יִשְׂרָאֵל עוֹבְדִים לֵאלֹהֵי אֶחָד וְאוֹכְלִים מֵאֶכֶל אֶחָד, לְפִי שֶׁהָעוֹבְדֵי-כּוֹכְבִים, אֲלֵהוֹת שֶׁל זֶה לֹא כְּאֵלֵהוֹת שֶׁל זֶה, וּמֵאֶכְלוֹ שֶׁל זֶה לֹא כְּמֵאֶכְלוֹ

כִּי וְלָגַד אָמַר בְּרִיךְ אֲפֹתַי לְגַד כְּלִיתָא שְׂרִי וַיִּקְטוּל שְׁלִטוֹנִין עִם מַלְכִין:

(כ) וְלָגַד אָמַר בְּרוּךְ מְרַחֵב גֹּד בְּלִבָּי שְׁכֵן וְטָרַף זְרוּעַ אַף־קִדְקֹד:

לְסַפֵּר צְרִיכִים לֵהִיּוֹת גְּבוּרִים. וְטָרַף זְרוּעַ אַף־קִדְקֹד • הֲרוּגֵיהֶן הָיוּ נִפְרִין, חוֹתְכִים הֲרָאשׁ עִם הַזְרוּעַ בְּמַכָּה אַחַת.

כִּי־◀ בְרוּךְ מְרַחֵב גֹּד • מִלְמַד שֶׁהִיָּה תְּחוּמוֹ שֶׁל גֹּד מְרַחֵב וְהוֹלֵךְ כְּלָפֵי מִזְרַח. כְּלִבָּי שְׁכֵן • לְפִי שֶׁהִיָּה סְמוּךְ לְסַפֵּר. לְפִיכֵךְ נִמְשַׁל בְּאַרְיוֹת, שֶׁכֹּל הַסְמוּכִים

~ נקודות משיחות קודש ~

טעם הקדמת בני גד לבני יהודה - בכבוש הארץ

תַּתָּה לִי עֶרְףָּ" "כִּי יִגְוִסוּ וַיִּהַפְּכוּ לִי עֶרְףָּ". מֵה־שְּׂאִין־בֶּן בְּנֵי גֹד הָיוּ הוֹרְגִים אוֹתָם מִיָּד, "חוֹתְכִים הֲרָאשׁ עִם הַזְרוּעַ בְּמַכָּה אַחַת".
וְהִנֵּה בְּמִלְחָמָה שֶׁבָּעָה עִמָּמִין נִצְטוּוּ "לֹא תַחֲיֶה כָּל נִשְׁמָה", וְלִכְּן הִיָּתָה מַעֲלָה מִיַּחַדָּת בְּכַבוּשׁ הָאָרֶץ וְדוֹקָא בְּבִנֵי גֹד שֶׁהָיוּ הוֹרְגִין אוֹתָם מִיָּד. מֵה־שְּׂאִין־בֶּן אֶצֶל הַיְהוּדָה שֶׁהָיוּ בּוֹרְחִים, שָׁגַם אִם אַחֲרֵי־כֵן יִתְפָּסוּם, יִהְיֶה לָהֶם זְמַן לְהַעֲרִים, כִּהְגָּבְעוּנִים בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ, וּכְהַפְּנֻעִים בִּימֵי מֹשֶׁה (פִּירוּשׁ רש"י נצבים טו, י). וּמִטַּעַם זֶה פָּרַשׁ רש"י בְּפִרְשֵׁת דְּבָרִים עַל הַפְּסוּק "חֲלוּצִים תַּעֲבְרוּ לְפָנַי אַחֲיִכֶם": הֵם הָיוּ הוֹלְכִים לְפָנַי יִשְׂרָאֵל . . לְפִי שֶׁהָיוּ גְבוּרִים וְאוֹיְבִים נוֹפְלִים לְפָנֵיהֶם".
(על־פי לקוטי־שיחות חלק ט עמוד 8 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

וְטָרַף זְרוּעַ אַף־קִדְקֹד: הֲרוּגֵיהֶם הָיוּ נִפְרִין, חוֹתְכִים הֲרָאשׁ עִם הַזְרוּעַ בְּמַכָּה אַחַת (לג, כ. ובפירוש רש"י)
בְּפִסּוּק שְׂלֵאֲתַרְוּ, "וַיִּתְּא רֵאשֵׁי עִם", פָּרַשׁ רש"י שֶׁשֶּׁבֶט גֹּד הָיוּ הוֹלְכִים לְפָנַי הַחֲלוּץ בְּכַבוּשׁ הָאָרֶץ לְפִי שֶׁהָיוּ גְבוּרִים.
וְצִרִיף לְהַבִּין, הָרִי גְבֻרָתָהּ יַעֲקֹב לְשֶׁבֶטִים בְּפִרְשֵׁת וַיְחִי, נֶאֱמַר בְּנוֹגַע לִיהוּדָה "יָדָךְ בְּעֶרְףְּ אוֹיְבֶיךָ גו' גּוֹר אֲרֻנָּה יְהוּדָה גו'" וּמִנְהָ שֶׁנִּמְשַׁל לְאַרְנָה - מִלֶּךְ שְׁבַחַיּוֹת, מִשְׁמַע, שֶׁיְהוּדָה הִיָּה תְּחִזֵּק מִבֵּינֵי הַשְּׁבֶטִים, וּמִדּוּעַ אָמַר לְבִנֵי גֹד לְלַכֵּת לְפָנַי הַחֲלוּץ בְּכַבוּשׁ הָאָרֶץ וְלֹא לְבִנֵי יְהוּדָה?
וַיִּבְּן בְּהַקְדָּם הַחֲלוּץ בֵּין יְהוּדָה לְגֹד, שֶׁעַל יְהוּדָה נֶאֱמַר "יָדָךְ בְּעֶרְףְּ אוֹיְבֶיךָ" שֶׁפָּרוּשׁוֹ שֶׁלֹּרֵב גְּבוּרָתוֹ הָיוּ הָאוֹיְבִים בּוֹרְחִים מִפְּנֵיו, וּכְפָרוּשׁ הַמְצוּדוֹת' עַל הַפְּסוּק "וְאוֹיְבֵי

כֹּא וְאִתְקַבַּל בְּקִדְמַתָּא דִּילָה אַרְי תַּמָּן בְּאַחְסָנָתָהּ מִשָּׁה סְפָרָא וּבֵא דִישְׂרָאֵל קְבִיר וְהוּא נָפַק וְעַל בְּרִישׁ עֲמָא וַכֵּן קָדָם יי עֲבַד וַדינֵוְהִי עִם יִשְׂרָאֵל:

(כא) וַיִּרְא יִרְאָה רֵאשִׁית לֹא בִי־שָׁם חֲלָקַת מְחַקֵּק סָפוֹן וַיִּתְּא רֵאשֵׁי עִם צְדָקַת יְהוָה עֲשֵׂה וּמִשְׁפָּטָיו עִם־יִשְׂרָאֵל: ם

הֵם הָיוּ הוֹלְכִים לְפָנַי הַחֲלוּץ בְּכַבוּשׁ הָאָרֶץ, לְפִי שֶׁהָיוּ גְבוּרִים, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (במדבר לב) "חֲלוּצִים תַּעֲבְרוּ לְפָנַי אַחֲיִכֶם וְגו'". צְדָקַת ה' עֲשֵׂה • שֶׁהָאֱמִינוּ דְּבִרְיָהֶם וְשִׁמְרוּ הַבְּטָחָתָם לַעֲבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן, עַד שֶׁכָּבְשׁוּ וַחֲלָקוּ. דְּבַר אַחֵר: "וַיִּתְּא", מִשָּׁה. "רֵאשֵׁי עִם". צְדָקַת ה' עֲשֵׂה • עַל מִשָּׁה אָמַר.

כִּי־◀ וַיִּרְאָה רֵאשִׁית לֹא • רֵאָה לִיתֵן לוֹ חֲלָק בְּאַרְץ סִיחוֹן וְעוּג, שֶׁהִיא רֵאשִׁית כְּבוּשׁ הָאָרֶץ. בִּי־שָׁם חֲלָקַת מְחַקֵּק • כִּי יַדַע אֲשֶׁר שָׁם בְּנַחֲלָתוֹ חֲלָקַת שְׂדֵה קְבוּרַת מְחַקֵּק, וְהוּא מִשָּׁה. סָפוֹן • אוֹתָהּ חֲלָקָה סָפוּנָה וְטָמוּנָה מִכָּל בְּרִיָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: (לקמן לד) "וְלֹא יַדַע אִישׁ אֶת קְבוּרָתוֹ". וַיִּתְּא • גֹּד. רֵאשֵׁי עִם •

~ יום חמישי כ' תשרי ~

כב וּלְדָן אָמַר דָּן גֹּר אַרְיָה כְּגוֹר אַרְיָן אַרְיָה
שְׁתֵּי מִן נַחֲלֵי דְנָגְדָן מִן מַחְנֵן:

(כב) וּלְדָן אָמַר דָּן גֹּר אַרְיָה יִזְנַק מִן־הַבְּשָׁן:

וּנְלַחְמוּ עִם לְשָׁם, שְׁהִיא פְּמִיאַס, וְהִיא בְּצִפּוֹנִית
מִזְרְחִית, שְׁהִי הַיַּרְדֵּן יוֹצֵא מִמְעַרְת פְּמִיאַס, וְהוּא
בְּמִזְרְחָהּ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְכֵן מֵהַצִּפּוֹן לְדָרוֹם וְכֵלָה
בְּקִצָּה יַם הַמֶּלַח, שְׁהוּא בְּמִזְרַח יְהוּדָה, שְׁנִטְלָה בְּדָרוֹמָהּ
שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שְׁמִפְרָשׁ בְּסִפְרֵי הַשֵּׁשׁ, וְהוּא
שְׁנִיאָמַר: (סו) "וַיֵּצֵא גְבוּל בְּנֵי דָן מִהֶם, וַיַּעֲלוּ בְנֵי דָן
וַיִּלַּחְמוּ עִם לְשָׁם וְגו'", יֵצֵא גְבוּלָם מִכָּל אוֹתוֹ הַרוּחַ
שֶׁהִתְחִילוּ לְנַחַל בוּ.

כ"ג◀ דָּן גֹּר אַרְיָה • אִף הוּא הִזֵּה סְמוּךְ לְסִפְרֵי, לְפִיכֹף
מוֹשְׁלוֹ בְּאַרְיֹת. יִזְנַק מִן־הַבְּשָׁן • פְּתַרְגוּמוֹ, שְׁהִי
הַיַּרְדֵּן יוֹצֵא מִחֶלְקוֹ מִמְעַרְת פְּמִיאַס וְהִיא לְשָׁם שְׁהִיא
בְּחֶלְקוֹ שֶׁל דָּן, שְׁנִיאָמַר: (יהושע ט) "וַיִּקְרָאוּ לְלִשָּׁם דָּן",
וְזוּנִיקוֹ וְקִלּוּחוֹ מִן הַבְּשָׁן. דָּבָר אַחֵר: מַה זְנוּק זֶה
יוֹצֵא מִמְקוֹם אֶחָד וְנִחְלַק לְשֵׁנֵי מְקוֹמוֹת, כִּף שְׁבִטוֹ
שֶׁל דָּן נִטְלוּ חֶלֶק בְּשֵׁנֵי מְקוֹמוֹת, תַּחֲלָה נִטְלוּ בְּצִפּוֹנִית
מְעַרְבִית, עֶקְרוֹן וּסְבִיבוֹתֶיהָ, וְלֹא סִפְקוֹ לָהֶם, וְכֵן

כג וּלְנַפְתָּלִי אָמַר נַפְתָּלִי שְׁבַע רְצוֹן וּמִלָּא
בְּרַכָּן מִן קָדָם יְיָ מַעֲרַב יָם גְּנוּסֵר וְדָרוּמָא
יָרֵת:

(כג) וּלְנַפְתָּלִי אָמַר נַפְתָּלִי שְׁבַע רְצוֹן וּמִלָּא
יְהוָה יָם וְדָרוֹם יִרְשָׁה: ׀

יָדַע, לְקַח, שְׁמַע, כְּשִׁמוּסִיף בוּ ה"א, יְהִיָּה הַטַּעַם
לְמַעֲלָה: שְׁמַעָה, יָדַעָה, סִלְחָה, לְקַחָה, אִף כָּאֵן:
"יִרְשָׁה", לְשׁוֹן צְוִי. וּבְמִסְרַת הַגְּדוּלָּה מְצִינּוּ
ב'אַלְפָּא בֵּיתֵא' לְשׁוֹן צְוִי דְטַעְמִיהוֹן מְלַעִיל.

כ"ד◀ שְׁבַע רְצוֹן • שְׁהִיָּתָה אֶרְצוֹ שְׁבַעָה כָּל רְצוֹן
יוֹשְׁבֵיהָ. יָם וְדָרוֹם יִרְשָׁה • יָם בְּנִתְרָה נִפְלָה בְּחֶלְקוֹ,
וְנִטְלָה מִלָּא חֶבֶל חָרָם בְּדָרוּמָהּ, לְפָרֵשׁ חָרָמִים
וּמְכֻמוֹרוֹת. יִרְשָׁה • לְשׁוֹן צְוִי, כְּמוֹ (דברים א) "עֲלֵה
רֶשׁ", וְהַטַּעַם שְׁלִמַעֲלָה בְּרִי"ש מוֹכִיחַ, כְּמוֹ: יִרְשׁ,

כד וּלְאֲשֵׁר אָמַר בְּרוּךְ מְבַנֵּים אֲשֵׁר יְהִי
רְצוֹן לְאַחֲוֵיהִי וַיְתַרְבִּי בַּמִּפְנוּקִי מִלְכִּין:

(כד) וּלְאֲשֵׁר אָמַר בְּרוּךְ מְבַנֵּים אֲשֵׁר יְהִי רְצוֹן אַחֲוִי
וּמִבְּל בְּשִׁמּוֹן רְגֵלוֹ:

בְּרִזִּית", שְׁהִי בְּנוֹתָיו נְשׂוֹאוֹת לְכַהֲנִים גְּדוּלִים,
הַנִּמְשָׁחִים בְּשִׁמּוֹן זֵית. וּמִבְּל בְּשִׁמּוֹן רְגֵלוֹ • (ספרי)
שְׁהִיָּתָה אֶרְצוֹ מוֹשְׁכַת שְׁמֵן כְּמַעֲזֵן, וּמַעֲשָׂה
שְׁנַצְטָרְכוּ אֲנָשֵׁי לוּדְקִיא לְשִׁמּוֹן, מִנּוּ לָהֶם
פּוֹלְמוֹסְטוֹס אֶחָד וְכו' כְּדֵאִיתָא ב'מִנְחוֹת' (ס"ב).

כ"ה◀ בְּרוּךְ מְבַנֵּים אֲשֵׁר • רְאִיתִי ב'סִפְרֵי': אֵין לָךְ
בְּכָל הַשְּׁבִטִים שְׁנוֹתְבָרָךְ בְּכִנִּים כְּאֲשֵׁר, וְאֵינִי יוֹדַע
כִּי־צָד. יְהִי רְצוֹן אַחֲוִי • שְׁהִיָּה מִתְרַצָּה לְאַחֲוִי
בְּשִׁמּוֹן אֲנִפְקִינּוֹן וּבְקַפְלָאוֹת, וְהֵם מְרַצִּין לוֹ
בְּתוֹבָאָה. דָּבָר אַחֵר: "יְהִי רְצוֹן אַחֲוִי", שְׁהִי בְּנוֹתָיו
נְאוֹת, וְהוּא שְׁנִיאָמַר ב'דְּבָרֵי הַיָּמִים': (ט א) "הוּא אָבִי

~ נקודות משיחות קודש ~

לְבָנִים 'כַּהֲנִים גְּדוּלִים', כְּלוֹמַר: הַכֹּהֵן הַגְּדוֹל נִכְנָס לְקַדְשׁ
הַקְּדָשִׁים, שָׁם הִנֵּה הָאֲרוֹן, שְׁבוּ הַלוּחוֹת, שְׁעֲלִיָּהֶם
תְּקוּקוֹת עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת (לֹא כְּתוּבוֹת בְּדָיו, שְׁהוּא דָּבָר
נוֹסֵף עַל הַקְּלָף); וְכֵן, הָאָדָם וְהַתּוֹרָה שְׁלוֹמֵד הֵם
דָּבָר אֶחָד.

שְׁהִי בְּנוֹתָיו נְאוֹת . . נְשׂוֹאוֹת לְכַהֲנִים גְּדוּלִים (רש"י לג,
כד) יֵשׁ לְשֵׁאל, מַה הַקָּשֶׁר בֵּין שְׁנֵי הַדְּבָרִים. וְיֵשׁ לוֹמַר,
דְּהִנֵּה הַנּוֹי הָאֲמִתִּי שֶׁל אִשָּׁה הוּא צְנִיעוּתָהּ, כָּל כְּבוֹדָהּ
בַּת מְלֶךְ פְּנִימָה. וְצְנִיעוּת מְכִיבָה וּמוֹעִילָה לְכַהֲנָה
גְּדוּלָּה, כְּפִי שְׁנִיאָמַר בְּמִדְרָשׁ שְׁאִשָּׁה צְנוּעָה רְאוּיָה שְׁתַּנְּשֵׂא
לְכַהֵן וְתַעֲמִיד כַּהֲנִים גְּדוּלִים, וּבְנִיחוֹת צְנִיעוּתָהּ זְכָתָהּ
קַמְחִית לְבָנִים שְׁשִׁמְשׁוּ בְּכַהֲנָה גְּדוּלָּה. אִשָּׁה צְנוּעָה זֹכָה

(לקוטי שיחות א עמ' 109)

כה תְּקִיף כְּפִרְזָלָא וְנִחְשָׂא וְכִיּוּמֵי עוֹלָמְתָךְ
תְּקַפְךָ:

(כה) בְּרִזְל וְנִחְשָׂת מְנַעֲלָךְ וְכִיּוּמֵי דְבִבְאָךְ:

נְעוּרֶיךָ, כִּף יְהִי יָמֵי זְקֻנָתְךָ, שֶׁהֵן דּוֹאֲבִים, זָבִים וּמְתֻמּוּטִים. דָּבָר אַחֵר: "וּכְמִיךָ דְבָאֶךָ", וּכְמִיךָ שֶׁהֵם טוֹבִים לָךְ, כְּמִנְיָן יְמֶיךָ כֹּל הַיָּמִים אֲשֶׁר אַתָּם עוֹשִׂים רְצוֹנֹו שֶׁל מְקוֹם יְהִי דְבָאֶךָ, שֶׁכָּל הָאֲרָצוֹת יְהִי דּוֹבְאוֹת כְּסָף וְזָהָב לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁתְּהֵא מְבֻרְכַת בְּפִרוֹת, וְכָל הָאֲרָצוֹת מִתְּפָרְסוֹת הַיָּמֵה וּמִמְשִׁיכוֹת לָהּ כְּסֶפֶס וְזָהָב, אִשְׁקִלוֹנֵיט, הַכְּסָף וְהַזָּהָב כִּלְהֵם, שֶׁהֵן מְזִיבוֹת אוֹתָם לְאַרְצְכֶם.

כ"א «בְּרֹזֶל וּנְחָשֶׁת מְנַעֲלֶךָ» עֲכָשׁוּ הוּא מְדַבֵּר כְּנִגְדַּךְ כָּל יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִי גְבוּרִיהֶם יוֹשְׁבֵים בְּעַרְי הַסֶּפֶר וְנוֹעֲלִים אוֹתָהּ, שְׁלֵא יוֹכְלוּ הָאוֹיְבִים לִיכְנֹס בָּהּ, כְּאֵלוּ הִיא סְגוּרָה בְּמְנַעוּלִים וּבְרִיחִים שֶׁל בְּרֹזֶל וּנְחָשֶׁת. דָּבָר אַחֵר: "בְּרֹזֶל וּנְחָשֶׁת מְנַעֲלֶךָ", אֲרָצְכֶם נְעוּלָה בְּהָרִים שְׁחוֹצְבִין מִהֶם בְּרֹזֶל וּנְחָשֶׁת, וְאַרְצוֹ שֶׁל אֲשֶׁר הִיְתָה מְנַעוּלָה שֶׁל אֲרָץ יִשְׂרָאֵל. וּכְמִיךָ דְבָאֶךָ • וּכְמִיךָ שֶׁהֵם טוֹבִים לָךְ, שֶׁהֵן יָמֵי תְּחִלָּתְךָ, יָמֵי

כו לית אלה פאלהא דישאל דשכנתה בשמיא בסעדרה ותקפה בשמי שמיא:

(כו) אין פאל ישרון רכב שמים בעזרה ובגאותו שחקים:

שמים • הוא אותו אלה שבעזרה, ובגאותו הוא רוכב שחקים.

כ"א «אֵין פֶּאֶל יִשְׁרוֹן • דַּע לָךְ יִשְׁרוֹן, שְׁאִין פֶּאֶל בְּכָל אֱלֹהֵי הָעוֹבְדֵי-כּוֹכְבִים, וְלֹא כְּצוּרָךְ צוּרֶם. רִכַּב

~ יום שישי כ"א תשרי ~

כו מדור אלהא די מלקדמין במימרה מתעבד עלמא ותריה מלקדמך סנאה ואמר שציי:

(כו) מענה אלהי קדם ומתחת זרעת עולם ויגרש מפניך אויב ויאמר השמך:

וכחם חלש מפניו. לעולם אימת הגבה על הנמוך, והוא שהפח והגבורה שלו בעזרה. ויגרש מפניך אויב • ויאמר לך 'השמך אותם'. מענה • כל תבה שצריכה למ"ד בתחלתה, הטיל לה ה"א בסופה.

כ"א «מַעֲנֶה אֱלֹהֵי קֶדֶם • לְמַעוֹן הֵם הַשְּׁחָקִים לְאֱלֹהֵי קֶדֶם, שֶׁקֶדֶם לְכָל אֱלֹהִים, וּבָרַר לוֹ שְׁחָקִים לְשִׁבְתוֹ וּמַעוֹנָתוֹ, וּמִתַּחַת מַעוֹנָתוֹ כָּל בְּעָלֵי זְרוּעַ שׁוֹכְנִים. זְרַעַת עוֹלָם • סִיחוּן וְעוּג וּמְלִכֵי כְּנַעַן, שֶׁהִיוּ תְּקוּפוֹ וּגְבוּרָתוֹ שֶׁל עוֹלָם, לְפִיכָךְ עַל-כֵּרְחֵם יִחַרְדוּ וְיִזְוַעוּ

כח וישאל ישראל לרחצן בלחודוהי פעין ברקתא דברכנון יעקב אבוהון לארעא עבדא עביר וחמר אף שמיא דעלויהון ישמשנון בטלא:

(כח) וישפן ישראל בטח ברד עין יעקב אל-ארץ דגן ותירוש אף-שמי יערפוטל:

כ"א «כָּעֵין הַבְּטָחָה שֶׁהִבְטִיחֶם יַעֲקֹב: (בראשית מח) "וְהָיָה אֱלֹהִים עִמָּכֶם, וְהִשִּׁיב אֶתְכֶם אֶל אֲרָץ אַבְוֹתֵיכֶם". יַעֲרְפוּ • יְטִיפוּ. אֵף שְׁמִי יַעֲרְפוּ-טַל • אֵף בְּרַכְתּוֹ שֶׁל יִצְחָק נּוֹסֶפֶת עַל בְּרַכְתּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב: (שם כו) "וַיִּתֵּן לָךְ הָאֱלֹהִים מַטַּל הַשָּׁמַיִם וְגו'".

כ"א «בְּטַח בְּרַד • כָּל יְחִיד וְיְחִיד "אִישׁ תַּחַת גִּפְנוֹ וְתַחַת תְּאֲנָתוֹ", מִפְּזִיזִין וְאִין צְרִיכִין לְהִתְאַסֵּף וְלִישֵׁב יַחַד מִפְּנֵי הָאוֹיֵב. עֵין יַעֲקֹב • כְּמוֹ: (במדבר יא) "וַעֲזַנּוּ כְּעֵין הַבְּדֹלַח", כְּעֵין הַבְּרִיכָה שֶׁבְּרַכֶּם יַעֲקֹב, לֹא כְּ"בְרַד" שְׁאָמַר יִרְמְיָהּ: (ירמיה טו) "בְּרַד יִשְׁבַּתִּי", אֵלֹא

כט טובך ישאל לית דכותך עמא דפרקנה (מז) קדם יי תקיף בסעדרה ודמן קדמוהי נצחן גבורתך ויכדכו סנאה לך ואת על פריקת צוארי מלכיהון תדרך:

(כט) אשריך ישראל מי כמוך עם נושע ביהוה מגן עזרך ואשר-חרב גאותך ויפחשו איביך לך ואתה על-במותימו תדרך: ם

שלכם • אשריך ישראל מי כמוך • תשועתך בה אשר הוא מגן עזרך, (ואשר היא) חרב גאותך • ויפחשו

כ"א «אֲשֶׁרֶיךָ יִשְׂרָאֵל • לְאַחַר שֶׁפִּרְט לָהֶם הַבְּרִכוֹת, אָמַר לָהֶם: 'מַה לִּי לְפִרְט לָכֶם, כָּלֵל דָּבָר: הַפֵּל

שיעור יומי לשבת קודש כ"ב תשרי ושנים מקרא ואחד תרגום - לד - פרשת וזאת הברכה
 אִיבִידָה לָךְ • כָּגוֹן הַגְּבוּעוֹנִים שְׁאָמְרוּ: (יהושע ט) "מֵאֶרֶץ | תִּדְרֹךְ • כְּעִנְיָן שְׁנֹאֲמַר: (שם י) "שִׁימוּ אֶת רַגְלֵיכֶם עַל
 רְחוֹקָה בָּאוּ עֲבָדֶיךָ וְגו'". וְאֵתָהּ עַל-בְּמוֹתֵימֹו

~ שבת קודש כ"ב תשרי ~

לד (א) וַיַּעַל מֹשֶׁה מֵעֶרְבַת מוֹאָב אֶל-הַר נְבוֹ רֹאשׁ הַפְּסָלָה אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי יְרֵחוֹ וַיִּרְאֶהוּ יְהוָה אֶת-כָּל-הָאָרֶץ אֲתֵּהְגַלְעָד עַד-דָּן:

כ"א מערבבת מואב אל-הר נבו • כמה מעלות היו, ופסען משה בפסיעה אחת. את-כל-הארץ • הראהו את כל ארץ ישראל בשלוטה, והמציקין העתידין להיות מציקין לה. עד-דן • הראהו בני דן עובדים

עבודת כוכבים, שנאמר: (שופטים יח) "ויקִימוּ לָהֶם בְּנֵי דָן אֶת הַפְּסָל", וְהִרְאֶהוּ שְׁמִשׁוֹן שְׁעֵתִיד לְצֵאת מִמֶּנּוּ לְמוֹשִׁיעַ.

~ נקודות משיחות קודש ~

(בעניני הרשות) זכה להשליחות לילך ולומר לאברהם יצחק ויעקב שהקב"ה קיים את שבועתו: ובהקדים – שלכאורה אינו מובן: כִּינֹן שְׂבָגִי יִשְׂרָאֵל הֵם "מֵאֲמִינִים בְּנֵי מֵאֲמִינִים", ועל-אחת-כמה וכמה אברהם אבינו שהוא "ראש למאמינים" – איך שיף לומר שיהיה ספק אצל אברהם בנוגע לקיום שבועתו של הקב"ה, שייצטרכו לשלח לומר לו שהקב"ה קיים את השבועה!?

ובענין זה רואים נקדה נפלאה – שעל-ידי ענין הנריות (בעניני הרשות) הגיע משה רבינו למדרגה נעלית יותר אפלו מאמונתו של אברהם אבינו.

ישנם החושבים שענין הנריות צריך להיות רק בענין של מצוה, כלשון חו"ל: "נריון מקדימין למצות", אבל בענין של רשות – "כל מעשיך יהיו לשם שמים" ו"בכל דרכיך דעהו" – לא נוגע ענין הנריות. ועל זה באה ההוראה המנהגת משה רבינו בעליה להר נבו לראות את הארץ – שאף-על-פי שראתו את הארץ לא היתה ענין של מצוה, כִּי-אם דבר הרשות, מכל-מקום "ויעל משה מערבות מואב אל הר נבו", כִּמְהָ מַעֲלֹת הִיוּ וּפְסָעוֹן מֹשֶׁה בַּפְּסִיעָה אַחַת", שֶׁעָשָׂה זֹאת בְּנִרְיֹוֹת כו', שְׁמֵזָה לְמִדִּים שְׁגָם בְּעִנְיָנֵי הַרְשׁוֹת צְרִיכָה לְהִיֹּוֹת הַהִנְהָגָה בְּאֶפֶן שֶׁל זְרִיֹוֹת.

ויש להוסיף בזה – על-פי האמור לעיל שבשכר הנריות

(שיחת ש"פ האוינו, י"ג תשרי, ה'תשכ"ו)

(ב) וְאֵת כָּל-נִפְתָּלָי וְאֵת-אֶרֶץ אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה וְאֵת כָּל-אֶרֶץ יְהוּדָה עַד הַיָּם הָאֲחֵרוֹן:

יהודה • בשלוטה ובהתרבנה, והראהו מלכות בית דוד ונצחונם. עד הים האחרון • ארץ המערב בשלוטה ובהתרבנה. דבר אחר: אל תקרי "הים האחרון", אלא 'היום האחרון', הראהו הקדוש-ברוך-הוא כל המאצעות שעתידין ליארע לישראל עד שיִקְהוּ הַמַּתִּים.

כ"א וְאֵת כָּל-נִפְתָּלָי • הראהו ארצו בשלוטה ובהתרבנה, והראהו דבורה וברק מקדש נפתלי נלחמים עם סיסרא וחילותיו. וְאֵת-אֶרֶץ אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה • הראהו ארצם בשלוטה ובהתרבנה, והראהו יהושע נלחם עם מלכי כנען, שבא מאפרים, וגדעון שבא ממנשה, נלחם עם מדן ועמלק. וְאֵת כָּל-אֶרֶץ

(ג) וְאֵת-הַנְּגֹב וְאֵת-הַכָּפָר בְּקַעַת יְרֵחוֹ עִיר הַתְּמָרִים עַד-צָעֵר:

ג וְאֵת דְּרוֹמָא וְאֵת מִישְׁרָא בְּקַעַת דִּירְחוֹ קִרְתָּא דְּדִקְלָיָא עַד צָעֵר:

המקדש, שְׁנֵאָמַר: (מלכים א' ז) "בכֹּפֶר הַיִּרְדֵּן יִצְקֶם הַמֶּלֶךְ בַּמַּעֲבָה הָאֲדָמָה".

כ"י • וְאֵת־הַנֶּגֶב • אֶרֶץ הַדְּרוֹם. דָּבָר אַחֵר: מַעֲרַת הַמִּכְפֵּלָה, שְׁנֵאָמַר: (במדבר יג) "וַיַּעֲלוּ בְּנֵגֶב, וַיָּבֹאוּ עַד חֲבֻרֹן". וְאֵת־הַכֶּפֶר • הִרְאָהוּ שְׁלֹמֹה יוֹצֵק כְּלֵי בֵּית

וַיֹּאמֶר יי' לֵה דָא אַרְעָא דִּי קְמִית לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלִיעֲקֹב לְאִמֹר לְזֹרְעָה אֲתַנְּנָה אֲחִיזְתֶּיךָ בְּעֵינֶיךָ וְלִתְמָן לֹא תַעֲבֹר:

(ד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלִיעֲקֹב לְאִמֹר לְזֹרְעָה אֲתַנְּנָה הִרְאִיתִיךָ בְּעֵינֶיךָ וְשָׂמָה לֹא תַעֲבֹר:

הִרְאִיתִיהָ לְךָ, אֲבָל גְּזֵרָה הִיא מִלְּפָנַי שְׂשֻׁמָה לֹא תַעֲבֹר, שְׂאֵלֹוּלֵי כֶּף, הֵייתִי מְקַמְּךָ עַד שֶׁתִּרְאֶה אוֹתָם נְטוּעִים וְקִבּוּעִים בָּהֶן, וְתִלְךָ וְתִגִּיד לָהֶם.

כ"י • לְאִמֹר לְזֹרְעָה אֲתַנְּנָה הִרְאִיתִיךָ • כְּדֵי שֶׁתִּלְךָ וְתִאמַר לְאַבְרָהָם, לְיִצְחָק וְלִיעֲקֹב: 'שְׂבוּעָה שְׁנִשְׁבַּע לָכֶם הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, קִיַּמָּה', וְזֶהוּ "לְאִמֹר", לְכֶף

הַיּוֹמִית תִּמְן מֹשֶׁה עֲבָדָא דְזֵי בְּאַרְעָא דְמוֹאָב עַל מִימְרָא דְזֵי:

(ה) וַיָּמַת שָׁם מֹשֶׁה עַבְד־יְהוָה בְּאֶרֶץ מוֹאָב עַל־פִּי יְהוָה:

סֵפֶר הַתּוֹרָה חֹסֵר כְּלוּם, וְהוּא אוֹמֵר (לעיל לא): "לְקוֹחַ אֵת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה? אֵלֹא הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אוֹמֵר, וּמֹשֶׁה כּוֹתֵב בְּדַמְעוֹ. עַל־פִּי ה' • בְּנִשְׁקָה.

כ"י • וַיָּמַת שָׁם מֹשֶׁה • (כ"ב טו) אֶפְשָׁר מֹשֶׁה מֵת, וְכַתִּיב: "וַיָּמַת שָׁם מֹשֶׁה"? אֵלֹא עַד כָּאֵן כָּתַב מֹשֶׁה, מִכָּאֵן וְאֵילָךְ כָּתַב יְהוֹשֻׁעַ. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אֶפְשָׁר

וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּתֵה בְּחִילְתָא בְּאַרְעָא דְמוֹאָב לְקַבֵּל בֵּית פְּעוּר וְלֹא יָדַע אֲנִשׁ יֵת קִבְרָתָהּ עַד יוֹמָא הַדִּין:

(ו) וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּנֵי בְּאֶרֶץ מוֹאָב מוֹל בֵּית פְּעוּר וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת־קִבְרָתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

אוֹתָם עוֹן אֲשָׁמָה", וְכִי אַחֲרֵים מְשִׁיאִים אוֹתָם? אֵלֹא הֵם מְשִׁיאִים אֶת עַצְמָם. מוֹל בֵּית פְּעוּר • קִבְרוֹ הִזֶּה מוֹכֵן שָׁם מִשְׁשֵׁת יְמֵי בְּרָאשִׁית, לְכַפֵּר עַל מַעֲשֵׂה פְעוּר, וְזֶה אֶחָד מִן הַדְּבָרִים שֶׁנִּבְּרָאוּ בְּעֶרֶב שַׁבַּת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת (אבות פ"ח).

כ"י • וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ • הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּכּוּדוֹ. (ספרי נשא) רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אוֹמֵר: הוּא קִבֵּר אֶת עַצְמוֹ, וְזֶהוּ אֶחָד מִשְׁלֹשֶׁה 'אֶת־יָן שְׁהִיָּה רַבִּי יִשְׁמַעֵאל דּוֹרֵשׁ כֵּן. כִּיּוֹצֵא בּוֹ (במדבר ו) "כִּיּוֹם מָלֵאת יְמֵי נְזוּרֹוּ יָבִיא אוֹתוֹ", הוּא מְבִיא אֶת עַצְמוֹ. כִּיּוֹצֵא בּוֹ (ויקרא כב) "וְהִשְׂאִיו

זוֹמַשָּׁה בַר מֵאָה וְעֶשְׂרִין שָׁנִין כַּד מֵית לֹא כִּהַת עֵינֹוהִי וְלֹא שָׁנָא זִיו יִקְרָא דְאַפּוּהִי:

(ז) וּמֹשֶׁה בֶן־מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה בָּמָתוֹ לֹא־כִּהַתָּה עֵינָיו וְלֹא־נָס לַחֵה:

ז"י • לֹא־כִּהַתָּה עֵינָיו • אֶף מִשְׁמַת. וְלֹא־נָס לַחֵה • לְחֻלּוּחִית שָׂבוּ, לֹא שָׁלַט בּוֹ רִקְבוֹן וְלֹא נִהַפֵּךְ תֵּאָר פְּנָיו.

כ"י • לֹא־כִּהַתָּה עֵינָיו • אֶף מִשְׁמַת. וְלֹא־נָס לַחֵה • לְחֻלּוּחִית שָׂבוּ, לֹא שָׁלַט בּוֹ רִקְבוֹן וְלֹא נִהַפֵּךְ תֵּאָר פְּנָיו.

ח וַיָּבֹאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת מֹשֶׁה בְּמִישְׁרֵיָא דְמוֹאָב תִּלְתִּין יוֹמִין וְשָׁלִימוּ יוֹמֵי כְּבִיתָא אֲבָלֹא דְמֹשֶׁה:

(ח) וַיָּבֹאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה בְּעֶרְבַת מוֹאָב שְׁלֹשִׁים יוֹם וַיִּתְּמוּ יְמֵי כְּבִי אֲבָל מֹשֶׁה:

לְבַעֲלָה, נֹאמַר: (במדבר ט) "כֹּל בֵּית יִשְׂרָאֵל", זְכָרִים וְנִקְבוֹת.

כ"י • בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • הַזְּכָרִים, אֲבָל בְּאֶהְרֹן מִתּוֹךְ שְׁהִיָּה וּרְדָף שְׁלוֹם וְנוֹתֵן שְׁלוֹם בֵּין אִישׁ לְרֵעֵהוּ וּבֵין אִשָּׁה

~ נקודות משיחות קודש ~

הַזְּכָרִים, אֲבָל בְּאֶהְרֹן . . . זְכָרִים וְנִקְבוֹת (רש"י לד, ח) לְכַאֲוֹרָה, מְדוּעַ מְזַכְרִים בְּעַת מֵיתַת מֹשֶׁה אֶת הַחֲסָרוֹן שֶׁלּוֹ לִגְבֵי אֶהְרֹן. וַיֵּשׁ לוֹמַר: אֶהְרֹן עָשָׂה שְׁלוֹם עַל־יְדֵי שְׁשֻׁמָה קִצַּת מִן הָאָמֶת. אֶף מֹשֶׁה, שְׁמַדְתּוֹ אָמַת, אֵינּוּ

<p>בַּעֲבֹדָה שְׁלוֹ, מִדַּת הָאֲמֶת; אֲכַל כְּאֲשֶׁר הִשְׁלִימוּ, הַרְגִישׁ אֶת מַעֲלַת הַנְּהַגַת אֶהְרֹן. (לקוטי שיחות כד עמ' 255)</p>	<p>מִסְגָּל לִפְעַל בְּדֶרֶךְ זו. וַיֵּשׁ בְּזָה מֵה שְׂאִין בְּזָה: מֹשֶׁה – אִינוּ נוֹטָה מִן הָאֲמֶת. אֶהְרֹן – מִבֵּיא שְׁלוֹם לְכָל יְהוּדִי, גַּם אֲדָם בְּזָה שֶׁבִשְׁבִּילֹ מִכְרָחִים לְשִׁנוֹת מִן הָאֲמֶת. בְּמִשְׁךְ חַיִּי מֹשֶׁה, כְּשֶׁהָיָה עֶסוֹק בְּמַלְוֵי תַּפְקִידוֹ, הָיָה עֶסוֹק פְּלוֹ</p>
---	--

(ט) וַיְהוֹשֶׁעַ בֶּן־נֹון מְלֵא רוּחַ חֲכָמָה כִּי־סָמַךְ מֹשֶׁה אֶת־יָדָיו עָלָיו וַיִּשְׁמְעוּ אֵלָיו בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

(י) וְלֹא־קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כַּמֹּשֶׁה אֲשֶׁר יָדָעוּ יְהוָה פָּנִים אֶל־פָּנִים:

כ"ג - אֲשֶׁר יָדָעוּ ה' פָּנִים אֶל־פָּנִים • שֶׁהָיָה לְבוֹ גֵּס בּוֹ וּמִדְבַר אֵלָיו בְּכָל עַת שְׂרוּצָה, כַּעֲנָן שֶׁנֶּאֱמַר: (שמות

(יא) לְכָל־הָאֲתֹת וְהַמּוֹפְתִים אֲשֶׁר שָׁלַח יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָרְעָה וּלְכָל־עַבְדָּיו וּלְכָל־אֶרְצוֹ:

(יב) וּלְכָל־הַיָּד הַחֲזֹקָה וּלְכָל־הַמּוֹרָא הַגָּדוֹל אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָּל־יִשְׂרָאֵל:

כ"ד - וּלְכָל־הַיָּד הַחֲזֹקָה • שֶׁקָּבַל אֶת הַתּוֹרָה בְּלוֹחֹת בְּיָדָיו. וּלְכָל־הַמּוֹרָא הַגָּדוֹל • נְסִים וּגְבוּרוֹת שֶׁבִמְדַבֵּר הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא. לְעֵינֵי כָּל־יִשְׂרָאֵל. שֶׁנֶּאֱמַר לְבוֹ לְשֹׁבֵר הַלוֹחֹת לְעֵינֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: (לעיל

מ"א פסוקים, גאוא"ל סימן. חסלת פרשת וזאת הברכה

~ נקודות משיחות קודש ~

מעלת משה בשבירת הלוחות

<p>”מִשָּׁל לְמִלְךָ שֶׁהִלֵּךְ לְמִדְיַן הַיָּם וְהֵנִיחַ אַרוֹסָתוֹ עִם הַשְּׂפָחוֹת, מִתּוֹךְ קַלְקוּל הַשְּׂפָחוֹת יָצָא עָלֶיהָ שֵׁם רַע. עָמַד שׁוֹשְׁבֵינָה וְקָרַע כְּתֻבָּתָהּ. אָמַר, אִם יֹאמֵר הַמֶּלֶךְ לְהִרְגָהּ, אִמַר לוֹ עֲדִין אֵינָה אֲשֶׁתְּךָ . . הַמֶּלֶךְ זֶה הַקֶּבֶ”ה, הַשְּׂפָחוֹת אֵלּוֹ עָרַב רַב, וְהַשׁוֹשְׁבִין זֶה מֹשֶׁה, אַרוֹסָתוֹ שֶׁל הַקֶּבֶ”ה אֵלּוֹ יִשְׂרָאֵל.”</p> <p>ועל־פי־זו מוכנת בפשטות מעלת משה בשבירת הלוחות, שפעלה זו נעלית יותר משאר מעלותיו הנזכרות</p>	<p>וּלְכָל־הַיָּד הַחֲזֹקָה גו' אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָּל־יִשְׂרָאֵל: לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל - שֶׁנֶּאֱמַר לְבוֹ לְשֹׁבֵר הַלוֹחֹת לְעֵינֵיהֶם (לד, יב. ובפירוש רש"י)</p> <p>וְצִרִיךְ־עֵינָן אֵיךְ מִתְאִים שְׁלֹא־תֵרִי שֶׁהַכְּתוּב מְסַפֵּר עַל הַמַּעֲלוֹת הַגְּדוֹלוֹת וְהַנִּפְלְאוֹת שֶׁל מֹשֶׁה רַבְּנוּ, יִסִּים בְּ”לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל”, שֶׁנֶּאֱמַר לְבוֹ לְשֹׁבֵר הַלוֹחֹת לְעֵינֵיהֶם?</p> <p>וַיֵּשׁ לֹמֵר עַל־פִּי הַמְדַרְשׁ (הובא ברש"י פרשת תשא לד, א):</p>
--	---

בפתוב, שְהָרִי מוֹכֵן גְדֹל וְיָקָר עֲרֹךְ הַתּוֹרָה בְּעֵינֵי מֹשֶׁה רַבְּנֵנו, וּבִפְרָט שֶׁהוּא זֶה שֶׁקִּבְּלָה מִיָּדוֹ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה, וְאֶף־עַל־פִּי־כֵן פֶּאֶשֶׁר רָאָה מֹשֶׁה רַבְּנֵנו, הַרְוֵעָה הַנֶּאֱמָר וְהָאֹהֶב יִשְׂרָאֵל, שֵׁישׁ מְקוֹם לְחֹשׁוֹשׁ שֶׁמִּצִּיאֹתֶם שֶׁל

הַלּוֹחֹת יְכוּלָה לְפַגֵּעַ בְּיִשְׂרָאֵל חֶסֶד־שְׁלוֹם, לֹא הֶסֶס כָּלֵל וּשְׁכַרְם מִיָּד כְּדֵי לְהַצִּיל אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִהַעֲנָשׁ.

(על-פי לקוטי-שיחות חלק ל"ד עמוד 217 - מתוך 'לקראת שבת')

"בשבת ראש חודש מפטירין בציבור הפטרה הקשורה עם ראש חודש - "השמים כסאי" עד והי' מידי חודש בחדשו גו", ולא ההפטרה דפרשת השבוע. ואף על פי כן, ידוע המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, שביחיד - יש לומר גם את ההפטרה דפרשת השבוע. ועל דרך זה בנוגע לשבת חול המועד, שבציבור מפטירין בהפטרה המיוחדת לשבת חול המועד, אבל ביחיד - יש לומר גם את ההפטרה הקשורה עם פרשת השבוע."

התוועדויות חלק א תשמ"ה עמוד 351

עטרת מרים

נַר וַיהוִי כְּכֹלֹת שְׁלֹמֹה לְהַתְּפַלֵּל אֶת־אֱלֹהֵיהֶן אֶת כָּל־הַתְּפִלָּה וְהַתְּחִנָּה הַזֹּאת קָם מִלְּפָנָי מִזְבַּח יְהוָה מִכְרַע עַל־בְּרַכְיוֹ וְכַפְיוֹ פְּרִשׁוֹת הַשָּׁמַיִם בַּעַת הַתְּפִלָּה: נַר וַיַּעֲמֹד וַיְבָרֵךְ אֶת כָּל־קְהַל יִשְׂרָאֵל קוֹל גְּדוֹל לֵאמֹר: נו כָּרַם בְּרַךְ אֶת הָעָם, רָאָה כִּי טוֹב לְבָרֵךְ אֶת ה' בְּרֹאשׁוֹנָה

עטרת מרים

וַחֲקִיו וּמִשְׁפָּטָיו אֲשֶׁר צִוָּה אֶת־אַבְתְּיָנוּ: נַר וַיהוִי דְבָרֵי אֱלֹהֵי הָאֱמוּנִים לְמַעַל אֲשֶׁר הִתְחַנַּנְתִּי לִפְנֵי יְהוָה קִרְבִּים אֱלֹהֵיהֶן אֱלֹהֵינוּ יוֹמָם וְלַיְלָה לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט עִבְדָּו דְּבַר הַנֶּצֶדֶד לוֹ וּמִשְׁפָּט עִמּוֹ יִשְׂרָאֵל לְחַבֵּעַ עַלְבוּנָם מִיַּד הָאוֹיֵב דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ: ס לְמַעַן דַּעַת

וְאָמַר: בְּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר נָתַן מְנוּחָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל כָּל־אֲשֶׁר דִּבֶּר לֹא־נִפְּלָ לַי נַחֲסֵר דְּבַר אֶחָד מִכָּל דְּבָרוֹ הַטּוֹב אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד מֹשֶׁה עִבְדָּו: נו יהי יהוה אלהינו עִמָּנוּ פֶּאֶשֶׁר הָיָה עִם־אַבְתְּיָנוּ אִנְשׁ יוֹר הַמִּדְבָּר, שֶׁתִּהְיֶה הַשְּׂכִינָה שׁוֹרָה עִמָּם בְּחַמִּידוֹת אֱלֹהֵינוּ וְאֵלֹהֵינוּ: נַר לְהַטּוֹת לְכַבְּנוּ אֵלָיו בְּהוֹיֹת הַדְּבַר מִצִּוֵּי לָהֶם לְלַבֵּת בְּכָל־דַּרְכָּיו וְלִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו

הפטרה לשמיני עצרת לשמו"ת

מלכים א פרק ח

נַר וַיהוִי כְּכֹלֹת שְׁלֹמֹה לְהַתְּפַלֵּל אֶת־יְהוָה אֶת כָּל־הַתְּפִלָּה וְהַתְּחִנָּה הַזֹּאת קָם מִלְּפָנָי מִזְבַּח יְהוָה מִכְרַע עַל־בְּרַכְיוֹ וְכַפְיוֹ פְּרִשׁוֹת הַשָּׁמַיִם: נַר וַיַּעֲמֹד וַיְבָרֵךְ אֶת כָּל־קְהַל יִשְׂרָאֵל קוֹל גְּדוֹל לֵאמֹר: נו בְּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר

כָּל־עַמֵּי הָאָרֶץ בְּרֹאשׁוֹתֵם הַשְּׂכִינָה הַנִּפְלְאָה בְּעַמּוֹ כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים אֵין עוֹד: סֵא בֵּן יְהוָה פֶּאֶשֶׁר וְהָיָה לְכַבְּכֶם שְׁלָם עִם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְלַבֵּת בְּחֻקָּיו וְלִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו כִּיֹּם הַזֶּה אֲשֶׁר לְכַבְּכֶם שְׁלָם עִם ה', אֲבָל בְּיֹלֵת זֹאת לֹא תוֹעִיל הַתְּפִלָּה גַם שֶׁתִּהְיֶה בְּבֵית הַזֶּה: סֵב וְהִמְלִיךְ וְכָל־יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ זְבָחִים זָבַח לִפְנֵי יְהוָה: סג וַיִּזְבַּח שְׁלֹמֹה אֶת זְבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר

נָתַן מְנוּחָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל כָּל־אֲשֶׁר דִּבֶּר לֹא־נִפְּלָ דְבַר אֶחָד מִכָּל דְּבָרוֹ הַטּוֹב אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד מֹשֶׁה עִבְדָּו: נו יהי יהוה אלהינו עִמָּנוּ פֶּאֶשֶׁר הָיָה עִם־אַבְתְּיָנוּ אֱלֹהֵינוּ וְאֵלֹהֵינוּ: נַר לְהַטּוֹת לְכַבְּנוּ אֵלָיו לְלַבֵּת בְּכָל־דַּרְכָּיו וְלִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו וְחֻקָּיו וּמִשְׁפָּטָיו אֲשֶׁר צִוָּה אֶת־אַבְתְּיָנוּ: נַר וַיהוִי דְבָרֵי אֱלֹהֵי אֲשֶׁר הִתְחַנַּנְתִּי לִפְנֵי יְהוָה קִרְבִּים אֱלֹהֵיהֶן אֱלֹהֵינוּ יוֹמָם וְלַיְלָה לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט עִבְדָּו וּמִשְׁפָּט עִמּוֹ יִשְׂרָאֵל דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ: ס לְמַעַן דַּעַת כָּל־עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים אֵין עוֹד: סֵא וְהָיָה לְכַבְּכֶם שְׁלָם עִם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְלַבֵּת בְּחֻקָּיו וְלִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו כִּיֹּם הַזֶּה: סֵב וְהִמְלִיךְ וְכָל־יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ זְבָחִים זָבַח לִפְנֵי יְהוָה: סג וַיִּזְבַּח שְׁלֹמֹה אֶת זְבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר זָבַח לַיהוָה בְּקָר

עטרת מרים

שְׁלֹמֹה בָּעַת־הַחֹג אֶת־הַחֹג הַעֹבֵת הַבַּיִת וְכָל־יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ קָהָל
 גָּדוֹל מְלֻבָּא חֲמַת בְּצַפְנֵהָ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עַד־נַחַל מִצְרַיִם בְּרוֹחַ
 לַפְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ שִׁבְעַת יָמִים שֶׁל חֵינֵד וְשִׁבְעַת יָמִים חַג הַסַּבּוֹת
 אַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם רְצוּפִים: סו בַּיּוֹם הַשְּׂמִינִי מִימֵי הַחֹג, הוּא שְׂמִינֵי הַעֲצָת
 שֶׁלָּח אֶת־הָעֵם וְנָטְלוּ מִמֶּנּוּ רְשׁוֹת
 לַלֵּבַת וַיִּבְרְכוּ אֶת־הַמֶּלֶךְ וַיִּלְכוּ
 לְאַהֲלֵיהֶם שְׂמֵחִים וְטוֹבֵי לֵב עַל
 פְּלִיטוֹתָהּ אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה
 לְדָוִד עַבְדּוֹ שֶׁקָּם לוֹ בְּהַסְתָּחוֹ אֲשֶׁר
 בָּנוּ הַיּוֹשֵׁב עַל כְּפָאוֹ בְּנֵה הַבַּיִת
 וְלִישְׂרָאֵל עַמּוֹ כִּי רָאוּ אֲשֶׁר שָׂרְתָה
 הַשְּׂכִינָה בַּבַּיִת הַבְּנוּ:

וַיַּעַשׂ יְהוָה לְדָוִד עַבְדּוֹ כְּכָל־מַצְוֵת
 אֲשֶׁר צִוָּהוּ וְיָשָׁב עַל כְּפָאוֹ
 וְלִישְׂרָאֵל עַמּוֹ כִּי רָאוּ אֲשֶׁר שָׂרְתָה
 הַשְּׂכִינָה בַּבַּיִת הַבְּנוּ:

עטרת מרים

ה לֹא־יִתְנַצֵּב אִישׁ לַפְּנֵיךָ כֹּל יָמֵי חַיֶּיךָ כַּאֲשֶׁר הִיטִיתִי עִם־מֹשֶׁה
 אֶתְּהָ עֹפֵד לֹא אֶרְפֶּךָ לֹא אֶתָּן לְךָ חִילָּה וְלֹא אֶעֱזֹבְךָ: ו חֹזֵק וְאֶמְצָן
 בְּהַתְּנַחַת הָעַם כִּרְאוֹ כִּי אֶתָּה תִּנְחִיל אֶת־הָעַם הַזֶּה אֶת־הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לְאֲבוֹתֶם לָתֵת לָהֶם: ז רֶכֶּס חֹזֵק וְאֶמְצָן מְאֹד
 בַּתּוֹרָה לְשָׂמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכָל־הַתּוֹרָה
 אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה עַבְדִּי כִּי לֹאֵא
 זאת, לֹא תוֹעִיל כְּלָם בְּהַתְּנַחַת הָעַם
 כִּרְאוֹ, אֶל־תִּסְוֹר מִמֶּנּוּ מִסְפָּר
 הַתּוֹרָה יָמִין וּשְׂמֹאל לְמַעַן
 תִּשְׁפִּיל תַּצְלִיחַ כְּכָל אֲשֶׁר תִּלְדֶּה:

הַפְּטֵרָה וְזאת הַבְּרִכָּה־שִׂמַּחַת תּוֹרָה

לְשִׁמּו"ת בַּיהוֹשֻׁעַ פֶּרֶק א

א וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת מֹשֶׁה עַבְדִּי יְהוָה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵינוּשֶׁע בְּיָנוּן
 מִשְׁרַת מֹשֶׁה לֹא־מָוֵה: ב מֹשֶׁה עַבְדִּי מָת כִּי אֵלֵי תִּיה עֲרוֹן מִי, לֹא יִכְלַחֶם
 לַעֲבוֹר אֶת הַיַּרְדֵּן כִּי עָלָיו נִגְדָה לְכָל יַעֲבוֹר וְעַתָּה קוֹם עֲבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן
 הַזֶּה אֶתָּה וְכָל־הָעַם הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לָהֶם לְבָנֵי
 יִשְׂרָאֵל: ג עַל פְּלִימְקוֹם אֲשֶׁר
 תִּדְרֹךְ כִּפְרִיגְלַכֶּם בּוֹ לָכֶם
 נִתְּנָיו כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־מֹשֶׁה:
 ד מִהַמְדַּבֵּר וְהַלְבָּנוֹן הַזֶּה וְעַד־
 הַנְּהַר הַגָּדוֹל נְהַר־פָּרָת כָּל אֶרֶץ
 הַחֲתִים וְעַד־הַיָּם הַגָּדוֹל בְּיַם
 מִבּוֹא הַשָּׁמֶשׁ יְחִיה גְּבוּלְכֶם:

עטרת מרים

וְכַח לַיהוָה בְּקֹר עֲשָׂרִים וּשְׁנַיִם אֶלֶף וְצֵאן מֵאָה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף
 וַיַּחֲנֹכוּ אֶת־בַּיִת יְהוָה הַמֶּלֶךְ וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: סו בַּיּוֹם הַהוּא מְרֻב
 הַקְּרִבּוֹת שֶׁהִקְרִיבוּ קָדִישׁ הַמֶּלֶךְ בְּקִדְשַׁת הַמִּזְבֵּחַ אֶת־תּוֹךְ הַחֲצֵר אֶת רִצְפַת
 חֲצֵר הַכֹּהֲנִים אֲשֶׁר לַפְּנֵי בַיִת־יְהוָה כִּי־עָשָׂה שָׁם עַל הַרְצָפָה הַהִיא
 אֶת־הַעֲלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת
 חֲלָבֵי הַשְּׁלָמִים כִּי־מִזְבַּח
 הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר עָשָׂה שְׁלֹמֹה וְהָיָה רַק
 מִצֹּפֶה נִחֲשֶׁת אֲבָל תַּחֲמוֹ הָיוּ אֲבָנִים
 שְׁלֵמוֹת אֲשֶׁר לַפְּנֵי יְהוָה וְהָיָה
 עֲשָׂרִים עַל עֲשָׂרִים אֵמֶה קָטָן מִהַכִּיל
 מִלְּחִמּוֹק אֶת־הַעֲלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה
 וְאֶת חֲלָבֵי הַשְּׁלָמִים: סו וַיַּעַשׂ

וַיַּעַשׂ יְהוָה לְדָוִד עַבְדּוֹ כְּכָל־מַצְוֵת
 אֲשֶׁר צִוָּהוּ וְיָשָׁב עַל כְּפָאוֹ
 וְלִישְׂרָאֵל עַמּוֹ כִּי רָאוּ אֲשֶׁר שָׂרְתָה
 הַשְּׂכִינָה בַּבַּיִת הַבְּנוּ:

עטרת מרים

ה לֹא־יִתְנַצֵּב אִישׁ לַפְּנֵיךָ כֹּל יָמֵי חַיֶּיךָ כַּאֲשֶׁר הִיטִיתִי עִם־מֹשֶׁה
 אֶתְּהָ עֹפֵד לֹא אֶרְפֶּךָ לֹא אֶתָּן לְךָ חִילָּה וְלֹא אֶעֱזֹבְךָ: ו חֹזֵק וְאֶמְצָן
 בְּהַתְּנַחַת הָעַם כִּרְאוֹ כִּי אֶתָּה תִּנְחִיל אֶת־הָעַם הַזֶּה אֶת־הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לְאֲבוֹתֶם לָתֵת לָהֶם: ז רֶכֶּס חֹזֵק וְאֶמְצָן מְאֹד
 בַּתּוֹרָה לְשָׂמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכָל־הַתּוֹרָה
 אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה עַבְדִּי כִּי לֹאֵא
 זאת, לֹא תוֹעִיל כְּלָם בְּהַתְּנַחַת הָעַם
 כִּרְאוֹ, אֶל־תִּסְוֹר מִמֶּנּוּ מִסְפָּר
 הַתּוֹרָה יָמִין וּשְׂמֹאל לְמַעַן
 תִּשְׁפִּיל תַּצְלִיחַ כְּכָל אֲשֶׁר תִּלְדֶּה:

א וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת מֹשֶׁה עַבְדִּי יְהוָה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵינוּשֶׁע בְּיָנוּן
 מִשְׁרַת מֹשֶׁה לֹא־מָוֵה: ב מֹשֶׁה עַבְדִּי מָת כִּי אֵלֵי תִּיה עֲרוֹן מִי, לֹא יִכְלַחֶם
 לַעֲבוֹר אֶת הַיַּרְדֵּן כִּי עָלָיו נִגְדָה לְכָל יַעֲבוֹר וְעַתָּה קוֹם עֲבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן
 הַזֶּה אֶתָּה וְכָל־הָעַם הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לָהֶם לְבָנֵי
 יִשְׂרָאֵל: ג עַל פְּלִימְקוֹם אֲשֶׁר
 תִּדְרֹךְ כִּפְרִיגְלַכֶּם בּוֹ לָכֶם
 נִתְּנָיו כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־מֹשֶׁה:
 ד מִהַמְדַּבֵּר וְהַלְבָּנוֹן הַזֶּה וְעַד־
 הַנְּהַר הַגָּדוֹל נְהַר־פָּרָת כָּל אֶרֶץ
 הַחֲתִים וְעַד־הַיָּם הַגָּדוֹל בְּיַם
 מִבּוֹא הַשָּׁמֶשׁ יְחִיה גְּבוּלְכֶם:

עטרת מרים

ח לא־יִמוּשׁ סֶפֶר הַתּוֹרָה הָיָה הָאִמּוֹר בְּמִקְרָא שְׁלִפְנוּ מִפִּיךָ וְהִגִּיתָ בוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה לְמַעַן תִּשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכָל־הַפְּתוּב בּוֹ כִּי־אֵין תִּצְלִיחַ אֶת־דְּרָכֶיךָ וְאֵין תִּשְׁפִּיל: ט הֲלוֹא צִוִּיתִיךָ חֻק וְאִמְץ בְּמַלְחָמָה מִלֵּא הָאִיב אֶל־תַּעֲרֵץ וְאֶל־תַּחַת כִּי עִמְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל

אֲשֶׁר תִּלְךָ: י בַּיּוֹם שֶׁתָּמוּ יָמֵי כְבִי אֲבֵל מִשָּׁה וַיְצַו יְהוֹשֻׁעַ אֶת־שֹׁטְרֵי הָעָם לֵאמֹר: יא עֲבְרוּ א בְּקֶרֶב הַמַּחֲנֶה וַצִּוּוּ אֶת־הָעָם לֵאמֹר הִכִּינוּ לָכֶם צִדָּה מִיָּמֵי מֵאֵכֶלֶם וְזוֹלָתִי הִלַּחֵם, כִּי בִשְׂבַעַת בְּאָרֶז שְׁמַת מִשָּׁה לָקְטוּ מִן שְׁהַסְתַּפְקוּ בוֹ עַד ט"ז בַּיּוֹם כִּי בַעֲדוֹ א בְּסוֹף שְׁלֹשֶׁת יָמִים אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה לְבוֹא לְרֶשֶׁת אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם לְרִשְׁתָּהּ: יב וְלִרְאוּבֵנִי וְלַגָּדִי וְלַחֲצֵי שְׂבַט הַמְּנַשֶּׁה אֲמַר יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר: יג זְכוּר עֲלֵיכֶם לְזָכֹר אֶת־הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה אֲתֶכֶם מִשָּׁה עֶבְד־יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מְנִיחַ לָכֶם וְתָמוּ לָכֶם מְקוֹם מְנוּחָה וְנָתַן לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת: יד גְּשִׁיכֶם טַפְכֶּם וּמִקְנֵיכֶם יִשְׁבוּ בָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם מִשָּׁה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם תַּעֲבִרוּ חֲמִשִּׁים מֵאָנָּה לִפְנֵי אַחֵיכֶם כָּל גְּבוּרֵי הַחֵיל שִׁבְכֶם

עטרת מרים

וְעִבְרוּ חֵלְצִים וְעִזְרַתֶּם אוֹתָם: טו עַד אֲשֶׁר־יָנִיחַ יְהוָה א יְמֵן ה' מְקוֹם מְנוּחָה גִם לְאַחֵיכֶם כְּכֶם וַיִּרְשׁוּ גַם־הַמָּה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם וְשַׁבְתֶּם לְאָרֶץ יְרֻשָׁתְכֶם וִירֻשַׁתֶּם אוֹתָהּ אִי תִאֲחָזוּ בָהּ מִכְּלֵי מַעֲרַעַר אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר א נָתַן לָכֶם מִשָּׁה עֶבֶר יְהוָה

בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרַח הַשָּׁמֶשׁ בְּעֶבֶר הַפְּנִימִי, הוֹאֵל וְתִקְמוּ הַתְּנַאי: טז וַיַּעֲנוּ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר כָּל אֲשֶׁר־צִוִּיתָנוּ נַעֲשֶׂה וְלֹא לָבֹד תִּדְבַר הָיָה שֶׁחִבְנוּ עָלָיו מִצַּד הַיָּם, כִּי גִם וְאֶל־כָּל־אֲשֶׁר תִּשְׁלַחְנוּ גִלְדִי: יז כְּכָל אֲשֶׁר־שָׁמְעֵנוּ אֶל־מִשָּׁה בֶּן נִשְׁמַע אֱלִיד רַק אִם יְהוָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ כַּאֲשֶׁר הָיָה עִם־מִשָּׁה וְלֹא זָאת לָבֹד, כִּי גִם: יח כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־יִמְרָה יִמְרֹד אֶת־פִּיךָ וְלֹא־יִשְׁמַע אֶת־דְּבָרֶיךָ לְכָל אֲשֶׁר־תִּצְוֶנוּ וְיָמַת כְּרוֹן מוֹרֵד בְּמַלְכוּת רַק חֻק וְאִמְץ לַעֲנוֹשׁ הַמְּוֹרְדִים וְלֹא לְמַחֹל עַל כְּבוֹדְךָ:

בְּכָל אֲשֶׁר תִּלְךָ: ח לא־יִמוּשׁ סֶפֶר הַתּוֹרָה הָיָה מִפִּיךָ וְהִגִּיתָ בוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה לְמַעַן תִּשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכָל־הַפְּתוּב בּוֹ כִּי־אֵין תִּצְלִיחַ אֶת־דְּרָכֶיךָ וְאֵין תִּשְׁפִּיל: ט הֲלוֹא צִוִּיתִיךָ חֻק וְאִמְץ אֶל־תַּעֲרֵץ וְאֶל־תַּחַת כִּי עִמְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תִּלְךָ: י וַיְצַו יְהוֹשֻׁעַ אֶת־שֹׁטְרֵי הָעָם לֵאמֹר: יא עֲבְרוּ א בְּקֶרֶב הַמַּחֲנֶה וַצִּוּוּ אֶת־הָעָם לֵאמֹר הִכִּינוּ לָכֶם צִדָּה כִּי בַעֲדוֹ א שְׁלֹשֶׁת יָמִים אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן

הַזֶּה לְבוֹא לְרֶשֶׁת אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם לְרִשְׁתָּהּ: יב וְלִרְאוּבֵנִי וְלַגָּדִי וְלַחֲצֵי שְׂבַט הַמְּנַשֶּׁה אֲמַר יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר: יג זְכוּר עֲלֵיכֶם לְזָכֹר אֶת־הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה אֲתֶכֶם מִשָּׁה עֶבְד־יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מְנִיחַ לָכֶם וְנָתַן לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת: יד גְּשִׁיכֶם טַפְכֶּם וּמִקְנֵיכֶם יִשְׁבוּ בָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם מִשָּׁה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם תַּעֲבִרוּ חֲמִשִּׁים מֵאָנָּה לִפְנֵי אַחֵיכֶם כָּל גְּבוּרֵי הַחֵיל וְעִזְרַתֶּם אוֹתָם: טו עַד אֲשֶׁר־יָנִיחַ יְהוָה א לְאַחֵיכֶם כְּכֶם וַיִּרְשׁוּ גַם־הַמָּה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם וְשַׁבְתֶּם לְאָרֶץ יְרֻשָׁתְכֶם וִירֻשַׁתֶּם אוֹתָהּ אֲשֶׁר א נָתַן לָכֶם מִשָּׁה עֶבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרַח הַשָּׁמֶשׁ: טז וַיַּעֲנוּ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר כָּל אֲשֶׁר־צִוִּיתָנוּ נַעֲשֶׂה וְאֶל־כָּל־אֲשֶׁר תִּשְׁלַחְנוּ גִלְדִי: יז כְּכָל אֲשֶׁר־שָׁמְעֵנוּ אֶל־מִשָּׁה בֶּן נִשְׁמַע אֱלִיד רַק יְהוָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ כַּאֲשֶׁר הָיָה עִם־מִשָּׁה: יח כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־יִמְרָה אֶת־פִּיךָ וְלֹא־יִשְׁמַע אֶת־דְּבָרֶיךָ לְכָל

אֲשֶׁר־תִּצְוֶנוּ וְיָמַת רַק חֻק וְאִמְץ:

גם כאשר לפעמים יכול להיות שמצד סיבות שאינן תלויות בו, תהיה אצלו הנהגה שלא כדבעי, הרי זה רק בחיצוניות, אבל בפנימיות הרי הוא טוב כו'
ממומר יום שמחת תורה, ה'תשכ"ח

לוח תהלים

יום ראשון, ט"ז תשרי < פרק כ. מפרק עט עד פרק פב

יום שני, י"ז תשרי < פרק כ. מפרק פג עד פרק פז

יום שלישי, י"ח תשרי < פרק כ. מפרק פח עד סוף פרק פט

יום רביעי, י"ט תשרי < פרק כ. מפרק צ עד פרק צו

יום חמישי, כ' תשרי < פרק כ. מפרק צז עד פרק קג

יום שישי, כ"א תשרי < פרק כ. מפרק קד עד פרק קה

שבת קודש, כ"ב תשרי < פרק כ. מפרק קו עד פרק קז

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם
היה המנהג שכל אחד היה
אומר בכל יום את הקאפיטל
[פרק] תהילים לפי שנות חייו.
למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס
לשנת הכ"א היה אומר פרק
כ"א בתהילים וכן היו אומרים
גם את התהילים לפי שנות בניו
ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו
לתרבות רעה...

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה
לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-
הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין
מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו
שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש
כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות
הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת,
כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות
בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

תניא יומי

~ יום ראשון ט"ז תשרי ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קלד, אך האמת אניד... עד עמ' 268, ואחור ח"ו.

יהודי להיות שבע רצון מכך, שכן יש לו הזכות, שדוקא אותו בחר ה' לעוררו לתשובה, כביטוי לאהבתו המיוחדת של הקדוש-ברוך-הוא אליו.

וּכְמוֹ אֵב רַחֲמָן חֲכָם וְצַדִּיק הַמִּכְהָ בְּנוֹ, שְׂאִין לְבָן חֲכָם

לְהַפְךָ עוֹרָה לְנוֹם, לְמַצֵּא לוֹ עוֹרָה, או

אֶפְלוֹ – לא, מְלִיץ יִשְׂרָאֵל,

לְפָנֵי אָבִיו הַרְחָמָן

וְהַצַּדִּיק וְחַסִּיד, – הרבי

הרי"צ נ"ע העיר באחת

משיחותיו¹³: כשרבנו

הזקן מדבר בפעם

הראשונה אודות אב

המעניש את בנו ומכה

אותו, אין הוא משתמש

בתואר "חסיד", ורק

לאחר מכן, כשהוא מדבר

אודות "מליץ ישראל", שם

הוא משתמש בתואר זה.

שכן, אב המכה את בנו,

הוא אכן רחמן וצדיק

וחכם, אבל לא חסיד, כי

חסיד אינו מכה! על-כל-

פנים רואים אנו, שאם

הבן הוא חכם – לא ינוס

לחפש לו עזרה או מליץ ישר, רק להיות "ישר יחזו פנימו"

– לא עם העורף שלו, אלא עם הפנים שלו, עם אביו – פְּנִיִּם

בְּפָנָיו, – פנים כנגד פנים, לְסַבֵּל הַכְּאוֹתָיו בְּאַהֲבָה, לְטוֹב

לוֹ כָּל הַיָּמִים. וְהֵנָּה, לְמַעַלְהָ בְּחִינַת "פְּנִיִּם" – שלמדנו

לעיל, שמצדו של יהודי צריך להיות ללמעלה האופן והבחינה

של "ישר יחזו פנימו", ו"פנים בפנים", ההיפך מהחזרת

העורף, אלא לחזות באבינו שבשמים פנים אל פנים, הרי

הבחינה של "פנים" למעלה הוא הַרְצוֹן וְהַחֲשֵׁק, אֲשֶׁר

אָבִינוּ שֶׁבְּשָׁמַיִם מְשַׁפֵּעַ לְבָנָיו כָּל טוֹב עוֹלָמִים – גם

העולם הרוחני וגם העולם הגשמי, וְחַיֵּי נֶפֶשׁ וְגוֹן, – הרי כל

זה הוא משפיע, בְּאַהֲבָה וְרַצוֹן, חֲשִׁיקָה וְחַפְצָה, עַל-יְדֵי

תּוֹרַת חַיִּים – שְׁהִיא – התורה היא, רַצוֹנוֹ וְתַבְרִיךְ – אֲשֶׁר

נִתַּן לָנוּ, – השפעה כזו, שהיא באהבה ורצון וכו', היא

אֲךְ הָאֵמֶת אָנִיד לְשׁוֹמְעִים לִי, כִּי אֶהְבֶּה מְקַלְקֶלֶת הַשׁוֹרָה¹¹, וְהֵנָּה הִיא – האהבה היא כְּסוֹת עֵינַיִם שְׁלֵא לְרֹאוֹת הָאֵמֶת, מְרַב אֶהְבְּתֶם לְחַיֵּי הַגּוֹף – שבגלל כך באים חסידים לבקש עצות בענינים גשמיים, כפי שיפרש

להלן; בינתיים מציין

רבנו הזקן, שלא מדובר

כאן חסיד-שלום על אהבת

הגוף סתם, אלא הכוונה

היא אכן: לְשֵׁם שָׁמַיִם, –

רוצים בחיי גוף טובים,

לשם שמים, לְעַבְדוֹ בּוֹ –

עם הגוף, אֵת ה',

בְּרִשְׁפֵי אֵשׁ וְשִׁלְהֶבֶת

גְּדוּלָה מְאַהֲבַת נֶפֶשָׁם

אֵת ה', – הרי למרות

שזה אכן לשם שמים, אך

כיוון שהם כל כך

שקועים בזה, עד שיש

להם גם אהבה לחיי

הגוף, אהבה כזו

המפריעה לסדר, הרי

במילא – וְעַל פִּנְי הַיָּמִם

חָרָה לָהֶם בְּצַעַר הַגּוֹף

חֲסִידוֹשְׁלוֹם ה' יְרַחֵם,

וְאִין יְכוּלִין לְקַבֵּל כְּלָל,

– צער ויסורים, עַד שְׁ – הצער מְעַבְרִים עַל הָעֵתָם, לְבִתָּה

רְגִלֵיהֶם מְעִיר לְעִיר, לְשֵׂאֵל עֲצוֹת מְרַחֵק, – מהו אכן

הטעם שהקדוש-ברוך-הוא נתן יסורים, ואיך יש להתייחס

על-פי תורה לבעיות החיים הגשמיים – אם הדרך היא לא

לבקש עצות על כך אצל תלמידי חכמים וצדיקים? ממשך

רבנו הזקן ומסביר: אלה המתהלכים לבקש עצות איך להיפטר

מהצרות הגשמיות, אין דרכם הדרך הנכונה על-פי תורה. שכן,

בעשותם כך – וְלֹא שְׁעוּ אֵל ה' לְשׁוֹב אֵלָיו בְּרוּחַ נְמוּכָה

וְהַכְנַעַת הַגּוֹף, לְקַבֵּל תּוֹכְחָתוֹ בְּאַהֲבָה, "כִּי – הרי, דוקא

אֵת אֲשֶׁר יֶאֱהֵב ה' וְכוּ"¹² – יוכיח" – מכאן, שבמקום

להתהלך ולחפש עצות איך להיפטר מעונשים גשמיים, על

האדם לחזור בתשובה, שהרי העונשים סימן הם שהקדוש-

ברוך-הוא רוצה שאותו יהודי יעשה תשובה, ויתירה מזו, על

11. ב"ר פנ"ה, ח. 12. משלי ג, יב. 13. ראה סה"ש תש"ד ע' 15.

טעם שהוא, אבל לא שרוצים לתת לו באמת, הרי כשם שבנפש, הפנים, הרצון הפנימי, מופנה ממנו, משתקף הדבר גם בגוף, שהפנים מופנים בשעה שנותנים לו ההשפעה. כך גם כאן – השפעת חיי הגוף לאומות העולם ניתנת רק ברצון החיצוני, בחינת "אחוריים" (הניגוד ל"פנים"), והם נקראים "אלהים אחרים". על-כל-פנים יוצא, שבחינת "פנים" למעלה היא ההשפעה הניתנת לבני ישראל ברצון הפנימי של הקדוש ברוך הוא. וְכָךְ הוּא פְּאָדָם, הַרְצוֹן וְהַחֲשֵׁק – הרצון הפנימי

של האדם, הוּא פְּחִינַת "פְּנִים", – וכשאומרים שצריך להיות "פנים בפנים" מהאדם להקדוש-ברוך-הוא, הכוונה היא לקבל ברצון וחשק (ברצון פנימי) מה שניתן לו מה"פנים" שלמעלה (מהפנימיות שלמעלה), ובענינו הכוונה שיש לקבל התוכחה של הקדוש-ברוך-הוא (שהתבטאה ביסורים גשמיים) ברצון פנימי. וְאִם אֵינוּ מְקַבְּלִים – התוכחה, פְּאָדָה וְרְצוֹן – פְּאָלוּ הוֹפֵךְ עֶרְף וְאַחֲזֵר, חֶסֶד וְשָׁלוֹם.

הנקראת בחינת "פנים", השפעה הבאה מהפנים ופנימיות הרצון שלמעלה, כְּמוֹ שְׂאוּמְרִים: – בשמונה-עשרה, "כִּי בְּאוֹר פְּנֵיךְ נִתְּתָה לָנוּ תּוֹרַת חַיִּים בּוֹ" – לְעֲשׂוֹת בָּהּ – ועל ידה, רְצוֹנוֹ, וְעַל זֶה נִאֶמְרָה: "בְּאוֹר פְּנֵי מַלְךְ חַיִּים, וְרְצוֹנוֹ בּוֹ". מִה־שְׂאוּמְרֵיךְ בֶּן לְעוֹבְדֵי גִלּוּלִים, – לאומות העולם, מְשַׁפֵּעַ חַיֵּי גּוֹפִים¹⁴ שְׁלֹא בְּרְצוֹן וְחֲשִׁיקָה וְחַפְצָה, לְכָךְ נִקְרָאִים "אֱלֹהִים אַחֲרָיִם", שְׂיוֹנְקִים – את חיותם, מְבַחֲינַת "אַחֲזֵרִים". – לא ברצון הפנימי, אלא ברצון

החיצוני, כפי שהוסבר בפרק כ"ב בחלק הראשון של ספר ה"תניא", שבשעה שנותנים דבר לידיו, מסתכלים ישר בפניו כשנותנים לו. שכן, כיוון שבנפש זה בא מהפנים ומהרצון הפנימי של הנפש, כך גם בגוף מתבטא הדבר על ידי ההסתכלות בו בפנים, ואילו כשנותנים דבר לשונא – מפנים את הפנים ממנו. שכן כיוון שבנפש, הפנים, פנימיות הרצון הפנימי, מופנים ממנו, והנתינה היא רק ברצון החיצוני איזה

אגרת הקדש

נתת לנו תורת חיים כו' לעשות בה רצונו וע"ז נאמר באור פני מלך חיים ורצונו כו'. משא"כ לעו"ג משפיע חיי גופם שלא ברצון וחשיקה וחפיצה לכך נק' אלהים אחרים שיונקים מבחי' אחוריים וכך הוא באדם הרצון והחשק הוא בחי' פנים ואם אינו מקבל באהבה ורצון כאלו הופך עורף ואחור ח"ו.

~ יום שני י"ז תשרי ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 268, ועצה היעוצה לקבל... עד עמ' קלה, נס"ו:

גְּדוֹל וְנוֹרָא הַרוֹחֵץ בְּכַבּוּדוֹ וּבְעֲצָמוֹ צוֹאֵת בְּנוֹ יְחִידוֹ, מְרַב¹⁶ אֶהְבְּתוֹ, – לבנו, שהרי זו חריגה מהסדר, שאכן המלך עצמו רוחץ ומנקה את הצואה, רק אהבתו הרבה של המלך אל בנו יחידו מקלקלת את השורה, שהוא עצמו רוחץ את צואתו. כך יש לראות אהבתו הגדולה של הקדוש-ברוך-הוא אליו – בנקותו עונותיו על ידי יסורים. כְּמוֹ

שְׁכַתּוֹב¹⁷: "אִם רָחֵץ ה' צוֹאֵת בְּנוֹת צִיּוֹן בּוֹ, בְּרוּחַ מְשַׁפֵּט¹⁹ בּוֹ"²⁰. וְכַמּוֹם הַפְּנִים אֶל פְּנִים, – כשמתכלים

וְעֲצָה תִיעוּצָה לְקַבֵּל – היסורים, בְּאֶהְבָּה, – שיהיה בכוחו של אדם לקבל את היסורים באהבה, הִיא עֲצַת ה' כְּפִי חֲכָמֵינוּ ז"ל: "לְפִשְׁפֹּשׁ בְּמַעֲשָׂיו", –

כפי שהגמרא¹⁵ אומרת: "אם רואה אדם שיסורין באין עליו יפשפש במעשיו", אחרי אלה ממעשיו שיש לעשות תשובה עליהם, ויעשה תשובה, ויִמְצָא לוֹ עֲוֹנוֹת הַצְּרִיכִין מְרוּק יְסוּרִים, וְנִרְאָה לְעֵין גְּדוֹל אֶהְבְּתוֹ – של הקדוש ברוך הוא, אֵלָיו, – אהבה תְּמַקְלָקֶלֶת הַשּׁוֹרָה, כְּמִשְׁלַל מַלְךְ

אגרת הקדש

ועצה היעוצה לקבל באהבה היא עצת ה' כפי חז"ל לפשפש במעשיו וימצא לו עונות הצריכין מרוק יסורים ויראה לעין גדול אהבתו אליו המקלקלת השורה כמשל מלך גדול ונורא הרוחץ בכבודו ובעצמו צואת בנו יחידו מרוב אהבתו כמ"ש אם רחץ ה' צואת בנות ציון כו' ברוח משפט כו' וכמים הפנים אל פנים תתעורר

14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע דלכאורה כן הוא גם בחיי נפשם. ראה ח"א פכ"ב וספ"ג". 15. ברכות ה, א. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע דבמשל כ' גודל (איכות?) ובמשל רוב (כמות?)". 17. "ישעי' ד, ד. 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בכתוב - את". 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מש' הכולל ליה"ר דביעור חמץ". 20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וראה פרש"י שם".

החיים. **וְאִזּוּ** – כשיבין את אהבתו הגדולה של הקדוש-ברוך-הוא אליו, המתבטאת ביסורים – וזה יעורר בו אהבה להקדוש-ברוך-הוא, לקבל את היסורים באהבה, אז – **"גַּם ה' יִתֵּן הַטּוֹב"**, – מה שטוב גם בגלוי, טוב הנראה והנגלה, שרואים בעיני בשר שזה

טוב, **וַיֵּאָר פָּנָיו אֵלָיו**, – שהפנים והפנימיות שלמעלה יהיו באופן שיהיו נראים בפנים, וטוב לאדם למטה, **בְּכַחֲנֵת אֲהַבָה מְגֹלָה, אֲשֶׁר הֵיטָה תַחֲלָה מְלַבֶּשֶׁת וּמְסַתֶּרֶת בְּתוֹכָהּ מְגֹלָה**, – הבאה מאהבה מסותרת,

הרי זה יבוא באהבה גלויה ובחסדים גלויים, **וַיִּתְמַתְקוּ הַגְּבוּרוֹת בְּשִׂרְשָׁן**, – שבשורש הרי הגבורות הן טוב, אלא שהן יורדות למטה בענין של גבורות ויסורים – הרי הגבורות יתמתקו בשרשן, **וַיִּתְבַּמְּלוּ הַדֵּינִין נְצַח-סְלָח-וְעֵד:**

עם הפנים במים, משתקפים במים אותם פנים, כך הרי גם לב האדם לאדם, לב האדם למטה לאדם העליון – ללמעלה, **תִּתְעוֹרֵר הָאֲהָבָה בְּלֵב כָּל מְשֻׁבֵּל וּמִבֵּין יָקָר מְהוּת אֲהַבַת ה' אֶל הַתְּחַתּוּנִים**, – לאלה הנמצאים בתחתיות

העולם הזה, **אֲשֶׁר הִיא** – אהבתו של הקדוש ברוך הוא, **יָקָרָה וְמוֹכָה מִכָּל חַיֵּי הָעוֹלָמִים בְּלֵב, –** העולמות הרוחניים והגשמיים, **כְּמוֹ שִׁפְתוֹבֵי: "מִה יָקָר חֶסֶדְךָ וְכוּ", –** וכן כתוב²²: **"כִּי טוֹב חֶסֶדְךָ מִחַיִּים כּוּ", כִּי חֶסֶד שֶׁהוּא בְּחֵינַת אֲהָבָה,**

– פנימיות החסד היא אהבה, "אהבת עולם אהבתך על כן משכתך חסד", מאהבה בא חסד, **הוּא חַיֵּי הַחַיִּים שֶׁבְּכָל הָעוֹלָמוֹת, כְּמוֹ שְׂאוּמְרִים: –** בשמונה-עשרה, **"מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד"**. – הרי שחסד ואהבה הם המזון והחיים של

~ יום שלישי י"ח תשרי ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קלה, אהובי אחי ורעיי... עד עמ' קלה, ור"ל.

יַחַד וְסִבּוּנֵי כְּמוֹם, כָּל הַיּוֹם וְכָל הַלַּיְלָה תְּמִיד לֹא יִחְשׂוּ – לא אוכל משה ²⁴ **לֵאמֹר עִם הַסֵּפֶר כָּל אֲשֶׁר בְּלִבִּי. אֵךְ בְּקִצְרָה בְּאֵתִי, כְּמִזְכִּיר וּמַחְזִיר עַל הָרֵאוּשׁוֹת בְּכָלֵל, –** על אותם דברים שרבנו הזקן כבר עורר אליהם, **וּבְפֶרֶט אֶל הַמַּתְנַדְבִּים בְּעַם, –**

המקריבים עצמם, מרצונם החופשי, בענין עבודת התפלה – שעבודת התפלה תהיה הרבה יותר מאשר הסדר הרגיל בזה, **לְעִמּוֹד עַל הָעֲבוּדָה זֹאת תִּפְלָה, –**

כפי שחכמינו ז"ל אומרים²⁶: "איזו היא עבודה שהיא בלב הוי אומר זו תפלה", שהתפלה נקראת עבודה שבלב – עבודה שבלב ועם הלב, **בְּקוֹל רֶם, –** להתפלל בקול רם, – מובן שהכוונה היא מחוץ לשמונה-עשרה שעליה להיות בלחש,

האגרת הבאה נדפסה ונוספה כאן על ידי מסדרי "אגרת הקודש" (הוספת כ"ק רבינו: "לאחרי הוצאות הראשונות דאגה"ק - ראה בהרשימה דהדפוסים), כהוספה לאגרת הקודש סימן כ"ב, למרות שבאופן גלוי לא נראה הקשר בינה לבין האגרת הקודמת.

פרט לכך, שבחלק "אגרת הקודש" סימן כ"ב, שלא נדפס כאן (ב"אגרת הקודש") מתאונן רבנו הזקן על ששאלת עצות בענינים גשמיים מעסיק אותו רבות – אולי יש לכך שייכות לחלק הבא

של האגרת, שם הוא גם כן מתאונן על העיסוקים הרבים המקיפים אותו מכל עבר.

אֲהוּבֵי, אֲחֵי וְרַעֲי! – כך קורא רבנו הזקן לחסידים אליהם הוא כותב אגרת קודש זו, **מְגִדֵּל מִרְדְּתֵי²³ אֲשֶׁר חִקְיָפוּ עָלָי**

אגרת הקדש

אֲהוּבֵי אחי ורעיי מגודל טרדתי אשר הקיפו עלי יחד וסבוני כמים כל היום וכל הלילה תמיד לא יחשו. לא אוכל משה לאמר עם הספר כל אשר בלבי. אך בקצרה באתי כמזכיר ומחזיר על הראשונות בכלל ובפרט אל המתנדבים בעם לעמוד על העבודה זו תפלה בקול רם להתחזק מאד בכל

21. תהלים לו, ת. 22. שם סג, ד. 23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לברר בדפוסים - דלכאורה צ"ל טרדותי ל' רבים כהמשך".
24. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"ד תהלים פח, יח (בהיפך הסדר) - [וכן כמה ל' כאן שלאח"ז]". 25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בתניא שלפנינו: לא אוכל משה, אבל ב"לוח התיקון" תיקן ככפנים. והוא ע"ד לשון הכתוב ישעי' מו, ב. 26. תענית ב, א.

לַעֲשׂוֹת נֶחֱת רוּחַ לְיוֹצְרוֹ. וְעַל זֶה - על רצון כזה שלמעלה לגמרי מהבנה, נִאֶמְרָה²⁷: "כִּי עִם קֶשֶׁה עַרְףְּ הוּא, וְסִלְחָתָּהּ", - כלומר, הסליחה באה, מפני שזה "עם קשה עורף"²⁸, היינו עקשנות ורצון שלמעלה מהבנה - זהו הטעם שיהיה "וסלחת", כִּי הַסִּלְיַחָה

פרט לימים הנוראים, כנזכר ב'שולחן ערוך'²⁷. לְהַתְחַזֵּק מֵאִדּ כַּכֵּל עַז וְתַעֲצוּמוֹת נִגְדַּ כָּל מוֹנֵעַ - מעבודת התפלה, מִבֵּית וּמַחוּץ, - להתחזק כנגד המניעות של עצמו הוא, וכנגד המניעות מהזולת ומענינים חיצוניים, כִּי־ הַזְּקָה - כִּמְשַׁמְעוֹ, - כפי

אגרת הקדש

עוֹ וְתַעֲצוּמוֹת נִגְדַּ כָּל מוֹנֵעַ מִבֵּית וּמַחוּץ בֵּיד הַזְּקָה כִּמְשַׁמְעוֹ שֶׁהוּא רִצוֹן יְרֵיאָיו אֲשֶׁר לַמְעַלָּה מִן הַחֲכָמָה וְהַתְבוּנָה אֲשֶׁר נָתַן ה' בְּהֵמָּה לְדַעַת לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל אֲשֶׁר צוּה ה' בְּהֵשָׁכֵל וְדַעַת. רַק רִצוֹן פְּשוּט וְרוּחַ נְדִיבָה בְּכֹל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לְכֹו לְעִבּוּד עֲבוּדָה תִּמָּה לַעֲשׂוֹת נִרְ לְיוֹצְרוֹ. וְעוֹז'נ כִּי עִם קֶשֶׁה עוֹרְףָּ הוּא וּסִלְחָתָהּ. כִּי הַסִּלְיַחָה הִיא ג'כ לַמְעַלָּה מִן הַחַכְ' כִּי שְׂאֵלוֹ לְחַכְמָה כו' וּמִשֶּׁה רִבִּינוּ ע'ה בִּיקֶשׁ מְדָה כַּנְגַד מְדָה וד'ל.

מַשְׁמַעוֹתוֹ הַפְּנִימִית שֶׁל הַבֵּיתוּי "בֵּיד הַזְּקָה", שֶׁהוּא "רִצוֹן יְרֵאָיו", אֲשֶׁר לַמְעַלָּה מִן הַחֲכָמָה וְהַתְבוּנָה אֲשֶׁר נָתַן ה' בְּהֵמָּה לְדַעַת לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל אֲשֶׁר צוּה ה' בְּהֵשָׁכֵל וְדַעַת, - חֲכָמָה וְהִבְנָה אֵלוֹ הָעֲנִיק הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, שֶׁהֵי "אַתָּה חוֹנֵן לְאָדָם דַּעַת" וכו'; אַךְ הַרְצוֹן

הִיא גְּסִיָּו לַמְעַלָּה מִן הַחֲכָמָה, - כַּשֶּׁם שְׂבֵאָדָם הַרְצוֹן הַפְּשוּט שֶׁלוֹ הוּא לַמְעַלָּה מִשְׁכֵּלוֹ וְחֲכָמָתוֹ - כַּךְ לַמְעַלָּה עֵינַי הַסִּלְיַחָה הוּא לַמְעַלָּה מִהַחֲכָמָה שֶׁלַּמְעַלָּה, כִּי "שְׂאֵלוֹ לְחַכְמָה כו'", - מֵה יָחַא דִּינָה שֶׁל הַנַּפְשׁ הַחוּטָאת - וְעִנָתָה חֲכָמָה: נַפְשׁ כִּי תַחַטַּא תִּישַׁפֵּט וְתִיעַנְשׁ, וְלֹא

שֶׁלַּמְעַלָּה מִהִבְנָה - זוּ הִיא עֲבוּדָתוֹ שֶׁל יְהוּדִי יָרֵא שְׁמַיִם לְהַשִּׁיג רִצוֹן זֶה עַל יְדֵי קְבֵלַת עוֹל, רַק רִצוֹן פְּשוּט - רִצוֹן מוֹפְשָׁט מִהַצְיּוֹר וְהַהֲגָבָלָה שֶׁל הַרְצוֹן הַבֹּא מֵצַד הַשְּׁכֵל, וְ"רוּחַ נְדִיבָה", - לְהַתְמַסֵּרוֹת עֲצִמִית, כַּכֵּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לְכֹו לְעִבּוּד עֲבוּדָה תְּמָה, - שְׂאִין בְּה שׁוֹם עֵינַי אַחַר מַלְבַּד רַק

שְׁתּוּבָה תִּכְפֹּר וְתֵבֵיא סִלְיַחָה לַחֲטָא, כִּפֵּי שְׂמוּבֵא בִירוּשָׁלַמִי³⁰, וּמִשֶּׁה רַבָּנוּ עֲלֵיוֹ-הַשְּׁלֹוֹם בְּקֶשׁ מְדָה כַּנְגַד מְדָה³¹, - בְּאוּתָהּ מְדָה שֶׁהַאָדָם עוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה בְּרִצוֹן שֶׁלַּמְעַלָּה מִהִבְנָה - כַּךְ תּוֹמַשֵׁךְ לוֹ סִלְיַחָה מִמְּדְרִיגָה שֶׁלַּמְעַלָּה מִחֲכָמָה, שֶׁמֶשׁם בֵּאָה הַסִּלְיַחָה, וְנִדִּי לְמִבְּיָן.

~ יום רביעי י"ט תשרי ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קלה, ועוד זאת אדרוש... עד עמ' 270, מלו"ג.

חֲשִׁבוֹנוֹתָיו וְכוּוֹנוֹתָיו, כִּי זוּ מְלַאכֶת שְׁמַיִם הִיא וְלֹא מְלַאכֶת בְּשָׂר וְדָם. - הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא יוֹדַע הַכֵּל, "עֲלִילוֹת מִצְעֵדִי

וְעוֹד זֹאת אֶדְרָשׁ מִמַּעַלְתֵּכֶם, - בְּתַחֲלִילָה, כַּשֶּׁהוּא מְדַבֵּר בְּעֵינָיִם שֶׁבֵּין אָדָם לַמְקוֹם, הַשְׁתַּמַּשׁ רַבְנָו הַזְּקֵן בְּלֶשׁוֹן "כִּמְזַכִּיר

אגרת הקדש

וְעוֹד זֹאת אֶדְרָשׁ מִמַּעַל' שְׂאֵל לְהַשְׁלִיךְ דְּבָרֵי אַחֲרֵיכֶם אֲשֶׁר עָרַכְתִּי שִׁיח לַהֲיוֹת כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל וְהוֹלֶךְ בְּתוֹמוֹ כְּאֲשֶׁר עָשָׂה הָאֱלֹקִי אֶת הָאָדָם יִשְׂרָאֵל לִבְקֶשׁ חֲשִׁבוֹנוֹת רַבִּים מַעֲלִילוֹת מִצְעֵדִי גִבְר וּמַחְשְׁבוֹת אָדָם וְתַחְבּוּלוֹתָיו. כִּי זוּ מַלְאכַת שְׁמַיִם הִיא וְלֹא מַלְאכַת ב'ו'. וְלְהָאֵמִין בְּאֵמוּנָה שְׁלִימָה בְּמִצּוֹת חו'ל וְהוּי שְׁפָל רוּחַ בִּפְנֵי כָּל אָדָם בְּכֹל כִּי יִצְיָא מַלְתָּא וְתַקִּין פַּתְגָּמָא שְׁכ"א מִתּוֹקֵן

וּמַחְזִיר עַל הָרָאוּנוֹת", וְאִילוֹ כֶּעַתָּה, כַּשֶּׁהוּא מִתְחַלֵּל לְדַבֵּר אוֹדוֹת בֵּין אָדָם לַחֲבֵירוֹ - הוּא מַשְׁתַּמֵּשׁ בְּלֶשׁוֹן דְּרִישָׁה, שְׂאֵל לְהַשְׁלִיךְ דְּבָרֵי אַחֲרֵיכֶם, אֲשֶׁר עָרַכְתִּי שִׁיח, לַהֲיוֹת כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל וְהוֹלֶךְ בְּתוֹמוֹ, כַּאֲשֶׁר עָשָׂה הָאֱלֹקִים אֶת הָאָדָם יִשְׂרָאֵל, וְלֹא

אִישׁ - כִּפֵּי הַנוֹסַח בְּתַפְלַת רֵאשׁ הַשֵּׁנָה. וְלְהָאֵמִין בְּאֵמוּנָה שְׁלִמָה בְּמִצּוֹת חו'ל³³: "וְהוּי שְׁפָל רוּחַ בִּפְנֵי כָּל אָדָם" בְּכָלָל, - בְּלִי יוֹצָא מִן הַכֹּלָל³⁴. כִּי יִצְיָא מַלְתָּא וְתַקִּין פַּתְגָּמָא, שְׁבָל אֶחָד

מִתּוֹקֵן מִחֲבֵירוֹ, - שִׁכְן, אַמַּת הַדְּבָר וְנַכְוֵן הַבֵּיתוּי שֶׁכֵּל אַחַד "מִתּוֹקֵן" מִחֲבֵירוֹ, כֵּל אַחַד נַהִיָּה יוֹתֵר טוֹב עַל יְדֵי חֲבֵירוֹ. שִׁכְן,

מִתּוֹקֵן מִחֲבֵירוֹ, - שִׁכְן, אַמַּת הַדְּבָר וְנַכְוֵן הַבֵּיתוּי שֶׁכֵּל אַחַד "מִתּוֹקֵן" מִחֲבֵירוֹ, כֵּל אַחַד נַהִיָּה יוֹתֵר טוֹב עַל יְדֵי חֲבֵירוֹ. שִׁכְן,

27. אדה"ז סק"א ס"ב - ג. 28. תשא לב, ט. 29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דמזה מוכן שזהו למעלותא". 30. מכות פ"ב ה"ו. 31. דב"ר פ"א, ט. 32. ל' הכתוב - קהלת ז, כט. 33. אבות פ"ד מ"ו. 34. בתניא פ"ל מובא גם כן מארז"ל זה בשינויים, ועל כך מעיר הרבי: "בפ"ל מדובר בנוגע לעבודה בעצמו, במלחמת היצר בסומוע"ט וכו" - בזה נוגע התבוננות תביא לפועל במחדו"מ ולכן צ"ל,

כשכולם הם באחדות. ועל בן – ולכן, אהובי ידידי, – אומר רבנו הזקן לחסידים, נא ונא לטרוח בכל לב ונפש לתקוע אהבת רעהו בלבו, ואיש את רעת רעהו אל תחשבו בלבבכם³⁵ פתיב, ולא תעלה על לב לעולם, – לא רק שלא לחשוב, שמשמעותו

יכולה להיות מחשבה ממש, כדאם גם שלא יעלה על הלב אף פעם, ואם תעלה – שאדם סתם, גם מי שהוא במדריתג "בינוני", הרי איננו בעל-הבית על עצמו שלא יעלה בו הרהור כזה – הרי אם יעלה בו הרהור כזה, יהדפנה מלבו, יהדפנה עשן, וכמו מחשבת עבודתה-זרה מממש⁴⁰. – כך יגרש ממחשבתו כל מחשבה רעה על יהודי שני. פי גדולה – עבירת לשון

הרע פנגד – העבירות, עבודתה-זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים, – כפי שהגמרא⁴¹ אומרת "כל המספר לשון הרע מגדיל עוונות כנגד שלש עבירות עבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכות דמים", ואם בדבור פך בו, – שלשון הרע שקול כנגד עבודה-זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים, הרי לשון הרע במחשבה – לחשוב לשון הרע – גרוע מזה בהרבה. וכבר נודע לכל חכם לב יתרון הכשר המחשבה על הדבור, – שהמחשבה פועלת על הנפש יותר מאשר הדיבור, הן לטוב והן למוטב⁴². – בדברים שהם לא טוב אלא שעליהם להיות טוב כשמהפכים את הרע לטוב, הרי, גם בענינים טובים יש למחשבה – מחשבות טובות – השפעה בנפש יותר מאשר לדיבור, וגם בענינים לא טובים, שמחשבות לא טובות יש להן השפעה הרסנית יותר מאשר דיבורים לא טובים, שכן מחשבה היא לבוש המאוחד עם הנפש יותר מאשר דיבור, שלכן מחשבה ישנה תמיד כשם שהנפש ישנה תמיד, ואילו דיבור הרי "עת לדבר" ו"עת לחשות מדובר"⁴³, שכן דיבור אינו מאוחד כל-כך עם הנפש כמו מחשבה. וה' הטוב המכרף את עמו בשלום, ישים עליכם שלום וחסים עד העולם, כנפש אוהב נפשם מלב ונפש:

לכל אחד מעלתו המיוחדת שאיננה בשני, ועל ידי האחדות של כולם יחד מיתוספת לכל אחד המעלה שישנה בשני ואיננה בו. על מה שרבנו הזקן אומר כאן "ועוד זאת אדרוש ממעלתכם", אמר כ"ק אדמו"ר מהור"י צ"צ נ"ע באחת משיחותיו הקדושות³⁵,

שאינ הכוונה שרבנו הזקן כתב זאת אל בני עליה, רבנו הזקן כתב זאת אל חסידים, ופירוש המלים "אדרוש ממעלתכם" הוא, עוררו מעלותיכם. להלן אומר רבנו הזקן: "שלא להשליך דברי אחריכם אשר ערכתי שיח" – "שלא להשליך דברי אחריכם" הוא מקיף, "אשר ערכתי שיח" הוא פנימי (כלומר, שרבנו הזקן פעל בחסידים גם בדרך מקיף וגם בפנימיות), ומה שאומר לאחר מכן: "במצות

חכמינו ז"ל והוי שפל רוח בפני כל אדם בכלל כי יציבא מילתא ותקין פתגמא שכל אחד מתוקן מחבירו" – הכוונה בהוספה "כל אחד מתוקן מחבירו" היא, שעל ידי הזולת נעשה האדם עצמו מתוקן. וכתוב: "כל [איש] ישראל פאיש אחד חברים", כמו שאיש אחד מחבר מאברים רבים, ובהפרדם – אחד מהשני, נוגע בלב, "פי ממנו תוצאות חיים", – כך גם, כפי שרבנו הזקן מסביר בפרוטרוט באגרת הקודש סימן ל"א – שפירוד חסוּשלוּם בין בני ישראל נוגע כביכול בשכינה שהוא ה"לב" של בני ישראל. אס"ב אנחנו היות בלנו פאיש אחד ממש – תבון העבודה בלב, – עבודת התפלה שהיא – כנוצר לעיל – "עבודה שבלב", שענינה לחבר את הנשמה עם מקורה בשכינה, הרי על-ידי שבני ישראל הם באחדות, דבר המביא לאחדות עם השכינה – תביא האחדות לחיזוקה ולקיומה של העבודה שבלב בתפלה, ומפלל הן בו, – כפי הלשון³⁷ "מכלל הן אתה שומע לאו", שבשעה שחסרה האחדות חסוּשלוּם, חסר ב"עבודה שבלב" בתפלה. ועל בן – ולכן, נאמר³⁸: "ולעברו" – את הקדוש ברוך הוא, שכם אחד" דוקא. – כלומר, באותה כוונה, מתי הוא הענין האמיתי של "לעברו" –? כשזה "שכם אחד" דוקא,

ופרטית ובהנהגה דוקא דפ' הקל ממנו וכו' ואין זה שייך לאמונה – ובלבד ששכלו יכריחו להתנהג בפו"מ כו'; באגה"ק מדובר בנוגע שיצטרף (לכל איש ישראל – כולנו כאיש א' ממש, אלא שצריך באווארענען שאם נדמה לו חסרון בפ' או בקבוצת אנשים (אל יחשוב ע"ז וכו' כדלקמן) יאמין (ובכדי שיהי' ממש צ"ל) באמונה שלימה – ואדרבא לא יתבונן בפרטי הנהגת פ' ופ"י. 35. "סה"ש תש"ה ע' 51. 36. שופטים כ, יא. 37. ספרי עקב יא, יט. 38. צפני' ג, ט. 39. זכרי' ח, יז. 40. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי י"ל הדיוק בזה ע"פ מחז"ל דרך על מח' ע"ז שנשנין (קדושין מ, א)". 41. ערכין טו, ב. 42. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "פי' 'למוטב' – בלקו"ת (ס"פ קרח)". 43. ע"פ קהלת ג, ז.

~ יום חמישי כ' תשרי ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 270, כג. בגזירת עירין... עד עמ' קלו, למביני מדע.

שנעשה ביהודי על-ידי לימוד התורה ברבים, כפי שכנית עזו אשר בנבחי מרומים, והשמים ושמי השמים לא יכלכלו אימתה – תשכן ותתגדל בתוך בני ישראל, כמו שכתוב: "כי אני ה' שוכן בתוך בני ישראל" – על-ידי עסק התורה והמצוות בעשרה דוקא, – עשרה

יהודים הם "עדה" ו"ציבור", כמו שאמרנו רז"ל: "אתיא תוך תוך בו". – למדים גזירה- שיה "תוך" "תוך", כתוב ונקדשתי בתוך בני ישראל¹⁰, ובמרגלים שהיו עשרה כתוב¹¹ "מתוך העדה" – למדים מכך שדבר שבקדושה הוא בעשרה יהודים דוקא. באחת משיחותיו הקדושות¹² מעיר כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע,

מדוע ענין זה ש"עדה" הכוונה לעשרה, למדו רבותינו ז"ל מה"תוך" של העדה הרעה של המרגלים, עליהם כתוב¹³ "הבדלו מתוך העדה הרעה הזאת"? והוא אומר שם, שמה רבנו זוהיר "הבדלו" על המקיף של הרע, שכן את הפנימי היה בכוחו לתקן, במילא יש לומר שגם בקדושה הכוונה כאן למקיף של קדושה, כלומר שבעדה של עשרה מיתוסף אור מקיף של קדושה המובדל לגמרי מהאור השורה על פחות מעשרה. ועל זה – על ההשראה של קדושה הנמשכת על-ידי עסק התורה והמצוות בעשרה, נאמר¹⁴: "בקרבת קדוש", – שבחינת "קדוש" שבעצם היא קדוש ומובדל – נמשכת "בקרבת", בפנימיות, בבני ישראל. וכפי שמפרש בשיחה הקדושה האמורה, שלעיל מדובר כשהאור נמשך בבחינה של מקיף, ועתה כשהוא מביא את הפסוק "בקרבת קדוש" הכוונה היא כפי שהמקיף נמשך בפנימיות, ו"אין דבר שבקרבתה בפחות מעשרה". – כפי שהגמרא אומרת שם בברכות, כנוצר לעיל, הרי, כדי שיהיה "בקרבת קדוש" הרי זה דוקא על-ידי לימוד התורה בעשרה. ומשום הכי נמי, אצטריך להו לרז"ל למילף מקרא: "מנן שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה בו". – ולכן צריכים גם חכמינו ז"ל ללמוד מפסוק

כג. באגרת קודש זו, סימן כ"ג, מעורר רבנו הזקן, לעשות קביעות בלימוד "עין יעקב" ברבים בין מנחה למעריב, וכן בהלכה למעשה בשולחן ערוך, ובתור הקדמה לכך הוא מסביר ההפלאה והגדלות העצומות בהשראת השכינה ששורה

אגרת הקדש

בבני ישראל בשעה שהם לומדים תורה בציבור, זוהי מדרגת השכינה שקבלתה בגילוי בתור שכר יכולים רק בעולם הבא, אך בדרך השראה, היא שורה על ובתוך בני ישראל בשעה שלומדים תורה בציבור.

"בגזרת עירין פתגמא ומאמר קדישין", – בגזירת המלאכים נאמרים הדברים, ובמאמר המלאכים הנקראים "קדישין" (קדושים). זהו לשון הפסוק! שחכמינו

ז"ל² (ורבנו הזקן כאן) משתמשים בה על תלמידי חכמים שהם כמלאכי השרת³, שחכמי המשנה שהם כמלאכים אמרו כך, חכמי המשנה עליהם השלום, ששנו במשנתם: "עשרה שיושבין ועוסקין בתורה – שכניה שרויה ביניהם", – זה ענין גבוה יותר מאשר הענין של "אכל בי עשרה שכניתא שריא"⁵, על כל עשרה יהודים הנמצאים יחד במקום אחד שורה שכניה – שכן, אותה השראת השכינה היא רק עליהם, בבחינת מקיף, כפי שאומר בחלק הראשון של ספר ה"תניא" סוף פרק י"א, אך כשעשרה יהודים לומדים תורה ביחד – שורה השכינה "ביניהם", בפנימיות, כי זה כל האדם. – כפי שהגמרא מפרשת בברכות⁶ את הפסוק⁷: "כי זה כל האדם": "כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל זה", ו"אף גם זאת היתה כל ירידתו בעולם הזה" – ירידת הנשמה ממדרגתה הגבוהה לעולם זה – הרי תכלית ירידה זו היא לצורך עליה זו, – שהנשמה מתעלית על-ידי לימוד תורה בציבור, אשר אין עליה למעלה הימנה. – כלומר, העליה שבגללה היתה ירידת הנשמה, נעשית לא רק אחרי הירידה, כשהנשמה עוזבת את הגוף, אלא בעוד הנשמה היא בגוף ישנה כבר עליה שגבוה ממנה אי אפשר להיות כלל בענין השראת השכינה –

1. דניאל ד, יד. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "פסחים לג, א". 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "רש"י שם, עיי"ש". 4. אבות פ"ג משנה ו'. 5. סנהדרין לט, א. 6. ו, ב. 7. קהלת יב, יג. 8. שלח לה, לד. 9. ברכות כא, ב. 10. אמור כב, לב. 11. קרח טז, כא. 12. ספר השיחות תש"ד ע' 29. 13. ישעי' יב, ו.

מהמרובים, ובהתאם לגירסא "ולפי ערך", בוא"ו, הכוונה היא, שככל שהיחידים מרובים יותר כך גדל שכרו של כל יחיד לעצמו. **אָבֵל לְעֵינָיו הַשְּׂרָאָת קָדְשָׁת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא**¹⁴ –

אִין לֹו עֶרְךָ אֵלֵיהֶם בְּלָל. – הקדושה

הנמשכת על ידי לימוד התורה של יחידים, אין לה שום ערך לקדושה הנמשכת מלימוד התורה של ציבור, וְהַתְּפִרָשׁ שְׂבִין הַשְּׂרָאָה לְקִבְעוּת

שְׁכָר – בין השראה של קדושה שנעשית על ידי תורה בציבור, לבין קביעת שכר שנעשה על ידי תורה של יחיד, מוֹכֵן לְמִבְיַי מְדַע.

מהיכן יודעים אנו שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה – קובע לו השי"ת שכר, כפי שהמשנה למדה זאת באבות¹⁴ מהפסוק¹⁵ "ישב בדד וידום כי נטל עליו", צריכים רבותינו ז"ל לימוד

מיוחד על כך. **וְאָף גַּם זֹאת, לֹא מִצְאוּ לוֹ סִמְךָ מִן הַמְּקָרָא אֵלָא לְקִבְעוּת שְׁכָר בְּלָבָד, לְיַחֲד לְפִי עֶרְבּוּ לְפִי [נִסְחָ אַחֵר: וּלְפִי] עֶרְךָ הַמְּרִבִים,** – אם היחיד הוא חלק ממרובים יותר

אך פחות מעשרה – מקבל כל אחד מהם את השכר לפי ערך המרובים המשתתפים בוה. בהתאם לגירסא "לפי ערך" הכוונה היא, שהיחיד מקבל שכרו לפי הערך שיוצא בחלקו בתור חלק

אגרת הקדש

לֹא מִצְאוּ לוֹ סִמְךָ מִן הַמְּקָרָא אֵלָא לְקִבְעוּת שְׁכָר בְּלָבָד לְיַחֲד לְפִי עֶרְכּוֹ לְפִי [נִי"א וּלְפִי] עֶרְךָ הַמְּרִבִים אֲבָל לְעֵינָיו הַשְּׂרָאָת קְדוּשַׁת הַקַּב"ה אִין לֹו עֶרְךָ אֵלֵיהֶם כֻּלָּל וְהַתְּפִרָשׁ שְׂבִין הַשְּׂרָאָה לְקִבְעוּת שְׁכָר מוֹכֵן לְמִבְיַי מְדַע.

~ יום שישי כ"א תשרי ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קלו, כי קביעת שכר... עד עמ' 272, לגמרי.

כל כוחות הנפש הם מוגבלים, וכיוון שהאור המאיר לנפש צריך להתקבל בתוך כוחות הנפש, מן ההכרח הרי שגם האור יהיה מוגבל. ובלשון רבנו הזקן: **לְבָן גַּם אֹרֶךְ ה' הַמְּאִיר בָּהּ** – בנפש, הוא גְּבוּלִי, מְצֻמָּצֵם, וּמִתְּלַבֵּשׁ בְּתוֹכָהּ, – בתוך הנפש, שהנפש תופסת

את אור ה' בפנימיות, וְעַל כֵּן – ולכן, יתְּפַעֵל לֵב מִבְּקִשֵׁי ה' בְּשִׁעַת הַתְּפִלָּה וּכְיוּצֵא בָּהּ, כִּי כוֹ יִשְׁמַח לָכֶם, וְיִגַּל – בגילה גלויה, המתבטאת בִּישָׁה גִילַת וְרִגְוֹ, וְתִתְעַנֵּג נַפְשָׁם בְּנֶעֱם ה' [נִסְחָ אַחֵר: עַל ה' – על הקדוש-ברוך-הוא עצמו] וְאוֹרוֹ, בְּהִגְלוֹתוֹ – כשאור ה' מתגלה

מִמְעַטָּה לְבוֹשׁוֹ הַתּוֹרָה, וְיִצֵּא כְּבָרְךָ חֲצוֹ, – אור כזה שהתחלתו יוצא מלבוש התורה כחץ של ברק לנפש¹⁶. וְזוֹ

כִּי קִבְעוּת שְׁכָר הוּא, שְׂמַאִיר ה' לְנֶפֶשׁ תְּדַרְשֵׁנוּ, בְּאוֹר תּוֹרָתוֹ, שֶׁהוּא מַעְטָה לְבוֹשׁוֹ מִמֶּשׁ, – שהקדוש-ברוך-הוא מתעטף ומתלבש בתורה – ועל ידי לבוש זה מאיר הקדוש-ברוך-הוא לנפשו של יהודי המחפש את ה', החיפוש יכול

להיות בעבודת התפלה שלפני תורה, או בתורה עצמה, כפי שהוא אומר בחלק הראשון של ספר ה"תניא" סוף פרק ל"ז, ש"קורא בתורה" זה כמו בן הקורא לאביו שיבוא אליו ויהיה אתו יחד, וְלָכֵן נִקְרָאת הַתּוֹרָה "אוֹר", שְׂנַאֲמִיר¹⁷: "עֵמָה אֹר כְּשִׁלְמָה"¹⁸, – שזה מוסב על אור התורה שהוא "לבוש"

(שלמה), מפני שהוא בהגבלה, וְהַנֶּפֶשׁ הִיא בְּעֵלְת גְּבוּל וְתַכְלִית בְּכָל בְּחוֹתֶיהָ, – כלומר, גם בכמות וגם באיכות,

אגרת הקדש

כִּי קִבְעוּת שְׁכָר הוּא שְׂמַאִיר ה' לְנֶפֶשׁ תְּדַרְשֵׁנוּ בְּאוֹר תּוֹרָתוֹ שֶׁהוּא מַעְטָה לְבוֹשׁוֹ מִמֶּשׁ וְלָכֵן נִקְרָאת הַתּוֹרָה אֹר שְׂנַאֲמִיר עוֹטָה אֹר כְּשִׁלְמָה וְהַנֶּפֶשׁ הִיא בְּעֵלְת גְּבוּל וְתַכְלִית בְּכָל כְּחוֹתֶיהָ לָכֵן גַּם אֹר ה' הַמְּאִיר בָּהּ הוּא גְּבוּלִי מְצֻמָּצֵם וּמִתְּלַבֵּשׁ בְּתוֹכָהּ וְע"כ יתְּפַעֵל לֵב מִבְּקִשֵׁי ה' בְּשִׁעַת הַתְּפִלָּה וּכְיוּצֵא בָּהּ כִּי כוֹ יִשְׁמַח לָכֶם וְיִגַּל אֵף גִילַת וְרִגְוֹ וְתִתְעַנֵּג נַפְשָׁם בְּנֶעֱם ה' [נִי"א עַל ה'] וְאוֹרוֹ בְּהִגְלוֹתוֹ מִמְעַטָּה לְבוֹשׁוֹ שֶׁהוּא הַתּוֹרָה וְיִצֵּא כְּבָרְךָ חֲצוֹ וְזוֹ

14. פרק ג' משנה ב'. 15. איכה ג, ח. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ידועה הקושיא בזה, דבאבות שם (מ"ב) שנים שיושבין ואין ביניהם ד"ת שכינה שרוי' ביניהם. וי"ל ע"פ משנ"ת באוה"ת עקב ע' תקמב. ברכות ו, א. במגן אבות סוף ח"ו 1) גירסא אחרת באגה"ק זו. 2) ע"פ הבי' שם (כנראה לקוח מהצ"צ) - יש לתרץ הנ"ל. ראה גם תניא מהדר"ק ע' רסא הערה 13 שורה 48. 17. תהלים קד, ב. 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בכ"מ מובא ע"ז הכתוב כי נר מצוה ותורה אור - אבל כאן הכוונה להביא רא' ש"מאיר ה" ע"י תורה אור, "אור תורתו" כמו שע"י "שלמה" מתגלים כמה ענינים דהמלוכבש בה. [ולכן נק' אור - שזהו עילוי לגבי תורה אור מצ"ע - מפני שהוא שלמה שע"י יתגלה ה']. ועיין הצ"צ עה"פ עוטה אור". 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה אגה"ק סו"ס טו שזהו ממקור כו".

וְקַדְשָׁא־בְרִידָהּ הוּא כְּלָא חַד – שהתורה והקדוש-ברוך-הוא הם דבר אחד לגמרי, וְתַבְנִין וְיִשְׂרָה עֲלֵינוּ מִלְמַעְלָה, – "עלינו", מעלינו, בבחינת מקיף, לְהִיּוֹתוֹ כְּלִי גְבוּל וְתַכְלִית וְאֵינוּ מִתְלַבֵּשׁ בְּנַפְשֵׁנוּ וְשִׁכְלָנוּ, וְעַל כֵּן – ולכן, אֵין אֵנוּ מְשִׁיגִים בְּשִׁכְלָנוּ

הַנְּעִימוֹת וְהַעֲרָבוֹת מִ"נַעַם ה'" וְזִיו הַשְּׂכִינָה – שהוא, כְּלִי גְבוּל וְתַכְלִית, אֲשֶׁר מִתְבְּנֵן וְשׂוֹרָה עֲלֵינוּ בְּ"מַעֲשֵׂה יְדֵינוּ", בְּתוֹרָה – הנלמדת, וּמִצְוֹת – הנעשות, בְּרַבִּים דְּוָקָא. – שדוקא בתורה ובמצוות שברבים, ישנה השראה מאור שהוא כלי גבול, וְעַל זֶה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל²⁰: "שְׂכַר מִצְוָה כֶּהָא עֲלָמָא לֵיבָא", – שְׂכַר מִצְוָה בְּעוֹלָם הַזֶּה – אין. שְׂכַר מוֹסַב עַל הָאוֹר וְהַתְּגַלּוֹת הַבְּלָתִי מוֹגְבֵלּוֹת, הַבָּאוֹת עַל יְדֵי מִצְוָה – התגלות זו איננה בְּעוֹלָם הַזֶּה. שְׂכַן הָעוֹלָם הַזֶּה הָרִי תַמְנַהַג בְּצוּרָה

מוֹגְבֵלַת – ולכן אין בעולם הזה התגלות אור בלתי מוגבל, כִּי אִי אֲפָשֶׁר לְעוֹלָם לְהַשִּׁיגוֹ, – את האור שהוא בלי-גבול, כִּי־אֵם בְּהַתְּפַשְׁמוֹת הַנַּפְשׁ מִהַגּוּף. – אז, כְּשֶׁאֵין עַל הַנַּפְשׁ הַהַגְבֵּלוֹת שֶׁמֶן הַגּוּף, בְּכוּחַ הַנַּפְשׁ לְהַשִּׁיג הַתְּגַלּוֹת שְׂכָלִי גְבוּל, וְאֵף גַּם זֹאת – שְׂכָחוֹת הַנַּפְשׁ לְהַשִּׁיג זֹאת אֵז – הָרִי זֶה עַל דְּרָךְ הַחֶסֶד, – הָרִי זֶה חֶסֶד מִהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שְׁנוֹתֵן כּוּחַ לַנַּפְשׁ לְתַפְּסוֹת הַתְּגַלּוֹת כּוֹז, כְּמוֹ שְׂכַתוֹב²³: "וְלֶךְ ה' חֶסֶד, כִּי אֶתְּהַ תִּשְׁלַם לְאִישׁ כְּמַעֲשֵׂהוּ"²⁴, – שְׂתִשְׁלֹם הַשְּׂכָר לְפִי מַעֲשֵׂי הָאָדָם הוּא חֶסֶד מִהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְכְמוֹ שְׂאָמְרוּ רַז"ל²⁵, שְׂתַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נוֹתֵן בַּח בְּצַדִּיקִים כּוֹז. – לְקַבֵּל אֶת שְׂכָרָם לְעֵתִיד לְבוֹא. שְׂכַן, הַשְּׂכָר הוּא הָרִי בְּלָתִי מוֹגְבֵל, וְכַדִּי שֶׁהַנַּשְׂמָה שֶׁהִיא מוֹגְבֵלַת – גַּם אַחֲרֵי שֶׁהִיא מִתְפַּשֵּׁט מִהַגּוּף וְאֵין עֲלֶיהָ הַגְבֵּלוֹת הַגּוּף – תוֹכֵל לְקַבֵּל שְׂכָר שֶׁהוּא בְּלָתִי מוֹגְבֵל, צִדִּיק הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַעֲנִיק לֵה כּוּחַ עַל כֵּן. מִהַשְּׂאִיִן כֵּן בְּמִלְאָכִים²⁶, – שֶׁאֵין בְּכוּחָם לְקַבֵּל הַתְּגַלּוֹת

הִיא קְבִיעַת שְׂכַר הַתּוֹרָה, הַקְּבוּעָה תְּמִיד בְּנַפְשׁ עֲמֻלָּה כְּהָ. – הָרִי שֶׁהַשְּׂכָר שֶׁל תּוֹרָה קְבוּעַ תְּמִיד בְּנַפְשׁ, לֹא רַק בְּעוֹלָם הַבָּא כְּשֶׁהִיָּה שְׂכַר הַמִּצְוָה שׁ"בִּהָאֵי עֲלָמָא לֵיבָא"²⁰ (שֶׁאֵינוּ נִיתֵן בְּעוֹלָם הַזֶּה), אֲלֵא תְּמִיד, גַּם בְּהִיּוֹת הַנַּשְׂמָה בְּגוּף, קְבוּעַ בַּה שְׂכָר זֶה שֶׁל תּוֹרָה, זֶה שְׂכָר וְאוֹר מוֹגְבֵלִים שִׁיכּוּלִים "לְהִתְפַּס" בְּנַפְשׁ גַּם כְּשֶׁהִיא מְלוּבֶשֶׁת בְּגוּף. לְכֵן אוֹמְרִים, גַּם כְּשֶׁאֶחָד יוֹשֵׁב וְלוֹמֵד תּוֹרָה קוֹבַע לוֹ הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שְׂכָר.

אֲבָל הַהֲשָׂרָה – הַשְּׂרָאָה הַשְּׂכִינָה, מֵהַ שְׂאוֹמְרִים "שְׂכִינָה שְׂרוּיָה בִּינֵיהֶם", הִיא הַהֲרָה עֲצוּמָה מְאוֹד ה' הַמְאִיר כְּהָ – בְּנַפְשׁ עֲצוּמָה, לֹא בְּכוּחוֹת הַנַּפְשׁ שֶׁהֵם מוֹגְבֵלִים, כִּי־אֵם בְּנַפְשׁ עֲצוּמָה, כְּלִי גְבוּל וְתַכְלִית, וְאֵינוּ יְכוּלִים לְהַתְּלַבֵּשׁ – בְּפַנְיָמוֹת, בְּנַפְשׁ גְּבוּלִית – בְּנַפְשׁ מוֹגְבֵלַת, כִּי־אֵם – בְּבַחֲנֵיהָ שֶׁל אוֹר מְקִיף

הִיא קְבִיעַת שְׂכַר הַתּוֹרָה הַקְּבוּעָה תְּמִיד בְּנַפְשׁ עֲמֻלָּה בַּה. אֲבָל הַהֲשָׂרָה הִיא הָאָרָה עֲצוּמָה מְאוֹד ה' הַמְאִיר בַּה בְּלִי גְבוּל וְתַכְלִית וְאֵינוּ יְכוּלִים לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּנַפְשׁ גְּבוּלִית כ"א מְקִיף עֲלֶיהָ מִלְמַעְלָה מְרֵאשָׁה וְעַד רְגֵלָה כְּמוֹ שֶׁאֶמְרוּ חו"ל אֲבָל כִּי עֲשֵׂרָה שְׂכִינָתָא שְׂרִיא כְּלוֹמֵר עֲלֵיהֶם מִלְמַעְלָה כְּמ"ש וְיִהִי נוֹעַם ה' עֲלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנֵנָה עֲלֵינוּ כְּלוֹמֵר כִּי נוֹעַם ה' אֲשֶׁר הוֹפִיעַ בְּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ בְּעַסְק הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת דְּאוֹרֵייתָא וְקוּב"ה כּוֹלָא חַד יִתְכּוֹנֵן וְיִשְׂרָה עֲלֵינוּ מִלְמַעְלָה לְהִיּוֹתוֹ בְּלִי גְבוּל וְתַכְלִית וְאֵינוּ מִתְלַבֵּשׁ בְּנַפְשֵׁנוּ וְשִׁכְלָנוּ וְע"כ אֵין אֵנוּ מְשִׁיגִים בְּשִׁכְלָנוּ הַנְּעִימוֹת וְהַעֲרָבוֹת מִנוֹעַם ה' וְזִיו הַשְּׂכִינָה בְּלִי גְבוּל וְתַכְלִית אֲשֶׁר מִתְכּוֹנֵן וְשׂוֹרָה עֲלֵינוּ בְּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת בְּרַבִּים דְּוָקָא. וְע"ז אַרז"ל שְׂכַר מִצְוָה כֶּהָא עֲלָמָא לֵיבָא כִּי אִי אֲפָשֶׁר לְעוֹלָם לְהַשִּׁיגוֹ כִּי אֵם בְּהַתְּפַשְׁמוֹת הַנַּפְשׁ מִהַגּוּף וְאֵף גַּם זֹאת עַל דְּרָךְ הַחֶסֶד כְּמ"ש וְלֶךְ ה' חֶסֶד כִּי אֶתְהַ תִּשְׁלַם לְאִישׁ כְּמַעֲשֵׂהוּ וְכְמוֹ שֶׁאֶמְרוּ רַז"ל שְׂהַקְב"ה נוֹתֵן כַּח בְּצַדִּיקִים כּוֹז. מִשָּׂא"כ בְּמִלְאָכִים כְּמוֹ שֶׁשְׂמַעְתִּי מִרְבוּתִי כִּי

עֲלֵיהָ מִלְמַעְלָה מְרֵאשָׁה וְעַד רְגֵלָה, – מִמְדַרְיָגָה הַעֲלִיוֹנָה שְׂכַנְפֵּשׁ עַד לְמַדְרִיגָה הַתַּחְתּוֹנָה, שְׂכָל כּוּחוֹת הַנַּפְשׁ מוֹקְפִים ב"אֹר ה'" הַבְּלָתִי מוֹגְבֵל, כְּמוֹ שְׂאָמְרוּ חו"ל²¹: "אֲבָל כִּי עֲשֵׂרָה שְׂכִינָתָא שְׂרִיא", – עַל כָּל עֲשֵׂרָה יְהוּדִים שׂוֹרָה שְׂכִינָה, כְּלוּמֵר, עֲלֵיהֶם מִלְמַעְלָה, – הָרִי עַל-דֶּרֶךְ שְׂרַבּוּתֵינוּ ז"ל אוֹמְרִים בְּעֵינֵי הַשְּׂרָאָה הַשְּׂכִינָה שׂוֹרָה עַל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, גַּם כְּשֶׁאֵין הֵם לומדים תורה (כפי שיסביר להלן), שֶׁם הָרִי וְדָאֵי שֶׁהַכוּוֹנָה הִיא לְהַשְׂרָאָה בְּבַחֲנֵת מְקִיף, וְכַפִּי הַלְשׁוֹן "אֲכַל", "עַל כָּל", שֶׁעֲלֵיהֶם בְּבַחֲנֵת מְקִיף מְאִירָה הַשְּׂרָאָה הַשְּׂכִינָה, עַל-דֶּרֶךְ-זֶה גַּם בְּהַשְּׂרָאָה הַשְּׂכִינָה שֶׁעַל יְדֵי תּוֹרָה שֶׁל רַבִּים – הָרִי עֵיקַר הָאוֹר הוּא גַּם כֵּן בְּאוֹפֵן מְקִיף. שְׂכַן, זֶה אוֹר שְׂבַחֲנֵת בְּלִי-גְבוּל שִׁיכּוּל לְהַתְּקַבֵּל בְּנַפְשׁ רַק בְּאוֹפֵן שֶׁל מְקִיף. כְּמוֹ שְׂכַתוֹב²¹: "וְיִהִי נַעַם ה' עֲלֵינוּ, וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנֵנָה עֲלֵינוּ", כְּלוּמֵר, כִּי "נַעַם ה'" אֲשֶׁר הוֹפִיעַ בְּ"מַעֲשֵׂה יְדֵינוּ"²², בְּעַסְק הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, דְּאוֹרֵייתָא

20. קידושין לט, ב. 21. תהלים צ, יז. 22. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע הפי' ב"מעשה ידינו" שזהו עסק התומ"צ". 23. תהלים סב, יג. 24. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דלכאורה באם זהו כמעשהו - מהו החסד - אלא שזהו שיכול לקבלו". 25. סנהדרין ק, ב. 26. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שלא ניתן להם הכח".

ו"ששמעתי מרבתי" הכוונה למורנו הבעל-שם-טוב והרב המגיד ממזריטש. לאחר מכן, אומר שם כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע, אמר הוד כבוד קדושת אאמו"ר (אדוני אבי מורי ורבי), שאלו הן מההלכות שלומדים בגן-עדן אודות מעלת הנשמות

לגבי מלאכים, כפי שהם (המלאכים) מתבטלים מ"אור הוי" ששכינתא שריא (שהשכינה שורה) במעמד עשרה מישראל, למרות שאין הם מדברים בדברי תורה, והוא –

ממשיך כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע לספר – סיפר לי שמונה סיפורים בנוגע להלכות שלומדים בגן עדן, וסיים: וכל זה הוא ב"תניא" הקדמה לכך, לעשות קביעות בכל יום ללמוד "עין יעקב", שהוא אומר על כך שרוב סודות התורה מוסתרים בו וזה מכפר על עוונות האדם. להלן³¹ הוא מביא שם, שהרבי (מהורש"ב) נ"ע אמר לו גם אז, שלחסידיים מלפנים היתה קביעות בחוק לימודים (בלימודים שהיו לומדים כל יום כחוק כל יעבור), שנוסף על השיעורים במשניות, עמוד גמרא ותניא, היו גם לומדים פסקא ב"עין יעקב", ועל-כל-פנים הלכה אחת בקיצור שולחן ערוך שני סעיפים³², אם היה זה סעיף גדול היו לומדים באופן כזה שהיה זה הלכה אחת, ועל פי רוב הלכה אחת חלוקה בשני סעיפים,

בלתי מוגבלת, כְּמוֹ שְׁשִׁמְעֵתִי מְרֵבֹתַי, – הכוונה על הבעל-שם-טוב והמגיד ממזריטש, כִּי אֵלֹהֵי נִמְצָא מְלֵאךְ²⁷ אַחַד²⁸ עוֹמֵד בְּמַעְמַד עֶשְׂרֵה מִיִּשְׂרָאֵל בְּיַחַד, – הרי זה רק מה שעשרה יהודים נמצאים יחד – ש"אכל בי עשרה שכינתא

שריא" – שורה הרי שם השכינה, אַף שְׂאִינָם מְדַבְּרִים בְּדִבְרֵי תוֹרָה – תִּפְּל עָלָיו אֵימָתָה וְיַחַד בְּלִי גְבוּל וְתִכְלִית, מִשְׁכִּינְתָּא דְשְׂרִיא עָלֶיהָ, –

מהשכינה השורה עליהם, עַד שְׁהִיָּה מְתַבְּטֵל מִמְּצִיאֹתָיו לְגַמְרֵי. – מצד הביטול והפחד הגדולים שהיתה משרה עליו השראת השכינה השורה על עשרה מישראל יחד למרות שאין הם עוסקים בשעת מעשה בתורה²⁹. בספר השיחות תש"ד³⁰ מביא כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע, כשאביו למד אתו אגרת קדושה זו בפעם השניה, הרי בשעה שהגיע למה שרבנו הזקן מדבר אודות מעלת הנשמות לגבי מלאכים, ומסיים "כמו ששמעתי מרבתי" וכו' – דיבר הרבי (מהורש"ב) נ"ע אודות הלשון "ששמעתי מרבתי" – שלעיל ב"תניא" פרק ל"ה (בהגהה) כתוב הלשון "ששמעתי ממורי", ואילו כאן הוא אומר הלשון "ששמעתי מרבתי", והוא אמר על כך: "ששמעתי ממורי" הוא מתכוון להוד כבוד קדושת הרב המגיד ממזריטש,

~ שבת קודש כ"ב תשרי ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 272, וע"כ רע בעיני... עד עמ' 272, בוח"ק.

אחרי התפלה, אין הם לומדים תורה, אלא זה נעשה מושב לצים – הרי זה "רע בעיני", ובפרט בין אחי ורעי הננשים אל ה'³⁴, "הנשה" – זו תפלה³⁵, – כלומר אלה

העוסקים בעבודת התפלה, ואחר התפלה או לפניה נעשה "מושב לצים" רחמנא-לצלן, כמו שאמרו

ועל כן, – ולכן, רע בעיני המעשה³³ אשר נעשה תחת השמש בכלל, – כלומר, באלה שעוסקים בעסק או בעבודה, שהם ענינים שתחת השמש (לא כמו תורה שהיא "לעילא מן שמשא", למעלה מן השמש), הרי גם כשהם עושים מה שהוא אומר להלן, שלפני התפלה או

אגרת הקדש

וע"כ רע בעיני המעשה אשר נעשה תחת השמש בכלל ובפרט בין אחיי ורעיי הננשים אל ה' הגשה זו תפלה ואחר התפלה או לפניה נעשה מושב לצים ר"ל כמו שארו"ל

27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע שהרי מלאכים מעלים התפלות גם דצבור". 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע – הכוונה?". 29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הא דהעשרה אינם בטלים כו' ואינם בפחד כו' עכ"ל משום דלא חזי אפילו מזלייהו (ראו צ"ל בחרדה וכמרו"ל בחברי דניאל [מגילה ג, א]), ומוכרח להיות כן דאם לאו – בטלה הבחירה כמובן ממצב חברי דניאל. והתועלת דשכינתא שריא – סיוע (בהעלם) להעבודה". 30. ע' 97-98. 31. ע' 101. 32. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע"ג אם אינו טה"ד: 1) לא ה' נפוך לימודו ברוסיה אפילו בדורות האחרונים. 2) ע"פ רוב כל סעיף – ה' בפ"ע. 3) נדפס לראשונה – בסוף ימי הצ"צ ומחוץ לרוסיה. 4) שו"ע אדה"ז נדפס בתחלת נשיאות אדהאמ"צ, ובטח נקבעו שיעורים בו מאז. וה"ז לימוד ה' פסקות. ומה יגרום לשנות ולהחליף?!". 33. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ל' הכתוב – קהלת ב, יז". 34. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה פרש"י יתרו יט, כב. ותפלות במקום קרבנות תקנום". 35. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ב"ר פמ"ט. פרש"י עה"פ".

השכינה היא באופן של "אסור" – כקשורה נגד רצונה שלא לשרות במקום כזה – הרי יש בכך משום עלבון וקלון לשכינה הנמצאת שם באופן של "מלך אסור וכו'".

אָבֵל יְיָ לְמֵאן דְדַחְקִין לְשְׂכִינְתָא כְּדִּי יוֹקִים לָהּ קְדָשָׁא בְּרִידָה הוּא, – וי לאלה ש'דוחקים' את השכינה, כאשר הקדוש-ברוך-הוא יקים אותה, וימא לָהּ: – ויאמר לה: "התנערי מעפר קומי וגו'"; ועל תלת מילין מתעבבי ישראל בגלותא: – על שלשה דברים מתעכבים בני ישראל בגלות: על דדחקין לשכינתא, – על שהם מצירים לשכינה,

אגרת הקדש

שנים שיושבין ואין בנייהם ד"ת כו' ואם נעשה מושב לצים בעשרה דשכינתא שריא עלייהו אין לך עלבונא וקלנא דשכינתא גדול מזה רחמנא ליצלן ואם אמרו רז"ל על העובר עבירה בסתר שדוחק רגלי השכינה ח"ו העובר עבירה ברכים דוחק כל שיעור קומה של יוצר בראשית כביכול כמ"ש רז"ל אין אני והוא וכו' אלא שמלך אסור ברהטים כו'. אבל ווי למאן דדחקין לשכינתא כד יוקים לה קודשא ב"ה וימא לה התנערי מעפר קומי וגו' ועל תלת מילין מתעכבי ישראל בגלותא על דדחקין לשכינתא ועל דעבדין קלנא בשכינתא וכו' כמ"ש בזוה"ק.

ועל דעבדין קלנא בשכינתא – ועל שגורמים קלון לשכינה, וכו', כמו שפנתוב ב'פותר הקדוש'.

רז"ל³⁶: "שנים שיושבין ואין בנייהם דברי תורה כו'"; – הרי זה מושב לצים, ואם נעשה "מושב לצים" בעשרה, – מישראל, דשכינתא שריא עליהו – שהשכינה שורה עליהם, אין לך עלבונא וקלנא דשכינתא – עלבון וקלון השכינה, גדול מזה רחמנא ליצלן, ואם אמרו רז"ל³⁷ על העובר עברה בסתר ש'דוחק רגלי השכינה' חסד ושלום, – הרי, העובר עברה ב'רכים – דוחק כל שיעור קומה של יוצר בראשית כביכול³⁸, כמו שאמרו רז"ל³⁹: "אין אני והוא וכו'", – יכולין לדור בעולם, הרי שהוא דוחה את השכינה לגמרי, שאין היא יכולה לשרות שם. אלא ש'מלך אסור ב'רהטים' כו'⁴⁰.

36. אבות פרק ג' משנה ב'. 37. קידושין לא, א. 38. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה ע"ח ש' השמות פ"ז. יהל אור ע' תקעג ואילך". 39. סוטה ה, א. 40. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מאגה"ת רפ"ז". 41. כמ"ש ב'שיע' נב, ב. 42. ח"ג עה, ב.

המשך ביאור למס' קידושין ליום שלישי עמ' א

המקשן הסובר שקידושין שאין מסורים לביאה חלים הם, יש להקשות מן הסיפא של המשנה. שבה נאמר כך, מעשה בקמ"ש נשים וכהן – בתוכן שתי אחיות, וליקט אדם אחד בלילה ויסלן של תאנים, וכלכלה זו שלהן היתה, ושל פירות שביעית היתה, ולפיכך היתה מופקרת לכל, ונטל אותו אדם פירות אלו ונתן לאותן נשים ואמר להן, הרי בוללכם מקודשות לי בבלילה זו, ואמרו חכמים שהדין הוא שאין האחיות מקודשות לו. וניתן לדייק מדברי המשנה, שדווקא האחיות הוא דאינן מקודשות לו, הא נכריות – שאר הנשים שאינן קרובות זו לזו, מקודשות.

וממשיך רבא ואומר, שיש לברר היכי דמי – באיזה אופן עוסקת המשנה. אילימא דאמר בוללכם – אם באופן שאמר אותו האדם לכל חמשת הנשים 'כולכן מקודשות לי', כיצד יתכן לומר שרק האחיות אינן מקודשות, בעוד שבשאר הנשים חלו הקידושין, הרי קני את וקמור הוא – הרי זה כנותן מתנה לאדם ואמר לו 'קנה מתנה זו יחד עם החמור', שכל אחד מכם יזכה במחצית המתנה, ואת וקמור לא קנה – שהדין בזה שבאחר והחמור אינו יכול לקנות, לא זכה גם האדם בחלקו, שלא נתכוין הנותן אלא אם יזכו שניהם יחדיו. ואם כן, אף בענין זה יש לומר כן, שלא נתכוין לקדש הנשים אלא אם כן יתקדשו לו כולן, ומאחר שאין האחיות מקודשות, יש לומר בזה שלא חלו הקידושין כלל, אף בשלשת הנשים הנותרות.

ולפיכך יש לו להוציא את שתיהן בגט. רבא אמר לא הוה קידושין – לא חלו קידושין כלל, מאחר שאין קידושין אלו ראויים לביאה, ולפיכך אינן צריכות הימנו גט.

אמר רבא, חכם ושמו בר אחינא אסקרא לי – ביאר לי מקור לסברא זו מן התורה, שנאמר (דברים כד א) 'כי יקח איש אשה ובעלה', 'כי יקח' היינו קידושי כסף, 'ובעלה' שתהא ראויה לביאה, ויש ללמוד מכאן שקידושין המסורין לביאה – שמוותרת היא לו לאחר שקידשה, הוה קידושין, אבל קידושין שאין מסורין לביאה – שאסורה היא לו, לא הוה קידושין.

הגמרא מקשה על דברי רבא מן המשנה: הנין – שנינו במשנתנו, שאדם המקדש אשה ובתה או אשה ואחותה פאחת – בבת אחת, אינן מקודשות, שבאחר ולא ניתן לקדשן בוו אחר זו, לפיכך אף בבת אחת אינן חלות כלל. ומדייקת הגמרא שדווקא אם קידש שתיהן אינן מקודשות, הא אם קידש רק אחת מאשה ובתה, הדינן, שקידש רק את האם או רק את הבת, או שקידש אחת מאשה ואחותה, רק הדינן, רק אחת מן האחיות, ולא פירש איזו מהן הוא מקדש, הרי היא מקודשת, ואמאי – מדוע תהא אחת מקודשת, הא קידושין שאין מסורין לביאה נקחו, שהרי אינו יודע איזו מהן קידש, וכל אחת מהן אסורה עליו מספק, תיבנתא דרבא – לבאורה יש להוכיח שאף קידושין שאין ראויין לביאה חלים, ושלא כדברי רבא.

מתרצת הגמרא: אמר לך רבא, ולמעמיה אימא סיפא – לשיטת

לוח היום יום...

יום ראשון

יום שישי טז תשרי, ב דחג הסוכות [בחול] ה'תש"ד
 בקדוש ה'לילה: שְׁהִתְיַגְגוּ, וְאַחַר־כֵּךְ לִישַׁב בְּסִפֵּה. בְּמִנְחָה אֵין אוֹמְרִים הוֹדוּ, אֲבָל אוֹמְרִים פֶּתַח אֱלֹהֵינוּ. שיעורים. חומש: ברכה, ששי עם פירש"י. תהלים: עט"פב. תניא: אהוביי . . . או"נ מלו"נ.

הצ"צ סיפר: תקס"ט האָבען מיר געהערט פון זיידען דעם זעקסטען מאָל דעם ושאתם מים – הראשון – פון לקו"ת, און עס איז געווען ע"ד ווי די גמרא זאָגט (ירוש' סוכה פ"ה ה"א) שמשם שואבים. יונה האָט מקבל געווען בשמחת בית השואבה גילוי הנבואה, מיר האָבען מקבל געווען עד אין סוף, דער סוף איז אז משיח וועט קומען, שנעץ תחלתן בסופן.

תרגום

ה"צמח צדק" ספר: בשנת תקס"ט שְׁמַעְנוּ מֵהַסְּבֵא [אדמו"ר הזקן] בַּפֶּעַם הַשְּׁשִׁית אֶת [המאמר] "ושאתם מים" – הראשון – שֵׁב"ל קוטי תורה", וְנָה הָיָה בְּדוּמָה לְמָה שֶׁהַגְּמָרָא אוֹמֶרֶת (ירושלמי ספ"ה פ"ה ה' ה"א) שְׁמֵשׁ שׁוֹאֲבִים. יוֹנָה [הנביא] קָבַל בְּשִׂמְחַת בֵּית הַשׁוֹאֵבָה אֶת גִּלּוּי הַנְּבוּאָה, אָנוּ קִבְּלֵנוּ עַד אֵין־סוּף, הַסּוּף הוּא שְׁמֵשִׁיחַ יָבּוּא, שְׁנַעֲוֶץ תַּחֲלָתָן בְּסוּפָן.

יום שני

שבת יז תשרי, שבת חוהמ"ס ה'תש"ד
 גַּם בְּשִׂמְחָה וּבְצִהָלָה. שְׁלוֹם עֲלֵיכֶם, אֵשֶׁת חַיִל, מְזוּמֹר לְדוֹד, דָּא הִיא סְעוּדָתָא, וַיִּתֵּן לָךְ – אוֹמְרִים בְּלַחַשׁ. בְּמוֹסָף – "וּמִנְחָתָם וּנְסִיבֵיהֶם" אַחֲרֵי פְסוּקֵי כָל יוֹם וַיּוֹם. בְּשַׁבָּת אֵין אוֹמְרִים הוֹשַׁעְנוּת. שיעורים. חומש: ברכה, שביעי עם פירש"י. תהלים: פג"ז. תניא: כג. בגזירת . . . קלו כלל.

על־ידי העבודה דנסיונות מתגלה בחינת יחידה שבנפש, כמאמר "חבוקה ודבוקה בך" – התקשרות הנשמה באלקות, ועל־ידי־זה – "טוענת עלך" – בקיום התורה ומצות במסירת נפש, הנה – "יחידה ליחידך" – שמתגלה בחינת יחידה שבנפש, דעל־ידי התגלות זו נהפך יחידה שבנפש בהחמת לאלקות, שהוא ענין התקף בקיום התורה ומצות בחיות פנימי, ובהרגש תענוג גדול והנאה מרבה בעבודת ה', ובכל עניני העולם הן ולאן שוין אצלו בהשואה אמתית, פי נלקח ממנו התענוג וטוב טעם שבענינים הגשמיים.

יום שלישי

יום ראשון יח תשרי, ב דחומ"ס [בחול"ל]

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ברכה, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: פח"פ.
תניא: וההפרש . . . קלו עמלה בה.

אומרים "אום אני חומה" וגם "אדון המושיע", אבל אין מקיפים אלא פעם אחת. אומרים תבת "הושענא" הן בראש והן בסוף - באותם האותיות שאומרים השליח צבור בקול רם. בהשאָר - אומרים רק פעם אחת.
מנהגנו להתחיל בקול רם מאות "ס" או "ע".
מדיקים לעשות הקף שלם, ומשלימים באות "ת".

יום רביעי

יום שני יט תשרי, ג דחומ"ס [בחול"ל]

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ברכה, שני עם פירש"י.
תהלים: צ"צו.
תניא: אבל ההשאה . . . 272 לגמרי.

איתא [מובא בספרים], שכל השנה באמרו בשמונה עשרה "ואת כל מיני תבואתה לטובה", צריך לכוון לחטים למצה ואתרוג - במקום אחד נזכר מלבד הנ"ל גם יין לקדוש - ואז במילא תהיה כל התבואה לטובה.

יום חמישי

יום שלישי כ תשרי, ד דחומ"ס [בחול"ל]

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ברכה, שלישי עם פירש"י.
תהלים: צוקג.
תניא: וע"כ . . . כמ"ש בזה"ק.

בעת הנענועים צריך להגיע עד החוה, מקום שמכים באמירת "אשמנו".
אמר אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] באחת ההתעודיות, שיש לומר שזהו כמו הענין שעל ידי הפכד ראש שקדם התפלה, שמתמרמר בנפשו, על ידי זה דוקא יכול להיות אחר כך התפעלות המדות בתפלה.

יום שישי

יום רביעי כא תשרי, הושענא רבה

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ברכה, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קדיקה.
תניא: ע"כ אהוביי . . . בפירש"י ז"ל שם.

בתקון ליל הושענא רבה גם פּרָשָׁה "ברכה" אומרים רק פעם אחת מקרא - היו יחידים שאדוני אבי מורי ורבי [הרש"ב] צָוּם לְאמֹרָה בְהוֹשַׁעְנָא רַבָּה עִם פְּרוּשׁ רַש"י, וְאִינָה הוֹרָאָה לְרַבִּים. וּבְעֶרְב׃ שְׁמַחַת תּוֹרָה אומרים אותה שנים מקרא ואחד תרגום.

קדם הלל מסירים שתי הכריכות שעל הלולב, ונשארים רק הג' המאגדים ג' המינים יחד. ערוב תבשילין. בהושענא רבה טובלים פורסת המוציא בדבש, אבל לא בשמיני עצרת ושמחת תורה.

שבת קודש

יום חמישי כב תשרי, שמיני עצרת [בארץ ישראל - שמע"צ ושמוח"ת] ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ברכה, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קרקו.
תניא: ובשבת קדש . . . יהי רצון.

מקדשים ואוכלים ושותים בספה בין בלילה בין ביום. הקפות בליל שמיני עצרת. הפטורה: ויהי כבלות - ולישראל עמו.
אין אומרים ה"יהי רצון" ביציאה מן הספה.

שמיני עצרת וראש השנה משתנים בכמה ענייני פגנות ויחודים עליונים, אלא שבראש השנה הם בענין העליה ובשמיני עצרת הם בענין ההמשכה. בראש השנה העבודה פתחוננים בהכנעה ובמרירות עצומה, ובשמיני עצרת היא בקו השמחה.

המשך ביאור למס' קידושין ליום ראשון עמ' א

מקשה הגמרא: יתרגם מדעתיה - וכי רשאי הוא לתרגם הפסוקים כפי דעתו ורצונו, ונתניא - והרי שנינו בברייתא, רבי יהודה אומר כל המתרגם פסוק בצורתו - כפי דברי המקרא בדיוק, הרי זה פדאי - שקרן, מאחר שפעמים רבות אין כוונת הכתוב למשמעות הפשוטה של דברי המקרא. והמפוסף עליו - אדם המוסיף על ביאור המקרא ומפרשו כרצונו, הרי זה מחרף ומגדף - הרי הוא מבזה את הקדוש ברוך הוא, שמפרש את דבריו שלא כהלכה, ואין אנו רשאים לתרגם ולפרש אלא כפי קבלת חכמינו וזכרונם לברכה, וכיצד יתכן שאדם זה יתרגם ויפרש מדעתו.
מתרצת הגמרא, אלא מאי תרגום תרגום דידן - אין כוונת הגמרא שיקרא ויתרגם כפי דעתו ורצונו, אלא שידוע הוא לקרוא במקרא ולפרש על פי תרגום אונקלוס שניתן למשה מסיני.
ומוסיפה הגמרא: והני מילי שאם יודע לקרות שלשה פסוקים הרי היא מקודשת, דאמר לה - לאשה, הרי את מקודשת על דעת שאני קריינא - יודע לקרות, אבל אם אמר לה הרי את מקודשת לי על דעת דקרא אנא - בעל מקרא, בזה הדין הוא שאינה מקודשת עד דקרי אורייתא נביאי וכתובי בדיוקא - אלא אם כן יודע הוא לקרוא את כל התנ"ך בדקדוק, מאחר שמשמעות תיבת 'קרא' היא שידוע לקרוא את כל התורה בצורה מדויקת.
דין נוסף: אדם האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת יעל דעתו שאני שונה, נחלקו האמוראים במשמעות דבריו. חזקיה אמר שכוונתו שהוא שונה הלכות שנאמרו למשה מסיני. ורבי יוחנן אמר שכוונת דבריו שהוא שונה תורה שבכתב. הגמרא מקשה על דברי רבי יוחנן: מיתבי, שנינו בברייתא, שנחלקו התנאים איזו היא משנה, רבי מאיר אמר הלכות למשה מסיני, רבי יהודה אמר מדרש

שבח ממון הן, ולפיכך פליגי ברישא והוא הדין בסיפא - מאחר שכבר נחלק רבי שמעון ברישא לא הוצרך לכפול הדברים בסיפא. אבל הקא - לגבי מקדש על מנת שהוא לוי ונמצא שהוא כהן, דשבעה יוחסים הוא ולא שבח ממון, ויש מקום לומר שמודה בזה רבי שמעון שאין האשה מקודשת מאחר שאינה חפצה בבעל מיוחס, אם איתא דפליגי נתני - אילו היה רבי שמעון נחלק אף בזה היה לו לומר כן במפורש, ומאחר שלא נחלק על המשנה להלן, יש ללמוד מדבריו שבוזה מודה הוא לדברי חכמים, שאם הטעה הבעל את האשה בענייני יוחסין אינה מקודשת.
תירוץ נוסף. איבעית אימא - ואם תרצה יש ליישב הקושיא באופן נוסף, דהקא נמי שבע יוחסים - אף המקדש אשה על מנת שיש לו בת או שפחה ענייני יוחסין הן. דמי סברת מאי מגודלת גדולה ממש - האם סובר אתה ששפחה מגודלת היינו גדולה בשנים, אין הדבר כן, אלא מאי מגודלת גדלת - שפחה חשובה, ולפיכך אין האשה חפצה בה, דאמרה היא לא ניהא לי דשקלה מילי מינאי ואולא נריא קמי שיעבדתי - שאומרת האשה, אין נוח לי בשפחה חשובה, שמחמת חשיבותה רגילה היא לדבר עם השכנות, וחוששת אני שמא תשמע ממני דברים ותלך ותספרם לשכנותי. ועל כן מודה בזה רבי שמעון שקידושי טעות הן.
הגמרא מבארת כמה דינים בענייני קידושי: תנו רבנן, אדם האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאני קריינא - על דעת שידוע אני לקרות בתורה, בין שקרא שלשה פסוקים בלתי הפסקת הרי זו מקודשת, שהרי נתברר כדבריו שידוע הוא לקרות. זו דעת תנא קמא. רבי יהודה אומר עד שקרא ויתרגם - עליו לידע אף לתרגם ולפרש פסוקים אלו שקורא.

המשך ביאור למס' קידושין ליום ראשון עמ' ב

היה באדם שמכר את כל נכסיו, מאחר שהיה בדעתו לעלות לארץ ישראל, ובעיניא דובין לא אמר ולא מידי - אמנם בשעת המכירה לא הזכיר כלל שמוכר משום כך, אלא מכר בסתם. ולאחר מכן נאנס ולא נסתייע בידו לעלות, ועתה חפץ הוא לבטל המכירה. אמר רבא, הוי דברים שבלב - מאחר שלא הזכיר בשעת המכירה שמוכר על דעת לעלות לארץ ישראל, אין זה אלא דברים שבליבו, והדין הוא שדברים שבלב אינם דברים, ולפיכך, אין לבטל מכירה זו אף שלא נסתייע בידו לעלות. מבררת הגמרא: קנא ליה לרבא הא - מהיכן למד רבא דין זה, שדברים שאדם מתנה בליבו אינם נידונים כדברים שהתנה בפיו. אילימא מהא דתנן - אם תאמר שלמד דין זה מן המשנה,

האופן השישי. המקדש על מנת שאין לו בנים, ונמצא שיש לו, או על מנת שיש לו בנים, ונמצא שאין לו, בכל אופנים אלו הדין הוא שאין האשה מקודשת, מאחר שקידושי טעות הם. מוסיפה המשנה, ובבולבם אף על פי שאמרה האשה לאחר מכן בלבי היה להתקדש לו אף על פי שהדבר כן, שאין האמת כפי שאמר המקדש, מכל מקום אינה מקודשת. וכן היא שהשעתו - וכן הוא הדין בכל אופנים אלו והדומים להם, אם הטעתה האשה את המקדש אין קידושיה חלים, אף אם יאמר לאחר מכן שנתכוין לקדשה בכל ענין.
גמרא
ההוא נבא דובין לנכסיה אדעתא למיסק לארץ ישראל - מעשה

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון ט"ז תשרי ~

'כל המנחות טעונות שמן' – איזה שמן?

ולא שאר שמנים". מפורש, אם כן, שבכל המנחות נאמר 'שמן' סתם וכל השמנים כשרים. וכן מוכח מהנאמר בגמרא (מנחות נד, א) "מנחת חוטא מגבלה במים וכשרה", כי מה שנאמר במנחת חוטא שצריכה להיות 'חריבה' (יבשה), היינו חריבה משמן (והביאו הרמב"ם בהל' פסחמ"ק פ"א הי"ד). ואם שמן של מנחות הוא שמן זית בלבד ו'חריבה' האמור במנחת חוטא משמעה רק שלא לשים שמן זית, מדוע רק "מגבלה במים כשרה", הרי גם אם גיבלה בשמן (שאינו שמן זית) כשרה? אלא מכאן שאכן בכל המנחות גם שאר השמנים כשרים, ועל כך באה האזהרה במנחת חוטא שתהא חריבה מכל השמנים, ורק אם גיבלה במים כשרה. ומשמעות דברי הרמב"ם (בספר המצות ובהקדמתו לפיהמ"ש במנחות), שאר המנחות טעונות שמן זית דוקא – צריכה עיון!

(באור הגר"פ פערלא לסהמ"צ לרס"ג ח"ג פרשה סג)

הלכות מעשה הקרבנות פרק יב, הלכה ז: **כָּל הַמִּנְחֹת הַקְּרִבֹּת לְנֵבִי הַמִּזְבֵּחַ, טְעוּנוֹת שֶׁמֶן וְלִבְנָה... חוּץ מִמִּנְחַת קִנְאוֹת וּמִנְחַת חוּטָא, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא יִשִּׁים עָלֶיהָ שֶׁמֶן, וְלֹא יִתֵּן עָלֶיהָ לְבִנָּה".**

וב'ספר המצות' (מל"ת קב) כתב הרמב"ם: "הזהירנו מהשים שמן זית במנחת חוטא, והוא אמרו יתעלה לא ישים עליה שמן. ואם שם עליה שמן – לוקה". והיינו שהאיסור 'לא ישים עליה שמן' הוא רק על שמן זית וכן משמע ששאר המנחות טעונות שמן זית דוקא (וכן כתב בהקדמתו לפירוש המשנה במנחות ש"מנחת נסכים הוא סולת בלול בשמן זית") ולכן במנחת חוטא, שנאמר בה 'לא ישים עליה שמן' (שלא כדון שאר מנחות) האיסור הוא רק בשמן זית.

ויש להעיר מדברי ה'מדרש תנחומא' (בהעלותך, א): "אמר להם רבי טרפון, הרי מצינו שחיבב הקב"ה שמן זית יותר מכל השמנים בנר ובהדלקה... תדע שהרי כל המנחות לא נאמר בהן אלא ונתת עליה שמן ובהדלקת הנר כתב שמן זית

~ יום שני י"ז תשרי ~

מצוה מהודרת בכלי מהודר

ציצית ללא בגד הטלית, לפיכך נחשב גם הוא חלק מגוף המצוה ושייך בו הידור מצוה (ארץ צבי א, קח), וכמובן, סברא זו אינה שייכת לגבי תיק התפילין או האתרוג שאינם הכרחיים לקיום המצוה.

וכן לגבי הבאת המנחה בכלי זהב או כסף, יש אומרים שהיו מנדרבים לבית המקדש אף את הכלי (משך חכמה, הפטרת שבת ר"ח), ולפי זה גם הכלי הוא חלק מהמצוה ולכן גם בו יש הידור מצוה, מה שאין כן נרתיק התפילין שאינו חלק מהמצוה. ועוד יש לברר כי אף אם אין מקריבים את הכלי עצמו, מכל מקום יש בו מצות הידור כי משתמשים בו בעת קיומם המצוה, שכן גם הבאת המנחה (ולא רק ההקרבה בפועל) נחשבת חלק מהמצוה וכפי שכתב הרמב"ם (ויקרא ב, ב) שכל חלקי המצוה לפני הקמיצה שהם "ציצקה ובלילה והבאה" כשרים בזר. ולפי זה, אין ללמוד מכאן שיש מצות הידור בכלי שבו מאכסנים את חפץ המצוה (כגון נרתיק התפילין) ואינו משמש בקיום המצוה בפועל (יפה מראה, סוטה יד, ב).

הלכות מעשה הקרבנות פרק יג, הלכה יב: **כָּרְךְ הַבָּאֵת הַמִּנְחָה בַּיָּצֵד? מֵכִיּא אַרְם סֵלֶת מֵתוֹךְ בֵּיתוֹ בְּקִלְתוֹת שֶׁל כֶּפֶף וְשֶׁל זָהָב אוֹ שֶׁל שֶׁאֵר מִיְּנֵי מִתְכֹּת.**

לכתחילה יש להביא את המנחה בכלי זהב או כסף משום הידור מצוה, כמו שדרשו חז"ל (שבת קלג, ב) על הפסוק "זה אֵלֶי וְאֲנֹהוּ" – התנאה לפניו במצוות, עשה לפניו סוכה נאה ולולב נאה... (חזון יחזקאל מנחות א, ז).

ואע"פ שלא מדובר על עצם המנחה (שהיא החפץ של המצוה) אלא על הכלי שבו היא באה, גם בזה מצוה להדר, ויש שלמדו מכאן כי ראוי להניח את הטלית והתפילין או האתרוג בנרתיק נאה ומהודר משום הידור מצוה (מקור חיים אר"ח ס" כח). וכן כתב רש"י (ב"ק ט, ב), שדין התנאה לפניו במצוות כולל אף "טלית נאה וציצית נאה", ואע"פ שהמצוה היא בציצית ולא בטלית (הבגד שבו מטילים את הציצית), מכל מקום מצוה להדר ולייפות גם את הטלית.

אך יש שביארו כי מאחר ואי אפשר לקיים את מצות

~ יום שלישי י"ח תשרי ~

הקרבת 'אשם תלוי' מחוץ לעזרה

הרמב"ם (הל' פסוה"מ פ"ד הי"ט) פסק כחכמים שהמביא אשם תלוי ונודע לו שלא חטא, נשאת הבהמה בקדושתה ואינה יוצאת לחולין. ואם כן, מדוע כתב כאן שהקרבת אשם תלוי בחוץ היא ספק איסור הקרבת קדשים בחוץ (ומשום שלא נקבע האיסור אינו מביא אף אשם תלוי), הרי אף אם יתברר שלא חטא, קדושת הקרבן היא ודאית ויש לחייבו חטאת? וביאר ה'מרכבת המשנה':

הרמב"ם סובר שאמנם לדעת חכמים גם כשנודע למביא אשם תלוי שלא חטא, אין הבהמה יוצאת לחולין אלא נשאת בקדושתה, אך מכל מקום כשהקריבו בחוץ אינו קרבן גמור שחייבים עליו משום 'שחוטי חוץ', כי איסור זה נלמד מהכתוב "איש איש... אשר יעלה עולה או זבח ואל פתח אהל מועד לא הביאו... ונכרת האיש מעמיו", היינו דבר הראוי להביאו לאהל מועד בוודאות הוא שחייבים עליו אם הקריבו בחוץ, אבל אשם תלוי אין וודאות שיכול להביאו לאהל מועד, כי הרי אם נודע לו קודם ההקרבה שחטא אין מקריבים אותו (אלא ירעה עד שיפול בו מום, וחייב להביא חטאת) ואין לחייבו על הקרבת אשם תלוי מחוץ לעזרה.

הלכות מעשה הקרבנות פרק יח, הלכה י: **אָשָׁם תְּלוּי וְחַטָּאת הָעוֹף הַבָּאָה עַל הַסֶּפֶק שֶׁהִקְרִיבָן בַּחוּץ – פְּטוּר... וְכָל קֶרְבָּן שֶׁהוּא פְּטוּר עַל שְׁחִיטָתוֹ בַּחוּץ, כִּף הוּא פְּטוּר עַל הַעֲלִיתוֹ.**

כתב ה'לחם משנה' (ע"פ דברי התוספות כריתות יח, א): לדעת רבי מאיר (כריתות כג, ב), אדם מקדיש קרבן 'אשם תלוי' על תנאי, ואם יתברר קודם הקרבנו שלא חטא, הבהמה חוזרת להיות חולין. ולדעתו, אם הקריב אשם תלוי מחוץ לעזרה הרי זה רק ספק איסור 'שחוטי חוץ' (כי יתכן שיתברר קודם ההקרבה שלא חטא והרי זו בהמת חולין), ועליו להביא קרבן אשם תלוי על ספק איסור הקרבת קדשים בחוץ. ואילו לדעת חכמים (שם יח, א), המקדיש אשם תלוי, גם אם נודע לו שלא חטא, הקרבן נשאר בקדושתו (וירעה עד שיפול בו מום כיון שאי אפשר להקריבו), כי כשהקדיש את הבהמה הרי הוא 'גומר ומקדיש' (גם אם לא יצטרך לו). ולשיטתם, כיון שקדושת הקרבן ודאית, אם הקריב אותו בחוץ יתחייב חטאת כדין מקריב קדשים בחוץ ולא אשם תלוי.

ולפי זה, הקשה ה'לחם משנה':

~ יום רביעי י"ט תשרי ~

אש של קדושה

השני 'והאש על המזבח תוקד בו לא תכבה', מלמד על כל אדם (לא רק הכהנים) שאם כיבה בידים עובר בלאו. ולפי זה יש לפרש שמחלוקת התנאים ב'תורת כהנים' אינה לגבי מעשה כיבוי (שבוודאי אסור לכל הדעות אף בשעת המסעות, כמו במכבה גחלת אחר שהורדה מעל המזבח), אלא לגבי החיוב על הכהנים לדאוג שהאש תתקיים על המזבח, ובזה נחלקו האם הדין נאמר גם בשעת המסעות (חדושי הגר"ז זכחים צא, ב). והמכבה אש שעל המזבח לוקה על אף שלא הניתק לעשה' (היינו שאפשר לקיים לאחריו מצות עשה המתקנת אותו) אין לוקים עליו וכאן אפשר לתקן את הלאו בקיום העשה של 'אש תמיד תוקד על המזבח' – משום שמצות-עשה זו היא רק על הכהנים ולא על שאר ישראל. ונמצא שכאשר המכבה הוא ישראל אין בידו לתקן את הלאו על ידי קיום העשה, ולפי זה יתכן שאמנם כהן שיכבה לא ילקה מאחר שבידו לקיים את העשה (אמרי בינה תרו"מ סי' כא).

הלכות תמידין ומוספין פרק ב, הלכה ו: **הַמִּכְבָּה אֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ – לֹקֶה, שְׁנַאֲמַר: "לֹא תִכְבֶּה"... וְאִפְלוּ הוֹרְדָה מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ וְכִבְּהָ – לֹקֶה.**

ב'תורת כהנים' (פרשת צו) נחלקו תנאים, האם בשעת המסעות במדבר היה צריך להקפיד שאש המזבח לא תכבה. ולכאורה, לדעת הסוברים שלא הקפידו בכך, יש להקשות: הרי אף לאחר שהורדה הגחלת מעל המזבח אסור לכבותה מאחר שקודם לכן היתה על המזבח, ואם-כן הוא-הדין גם בשעת המסעות שאף שהמזבח אינו במקומו, ייאסר לכבות את האש מאחר שקודם היתה על המזבח במקומו?

ויש לבאר לפי דברי הרמב"ם (ויקרא ו, ו) שבאיסור כיבוי אש מעל המזבח נאמרו שני פסוקים נפרדים. הכתוב הראשון 'אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה' הוא מצוה על הכהנים החייבים לדאוג לקיום האש ללא הפסק, ואם נתעצלו הכהנים וכבתה האש עברו בלאו' (אף שלא כיבו בידים), והכתוב

~ יום חמישי כ' תשרי ~

מהי הטבת הנרות?

הרמב"ם שהטבתה היא ההדלקה, הרי גם אם לא היתה הדלקה בערב צריך היה להיטיב בבוקר, היינו להדליק, שזו היא הטבתה!

ומיישב ה'לחם משנה':

לדעת הרמב"ם, הטבת הנרות נעשית כאשר הנר אינו דולק יפה ומתקנו ומטיבו כדי שידלק באיתנו הראשון, כאדם חולה שמרפאים אותו שיחזור לבריאותו, ופעולה זו, הדלקת הנר שכבה או נר שלא כבה אלא משפר את הדלקתו – זוהי הטבתה. והוכחת הגמרא היא שהיתה הדלקה בערב, שאם לא כן איך אפשר לקרוא להדלקת הבוקר 'הטבתה' שהרי 'הטבתה' פירושה שמחזירה למצב הקודם, ואם כן בהכרח שכבר הדליקו את הנרות בערב.

והגר"ח מבריסק (חרושי רבינו חיים הלוי) מבאר:

לשיטת הרמב"ם, המצוה אינה פעולת ההדלקה אלא שיהיו הנרות דולקים ומאירים תמיד, והטבת הנרות, היינו סידור הנרות ותיקונם שיהיו דולקים, היא עיקר המצוה. ומטעם זה "מדליק נר שכבה" ו"נר שמצאו שלא כבה מתקנו".

הלכות תמידין ומוספין פרק ג, הלכות י"ב: ד'שון המנוחה והטבת הנרות בבקר ובין הערבים... כל נר ש'כבה – מסיר הפתילה וכל השמן ש'כבה, ומקנחו, ונותן בו פתילה אחרת ושמן אחר... ומדליק נר ש'כבה. והדלקת הנרות היא הטבתו. ונר שמצאו שלא כבה, מתקנו.

לדעת הרמב"ם, מצות הדלקת הנרות היא גם בבוקר, כי מה שנאמר "בבקר בבקר בהטיבו את הנרות" – הטבת הנרות היא הדלקתם. אך לשיטת הרשב"א (שו"ת ח"א סי' עט, שט) ועוד ראשונים – הטבת הנרות אינה ההדלקה אלא ניקוי הבזיכים ותיקון הפתילות, והיא נעשית בבוקר, והדלקת הנרות היא רק בין הערבים וצריכים לדלוק רק מערב עד בוקר (כסף משנה).

והקשה הרשב"א (הובא ב'לחם משנה'):

אמרו בגמרא (מנחות נ, א) שבעת חנוכת המשכן אהרן הכהן הדליק את נרות המנורה מערב, והוכיחו זאת מהנאמר (שמות ל. ט) "בבקר בבקר בהטיבו את הנרות יקטירנה" ואם לא היתה הדלקה בערב, מדוע היה צריך להיטיב את הנרות בבוקר? אלא מכאן שקודם לכן היתה הדלקה בין הערבים, ובבוקר היה צריך להיטיב את הנרות שהודלקו בערב. ולשיטת

~ יום שישי כ"א תשרי ~

ברכת ספירת העומר

לילה, שכן ברכת המצות נתקנה על עצם פעולת המצוה ולא על הקיום, ולכן יש לברך על ריבוי הפעולות אע"פ שהן חלקים של מצוה אחת.

ובכך יש לבאר גם את המשך דברי הרמב"ם: "מנה ולא בירך אינו חוזר ומברך", והרי גם דין זה כבר התפרש בהל' ברכות (שם, ה"ה) שאין לברך אחר גמר המצוה! ועל פי האמור יש לבאר:

כתב הרמב"ם (בהל' ברכות ס) שמצוה שעשייתה עדיין קיימת יכול לברך עליה, כגון לברך על הציצית או התפילין כל זמן שמונחים עליו, ולפי זה, מאחר וכל ימי הספירה הם מצוה אחת, ניתן היה לחשוב שאף לאחר ספירת כל אחד מהלילות יוכל עדיין לברך שהרי "עשייתה קיימת", שכן קיום המצוה ממשיך עד גמר ימי הספירה, ולכן מבהיר הרמב"ם שמאחר והברכה אינה על קיום המצוה אלא על מעשה המצוה, הרי כשהמעשה הסתיים, שוב אין לברך.

(משנת יעבץ אר"ח סי' כז.)

הלכות תמידין ומוספין פרק ז, הלכה כה: וצריך לברך בכל לילה: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו, וצונו על ספירת העומר, קדם שישפר; מנה ולא בירך – יצא, ואינו חוזר ומברך.

יש להבין: מהו החידוש בדברי הרמב"ם כאן, והרי כבר כתב בהלכות ברכות (פ"א ה"ה) שיש לברך על כל מצוה קודם עשייתה?

ונראה כי עיקר החידוש הוא בתחילת הדברים: "וצריך לברך בכל לילה...", כי הרי נחלקו הפוסקים האם הספירה בכל ארבעים ותשעה הימים היא מצוה אחת או שבכל יום זו מצוה בפני עצמה, ולדעת הסוברים שהכל מצוה אחת, לכאורה יש לברך רק בלילה הראשון, שהרי ספירת שאר הלילות אינה מצוה בפני עצמה אלא המשך של המצוה שכבר בירך עליה (ראה פרי מגדים סי' תפט א"א סק"א).

ולכן מבהיר הרמב"ם כי מאחר ולמעשה יש כאן ארבעים ותשע פעולות נפרדות שיש הפסק ביניהן – יברך בכל

~ שבת קודש כ"ב תשרי ~

שחיטת קדשים בידי טמא – מה דינה?

מקבל טומאה רק אם הוכשר קודם (שכא עליו אחד משבעה משקים) ודם קדשים אינו מכשיר את המאכל לקבל טומאה (הל' טו"א פ"י הט"ח), ואם כך, גם אם יגע בכשר לא יטמא אותו! ותימצו: בשר קרבן שונה ממאכל רגיל כי 'חיבת הקודש' מכשירה אותו לקבל טומאה (שם, שם הי"ח). ולדעת רבה בר עולא מדין תורה הוא, ולכן כאשר ספק אם הטמא נגע בכשר – ספק דאורייתא לחומרא, ורק אם אמר "ברי לי שלא נגעתי בכשר" – הבשר כשר.

אך לדעת הרמב"ם (שם) 'חיבת הקודש' מכשירה רק מדרבנן, ולכן אם שחט בדיעבד שחיטתו כשרה אף אם לא יאמר "ברי לי שלא נגעתי" כי ספק דרבנן לקולא.

(נודע ביהודה, קמא יור"ד סי' ד)

הלכות פסולי המוקדשין פרק א, הלכות א"ב: **כָּל הַפְּסוּלִין לְעֹבְדָהּ, מִתְּרִין לְשַׁחַט קְדָשִׁים לְבִתְחִלָּה... הוּיָן מִן הַטְּמֵא, שְׂאִינוּ שׁוֹחֲטִים לְבִתְחִלָּה... וְאִם עָבַר וְשַׁחַט – הוֹבַח כְּשֵׁר.** לדעת רבה בר עולא (חולק ב. ב) אסור לאדם טמא לשחוט בהמת קדשים, כיון שמוזהר מן התורה שלא לטמא קדשים (להלן פ"יח הי"ב). ואף אם אינו נוגע בכשר, לכתחילה אסור לשחוט מחשש שמא יגע בכשר, אך בדיעבד אם שחט הבשר כשר אם אמר "ברי לי שלא נגעתי בבשר אחרי השחיטה".

וצריך להבין: אם כן, מדוע פסק הרמב"ם ש"אם עבר ושחט – הובח כשר", ולא הוסיף שזהו בתנאי שאמר "ברי לי שלא נגעתי בכשר"?

ומבאר ה'נודע ביהודה':

התוספות (שם ד"ה שמא) הקשו על הלכה זו: הרי מאכל

המשך ביאור למס' קידושין ליום רביעי עמ' א

12 שמקדשה בחפץ שגול מרשות אחרים, שבזה אין האשה מקודשת
13 מאחר שאין החפץ שלו.
14 מקשה הגמרא, **הא מִדְּקִדְּתֵי בִּסְיָא של הברייתא 'או שְׁחַטָּה סָלַע**
15 **מִשְׁלָה, מְכַלְל – יש לדייק, דְּרִישָׁא בְּגוּל דְּעֵלְמָא עֲסָקִין – שהרישא**
16 **עוסקת באופן שקידשה בחפץ שגול מרשות אחרים, ואף על פי כן**
17 **מתקדשת היא בו.**
18 מתרצת הגמרא, **פִּירוּשֵׁי קָא מְפָרֵשׁ – הסיפא של הברייתא מפרשת**
19 **את דברי הרישא, דהיינו, קִדְּשָׁה בְּגוּל בְּחֵמָס וּבְגִיבָה, בְּיַצֵּד –**
20 **באיזה אופן של גזילה עוסקת הברייתא, בְּגוּז שְׁחַטָּה סָלַע מִיָּדָה**
21 **וְקִדְּשָׁה בּוּ, ורק על אופן כזה נאמר הדין שחלו הקידושין, אך אם**
22 **קידשה בחפץ שגול מרשות אחרים אינה מקודשת.**

1 הגמרא מקשה על דין זה של רב רבי יוחנן:
2 **מִיתֵיב, שנינו בברייתא, קִדְּשָׁה לַאֲשֵׁה בְּגוּל – שגול חפץ מבעליו**
3 **וקידש בו את האשה, או בְּחֵמָס – שנטל חפץ מבעליו שלא ברצונו**
4 **אך שילם לו את תמורתו, והלך וקידש בו את האשה, וּבְגִיבָה –**
5 **או שקידשה בחפץ גנוב, או שְׁחַטָּה סָלַע מִיָּדָה של האשה בעצמה**
6 **וְקִדְּשָׁה בּוּ, בכל אופנים אלו הדין הוא שהאשה מְקוּדְּשָׁת.**
7 **ומוכח מדברי הברייתא שלא כדברי רב רבי יוחנן, שהרי**
8 **לדבריהם המקדש אשה בגול אינה מקודשת. מתרצת הגמרא,**
9 **הֵתָם בְּגוּל דִּידָה – הברייתא עוסקת באופן שגול מן האשה עצמה**
10 **חפץ וקידשה בו, ובאופן כזה מקודשת האשה, שמאחר ונטלה**
11 **החפץ מידו מחלה לו על הגזילה. ורב רבי יוחנן עוסקים באופן**

המשך ביאור למס' קידושין ליום שישי עמ' ב

12 **סְתָמָא – כרבי יהודה שנינו רק סתם אחד, וְהָכָא תְּרֵי סְתָמֵי – וכרבי**
13 **מאיר שנינו סתם בשני מקומות, בסדר זרעים, ובמסכת עדיות.**
14 **וכיון שסתם כרבי מאיר פעמיים, מוכח שפוסק הלכה**
15 **כשיטתו. מקשה הגמרא, וְאִי סְתָמָא דִּיןָא – אם כשסתם רבי משנה**
16 **כוונתו לפסוק זאת להלכה, מַה לִּי הָד סְתָמָא מַה לִּי תְּרֵי סְתָמֵי –**
17 **מה ההבדל אם סתם זאת פעם אחת, לבין אם סתם פעמיים.**
18 מתרצת הגמרא: **אִמְר רַב נְחֻמִּין בְּרִי וְיָצִיק, הִלְכָה כְּרַבִּי מֵאִיר**
19 **שמעשר שני ממון גבוה הוא, הוֹאִיל וְתַנֵּן בְּבִתְרִיתָא פְּלוּתִיָה – מכיון**
20 **ששנה רבי במסכת עדיות – שהיא המסכת המובהקת, את סתם**
21 **המשנה של כרם רבעי, שלבית הלל ממון גבוה הוא ואין לו פרט**
22 **ועוללות, כשיטת רבי מאיר.**

1 הגמרא, **מַנִּי – כמי שנשנתה משנה זו, אִילִימָא – אם נאמר שכרבי**
2 **מֵאִיר הַסוֹבֵר שֶׁמַּעֲשֵׂר שְׁנֵי מִמּוֹן גְּבוּהָ הִיא, אִמְרֵי וְיָ מְדוּעַן מִשְׁתַּבְּרֵי**
3 **בְּסָלַע, והרי כדי לפדות מעשר שני צריך לתת כסף, שבהקדש וְיָתֵן**
4 **אֵת הַכֶּסֶף וְיָקֵם לוֹ אִמְר רַבְּחֵמָא, שרק בנתינת הכסף קונה הקדש,**
5 **ולא במשיכה. וכיון שמעשר שני ממון גבוה הוא, אף הוא נקנה רק**
6 **בכסף, ועליו לתת שני סלעים כשווי עתה. אִלָּא לֹא מִשְׁנָה זו**
7 **כשיטת רבי יְהוּדָה שֶׁמַּעֲשֵׂר שְׁנֵי מִמּוֹן הַדְּיוּט, וקנה אותו במשיכה,**
8 **וצריך לתת רק כשווי בעת המשיכה. ומדוע אמר רב אדא בר**
9 **אהבה שהלכה כרבי מאיר במעשר שני משום שסתם התנא**
10 **כמותו.**
11 מתרצת הגמרא, **לְעוֹלָם כְּשִׁיטַת רַבִּי יְהוּדָה הִיא, אך וְהָכָא הָד**

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

~ יום ראשון ט"ז תשרי ~

הלכות מעשה הקרבנות

פרק עשירי

(1) יבאר בו מצות-עשה של אכילת קדשי קדשים לכהונה, ובאיזה מקום הם נאכלים.

א. אכילת החטאת והאשם מצות עשה, שנאמר: ואכלו אתם אשר כפר בהם - הפהנים אוכלים ובעלים מתכפרים². והוא הדין לשאר הקדשים שאוכלין אותן הפהנים³, שאכילתן מצוה.

(2) ובספרא פרשת שמיני פרק ב הלכה ד: "מניין שאכילת קדשים כפרה על כל ישראל, תלמוד לומר (ויקרא י, יז) ואתה נתן לכם לשאת את עוון העדה לכפר עליהם לפני ה', הא כיצד, הכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים". (3) שהם קדשי קדשים, וחזה ושוק של שלמי יחיד שאין באכילת אלו כפרה לבעלים. וראה ברש"י שם. דיבור המתחיל בשאר ימות השנה, שכתב שגם החלק הנאכל לישראל יש בו מצות-עשה. [וכן הוא בתוספתא סוף מסכת פסחים: "איזו היא ברכת הזבח אומר ברוך אשר קדשנו במצוותיו וצונו לאכול את הזבח".]

ב. וכן אכילת שגרי מנחות⁴ מצות עשה, שנאמר: והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו⁵.

(4) מה שנשאר מן המנחה לאחר שנקמצה. (5) ובהמשך הפסוק שנאמר "מצות תאכל במקום קדוש" ולשון ספרא (פרשת צו פרק ב הלכה ט) מצות תאכל מצוה, כיוצא בו יבמה יבא עליה (דברים כה, ה) מצוה, כלומר, שאכילת שיירי מנחות היא כמו ביאת היבמה שהיא מצות-עשה לא דבר של רשות בלבד

ג. ואין חטאת ואשם ושגרי מנחות נאכלין אלא לזכרי כהנה בעזרה⁶; ואם נאכלו בהיכל⁷ - נאכלו⁸. שנאמר: לכל מנתחם ולכל חטאתם ולכל אשםם בקדש הקדשים תאכלנו, פל זכר יאכל אתו⁹. וכן שלמי צפור הרי הם כחטאת וקאשם¹⁰, פמו שבארנו.

(6) ולעניין שיירי מנחות, ראה זבחים סג. במשנה: "מנחות היו נקמצות בכל מקום בעזרה ונאכלים לפנים מן הקלעים (=בחצר אהל מועד, והעזרה במקדש כנגד לפנים מן הקלעים שבמשכן, רבינו בפירוש המשנה זבחים נב): לזכרי כהונה". ומשום שנאמר (ויקרא ב, ג) "והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו", וכמו כן נאמר (שם ו, ט) "והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו, מצות תאכל במקום קדוש. בחצר אוהל מועד יאכלוה" ונאמר גם (שם, יא) "כל זכר בבני אהרן

יאכלנה" (7) ראה פרק א מהלכות בית הבחירה הלכה ה, כי הקודש וקדש הקדשים והאולם שלושתן נקראים היכל. (8) כלומר, היא אכילה כשרה. (9) ואמרו במנחות ח: "רבי יהודה בן בתירא אומר מניין שאם הקיפו גויים את העזרה, שהכהנים נכנסים להיכל ואוכלין בקדשי קדשים ושיירי מנחות, תלמוד לומר, בקדש הקדשים תאכלנו". (10) ונאכלים בעזרה רק לזכרי כהונה.

ד. חזה ושוק של שלמים נאכלין לכהנים זכרים ונקבות¹¹, שנאמר בהם: לך נתתם ולבניך ולבנותיך. וכן המורם מתודה והמורם מאיל נזיר, שנאמר: פל תרומת הקדשים אשר ירימו בני ישראל לה' נתתי לך ולבניך ולבנותיך¹².

(11) משנה זבחים נה. "המורם מהם (=מן השלמים, שהם חזה ושוק) כיוצא בהם אלא שהמורם נאכל לכהנים לנשיהם ולבניהם ולעבדיהם". (12) כן הוא בפרק א מהלכות ביכורים הלכה י. אבל בפירוש המשניות שם כתב רבינו "וכל אלו אוכלין אותם הכהנים זכרים ונקבות לפי שכן בא הכתוב עליהן (ויקרא י, יד) חקך וחק בניך וגו'" ועיקר הלימוד מתחילת הפסוק "ואת חזה התנופה ואת שוק התרומה תאכלו במקום טהור אתה ובניך ובנותיך אתך כי חקך וחק בניך וגו'".

ה. וכן הפכור¹³, שהרי נאמר בו: ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וכשוק הזמין¹⁴. וכל אלו הנאכלים לפהנות - נאכלים לעבדי הפהנים ולנשיהם¹⁵ כתרומה¹⁶. וכלן נאכלים בכל העיר, שנאמר: את חזה התנופה ואת שוק התרומה תאכלו במקום טהור. לא נאמר בהן במקום קדוש, שהיא העזרה, אלא טהור, שהוא פל מחנה ישראל. שפנגדו לדורות - ירושלים. והוא הדין למעשר ופסח¹⁷, שהרי הן קדשים קלים פשלמים. והחלונות ועבי החומה - פלפנים¹⁸.

(13) נאכל לכהנים זכרים ונקבות. (14) של קרבן שלמים שנאכלים לכהנים זכרים ונקבות. ראה בזבחים נו, שמהפסוק הנ"ל אנו לומדים "מה שלמים נאכלים לשני ימים ולילה אחד אף בכור נאכל לשני ימים ולילה אחד". ובתוספתא זבחים פרק ו: "הבכור והמורם מן התודה ואיל הנזיר נאכלים לאנשים ולנשים ולעבדים ולשפחות". (15) לנשי הכהנים. (16) תוספתא שם: "זה הכלל כל שהוא אוכל בתרומה אוכל באלו וכל שאינו אוכל בתרומה אינו אוכל באלו". ודע כי יש יוצא מן הכלל הזה והוא: בת כהן שנישאה לישראל ואחר כך נתגרשה, או מת הבעל, ולא היה לה זרע, שחוזרת לבית אביה כהן לאכילת תרומה, ואף על פי כן אינה חוזרת לאכילת חזה ושוק. (17) ובכור נלמד ממה שנאמר בו "ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וכשוק

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

29) שלא תדחק עליו השעה ויבוא לאכול לאחר שעלה עמוד השחר.

ט. **כָּל הַקְּרָבָנוֹת, בֵּין קִדְשֵׁי קִדְשִׁים בֵּין קִדְשִׁים קְלָיִם, אֵין אוֹכְלִין אוֹתָם אֶלָּא הַטְּהוֹרִים** ³⁰ **בְּלֶבֶד הַמּוֹלִין**.³¹ **אֶפְלוּ הַעֲרִיב שִׁמְשׁוֹ**³² **וְלֹא הִבִּיא פִּפְרֹתָ**³³ **- אֵינוֹ אוֹכֵל בְּקִדְשִׁים**.³⁴ **וְהַטְּמֵטוֹם**³⁵ **אֲסוּר לְאָכֹל בְּקִדְשִׁים, לְפִי שֶׁהוּא סֹפֵק עֶרְלָם**.³⁶ **אֲכָל הַאֲנָדוּגִינוֹס**³⁷ **- יִרְאֶה לִי שְׂאוּכֵל בְּקִדְשִׁים קְלָיִם**.³⁸

30) שנאמר (במדבר יח, יא) "כל טהור בביתך יאכל אותו".
31) אבל הערלים אינם אוכלים בקדשים, שאצל פסח (שהוא מקדשים קלים) נאמר (שמות יב, מח) "וכל ערל לא יאכל בו", ומזה אפשר ללמוד שהוא הדין בקדשים קלים אחרים, ואילו קדשי קדשים יש ללמוד בקל וחומר. 32) כלומר, אפילו טבל הטמא וגם שקעה שמשו של יום הטהרה שבתרומה הוא מותר. 33) קרבן טהרה, כגון הזב והזבה היולדת והמצורע. 34) ולמדו זאת (יבמות עד:): ממה שנאמר (ויקרא יב, ח) "וכפר עליה הכהן וטהרה", שכל זמן שלא הביא קרבן (אף על פי שטבל והעריב שמשו) אינו אוכל בקדשים. 35) שאין לו לא זכרות ולא נקבות, אלא הוא אטום, ואין ידוע אם הוא זכר או נקבה. 36) שמא הוא זכר. 37) שיש לו גם זכרות וגם נקבות. 38) אם נימול (כסף משנה). לפי שגם נקבה אוכלת בקדשים קלים. אבל בקדשי קדשים שאינם נאכלים אלא לזכרים - אינו אוכל שמא הוא נקבה.

י. **וּמִתֵּר לְאָכֹל אֶת הַקְּדָשִׁים בְּכָל מֵאֲכָל**.³⁹ **אֶפְלוּ הַכֹּהֲנִים**⁴⁰ **מִתְרִין לְאָכֹל חֵלְקָם, בֵּין מִקְּדָשִׁים קְלָיִם בֵּין מִקְּדָשֵׁי קִדְשִׁים, בְּכָל מֵאֲכָל, וְלִשְׁנוֹת בְּאֲכִילָתָן**.⁴¹ **וְלֵאכֹלָם צְלוּיִים שְׁלוּקִים**⁴² **וּמִבְּשָׁלִים**⁴³, **וְלִתֵּת לְתוֹכָן תְּבַלִּין שֶׁל חֲלִין, אֲכָל לֹא תְבַלִּין שֶׁל תְּרוּמָה, שְׁלֹא יִבְיִאוּ אֶת הַתְּרוּמָה לְיָדֵי פְּסוּלִים**.⁴⁴ **וְהַעֲצֻמוֹת הַנְּשָׂאוֹת**⁴⁵ **- מִתְרוֹת, וְעוֹשֶׂה אֲדָם מֵהֶם כָּל כְּלָיִם שִׁיִּרְצָה.**

39) והיינו, בין צלי בין שלוק ובין מבושל, ולא כקרבן פסח, שאינו נאכל אלא צלי. ומה שנאמר באיל נזיר (במדבר ו, ט) "ולקח הכהן את הזרוע בשלה מן האיל" - בישול לאו דווקא, אלא אף צלי ושלוק. 40) [עיקר החידוש בזה שיותר לשנות אפילו קדשי קדשים שאינם נאכלים אלא לכהנים]. 41) כלומר, לא רק שיותר לאכלן בכל מאכל אלא גם רשאי לשנות, דהיינו שאם צלאו, יכול להוסיף עליו בתבלין וכן אם בשלו יכול אחר כך לשלקו או לצלאו. 42) מבושלים הרבה מאד עד שנימוחו. 43) בגמרא זבחים צא. למדו כן ממה שנאמר (במדבר יח, ח) "למשחה" - "לגדולה, כדרך שהמלכים אוכלים". ומה שכתב רבינו בפרק ט מהלכות ביכורים הלכה כב: "ואין הכהנים אוכלים המתנות אלא צלי בחדל, שנאמר למשחה כדרך שאוכלים המלכים" - אין הכוונה שאינו אוכל אלא צלי, שהרי כאן מפורש שאוכל בין צלי בין שלוק ובין מבושל אלא הכוונה שאם הוא נהנה הנאה שווה בצלי ובמבושל ובשלוק, יאכל

התרומה". והיינו שנאכלים בכל העיר. 18) כלומר, עובי חלל החלונות שבחומת ירושלים ועובי החומה בראשה למעלה, הם כלפנים, כלומר, כירושלים.

ו. **הַשְּׁלָמִים נֶאֱכָלִים בְּיוֹם הַזִּבְיָה וְכָל הַלֵּילָה וְכָל יוֹם הַמִּחְרָת עַד שֶׁתִּשְׁקַע הַחֲמָה**¹⁹; **שֶׁנֶּאֱמַר: בְּיוֹם הַקְּרִיבוּ אֶת זִבְחוֹ יֶאֱכַל וּמִמִּחְרָת, וְאִם הֵאֱכַל יֶאֱכַל מִבֶּשֶׂר-זִבַּח שְׁלָמָיו בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּגְמוּרָה**.²⁰ **נִמְצְאָתָ לְמַד, שֶׁהֵן נֶאֱכָלִין לְשֵׁנֵי יָמִים וְלֵילָה אֶחָד. בֵּין חֵלֶק הַכֹּהֲנִים בֵּין חֵלֶק הַבְּעָלִים**.²¹ **וְהוּא הֵדִין לְבִכּוּר וּמַעֲשֵׂר**,²² **שֶׁהָרִי הֵן קִדְשִׁים קְלָיִם כְּשֶׁלָּמִים.**

19) ברייתא שם נו: "קדשים הנאכלים לשני ימים ולילה אחת מחשבין ברמן משתשקע החמה וכו' ובבשרן משתשקע החמה של שני ימים". 20) המשך הפסוקים: "והנפש האוכלת ממנה עוונה תשא". 21) במשנה שם: "שלמים וכו' ונאכלין וכו' לשני ימים ולילה אחד, המורם מהם (=חלק הכהנים) כיוצא בהם". 22) שנאכלין לשני ימים ולילה אחד, אבל הפסח אינו נאכל אלא בלילה.

ז. **אֲכָל הַתּוֹרָה, אֵף עַל פִּי שֶׁהִיא קִדְשִׁים קְלָיִם, אֵינָה נֶאֱכָלָת אֶלָּא בְּיוֹם הַזִּבְיָה עִם הַלֵּילָה**²³; **שֶׁנֶּאֱמַר פֶּה: בְּיוֹם קְרָבָנוּ יֶאֱכַל, לֹא יֵנִיחַ מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר. וְכֵן אֵיל נִזִּיר**.²⁴ **וְהִלָּחֵם הַבָּא עִמָּהּ**²⁵ **- בְּיוֹצֵא בְּהֵן**,²⁶ **בֵּין חֵלֶק הַכֹּהֲנִים בֵּין חֵלֶק הַבְּעָלִים**.²⁷ **וְהוּא הֵדִין לְחִטָּאת וּלְאִשָּׁם וּלְשָׁלְמֵי צִבּוּר וּלְשִׁירֵי מִנְחוֹת, שֶׁהִפֵּל נֶאֱכָל לְיוֹם וְלֵילָה; שֶׁנֶּאֱמַר: בְּיוֹם קְרָבָנוּ יֶאֱכַל - כָּל הַקְּרָבָנוֹת בְּמַעֲשֵׂה**.²⁸ **חוּץ מִן הַשְּׁלָמִים, שִׁפְרֵשׁ בְּהֵן הַכֹּתוּב, וּבִכּוּר וּמַעֲשֵׂר הַדּוּמִים לָהֶם.**

23) שלאחריו. 24) נאכל ליום ולילה. ולמדו זאת (שם לו). ממה שנאמר (ויקרא ז, טו) "ובשר זבח תודת שלמיו, שלמיו, לרבות שלמי נזיר וכו'. 25) עם התודה ועם איל הנזיר. 26) שם לו. אמרינו: "לחמי תודה וחלות ורקיקים שבנזיר מניין (=שנאכלין ליום ולילה), תלמוד לומר קרבנו (=ביום קרבנו יאכל, לא יניח ממנו עד בקר)". 27) שם נה. במשנה "המורם מהם (=מן התודה ומאיל הנזיר, שהם חזה ושוק וארבע חלות שבתודה וזרוע בשלה וחזה ושוק ושתי חלות שבאיל נזיר) כיוצא בהן (=כבשר)". 28) ראה שם לו. בברייתא: "ובשר זבח תודת שלמיו (שם) למדנו לתודה שנאכלת ליום ולילה, חליפין וולדות תמורות מניין, תלמוד לומר ובשר. חטאת ואשם מניין, תלמוד לומר זבח. ומניין לרבות שלמי נזיר ושלמי פסח (=חגיגת י"ד), תלמוד לומר שלמיו. לחמי תודה וחלות ורקיקים שבנזיר מניין, תלמוד לומר קרבנו". ורבינו שכתב כי מ"קרבנו" משמע כל הקרבנות, "כוונתו לומר מהכרח הייתורים כמו שאמרו בגמרא, אלא שלא נראה לו להאריך" (לחם משנה).

ח. **כָּל אֵלוֹ הַנֶּאֱכָלִין לְיוֹם וְלֵילָה - דִּין תּוֹרָה שֶׁהֵן נֶאֱכָלִין עַד שֶׁיַּעֲלֶה עֲמוּד הַשָּׁחַר; וְכִדִּי לְהִרְחִיק מִן הַעֲבֵרָה**,²⁹ **אֲמָרוּ חֲכָמִים, שֶׁאֵין נֶאֱכָלִין אֶלָּא עַד חֲצוֹת הַלֵּילָה.**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מתודה ואיל נזיר ומשלמים, שהם לכהנים]. (56) שהרי מורם מתודה ואיל נזיר נאכלין ליום ולילה, והבכור והשלמים נאכלין לשני ימים ולילה. אבל באוכלים ובמקום האכילה הם שווים, כי כולם נאכלים בכל העיר לזכרים ולנקבות. (57) שעבר יום ולילה ונשאר רק יום אחד לאכילה. (58) של השלמים. כי החטאת והאשם אינם נאכלים אלא לזכרי כהונה, ואילו המורם מהשלמים נאכלים גם לזכרים וגם לנקבות, כנ"ל. (59) של השלמים, שהחטאת והאשם אינם נאכלים אלא בעזרה ואילו השלמים נאכלים בכל העיר. (60) של החטאת והאשם, שהם נאכלים ליום ולילה, ואילו השלמים של אמש אחרי שעברו עליו יום ולילה לא נשאר מזמן אכילתן אלא יום אחד בלבד. (61) לפי שדינם שווה. (62) שדינם שווה. (63) שאף הם דינם שווה. (64) ערלה פרק ב משנה טז, כדעת תנא קמא, ולא כרבי שמעון האומר שגם לזרים מותרות. (65) כלומר, חתיכה זו של קדשי קדשים הייתה של פיגול וכן "או נותר" בסמוך, היינו, שחתיכה זו של קדשי קדשים הייתה נותר, אבל קדשים קלים שהם פיגול או נותר שנתבשלו עם החתיכות – אותן החתיכות מותרות גם לזרים וגם לכהנים. (66) "נותר" זה אינו הנותר שבכל מקום אלא המדובר שחשב בשעת העבודה לאכלו חוץ לזמנו, שהוא פיגול, ו"פיגול" שלמעלה הוא שחשב בשעת העבודה לאכלו חוץ למקומו. (67) של חולין או של קדשים קלים. [והמדובר כשהיה בהן כדי ביטול, דהיינו מאה כנגד האיסור, שביטול קדשים – במאה]. והמדובר כשהכירו את החתיכה האסורה והוציאוה, באופן שאין כאן בעיה של "חתיכה הראויה להתכבד" שאינה בטלה בתערובת. (68) [כן כתב רבינו גם בהלכות פסולי המוקדשין (שם הלכה כד) שחתיכה של חטאת [טהורה] או פרוסה של לחם הפנים טהור שנתערבו במאה חתיכות של חולין הרי אלו לא יעלו, אלא יאכל הכל לכהנים (שאינן כאן אלא הפסד מועט – ואף על פי שתרומה עולה במאה ואחד אף על פי שגם שם אינו אלא הפסד מועט – בקדשים החמירי)].

יג. בֶּשֶׂר קִדְשֵׁי קִדְשִׁים או בֶּשֶׂר קִדְשֵׁי קָלִים שֶׁנִּתְבַּשְׁלָה עִם בֶּשֶׂר תְּאֵוָה - הֲרִי' בֶּשֶׂר תְּאֵוָה אֲסוּר לְטִמְאִים וּמִתֵּר לְטֹהָרִים.⁷⁰

(69) בשר חולין. (70) כלומר, "אם היה בשר קדשי קדשים (הוא) זה שנתבשל עם בשר תאוה, אוכלין הכל טהורי הכהנים וכו'. ואם יהיה בשר קדשים קלים שנתבשל עם בשר תאוה, אוכלין הכל טהורי זרים ולא נחוש בזה העניין ודומה לו לאחד משישים כיוון שהכל מותר ואין שם דבר ייאסר אכילתו".

יד. וְנִאֲמַר בְּעוֹלָה: עוֹר הָעֵלָה אֲשֶׁר הִקְרִיב לִפְנֵי לֹא יִהְיֶה; וְנִאֲמַר בְּחֻטָּאת: הִפְחֵן הַמְחַטָּאת אֶתְּהָ יִאֲכָלְנָה; וְנִאֲמַר בְּאֲשָׁם: הִפְחֵן אֲשֶׁר יִכְפֹּר בּוֹ לֹא יִהְיֶה; וְנִאֲמַר בְּשִׁלְמִים: לִפְנֵי הַזֶּרֶק אֵת דָּם הַשְּׁלָמִים לֹא יִהְיֶה; וְנִאֲמַר בְּמִנְחָה: הִפְחֵן הַמְקַרֵּיב אֶתְּהָ לֹא יִהְיֶה. אֵין הַפְּתוּב מִדְּבַר כָּכָל אֵלּוּ אֶלָּא בְּרֵאוּי: שֶׁהִפְחֵן הֲרֵאוּי

צלי שהוא דרך גדולה יותר. אבל אם נהנה מבישול ושילוק – אוכל מבושל ושילוק כדרכו. (44) שהרי זמן אכילת תרומה אינו מוגבל, ואילו זמן אכילת קדשים מוגבל הוא, ואחרי עבור זמן אכילת קדשים, הם נעשים נותר ונאסרו באכילה ואם ייתן לתוכם תבלין של תרומה, יאסרו גם התבלין, שהרי יש בהם טעם של בשר נותר. (45) והיינו, כשאין בעצמות שום דבר הראוי לאכילה.

יא. הִיְתָה לָהֶם אֲכִילָה מוּעֵטָה - אוֹכְלִין עִמָּה⁴⁷ חֲלִין וְתֵרוּמוֹת, פְּדֵי שֶׁתְּהִיָּה נֶאֱכַלְתָּ עִם הַשְּׁבִיעִי⁴⁸. הִיְתָה לָהֶן אֲכִילָה מְרֻבָּה - אֵין אוֹכְלִין עִמָּה חֲלִין וְתֵרוּמָה, פְּדֵי שְׁלֵא תְהִיָּה נֶאֱכַלְתָּ אֲכִילָה גְּסָה⁴⁹. וְכֵן בְּשִׁירֵי הַמִּנְחוֹת⁵⁰.

(46) כלומר, אם היו הקדשים הנאכלים מעט ואין בהם כדי שביעה. (47) ועיינין שם ברש"י ותוספות שנחלקו אם מותר לאכול החולין בעזרה, או שאוכלם מחוץ לעזרה. (48) על השובע, "דרך גדולה" (קריית ספר). ו"שלא יצא משולחן רבו רעב". (49) ואכילה גסה אינה אכילה. (50) ובתמורה שם על הפסוק (ויקרא ו, ט) "והנותרת ממנה (=מן המנחה) יאכלו אהרן ובניו מצות תאכל במקום קדוש בחצר אוהל מועד יאכלוה" אמרו: "יאכלו מה תלמוד לומר, מלמד שאם הייתה אכילה מועטת אוכלין עימה חולין ותרומה כדי שתהא נאכלת על השובע, יאכלוה מה תלמוד לומר, שאם הייתה אכילה מרובה אין אוכלין עימה חולין ותרומה, כדי שלא תהא נאכלת על הגסה".

יב. אֵין מְבַשְׁלִין חֻטָּאת או אֲשָׁם⁵¹ עִם מוֹרֵם מִתּוֹדָה או מֵאֵיל נְזִיר⁵², מִפְּנֵי שֶׁמִּמַּעַט בְּאוֹכְלֵיהֶן⁵³ וּבְמִקּוֹם אֲכִילָתָן⁵⁴. וְלֹא מוֹרֵם מִתּוֹדָה וּמֵאֵיל נְזִיר עִם כְּכוֹר או עִם חֶזֶה וְשׁוֹק שֶׁל שְׁלָמִים⁵⁵. מִפְּנֵי שֶׁמִּמַּעַט זְמַן אֲכִילָתָן⁵⁶. וְלֹא מוֹרֵם מִשְׁלָמִים שֶׁל אֲמָשׁ⁵⁷ עִם חֻטָּאת וְאֲשָׁם שֶׁל יוֹם, מִפְּנֵי שֶׁמִּמַּעַט בְּאוֹכְלֵיהֶן⁵⁸ וּבְמִקּוֹם אֲכִילָתָן⁵⁹ וּבְזִמְנָן אֲכִילָתָן⁶⁰. אֲבָל חֻטָּאת וְאֲשָׁם מִתְּבַשְׁלִין זֶה עִם זֶה⁶¹, וְתוֹדָה וְאֵיל נְזִיר זֶה עִם זֶה⁶², וְהַכְּכוֹר וְחֶזֶה וְשׁוֹק זֶה עִם זֶה⁶³. תְּחִיכָה שֶׁל קִדְשֵׁי קִדְשִׁים⁶⁴ או שֶׁל פְּגוּל⁶⁵ או נוֹתֵר⁶⁶ שֶׁנִּתְבַּשְׁלָה עִם חֲתִיכוֹת אַחֲרוֹת⁶⁷ - אוֹתָן הַחֲתִיכוֹת אֲסוּרוֹת לְזָרִים וּמִתְרוֹת לְכַהֲנִים⁶⁸.

(51) שאינם נאכלין אלא לזכרי כהונה, ובעזרה. (52) שנאכלין לזכרים ונקבות בכל העיר. (53) של מורם מתודה ואיל נזיר, שאין הנשים אוכלות אותם בגלל טעם החטאת והאשם אשר בהם. (54) שלא יוכלו לאוכלם בכל העיר, בגלל החטאת והאשם. אבל מזמן אכילתם אינו ממעט, שהרי כולם אינם נאכלים אלא ליום ולילה. ועל אחת כמה וכמה שאין לבשל החטאת והאשם עם השלמים, שממעט גם בזמן אכילתו, שהרי השלמים נאכלים לשני ימים ולילה. (55) [הוא הדין שאסור לבשל בשר תודה ואיל נזיר עם בשר של שלמים, אלא שכיוון שדובר פה גם בחטאת ואשם, שאינם נאכלים אלא לכהנים, נקט גם מורם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יז. אין הקטן חולק⁷⁹ אפילו בקדשים קלים⁸⁰, אף על פי שמתר להאכילו קדשי קדשים⁸¹. וכן אשה ואנדורגינוס אין חולקים להם בקדשי המקדש כלל⁸², שנאמר: איש פאחיו⁸³. אכל בעל מום, בין קבוע בין עובר, בין שנולד במומו בין שהיה תמים ונפסל⁸⁴ - חולק⁸⁵ ואוכל; שנאמר: לחם אלהיו מקדשי הקדשים⁸⁶ וגומר. והוא שיהיה ראוי לאכילה⁸⁷. אכל אם היה טמא - אינו חולק לאכל לערב.

79) כלומר, אין לו חלק במתנות כהונה, משום שנאמר (שם ז, י) "איש כאחיו" ודרשו (קידושין ומנחות וספרא שם) "איש חולק וכו' ואין הקטן חולק וכו'". (80) שהרי הפסוק "איש כאחיו", שממנו למדו חלוקת קדשים ושאיין הקטן חולק - מדבר גם בקדשים קלים. (81) זבחים צט. "הרי קטן דאין ראוי לחיטוי - ואוכל", וכתב רש"י שם בדיבור המתחיל קטן: "דאמרין במנחות (עג). איש כאחיו, איש חולק ואין קטן חולק ומדמעיט ליה מחלוקה מכלל דאכיל, ועוד כל זכר כתיב" (ויקרא ו, יא; ז, ו). והרי הפסוק הראשון מדבר במנחה והפסוק השני במנחה ובאשם, ושניהם קדשי קדשים. (82) כלומר, לא רק בקדשי קדשים שאסורים בהם באכילה - אינם חולקים, אלא אפילו בקדשים קלים שמתורים להם באכילה, אינם חולקים בהם, כדין הקטן. (83) עיקר הלימוד הוא מתחילת הפסוק: "לכל בני אהרן" - "בני אהרן ולא בנות אהרן". (84) ונתרבה ממה שכתוב (ויקרא ז, ו) אצל אשם "כל זכר ככהנים יאכלנו". (85) יש לו חלק. (86) בזבחים שם למדו מפסוק זה שבעל מום אוכל בקדשים, ואילו זכות חלוקה בקדשים למדו ממה שנאמר שלש פעמים "כל זכר": (א) אצל מנחה (שם ו, יא); (ב) אצל חטאת (שם, כב); (ג) אצל אשם (שם ז, ו), אנו למדים מפסוק אחד כי בעל מום חולק, אף כי אינו ראוי לעבודה. ומפסוק שני - כי גם הנולד במומו חולק, ומהפסוק השלישי - כי גם בעל מום קבוע בכלל זה. (87) בזבחים צט. "בעי ריש לקיש בעל מום והוא טמא מהו שיחלקו לו כיוון דלא חזי ורחמנא רבייה לא שניא מה לי טמא מה לי בעל מום, או דלמא ראוי לאכילה חולק שאינו ראוי לאכילה אינו חולק, אמר רבה תא שמע כהן גדול מקריב אונן ואינו אוכל, ואינו חולק לאכול בערב, שמע מינה ראוי לאכילה בעינן, שמע מינה".

יח. וכהן גדול אוכל⁸⁸ שלא בחלוקה, אלא נוטל כל מה שירצה⁸⁹.

88) בקדשי המקדש אבל לא בקדשי הגבול. (89) בספרא פרשת צו פרשה ב הלכה ח על מה שנאמר (ויקרא ו, ט) "והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו", דרשו: "לאהרן ובניו", לאהרן תחילה ואחר כך לבניו, לאהרן שלא במחלוקת ולבניו במחלוקת, מה אהרן כהן גדול אוכל שלא במחלוקת אף בניו כהנים גדולים אוכלים שלא במחלוקת".

יט. כל הראוי לאכילת הקדשים⁹⁰ בשעת הקרבן - חולק לאכל; וכל מי שאינו ראוי לאכל בשעת

לעבודה⁷¹ - זהו שיש לו חלק לאכל; ומי שאינו ראוי בשעת הקרבן, כגון שהיה טמא - אין לו חלק לאכל אפילו פשיטה לערב. אכל לענין חלוקה - הכל לאנשי בית אב⁷² שמקריבין באותו היום. וכלם חולקים בכל קדשי המקדש איש פאחיו, בין זה שהקריב בין אחיו שעמו במקדש שלא הקריב⁷³.

71) אף על פי שלא עבד. והמדובר כשראוי גם לאכילת קדשים. (72) ספרא שם. [ומה שאמרו (זבחים צט). "והרי משמרה כולה דאין מחטין (=זורקים הדם על גבי המזבח) ואוכלים", לא אמרו כן אלא להיתר אכילה, שהרי בתחילת הסוגיא שם לא דיברו על חלוקה, וראה בלחם משנה. ומה שאמרו בפסחים נז. שתיקנו שיחלקו בערב שבת לכל המשמר (ולשון הגמרא "דאתיין כולהו משמרות", לאו דווקא) - אין זה אלא בעורות, אבל בבשר אי אפשר לתקן כן, שהרי ייפסל בנותרן. (73) אלא שראוי להקריב.

טו. ולמה חלק הכתוב במנחות בין מנחות האפויזות ומנחת הסלת? שהרי באפויזות הוא אומר: כל המנחה אשר תאפה בתנור, לכהן המקריב אתה לו תהיה⁷⁴; ובמנחת הסלת הוא אומר: וכל מנחה בלילה בשמן ותרבה, לכל בני אהרן תהיה איש פאחיו⁷⁵. שהאפויז, כשחולקין אותה אנשי בית אב, כל שניגיע לו חלקו, אפילו פזית פת - הרי הוא ראוי לו, שהרי אוכלו מיד; אבל הסלת, אם יחלקוה ביניהן, נמצא מגיע לזה מלא כפוף סלת או פחות, שאינו ראוי לא ללוש אותו ולא לאפותו, לפיכך היה עולה על הדעת שיחלקו מנחה כנגד מנחה⁷⁶, ולא יחלקו מנחה זו בפני עצמה על כל אנשי בית אב; והצריך הכתוב לומר בה: לכל בני אהרן תהיה איש פאחיו - לומר שיחלקוה בפני עצמה. מפאן אמרו חכמים: אין חולקין מנחה כנגד מנחה, אפילו מעשה מחבת כנגד מעשה מחבת או סלת כנגד סלת; אלא כל אחת ואחת חולקין שיריה בפני עצמה.

74) שהיה נראה שכל המנחה שייכת לכהן המקריב. 75) שמכאן למדו שהיא נחלקת לכל אנשי בית אב, ולא אמרה התורה דין חלוקה במנחת סולת. (76) כלומר, מנחה שלמה, שאם היו עשרים כהנים בבית אב והיו שם עשרים מנחות, יקבל כל אחד מנחה שלמה, ולא שכל אחד ואחד יקבל חלק אחד מעשרים מכל מנחה ומנחה.

טז. וכן אין חולקין עוף כנגד עוף⁷⁷, ולא חטאת כנגד חטאת, ולא חזה ושוק כנגד חזה ושוק⁷⁸; אלא כל חלק וחלק חולקין אותו ביניהן בשונה.

77) היינו חטאת העוף הנאכלת לזכרי כהונה. (78) ויקרא ז, י"ב) איש כאחיו - וסמך ליה ואם על תודה, כשם שאין חולקין בקדשי קדשים כן אין חולקים בקדשים קלים".

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זריקה וטמא בשעת הקטרה. (102) למעט מי שהיה טהור בשעת זריקה וטמא בשעת הקטר חלבים.

כב. נטמא אחר זריקה וטבל, והרי הוא טהור אף בשעת הקטר חלבים - הדבר ספק אם חולק אם אינו חולק. לפיכך, אם תפס - אין מוציאין מידו.

כג. קרנף צביר הפא בטמאה, אף על פי שהטמאים מקריבין אותו¹⁰³ - אין חולקין עם הטהורין לאכל לערב, מפני שאינם ראויים לאכילה¹⁰⁴.

(103) כלומר, ראויין להקריב אותו, אבל למעשה לא הקריבוהו אלא הטהורים, שאם הקריבו הטמאים, אין הקרבן נאכל אלא נשרף כשאר הקרבנות שנטמאו. (104) בזבחים זט. "בעי רב אושעיא טמא בקרבנות צבור (=שהקריבוהו טהורים) מהו שיחלקו לו, מי אמרינן המחטא אמר רחמנא, והאי נמי מחטא הוא, או דלמא ראוי לאכילה חולק, שאין ראוי לאכילה אינו חולק, אמר רבינא תא שמע כהן גדול מקריב אונן ואינו אוכל, ואינו חולק לאכול לערב, שמע מינה ראוי לאכילה בעינן שמע מינה".

פָּרֶךְ אַחַר עֶשְׂרִי

1) יבוארו בו איסורי אכילת בשר עולה ואיסורי שאר הקרבנות גם לכהנים, ובשר קדשי קדשים לזר.

א. פל האוכל² פזית³ מפשר העולה, בין לפני זריקת דמה⁴ בין לאחר זריקת דמה - לוקה. שְׁנֵאמַר: לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך תירשך ויצהרך וגומר וכל נדרריך אשר תדר; מפי השמועה למדו⁵, שזו אזהרה⁶ לאוכל פשר העולה.

2) בין כהן ובין ישראל (רש"י במכות יז:). 3) אף-על-פי שכתב רבינו בספר המצוות (לא-תעשה קמו) כי הלאו הזה של "לא תוכל לאכול וגו'" הוא האזהרה לכל מועל (וכן כתב הכסף-משנה כאן, והמשנה-למלך בפ"א מהלכות מעילה הלכה ג), ובמעילה אין שיעור של כזית אלא שוה פרוטה (הלכות מעילה שם הלכה א) - עולה לאחר שחיטה שאינה ראויה לכלום, אלא להקרבה על גבי מזבח, אין לה ערך של ממון כלל, ולפיכך דנו בה בשיעור כזית ככל איסורי המאכלות ולא בשוה פרוטה (ראה במנחת-חינוך מצוה תמוז). 4) מה-שאינ-כן בקדשים הנאכלים, ראה להלן הלכה ד. 5) בספרי פ' ראה (לדרים יב, יז) ומכות יז. 6) "נדרוך זה עולה" (שם ושם).

ב. וחלפה ובשרה וסלתה ושמןה ויין של נסכיה⁷ - חמשמן מצטרפין לכזית⁸.

7) כי קרבן עולה טעון נסכים (למעלה פ"ב הלכה ב) ומנחת נסכים נשרפת כולה על המזבח, והיין מתנסך על המזבח ויורד לשיתין (שם הלכה א). 8) להלקותו. מעילה טו: במשנה: "חמשה דברים בעולה, מצטרפין זה עם זה", ופירש שם רבינו, וכן רש"י שם שמצטרפין גם לענין מעילה, שאם אכל מכולם כזית אחד הרי זה מעל, וחייב מלקות, וכן

העבודה, אף על פי שהוא ראוי לעבודה⁹¹ והרי הוא ראוי לאכל לערב - אין חולק פדי להניח חלקו לערב. פיצד? טבול יום⁹² ומחוסר כפורים⁹³ והאונן⁹⁴ ביום הקבורה⁹⁵, בין כהן גדול⁹⁶ בין כהן הדיוט, אין חולקין לאכל לערב.

90) [נוסף למה שהוא ראוי לעבודה (למעלה הלכה יד) ואם כן קטן שאינו ראוי לעבודה, אף על פי שהוא ראוי לאכילה - אינו חולק. ולא הוצרך רבינו למעט, שהרי ממילא הוא ממועט, והוא הדין לאשה ואנדרוגינוס, ועיין בלחם משנה]. 91) כגון כהן גדול אונן, וטמא שראוי בקרבנות צבור (להלן הלכה כג), וכגון שהקריבו הטהורים, אבל בהקריבו הטמאים אינו נאכל כלל, אלא נשרף כשאר קדשים שנטמאו. 92) כל שנטמא בטומאה מן התורה וטבל ועדיין לא העריב שמש. 93) כגון הזב, הזבה, היולדת והמצורע שטבלו והעריב שמשן ולא הביאו כפרתן (=קרבן טהרה). 94) "אונן נקרא האדם, שימות לו מת שחייב עליו אבלות, ויום המיתה בלבד הוא אונן מדאורייתא, ואסור לו לאכול בקדשים כל זמן שהוא באנינות. 95) היינו כשיום הקבורה אינו ביום המיתה, שאז אינו אונן בלילה שלאחריו אפילו מדרבנן. 96) אף על פי שהוא מקריב.

כ. כל שאינו ראוי לאכל - אינו ראוי לעבד; חוץ מכהן גדול האונן, שהוא מקריב ואינו אוכל⁹⁷, כמו שבארנו. וכל שאינו ראוי לעבד - אינו ראוי לאכל; חוץ מבעל מום, שהרי נתפרש בתורה⁹⁸.

97) והטעם בזה "משום שנאמר (ויקרא כא, יב ככהן גדול) ומן המקדש לא יצא ולא יחלל, כלומר ישב, ויעבוד עבודה שהיה עוסק בה ואינה מתחללת", ו"אסור לאכול בקדשים משום שנאמר (שם י, יט באהרן הכהן הגדול) ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני ה'" (שם הלכה ח). וטמא שמקריב בקרבנות צבור ואינו אוכל (ראה השגת הראב"ד) אינו משום שהוא פסול, אלא מחמת שהקרבן נטמא ואינו ראוי לאכילה. 98) ויקרא ו, כב, "כל זכר ככהנים" לרבות בעל מום.

כא. פל שאין לו חלק בפשר - אין לו חלק בעורות⁹⁹. אפלו טמא בשעת זריקת דמים וטהור בשעת הקטר חלבים¹⁰⁰ - אינו חולק בפשר¹⁰¹. שְׁנֵאמַר: המקריב את דם השלמים ואת החלב מבני אהרן, לו תהיה שוק הנמין למנה - עד שיהיה טהור וראוי לעבודה משעת זריקה עד אחר הקטר חלבים¹⁰².

99) ולמדו זאת בספרא פרשת צו פרק ט הלכה ה ממה שנאמר (ויקרא ז, ח) "עור העולה אשר הקריב לכהן לו יהיה - פרט לטבול יום ולמחוסר כפורים ולאונן". 100) כלומר, בלילה. שטבל והעריב השמש. 101) להשימיענו שצריך "שיהיה טהור וראוי לעבודה משעת זריקה עד אחר הקטר חלבים". למעט מי שהיה טהור בשעת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18) במכות שם אמרו, כי בכור וחטאת ואשם ועולה נלמדים בקל-וחומר מתורה ושלמים. (19) שהרי התורה טענה נסכים (מנחות ז:). (20) משנה במעילה טו: "חמשה דברים בעולה, מצטרפין זה עם זה וכו'. וששה בתורה, הבשר והחלב והסולת והיין והשמן וההלחם".

ה. פל האוכל פזית מבשר קדשי קדשים חוץ לעזרה - לוקה. שניאמר: לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך תירשך ויצהרך ובכרת בקרך וצאנך; מפני השמועה למדו²¹, שזו²² אזהרה לאוכל מבשר חטאות ואשמות חוץ לעזרה. והוא הדין לאוכל קדשים קלים חוץ לירושלים²³, שהוא לוקה; שחומת ירושלים לקדשים קלים פחומת העזרה לקדשי קדשים. ואחד בשר חטאת ואשם או שירי מנחות²⁴.

21) מכות וספרי שם. (22) בקרך וצאנך. ולא כתב רבינו שלוקה גם משום "ובשר בשדה טרפה לא תאכלו" (ראה להלן הלכה ו), לפי שיתכן כי הבשר לא יצא חוץ לעזרה, אלא הוא עמד בחוץ והכניס ראשו בפנים. ורק על ר' שמעון שמנה חמש מלקיות בזר שאכל מן העולה לפני זריקה, מקשה הגמרא (מכות יח.) למה לא מנה גם לאו של "ובשר בשדה", לחייבו בשש מלקיות, וראה בלחם-משנה. (23) מכות יז. במשנה וספרי שם. ובגמרא שם: "ונדבותיך זו תורה ושלמים". (24) ראה למעלה פ"י הלכה ג, כי "אין החטאת והאשם ושירי מנחות נאכלים אלא לזכרי כהונה בעזרה".

ו. בשר קדשי קדשים שניצא חוץ לחומת העזרה, ובשר קדשים קלים שניצא חוץ לחומת ירושלים - נפסל ונאסר לעולם²⁵, ואף על פי שחזר למקומו - אסור לאכלו²⁶. והאוכל ממנו פזית - לוקה²⁷; שניאמר: ובשר בשדה טרפה לא תאכלו - פיון שניצא בשר חוץ למחיצתו נעשה כטרפה, כמו שבארנו בהלכות מאכלות אסורות²⁸.

~ נקודות משיחות קודש ~

"פיון שניצא בשר חוץ למחיצתו נעשה כטרפה".

בפנימיות העניינים, 'טריפה' מרמז על זמן הגלות, כמארו"ל על הפסוק "ובשר בשדה טריפה כו", כיון שיצא בשר חוץ למחיצתו נעשה כטריפה, וכאשר עם ישראל נמצאים חוץ למחיצתן, היינו בגלות - הרי הם כטריפה שאין להם שלימות אמיתית, היינו החיות והחירות.

(על-פי 'לקוטי שיחות' חל"ב עמוד 42 מתוך רמב"ם "פרס המלך")

25) חולין סח: מכות יח. זבחים פב. (26) חולין שם. (27) מכות שם. כלומר, בין אם חזר למקומו ובין לא חזר למקומו. (28) פ"ה הלכה ט.

פירש"י שם. ואף-על-פי שיין שיעורו תמיד ברביעית, אין זה אלא בשתייה. אבל בדרך אכילה, כגון ששרה פתו ביין - שיעורו בכזית (תוספות זבחים קט. ד"ה עולה, וראה במנחת-חינוך מצוה קמח).

ג. וכן האוכל פזית מפל האמורין⁹, בין לפני זריקה בין לאחר זריקה, בין פהו בין ישראל¹⁰ - לוקה. שהאמורין פליל למזבח פכל העולה¹¹, והרי נאמר במנחת פהנים: פליל תהיה לא תאכל; פל שהוא פליל למזבח - אכילתו בלא תעשה, ולוקין עליו בכזית¹². וכן האוכל פזית מבשר חטאות הנשרפות¹³ - לוקה¹⁴; שניאמר: וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד לא תאכל, באש תשרף¹⁵.

9) האימורים של כל הקרבנות ולא רק של עולה. (10) ראה ברייתא מנחות עד: המובא בדברינו להלן בהמשך ההלכה. (11) ראה לחם-משנה למעלה ה"א. (12) כלומר, נוסף על איסור מעילה (ראה למעלה הלכה א, ולהלן פ"א ופ"ב מהלכות מעילה), לוקה גם על כל לאו של "כליל תהיה לא תאכל". מקור הדברים במנחות עד. עד: "בעא רבינא, כהן שאכל מן האימורין מהו, לאו דזרות (=וזר לא יאכל קודש - שמות כט, לג) לא קמיבעיא לי (=שאינו חייב ודלא כפירש"י), שלא נאמר הלאו הזה אלא בדבר הנאכל לכהנים, אבל אימורים שאינם נאכלים לכהנים, אין בהם הלאו של "וזר לא יאכל קודש", ראה מכות יח. ובתוספות מנחות שם - הר המוריה, וראה להלן הלכה ח), כי קמיבעיא לי לאו דכליל תהיה, מאי (מי הוי כהן חייב משום לאו דכליל תהיה, כמו שהוא חייב על אכילת מנחת כהן - רש"י), אמר רב אהרן לרבינא, תא שמע, דתניא רבי אליעזר אומר כל שהוא בכליל תהיה, ליתן לא-תעשה על אכילתו". וראה גם מכות יח: וספרא צו פרק ה הלכה ד. (13) שאינם בכליל כליל תהיה, שהרי אינם נקרבות על המזבח אלא נשרפות בבית הדשן (למעלה פ"ז הלכות ב-ד, וראה לחם-משנה למעלה הלכה א, ומשנה-למלך כאן ובפ"א מהלכות מעילה הלכה ג). (14) כלומר, נוסף על זה שלוקה מטעם מעילה (ראה להלן פ"א מהלכות מעילה הלכה ג, ופ"ב שם הלכה ד). (15) ספרא צו פ"ח הלכה ה, ופסחים פג. וזבחים פב.

ד. פל האוכל פזית מבשר הקדשים, אפלו קדשים קלים, קדם זריקת דמם¹⁶ - לוקה. שניאמר: לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך תירשך ויצהרך ונדבתיך. פלומר, לא תוכל לאכל נדבותיך בשעריך קדם שזורקין דמן בשערי המקום. מפני השמועה למדו¹⁷, שזו אזהרה לאוכל תודה או שלמים קדם זריקת דמים. והוא הדין לשאר קדשים, בין קלים בין חמורים¹⁸. וששה דברים שפותרה, שהם: החלב והבשר, והסלת¹⁹ והשמן והיין, והלחם - פלן מצטרפין לכזית²⁰.

16) שאין בהם דין מעילה, ראה להלן פ"ב מהלכות מעילה הלכה א. (17) מכות יז. וספרי ראה (לדברים שם).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ועיין שם ברש"י ותוספות). (43 בפ"ז מהלכות איסורי ביאה הלכה ת. וראה גם להלן פ"ד מהלכות שנגות הלכה א.

פְּרָק שְׁנַיִם עֶשְׂרִי

1) יבאר בו המנחות הכאות עם הקרבן, והכאות בפני עצמן, וכמה הן.

א. המנחות הם מן הקרבנות.² והמנחות הפאות בפני עצמן ואינן באות משום נסכים - מהם מנחת צבור, ומהם מנחת יחיד.³

2) שהרי נאמר בהן (ויקרא ו, ז) לשון הקרבה ('קרית ספר'). ויש לפרש עוד כי הם קרבנות עצמן ואינן טפילות לקרבן אחר כמו מנחת הנסכים הבאה עם הקרבנות, ראה למעלה פ"ב ה"א שנשרפת כולה, עיי"ש. וראה להלן בסמוך. 3) מבואר להלן ה"ג ד בדברי רבינו.

ב. וכל המנחות סלת⁴ חטין⁵; חוץ ממנחת סוטה⁶ ועמור התנופה⁷, שהם מן השעורים.

4) סוטה טו, א. והוא קמח מנופה ונקי מפסולת. 5) משנה, שם יד, א: "כל המנחות באות מן החיטים, וזו (= מנחת סוטה) באה מן השעורים". 6) שבאה שעורים וקמח בלתי מנופה (משנה, שם). וראה פ"ג מהל' סוטה הי"ב. 7) הקרב ביום שני של פסח שהוא יום טז בניסן, והוא נזכר בספר ויקרא (ב, יד וכג, י. וראה להלן פ"ז מהל' תמידין ומוספין ה"ג). והוא בא מן השעורים (משנה, שם), ואף-על-פי-כן הוא בא "גרש", כלומר, מנופה ונקי מכל פסולת (שם), וראה להלן פ"ז מהל' תמידין ומוספין שם הי"ב.

ג. שלש מנחות לצבור: עמור התנופה. והוא קרב למזבח⁸, כמו שיתבאר⁹. ושתי הלחם שמביאין ביום עצרת¹⁰. ואלו¹¹ נקראו מנחה¹², ואינן קרבין לגבי המזבח¹³, והן חמץ¹⁴. ועליהם נאמר: קרבן ראשית תקריבו אתם לה', ואל המזבח לא יעלו¹⁵. והמנחה השלישית הוא לחם הפנים שעושין בכל שבת¹⁶. ואינו קרב לגבי המזבח¹⁷, אלא פלו נאכל לפניהם¹⁸, כמו שיתבאר¹⁹.

8) כלומר, מקטירים ממנה את הקומץ, על המזבח, ראה להלן פ"ז מהל' תמידין ומוספין הי"ב. 9) בהל' תמידין ומוספין, שם. 10) ראה ויקרא כג, טז-יז. וראה בפ"ח מהל' תמידין ומוספין ה"א. 11) שתי הלחם. 12) מנחות מו, ב. שכן נאמר (שם, טז) "והקרבתם מנחה חדשה לה'", ועוד נאמר (במדבר כח, כו) "וביום הביכורים בהקריבכם מנחה חדשה לה'". 13) כלומר, אין מהם לאישי המזבח ('סיפרא' ויקרא, דיבורא דנדבה פ"ג ה"ח). וראה להלן פ"ח מהל' תמידין ומוספין הי"א. 14) משנה, מנחות נב, ב: "כל המנחות באות מצה, חוץ חמץ שבתודה ושתי הלחם, שהן באות חמץ", שכן נאמר (שם כג, יז) "ממושבותיכם תביאו לחם תנופה שתיים שני עשורונים סולת תהיינה חמץ תאפינה". 15) ואמרו במנחות נח, א - כי פסוק זה מדבר

ז. נכנס²⁹ בְּשֵׁר קְדָשִׁים קָלִים³⁰ לְהִיכֵל - הָרִי זֶה בְּשֵׁר.

29) זבחים פב: 30) כלומר, בשר קדשי קדשים בוודאי אינו נפסל, שהרי בשעת הדחק, גם ההיכל הוא מקום אכילה (זבחים סג. ולמעלה פ"י הלכה ג), אלא אפילו קדשים קלים שהבעלים הישראלים האוכלים אותם אסורים ליכנס להיכל לאכלן - גם הם אם נכנס הבשר שלהם להיכל הרי הוא כשר, שהרי אמר ר' יוחנן (זבחים סג.) "שלמים ששחטן בהיכל כשרים, שנאמר (ויקרא ג, ב) ושחטו פתח אהל מועד, ולא יהא טפל חמור מן העיקר" (ראה למעלה פ"ה הלכה ד). הרי שאם נכנס בשר קדשים קלים להיכל הוא כשר, וראה גם שם פב: "בשר הנכנס לפניו כשר", ולא חילקו בין קדשי קדשים לבין קדשים קלים.

ח. זָרָה³¹ שְׂאֵכֶל פְּזִיז מִבְּשֵׁר קְדָשִׁי קְדָשִׁים בְּעֶזְרָה אַחַר זְרִיקַת דָּמִים - לֹזְקָה. שְׂנֵאָמַר: וְאָכְלוּ אֹתָם אֲשֶׁר כָּפַר בָּהֶם וְגוֹמֵר, וְזָר לֹא יֵאָכֵל וְגוֹמֵר; בְּמִקּוֹם שֶׁהִפְחִין אוֹכְלִים³² וּבְעֵת שֶׁרְאוּי לְאָכְלִים³³, אִם אָכְלוּ שֵׁם הַזֶּר - לֹזְקָה³⁴. אָכַל אִם אָכַל הַזֶּר בְּשֵׁר קְדָשִׁי קְדָשִׁים בְּחוּץ - לֹזְקָה מִשּׁוּם אוֹכֵל בְּחוּץ³⁵, לֹא מִשּׁוּם זֶר שְׂאֵכֶל קְדָשׁ³⁶, שֶׁהָרִי אֵינָם רְאוּיִן שֵׁם לְפָנֵיהֶם³⁷. וְכֵן אִם אָכְלָן בְּעֶזְרָה קֹדֶם זְרִיקָה - לֹזְקָה מִשּׁוּם אוֹכֵל קֹדֶם זְרִיקָה בְּלִבָּד, לֹא מִשּׁוּם זְרוּת³⁸.

31) מכות יח: 32) בעזרה. 33) אחרי זריקת הדמים. 34) במכות שם: "איתמר, אמר רב גידל אמר רב, זר שאכל מחטאת ואשם לפני זריקה פטור. מאי טעמא, דאמר קרא, ואכלו אותם אשר כופר בהם, כל היכא דקרינן ביה ואכלו אותם אשר כופר בהם, קרינן ביה וזר לא יאכל קודש. וכל היכא דלא קרינן ביה ואכלו אותם אשר כופר בהם, לא קרינן ביה וזר לא יאכל". ומכאן שגם מחוץ לעזרה הוא פטור, לפי שאין שם "ואכלו אותם אשר כופר בהם", וראה גם שם יח. "זר שאכל מן העולה לפני זריקה חוץ לחומה, לר' שמעון לוקה חמש. ולילקי נמי משום זר לא יאכל כי קודש הם, הני מילי היכא דלכהנים חזי, הכא דלכהנים נמי לא חזי", ראה בהמשך ההלכה. 35) ראה למעלה הלכה ה. 36) שם יח. 37) ראה למעלה הלכה ד. 38) דברי רב גידל שם.

ט. זָרָה³⁹ שְׂאֵכֶל פְּזִיז מִחֻטְאֵת הָעוֹף⁴⁰ - לֹזְקָה שְׂתִים: אַחַת מִשּׁוּם זֶר שְׂאֵכֶל אֶת הַקֹּדֶשׁ, וְאַחַת מִשּׁוּם אוֹכֵל נִבְלָה. שְׂכָל מְלִיקָה נִבְלָה הִיא, וּכְשֶׁהֲתַרָה - לְפָנֵיהֶם הֲתַרָה⁴¹, לֹא לְזוּרִים; וְהָרִי הֵן שְׁנֵי אֶסְרִין הַבָּאִין בְּאֶחָד⁴², כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָה⁴³.

39) יבמות לב: כר' חייא. 40) לאחר הזאה ומיצוי (ראה למעלה פ"ז הלכות רז), אבל לפני כן אינו לוקה על איסור זרות (ראה למעלה הלכה ח). 41) שם בגמרא. וראה למעלה פ"ז שם. 42) כלומר, מיד אחד הזאה ומיצוי, שאז פקע איסור מעילה (כי אין מעילה בדבר הנאכל) - חלים שני האיסורים הנ"ל, של זרות ונבלה כאחד (יבמות שם,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ה. **כָּל הַמִּנְחֹת הַקְּרִיבוֹת לְגִבֵּי הַמִּזְבֵּחַ**³⁴ - אֵין כָּל אַחַת מֵהֶן פְּחוּתָהּ מֵעֶשְׂרוֹן³⁵. וּמַעוּטוֹ מֵעֶכָב אֶת כָּלוּ³⁶. וְחֻמְשׁ מִנְחֹת הַבָּאֹת בְּנֶדֶר וּנְדָבָה - יֵשׁ לוֹ לְהַתְנַדֵּב וּלְנַדֵּר מֵהֶן כָּל מֵה שְׂרִיצָה, אֶפְלוּ אֶלֶף עֶשְׂרוֹן³⁷. אֲבָל מִנְחַת הָעֹמֵר וּמִנְחַת חוּטָא וּמִנְחַת קִנְאוֹת וּמִנְחַת חֲנוּךְ וְהַחֲבִיתִין - כָּל אַחַת מֵהֶן עֶשְׂרוֹן אֶחָד, לֹא פְּחוּת וְלֹא יִתָּר³⁸.

34) אבל המנחות שאינן קריבות לגבי המזבח, כגון שתי הלחם ולחם הפנים, יש להם שיעור אחר, וכמו שמבואר במקומם, בפ"ה ופ"ח מהל' תמידין ומוספין. (35) סולת, והוא עשירית האיפה. ויתכן כי למדו כן ממה שנאמר (במדבר כח, יג) "ועשרון עשרון סולת מנחה" להורות כי כל מנחה צריכה עשרון סולת ('קריית ספר'). וראה להלן. (36) משנה, מנחות כז, א: "עשרון, מיעוט מעכב את רובו", "שאם היתה שום מנחה בפחות מעשרון היא פסולה" (פירוש המשנה, שם). ולמדו זאת (גמרא שם, ו'סיפרא' ויקרא, דיבורא דנדבה פ"ט ה"ח) ממה שנאמר (שם, ב) "מסלתה", שאם חיסר סלתה כל שהוא פסולה, וראה גם במנחות ט, ב. (37) כך נשמע מדברי המשנה שם פח, א. ומה שנאמר (במדבר כח, יג) "עשרון סולת מנחה" (ראה למעלה) אינו אלא שלא יפחות מן העשרון, אבל אם רוצה להביא יותר - יביא ('קריית ספר'). וראה להלן ה"ז שנותן לוג שמן לכל עשרון ועשרון. (38) במנחות עו, ב: "תנו רבנן, כל המנחות שריבה במדת עשורונן או שמיעט במדת עשורונן פסולות". ופירושו ה'תוספות' שם ד"ה כל, כי המדובר במנחת נסכים, וגזירת הכתוב היא, שהרי נאמר בהם "שלשה עשורונים לפר ושני עשורונים לאיל", ואין לשנות. ולפי זה, הוא-הדין לכל המנחות שאינן באות בנדר ונדבה, שאין להוסיף על העשרון (ראה כסף-משנה ו'הר המוריה'). שהרי במנחת סוטה נאמר (ויקרא ה, יא) "עשירית האיפה", וכן נאמר (במדבר ה, טו) במנחת קנאות, וכן נאמר (ויקרא ו, יג-טו) במנחת חינוך ובמנחת חביתין, וכן למדו בעומר מה שנאמר (שמות טז, לו) "והעומר עשירית האיפה הוא" (עי' רש"י מנחות סג:). וראה ב'קריית ספר'.

ו. **כָּל הַמִּנְחֹת הַקְּרִיבוֹת לְגִבֵּי הַמִּזְבֵּחַ טְעוֹנוֹת הַגֶּשֶׁה**³⁹ בְּמַעֲרָב⁴⁰ כִּנְגַד חֲדָה שֶׁל קָרֶן דְּרוֹמִית מֵעֶרְבִית⁴¹, וְאֵינֶן טְעוֹנוֹת תְּנוּפָה⁴²; חוּץ מִמִּנְחַת סוּטָה⁴³ וְעֹמֵר הַתְּנוּפָה⁴⁴, שְׂשִׁינְהוּן טְעוֹנוֹת תְּנוּפָה וְהַגֶּשֶׁה⁴⁵.

39) למזבח. ראה משנה, מנחות ס, א. ונלמד זאת בגמרא שם מן הפסוקים. (40) של המזבח, שם סא, א - במשנה: "והגשה במערב". (41) משנה זבחים סג, א: "ושלשה דברים היתה אותה קרן (= דרומית מערבית) משמשת וכו' חטאת העוף וההגשות וכו'", רוצה-לומר (הגשת) המנחה, לפי שנאמר בה הקרב אותה בני אהרן לפני ה' אל פני המזבח, ואין נכון להיות פני המזבח לפני ה' אלא בקרן מערבית דרומית" (פירוש המשנה, שם) וכן הוא בסוטה יד, ב: "לפני ה', יכול במערב? תלמוד-לומר אל פני המזבח.

בשתי הלחם. (16) ויקרא כד, ה-ח. וראה בפ"ה מהל' תמידין ומוספין והם נקראים מנחות, כמו שנראה במשנה מנחות נט, א וסא, א. ובגמרא שם נז, א. ראה להלן הי"ט. וראה עוד ברש"י על התורה (שם, ט) וב'תוספות יום-טוב' מנחות פ"ה מ"ג. (17) כלומר, אינו טעון הגשה למזבח (מנחות סא. במשנה), ואין ממנו לאישי המזבח ('סיפרא' שם). (18) שנאמר (שם, ט) "והיתה לאהרן ולבניו ואכלוהו במקום קדוש". (19) להלן בפ"ד מהל' תמידין ומוספין הי"יב, ובפ"ה שם ה"ה.

ד. **וְתִשַׁע מִנְחֹת הַיְחִיד, וְכֵלֶן קָרְבִין לְמִזְבֵּחַ, וְאֵלוּ** הֵן: מִנְחַת חוּטָא. וְהִיא הַמִּנְחָה שֶׁמִּקְרִיב הָעֹנֵי פְּשִׁיתִיב חוּטָא וְלֹא תִגִיעַ יְדוֹ²¹. מִנְחַת סוּטָה. וְהִיא מִנְחַת הַקִּנְאוֹת²², שֶׁכָּכֵר נִתְפָּרְשׁוּ מֵעֲשִׂיָהּ²³. הַמִּנְחָה שֶׁמִּקְרִיב כָּל פֶּהֶן תַּחֲלָה פְּשִׁינְס לְעוֹבְדָה²⁴, שֶׁמִּקְרִיב אוֹתָהּ בְּיָדוֹ, וְהִיא הַנְּקָרָאת²⁵ מִנְחַת חֲנוּךְ. הַמִּנְחָה שֶׁמִּקְרִיב כָּהֵן גָּדוֹל כָּכֵל יוֹם²⁶, וְהִיא הַנְּקָרָאת²⁷ חֲבִיתִין²⁸. מִנְחַת הַסֵּלֶת²⁹. וְהִיא בָּאָה בְּנֶדֶר וּנְדָבָה. מִנְחַת הַמַּחֲבֵת³⁰. וְהִיא בָּאָה בְּנֶדֶר וּנְדָבָה. מִנְחַת הַמְּרַחֶשֶׁת³¹. וְהִיא בָּאָה בְּנֶדֶר וּנְדָבָה. מִנְחַת מְאִפָה תְּנוּרָה³². וְהִיא בָּאָה בְּנֶדֶר וּנְדָבָה. מִנְחַת רְקִיקִין³³. וְהִיא בָּאָה בְּנֶדֶר וּנְדָבָה.

(20) כלומר, טעונות הגשה והקטרת הקומץ, וראה להלן. (21) ויקרא ה, יא. וראה פ"י מהל' שגגות ה"ד. (22) המוזכרת במדבר (ה, טו) "כי מנחת קנאות הוא", וראה גם במנחות ב, א. ונט, א. (23) בפ"ג מהל' סוטה הי"ב-טו. וראה במדבר שם, ט"כ-כו. (24) ראה למעלה פ"ה מהל' כלי המקדש ה"טז, וב'סיפרא' צו פ"ג ה"ג. (25) ראה להלן פ"ג ה"ד. (26) ראה להלן פ"ג ה"ב-ד. ופ"ג מהל' תמידין ומוספין הי"ח. (27) משנה, מנחות ג, ב. (28) "על שם מחבת קרו להו חביתין, דכתיב (ויקרא ו, יד) על מחבת בשמן תעשה" (רש"י מנחות, שם). וכל אלו ארבע המנחות אינן באות נדבה כ"אם חובה, אבל יתר חמשת המנחות, אינן באות חובה כ"אם בנדר ונדבה, ראה להלן. (29) ויקרא ב, א: "ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה' סולת יהיה קרבנו, ויצק עליה שמן ונתן עליה לבונה", ונקראת מנחת סולת משום שנקמצת כשהיא סולת (רבינו גרשום' מנחות נט. וראה גם רש"י שם) וראה להלן פ"ג ה"ה "כיצד היתה נעשית". (30) ויקרא שם, ה: "ואם מנחה על המחבת קרבנך סולת בלולה בשמן מצה תהיה וגו'". וראה להלן פ"ג ה"ו כיצד היתה נעשית. (31) שם, ז: "ואם מנחת מרחשת קרבנך סולת בשמן תעשה וגו'". וראה להלן שם ה"ו כיצד היתה נעשית, ומה בין מחבת למרחשת. (32) שם, ד: "וכי תקריב מנחה מאפה תנור, סולת חלות מצות בלולות בשמן", וראה להלן שם ה"ח. (33) אף הוא מאפה תנור, אלא שהנודב מנחת מאפה תנור, יכול להביא או חלות או ריקין, כמו שנאמר (שם) "וכי תקריב קרבן מנחה מאפה תנור, סולת חלות מצות בלולות בשמן וריקין מצות משוחים בשמן", וראה להלן פ"ג שם.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

גם לענין מחמץ שהמחמץ מנחה פסולה אינו לוקה (להלן הי"ח). ועי' משנה-למלך. (57 משנה, שם. 58) בפירוש המשנה שם, הזכיר רבינו רק שמן (וכן ברש"י שם). (ונראה שפירשו כן מפני שבמשנה אמרו: "נתן כלי על גבי כלי לא פסלה", ואילו בלבונה לא שייך פסול (ראה בהל' פסולי המוקדשין, שם). אבל כאן שכתב גם "אינו עובר" הזכיר גם לבונה, וראה ב'תוספות הגרע"א' במשנה, שם. 59) שם במשנה: "נתן כלי על גבי כלי לא פסלה". רוצה-לומר, שיתן כלי שיש בו שמן (או לבונה) על הכלי שיש בו המנחה. וכתב רבנו בפירוש המשנה: "לא פסלה, ואין אנו אומרים כבר עבר על מה שאמר לא יתן עליה שמן, לפי שהכוונה לשם שלא יבלול הסולת או הקמח בשמן". ואף-על-פי שבמשנה שם אמרו "לא פסלה" - למד רבינו ש"אינו עובר" ממה שאמרו בגמרא שם ס, א: "עליה בגופה של מנחה הכתוב מדבר", והרי גם בלבונה כתוב "עליה", ושם לא שייך פסול (ראה למעלה). ועל-כרחו שהמכוון לפטרו גם מלאו, והוא-הדין בשמן (וראה ב'תוספות הגרע"א' שם). (60 כלומר, אף כי אין במנחות אלו יותר מעשרון אחד (ראה למעלה ה"ה), ולעשרון אחד אינו מביא אלא לוג אחד של שמן (למעלה ה"ז) - באלו שתי המנחות מוסיף עליהן אחר-כך עוד שמן, כמו שכתוב (ויקרא ו, יד) "על מחבת בשמן תעשה מורבכת". (61) להלן פ"ג ה"ב, עיי"ש.

ט. כָּל הַמִּנְחֹת⁶² הַקְּרִבֹת לְגַבֵּי הַמִּזְבֵּחַ⁶³ נִקְמָצוֹת⁶⁴, וּמִקְטִיר הַקֶּמֶץ כִּלּוֹ עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ⁶⁵, וְהִשָּׂאָר נֶאֱכַל לַכֹּהֲנִים⁶⁶; חוץ מִמִּנְחַת זִכְרֵי כֹהֵנֶיךָ⁶⁷, שְׂאִינָה נִקְמָצֶת, אֲלֵא מִקְטִירֶיךָ אוֹתָהּ כִּלְהֵאמֹר⁶⁸, שְׂנֵאמַר: וְכָל מִנְחַת כֹּהֵן וְגוֹמְרֵי⁶⁹. הָא לְמַדְתָּ, שְׂמִנְחַת חֲנוּךְ וְהַחֲבִיתִין וְכֵהֵן שֶׁהֵבִיא מִנְחַת חוּטָא⁷⁰ אוּ מִנְחַת נְדִבָה⁷¹ - כִּלּוֹ נְשָׂרְפוֹת עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, וְאֵינָן נִקְמָצוֹת.

(62) משנה, מנחות עב, ב. (63) בא למעט שתי הלחם ולחם הפנים, ראה למעלה ה"ג. (64) שכן מפורש בתורה אצל המנחות הנ"ל, וראה להלן פ"ג הי"ג "כיצד קומצין". (65) גם זה מפורש בתורה בכל המנחות הנ"ל. (66) משנה, שם. ודבר זה מפורש בתורה אצל חמש מנחות, והמנחות אשר אצלם לא פורש זה בתורה, כגון מנחת חוטא וכו', נלמדו (בגמרא שם) ממה שנאמר (ויקרא ו, זט) "וזאת תורת המנחה וכו', והרים ממנו בקומצו וכו' והנתורת ממנה יאכלו אהרן ובניו", שתורה אחת לכל המנחות (רש"י שם). (67) אבל מנחת נקבות מן הכהנים - נאכלת, ראה להלן ה"י. (68) משנה, שם עד, ב. (69) "כליל תהיה לא תאכל". (70) כתנא-קמא במשנה שם עב, ב. ולא כרבי שמעון האומר כי מנחת חוטא של כהנים נקמצת. (71) שם עג, ב.

י. הַפְּהִנְתָּ⁷² - מִמִּנְחָתָהּ נִקְמָצֶת מִמִּנְחַת יִשְׂרָאֵל, וְשִׁירֶיהָ נֶאֱכָלִין⁷³.

(72) סוטה כג, א - במשנה. והיינו בת כהן בין פנויה ובין נשואה לישראל. אבל בת כהן נשואה לכהן או לבת ישראל

אי אל פני המזבח, יכול בדרום? תלמוד-לומר לפני ה', הא כיצד מגישה בקרן דרומית מערבית, כנגד חודה של קרן, ודיו", וראה למעלה פ"ז ה"י, ופ"ט ה"ו. (42) מנחות ס, א - במשנה. (43) ראה למעלה פ"ט ה"ז. (44) ראה להלן פ"ז מהל' תמידין ומוספין הי"ב. (45) שם סא, א - במשנה. תנופה מפורשת בשניהם בתורה, והגשה במנחת סוטה גם כן מפורשת בתורה (במדבר ה, כה) "והקריב אותה אל המזבח" וזו היא הגשה, ובמנחת העומר שלא נזכרה הגשה בתורה, למדוה (שם ס:): "במה הצד" ממנחת חוטא וממנחת סוטה.

ז. כָּל הַמִּנְחֹת הַקְּרִבֹת לְגַבֵּי הַמִּזְבֵּחַ טְעוּנוֹת שֶׁמֶן וְלִבְוֹנָה⁴⁶. לֹא שֶׁמֶן לְכָל עֶשְׂרוֹן⁴⁷, וְקֶמֶץ לְבוֹנָה לְכָל מִנְחָה, בֵּין שֶׁהֵיְתָה עֶשְׂרוֹן אֶחָד בֵּין שֶׁהֵיְתָה שְׁשִׁים עֶשְׂרוֹנִים⁴⁸; שְׂאִין מְבִיאִין בְּכָלֵי אֶחָד יֵתֵר עַל שְׁשִׁים עֶשְׂרוֹן⁴⁹, כְּמוֹ שִׁיתְבְּאָר⁵⁰. חוץ מִמִּנְחַת קְנָאוֹת וּמִנְחַת חוּטָא⁵¹, שְׂנֵאמַר⁵²: לֹא יִשִּׂים עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְלֹא יִתֵּן עָלֶיהָ לְבוֹנָה⁵³.

(46) ראה משנה, מנחות נט, א. ושמן נאמר בכל המנחות (חוץ מסוטה וחוטא), ולבונה נאמרה רק במנחת הסולת, וממנה למדו (שם) לשאר המנחות, שטעונות לבונה. (47) משנה, מנחות פח, א. וכדברי תנא-קמא, ובברייתא (שם פט). נלמד זאת ממה שכתוב במצורע עני (ויקרא יד, כ) "ואם דל הוא וכו' ועשרון סולת אחד בלול בשמן למנחה ולוג שמן", לימד על (כל) עשרון שטעון לוג (שמן), וראה למעלה פ"ב ה"ח. (48) כלומר, אף-על-פי שהשמן הוא לוג לכל עשרון, ואם הביא ששים עשרונים מביא ששים לוגין - בלבונה אין הדבר כן, אלא מביא קומץ אחד לכל כמות של סולת, בין לעשרון אחד ובין לששים עשרונים, ראה תוספתא מנחות פ"ז, ו'ס"פ"א' ויקרא (דיבורא דנדבה פ"ט ה"ג). (49) לפיכך אינו מביא קומץ אחד אלא לששים עשרון, אבל אילו היה אפשר להביא יותר מששים עשרון בכלי אחד, היה מביא קומץ אחד של לבונה גם ליותר מששים עשרון. (50) להלן פ"ז ה"ו. (51) שם נט, א - במשנה. (52) במנחת חוטא. (53) ובמנחת קנאות נאמר (במדבר ה, טו) "לא יצוק עליו שמן ולא יתן עליו לבונה".

ח. נִתְּן⁵⁴ וְהִקְרִיב⁵⁵ - לֹקֵה עַל הַשֶּׁמֶן בְּפָנָי עֲצָמוֹ וְעַל הַלְּבוֹנָה בְּפָנָי עֲצָמָה⁵⁶. נִתְּן⁵⁷ כְּלֵי שִׁישׁ בּוֹ שֶׁמֶן אוּ לְבוֹנָה⁵⁸ עַל גַּבֵּי - אֵינּוּ עוֹבְרִים, וְלֹא פִּסְלִים⁵⁹. מִנְחַת חֲנוּךְ וְהַחֲבִיתִין - מוֹסִיף לְכָל אַחַת מֵהֶן שֶׁמֶן⁶⁰, כְּמוֹ שִׁיתְבְּאָר⁶¹.

(54) שמן ולבונה על מנחת קנאות או על מנחת חוטא. (55) דעת רבינו, כי אינו לוקה אלא על ההקרבה, אבל נתן ולא הקריב אינו לוקה. וכן הוא ב'ספר המצוות' לא-תעשה קד, לענין שמן במנחת סוטה. וראה שם עוד בלא-תעשה קב-קג, וקה. (56) משנה, מנחות נט, ב. וכתבו ה'תוספות' (שם ס. ד"ה יכול) בשם רבינו-תם כי אם נתן שמן במנחה, שנפסלה (משנה שם, ולהלן פ"א מהל' פסולי המוקדשין ה"י) - שוב אינו חייב על הלבונה שנתן עליה, שכן מצינו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ואינה נפסלת בטבול יום ובלינה, ואם נטמאת - נפדית, קדשה בכלי - קידשה קדושת הגוף ונפסלת בטבול יום ובלינה ואין לה פדיון, ראה רש"י סוטה יד, ב. (88) כלומר, אפילו ע"ג קרקע, ואין צורך שהכלי יהיה בידו של כהן, ראה מנחות ז, ב: "אמר רבא, פשיטא לי וכו' מקדשין מנחה בכלי שע"ג קרקע, שכן מציינו בסידור בויכין", "שמסדר הלחם שהוא שיריים, ובוזיכין שהן קומץ, על השולחן שעל גבי הקרקע, דהיינו דומיא דמנחה כשמביאה מביתו דמעורבין יחד הקומץ והשיריים" (רש"י, שם). (89) שם ז, א. ז, ב: "בעו מיניה מרב ששת, מהו לקומץ בכלי שעל גבי קרקע וכו' אמר רבא, פשיטא לי קומץ מכלי שע"ג קרקע, שכן מציינו בסילוק בויכין" (מעל השולחן שהיה על גבי קרקע, ובוזיכין מתירין את הלחם כקומץ שמתיר את המנחה, דקומץ מיקרי אזכרה, ובוזיכין נמי מיקרו אזכרה, דכתיב (ויקרא כד, ז) והיתה ללחם לאזכרה, דקומץ מתיר שיריים לאכול, דכתיב (שם ב, ג) והגותרת מן המנחה וכו' מאשי ה' - רש"י, שם). (90) ראה להלן פ"ג הי"ב, כי "נותן הקומץ בכלי שרת ומקדשו בכלי שרת". ואין מקדישין אותו בכלי שעל גבי קרקע, ראה מנחות ז, ב: "בעא רבא, קידוש קומץ מאי, ממנחה ילפינן לה או מדם ילפינן לה. הדר פשטה, מדם ילפינן לה", כלומר, מקבלת הדם, שנאמר (שם א, ה) "והקריבו בני אהרן", ואמרינן ב'תורת כהנים' (סיפרא' ויקרא, דיבורא דנדבה פ"ד ה"ד) זו קבלת הדם וכו' וקידוש קומץ נגד קבלת הדם (רש"י, שם). מה קבלת הדם בכלי על-ידי כהן ולא על גבי קרקע, אף קידוש הקומץ בכלי על-ידי כהן, ולא בכלי שעל גבי קרקע. (91) כרבי יוחנן, מנחות כו, ב. ורב יהודא מסביר שם טעמו של רבי יוחנן, שנאמר (בראשית יט, כח) "והנה עלה קיטור הארץ כקיטור הכבשן", ואין כבשן מעלה קיטור עד שתצית האור ברובו, ובקומץ גם כן נאמר "והקטיר", הילכך צריך קיטור. וראה ב'ירושלמי' יומא פ"ב ה"א, כי רובו של קומץ, היינו רובה של כל פרידה ופרידה.

יד. פל המנחות⁹² הקרבות לגבי המזבח - מצה⁹³.
וכן שירי המנחות שאוכלין הפהנים, אף על פי שהן מתירין לאכלן בכל מאכל⁹⁴ ובדבש⁹⁵ - אין אוכלין אותן חמץ; שנאמר: לא תאפה חמץ חלקם - אפלו חלקם לא יחמיצו⁹⁶. ואם החמיץ שיריה - לוקה⁹⁷.
והחמיץ אחר החמיץ⁹⁸ - חיב⁹⁹. ולוקין על פל עשפה ועשפה שפבה¹⁰⁰.

(92) מנחות נב, ב - במשנה. (93) כלומר, המנחות הקרבות על גבי המזבח, באות כולן מצה ולא חמץ, אבל המנחות שאינן קרבות על גבי המזבח, יש מהן הבאות מצה, כמו לחם הפנים (ראה להלן פ"ה מהל' תמידין ומוספין ה"ו). ויש מהן הבאות חמץ, כמו שתי הלחם והחמיץ שבתודה, ראה במשנה שם. (94) משנה, זבחים סג, א. וראה למעלה פ"ה הי"י. (95) סוטה יד, ב. ומנחות נח, א. ולא אסרה דבש אלא בהקטרה (ראה פ"ה מהל' איסורי מזבח ה"א), אבל בשיריים הנאכלים לא אסרה תורה. והרי אמרה תורה (במדבר יח, ח) "לך נתתם למשחה", והיינו

הנשואה לכהן, אין שירי מנחותיהן נאכלים, ראה להלן הי"ב. (73) שם כג, ב. בגמרא למדו כן ממה שנאמר "וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל" - "כהן ולא כהנת".

יא. ולדות⁷⁴ שנתעברו והרי כל אחד מהן ספק - מנחתם נקמצת כמנחת ישראל, ואינה נאכלת כמנחת כהנים⁷⁵. פיצד עושים⁷⁶? הקמץ קרב בפני עצמו, והשיריים מתפזרין⁷⁷ על בית הדשן⁷⁸.

(74) של כהן ושל ישראל. (75) ביבמות צט, ב - במשנה: "ונותנים עליו (= על זה שנתעבר, והוא ספק כהן, ספק ישראל) חומרי כהנים וחומרי ישראלים". ובגמרא (שם ק.) "למאי הלכתא, אמר רב פפא למנחתם, נקמצת כמנחת ישראל, ואינה נאכלת כמנחת כהנים". (76) שם ק, א - וכרבנן הסוברים כרבי אלעזר ברבי שמעון. (77) ואינם קרבים על גבי המזבח, שמא הוא ישראל, ואסור להקטירו על גבי המזבח, ש"כ"ל שממנו לאישים הרי הוא בכל תקטירו" (סוטה, שם). (78) לדעת רש"י (שם ד"ה ר' אלעזר ב"ר שמעון) בית הדשן הזה הוא למטה מקום שנותנין שם תרומת הדשן והנזפה, והיינו במזרחו של כבש (ראה למעלה פ"ו הכ"א, ולהלן פ"ב מהל' תמידין ומוספין הי"ב). אבל לדעת ה'תוספות' (שם ד"ה והשיריים) בית הדשן הזה הוא מקום שריפת פסולי קדשי קדשים שבעזרה (ראה למעלה פ"ז ה"ג).

יב. פל הנשואות לכהנים⁷⁹, בין פהנת בין ישראלית - אין שירי מנחותיהן נאכלים, מפני חלק הפעל⁸⁰ שאינו אוכל⁸¹, ואינה פלה לאשים⁸², מפני חלק האשה⁸³; אלא הקמץ קרב לעצמו, והשיריים מתפזרין על בית הדשן⁸⁴. הקמיעה בכל מקום בעזרה⁸⁵. ואם קמץ פהיכל - פשרה⁸⁶.

(79) משנה וברייתא, סוטה כג, א. (80) שהוא מקריבה משלו (רש"י שם). ומנחת כהן אינה נאכלת. (81) בכת"י אברבנאל, חסרות המלים "שאינו אוכל", וכן נראה ב'קריית ספר'. (82) למזבח. (83) שהרי לכפרתה היא באה, ואין מנחת זר (= לא כהן) ובת כהן קריבין כליל בלא קמיצה (רש"י, שם). (84) כרבנן הסוברים כרבי אלעזר ברבי שמעון (שם כג.). וראה למעלה הי"א מחלוקת רש"י ו'תוספות' בקביעת מקום בית דשן זה. (ראה ברש"י סוטה כ. שזוהי שריפה, וראה פ"ד מהל' סוטה הי"ד-טו). (85) ואינה טעונה צפון (משנה, זבחים סג). (86) מימרא של רבי אלעזר, בזבחים שם, ומנחות ח, א.

יג. מקדישין מנחה בכלי⁸⁷ שעל גבי קרקע⁸⁸, וקומצין מפלי שעל גבי קרקע⁸⁹; ואין מקדישין הקמץ בכלי שעל גבי קרקע⁹⁰. ומאימתי יתרו השירים באכילה? משניצית האור קרב הקמץ⁹¹.

(87) ראה להלן פ"ג הי"ב, כי מקדשין את המנחה בכלי שרת. ואף כי המנחה קדושה ועומדת, שהרי הקדישוה כפה - קדושת פה אינה אלא קדושת דמים, ואינה קדושת הגוף,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִיָּנִי תְּבַלִּין וְשִׁמְנִים - פְּשֵׁרָה. מִצֵּהָ¹¹¹ הִיא, אֶלָּא שְׁנִקְרָאת מִצֵּה מְתַבְּלֵת¹¹².

109) מנחות כג, ב – בברייתא: "תיבלה בקצח או בשומשומין ובכל מיני תבלין כשרה, מצה היא אלא שנקראת מצה מתובלת", וכן בתוספתא (זבחים פ"ו): "וכולן רשאין הכהנים וכו' ולתת לתוכן תבלי חולין וכו'". ומלשון הברייתא "תיבלה" (מלשון נקיבה) נראה לו לרבינו כי מדובר על המנחה. כלומר, השיריים ולא על הקומץ שאם מתבלו בתבלין הרי הוא יתר ופסול כמפורש במנחות ו, א – במשנה (ראה כסף-משנה). ואף-על-פי ששם מדובר בשעת הקמיצה – סובר רבינו שיתר פוסל גם אחר-כך). 110) "הוא כמין כמון, ודק ממנו, והוא שחור" (אבן עזרא, ישעיה כח, כה). 111) כן כתב רבינו פ"ה מהל' חמץ ומצה ה"כ: "מותר ליתן התבלין והשומשומין והקצף וכיוצא בהן לתוך הבצק", כלומר, ואין כאן חשש של חימוץ. ודלא כהראב"ד שכתב כאן כי אין להתיר את התיבול אלא לאחר האפיה, אבל בעודה לישה אסור משום חימוץ, וראה גם בדבריו פ"ו מהל' חמץ ומצה, שם. 112) כן הוא בברייתא, שם. והכוונה שאין יוצאים במצה בכזית ראשון בליל ראשון של פסח (וראה ב'תוספות' מנחות שם ד"ה תיבלה), כמו שכתב המגיד משנה פ"ו מהל' חמץ ומצה ה"ה, לפי שהיא מצה עשירה ואינה לחם עוני. ודלא כהתוספתא בפסחים פ"ב שיוצאין במצה מתובלת.

יח. המְחַמֵּץ¹¹³ מְנַחֵה פְּסוּלָה¹¹⁴ - פְּטוּר; שְׁנֹאֲמַר: אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לִי לֹא תַעֲשֶׂה חֶמֶץ - הַכֶּשֶׁרָה לְהֵשֵׁם¹¹⁵, לֹא הַפְּסוּלָה¹¹⁶. חֲמִצָּה כְּשֶׁהִיא כְּשֶׁרָה וְיִצְאָתָה לַחֲוִיץ¹¹⁷, וְחֹזֵר וְחִמְצָה אַחֵר שְׁנֹפְסָלָה בְּיִצְיָאָתָה - אֵינּוּ לֹקָה¹¹⁸. חֲמִצָּה בְּרֵאשׁוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ - אֵינּוּ לֹקָה; שְׁנֹאֲמַר: אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ, וְכִבֵּר קִרְבָּה זו וְהִיא כְּשֶׁרָה¹¹⁹.

113) ברייתא, מנחות נו, א. 114) ראה להלן פ"א מהל' פסולי המוקדשין, כל מיני פסולים במנחות. 115) הראויה להקרבה. 116) שאינה ראויה להקרבה. ואף-על-פי שגם מנחה חומצת פסולה, ובכל זאת חייב המחמץ אחר המחמץ (למעלה הי"ד) – גזירת הכתוב היא במחמץ (ראה למעלה ה"טו, ועי' רש"י מנחות שם ד"ה או דילמא). 117) לעזרה. 118) על החימוץ השני. במנחות שם: "בעי רב פפא, חימצה ויצאת וחזר וחימצה מהו, כיון דיצאת איפסלה לה ביוצא, וכי הדר מחמץ לה לא מיחייב עלה משום מחמץ אחר מחמץ. או דילמא כיון דחימצה, פסול יוצא לא מהני ביה, וכי הדר מחמץ לה, מיחייב עלה משום מחמץ אחר מחמץ, תיקו". ומספק אין מלקין אותו. 119) במנחות, שם: "בעי רב מרי, חימצה בראשו של מזבח מהו, אשר תקריבו אמר רחמנא והא אקרבה, או דילמא מחוסר הקטרה כמחוסר מעשה דמי, תיקו". ואף כאן פסק רבינו שאין מלקין אותו, מאחר שנשאר הדבר בספק (כסף-משנה).

יט. המְחַמֵּץ לְחֵם הַפְּנִים - לֹקָה¹²⁰; שְׁנֹאֲמַר: כֹּל

לגדולה, כדרך שהמלכים אוכלים (סוטה טו.). 96) מימרא של ריש לקיש, סוטה שם, ומנחות נה, א. ועוד. 97) מנחות שם, במשנה: "ואם החמיצו שיריה עובר בלא-תעשה, שנאמר (ויקרא ב, יא) כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ", ופסוק זה נאמר על הקומץ, ואמר ריש לקיש שם, כי על השיריים למדו ממה שנאמר (שם ו, י) "לא תאפה חמץ חלקם" – "אפילו חלקם לא תאפה חמץ". ונראה שם במשנה כי חייבים על כך מלקות, וראה ב'ספר המצוות' לא-תעשה ככד. 98) כגון אם לש האחד בחימוץ ובא אחר ואפאה. 99) מנחות נו, ב – ועוד. וכן הוא בתוספתא בכורות פ"ג. וראה להלן הי"ח. 100) מנחות נה, א – במשנה, ו'סיפרא' ויקרא, דיבורא דנדבה פי"ב ה"ג, ופ' צו פ"ג ה"א, וראה להלן ה"טו.

טו. פִּיצֵד? לְשֵׁה חֶמֶץ¹⁰², או עֲרֵכָה חֶמֶץ¹⁰³, או קִטְפָה חֶמֶץ¹⁰⁴, או אֶפְאָה חֶמֶץ - לֹקָה. שְׁנֹאֲמַר: לֹא תַעֲשֶׂה חֶמֶץ, וְנֹאֲמַר: לֹא תֵאָפֶה חֶמֶץ - לְחֵיב עַל כֹּל מַעֲשֵׂה יְחִידֵי שְׁבָה¹⁰⁵. עֲשֵׂה חֶמֶץ מְתַבְּלָה וְעַד סוּף - לֹקָה עַל כֹּל מַעֲשֵׂה מִהָן¹⁰⁶.

101) כלומר, על איזו עשייה ועשייה חייב. 102) שם במשנה: "וחייב על לישתה ועל עריכתה ועל אפייתה". 103) "עריכה הוא שעורכין אותה ועוסקין בו בידים" (רבינו, שם). 104) שם נה, ב – בברייתא. "וקיטוף הוא ציור החלות" (פירוש המשנה). ורש"י שם מפרש "שמחליק פניה במים", וראה פ"ה מהל' חמץ ומצה ה"כ, שמדברי רבינו שם נראה כפירוש רש"י. 105) בברייתא שם: "לא תאפה חמץ וכו' לפי שנאמר לא תעשה חמץ, יכול לא יהא חייב אלא אחת על כולם, תלמוד-לומר לא תאפה, אפיה בכלל היתה, למה יצאת להקיש אליה, מה אפייה מיוחדת שהיא מעשה יחידי (= מעשה חשוב בפני עצמו – רש"י), וחייבין עליה בפני עצמה, אף אני אביא לישתה ועריכתה, וכל מעשה יחידי שבה, לאתויי קיטוף, שהוא מעשה יחידי וחייבין עליה בפני עצמה". 106) תוספתא מנחות פ"ד: "ואם החמץ את שיריה עובר משום ד' דברים, משום בל תלוש ובל תירק (תערך, כ"ל – מנחת ביכורים)" ובל תקטוף ובל תאפה וכו'". וראה ב'הר המוריה' כאן.

טז. הַנִּיחַ שְׂאוֹר עַל גְּבֵי הָעֵסָה וְהִלֵּךְ וַיֵּשֶׁב לוֹ וְנִתְחַמְצָה מֵאֲלִיָּה - לֹקָה¹⁰⁷; שֶׁהִנַּחַת הַשְּׂאוֹר הוּא הַמַּעֲשֵׂה¹⁰⁸.

107) מנחות נו, ב: "אמר רבי אמי, הניח שאור ע"ג עיסה והלך וישב לו ונתחמצה מאליה חייב עליה וכו' כמעשה צלי של שבת", כלומר, הכא חייב בהנחה בעלמא, כי היכי דמחייב בשבת אם היה בו מעשה צלי גמור שהיפך בו (רש"י, שם). 108) כלומר, כדי לחמץ את העיסה אין צורך בשום דבר אחר אלא להניח עליו את השאור, אבל במניח בשר על גבי גחלים בשבת, אינו חייב משום מבשל בשבת, אלא אם היפך בו, שעל-ידי ההנחה בלבד, אינו מתבשל, ראה שם גמרא ורש"י.

יז. תֵּבַל הַשִּׁירִים¹⁰⁹ בְּקִצְחָה¹¹⁰ או בְּשִׁמְשִׁמִּין או בְּכֹל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כג. **כָּל הַמִּנְחֹת**¹³² - טְחִינָתָן וְהִקְדָּתָן בַּחוּץ, וְלִישָׁתָן וְעִרְכָתָן וְאַפִּיתָן בַּפְּנִים¹³³. וְכָל מַעֲשֵׂיהֶן כְּשֵׁרִים בָּזָר, עַד שֶׁיָּבֹאוּ לְבֵית הַקְּמִיצָה¹³⁴. וּמִחֲבַת וּמִרְחֶשֶׁת הָיוּ בְּעֶזְרָה, וּשְׁתֵּיהֶם מִכְּלֵי הַשֵּׁרֶת וּמִקְדָּשֵׁי¹³⁵. וְתַנּוּר שֶׁל מִקְדָּשׁ שֶׁל מִתְכַת הָיָה¹³⁶.

(132) בדפוס רומי וויניציאה ודפוס מג"ע (ב'מעשה רוקח) "כל המנחות", וכן הוא גם בכמה דפוסים חדשים. אבל הנוסחא שלפנינו היא הנכונה, שהרי שתי הלחם ולחם הפנים קרויים מנחה (למעלה ה"ג) ולישתן ועריכתן בחוץ (פ"ה מהל' תמידין ומוספין ה"ז, ופ"ח שם ה"ז), ואם-כן אין כאן "כל המנחות" (כסף-משנה). (133) בעזרה, תוספתא מנחות פ"א. והרקדה היא פועלת המניף בנפה (= העברת הקמח בנפה). (134) תוספתא שם. וכן הוא מנחות ט, א. יח, ב. ופסחים לו, א. (135) "דכיון דבעינן אפיה בפנים, אם-כן מחבת ומרחשת הנוכרים בתורה היו כלי שרת, ומקדשים כדילפינן למעלה (פ"א מהל' כלי המקדש ה"ט) דכלי שרת מקדשין ('קריית ספר'). וראה מנחות ג, א. גא, א. וסג, א. (136) זבחים צה, ב: "תנור של מקדש, מתכת היה". ושם צו, א - אמרו: "נעביד דחרס וכו' דכיון דאיכא שתי הלחם ולחם הפנים דאפייתן בתנור וקדושתן בתנור, הוה ליה כלי שרת, וכלי שרת דחרס לא עבדינן". ופירש רש"י: "וקדושתן בתנור שאין נעשין בכלי שרת, לפי שאין טעונין שמן, כדאמרין בפרק שתי הלחם (מנחות צה:): לישתן ועריכתן בחוץ ואפייתן בפנים, דתנור מקדש להו'."

~ יום שני י"ז תשרי ~

פָּרֶק שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִי

1) מבאר בו מצות עשיית המנחות, וכיצד הן נעשות, ומעשה הקמיצה.

א. מְצֻת עֲשֵׂה לַעֲשׂוֹת כָּל מִנְחָה כְּמִצְוֹתָהּ הָאֵמוּנָה בַּתּוֹרָה².

2) שנאמר (ויקרא ב, א-ז) "ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה' וגו' ואם מנחה על המחבת קרבנך וגו' ואם מנחת מרחשת", ואמר להשלמת המעשה (שם ו, ז) "וזאת תורת המנחה".

ב. וְכִיצַד עֲשִׂית חֲבֹתֵי פֶהָן גְּדוּלָּה? מְבִיא עֲשָׂרוֹן שָׁלֶם³ וּמִקְדִּישׁוֹ⁴, וְחוֹצְהוּ בַּחֲצֵי עֲשָׂרוֹן שְׁבַמְקָדָשׁ; שְׂאֵף עַל פִּי שְׁהִיא קְרֹבָה חֲצִיין - אֵינָה מִתְקַדֶּשֶׁת לַחֲצִיין⁵. וּמְבִיא עֲמָה שְׁלֹשֶׁת לָגִין שָׁמֶן. שְׁנֹאמֵר: בְּשָׁמֶן תַּעֲשֶׂה - לְהוֹסִיף לָהּ שָׁמֶן כְּנֹסְפֵי הַכֶּבֶשׂ. וּבִלְלֵל הַסֶּלֶת בְּשָׁמֶן, וְחוֹלְטָהּ⁶ בְּרוֹתְחִין⁷, וְלֵשׁ מִכָּל חֲצֵי עֲשָׂרוֹן שֵׁשׁ חִלּוֹת. נִמְצְאוּ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה חִלּוֹת⁸.

3) של סולת. 4) על ידי נתינת הסולת לתוך מדת העשורון שבמקדש. 5) משנה שם נ: ובגמרא שם: "אילו נאמר מנחה מחצית הייתי אומר מביא חצי עשורון מביתו שחרית ומקריב, חצי עשורון מביתו ערבית ומקריב, תלמוד לומר (שם, יג) מחציתה בבקר ומחציתה בערב, מחצה משלם

הַמִּנְחָה¹²¹. אֲבָל מִנְחַת נֹסְכִים - אֵין בָּהּ מִלְּקוֹת; שְׂאֵם גְּבֻלָּה בְּמִים - הָרִי נִפְסְלָה קֹדֶם שֶׁתִּתְחַמֵּץ¹²², וְאֵם גְּבֻלָּה בְּיִין¹²³ שֶׁל נֹסְכִים - מִי פְרוֹת הֵן וְאֵין מִחֲמִיצֵין¹²⁴.

(120) כדעת רבי עקיבא, בברייתא מנחות נז, א. (121) ולחם הפנים בכלל מנחה, ראה למעלה ה"ג. והעיר ה'כסף משנה' כי בגמרא שם למד כן רבי עקיבא ממה שנאמר (שם, שם) "אשר תקריבו", עיי"ש בדבריו, וראה גם ב'הר המוריה' כאן. (122) שהרי מנחת נוסכים אינה באה אלא שמן, ואם כן הרי הוא כמחמץ מנחה פסולה, שפסול (למעלה ה"ח). וכדעת רבי עקיבא שם, ולא כרבי יוסי הגלילי הסובר "מנחת נוסכים שגבלה במים - כשירה". (123) בדפוס רומי וויניציאה: "בשמן". וכן הביא 'מעשה רוקח'. ועי' בשאלות-ותשובות נודע ביהודה' מהדורא קמא, חלק או"ח סי' כב. (124) ראה פ"ה מהל' חמץ ומצה ה"ד.

כ. הַחֲטִים שֶׁל מִנְחֹת¹²⁵ אֵין לוֹתְתִין אוֹתָן¹²⁶, שְׂמָא יִחְמִצּוּ; שְׁהָרִי בַחוּץ לוֹתְתִין אוֹתָן, וְאֵין הַכֹּל זְרִיזִין לְשִׁמְרָן¹²⁷. אֲבָל מִנְחַת הָעֹמֵר, הוֹאִיל וְהִיא שֶׁל צְבוּר - לוֹתְתִין אוֹתָהּ; שְׁהָרִי הַצְּבוּר זְרִיזִין הֵן וּמְשִׁמְרִין אוֹתָהּ¹²⁸.

(125) דברי רבי זירא, אמר רבה בר ירמיה אמר שמואל, בפסחים לו, א. מ, א. (126) "לתיתה היא לשרון במים מעט, ולכותשן במכתשת להסיר מורסנן כדי שתהא סולתן נקיה" (רש"י, שם). (127) אבל הכהנים, שזריזין הן, לוֹתְתִין את המנחות, ראה תוספתא זבחים פ"י: "וכולן רשאיין כהנים לשנות באכילתן מנחות ללותתן וכו'". (128) שם בגמרא: "ומאי שנא ממנחת העומר, דתניא מנחת העומר לוֹתְתִין אותה וצוברין אותה, ציבור שאני". ומפרש רש"י בלשון ראשון: "מנחת העומר קרבן ציבור הוא, וכל עסקין שלה נעשין על-פי בית-דין וכו' ולתיתה הכל בבית-דין וזריזין הוא".

כא. כָּל הַמִּנְחֹת הַנֶּאֱמָרוֹת נְלוֹשׁוֹת בְּפוֹשְׁרִין¹²⁹, וּמְשִׁמְרָן שְׁלֵא יִחְמִצּוּ; הוֹאִיל וְלִישָׁתָן וְאַפִּיתָן בַּפְּנִים בְּעֶזְרָה¹³⁰, אֲנָשֵׁי פְּנִים זְרִיזִין הֵן.

(129) משנה, מנחות נה, א. "וכך יפה לפת" (תפארת ישראל' שם פ"ה מ"ב). (130) ראה להלן הכ"ג, ורוצה לומר: אף כי הפושרין מחמיצין העיסה (ראה בהל' חמץ ומצה שם ה"א), הוֹאִיל ולישתן ואפייתן בפנים בעזרה, אנשי פנים זריזין הן, ושומרים שלא יחמץ.

כב. וּבְמָקוֹם שְׁמִבְשָׁלִין קָדְשֵׁי קָדְשִׁים, שֵׁם אוֹפִין אֶת הַמִּנְחֹת; שְׁנֹאמֵר: זֶה הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְשְׁלוּ שָׁם הַכֹּהֲנִים אֶת הָאֶשֶׁם וְאֶת הַחֲטָאֹת, אֲשֶׁר יֵאָפוּ אֶת הַמִּנְחָה וְגוֹמְרֵין¹³¹.

(131) משנה וגמרא במנחות צו, א. וכפירוש ה'תוספות' שם ד"ה שאלו, וראה 'כסף משנה' ו'לחם משנה' כאן.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חצאים אף בניו יהיו מביאים חצאים, תלמוד לומר זה"ה (משנה למלך).

ה. מנחת הסלת כיצד היתה נעשית? מביא עשרון סלת¹⁷, או בפה עשרונות¹⁸, או כפי נדר¹⁹, ושמן הראוי לה²⁰. ומודד בעשרון של מקדש²¹. ונותן שמן בכלי, ואחר כך נותן עלי את הסלת²², ואחר כך נותן שמן אחר על הסלת ובולל הסלת בו²³, ואחר כך נותנה בכלי שרת וצק לתובה שמן²⁴. ושמן שנתן תחלה עם השמן הבולל עם שמן שיצק - הפל לג לעשרון. ונותן עליה לבונה²⁵.

(17) "כל המנחות הקריבות לגבי המזבח אין כל אחד מהן פחותה מעשרון". (18) כגון במנחת נסכים, שמביא על הכבש שלושה עשרונים ועליהם שלושה לוגים שמן. (19) כי "חמש מנחות הכאות בנדר ונדבה (ומנחת סולת אחת מהן), יש לו להתנדב ולנדר מהן כל מה שירצה אפילו אלף עשרון". (20) דהיינו לוג שמן לכל עשרון. (21) מנחות פז. במשנה: "שתי מדות של יבש היו במקדש, עשרון וחצי עשרון וכו', עשרון מה היה משמש שבו היה מודד לכל המנחות". (22) משנה במנחות עד: "כל המנחות הנעשות בכלי (=כגון מחבת ומרחשת - רש"י ורבינו בפירוש המשנה שם) טעונות שלשה) מנתות שמן, יציקה ובוללה ומתן שמן בכלי קודם לעשייתן". (23) שם עה. בברייתא: "כיצד עושה (המדובר בכל המנחות - רש"י) נותן שמן בכלי קודם לעשייתן ונותנה (לסולת) ונותן שמן עליה ובוללה וכו'". (24) שם בברייתא: "נותן שמן כו' ונותן שמן עליה ובוללה וכו' ונותן עליה שמן וכו'". וממה שאמרו בסוטה יד: "ונותנה לתוך כלי שרת ומקדשה בכלי שרת ונותן עליה שמנה ולבונה", נראה שקודם היציקה נותן אותה בכלי שרת. (25) שנאמר (ויקרא ב, א) "ויצק עליה שמן ונתן עליה לבונה". והיינו קומץ לבונה.

ו. מנחת המחבת והמרחשת כיצד? נותן השמן בכלי ונותן עליו הסלת, ונותן על הסלת שמן אחר ובולל הסלת, ואחר כך לשה בפושרין²⁶ ואופה אותה במחבת או במרחשת כמו שפירש²⁷, ופותת אותה פתים²⁸ ונותנה בכלי שרת²⁹, ויוצק עליה שאר השמן³⁰, ונותן לבונה³¹.

(26) משנה שם נה. "כל המנחות נילושות בפורשין ומשמרין שלא יחמיצו". (27) אם מרחשת - מרחשת, ואם מחבת - מחבת. (28) משנה שם עה. "כל המנחות הנעשות בכלי טעונות פתיתה". שנאמר במחבת (שם ב, ו) "פתות אותה פתים ויצקת עליה שמן מנחה היא", ואמרו שם בברייתא "לרבות כל המנחות לפתיתה", אפילו מאפה תנור. (29) לכאורה נראה שעד כאן לא היה בכלי שרת, אבל צריך עיון, הרי מחבת ומרחשת הן כלי שרת. (30) שכן נאמר (שם) "פתות אותה פתים ויצקת עליה שמן". וראה מנחות עה. שלדעת כולם, יוצק אחר פתיתה. (31) משנה מנחות נט. "ואלו טעונות שמן ולבונה, מנחת הסולת והמחבת והמרחשת", משום שנאמר (שם ב, א) במנחת סולת, "ונפש

(=מעשרון שלם שנאמר שם עשירית האיפה סלת מנחה) הוא מקריב, הא כיצד מביא עשרון שלם וחוצהו, ומקריב מחצה בבקר, ומחצה בין הערביים". (6) "כשנותנין וכו' הרותחים על הקמח קורין אותו חליטה". (7) "תעשה מרבכת, מלמד שנעשית ברותחין כל צרכה". ובפירוש המשנה למנחות פרק ט משנה ג כתב רבינו על דברי הספרא הנ"ל: "והעניין הזה הוא שיהא כל שמן שעושים עימה רותח. אבל מדברי רבינו כאן ולמעלה פרק ט הלכה יט נראה כי חליטה היא במים רותחים וכן פירש הראב"ד בספרא שם. (8) משנה מנחות עו. "כל המנחות באות עשר עשר, חוץ מלחם הפנים וחביתיה כהן גדול שהם באות שתיים עשרה". ובגמרא שם נלמדו חביתיה כהן גדול בגזירה שווה "חוקה - חוקה" מלחם הפנים: נאמר בחביתין (ויקרא ו, טו) "חק עולם לה" ונאמר בלחם הפנים (שם כד, ט) "מאשי ה' חק עולם" מה בלחם הפנים שתיים עשרה חלות, שנאמר (שם, ה) "ואפית אותה שתיים עשרה חלות", אף חביתיה כהן גדול שתיים עשרה חלות.

ג. ואחת אחת היו נעשות. וכיצד עושה? מחלק השלשה לגיון רביעית שבמקדש, רביעית לכל חלה, ואופה החלה מעט ואחר כך קולה⁹ אותה על המחבת¹⁰ בשאר רביעית השמן שלה. ואינו מבשלה הרבה¹¹, שנאמר: תפיני - בין בשל ונא.

(9) מטגן בשמן. (10) שהרי נאמר בהם (שם ו, יד) "על מחבת בשמן תעשה", הרי שצריכים טיגון בשמן, וגם נאמר (שם) "תופיני", הרי שצריך גם אפייה בתנור. (11) כלומר, אינו אופה אותה הרבה, "כיוון שצריך לטגנה אחר כך במחבת".

ד. ואחר כך חולק כל חלה וחלה לשנים באמד¹², פדי שיקריב החצי בפקר והחצי בערב. ולוקח החציים וכופל כל אחד מהן לשנים ופותת, עד שתמצא כל פתיתה כפולה לשנים¹³. ומקריב החציון עם חצי קמץ לבונה בפקר¹⁴, והחצי הנשאר עם חצי קמץ לבונה - בערב. ואם היתה מנחת חנוך¹⁵ - אינו חוצה, אלא מקריבה פלה פאחת עם קמץ לבונה¹⁶. ושתייהן פליל לאשים.

(12) כלומר, ביד ולא בכלי. וכן הוא במנחות פז: "בעא מיניה רמי בר חמא מרב חסדא חביתיה כהן גדול במה מחלקן לחלות, ביד או בכלי, פשיטא דביד, דאי בכלי, וכי טורטני (=משקולת) יכניס (=בעזרה), ויכניס, כיוון דבקלה כתבי (והשיבו לחמכם במשקל" - שם כו, כו), לאו אורח ארעא". (13) במנחות עה: במשנה: "מנחת כהן משיח לא היה מקפלה" ובגמרא שם: "אמר רבה אינו מקפלה לארבעה אבל מקפלה לשניים". (14) כדעת חכמים במנחות נב. שמפריש לה קומץ אחד, חצי קומץ שחרית וחצי קומץ בין הערביים. (15) ראה למעלה פרק י"ב הלכה ד כי כל כהן, כשיכנס לעבודה בתחילה, מקריב מנחת חינוך. (16) כן הוא בספרא (פרשת צו פרק ד הלכה ו): "מה אהרן מביא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אבל מנחת סולת לא הייתה נאפית לפני שמחלקים אותה לכהנים, ואין לה צורך בעשר חלות. (41) ובגמרא שם למדו כן מלחמי תודה "מה לחמי תודה עשר (=לכל מין עשר), אף כאן עשר". (42) וכן הדין נותן שהרי תודה עצמה שממנה למדו לכל המנחות - לא נאמר בה ארבעים חלות אלא למצוה. (43) לארבע מנחות הללו, אבל מנחת סולת אין בה פתיחה, שאין פתיחה אלא לפני קמיצה, וזו נקמצה בעודה סולת. (44) כלומר, מקפל את החלה לארבע, ומבדיל (=מנתק) את כל ארבעת החלקים אחד מן השני. (45) שאינה נקמצת, אלא כולה כליל על המזבח. אבל מנחת נקבות מן הכהנים, שנאכלת ונקמצת, דינן כדין מנחת ישראל. ולעניין מנחת חביתיה כהן גדול. (46) כלומר, פותת (=כופל לארבע), אבל אינו מבדיל את הפתיחים אחד מן השני, וכן הוא במשנה שם: "מנחת כהנים קופל אחד לשנים ושניים לארבעה ואינו מבדיל", משום דלא בעי קמיצה. (47) אף אלו שפותתין ומבדיל. (48) משנה שם: "וכולן פותתין כזיתים" ופירש רבינו שם: "אמר רחמנא פתות אותה פתים, ואמרו [בגמרא] אותה פתים ולא פתיחה פתיחין, רוצה לומר שאינו מפליג בפתיחה, רק לא יהו פחות מכזית". (49) משנה במנחות יח. "לא יצק וכו' ולא פתת וכו' או שפתתן פתים מרובות וכו' כשרה", ובגמרא (שם יח): "מאי פתיחין מרובות, שריבה בפתיחין (=באופן שכל פתיחה ופתיחה פחותה משיעור כזית), ואיבעית אימא לעולם פתים מרובות ממש (=שמייעט בפתיחין, באופן שכל פתיחה ופתיחה הייתה גדולה יותר משיעור כזית)".

יא. לא בָּלַל⁵⁰, לא פָּתַת⁵¹, לא הגִּישׁ⁵², לא מִשַׁח אֶת הָרִקְקִין - בְּשֶׁרָה⁵³; לא נִאָּמְרוּ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּוּ אֵלָּא לְמִצְוָה, שֶׁכֶּף הִיא מִצְוָה.

(50) את הסולת עם השמן. (51) מדברי רבינו נראה שאפילו לא פתת כלל כשר. ומה שכתב רש"י שם "לא פתת אלא כדי קמיצה" היינו שבקמיצתו פתת שיעור קומץ. (52) את המנחה לקרן דרומית מערבית. (53) במשנה שם: "לא יצק לא בלל ולא פתת ולא מלח ולא הניף לא הגיש וכו' ולא משחן כשרה" ורבינו השמיט "לא יצק" משום שאמרו שם בגמרא, שאין הכוונה שלא יצק כלל, שאם כן - פסול, אלא "לא יצק כהן אלא זר".

יב. סֵדֶר הַבָּאָת הַמִּנְחָה בַּיָּצֵד? מִבֵּיא אָדָם סֹלֶת מִתּוֹף בֵּיתוֹ בְּקִלְתוֹת שֶׁל פֶּסֶף אוֹ שֶׁל זָהָב אוֹ שֶׁל שָׂאֵר מִיַּגְי מִתְּכוֹת, כְּלִי שֶׁהוּא רֵאוּי לְכִלֵּי שָׂרֵת⁵⁴. וְאִם הֵיְתָה מִנְחַת הַסֹּלֶת⁵⁵ - נוֹתְנָה לְכִלֵּי שָׂרֵת⁵⁶ וּמִקְדָּשָׁה בְּכִלֵּי שָׂרֵת⁵⁷. וְאִם הֵיְתָה מִן הַמִּנְחוֹת הַנְּאֻפוֹת - אוֹפָה אוֹתָהּ שָׁם בְּמִקְדָּשׁ, וּפּוֹתֵת כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ, וְנוֹתֵן הַפְּתִיחִין לְכִלֵּי שָׂרֵת. וְנוֹתֵן עָלֶיהָ שְׂמֵנָה וּלְבוֹנְתָהּ וּמוֹלִיכָה אֶצֶל פֶּהֶן⁵⁸. וְהַפֶּהֶן מוֹלִיכָה אֶצֶל הַמְּזוֹבֵחַ⁵⁹ וּמְגִישָׁה בְּקֶרֶן דְּרוֹמִית מְעֲרִבֵת כְּנֶגֶד חֲדָה שֶׁל קֶרֶן וְדִיּוֹ. וּמְסַלֵּק אֶת כָּל לְבוֹנְתָהּ לְצִד אַחַד⁶⁰, וְקוֹמֵץ מִמָּקוֹם שְׂנִתְרַבָּה שְׂמֵנָה; שְׂנִאָּמְרוּ: מִסֻּלְתָהּ וּמִשְׂמֵנָה. וְנוֹתֵן הַקֶּמֶץ לְכִלֵּי שָׂרֵת וּמִקְדָּשׁוֹ

כי תקריב קרבן מנחה לה' סלת יהיה קרבנו ויצק עליה שמן ונתן עליה לבונה", ודרשו בגמרא שם "נפש" לרבות כל מנחת יחיד שטעונה לבונה, וכשם שבמנחת סולת נותן הלבונה אחר יציקת השמן, כן במחבת ומרחשת.

ז. מַה בֵּין מַחְבַּת לְמִרְחֶשֶׁת? מִרְחֶשֶׁת יֵשׁ לָהּ שְׂפָה³², וְהַבְּצֵק שְׂאוּפִין אוֹתוֹ עָלֶיהָ רַךְ, שֶׁהֲרִי יֵשׁ לָהּ שְׂפָה וְאִינוּ יוֹצֵא. וּמַחְבַּת אֵין לָהּ שְׂפָה, וְהַבְּצֵק שְׂאוּפִין אוֹתוֹ בְּהַ קָשָׁה, כְּדִי שְׁלֵא יוֹצֵא מִכָּאֵן וּמִכָּאֵן.

(32) סביב. וכדברי ר' חנינא (במשנה במנחות סג.) "מרחשת עמוקה ומעשיה רוחשין ורכין, מחבת צפה ומעשיה קשין". כלומר, "מרחשת כלי עמוק שיש לו שפה והעיסה שמבשלים בה רך וניגר מאד, הוא עניין מה שאמר ומעשיה רכין, ומחבת כלי שאין לו שפה ולפיכך תהיה העיסה קשה כדי שלא תגר, וזה העניין שאמר מעשיה קשין".

ח. מִנְחַת מֵאֵפָה תְּנוּר בַּיָּצֵד? אִם חִלּוֹת הִיא³³ - בּוֹלְלָל³⁴ הַסֹּלֶת בְּשֶׁמֶן, וְלֹשׁ בְּפוֹשְׁרִין וְאוֹפָה, וּפּוֹתֵת³⁵ וְנוֹתֵן בְּכִלֵּי שָׂרֵת, וְנוֹתֵן עָלֶיהָ לְבוֹנְתָהּ. וְאֵין בְּהַ יִצְיַקֵּת שְׂמֵן³⁶, שְׂנִאָּמְרוּ: חִלּוֹת מִצַּת בְּלוֹלֵת בְּשֶׁמֶן³⁷. וְאִם רִקְקִין הִיא - לֹשׁ אֶת הַסֹּלֶת בְּפוֹשְׁרִין³⁸ וּמוֹשַׁח אֶת הָרִקְקִין בְּשֶׁמֶן, שְׂנִאָּמְרוּ: וְרִקְקִין מִצּוֹת מְשֻׁחִים בְּשֶׁמֶן. וְיִרְאֶה לִי, שְׂאֲחֵר אֶפִּיָּה מוֹשַׁח אוֹתָם³⁹.

(33) שכן נאמר (שם, ד) "וכי תקריב וגו' מאפה תנור וגו' חלות מצות וגו' ורקיקי מצות וגו'". (34) ראה מנחות עד: במשנה: "החלות טעונות בלילה ורקיקין משיחה". ושם עה. "חלות בלולות ואין רקיקין בלולין, רקיקין משוחין ואין חלות משוחות". (35) שם עה. במשנה: "כל המנחות הנעשות בכלי טעונות פתיחה", שנאמר במנחת מחבת (שם ב, ו) "פתות אותה פתים ויצקת עליה שמן, מנחה היא", ואמרו בבבביתא שם "לרבות כל המנחות לפתיחה", אפילו מאפה תנור. (36) שנתמעטה מנחת מאפה מיציקת שמן. (37) לפיכך צריכה בלילה. (38) כלומר, בזה מתחיל עשיית המנחה, כי אין בה בלילה. (39) כן נראה ממה שאמר רבי (שם עה.) חלות בוללן אחר האפייה, ואם כן הוא הדין לרקיקין, שלדברי הכל "רקיקים מושחין" - שמושחן אחר האפייה.

ט. וְכִיצֵד מוֹשַׁח? מִבֵּיא לֵג שְׂמֵן לְכָל עֶשְׂרֹן וּמוֹשַׁחֵן וְחוֹזֵר וּמוֹשַׁחֵן עַד שֶׁיִּכְלָה כָּל הַשְּׂמֵן שְׂבֵלָג.

י. כָּל אַרְבַּע מִנְחוֹת אֵלוֹ הָאֶפוּיוֹת⁴⁰, כְּשְׂאוּפִין אוֹתָן - אוֹפִין כָּל עֶשְׂרֹן עֶשְׂרֹן חִלּוֹת⁴¹. וְאִם רַבָּה בְּחִלּוֹת אוֹ חֶסֶר - כְּשֶׁרָה⁴². וְכִיצֵד פּוֹתֵתִין אוֹתָן⁴³? כּוֹפֵל הַחֲלָה לְשָׁנִים, וְהַשָּׁנִים לְאַרְבָּעָה, וּמִבְּדִיל⁴⁴. וְאִם הֵיְתָה הַמִּנְחָה שֶׁל זָכְרִי כְּהִנָּה⁴⁵ - אֵינוּ מִבְּדִיל וּפּוֹתֵת⁴⁶. וְכִלְזֵן⁴⁷ פְּתִיחִין פְּזִיתִים⁴⁸. וְאִם הַגְּדִיל הַפְּתִיחִין אוֹ הַקֶּטִּין אוֹתָן - כְּשֶׁרִים⁴⁹.

(40) מחבת, מרחשת, מאפה תנור חלות, ומאפה תנור רקיקין.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

68) מנחות יא. "אמר רב פפא פשיטא לי מלוא קומצו, כדקמצי אינשי". (69) שם במשנה. ופס ידו פירושו כף ידו. ו"כך היא עבודת הקמיצה: קודם שיתחב אצבעותיו בקמח, כופף ופושט אצבעותיו על פס ידו, ומניח ריווח בין האצבעות לפס היד, ומכניס צד פסת ידו בקמח, ועל ידי זה הקמח נדחק ונכנס לתוך הרווח שבין האצבעות הכפופים לפס היד, ומוציא ידו מהקמח". (70) "שהכניס ראשי אצבעותיו בקמח ופס ידו כלפי הקמח וקומץ מלא קומצו עד פס ידו". (71) "שנתן גב ידו על הקמח והוליד ידו עד שנכנס הקמח דרך צידו לתוך ידו (=דרך אצבעותיו). לשון אחר: מן הצדדין מצידו הכלי שלא קמץ באמצע הכלי". (72) במנחות וביומא שם הן בעיות של רב פפא, ונשארו כולן ב"תיקו". ולפיכך פסק רבינו שלכתחילה לא יקטיר, ובדיעבד הורצה. (73) משנה במנחות ו. "הקומץ היתר והחסר, פסול, ואיזהו היתר שקמצו מבורץ, ומבורץ הוא גדוש. ולמדו כן ממה שנאמר "מלא קומצו" (ויקרא ב, כ) יכול מבורץ, תלמוד לומר (שם ו, ח) בקומצו, "שאינ לך כשר אלא מה שבתוך הקומץ".

יד. אין קמץ פחות מפשני זיתים. ומקצת הקמץ מעפב את פלו⁷⁴. והקמץ והלבונה מעפבין זה את זה. הסלת והשמן מעפבין זה את זה, ומקצת השמן מעפב את פלו⁷⁵. אין פחות מלג לעשרון, כמו שבארנו.

(74) משנה שם כז. "הקומץ מיעוטו מעכב את רובו", שאם חסר כל שהוא פסול" (רש"י) ובגמרא שם: "מאי טעמא, אמר קרא (שם ב, ב) מלא קומצו". (75) שם במשנה: "השמן מיעוטו מעכב את רובו". ובגמרא שם: "אמר קרא (שם ב, ב) ומשמנה, שאם חסר כל שהוא פסולה".

פרק ארבעה עשר

(1) יבאר בו שמתנדב אדם ומביא עולה או שלמים או אחת מחמשה מיני מנחות הבאות בנדבה.

א. מתנדב אדם ונודר עולה ושלמים² וכל מין שירצה מחמשה מיני מנחות הפאין בנדר ונדבה³. ומתנדב או נודר מנחה ממנחת נסכים⁴ לבדה⁵ מאי זה מין משלשה מיני מנחות נסכים⁶, כמו שבארנו⁷. ומתנדב או נודר יין בפני עצמו⁸, או לבונה בפני עצמה⁹, או שמן בפני עצמו¹⁰, או עצים למערכה¹¹, מפני שהן בקרבן¹², שנאמר: ולקרבן העצים¹³.

(2) שנאמר (ויקרא א, ב"ג) "אדם כי יקריב מכס קרבן לה' וגו' אם עולה קרבנו וגו'", והמדובר בקרבן נדבה (ספרא שם פרשה ב הלכה ד, ורש"י שם). (3) כגון מנחת הסולת, מנחת המחבת, מנחת המחרשת, מנחת מאפה תנור, חלות ומנחת מאפה תנור וריקין, ראה למעלה פי"ב הלכה ד. (4) ראה למעלה פי"ב הלכה א, כי היין והסולת שמביאים עם הקרבן, הם הנקראים "נסכים", והסולת לבדה נקראת "מנחת נסכים". (5) כלומר, אפשר לנדר או לנדב מנחת נסכים אפילו בלי קרבן, וראה בזבחים פד. ומנחות קד: קו. דברי

בבלי שרת¹. וקמץ שחלקו פשני פלים - אינו קדוש², וחוזר ומקדש³. ומלקט את כל לבונתה ונותנה על הקמץ שבפלי ומעלהו על המזבח ומולחו⁴, ונותנו על גבי האשים מפלי שרת⁵. ואם מנחת פהנים היא - אינו קומץ⁶, אלא נותן מלח על פלה⁷ ומשליף הכל על גבי האשים.

(54) בגמרא סוטה שם אמרו: "בקלות של כסף ובקלות של זהב וכו', בכלים הראויין לכלי שרת וכו' דתניא כלי שרת שעשאן של עץ רבי פוסל" וכן פסק רבינו למעלה (פרק א מהלכות בית הבחירה הלכה יח): "וכל כלי שרת אין עושין אותן אלא מן המתכת לבד ואם עשאן של עצים או של עצם או אבן או של זכוכית פסולין". (55) למעט מאפה תנור. (56) והיינו לאחר הבליה, לפני היציקה. (57) היינו, שמכווין לקדשה, לפי שאין כלי שרת מקדשין, אלא מדעת. (58) "דכתיב (ויקרא ב, ב) "והביאה אל בני אהרן וגו'". (59) דכתיב (שם, ח) והגישה אל המזבח". (60) ובגמרא שם: "כי היכי דלא תקמוץ בהדי מנחה, כדתנן קמץ ועלה בידו צרור או גרגר מלח או קורט לבונה פסול". (61) בגמרא שם: "למה לי, הא קדשה חדא זימנא - דם אף על גב דקדישתיה סכין בצוואר בהמה, הדר מקדיש ליה בכלי שרת, הכא נמי לא שנא". (62) במנחות ז: "איתמר קומץ שחלקו בשני כלים רב נחמן אמר אינו קדוש ורבא אמר קדוש, הדר ביה רבא מההיא (=רבא חזר בו מדעתו, והסכים לדעת רב נחמן, שאינו קדוש)". (63) כלומר, על ידי עירובן ונתינתן בכלי אחד (משנה למלך). [ואין זה דומה ל"נשפך הדם מצוואר הבהמה ואספו", שפסול - שכיוון שנתנו לכלי שרת, אף על פי שנתנו לחצאין, אינו נפסל, והוא הדין לדם שנתקבל בשני כלים בזה פחות משיעור הזאה וזוה פחות משיעור הזאה, שגם כן חוזר ומערב כולו בכלי אחד, וכשר. ומקור דברי רבינו ממה שאמרו קומץ שחלקו בשני כלים - אינו קדוש (וכן הלשון גבי דם) ולא אמרו: הרי זה פסול]. (64) שנאמר (שם ב, יג) "וכל קרבן מנחתך במלח תמלח" (סוטה שם). וראה למעלה בפרק ה מהלכות איסורי מזבח הלכה יג: "בשלושה מקומות היו נותנין המלח, בלשכת המלח וכו' ובראשו של מזבח מולחין הקומץ והלבונה וכו'". (65) בגמרא (שם טו). "ומקטירו בכלי שרת, בכלי שרת מקטיר ליה? אלא אימא מעלהו בכלי שרת להקטירו". (66) "חוץ ממנחת זכרי כהונה שאינה נקמצת אלא מקטירין אותה כולה, שנאמר וכל מנחת כהן כליל תהיה". (67) ראה למעלה בפרק ה מהלכות איסורי מזבח הלכה יג ש"בראשו של מזבח מולחין הקומץ והלבונה ומנחות הנשרפות (=מנחת כהנים. ומנחת כהן משיח ומנחת נסכים - מנחות כא:)"

יג. כיצד קומצין מנחות הנקמצות? בדרך שקומץ כל האדם⁶⁸: פושט אצבעותיו על פס ידו וקומץ⁶⁹. קמץ בראשי אצבעותיו⁷⁰ או מן הצדדין⁷¹ - לא יקטיר, ואם הקטיר - הרצה⁷². ואם הוסיף בקמץ, כגון שהרחיק אצבעותיו וקמץ - הרי זה פסול⁷³.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וראנו קבלת התחייבות להביא קרבן, ולא ייחד לכך בשעת ההתחייבות בהמה זו או אחרת. (23) ראה להלן הלכה ו.

ה. **מֵה בֵּין נְדָרִים לְנִדְבָוֹת?**²⁴ **שֶׁהַנֹּדֵר, אִם הַפְּרִישׁ קִרְבָּנוֹ וְאָבֵד²⁵ או נִגְנַב - חֵיב בְּאַחֲרֵיאוֹתוֹ²⁶ עַד שְׁיִקְרִיב כְּמוֹ שְׁנֵדֵר²⁷; וְהִמְתַּדֵּב וְאוֹמֵר 'זו', אִם מֵת או נִגְנַב - אֵינּוּ חֵיב בְּאַחֲרֵיאוֹתוֹ.**

(24) ראה גם בהלכות נדרים שם. (25) הוא־הדין אם מת, וכן הוא במקורות הנ"ל. וכן כתב רבינו להלן בדין הרי זו. (26) ראה קנין וראש השנה ומגילה וחולין שם. ורוצה לומר: חייב להביא אחר. (27) כלומר, עד שיקריבו על המזבח. וכל זמן שלא הקריב על המזבח, חייב באחריות, שהרי אפילו אם הקריב, אלא שהקריב שלא לשמו (בכל הקרבנות חוץ מחטאת ופסח), כשר ולא עלה לבעלים, וצריך להביא אחר, כמפורש בזבחים ב. ולהלן פט"ו מהלכות פסולי המוקדשין הלכה א (משנה־למלך). וראה בספרי פ' ראה (לדברים יב, כו).

ו. **הָאוֹמֵר: דְּמֵי שׂוֹר זֶה עָלַי עוֹלָה וְדָמֵי בַּיִת זֶה עָלַי קִרְבָּן, וְמֵת הַשׂוֹר וְנִפְל הַבַּיִת - חֵיב לְשֵׁלֵם²⁸. אָמַר: הֲרֵי עָלַי עוֹלָה עַל מִנְתָּ שְׁלֹא אֶתְחַיֵּב בְּאַחֲרֵיאוֹתָהּ - אֵינּוּ חֵיב בְּאַחֲרֵיאוֹתָהּ²⁹.**

(28) בערכין כ: במשנה: "שור זה עלי עולה, ובית זה עלי קרבן, מת השור ונפל הבית - חייב לשלם", ובגמרא שם, "אמר ר' חייא בר אבא, לא שנו אלא דאמר דמי שור זה עלי. אבל אמר שור זה עולה, כיון דאמר זה ומת - אינו חייב באחריות, עלי להביא קאמר". כלומר, אם אמר "דמי שור זה עלי", אנו אומרים כי הכוונה במה שאמר "עלי" לקבלת אחריות אם נאבד או מת, אבל אם לא אמר "דמי" אלא "שור זה עלי", כוונתו במה שאמר "עלי", להתחייב להביא שור "זה", אבל לא להתחייב באחריות אם נאבד או מת. (29) מנחות קט. ואף שאמר "עלי" אינו חייב באחריות, כיון שפירש שכוונתו שלא יתחייב באחריותה.

ז. **כִּבְּרָא נֹדֵר³⁰, שֶׁהָעוֹשֶׂה בַּיִת חוּץ לְמִקְדָּשׁ לְהִקְרִיב בּוֹ קִרְבָּנוֹת³¹ - אֵינּוּ כְּבִית עֲבוּדָה זָרָה. וְהָאוֹמֵר: הֲרֵי עָלַי עוֹלָה³² שְׁאִקְרִיבָנָה בְּמִקְדָּשׁ³³, וְהִקְרִיבָה בְּבֵית זֶה - לֹא יֵצֵא³⁴. שְׁאִקְרִיבָנָה בְּבֵית זֶה³⁵, וְהִקְרִיבָה בְּמִקְדָּשׁ - יֵצֵא³⁶; וְאִם הִקְרִיבָה בְּאוֹתוֹ הַבַּיִת - יֵצֵא. הֲרֵי הוּא כְּמִי שְׁנֵדֵר עוֹלָה עַל מִנְתָּ שְׁלֹא יִתְחַיֵּב בְּאַחֲרֵיאוֹתָהּ³⁷. וְעוֹשֶׂה כְּרַת עַל הָעֲלִיתָהּ בְּחוּץ³⁸. וְכֵן אִם אָמַר: הֲרִינִי נֹזֵר עַל מִנְתָּ שְׁאֲגַלַּח בְּבֵית זֶה³⁹, אִם גִּלַּח שָׁם - יֵצֵא⁴⁰. הֲרֵי הוּא כְּמִי שְׁנֵדֵר לְצַעַר עֲצָמוֹ, וְהֲרֵי צַעַר עֲצָמוֹ, וְאֵינָה נֹזֵרוֹת⁴¹.**

(30) למעלה פרק ט מהלכות ביאת המקדש הלכה יד. (31) כגון מקדש בית חוניו, אשר באלכסנדריא של מצרים. (32) שם במשנה. (33) במשנה שם: "הרי עלי עולה, יקריבנה במקדש. ואם הקריבה בבית חוניו, לא יצא". הרי שהמדובר באומר סתם "הרי עלי עולה", אע"פ שלא פירש

רבא. (6) נסכי כבש, נסכי איל ונסכי פר. (7) למעלה שם הלכה ד. (8) משנה מנחות קד: תוספתא מנחות פי"ב, וספרא ויקרא דבורא נדבבה פרשה ח הלכה ה. וראה זבחים צא: כיצד היה מקריב את היין בפני עצמו, וראה גם להלן פט"ז הלכה יד, ופי"ז הי"ב. (9) מנחות קו: וספרא שם הלכה ד. וראה להלן פט"ז שם. (10) כרבי טרפון במשנה שם קד: ובספרא שם הלכה ז. ולא כרבי עקיבא, משום שסתם משנה (שם קז.) כר' טרפון: "הרי עלי שמן, לא יפחות מלוג. רבי אומר, שלשה לוגין". ומחלוקת ואחר־כך סתם, הלכה כסתם (כסף־משנה בשם ר"י קורקוס). ועוד, כי גם רבי הנ"ל סובר כמותו (כסף־משנה). וראה להלן פט"ז שם. (11) שם כ: קו: וספרא שם. וראה למעלה פי"ו מהלכות כלי המקדש הלכות ט"י, ובפ"ח שם הלכה ז. (12) מנחות וספרא שם. (13) במנחות שם, מובא הפסוק "והגורלות הפלנו על קרבן העצים" (נחמיה י, לה).

ב. **שְׁנַיִם¹⁴ מִתְּנַדְבִין או נֹדְרִין קִרְבָּן אֶחָד עוֹלָה או שְׁלָמִים, אֶפְלוּ פְרִידָה¹⁵ אֶחָת שֶׁל תּוֹרִים או בְּנֵי יוֹנָה מְבִיאִין אוֹתָהּ בְּשִׁתְּפוּת¹⁶. אֶבֶל הַמְּנַחָה אֵינָה בְּאֵה בְּשִׁתְּפוּת¹⁷. ודְּבָרִים אֵלוֹ הֵן דְּבָרֵי קִפְלָה¹⁸.**

(14) מנחות שם. (15) יחידה. (16) ראה למעלה פ"ג מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א. (17) מנחות קד: וספרא שם פרק י הלכות ג' ו. שנאמר במנחה (שם ב, א) "סולת יהיה קרבנו", היחיד מביא מנחת נדבה, ואין השותפים מביאין מנחת נדבה. ולא הזכיר רבינו אם שנים מביאים יין או לבונה או עצים, ועיין ספרא שם הלכה ו, ובפירוש המיוחס לר"ש שם. (18) כלומר, הלכה למשה מסיני. אבל צריך עיון, כי הרי למדו כן מן הפסוק "קרבנו", ראה למעלה.

ג. **הַיֵּיחָ מְנַחָה לְשְׁנֵי בְּנֵי וְנִמְת¹⁹ - הֲרֵי אֵלוֹ מְבִיאִין אוֹתָהּ²⁰.**

(19) כלומר, הפריש מנחה ולא הספיק להקריבה עד שמת. (20) מימרא של ר' יוחנן בזבחים ה: "הניח מנחה לשני בניו ומת, קריבה ואין בו שותפות". ומה שכתב רבינו בפ"א מהלכות תמורה הלכה ה "הניח בהמה לשני בניו ומת, הרי זו קרבה ואין ממירין בה, שהרי הם בה שותפין, והשותפין אין עושין תמורה", - הכוונה שהם שותפין במקצת, ואינם שותפים לגמרי, לפי שמתכפרים בה רק מקופיא (ראה שם ו.), ולענין הקרבה, קרבה משום דנפש מקרי (=נפש כי תקריב, ראה שם ה:): כיון שאינם שותפין לגמרי (לחם־משנה כאן).

ד. **אִי זֶה הוּא נֹדֵר וְאִי זֶה הִיא נִדְבָה? ²¹הָאוֹמֵר: הֲרֵי עָלַי עוֹלָה²², או הֲרֵי עָלַי שְׁלָמִים, או הֲרֵי עָלַי מְנַחָה, או הֲרֵי דְמֵי בְּהֵמָה זֹ²³ עָלַי עוֹלָה או שְׁלָמִים - זֶהוּ הַנֹּדֵר. אֶבֶל הָאוֹמֵר: הֲרֵי בְּהֵמָה זֹ או דְמֵי בְּהֵמָה זֹ עוֹלָה או שְׁלָמִים, או הֲרֵי הָעֶשְׂרוֹן הַזֶּה מְנַחָה - הֲרֵי זֹ נִדְבָה.**

(21) ראה בפ"א מהלכות נדרים הלכה ב. (22) קנין פרק א משנה א. וראה גם ראש השנה ו. מגילה ח. וחולין קלט.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עָלֶיךָ, אִם רָצָה אוֹתוֹ פְּלוֹנֵי - הֲרִי זֶה מֵנִיחוֹ לְהַקְרִיבָן
עַל יָדוֹ וּמִתְכַפֵּר לוֹ⁴⁷. רָצָה בְּשַׁעַת הַפְּרִשָׁה וְלֹא רָצָה
בְּשַׁעַת הַקְּרִבָּה, אֲלֵא חֲזַר בּוֹ: בְּעוֹלָה וּבִשְׁלָמִים -
מִקְרִיבִין וּמִתְכַפֵּר לוֹ בְּהֵן, אָף עַל פִּי שְׂאִינּוֹ רוֹצֵה
עֲתָה, שְׁהֲרִי רָצָה בְּשַׁעַת הַפְּרִשָׁה⁴⁸; אֲבָל בְּחֻטָּאת
וְאִשָּׁם לֹא נִתְכַפֵּר לוֹ עַד שְׁרִיצָה מִתְחִלָּה וְעַד סוּף⁵⁰.

47) כלומר התחייב להביא עבור הפלוני, הקרבנות שהפלוני מחוייב בהם. (48) ערכין כא: (49) ערכין שם כדעת שמואל, שאינו צריך לדעתו, כיון שאינם באים על חטא (תוספות שם ד"ה מאי). (50) שהם באים על חטא וצריכין להתוודות, ולכן צריכים דעת גם בשעת כפרה (תוספות שם).

יא. הָאוֹמֵר⁵¹: הֲרִי עָלֶי פְּנֹדְרֵי רִשְׁעִים⁵² שְׁמַנְדְּרִיָּהן
נְזִיר וְקָרְבָן וְשִׁבְעָה⁵³ - חֵיב בְּכֹל⁵⁴. פְּנֹדְרֵי פְּשָׁרִין
- לֹא נִתְחַיֵּב כְּלוֹם⁵⁵. הֲרִי עָלֶי כְּנֹדְבוֹת פְּשָׁרִין⁵⁶ - הֲרִי
זֶה נְדָר בְּנֹזֵיר וּבְקָרְבָן⁵⁷. וְכָל כְּנֹדְרֵי⁵⁸ קָרְבָן -
פְּקָרְבָן⁵⁹.

51) נדרים ט. במשנה. (52) הנודרים בעת כעסם בנוזיר ובקרבתו ושבעה, ונקראו כך משום שכתוב (דברים כג, כג) "וכי תחלל לנודר לא יהיה בך חטא", ואמר שמואל (נדרים כב.) הנודר - אף-על-פי שמקיימו נקרא רשע. (53) כלומר, שהרשעים נודרים בנוזיר וקרבתו ושבעה. וכל זה הוא מדברי הנודר. (54) משנה שם: "כנודרי רשעים נדר בנוזיר ובקרבתו ובשבעה". (55) שם במשנה: "כנודרי כשרים לא אמר כלום", "שאינן הכשרים נודרים בדרך איסור וכעס" (רבינו ב"פ"א מהלכות נדרים הלכה כב) "שהחסידים אינם מחייבין עצמן בנדר, מפני שלא יכינו עצמם לעבירה, והוא מה שאמר הכתוב (שם, כב) לא תאחר לשלמו" (רבינו בפרוש המשנה שם). (56) ראה למעלה הלכה ד, אי זהו נדר ואי זוהי נדבה. (57) במשנה נדרים שם: "כנודבותם (של הכשרים) - נדר בנוזיר ובקרבתו". כלומר, כנודבת החסידים, "החסידים גם כן אינם מתנדבים בקרבן, ואפילו נדבה, מפני שלא יתאחרו ויעברו על מה שנאמר (שם) לא תאחר לשלמו, ואמנם היו מביאין הקרבן והוא חולין עד העוזה, ושם יתנדב בו כל מה שירצה" (פירוש המשנה שם). וכל זה בנוזיר וקרבתו, אבל לא בשבעה, כי אין החסידים נשבעין. וראה ברש"י ורא"ש ור"ן שם, וב"פ"א מהלכות נדרים הלכה כה. (58) כלומר, שמות לואי לקרבן, כגון "קונם, קונח, קונז" (פ"א מהלכות נדרים הלכה טז). (59) ראה משנה בנדרים שם.

יב. אֵין הַנּוֹדֵר וְלֹא הַמִּתְנַדֵּב חֵיב עַד שְׂיֵיחָא פִּי וְלָבוּ שְׁוִין⁶⁰. פִּי צַד? הַמִּתְנַדֵּב לֹמֵר 'הֲרִי עָלֶי עוֹלָה' וְאָמַר 'שְׁלָמִים', אוּ שְׁנַתְּפֵן לֹמֵר 'הֲרִי זֶה עוֹלָה' וְאָמַר 'שְׁלָמִים' - לֹא אָמַר כְּלוֹם. נִתְפַּן לְנִדָּר בְּעוֹלָה וְאָמַר 'קָרְבָן', לְנִדָּר בְּחֶרֶם⁶¹ וְאָמַר 'הִקְדַּשׁ' - דִּבְרֵי קְיָמִים⁶²; שְׁהָעוֹלָה קָרְבָן, וְהַחֶרֶם הִקְדַּשׁ. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה. פְּנֹדְרִים וּנְדָבוֹת אֵינוֹ צָרִיךְ לְהוֹצִיא בְּשַׁפְתּוֹ כְּלוֹם, אֲלֵא אִם גָּמַר בְּלָבוֹ וְלֹא הוֹצִיא

שיקריבה במקדש. ודברי רבינו צריכים עיון (הר המוריה). (34) משנה שם. שהרי זה כמת או נגנב, שאם אמר הרי עלי, חייב באחריותו. (35) כלומר, אמר הרי עלי עולה שאקריבנה בבית חנינו. (36) שם במשנה כדברי תנא-קמא. ואף כי הקרבן הזה אינו נחשב לקרבן כלל, שהרי הוא שחוטי חוץ - אינו חייב באחריות. (37) ראה למעלה הלכה ו. והם דברי רב המנונא בגמרא שם. (38) כלומר, על שחוטי חוץ למקדש. והם דברי רב המנונא ור' יוחנן, וכן הוא בברייתא שם. (39) כלומר, ע"מ שאביא קרבנות התגלחת בבית זה. (40) שם במשנה. כלומר, אף כי קרבנות אלו אינם נחשבים כלל, אינו מחוייב להביא קרבנות תגלחת אחרות במקדש. וחייב כרת על העלאה בחוץ, כמבואר למעלה. (41) שם בגמרא. כלומר, לא התחייב בנוזירות, אלא רק לצער עצמו. ואם כן, אינו חייב בקרבנות נוזיר, והקרבנות שהביא - אינם קרבנות תגלחת, אלא התכוון לדוורן בעלמא, שאמר: אם אפשר להביא בבית חנינו, יטרח להביא, יותר מזה לא יטרח.

ח. חֻטָּאת וְאִשָּׁם אֵינָן בְּאֵין אֲלֵא עַל חֻטָּא, וְאֵינָן בְּאֵין בְּנֹדֵר וּנְדָבָה⁴². הָאוֹמֵר: הֲרִי עָלֶי חֻטָּאת אוּ אִשָּׁם, אוּ שְׂאֵמֵר: הֲרִי זֶה חֻטָּאת אוּ אִשָּׁם - לֹא אָמַר כְּלוֹם⁴³. הִיָּה מְחֵיב חֻטָּאת אוּ אִשָּׁם וְאָמַר: הֲרִי זֶה לְחֻטָּאתִי אוּ לְאִשְׁמִי, אוּ הֲרִי הַמְּעוֹת הָאֵלוֹ לְחֻטָּאתִי אוּ לְאִשְׁמִי - דִּבְרֵי קְיָמִים⁴⁴.

42) משנה חולין מא: (וראה גם זבחים ב.) שהרי נאמר בהם (ויקרא ה, א - יז) "נפש כי תחטא". וראה ב"פ"א מהלכות נדרים הלכה י. (43) תוספתא תמורה פ"ג: "הרי זו חטאת והרי זו אשם, אף-על-פי שחייב (= כלומר, עבר עבירה שחייב בה חטאת או אשם) לא אמר כלום". כיון שלא אמר מפורש "לחטאתי", "לאשמתי". וראה בחולין שם. (44) שם בתוספתא: "הרי אלו לחטאתי והרי אלו לאשמתי, אם היה חייב דבריו קיימין, ואם לאו לא אמר כלום".

ט. הָאוֹמֵר: קָרְבָן מְצַרַע זֶה אוּ יוֹלְדֵת זֶה עָלֶי, אִם הִיָּה אוֹתוֹ מְצַרַע אוּ הַיּוֹלְדֵת עֲנִיִּים - מְבִיא הַנּוֹדֵר קָרְבָן עֲנִיִּים⁴⁵; וְאִם הָיָה עֲשִׂירִים - מְבִיא הַנּוֹדֵר קָרְבָן עֲשִׂיר, אָף עַל פִּי שְׁהַנּוֹדֵר עֲנִיִּים⁴⁶.

45) משנה בערכין יז. וראה להלן פ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ג, כי קרבנה של היולדת הוא: כבש לעולה וכן יונה או תור לחטאת. ואם אין ידה משגת, מביאה שתי תורים או שני בני יונה, אחד לעולה ואחד לחטאת. והמצורע קרבנו שלשה: שני כבשים, אחד לעולה ואחד לאשם, וכבשה לחטאת. ואם אין ידו משגת, מביא קן: אחד לעולה ואחד לחטאת וכבש לאשם. וכל זה אם הנודר הוא עני, אבל אם הנודר הוא עשיר, אף שהמצורע או היולדת עניים, מביא קרבן עשיר, ראה להלן פ"ה מהלכות מחוסרי כפרה הלכה יא. (46) משנה שם, וכן הוא בהלכות מחוסרי כפרה שם.

י. הָאוֹמֵר: חֻטָּאתוֹ וְעוֹלָתוֹ וְאִשְׁמוֹ וְשְׁלָמִיו שֶׁל פְּלוֹנֵי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זה עלי או דמי פלוני עלי, אפילו היה אותו פלוני קטן בן יומו וכו' (שם הלכה ט). (66) מעשר דגן ומעשר בהמה. (67) כגון לקט שכחה ופאה. אבל צדקה, ראה למעלה פ"ח מהלכות מתנות עניים הלכה א, שאם מצויין עניים, חייב ליתן להם מיד, ולא ימתין עד לרגל הראשון, ואם עבר הרי זה חייב בכל תאחר (הר המוריה). (68) דהיינו אחד משלושת הרגלים: פסח, שבועות וסוכות. וראה בספר המצוות, עשה פג. (69) ראה ספרי פ' ראה (לדברים יב, ה'): "ובאת שמה והבאתם שמה. לקבעם חובה, שלא יהא אלא ברגל ראשון שקבע ושפגע בו וכו'". ובראש השנה ו. ת"ר מוצא שפתיך (דברים כג, כד) זו מצות-עשה. תשמור, זו מצות לא-תעשה. ועשית, אזהרה לבית-דין שיעשוק. כאשר נדרת, זה נדר. לה' אלקיך, אלו חטאות ואשמות, עולות ושלמים. נדבה, כמשמעו. אשר דברת, אלו קדשי בדק הבית. כפיך, זו צדקה. אמר מר: מוצא שפתיך זו מצות-עשה, למה לי, מובאת שמה והבאתם שמה, נפקא. תשמור זו מצות לא-תעשה, למה לי, מלא תאחר לשלמו נפקא. ועשית אזהרה לבית-דין שיעשוק, למה לי, מיקריב אותו נפקא וכו'. חד דאמר ולא אפריש, וחד אפריש ולא אקריב, הרי כי מ"ובאת שמה והבאתם שמה" למדו כל מה שלמדו ממוצא שפתיך תשמור, הרי שגם בדק הבית ומתנות עניים בכלל עשה זו (מעשה רוקח). (70) כן הוא בראש השנה שם, ובתמורה יח. "אמר רבא, כיון שעבר עליו רגל אחד עובר בעשה". (71) מדבריו כאן נראה, שכל שעברו עליו שלשה רגלים אפילו שלא כסדרן (פסח, שבועות וסוכות) - עובר בכל תאחר. וכן נראה מדבריו בספר המצוות לאוין קנה (כפי הנדפס בסה"מ לעם, וכן הוא בהוצאת הגר"ח ה"ר) שכתב "ובא בקבלה שאינו עובר על לאו זה עד שיעברו עליו שלשה רגלים" (אבל בספר המצוות בדפוסים ישנים: "עד שיעברו עליו שלשה רגלים כסדרן"). והוא כדעת תנא-קמא בראש השנה ד: ולא כר' שמעון שם שאינו מחייב בכל תאחר אלא-אם-כן היו שלשת הרגלים כסדרן וחג המצות תחילה, וכן כתב רבינו בפירושו המשנה בתחילת ראש השנה: "ור' שמעון אומר וחג המצות תחילה כדי שיהיה על הסדר, והוא ענין אמרו בכאן לרגלים, ואינה הלכה". (72) כן דעת הר"ן בנדרים ט: כי על הנדבה עובר בכל תאחר, אבל בפירושו המיוחס לרש"י שם כתב, כי בנדבה אינו עובר על כל תאחר. (73) בראש השנה ד. "תנו רבנן, חייבי הדמין והערכין והחרמין וההקדשות חטאות ואשמות עולות ושלמים צדקות ומעשרות בכור ומעשר ופסח לקט שכחה ופאה, כיון שעברו עליהן שלשה רגלים עובר בכל תאחר". ומפרש רש"י "והחרמין חרמי גבוה", אבל התוספות שם כתבו: החרמין, בין חרמי גבוה ובין חרמי כהנים. (74) ספרי פ' ראה (לדברים יב, ה'): "יכול אם עבר רגל אחד ולא הביא, יכול יהיה עובר עליו משום בל תאחר, ת"ל אלה תעשו לה' במועדיכם. הא אין עובר עליו משום בל תאחר עד שיעברו עליו רגלי שנה כולה". (75) תוספתא מכות פ"ד: "המאחר במוקדשין וכו' עובר בלא-תעשה, אבל אינו לוקה את הארבעים לפי שאין בהן מעשה".

יד. הקדיש בהמה למזבח ועברו עליו שני רגלים

בשפתיו פלום - חייב. פיצד? גמר בלבו שזו עולה או שביא עולה - הרי זה חייב להביא; שגאמר: כל נדיב לב וביאה - בנדיבות לב ותחייב להביא⁶³. וכן כל פיוצא בזה מנדרים קדשים ונדיבותן.

~ נקודות משיחות קודש ~

"... אלא אם גמר בלבו ולא הוציא בשפתיו פלום - חייב בו".

כמו שהתורה מצוה גם על דברים שבלב: לייחדו, לאהבו, ליראה אותו וכו' כך קבעה שבהמה מתקדשת על ידי מחשבתו של אדם.

(על-פי לקו"ש חי"ט עמוד 532
מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(60) תרומות פ"ג משנה ח. שנאמר (שם, כד) "מוצא שפתיך תשמור", ונאמר (ויקרא ה, ד) "לבטא בשפתים", ונאמר (שמות לה, ה) "כל נדיב לבו" - הרי שצריך גם גמר בלב ומבטא בשפתיים (ראה פסחים סג. ושבועות כו:). וכל זה אינו אלא כשפתיו מכחישות את לבו, אבל אם אין שפתיו מכחישות את לבו, כגון שלא הוציא בשפתיו כלום, אלא רק גמר בלבו שזו עולה או שלמים - הרי הוא חייב להביא, ראה להלן בהמשך ההלכה. (61) לבדק הבית. ואף חרמי כהנים, כל זמן שהם ביד הבעלים, הם הקדש, כמו שאמרו בבכורות לב. וראה בתוספות ראש השנה ה: ד"ה ערכין (הר המוריה). (62) כן מפורש בתוספתא נדרים פ"א (הוצאת צוקרמנדל עמ' 281 2) - אור-שמח במילואים. וראה שבועות שם, שגמר בלבו שלא יאכל פת חטים והוציא מפיו פת סתם, אסור בפת חטים. שפת חטים, פת שמה (ראה בהלכות שבועות פ"ב הלכה יד), והוא-הדין כאן, כיון שאין שפתיו מכחישין את לבו (ראה הר המוריה ואור שמח כאן). (63) בשבועות שם: "אין לי אלא שהוציא בשפתיו. גמר בלבו מנין, תלמוד-לומר (שמות לה, ה) כל נדיב לבו".

ג. אֶחָד נְדָרִים וְנִדְבוֹת עִם שְׂאֵר הַדְּבָרִים שְׂאֵדָם חַיֵּב בְּהֵן מְעַרְכִּין⁶⁴ וְדָמִים⁶⁵ וּמַעֲשָׂוֹת⁶⁶ וּמִתְנוֹת עֲנִיִּים⁶⁷, מִצְוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה שְׂבִיבָא הַפֶּל בְּרָגֶל שְׂפָגַע בּוֹ תְּחִלָּה⁶⁸. שְׂנֹאֲמַר: וּבִאת שְׂמָה וְהִבֵּאתָם שְׂמָה וְגוֹמְרִי⁶⁹. פְּלוֹמֵר, בְּעַת שְׂתִבּוֹא לְחַג - תְּבִיא פֶל מַה שְׂאֵתָה חַיֵּב בּוֹ, וְתִתֵּן פֶל חוֹב שְׂעֻלִיךָ לְשֵׁם. הַגִּיעַ הַרְגֵל וְלֹא הִבִּיא - הֲרִי זֶה בְטֵל מִצְוֹת עֲשֵׂה⁷⁰. עֲבְרוּ עָלָיו שְׁלֹשָׁה רְגָלִים⁷¹ וְלֹא הִבִּיא קְרִבְנוֹתָיו שְׂנָדֵר אוֹ הַתְּנַדֵּב⁷² אוֹ שְׂלֵא נִתֵן הָעֲרֻכִים וְהַחֲרָמִים⁷³ וְהַדְּמִים - הֲרִי זֶה עֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֵׂה, שְׂנֹאֲמַר: לֹא תֵאָחֵר לְשִׁלְמוֹ. אֵינּוּ עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֵׂה עַד שְׂיַעֲבְרוּ עָלָיו רְגָלֵי הַשָּׁנָה פְּלָה⁷⁴. וְאֵין לּוֹקֵין עַל לֹא זֶה, לְפִי שְׂאֵין בּוֹ מַעֲשֵׂה⁷⁵.

(64) שאמר ערכי עלי או ערך זה עלי או ערך פלוני עלי (ראה פ"א מהלכות ערכין הלכה ב). (65) שאמר דמי עלי או דמי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עושה, מכין אותו עד שתצא נפשו, ומפרש רש"י: מכין אותו קודם שעבר על העשה, ויש בידו לקיים.

טז. אף על פי שַׁנְאָמֵר לְרִצְנוֹ⁸², כּוֹפֵין אוֹתוֹ עַד שְׁיֵאמֵר רוּצָה אֲנִי⁸³. בֵּין שְׁנֵדָר וְלֹא הִפְרִישׁ בֵּין שְׁהִפְרִישׁ וְלֹא הִקְרִיב - כּוֹפֵין אוֹתוֹ עַד שְׁיִקְרִיב⁸⁴.

(82) "יקריב אותו לרצונו לפני ה'". (83) ראש השנה שם, יבמות קו. קדושין מט: ב"ב מת. ערכין כא. "יקריב אותו (שם), מלמד שכופין אותו. יכול בעל כרחו, תלמוד-לומר (שם) לרצונו. הא כיצד, כופין אותו עד שיאמר רוצה אני". וראה בפ"ב מהלכות גירושין הלכה כ. (84) ראש השנה שם: "ועשית, אזהרה לבית-דין שיעשוך. למה לי, מיקריב אותו נפקא, דתניא, יקריב אותו, מלמד שכופין אותו וכו', חד דאמר ולא אפריש, וחד אפריש ולא אקריב", כלומר, פסוק אחד בא לומר שכופין אותו אם נדר ועדיין לא הפריש, ופסוק אחד בא לומר כי כופין אותו אם כבר הפריש, ועדיין לא הקריב.

יז. כָּל חֵיבֵי⁸⁵ עוֹלוֹת⁸⁶ וְשֻׁלְמִים - מְמַשְׁכְּנִין אוֹתָם⁸⁷. אָף עַל פִּי שְׁאִין מִתְּכַפֵּר לוֹ עַד שְׁיִרְצָה⁸⁸, שְׁנְאָמֵר לְרִצְנוֹ - כּוֹפֵין אוֹתוֹ עַד שְׁיֵאמֵר רוּצָה אֲנִי. אֲכַל חֵיבֵי חֲטָאוֹת וְאֲשָׁמוֹת - אֵין מְמַשְׁכְּנִין אוֹתָן⁸⁹; הוֹאִיל וְהֵם מְעַכְבִּי פִּפְרָה, אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהֶם שְׁמָא יִפְשְׁעוּ וְיִשְׁעוּ קְרַבְנוֹתֵיהֶן. חוּץ מִחֲטָאת נְזִיר, הוֹאִיל וְאֵינָה מְעַכְבֶּתוּ⁹⁰ מְלִשְׁתוֹת יֵין - שְׁמָא יֵאָחֵר אוֹתָהּ, לְפִיכָף מְמַשְׁכְּנִין אוֹתוֹ עֲלֵיהָ⁹¹.

(85) ערכין כא. במשנה. (86) נראה מזה, כי בכלל זה גם עולת מצורע. ואף-על-פי שאמרו שם "אמר רב פפא, פעמים וכו' חייבי עולות אין ממשכנין אותן וכו' בעולת מצורע, דתניא ר' ישמעאל וכו' אומר כשם שחטאתו ואשמו מעכבתו, כך עולתו מעכבתו", וכך כתב פירוש המשנה בערכין שם - הרי פסק רבינו להלן פ"א מהלכות מחוסרי כפרה ה"ה, שעולה אינה מעכבת (ועיין כסף-משנה והר המוריה). (87) משנה שם. וראה בפ"ג מהלכות ערכין הלכה יד "ממשכנין אותן ולוקחין מהן בעל כרחן מה שנדרו, ואינן חייבין להחזיר להם המשכון ביום או בלילה, ומוכרין כל הנמצא להם מן הקרקע ומן המטלטלין, מכסות וכלי תשמיש הבית ועבדים ובהמה ונפרעין מן הכל". "והואיל ואין בהן (בעולות ושלמים) כפרה, לפעמים מתעצלין בהן, ולפיכך ממשכנין אותן" (פירוש המשנה שם). (88) שם בערכין. (89) שם במשנה. (90) ראה להלן פ"ח הלכה ט. (91) שם בגמרא: "אמר רב פפא, פעמים שחייבי חטאות ממשכנין אותן וכו' בחטאת נזיר, דכיון דאמר מר, אם גילח על אחד משלשתן יצא, ואם נזרק עליו אחד מן הדמים הותר הנזיר לשתות יין וליטמא למתים, פשע בה ולא מיית".

פֶּרֶק חֲמִשָּׁה עָשָׂר

(1) יבאר בו דין האומר ולדה של זו עולה והיא שלמים, ודין חזרה בהקדש תוך כדי דיבור.

וְנִפְלָה בָּהּ מוֹם וּפְדָאָה עַל גַּב בְּהֵמָה אַחֶרֶת - אֵינוֹ עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה עַד שְׁיַעֲבְרוּ עַל הָאַחֶרֶת שְׁלֹשָׁה רְגָלִים⁷⁶. וְאֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה עוֹבֵר בְּכָל תְּאַחֶרֶת⁷⁷. אֲכַל הַיּוֹרֵשׁ אֵינוֹ עוֹבֵר בְּכָל תְּאַחֶרֶת⁷⁸.

(76) בראש השנה ה: "תנו רבנן וכו' לא תאחר לשלמו, הוא ולא חילופיו וכו'. אמר רב ששת, לעולם למעוטי חילופי עולה ושלמים, והכא במאי עסקינן כגון שעברו עליו שני רגלים והומם וחיללו על אחר ועבר עליו רגל אחד, סלקא-דעתך-אמינא הואיל ומכח קמא קאתי, כמאן דעברו עליו שלשה רגלים דמי, קא משמע לן". וראה ירושלמי שם פ"א הלכה א. (77) שם ו: "בעי ר' זירא, אשה מה היא בכל תאחר, מי אמרינן הא לא מיחייבא בראיה, או דילמא היא איתא בשמחה. אמר ליה אביי ותיפוק ליה דהא איתא בשמחה. ומי אמר אביי הכי, והאמר אביי אשה בעלה משמחה, לדבריו דר' זירא קאמר", ולפי שפסק רבינו (פ"א מהלכות הגיגה ה"א), כו' זירא שהנשים חייבות במצוה זו (= של שמחה), פסק כאן שגם באשה שייך הלאו של כל תאחר, כדברי הגמרא שם. (78) על נדרו של אביו, כיון שהוא (=היורש) לא נדר. וגם זה שם: "בעי ר' זירא, יורש מהו בכל תאחר. כי תדור נדר אמר רחמנא (דברים כג, כב) והא (=היורש) לא נדר, או דילמא ובאת שמה והבאתם שמה (שם יב, ה"ו) והא מיחייב (=לבוא לרגל ולהביא אף של אביו). תא שמע, דתני ר' חייא, מעמך (=כי תדור נדר לה' אלוקיך לא תאחר לשלמו כי דרוש ידרשנו ה' אלקיך מעמך" שם כג, כב) פרט ליורש".

טו. כָּל הַקְּרָבָנוֹת שְׁעָבְרוּ עֲלֵיהֶן שְׁלֹשָׁה רְגָלִים - לֹא נִפְסְלוּ, אֲלֵא מְקַרְיָבִין וְכֹשְׁרִים⁷⁹. וּבְכָל יוֹם יוֹם אַחַר הַשְּׁלֹשָׁה רְגָלִים הוּא עוֹבֵר בְּלֹא תְּאַחֶרֶת⁸⁰. וּבֵית דִּין מְצִוִּין לְעֲשׂוֹתוֹ מִיַּד⁸¹ עַד שְׁיִקְרִיב קְרַבְנוֹתָיו בְּרִגְלָהּ שְׁפָגַע בּוֹ תַחֲלָה.

(79) ברייתא שם ו. "דתניא, בן עזאי אומר, אותו (= ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה המקריב אותו) - ויקרא ז, יח) מה תלמוד לומר, לפי שנאמר (דברים כג, כב) לא תאחר לשלמו, שומע אני אף מאחר נדרו בכל ירצה, תלמוד-לומר אותו. אותו בלא ירצה, ואין מאחר נדרו בלא ירצה", וראה גם זבחים כט. ותמורה כא: (80) ראש השנה ו: "אמר רבא, כיון שעברו עליהן שלשה רגלים, בכל יום ויום עובר בכל תאחר". (81) כלומר, בית-דין הוזהרו להכריח אותו שיביא ברגל הראשון, שכתב (שם, כד) "מוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת". ואמרו בברייתא שם ו. "ועשית - זו אזהרה לב"ד שיעשוך". וראה בתוספות שם ד"ה יקריב, "דחזינן שהוא מתעצל להביא ומוציא הוצאות חנם שלא לצורך כדי שלא ישאר בידו מה לקנות, ולהכי ממשכנין, ואם אין מוצאין במה למשכנו אז כופין", ומסתבר שכופין אותו מיד שנדר (עוד לפני שעבר על העשה) שיקיים את המצוה בהגיע רגל הראשון, ראה כתובות פו. פו: כי במצות-עשה, כגון שאומרים לו עשה סוכה ואינו עושה, לולב ואינו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מקובצת' ורש"י שם, פירוש: שוה זוז מבהמה זו לעולה, והרי קנה בזוז, הילכך יצא דהא לא נדר עולה שלימה). וראה ב'כסף משנה' (10) שם בגמרא: "אמר רבי, נראין דברי רבי יוסי לרבי יהודה בדבר שהנשמה תלויה בו, שאף רבי יהודה לא נחלק עליו אלא בדבר שאין הנשמה תלויה בו, אבל בדבר שהנשמה תלויה בו - מודי ליה". ושם נחלקו בזה: רב חסדא אמר, דבר שהוא עושה אותה טריפה. רבא אמר, דבר שהוא עושה אותה נבילה. ורב ששת אמר, בדבר שהיא מתה. ורבינו פסק כרב ששת, וראה ב'לחם משנה' (11) שם: "בעי רבא, מעוף מהו, בהמה אמר רחמנא (בפסוק הנ"ל) "כל אשר יתן ממנו לה", נאמר "ואם בהמה אשר יקריבו", והא לאו בהמה היא, או דילמא קרבן אמר רחמנא (שם בפסוק הנ"ל) נאמר "אשר יקריבו ממנה קרבן לה", והאי נמי קרבן, תיקון". וסובר רבינו, כי בעיא זו היא לדעת רבי יהודה (וראה ברש"י, שם). ולפי דעת ה'כסף משנה' כוונת רבינו במקדיש אבר שהנשמה תלויה בו, והספק הוא אם קדש כולו, כמו בבמה, או לא. אבל ה'לחם משנה' (פ"ה מהל' ערכין וחרמין הי"ד), כתב כי מדובר במקדיש אבר שאין הנשמה תלויה בו, והספק הוא שמא אפילו אם הקדיש אבר שאין הנשמה תלויה בו, פשטה קדושה בכל העוף, וכן פירש 'הר המוריה' כאן.

ג. האומר: בהמה זו חצייה עולה וחצייה שלמים - קדשה, ואינה קרבה¹², אלא תרעה עד שפיל בה מום ותמכר, ויביא פחצי דמיה עולה ובחצי דמיה שלמים¹³. הנה מחיב חטאת ואמר: חצייה חטאת וחצייה עולה או שלמים, או שאמר: חצייה עולה או שלמים וחצייה חטאת - הרי היא תמות¹⁴, פמו שיתבאר בחטאות המתות¹⁵.

(12) תמורה כו, א: "תניא אידך, אמר בהמה זו חצייה עולה וחצייה שלמים, קדשה ואינה קרבה", ומשום שמעורבים בה שתי קדושות. (13) שם בגמרא אמרו על הברייתא הנ"ל "מני, רבי יוסי היא", כלומר, רבי יוסי שאמר "אי לכך נתכוין מתחילה, הואיל ואי אפשר להוציא שני שמות כאחת דבריו קיימין", ראה למעלה ה"א. (14) בתמורה, שם: "בהמה חצייה עולה וחצייה חטאת, כולה תקרב עולה דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר, תמות. ושויין באומר חצייה חטאת וחצייה עולה שתמות", ופירש רש"י "כיון שאינו מחויב חטאת - הילכך תמות". וב'תוספות' שם מקשים ממה שאמרו בנדרים ו, א - שמי שאינו מחויב חטאת ואמר הרי זו לחטאתי - לא אמר כלום, עיי"ש מה שתייצו. ורבינו פוסק כרבי יוסי. ומפרש לזה כגון שהיה מחויב חטאת (כסף-משנה). ומה שאמר חצייה חטאת, הכוונה שאמר חצייה לחטאתי. ראה למעלה פי"ד ה"ח (מרכבת המשנה). (15) בפ"ד מהל' פסולי המוקדשין ה"א, והכוונה היא למה שאמר שם חטאת שנתכפרו בעליה תמות, וגם כאן כיון שהיא אינה קריבה וצריך להביא חטאת אחרת, תישאר היא כחטאת שנתכפרו בעליה (ראה 'מרכבת המשנה').

ד. בהמת השתפין שהקדיש אחד מהן חצייה שלו, וחסר ולקח חצייה האחרת והקדישו - הרי זו קדשה

א. האומר²: ולדה של זו עולה והיא שלמים³ - דבריו קיימים⁴. היא שלמים וולדה עולה: אם לקח נתפון - דבריו קיימים⁵; ואם אחר שגמר בלבו והוציא בשפתיו שתהיה שלמים חזר בו ואמר 'וולדה עולה', אף על פי שחזר בו בתוך פדי דבור - הרי ולדה שלמים; שאין חזרה בהקדש ואפילו בתוך פדי דבור⁷.

(2) משנה, תמורה כה, א. (3) כלומר, היתה לו בהמת חולין מעוברת, ואמר כי הוולד יהיה לעולה, והבהמה עצמה תהיה לשלמים. (4) כיון שמקודם הקדיש את הוולד, ואחר-כך הקדיש את האם, ראה להלן בסמוך. (5) כלומר, אם בשעה שאמר "היא שלמים", היתה כוונתו רק עליה, ואילו על הוולד היתה כוונתו לומר אחר-כך שיהיה עולה - דבריו קיימים, הואיל ואין הפה יכול לדבר שני דברים כאחד, וכדברי רבי יוסי החולק על רבי מאיר במשנה, שם. (6) ראה למעלה פי"ד הי"ב, כי אין הנודר ולא המתנדב חייב עד שיהא פיו ולבו שוין. (7) שם כה, ב - דברי רב פפא, וכן הוא להלן פ"ב מהל' תמורה ה"ד. וכן כתב רבינו בפירוש המשנה בתמורה שם: "שהעיקר בדינו תוך כדי דיבור כדיבור דמי, וזולתי במקדיש ומימר ומגדף ועובד עבודה-זרה ומקדש ומגרש, ואלו (הששה) (הארבעה) דברים הוציא אותן בגוף הגמרא (נדרים פז), אבל מקדיש ומימר הרי הוא כמו שנתבאר במקום הזה (תמורה כה):". וראה בש"ך חו"מ סי' רנה ס"ק ה, שהקשה על דברי רבינו שבהקדש אין חזרה אפילו בתוך כדי דיבור, מגמרא מפורשת בבבא-קמא עג, ב. אבל ה'משנה למלך' יישב דברי רבינו, וכתב שסוגיות חלוקות בזה. וכתב ב'קריית ספר' שהחמירו בהקדש משום שיש בו חומרא אחרת, שהוא נתפס גם על ידי מחשבה (למעלה פי"ד הי"ב).

ב. האומר: ידה של זו עולה או רגלה של זו עולה - תמכר לחיבי עולות, ודמיה חלין חוץ מדמי אותו אבר⁸. והוא שיהיה זה המחייב עולה שקנה אותה נדר עולה בדמים קצובים⁹. האומר: לבה או ראשה של זו עולה, הואיל ודבר שהנשמה תלויה בו הוא - פלה עולה¹⁰. הקדיש אבר אחד מן העוף - הרי זה ספק אם נתקדש פלו או לא נתקדש¹¹.

(8) שהוא של הקדש, ולפיכך דמיו הקדש. כרבי מאיר ורבי יהודה בברייתא בתמורה יא, ב - האומרים "יכול האומר רגלה של זו עולה, תהא כולה עולה, תלמוד-לומר (ויקרא כז, ט) "כל אשר יתן ממנו לה' יהיה קודש" - ממנו לה' ולא כולו לה'. יכול תצא לחולין, תלמוד-לומר יהיה קודש, הא כיצד: תמכר לצרכי עולות, ודמיה חולין חוץ מדמי אבר שבה". (9) והרי יש בעולה זו כפי הדמים שקצב, ויצא ידי חובתו. שם בגמרא: "אמר מר, תמכר לצרכי עולות, והא מייתי בהמה דמקדיש גופה כי ליתא לכולה לדידיה (כן הוא ב'שיטה מקובצת', וברש"י בשם ל"א 'ירושלמי', ופירש רש"י: האי לוקח הא מייתי בהמה שאין כל הגוף שלו). אמר רבא, כגון דאמר בזוזא מן הדא בהמה לעולה (שיטה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אומרת: הקדיש זכר לדמיו קדוש קדושת הגוף, ומפרש רש"י שהקדיש זכר לדמי עולה). וראה למעלה פ"ה מהל' ערכין וחרמין הי"ד. וב'תוספות' ערכין כ, ב - ד"ה אמר, כתבו שמדובר כאן כשאמר "קדש שור זה לדמיו", אבל אם אומר דמי בהמה זו לעולה - גוף השור חולין, ואין בו קדושה, אבל דעת רבינו אינה כן. (24) כגון שהוא בעל מום או שהיא נקבה. (25) ראה תמורה שם במשנה, "המפריש נקבה לאשם תרעה עד שתסתאב ותימכר ויביא בדמיה אשם וכו' (וראה גם תמורה כז: כי המפריש נקבה לעולה, בעיין מומא). רבי שמעון אומר, תימכר שלא במום", ולא הזכיר רבינו כאן שתרעה עד שתסתאב (ראה להלן פ"ד מהל' פסולי המוקדשין הט"ז), לפי ש"אינה ראויה" שכתב רבינו כולל גם אם היא בעלת מום (ראה למעלה). ועי' ב'כסף משנה'. וראה למעלה בפ"א מהל' איסורי מזבח ה"י, ש"המקדיש בעל מום למזבח וכו' הרי זו נתקדשה, ותפדה בערך הכהן ותצא לחולין ויביא בדמיה קרבן".

ו. אָמַר עַל בְּהֵמָה טְמֵאָה וְכִי־יֵצֵא בָּהּ מֵאֹרֶי קָרְבָּן שְׂאִין קִדְשָׁה חֲלָה עֲלֶיהָ²⁶: הָרִי אֵלוֹ עוֹלָה - לֹא אָמַר פְּלוֹם²⁷, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרֹנוּ בְּהַלְכוֹת אֲסוּרֵי מִזְבֵּחַ²⁸. אָמַר: הָרִי אֵלוֹ לְעוֹלָה²⁹ - יִמְכְּרוּ וַיְבִיאוּ בְדַמְיָהּ עוֹלָה³⁰.

(26) כגון טומטום ואנדרוגינוס וטריפה וכלאים ויוצא דופן. (27) משנה, תמורה כז, ב. (28) נראה שפסקא זו שייכת להלן בסוף ההלכה, והכוונה לפ"ג שם ה"י שכתב שם: "המקדיש טומטום ואנדרוגינוס וכו' למזבח הרי זה כמקדיש עצים ואבנים, לפי שאין קדושה חלה על גופן, והרי הן חולין לכל דבר וימכרו ויביאו בדמיהן כל קרבן שירצה", והיינו באופן שאמר "הרי אלו למזבח", שהכוונה שבדמיהם יביא קרבן (ראה השגת הראב"ד שם). (29) משנה, תמורה שם. (30) שם במשנה: "הרי אלו לעולה, ימכרו ויביא בדמיהם עולה", ומפרש רש"י: "הרי אלו לעולה, משמע לדמי עולה, דאי אינהו גופייהו הוא בעי לאקרובי, הוה אמר הרי אלו עולה" (בלא למד).

ז. הָאוֹמֵר³¹: דְּמִי³² פָּרָה³³ זוֹ לְעוֹלָה כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם וְלֶאֱחָר שְׁלֹשִׁים יוֹם לְשָׁלְמִים, אוֹ שְׂאֵמֵר: דְּמִיָּה לְשָׁלְמִים כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם וְלֶאֱחָר שְׁלֹשִׁים יוֹם לְעוֹלָה - דְּבָרָיו קִיָּמִים³⁴. וְאִם הִקְרִיב דְּמִיָּה בְּתוֹף שְׁלֹשִׁים יוֹם - מְבִיֵא בָּהֶן כְּמוֹ שְׂנֵדָר, וְאִם הִקְרִיבוּ לֶאֱחָר שְׁלֹשִׁים יוֹם - מְבִיֵא כְּמוֹ שְׂנֵדָר.

(31) ברייתא, נדרים כט, א. (32) שם כח, ב. כט, א. נחלקו רב פפא ועולא, במקדיש דבר לדמיו עד לזמן קבוע, אם קדושת דמים פקעה מעצמה בבוא הזמן הקבוע, או שצריכה פדיון. ופסק רבינו (פ"ד מהל' מעילה הי"א) כעולא, שפקעה מעצמה. ושם אמרו שבקדושת הגוף מודה גם עולא שצריכה פדיון, ולפיכך פירשו שם הברייתא שהאומר שור זה עולה כל שלשים יום, לאחר שלשים יום שלמים - דבריו קיימין, בהקדש דמים. ולכן כתב רבינו "דמיי".

וְקָרְבָּה¹⁶. אָף עַל פִּי שְׂמַתְחִלְתָּהּ דְּחוּיָהּ הֵיחָתָה¹⁷ כְּשֶׁהִקְדִּישׁ חֲצִיָּה - אֵין הִדְחִי מֵעִקְרוּ דְּחוּיָהּ¹⁸. וְאָף עַל פִּי שֶׁהוּא קִדְשֵׁת דְּמִים¹⁹, הוֹאִיל וְהִיא בְּעַלֵי חַיִּים - אֵין בְּעַלֵי חַיִּים נִדְחִים²⁰. וְהִרִי נְרָאִית כְּלָה לְהִקְרָבָה, לְפִיכָף תִּקְרַב, וְעוֹשָׂה תְמוּרָה²¹.

(16) ראה זבחים יב, א. ושם נסמן: "אמר רבי יוחנן, בהמה של שני שותפין, הקדיש חציה וחזר ולקח חציה והקדישה, קדושה ואינה קריבה (הואיל ובתחילת הקדשה לא נראה להקריב דחצייה היתה חולין, ודחוי מעיקרו הוא, הלכך אינה קריבה עוד ותרעה ולוקחין בדמיה אחרת - רש"י) ועושה תמורה ותמורתה כיוצא בה". ואמרו שם בגמרא: "שמע-מינה תלת, שמע-מינה בעלי חיים נדחין, ושמע-מינה דחוי מעיקרא הוי דחוי, ושמע-מינה יש דחוי בדמים", אבל רבינו פוסק כרב החולק על רבי יוחנן, וסובר: "בעלי חיים אינם נדחים" (זבחים נט). וראה להלן. (17) אין כוונת רבינו להדגיש את ה"מתחילתה", שהרי אדרבא דיחוי זה, שהוא מעיקרו, יש אומרים כי אינו דיחוי, אלא בא להדגיש את עצם הדיחוי, שהרי סוף סוף יש כאן דיחוי. ועל כל פנים, נראה מכאן דעת רבינו, שדיחוי מעיקרו הרי הוא דיחוי (שבדבר זה לא מצאנו חולקים על רבי יוחנן), ואילו בפ"י מהל' שגגות הי"ג, כתב ש"דחוי מעיקרו אינו דחוי". ואולי סמך שם על מה שכתב כאן משום שהיא בעלי חיים, ואין בעלי חיים נידחים (ראה 'לחם משנה' כאן). אבל צריך עיון, שהרי בפ"ג מהל' שגגות ה"ח פסק רבינו, שאף בנראה ונדחה אין בעלי חיים נידחין. ולמה הוצרך לומר (שם פ"י) ש"דיחוי מעיקרו אינו דיחוי". (18) בנידון שלפנינו, שהיא בעלי חיים, כדלהלן. וראה למעלה. (19) גם כאן אין ההדגשה על "קדושת דמים", שהרי אדרבה יש אומרים שקדושת דמים אינה מדחה, אלא הכוונה, כמו שכתבנו למעלה, שהרי סוף סוף יש כאן דיחוי. ועל כל פנים, נראה מכאן דעת רבינו כי יש דיחוי בדמים (שגם בזה לא מצאנו חולקים על רבי יוחנן), וכן פסק בפ"י מהל' שגגות, שם. (20) כרב, בזבחים נט, א. וראה למעלה. (21) בזבחים שם אמרו שאפילו לרבי יוחנן, שאמר "אינה קריבה" - עושה תמורה, ואם כן, כל-שכן לפי פסק רבינו שקריבה, שוודאי עושה תמורה.

ה. הָאוֹמֵר: דְּמִי בְּהֵמָה זוֹ עוֹלָה, אוֹ הָרִי זוֹ לְעוֹלָה, אִם הֵיחָתָה רְאוּיָהּ לְקָרַב עוֹלָה²² - נִתְקַדְּשָׁה קִדְשֵׁת הַגּוֹף, וְהִיא עֲצֻמָּה תִקְרַב עוֹלָה²³; וְאִם אֵינָהּ רְאוּיָהּ²⁴ - תִּמְכְּר וַיְבִיאוּ בְדַמְיָהּ עוֹלָה²⁵.

(22) כגון שהוא זכר ותמים. (23) כלומר, לא רק אם אמר הרי זו לעולה, נתקדשה קדושת הגוף, אלא אפילו אם אמר "דמי בהמה זו עולה", גם כן נתקדשה הגוף, ומקור הדברים הוא מן הסוגיא דתמורה יט, ב - שאמרו שם "איתמר, הקדיש זכר לדמיו, רב כהנא אמר קדוש קדושת הגוף, רבא אמר אינו קדוש קדושת הגוף, והדר ביה (= חזר בו) רבא לדרב כהנא, מדרב יהודה אמר רב (שאמר שם "מיגו דנחתא לה קדושת דמים, נחתא נמי קדושת הגוף", אמר רבא, זאת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הלכה כחכמים". וכל זה בבהמת הקדש, אבל בבהמת חולין שאין כאן קדושת אמן, אלא קדושת הפה, שאומר שיהיה העובר קדוש - אין קדושת פה חלה על טומטום ואנדרוגינוס ('הר המוריה', וראה לחם-משנה). (40) פ"ג מהל' איסורי מזבח ה"י. ומה שאומר שם רבינו "שימכרו ויביא בדמיהם כל קרבן שירצה" (ראה לחם-משנה) אין זה באופן שאמר "הרי אלו למזבח", שהכוונה שבדמיהם יביא קרבן (ראה השגת הראב"ד) אבל בנידון שלפנינו שפירש בהקדושו: זכר או נקבה, אין טומטום ואנדרוגינוס בכלל, ואפילו דמיהם הם חולין, ראה לחם-משנה. (41) מהדברים הפסולים למזבח. (42) כרבי יוחנן בתמורה יא, א. ולא כבר פדא.

~ יום שלישי י"ח תשרי ~

פרק שש עשר

(1) דין הנודר ושינה ממה שנדר.

א. הנודר גדול והביא קטן - לא יצא²; קטן והביא גדול - יצא³. כיצד? אמר 'הרי עלי עולה או שלמים'⁴ כפי⁵ והביא איל⁶, או שנדר עגל⁷ והביא שור⁸, גדי⁹ והביא שעיר¹⁰ - יצא¹¹.

(2) משנה במנחות קז: לדברי הכל. משום שלא הביא כמו שנדר. (3) משום שיש בכלל מרובה מועט. [=יש בכלל מאתיים - מנה]. (4) ראה למעלה פרק י"ד הלכות א-ח, כי רק עולה ושלמים באים בנדר ונדבה, ולא חטאת ואשם. (5) שהוא בן שנה. (6) שהוא בן שנתיים. (7) שהוא בן שנה. (8) שהוא בן שתיים. (9) הוא שעיר עזים, שהוא בן שנה. (10) שהוא בן שתיים. (11) ולהיפך, שאם הביא קטן במקום גדול, לא יצא.

ב. נדר עולה¹² מן הפכשים או מן האילים¹³ והביא פלגס¹⁴ - הרי זה ספק אם יצא נדרו או לא יצא¹⁵. וכן הנודר עולת עוף¹⁶ מן התורים או מן בני היונה¹⁷ והביא תחלת הצהוב¹⁸ שפזו ושפזו¹⁹ - הרי זה ספק²⁰. נדר שחור והביא לבן, לבן והביא שחור, זכר והביא נקבה, נקבה והביא זכר²¹ - לא יצא.

(12) הוא הדין אם נדר שלמים. (13) כלומר, בין אם נדר רק כבש או רק איל ובין אם נדר ואמר הרי עלי עולה מאיזה שארצה אם מן הכבשים אם מן האילים. (14) כי "כל מקום שנאמר בתורה כבש או כבשה או כבשים הרי אלו בני שנה, וכל מקום שנאמר איל או אילים הם הזכרים בני שנתיים ומאימתי נקרא איל משייכנס בשנה שנייה ל"א יום, אבל ביום למ"ד, אינו כשר לא לכבש ולא לאיל והוא הנקרא פלגס". (15) בחולין שם: "בעי ר' זירא האומר עלי עולת בהמה מן האיל או מן הכבש והביא פלגס מהו, אליבא דר' יוחנן לא תיבעי לך דאמר ברייה הוי וכו'. כי תיבעי לך אליבא דבר פדא דאמר מייתי ומתני (מביא נסכים בתנאי) מי אמרינן איל וכבש מתנה (ספק הוא אם הוא כבש או איל), בברייה לא מתנה (שוודאי אינו ברייה בפני עצמו), או דלמא בברייה נמי מתנה, דאמר אי בריה הוה ליהוי כולה

(33) בברייתא שם: "שור זה". ונראה שלפני רבינו היתה גירסא שם "פרה". וראה להלן. (34) והקדושה הראשונה נפקעת מעצמה, בין באומר "דמי פרה זו לעולה וכו'", ובין באומר "דמיה לשלמים וכו'". והנה, באומר "דמי פרה זו לעולה וכו'", לא חלה עליה קדושת הגוף של עולה (שהרי נקיבה אינה ראויה לעולה), אלא קדושת דמים, וקדושת דמים פקעה מעצמה (ראה למעלה), אבל באומר "דמיה לשלמים וכו'", שראויה היא לשלמים, אם כן חלה עליה קדושת הגוף (ראה למעלה ה"ה), והיאך היא נפקעת מעצמה? (ראה למעלה). וצריך לומר שכיון שלא הקדישה במפורש קדושת הגוף, אינה דומה קדושת הגוף הזאת לכל קדושת הגוף והיא נפקעת מעצמה, ראה ב'כסף משנה'.

ח. היתה לו בהמה מעפרת³⁵ ואמר: אם תלד זכר - הרי הוא עולה, ואם היא נקבה - זבחי שלמים, ילדה זכר - יקרב עולה, ילדה נקבה - תקרב זבחי שלמים³⁶. ילדה זכר ונקבה - הן זכר יקרב עולה, והנקבה זבחי שלמים. ילדה שני זכרים - אחד יקרב עולה, והשני ימכר לצרכי עולה ודמיו חלין³⁷. וכן אם ילדה שתי נקבות - אחת תקרב שלמים, והשנייה תמכר לצרכי שלמים ודמיה חלין³⁸. ילדה טמטום ואנדרוגינוס - אינן קדשים והרי הן חלין³⁹, כמו שפארנו⁴⁰. והמקדיש עבר במעו פעלת מום ופיוצא⁴¹ - הרי זה קדוש⁴².

(35) משנה, תמורה כד, ב: "מבכרת שהיתה מעוברת, ואמר מה שבמיעה של זו אם זכר עולה, ילדה זכר יקרב עולה, ואם נקבה זבחי שלמים, ילדה נקבה תקרב שלמים". ובגמרא שם הקשו על "אם נקבה זבחי שלמים" - "נקבה, מי קא קדשה בכורה", ותיצו: "סיפא אתיא לבהמה דהקדש", "שאם חטאת היא ונתעברה, ורוצה להערים שלא ילך למיתה, שוולד חטאת למיתה אזיל, ישנהו לקדושה אחת, וקמשמע-לן וולדות קדשים בהווייתן (= בלידתן) הן קדושים ולא במעו אמין" (רש"י), ורבינו שפוסק (להלן פ"ד מהל' תמורה ה"ג), כי וולדות בהמת הקדש במעו אמין הם קדושים, ואם-כן אי-אפשר לפרש הסיפא "ואם נקבה זבחי שלמים" אלא בבהמת חולין. אבל הרישא "אם תלד זכר", אפשר לפרש גם במבכרת, שהרי הבכור אינו קדוש אלא ביציאת רובו. וראה בהל' תמורה שם ה"ב. ועי' ב'הר המוריה' כאן. (36) שם במשנה. (37) שם במשנה. ודא דהא קאמר אם זכר יהא עולה, ומיהו לא נדר אלא אחד, הלכך יקריב האחד לנדרו, והשני ימכר לצרכי עולה, ודמיו חולין. (38) שם במשנה. (39) ראה שם במשנה: "ילדה טומטום ואנדרוגינוס, רבן שמעון בן גמליאל אומר, אין קדושה חלה עליהן". וראה בפירוש המשנה, שם: "ומה שאמר טומטום ואנדרוגינוס, על בהמת קדשים חוזרת המחלוקת, שרבן שמעון בן גמליאל אומר ולד קדשים משעה שיוולד תקדש, ולפיכך אם היה טומטום ואנדרוגינוס שאין ראוי להקרבה, אין קדושה חלה עליו. וחכמים אומרים, ולד קדשים בקדושתה דאמיה קאי, ולפיכך יהיה ולדה קדוש, ולענין זה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ד. מִי שְׁנָדַר שׁוֹר אוֹ אֵיל אוֹ פֶּכֶשׁ אוֹ עֵגֶל וְכִיּוֹצֵא בָהֶם - לֹא יָבִיא כְּחוֹשׁ בְּיֹתֵר שְׁבֹאוֹתוֹ הַמִּין, מִפְּנֵי שְׂדָמְיוֹ מוֹעֲטִין²⁵; וְאִינוּ חֵיב לְהִבִּיא הַיָּפֶה הַשָּׁמֵן בְּיֹתֵר שְׂאִין שֵׁם לְמַעַלָּה מִמֶּנּוּ²⁶, אֲלֵא יָבִיא הַבִּינוּי. וְאִם הִבִּיא הַכְּחוֹשׁ - יֵצֵא יָדֵי נְדָרוֹ²⁷.

(25) כלומר, כל זה הוא רק אם יש לו שמן ומביא כחוש בגלל ערכו המועט, אבל אם הסיבה להבאת הכחוש אינו משום כך, אלא בגלל שאין לו אחר, ואין לו להשיג יותר משובח, שאז מביא הכחוש לכתחילה. (26) במשנה מנחות קז: "הרי עלי שור יביא הוא ונסכיו במנה, עגל יביא הוא ונסכיו בחמש, איל יביא הוא ונסכיו בשתיים, כבש יביא הוא ונסכיו בסלע." ו"משמע לרבינו שדמים אלו הם דמי הבינוני שבכל מין" (27) דבר זה יצא לו לרבינו מהפסוק במלאכי האומר "וארור נוכל ויש בעדרו זכר ונודר וזובח משחת לה", הרי שגם המביא משחת לה' הוא נקרא "נודר וזובח" למדנו מכאן שיצא ידי נדרו גם בכחוש.

ה. הָאוֹמֵר: הָרִי עָלַי שׁוֹר שְׁוֶה מְנָה - יָבִיא שׁוֹר שְׁוֶה מְנָה פְּאוֹתוֹ מְקוֹם חוּץ מִנְּסֻכָיו. הִבִּיא שְׁנַיִם בְּמְנָה - לֹא יֵצֵא.

ו. הָאוֹמֵר: שׁוֹר זֶה עוֹלָה, וְנִפְלַל בּוֹ מוֹם - אִם רָצָה, יָבִיא בְּדָמָיו שְׁנַיִם²⁸; וְאִפְלוּ הִבִּיא בְּדָמָיו אֵיל אֶחָד - יֵצֵא²⁹. אָמַר: שְׁנֵי שְׁוֹרִים אֵלוֹ עוֹלָה, וְנִפְלַל בָּהֶם מוֹם - אִם רָצָה, יָבִיא בְּדָמֵיהֶם אֶחָד. אֵיל זֶה עוֹלָה, וְנִפְלַל בּוֹ מוֹם - אִם רָצָה, יָבִיא בְּדָמָיו כֶּכֶשׁ. וְכֵן אִם נָדַר כֶּכֶשׁ וְנִפְסַל³⁰ - אִם רָצָה, יָבִיא בְּדָמָיו אֵיל.

(28) שם קח. במשנה: "שור זה עולה ונסתאב אם רצה יביא בדמיו שניים", ואף כי באומר הרי עלי שור שווה מנה והביא שניים במנה לא יצא, היינו משום שאמר "הרי עלי" שחייב באחריותו עד שיביאנו, מה שאין כן באומר "שור זה עולה" שאינו חייב באחריותו. (29) בגמרא שם: "איבעיא להו ממינא למינא מאי? (כגון שור שנסתאב אם אפשר לו להביא איל), תא שמע שור זה עולה ונסתאב לא יביא בדמיו איל, אבל מביא בדמיו שתי אילים וכו' שמע מינה. אי הכי מאי איריא תרי אפילו חד נמי וכו' תרי תנאי ואליאב דרבנן", ופסק רבינו כדעת התנא המתיר אפילו אחד. ואם כי בנדבה אינו חייב באחריות, — אין זה אלא אם נגנב או נאבד, שאינו ברשותו, אבל אם נפל בו מום — מוכרו ומביא בדמיו אחר. (30) שנפל בו מום.

ז. אָמַר: הָרִי עָלַי עוֹלָה³¹, וְהִפְרִישׁ שׁוֹר וְנִגְנַב - פּוֹטֵר עֲצָמוֹ בְּשָׂה³². אָמַר: שׁוֹר זֶה וְדָמָיו עָלַי עוֹלָה - הִקְבַּע³³, וְאִם נִפְסַל³⁴ - לֹא יָבִיא בְּדָמָיו אֲלֵא שׁוֹר³⁵.

(31) שחייב באחריותו עד שיקריב כמו שנדר. והמדובר כשדרך בני אדם לקרוא עולה סתם, גם בכבש, שאם רצה מביא כבש. (32) כלומר הנודר פוטר עצמו. (33) במנחות

(כל הנסכים) נדבה, תיקו". כלומר, בעיית ר' זירא היא במה שאמר בר פדא כי הפלגס הוא ספק, אם כוונתו לספק כבש ספק איל, ולפי זה אם אמר "הרי עלי עולה מאיזה שארצה, אם מן הכבשים ואם מן האילים", יכול להביא פלגס, ממה נפשך, או אולי יש גם ספק שלישי אם הוא ברייה בפני עצמו, או לא, ולפי זה אינו יכול להביא פלגס, שמא אינו לא כבש ולא איל, אלא ברייה בפני עצמו, ומכיוון שנשאר הדבר בתיקו, פסק רבינו כי הרי זה ספק אם יצא ידי נדרו או לא. (16) ואילו שלמים אינם באים מן העוף. (17) כלומר, מאיזה שירצה: מן התורים או מן בני היונה. וראה למעלה פרק ג מהלכות איסורי מזבח הלכה ב כי המביא ממין התורים צריך להביא גדולים, ואילו קטנים פסולים, והמביא ממין היונים צריך להביא קטנים, ואילו גדולים פסולים. (18) שהוא פסול גם בתורים וגם בבני יונה, מספק שמא כבר גדלו (לענין בני יונה) או לא גדלו עדיין (לענין תורים). וראה עוד להלן שישנו ספק נוסף: אולי הם ברייה בפני עצמה. ותחילת הציהוב הוא כשמתחילים להביא נוצה יפה צהובה סביב לצוואר. (19) כלומר, הביא שניהם: גם תורים בתחילת ציהוב וגם בני יונה בתחילת ציהוב, וחוץ מהספק הרגיל שמא הם גדולים ושמא הם קטנים, שלפי זה היה יוצא ידי נדרו, ממה נפשך, אם תחילת ציהוב הוא סימן גדלות, הרי הוא יוצא ידי חובתו בבני היונים. וכגון שעבר הכהן והקריב, אבל לכתחילה אסור להקריבם שהרי ממה נפשך אחד מהם פסול. (20) חולין כב: בעיית ר' זירא ולא נפשטה. ולפיכך פסק שהרי זה ספק, כלומר, מספק יש בו שלושה ספקות, כנ"ל. (21) "נלמד בקל וחומר משחור והביא לבן".

ג. הַנּוֹדֵר סֵתֶם - מִבִּיא מִן הַגְּדוֹלִים²² שְׁבִמִין שְׁנָדַר. וְאִם אוֹתוֹ הַמְּקוֹם רְגִילִין לְקֵרוֹת בְּסֵתֶם לְאֶחָד מִן הַמִּינִין - מִבִּיא פְּאֻנְשֵׁי הַמְּקוֹם. בִּיצֵד? נָדַר עוֹלָה מִן הַבָּקָר - יָבִיא שׁוֹר. אָמַר: הָרִי עָלַי עוֹלָה, אִם דָּרַךְ אֲנִשֵׁי הַמְּקוֹם לְקֵרוֹת עוֹלָה סֵתֶם אֶפְלוּ לְעוֹלַת הָעוֹף - מִבִּיא פְּרִידָה אַחַת תּוֹר אוֹ בֶן יוֹנָה²³; וְאִם דָּרַךְ שְׂאִין קוֹרִין עוֹלָה סֵתֶם אֲלֵא לְעוֹלַת בָּקָר - יָבִיא שׁוֹר. וְכֵן פֶּל פִּיּוֹצֵא בְּזָה²⁴.

(22) "האומר אחד מכבשי הקדש וכו' והיו לו שניים, הגדול שבהן הקדש". [אבל צריך עיון: הרי אם יש שם שלושה — חוששין לבינוני]. (23) שם במשנה: "הרי עלי עולה יביא כבש, ר' אלעזר בן עזריה אומר או תור או בן יונה". ובגמרא (שם קז): "ולא פליגי מר כי אתריה ומר כי אתריה" ומפרש רש"י "באתריה דתנא קמא גריעא כבש מעוף ובאתריה דר' אלעזר גריע עוף מכבש", וכתב רבינו שם בפירושו המשנה כי "במקומו של תנא קמא לא היו קורין שם עולה מוחלט אלא עולת בהמה וכו' ובמקומו של ר' אלעזר בן עזריה קורין שם עולה מוחלט אפילו לעולת העוף ועל כן אמר תור או בן יונה". אבל צריך עיון, למה בנודר מן הבקר מביא מן הגדולים, ובאומר "הרי זה עלי עולה", מביא מן הקטנים שבו, אם הם נקראים עולה, ועיין לחם משנה. (24) אם קוראים עולה רק לכבש — יביא כבש.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פירשתי או שאמר לי אבא ואיני יודע מה? הגדול שבהן הקדש, שמן הסתם הגדול שבהם הקדש, שכן נאמר (דברים יב, יא) "וכל מבחר נדריכם" (רש"י שם). ומה שחוששין לבינוני אם אמר אחד משוורי הקדש הוא משום "שכיוון שאמר אחד מהן הקדש ולא ידענא אהי מינייהו חייל ההקדש, אי אגדול, אי אבינוני, דהווי עין יפה לגבי הקטן, הלכך אתרווייהו חייל, ומיהו לא קרב למזבח אלא חד מינייהו, אבל היכא דאמר פירשתי, ליכא לספוקי דוודאי גדול פירש" (רש"י שם). (46) שאינה אלא זכר ולא נקבה. (47) ראה שם קו. במשנה: "פירשתי מן הבקר ואיני יודע מה פירשתי יביא פר ועגל", ובגמרא (שם קז): אמרו: "הא מני רבי היא דאמר קטן והביא גדול לא יצא". ואם כן, לדעת רבינו (למעלה הלכה א) שהנודר קטן והביא גדול יצא – אינו צריך להביא אלא שור בלבד. (48) אם מן הבקר אם מן הכבשים אם מן העזים. (49) שהם הגדולים שבכל מין ומין, ואף על פי שבמשנה שם (קז): אמרו: "מן הבהמה ואיני יודע מה פירשתי יביא פר ועגל ואיל ושעיר גדי וטלה". הרי בגמרא שם אמרו שמשנה זו היא לפי דעתו של רבי שהנודר קטן והביא גדול לא יצא, אבל לרבנן – מביא הגדול שבכל מין ממיני הבהמה, ויצא, וכן פסק רבינו. וראה בהשגת הראב"ד. (50) משנה שם. ורוצה לומר שיביא גם תור וגם בן יונה, שהרי הם שני מינים נפרדים כמו כבשים ובקר בבהמה.

י. נדר תודה⁵¹ או שלמים⁵² וקבע נדר⁵³ בפקר⁵⁴ ושכח במי קבעו⁵⁵ - יביא פר ופרה⁵⁶. וכן אם נסתפק לו בפקשים - יביא איל ורחל. נסתפק לו בעזים - יביא שעיר ושעירה. שכח באי זה מין קבע נדר⁵⁷ - מביא פר ופרה, איל ורחל, שעיר ושעירה⁵⁸. האומר: הרי עלי עולת עוף - מביא תור או בן יונה. פירש ושכח באי זה מין קבע נדרו - מביא תור וכן יונה.

(51) שלמים הבאים עם הלחם הם תודה. (52) כי השלמים באים מזכרים ונקבות. (53) שאמר הרי עלי תודה או שלמים, מזה או מזה. (54) במין הבקר. (55) אם זכר אם נקבה. (56) במשנה שם: "פירשתי מן בקר ואיני יודע מה פירשתי יביא פר ופרה עגל ועגלה". והוא לפי דעת רבי, שהנודר קטן והביא גדול לא יצא, אבל לרבנן – די בפר ופרה בלבד, וצריך שניהם, שהרי המשנה מזכר לנקבה או להיפך – לא יצא. (57) אם מן הכבשים אם מן העזים אם מן הבקר, וכמו כן שכח במי קבעו אם זכר אם נקבה. (58) שהם הגדולים שבכל מין ומין, ומספק מביא מכל מין ומין, זכר ונקבה.

יא. האומר: הרי עלי למזבח - יביא קמץ לבונה; שאין לה דבר שקרב פלו למזבח פמות שהוא אלא לבונה⁵⁹. פירש נדרו ושכח מה פירש - יביא מכל דבר שקרב פלו למזבח. לפיכך מביא עולת בהמה, ועולת העוף, ומנחת נסכים⁶⁰, ולבונה, וזין פגני עצמים⁶¹.

קח: על דברי המשנה שם עמוד א: "שור זה עולה ונסתאב אם רצה יביא בדמיו שניים" – "אמר רב מנשה בר זבד אמר רב לא שנו אלא דאמר שור זה עולה אי נמי אמר שור זה עלי עולה, אבל אמר שור זה ודמיו עלי עולה הוקבע, וכתב רש"י: "הוקבע אחריותו עליו להביאו עולה אחת ולא לשתי עולות". (34) נפל בו מום. (35) ולא שה, שמכיוון שהוקבע להביא עולה אחת ולא שתיים הוקבע גם להביא שור ולא שה.

ח. האומר: אחד מפקשי הקדש ואחד משורי הקדש, והיו לו שנים - הגדול שבהן הקדש³⁶. היו שלשה - הגדול שבהן הקדש, וחוששין לבינוני³⁷. פיצד יעשה³⁸? ימתין לבינוני עד שיפיל בו מום, ותחול הקדשה על הגדול לבד³⁹. ואם אמר: שור שפשורי הקדש - הגדול שבהם הקדש, ואין חוששין לבינוני⁴⁰.

(36) משום שכל המקדיש בעין יפה הוא מקדיש. (37) כלומר, אף לבינוני. וראה במשנה שם: "אחד מכבשי הקדש ואחד משורי הקדש והיו לו וכו' שלושה בינוני שבהם הקדש", ובגמרא שם הקשו על זה: הרי אמרו, אם היו שניים – הגדול שבהם הקדש, אלמא מקדיש בעין יפה מקדיש, אימא סיפא בינוני שבהן הקדש, אלמא מקדיש בעין רעה מקדיש, אמר שמואל חוששין אף לבינוני, שלגבי קטן עין יפה הוא. (38) שם בגמרא: "היכי עביד, אמר רבי חייא בר רב ממתין לו עד שיומם ומחיל לה לקדושתיה בגדול". (39) כלומר, מחלל הקדושה של הבינוני על הגדול, ואומר כך: אם הקדשתי את הבינוני, יהא מחולל על הגדול, והגדול יהיה הקדש, ואם הקדשתי את הגדול, הרי הבינוני חולין מלכתחילה. (40) שם בגמרא: "אמר רבה בר אבוה לא שנו (דחוששין אף לבינוני) אלא דאמר אחד משוורי הקדש, אבל אמר שור בשוורי הקדש, הגדול שבהם הקדש, תורא בתוראי קאמר (= שור החשוב שבשוורי קאמר)", ודווקא אם אמר "שור שבשוורי", אבל אמר "שור משוורי" – חוששין לכולם.

ט. פירש אחד מהן ושכח, או שאמר לו אביו⁴² אחד מהן הקדש⁴³ - הרי זה מקדיש⁴⁴ גדול שבהן⁴⁵ ואחר כך יצא ידי חובתו. וכן הנודר עולה⁴⁶ מן הפקר וקבע נדרו ושכח מה קבע, אם שור אם עגל - הרי זה יביא שור⁴⁷. וכן אם קבע בפקשים ושכח מה קבע - יביא איל. קבע בעזים ושכח - יביא שעיר. שכח באיזה מין מן הבהמה קבע עולתו⁴⁸ - יביא שור ואיל ושעיר⁴⁹. ואם נסתפק לו שקמא קבע עולתו בעוף - יוסיף תור וכן יונה⁵⁰.

(41) כלומר, היו לו שלושה בעדרו, ובירר אחד מהם, והקדישו. (42) בשעת מיתתו. (43) כלומר, בירר אחד משלושת השוורים והקדישו. (44) אין הכוונה שצריך להקדישו, שהרי כבר הקדישו הוא או אביו, אלא מחזיקו בתורת הקדש. (45) שם במשנה: "פירשתי ואיני יודע מה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

**וּמְנַסְכוּ כָּלֹּוּ עַל גְּבִי הַשִּׁיתִין⁷² כָּכֹל הַנְּסֻכִים⁷³.
וְהַלְבוּנָה הַבָּאָה בְּפָנָי עֲצֻמָּה⁷⁴ - נוֹתֵן עָלֶיהָ מִלַּח⁷⁵
וְכֹלָה לְאֲשִׁים.**

(69) ראה למעלה פרק י"ד הלכה א, שמתנדב אדם, או נודר, שמן בפני עצמו. (70) כי "מצות עשה למלוח כל הקרבנות קודם שיעלו למזבח, שנאמר על כל קרבנך תקריב מלח". (71) ואף שכתב רבינו כי יין הנסכים קרב בלא מלח - אין זה אלא ביין הבא עם הנסכים, אבל יין הבא בפני עצמו טעון מלח (כסף משנה). [ואף על פי שכל עיקר דבר זה, שייך הבא עם הנסכים אינו טעון מלח, הוא, משום שאינו על האישים (מנחות כא.), והרי גם יין הבא בפני עצמו אינו בא על גבי האישים - כבר כתבנו (למעלה הלכה יא) ובפרק ה מהלכות איסורי מזבח הלכה יא) שעיקרו של יין הבא בפני עצמו, לבוא על האישים, אלא שאיסור אחר גרם לו]. (72) ואינו מזלפו על גבי האש, מפני שאסור לכבות האש שעל המזבח, ואף על פי שאינו מתכוון לכך - הרי זה פסיק רישיה. (73) כלומר, כמו היין הבא עם הנסכים. (74) כי מתנדב או נודר לבונה בפני עצמה. (75) כי "בראשו של מזבח מולחין הקומץ והלבונה וכו'".

**טו. מִי שֶׁנָּדַר נֹדֵר - לֹא יִבְאֲנוּ מִמְעוֹת מֵעֶשֶׂר שְׁנֵי;
שֶׁהָרִי נִתְחַיֵּב בְּקֶרְבָּן זֶה, וְכֹל הַמְחַיֵּב בְּקֶרְבָּן - לֹא
יִבְיֵא קֶרְבָּנוּ אֶלָּא מִן הַחֲלִין⁷⁶.**

(76) במשנה שם פב. "מנין לאומר הרי עלי תודה שלא יביא אלא מן החולין, תלמוד לומר (דברים טז, ב) וזבחת פסח לה' אלוקיך צאן ובקר, והלא פסח אין בא אלא מן הכבשים ומן העזים, אם כן מה תלמוד לומר צאן ובקר, להקיש כל הבא מן הצאן ומן הבקר לפסח, מה פסח דבר שבחובה, ואין בא אלא מן החולין (שנלמד מפסח מצרים שאז לא היה עוד מעשר שני - גמרא ורש"י שם), אף כל דבר שבחובה אין בא אלא מן החולין. לפיכך האומר הרי עלי תודה הרי עלי שלמים הואיל ובאין חובה לא יביאו אלא מן החולין".

**טז. אָמַר: הָרִי עָלֵי תוֹדָה מִן הַחֲלִין וְלַחְמָה מִן
הַמְעֶשֶׂר - לֹא יִבְיֵא לַחְמָה אֶלָּא מִן הַחֲלִין; שֶׁהָרִי
נֹדֵר בְּקֶרְבָּן תוֹדָה, וְהַתוֹדָה אֵינָה בָּאָה אֶלָּא עִם
הַלֶּחֶם⁷⁷ מִן הַחֲלִין.**

(77) כלומר, כיוון שאמר הרי עלי תודה מן החולין נתחייב מיד בתודה, ודינה של תודה לבוא עם הלחם, ונתחייב מיד גם בלחם, ואם כן גם הלחם הוא דבר שבחובה, ואינו בא אלא מן החולין.

**יז. פֶּרֶשׁ וְאָמַר: הָרִי עָלֵי לְהִבִּיא תוֹדָה מִמְעוֹת
מֵעֶשֶׂר שְׁנֵי וְלַחְמָה מִן הַחֲלִין - יֵשׁ לוֹ לְהִבִּיא כְּמוֹ
שֶׁנִּדְרָה⁷⁸. וְאִם הִבִּיא הַכֹּל מִן הַחֲלִין - יִצָּא⁷⁹. וְכֵן אִם
פֶּרֶשׁ וְאָמַר: הָרִי עָלֵי תוֹדָה הִיא וְלַחְמָה מִן הַמְעֶשֶׂר
- יִבְיֵא⁸⁰. וְלֹא יִבְיֵא לַחְמָה מִחֲשֵׁי מֵעֶשֶׂר שְׁנֵי, אֶלָּא
מִמְעוֹת מֵעֶשֶׂר שְׁנֵי, כְּמוֹ הַבְּהֵמָה שֶׁהִיא מִמְעוֹת**

(59) ובגמרא שם הקשו: "והא איכא עולה (שהיא כליל), איכא עורה לכהנים. והא איכא עולת העוף, איכא מוראה ונוצה (שמשליכן לבית הדרשן), והאיכא נסכים, לשיטתין אזלי, והאיכא מנחת נסכים (היינו הסולת שבה והיא כולה כליל), כיוון דאיכא מנחה דאכלי כהנים מינה - לא פסיקא ליה". (60) אף על פי שאם אמר "הרי עלי למזבח", אין עולת העוף ומנחת נסכים בכלל - בפירוש ואינו יודע מה פירש, יש להסתפק אולי אמר מפורש "הרי עלי עולת העוף למזבח", שהרי סוף סוף כל בשרה ועורה נקטרים על גבי המזבח, או הרי עלי עולת בהמה למזבח, שהרי כל בשרה נקטר על גבי המזבח, וכמו כן במנחת נסכים שכולה ממש על גבי המזבח. וראה ברש"י שם שלא הזכיר אלא עולת העוף ומנחת נסכים, ונראה מדבריו שעולת בהמה אינה בכלל, שהרי עורה לכהנים. (61) כלומר, חוץ מן היין שמביא במנחת נסכים - מביא גם יין בלי מנחה [ואף על פי שגם יין הבא בפני עצמו אינו לאישים, אלא לשיטתין - אף על פי שאינו בכלל "הרי עלי למזבח", הרי הוא בכלל המפורש ואינו יודע מה פירש (כסף משנה)].

**יב. אָמַר: הָרִי עָלֵי בְּסֻלַּע לְמִזְבֵּחַ - יִבְיֵא כְּבֶשֶׂט;⁶²
שְׂאִין לָךְ דְּבָר שֶׁקָּרַב בְּסֻלַּע לְמִזְבֵּחַ אֶלָּא כְּבֶשֶׂט. פֶּרֶשׁ
וְשִׁכַח מָה שֶׁפָּרַשׁ⁶³ - יִבְיֵא בְּסֻלַּע מִכָּל דְּבָר וְדָבָר
שֶׁקָּרַב לְמִזְבֵּחַ⁶⁴.**

(62) ברייתא במנחות קז: וכריתות י: וכריתות שם: "ממאי, מדאמר רחמנא (ויקרא ה, טא) איל אשם, בכסף שקלים (דהיינו שני סלעים) מכלל דכבש בן שנה בסלע". (63) כלומר, אמר הרי עלי בסלע דבר מסויים ושכח. (64) מנחות שם. "ובלבד שיוכל לקנות דבר שלם בסלע".

**יג. הָאוֹמֵר: הָרִי עָלֵי לְבוֹנָה - לֹא יִפְחַת מִקִּמְצִין⁶⁵.
הָרִי עָלֵי עֲצִים - לֹא יִפְחַת מִשְׁנֵי גְזָרִים, עֲבָרִין
בְּמַחֲוֹקוֹת⁶⁶ וְאַרְפָּן אִמָּה⁶⁷. הָרִי עָלֵי עֵץ - מִבְּיֵא גְזֵר
אֶחָד אֲרָכּוֹ אִמָּה. וְאִם רָצָה לְהִבִּיא דְּמֵי הָעֲצִים -
יִבְיֵא⁶⁸.**

(65) "מגלן דכתיב (שם ו, ח) והרים ממנו בקומצו מסולת המנחה ומשמנה ואת כל הלבונה, מקיש לבונה להרמה דמנחה מה הרמה דמנחה קומץ, אף לבונה נמי קומץ". (66) ראה למעלה פרק ז מהלכות איסורי מזבח הלכה ג: "והגורין שעשה משה אמה אורכן ואמה רוחבן ועוביין כמחק גודש של סאה וכמותן עושין לדורות", היינו, כעובי מדת סאה כשהיא מלאה וגדושה, אבל מחוקה למעלה, כלומר, ישרה עם פי הכלי. (67) וכמו כן רחבן אמה. (68) תוספתא שקלים פרק ג: "האומר הרי עלי עצים מביא דמי שני גיזרי עצים ונותן לשופר וכהנים לוקחים בהם עצים ומקריבין אותן לגבי המזבח".

**יד. מִי שֶׁנָּדַר אוֹ הַתְּנַדֵּב שְׁמִין⁶⁹ - פִּיצַד עוֹשִׂין בּוֹ?
קוֹמֵץ מִמֶּנּוּ קִמְץ וְנוֹתֵן עָלָיו מִלַּח⁷⁰ וְזוֹרְקוֹ עַל גְּבִי
הָאֲשִׁים, וְהַשָּׂאָר נֶאֱכָל לְכַהֲנִים מִשְׁנֵי מְנַחֹת. וְכִיצַד
עוֹשִׂין בֵּינָן הַבָּא בְּפָנָי עֲצֻמוֹ? נוֹתֵן עָלָיו מִלַּח⁷¹**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

"דקבעה כלי שהזכיר בה, ואין יכול לשנותה לכלי אחר" (רש"י שם). (11) במנחות אחרות (ראה למעלה פ"ב שם) אם שינה מזו לזו. (12) ראה למעלה פ"ב הלכה ה, כי חמש מנחות הבאות בנדר ונדבה, יש לו להתנדב ולנדור מהן כל מה שירצה, אפילו אלף עשרון. (13) שם במשנה. (14) שם כג. בגמרא.

ג. אָמַר: אֱלוֹ לְהִבְיָא בְּכָלִי אֶחָד¹⁵, וְהִבְיָא בְּשָׁנִי בְּלַיִם; אוֹ לְהִבְיָא בְּשָׁנִי בְּלַיִם, וְהִבְיָא בְּכָלִי אֶחָד - הָרִי אֱלוֹ פְּסוּלִין. לֹא קִבְּעָן בְּשַׁעַת הַנֶּגֶד, אֲלֵא אָמַר: הָרִי עֲלֵי שָׁנִי עֲשָׂרוֹנוֹת, וּבְשַׁעַת הַפְּרָשָׁה קִבְּעָן וְהִפְרִישָׁן בְּשָׁנִי בְּלַיִם, וְחִזְרוּ וְהִבְיָאָן בְּכָלִי אֶחָד - הָרִי אֱלוֹ כְּשָׂרִים; שְׁנֵאמַר 'כְּאֲשֶׁר נִדְרַת', וְלֹא 'כְּאֲשֶׁר הִפְרַשְׁתָּ'¹⁶. אָמַר: הָרִי עֲלֵי שָׁנִי עֲשָׂרוֹנוֹת לְהִבְיָא בְּכָלִי אֶחָד, וְהִבְיָאָן בְּשָׁנִי בְּלַיִם, אָמְרוּ לוֹ: בְּכָלִי אֶחָד נִדְרַת, הִקְרִיבָם בְּשָׁנִי בְּלַיִם - הָרִי אֱלוֹ פְּסוּלִין¹⁷; הִקְרִיבָם בְּכָלִי אֶחָד - הָרִי אֱלוֹ כְּשָׂרִים¹⁸.

(15) והמדובר באופן שאינו יכול לקמוץ מכל אחת ואחת בפני עצמה (רש"י שם). וראה להלן סוף הלכה ד. (16) דברי אב"י ור' יוחנן בגמרא שם. (17) שם במשנה. ואף-על-פי שלא אמר "אלו להביא בכלי אחד", ובאופן זה - "מה שהביא הביא" (למעלה הלכה ב ועיין בשיטה מקובצת שם). - אין זה אלא משום שאנו אומרים כי לא נתכוון לנדר זה, אלא לנדבה, אבל כאן שאמרו לו: "בכלי אחד נדרת", ולא השיב להם: לשם לנדבה אני מביא, מוכח מזה שלשם הנדר הביא, וכיון ששינה - פסול, והוא-הדין לענין מחבת ומרחשת (ראה למעלה הלכה ב) שאם אמרו לו כך וכך נדרת ולא חש לכך, הרי זה פוסל (עיין רש"י ו'תוספות יום טוב' שם). (18) שהרי חזר והקריב כמו שנדר, ומה ששינה בעת שהביא - אין זה כלום.

ד. אָמַר: הָרִי עֲלֵי שָׁנִי עֲשָׂרוֹנוֹת לְהִבְיָא בְּשָׁנִי בְּלַיִם, וְהִבְיָא בְּכָלִי אֶחָד¹⁹, אָמְרוּ לוֹ: בְּשָׁנִי בְּלַיִם נִדְרַת, הִקְרִיבָן בְּשָׁנִי בְּלַיִם - הָרִי אֱלוֹ כְּשָׂרִים; הִקְרִיבָן בְּכָלִי אֶחָד - הָרִי אֱלוֹ פְּשָׁתִי מְנַחֹת שְׁנֵת עֲרֵבִים²⁰.

(19) משנה שם. (20) שאם יכול לקמוץ מזה בפני עצמה ומזו בפני עצמה - כשירות, ואם לאו - פסולות, ראה בפ"א מהלכות פסולי המוקדשין הלכה כט.

ה. הָאוֹמֵר: הָרִי עֲלֵי מְנַחָה²¹ - יְבִיא אַחַת מִחֲמֹשֶׁת מֵיְנֵי מְנַחֹת הַבָּאוֹת בְּנֶגֶד וּנְדָבָה²². אָמַר: הָרִי עֲלֵי מְנַחֹת²³ - יְבִיא שָׁנִי (מֵיְנֵי)²⁴ מְנַחֹת מִחֲמֹשֶׁת. אָמַר: הָרִי עֲלֵי מִין מְנַחֹת²⁵ - יְבִיא שְׁתֵּי מְנַחֹת מִמִּין אֶחָד²⁶. הָרִי עֲלֵי מֵיְנֵי מְנַחֹת - יְבִיא שְׁתֵּי מְנַחֹת מִשְׁנֵי מֵיְנֵים²⁷. וְכֵן אִם אָמַר: מֵיְנֵי מְנַחָה - יְבִיא שָׁנִי מֵיְנֵין²⁸. קִבְּעוּ נְדָרוֹ בְּמִין מִהֶן וּשְׁכַחוּ - מִבֵּיא חֲמֹשֶׁת²⁹.

(21) סתם ולא פירש איזו מנחה. (22) משנה שם קד:

מַעֲשֶׂר שָׁנִי. וְאִף עַל פִּי שְׁפָרַשׁ שְׂבִיבָא לְחֻמָּה מִן הַמַּעֲשֶׂר - לֹא יְבִיא נִסְכִּיהָ מִמַּעוֹת מַעֲשֶׂר שָׁנִי; שְׂאִין הַנִּסְכִּים בְּאִין לְעוֹלָם אֲלֵא מִן הַחֲלִין, כְּמוֹ שְׂבִיבָאֵינוּ, לְפִי שְׁנֵאמַר בְּהֵן: וְהִקְרִיב הַמְּקָרִיב קִרְבָּנוֹ - עַד שִׁיחֵיו מְשָׁלוֹ וְלֹא יִהְיֶה בְּהֵן צַד לְגִבּוֹתָהּ כָּלֵל.

(78) שם במשנה: "תודה מן המעשר ולחמה מן החולין, יביא". כלומר, ואין מקום לחייבו להביא גם לחם מן המעשר, שהואיל ועיקר המצוה הוא להביא מן החולין והוא לא מביא את הזבח מן החולין כמצוותו - לא נגרר הלחם אחר הזבח. (79) כן כתב רבינו בפירוש המשנה שם: "מה שאמר (במשנה) יביא, רוצה לומר, שמותר לו להביא כמו שאמר, ואם הביא הכל מן החולין הרי זה משובח". (80) שניהם מן המעשר. גם על זה כתב רבינו שם "יביא, רוצה לומר, מותר להביא כמו שאמר, ואם הביא מן החולין הרי זה משובח".

פָּרֵק שְׂבִעָה עֶשְׂרִי

(1) המשך מהפרק הנ"ל בקרבן מנחה.

א. הַנּוֹדֵר מְנַחָה מֵאֶפֶה תְּנוּרָה² - לֹא יְבִיא מֵאֶפֶה כְּפָח³, וְלֹא מֵאֶפֶה רְעָפִים⁴, וְלֹא מֵאֶפֶה יוֹרוֹת הָעֲרֵבִים⁵.

(2) משנה במנחות סג. וברייטא שם למדו כן ממה שנאמר (ויקרא ב, ד) "מאפה תנור", ולא מאפה כופח ולא מאפה רעפים ולא מאפה יורות הערביים. וראה גם בספרא פ' ויקרא דבורא ונדבה פרשה י הלכה ג. (3) כתנא-קמא שם ולא כרבי יהודה. וכופח הוא "מקום שפיתת קדרה אחר שמסירין האש מאותו המוקד, ונותנין שם העיסה והיא נאפת, ומעשה התנור הוא שמחממין אבן קשה ושברי חרס עד שיתלבנו ומשליכים עליהם העיסה וכופין עליה כלי ונאפת בו" (פירוש המשנה שם). (4) לאחר שהוסקו. (5) גומא בארץ טוחה בטיט כמו קדרה, ומסיקין האש בתוכה עד שתלבן ומשליכין בה העיסה" (פירוש המשנה שם).

ב. הָאוֹמֵר: הָרִי עֲלֵי⁶ בְּמַחְבַּת, וְהִבְיָא בְּמַרְחֶשֶׁת; בְּמַרְחֶשֶׁת, וְהִבְיָא בְּמַחְבַּת - מֵה שֶׁהִבְיָא הִבְיָא, וְיָדֵי חוּבְתוֹ⁸ לֹא יֵצֵא⁹. וְאִם אָמַר: זֶה לְהִבְיָא בְּמַרְחֶשֶׁת, וְהִבְיָא בְּמַחְבַּת; אוֹ בְּמַחְבַּת, וְהִבְיָא בְּמַרְחֶשֶׁת - הָרִי זֶה פְּסוּלָה¹⁰. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה¹¹. וְכֵן הָאוֹמֵר: הָרִי עֲלֵי שָׁנִי עֲשָׂרוֹנוֹת לְהִבְיָאָן בְּכָלִי אֶחָד¹², וְהִבְיָאָן בְּשָׁנִי בְּלַיִם; בְּשָׁנִי בְּלַיִם, וְהִבְיָאָן בְּכָלִי אֶחָד - מֵה שֶׁהִבְיָא הִבְיָא, וְיָדֵי חוּבְתוֹ לֹא יֵצֵא¹³. שְׁנֵאמַר: כְּאֲשֶׁר נִדְרַת לֵי¹⁴.

(6) מנחות קב: במשנה. ועיין עוד שם סג. (7) כלומר, המנחה היא כשרה, שהרי מתנדב אדם ומביא מנחת מחבת, או מנחת מרחשת, ראה למעלה פ"ב הלכה ד. (8) כלומר, חובת נדרו. (9) שהרי לא קיים נדרו. הוא נדר מחבת והביא מרחשת, מרחשת והביא מחבת. (10) שם קב: במשנה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פֶּרֶשׁ וּבָאֵי זֶה מִיֵּן קִבְּעוּ - הֲרִי זֶה מְבִיא שְׁשִׁים עֶשְׂרוֹן מִכֶּל מִיֵּן וּמִיֵּן מִחֲמֹשֶׁתָּן⁴³.

38) בכסף-משנה נראה, שמכאן עד "אמר הרי עלי עשרון" – שייך להלכה הקודמת. 39) ואינם מחלקן לשלשה כלים שזה בשוה: ארבעים וארבעים וארבעים ואחד, ויצא לו לרבינו דין זה מהמשנה שם קג: (הובא למעלה הלכה ו) "אמר הרי עלי ששים ואחד, מביא ששים בכלי אחד, ואחד בכלי אחר" (הר המוריה). ובתוספתא מנחות פי"ב אמרו: "הרי עלי מאה עשרונות להביא בכלי אחד, כופין אותו ומביא ששים בכלי אחד וארבעים בכלי אחד, ואם הביא מחצה בכלי אחד ומחצה בכלי אחר לא יצא, בשני כלים (= כלומר, אמר הרי עלי מאה עשרונות להביא בשני כלים), מביא מחצה בכלי אחד ומחצה בכלי אחר. ואם הביא ששים בכלי אחד, ומאה בכלי אחר – יצא". 40) ראה למעלה הערה לז, כי מכאן מתחילה הלכה ז. 41) שם קד: במשנה: 42) כרבנן שם, וקו. ואם נדר פחות מששים, הרי השאר נדבה, והרי זה כנדר קטן והביא גדול (ראה למעלה פט"ז הלכה א). ואילו על יותר אין ספק בכך, שהרי אין מנחה של יחיד יתירה מששים עשרון (קרית ספר). 43) שם קו. כדברי חכמים: "פירשתי ואיני יודע מה פירשתי ואיזו מהן פירשתי ואיני יודע כמה פירשתי, יביא חמש מנחות של ששים עשרונים שהן שלש מאות".

ח. קִבְּעַ נְדָרוֹ וְשָׁכַח פְּמָה עֶשְׂרוֹנוֹת נָדַר וּבְכֶמֶה בָּלִים נָדַר⁴⁴ - הֲרִי זֶה מְבִיא מֵאָחַד וְעַד שְׁשִׁים בְּשִׁים בָּלִים⁴⁵. פִּיּוֹד? מְבִיא עֶשְׂרוֹן אֶחָד בְּכָלִי רֵאשׁוֹן, וְשִׁנֵּי עֶשְׂרוֹנִים בְּכָלִי שֵׁנִי, וְשָׁלְשָׁה עֶשְׂרוֹנִים בְּשָׁלִישִׁי, עַד שִׁיחִיו עַד שְׁשִׁים עֶשְׂרוֹן בְּכָלִי הָאֶחָד. וְאִם שָׁכַח אֶף בָּאֵי זֶה מִיֵּן קִבְּעַ - מְבִיא עַל סֵדֶר זֶה שְׁשִׁים בָּלִים מִכֶּל מִיֵּן אֶלְף וְשִׁמּוֹנָה מֵאוֹת וְשָׁלְשִׁים עֶשְׂרוֹן⁴⁷.

44) כלומר, נוסף לספק כמה עשרונות פירש (שמביא ששים עשרון, ראה למעלה הלכה ז), שכך גם בכמה כלים נדר, וראה למעלה הלכות ב-ג שאם נדר בכלי אחד והביא בשני כלים, או נדר בשני כלים והביא בכלי אחד – לא יצא. 45) משנה שם, דברי רבי. ואין חכמים חולקים עליו (לחם משנה). 46) מחמשת מיני המנחות הבאות בנדר ונדבה. 47) שהם ביחד תשעה אלפים ומאה וחמשים.

ט. הָאֹמֵר⁴⁸: הֲרִי עָלִי מִנְחַת שְׁעוּרִים⁴⁹, או מִנְחַת חֲצִי עֶשְׂרוֹן⁵⁰, או מִנְחַת⁵¹ בְּלֹא שְׁמֵן וּלְבוֹנָה⁵² - הֲרִי זֶה פְּטוּר; שְׁלֹא הִתְנַדֵּב דָּבָר שְׁפִמוּהוּ מִקְרִיבִין⁵³. אָמַר: הֲרִי עָלִי מִנְחָה מִן הַשְּׁעוּרִים או מִן הָעֶדְשִׁים⁵⁴, או מִנְחָה בְּלֹא שְׁמֵן וּלְבוֹנָה, או מִנְחָה חֲצִי עֶשְׂרוֹן⁵⁵ - שְׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ. אִם אָמַר: לֹא נִדְרָתִי אֶלָּא עַל דַּעַת שְׁמֵתָר לְהַקְרִיב כְּזֶה, וְאֵלּוּ יִדְעָתִי שְׁאִין מִקְרִיבִין אֶלָּא עֶשְׂרוֹן שְׁלֵם סֵלֶת בְּשֵׁמֶן וּלְבוֹנָה לֹא הֵייתִי נֹדֵר - הֲרִי זֶה פְּטוּר; וְאִם אָמַר: אֵלּוּ הֵייתִי

וכתנא-קמא שלא כר' יהודה. וראה למעלה פי"ב הלכה ד פירוט חמש המנחות הבאות בנדר ונדבה. 23) בלשון רבים (משנה שם). 24) הכסף-משנה מחק מילה זו, כי הוא יכול להביא שתי מנחות אפילו ממין אחד. 25) כלומר, "מין" בלשון יחיד, ו"מנחות" בלשון רבים. 26) ברייתא שם קה. ובתוספתא מנחות פי"ב, וראה גם במשנה שם קד: 27) שם קה. ובתוספתא שם. והיינו דוקא שתי מנחות ומשני מינים, כיון שאמר "מיני מנחות", שניהם בלשון רבים. 28) שם קה. "בעי רב פפא, מיני מנחה מהו, כיון דאמר "מיני", תרתי קאמר, ומאי מנחה, דכולא מנחות נמי מנחה מקריין, דכתיב (ויקרא ו, ז) וזאת תורת המנחה. או דילמא, כיון דאמר "מנחה", חדא מנחה קאמר, ומאי מיני מנחה? הכי קאמר, ממיני מנחה חדא מנחה עלי". וכתב הכסף-משנה, שלא נפשטה הבעיא. ומה שכתב רבינו, שמביא משני מינים, אינו אלא לחומרא מחמת ספק, ואם כן צריך להתנות, שאם אינו חייב אלא אחת, תהא השניה לנדבה. אבל במרכבת המשנה כתב, שנראה שדעת חכמים נוטה לחייב להביא שני מינים, שהרי דחקו שם להעמיד הברייתא כר' שמעון, בכדי ליישבה לפי השיטה הנ"ל. 29) שם במשנה: "פירשתי ואיני יודע איזה מהן פירשתי, יביא חמשתן".

ו. אֵין הִיחִיד³⁰ מְבִיא מִנְחָה בְּכָלִי אֶחָד יוֹתֵר מִשְׁשִׁים עֶשְׂרוֹן³¹. וְאִם נָדַר יוֹתֵר מִשְׁשִׁים - מְבִיא שְׁשִׁים בְּכָלִי אֶחָד, וְהִשְׁאָר בְּכָלִי שְׁנַיִם³². שְׁאִין יְכוּלִין לְהַפְּלִל כְּאֶחָד אֶלָּא שְׁשִׁים, אֲבָל יֵתֵר עַל שְׁשִׁים אֵין נִבְּלָלִין³³. אֶף עַל פִּי שְׁאִין הַבְּלִילָה מְעַפְּקָת, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוֹ³⁴, אֲמָרוּ חֲכָמִים³⁵: כָּל הָרְאוּי לְבִילָה³⁶ - אֵין הַבְּלִילָה מְעַפְּקָת בּוֹ, וְכֹל שְׁאִינוֹ רְאוּי לְבִילָה³⁷ - הַבְּלִילָה מְעַפְּקָת בּוֹ.

30) יחיד דווקא, אבל הציבור אינם מביאין אלא המנחות הקבועות, כגון מנחת העומר ושתי הלחם ולחם הפנים ומנחת הנסכים, ויש בהם שיעור כמה להביא (הר המוריה, וראה כסף-משנה). 31) משנה שם קג: 32) שם במשנה, וראה למעלה פי"ב הלכה ז. ודווקא ששים בכלי אחד, ואחד בכלי שני. אבל לא יביא שלשים בכלי אחד, ושלשים ואחד בכלי שני, וכדומה, ראה להלן הלכה ז. 33) שם במשנה. אף-על-פי שנותן שם ששים לוגי שמן, לוג לכל עשרון (למעלה פי"ב הלכה ז). ועיין 'תוספות יום טוב' במנחות פי"ב משנה ד. 34) למעלה פי"ג הלכה יא. 35) שם יח: קג: בבא בתרא פא: ועוד. דברי ר' זירא. 36) לבלילה, כגון ששים עשרונים שראויים להבלל בכלי אחד. 37) ששים ואחד עשרונים.

ז. אָמַר: הֲרִי עָלִי מֵאֵה וְעֶשְׂרִים וְאֶחָד עֶשְׂרוֹן - מְבִיא מֵאֵה וְעֶשְׂרִים בְּשִׁנֵּי בָּלִים, שְׁשִׁים בְּכָל בָּלִי, וּמְבִיא עֶשְׂרוֹן אֶחָד בְּכָלִי הַשְּׁלִישִׁים³⁹. אָמַר: הֲרִי עָלִי עֶשְׂרוֹן - יְבִיא עֶשְׂרוֹן אֶחָד; הֲרִי עָלִי עֶשְׂרוֹנוֹת - יְבִיא שְׁנַיִם⁴¹. פֶּרֶשׁ נְדָרוֹ וְשָׁכַח פְּמָה עֶשְׂרוֹן פֶּרֶשׁ - יְבִיא שְׁשִׁים עֶשְׂרוֹן בְּכָלִי אֶחָד⁴². שָׁכַח פְּמָה עֶשְׂרוֹן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יודע שאין נודרין כך, לא הייתי נודר כך אלא כך", ולא יכול לפטור עצמו בעשרון אחד, דהרי על השלם אין ספק שצריך להביא, כי כך נודרים. ועל החצי הוא שאומר אילו הייתי יודע, משום כך מביא שנים, ראה בקרית-ספר. (59) ראה למעלה פי"ב הלכה ב, כי כל המנחות סולת. (60) ראה שם במשנה: "האומר הרי עלי מנחה וכו' קמח - יביא סולת וכו'" חצי עשרון - יביא עשרון שלם, ובגמרא (שם קג): "אמר זעירי, לא שנו אלא דאמר מנחה, אבל אמר מנחת לא" (ראה למעלה הלכה ט), ושם נראה שאם לא אמר כלל מנחה, הרי הוא דומה לאומר "מנחת". (61) במנחות פא: "האומר הרי עלי תודה בלא לחם, וזבח בלא נסכים - כופין אותו ומביא תודה ולחמה זבח ונסכים וכו', אמר חזקיה, הא מני בית שמאי היא, דאמרי תפוס לשון ראשון וכו'. רבי יוחנן אמר אפילו תימא בית הלל, באומר אילו הייתי יודע שאין נודרין כך לא הייתי נודר כך אלא כך". ופסק רבינו כר' יוחנן. (62) היינו על ידי שאלה ששואלין אותו לפני זה, והוא עונה לשאלה, וכמו בהלכה ט (כסף-משנה).

יא. האומר: הרי עלי לחמי תודה - יביא תודה ולחמה; שהדבר ידוע שאין מקריבין לחם בלא תודה, וסוף הקרבן הזכיר⁶³. אָמַר: הרי עלי לחם לפטור תודתו של פלוני⁶⁴ - יביא לחם תודה עם תודת הקרבו⁶⁵.

(63) דברי רב הונא במנחות פא: ובחולין כג: "האומר הרי עלי לחמי תודה, מביא תודה ולחמה, מאי טעמא? מידע ידע האי גברא דלחם בלא תודה לא איקריב, והאי תודה ולחמה קאמר. והאי דקאמר לחמי תודה, סוף מילתא נקט". "כיון לנדור תודה תחילה ואח"כ לחם" (רש"י כת"י). "וכי אמר לחמי תודה, הוי כמאן דאמר תודה ולחמה" (רש"י). (64) כגון שראובן קיבל על עצמו להביא קרבן תודה, שצריך להביא גם לחם, ובא שמעון וקיבל על עצמו להביא את הלחם עבור ראובן. (65) מנחות וחולין שם.

יב. מתנדב או נודר אדם יין בפני עצמו⁶⁶. ואין מתנדבין לג יין ולא שני לגין, שאין פנסכים לא לג ולא שנים. ואין מתנדבין חמשה⁶⁷, שאין חמשת לגין ראויין לא לנספי בהמה אחת ולא לנספי שתי בהמות. אבל מתנדבין שלשה וארבעה וששה ומששה ומעלה⁶⁸, מפני שהן ראויין לנספי בהמות.

(66) משנה במנחות קד: וראה למעלה פי"ד ה"א, ובפ"ט ז הי"ד. (67) משנה שם קד. משום "שנסכי כבש שלשה לוגין, ונסכי איל ארבעה, ונסכי שור ששה, ולפיכך אי אפשר לאדם שיביא נדבה לוג לא שנים, שאין בידו שיעור זה במצות לגבי המזבח. ולא יתנדב גם כן חמשה לוגין, לפי שהן פחות מנסכי שור ואינן ראויין לנסכי שתי בהמות, אבל ששה לוגין הן כדי נסכי שור" (פירוש המשנה שם). (68) משנה שם.

יג. כיצד? נדר שבועה - הרי הן פנספי פבש ואיל⁶⁹. נדר שמונה - הרי אלו פנספי שני אילים. תשעה -

יודע הייתי נודר פדרף שמקריבין - הרי זה תיב להקריב פדרף שמקריבין.

(48) שם קג. במשנה, וכדעת רבי שמעון. (49) ראה למעלה פי"ב הלכה ב, כי "כל המנחות סולת חטיין, חוץ ממנחת סוטה ועומר התנופה שהם מן השעורים". (50) ראה למעלה שם הלכה ה. כי "כל המנחות (הקרבנות לגבי המזבח) אין כל אחת מהן פחותה מעשרון". (51) כן צריך להיות בסמיכות (כסף-משנה), אף-על-פי שאין זו לשון מתוקנת, עיין שם בתוספות ד"ה לא שנו, וראה להלן. (52) ראה למעלה שם הלכה ז, כי "כל המנחות הקריבות לגבי המזבח, טעונות שמן ולבונה". (53) במנחות קג. "האומר הרי עלי מנחה מן השעורים, יביא מן החטים. קמח - יביא סולת. בלא שמן ובלא לבונה - יביא שמן ולבונה. חצי עשרון - יביא עשרון שלם. עשרון ומחצה - יביא שנים". ובגמרא שם: "אמר חזקיה, הא מני בית שמאי היא, דאמרי תפוס לשון ראשון וכו'. ר' יוחנן אפילו תימא בית הלל (דאמרי תפוס לשון אחרון), באומר אילו הייתי יודע שאין נודרין כך, לא הייתי נודר כך אלא כך", ובסוף הסוגיא (שם קג): "אמר זעירי, לא שנו אלא דאמר מנחה, אבל אמר מנחת (כן הוא ברש"י שם, ובתוספות שם ד"ה לא שנו בשם אית דגרסי), לא". ונראה מדברי רבינו, שזעירי בא לפרש דברי ר' יוחנן שאמר: אפילו תימא וכו'. ועל זה אמר זעירי: לא שנו אלא שאמר מנחה (בנפרד), אבל אם אמר מנחת (בסמיכות) לאו כלום הוא (כסף-משנה וקרית-ספר). [נסוכו רבינו שטעמו של ר' יוחנן שלא אמרו כאן בית הלל תפוס לשון אחרון, מפני שהלשון האחרון הוא בטעות. ואם כן זה אינו אלא באומר "מנחה", אבל אם אמר "מנחת" (בסמיכות), אין כאן לשון ראשון כלל]. (54) הכסף-משנה העיר מדברי הגמרא מנחות שם, שמשמע כי בעדשים אין אדם טועה. והלחם-משנה פירש בדוחק, שהמדובר כשהזכיר בנדורו גם שעורים וגם עדשים, ומתוך זה ניכר שהוא טועה בכך. (55) לפי דברי הקרית-ספר להלן הלכה יד (מובא בדברינו שם) דוקא חצי עשרון, אבל לשליש ולרביע לא שמענו (הר המוריה).

י. נדר עשרון ומחצה⁵⁶, ואמר: אלו הייתי יודע⁵⁷ הייתי נודר פדרף המתנדבין - הרי זה מביא שנים⁵⁸. אָמַר: הרי עלי קמח⁵⁹, או הרי עלי חצי עשרון, ולא הזכיר שם מנחה - הרי זה פטור פמי שלא נדר מעולם⁶⁰. וכן האומר: הרי עלי תודה בלא לחם, וזבח בלא נסכים - הרי זה פטור⁶¹. ואם אָמַר: אלו הייתי יודע⁶² שאין מקריבין פך הייתי נודר פדרף הנודרין - הרי זה תיב להקריב פדרף המקריבין.

(56) כלומר, אמר הרי עלי מנחה עשרון ומחצה, אבל אם לא אמר מנחה אלא אמר הרי עלי עשרון ומחצה (ראה להלן). או שאמר הרי עלי מנחת עשרון ומחצה - אינו מביא אלא עשרון אחד (כסף-משנה). (57) כלומר, ששואלין אותו והוא עונה על השאלה, וכמו למעלה בהלכה ט (כסף-משנה). (58) שם במשנה. והמדובר באומר אילו הייתי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אֲרַבְעִים וּמֵאָה לָג; שְׁאִין לָךְ יוֹם שְׁמִקְרִיבִין בּוֹ הַצְּבוֹר קָרְבָּנוֹת מְרֻבּוֹת יוֹתֵר מִיּוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן שֶׁל חֵג⁸⁰ שְׁחַל לְהִיּוֹת בְּשֶׁבֶת⁸¹, וְהָיוּ הַנְּסָכִים בּוֹ מֵאָה וְאַרְבָּעִים לָג שְׁמֶן וּכְמוֹתָם יַיִן⁸², כְּמוֹ שֶׁתִּפְאָר בְּהִלְכוֹת תְּמִידִין וּמוֹסָפִין⁸³.

78) במשנה שם לדברי הכל, משום שהפחות בנסכים הם נסכי כבש, שהם שלשה לוגין. (79) כדברי תנא-קמא במשנה שם. וראה למעלה הלכה יד, שזהו הפחות שבשמן במנחת נדבה. (80) של חג הסוכות. (81) שם במשנה: "פירשתי ואיני יודע מה פירשתי - יביא כיום מרובה", ובגמרא שם: "תנא, כיום טוב הראשון של חג (הסוכות) שחל להיות בשבת", שמקריבים בו שלשים ושלש בהמות עולות, וחסאת אחת, ראה להלן. (82) שהרי מקריבים בו שלשה עשר פרים למוסף החג, לכל פר נותנים חצי ההיין היינו ששה לוגין שמן, וששה לוגים יין (למעלה פ"ה הלכה ד), הרי בסך-הכל שבעים ושמונה לוגים שמן, וכן יין. כמו כן מקריבים שני אילים, שלכל אחד מהם שלישית ההיין, היינו ארבעה לוגים שמן, וכן יין, הרי שמונה. כמו כן מקריבים ארבעה עשר כבשים, שלכל אחד רביעית ההיין, היינו שלשה לוגים שמן, וכן יין, הרי עוד ארבעים ושנים לוגים. עוד מקריבין שני כבשים תמידים, ביחד ששה לוגים. עוד מקריבים שני כבשים למוסף שבת, הרי שוב ששה לוגים. וכשתחבר כל הנ"ל יהיו מאה וארבעים. (83) פרק י הלכה ג, שמקריבים בו עשרים ותשע בהמות חוץ משעיר לחטאת, ושני תמידים. ובשבת הרי ישנם גם שני מוספים.

פֶּרֶק שְׁמוֹנֶה עָשָׂר

1) יבאר בו מצות הקרבת כל הקרבנות בבית הבחירה, ודיני שחיטת חוץ.

א. כָּל הַקָּרְבָּנוֹת בְּלֶן, בֵּין קָרְבָּנוֹת בְּהֵמָה וְעוֹף בֵּין קָרְבָּנוֹת מְנַחֲוֹת, מִצְוֹת עֲשֵׂה לְהִקְרִיבֶן בְּבֵית הַבְּחִירָה; שְׁנֵאָמַר: וְשֵׁם תַּעֲשֶׂה פֶל אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶיךָ². וְכֵן מִצְוֹת עֲשֵׂה לְהִיּוֹת פֶּל אֲדָם מִטַּפֵּל וּמִבֵּית קָרְבָּנוֹת בְּהֵמָה³ שְׁנֵתְחַיֵּב לְהִקְרִיבֶן מִחוּצָה לְאֶרֶץ לְבֵית הַבְּחִירָה. שְׁנֵאָמַר: קָדְשִׁיךָ אֲשֶׁר יִהְיֶה לָךְ וּנְדָרֶיךָ תִּשָּׂא וְגוֹמֵר; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדוּ⁴, שְׁאִינִי מְדַבֵּר אֱלֹא בְּקֹדְשֵׁי חוּצָה לְאֶרֶץ, שֶׁהוּא מִטַּפֵּל בָּהֶם עַד שִׁבְיָאָם לְבֵית הַבְּחִירָה.

2) ב'ספרי' פ' ראה (דברים יב, יד): "כי אם (אל המקום) (במקום) אשר יבחר ה' באחד שבטיך שם תעלה עולותיך, אין לי אלא עולות, שאר קרבנות מנין, תלמוד-לומר ושם תעשה (את) כל אשר אנכי מצוץך". וראה ב'ספר המצוות' עשה פד, ולא-תעשה פט. ומה שלמדו (זבחים קו: קיב: וקייט): ממה שנאמר (ויקרא יז, ה) "והביאום לה", זו מצות-עשה - המדובר בקרבנות שהקדישום בשעת היתר הבמות והקריבם בשעת איסור הבמות, כמו שמבואר שם קו, ב. ואילו באופן שהקדיש בשעת איסור הבמות נלמד מהפסוק "ושם תעשה כל אשר אנכי מצוץך" (ה' המוריה').

פְּנִסְפֵי שׁוֹר וְכָבֵשׁ, אוֹ פְּנִסְפֵי שְׁלֹשָׁה כְּבָשִׁים. נֶדֶר עֲשֶׂה - הָרִי אֵלֶּה פְּנִסְפֵי שׁוֹר וְאֵיל, אוֹ שְׁנֵי כְּבָשִׁים וְאֵיל. וְכֵן עַד לְעוֹלָם⁷⁰.

69) כן כתב רבינו בפירוש המשנה שם. (70) "תמצא תמיד איזה חשבון שיעלה בדעתך עולה למה שאפשר מכיין לנסכי מספר בהמות על דרך שהמשלנו (פירוש המשנה).

יד. נֶדֶר⁷¹ חֲמִשָּׁה לְגִיץ⁷² - אוֹמְרִין לוֹ הַשְּׁלֵם שְׁשֵׁה; שְׁהָרִי קָבֵעַן לְקָרְבָּן⁷³. אָבֵל אִם נֶדֶר לָג אוֹ שְׁנַיִם - פְּטוּר; שְׁהָרִי אֵינֶן רְאוּיִין כָּלֵל, לֹא הֵן וְלֹא מְקַצְתָּן⁷⁴. וְאִין מִתְנַדְּבִין וְלֹא נוֹדְרִין פְּחוֹת מִלָּג שְׁמֶן⁷⁵; שְׁאִין לָךְ מְנַחָה פְּחוֹתָהּ מִעֲשָׂרוֹן⁷⁶, וְהִיא צְרִיכָה לָג אֶחָד שְׁמֶן⁷⁷.

71) גמרא שם, וראה להלן. (72) כלומר, בדיעבר. אבל לכתחילה אין מתנדבין חמשה, כמפורש למעלה הלכה יב. (73) כלומר, מכיין שהוא קבע אותן לקרבן, אינו יכול להקריבן כי אם ביחד. ומכיין שאין בנסכים חמשת לוגין, שאין ראויין לא לנסכי בהמה אחת ולא לנסכי שתי בהמות (ראה למעלה הי"ב), לכך אינם קרבים עד שישלים לששה לוגין, שאז הם ראויין לנסכי שור. בגמרא שם: "איבעיא להו, יש קבע לנסכים או אין קבע לנסכים" ("אם אמר הרי עלי כך וכך לוגין לנסכים מי הוי קבע, שאין יכול להקריבם אלא הכל ביחד, דהווי קרבי בקרבן אחד, או אין קבע ויכול להקריבם מה דחזי באפי נפשיה" - רש"י שם). היכי דמי, כגון דאייתי חמשה, אי אמרת אין קבע לנסכים משך ומקריב ארבעה מינייהו דחזי לאיל, ואידך הוי נדבה. ואי אמרת יש קבע לנסכים עד דממלי להו לא קרבי, מאי וכו', ולא נפשטה הבעיא, ופסקה רבינו לחומרא (כסף-משנה). וכל זה בנדר חמשה, שמקצת מהם ישנם בנסכים, שהרי שלשה ראויים לנסכי כבש וארבעה לנסכי איל. אבל בנדר שני לוגים או לוג אחד, ראה להלן. (74) כך נשמע מדברי הברייתא מנחות שם וקו. "האזרח (במדבר טו, יג), מלמד שמתנדבין נסכים, וכמה? שלשת לוגין. ומנין שאם רצה להוסיף יוסיף, תלמוד-לומר (שם, טו) יהיה. יכול יפחות, תלמוד-לומר (שם, יג) ככה" (כסף-משנה, וראה בהר המוריה). ומה שכתב רבינו למעלה הלכה ט, שאם אמר הרי עלי מנחה חצי עשרון - מביא עשרון שלם, היינו משום שחצי עשרון קרב בחביתי כהן גדול, חציו בבוקר וחציו בערב (ראה למעלה פ"ג הלכות כ"ד), אבל לוג אחד או שנים אינם ראויין כלל, לא הן ולא מקצתן (קרית ספר, וראה לחם-משנה ומשנה-למלך). (75) כן הוא במשנה מנחות קז. (הובאה להלן הט"ו) "הרי עלי וכו' שמן לא יפחות מלוג, רבי אומר שלשה לוגין" ופסק כתנא-קמא. ואם נדר חצי לוג - פטור, כמו ביין (ה' המוריה). (76) ראה למעלה פ"ב הלכה ה. (77) ראה למעלה פ"ב הלכה ז, ופי"ג הלכה ה והלכה יד.

טו. הָאוֹמֵר: הָרִי עָלַי יַיִן - לֹא יִפְחַת מִשְׁלֹשָׁה לְגִיץ⁷⁸. הָרִי עָלַי שְׁמֶן - לֹא יִפְחַת מִלָּג⁷⁹. פֶּרֶשׁ נֶדֶר וְשִׁבַּח פְּמָה לָג נֶדֶר מִן הַיַּיִן אוֹ מִן הַשְּׁמֶן - יָבִיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אֲשֶׁר אֲנֹכִי מַצְוָה; מָה הָעֲלִיָּה בַּחוּץ, שְׁעֲנֵשׁ עָלֶיהָ, הַזְהִיר עָלֶיהָ בַּפְּרוּשׁ, שְׁנֹאֲמַר: הַשְּׁמֵר לָךְ פֶּן תַּעֲלֶה עֲלֶיךָ; אִף עֲשֵׂהָ, שְׁבִכְלָל הַשְּׁחִיטָה¹⁶, שְׁעֲנֵשׁ עָלֶיהָ בַּפְּרוּשׁ, הָרִי הוּא מְזַהֵר עָלֶיהָ. שְׁלֹא עֲנֵשׁ הַפְּתוּב אֶלָּא אִם פֶּן הַזְהִיר¹⁷.

13) שהרי אין עונשין אלא-אם-כן מזוהרין. (14) סמיכות שחיטה להעלאה. כרבי יונה בזבחים קז, א. וראה גם ב'ספר המצוות' שם. (15) באותו פסוק. (16) כלומר, גם השחיטה בכלל העשייה. (17) זבחים, שם.

ה. השוחט קדשים והעלם בחוץ - חייב שתיים: אחת על השחיטה ואחת על העללה¹⁸. שחט בפנים והעלה בחוץ - חייב על העללה¹⁹. וכן אם שחט בחוץ והעלה בפנים - חייב על השחיטה²⁰.

18) משנה, זבחים קו, א. כתנא-קמא. (19) שם במשנה לדברי הכל. (20) ראה בהערה הקודמת.

ו. אינו חייב אלא על שחיטת קדשים²¹ הראויין לקרב לגבי מזבח; אבל השוחט בחוץ אֶחָד מאסורי מזבח²² או מחטאות המתות²³ - הרי זה פטור²⁴. שְׁנֹאֲמַר: לִפְנֵי מִשְׁפַּח ה'; וְכֹל שְׂאִינוֹ רְאוּי לְבֹא אֶל מִשְׁפַּח ה' - אִין חֵיבִין עָלָיו²⁵.

21) בחוץ. ודין העלאה בדבר שאינו ראוי למזבח, ראה להלן ה"י, ופי"ט ה"ב. (22) כגון הרובע והנרבע והמוקצה והנעבד והמחיר והאתנן והכלאים והטרפה ויוצא דופן (שם קיב. במשנה). (23) שם קיא, ב. קיב, א. וראה להלן פ"ד מהל' פסולי המוקדשין ה"א, מה הן החטאות המתות. (24) [פטור, אבל אסור, ראה להלן ה"ג]. (25) משנה, שם קיב, א.

ז. שחט בחוץ מחסר זמן בגופו²⁶ או בפעלים²⁷, הואיל ואינו ראוי עתה לבוא בפנים - פטור²⁸.

26) ראה להלן ה"ח, איזהו מחוסר זמן בגופו. (27) כלומר, מחוסר זמן בבעלים. וראה להלן ה"ט איזהו מחוסר זמן בבעלים. (28) זבחים קיב, ב - וכתנא-קמא. וראה גם ביומא סג, א.

ח. אי זהו מחסר זמן בגופו? בהמה בתוך שכבת ימי ה'לדה²⁹; ותורין שלא הגיע זמן³⁰; ואותו ואת בנו שנשחט אחד מהם היום, שאין השני ראוי עד למחר³¹.

29) ראה למעלה פ"ג מהל' איסורי מזבח ה"ח, כי "מצות-עשה להקריב כל הקרבנות מיום השמיני והלאה, שנאמר והיה שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני והלאה ירצה, וכל שבעת הימים נקרא מחוסר זמן". ואינו חייב אלא מיום השמיני והלאה, אבל לבילל שמיני אינו חייב לפי שבילילה זה דינו כמחוסר זמן (פ"ג מהל' מחוסרי כפרה ה"ד). (30) זבחים שם במשנה, כתנא-קמא. וראה בהל' איסורי

(3) ממה שפירט כאן קרבנות בהמה, נראה שמנחות ועופות אינם בכלל זה (ראה כסף-משנה). ויתכן כי מקור דבר זה ממה שאמרו בתמורה יז, ב - שהפסוק הנ"ל "רק קדשין", מדבר בתמורות, והרי אין תמורה במנחות ובעופות, כמפורש בפ"א מהל' תמורה ה"א ('הר המוריה'). אולם במצוות שהקדים רבינו להל' מעשה הקרבנות (אות כא) כתב "להביא קדשי חוצה-לארץ לבית הבחירה", הרי שכל הקדשים בכלל. וכן סתם ב"מנין המצוות על סדר ההלכות", אות פה, וב'ספר המצוות' עשה פה. (4) 'ספרי' שם (דברים יב, כו).

ב. המקריב קרבן חוץ לעזרה - בטל מצות עשה⁵, ועבר על לא תעשה, שנאמר: השמר לך פן תעלה עלתריך ככל מקום אשר תראה⁶. ואם הקריב: במזיד - חייב פרת⁷, שנאמר: אשר יעלה עלה או זבח ואל פתח אהל מועד לא הביאו ונכרת מעמיו⁸; בשוגג - מביא חטאת קבועה⁹.

(5) של "ושם תעשה כל אשר אנכי מצוך", ראה בהלכה הקודמת. (6) 'ספרי' פ' ראה (דברים יב, ג). וכן הוא בזבחים קו, א. שהרי "השמר פן ואל, אינו אלא לא-תעשה", ראה ב'ספר המצוות' (לא-תעשה פט), כתב רבינו: "האזהרה שהוזהרנו מלהקריב שום קרבן בחוץ, כלומר, חוץ לעזרה, וזה נקרא מעלה בחוץ, והוא אמרו יתעלה (שם) השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה, ולשון 'ספרי': אין לי אלא עולות, שאר קדשים מנין, תלמוד-לומר (שם, יד) ושם תעשה כל אשר אנכי מצוך, ועדיין אני אומר עולה בעשה ולא-תעשה, שאר קדשים לא יהו אלא בעשה, תלמוד-לומר (שם) שם תעלה עולותיך, עולה בכלל היתה, ולמה יצאת, להקיש אליה, מה עולה שהיא מיוחדת שהיא בעשה ולא-תעשה, כך כל שהוא בעשה, הרי הוא בלא-תעשה". (7) ראה כריתות ב, א. ואם התרו בו - חייב מלקות, ראה להלן ה"ג. (8) צ"ל: "ואל פתח אהל מועד לא יביאו וגו' ונכרת וגו' מעמיו". (9) משנה, שם. וראה פ"א מהל' שגגות ה"ד, כי "חטאת קבועה היא הבאה מן הבהמה בלבד, וקרבן עולה ויורד הוא קרבן שאינו קבוע וכו'".

ג. וכן השוחט קדשים חוץ לעזרה, אף על פי שלא העלים¹⁰: אם היה מזיד - חייב פרת¹¹, שנאמר: אשר ישחט שור או כֶּשֶׁב או עֹז וגומר, דם יחשב לאיש ההוא דם שפך ונכרת; ואם שחט בשוגג - מביא חטאת קבועה¹².

(10) שלא הקריבם. (11) ראה כריתות שם, שהמשנה מונה השוחט והמעלה לשני דברים, ועי' גם בזבחים קו, א. וראה ב'ספר המצוות' לא-תעשה צ, ולהלן פ"א מהל' שגגות ה"ד אות גי"ד. (12) כריתות שם במשנה, ופ"א מהל' שגגות שם.

ד. והיכן הזהיר על השחיטה בחוץ? בהקש¹³. נאמר: שם תעלה עלתריך, ונאמר¹⁵: ושם תעשה פל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מזבח שם ה"ב, כי זמנן של התורים הוא משיזהיבו. וכל-שכן בני יונה לאחר זמנם, שפסולים (הל' איסורי מזבח, שם), שוראי פטור עליהם (משנה, שם - לדברי הכל). (31) שם במשנה, כתנא-קמא. וראה בפ"ב מהל' שחיטה, ה"א-ב.

ט. וְאִי זְהוּ? ³²מַחְסֵר זְמַן בְּפַעְלִים? קָרְבָן שְׁעָדִין לֹא הִגִּיעַ זְמַן בְּעָלָיו לְהִקְרִיבוֹ. פִּיצֵד? הַזֵּב הַזֶּה וְהַזֶּבֶה וְהַיּוֹלֶדֶת שְׁשֻׁחָתוֹ חֲטָאתָם ³³ בַּחוּץ [בְּתוֹךְ] יָמֵי סְפִירָה ³⁴ - פְּטוּרִין. וְכֵן מְצָרַע שְׁשֻׁחַט חֲטָאתוֹ וְאֲשָׁמוֹ ³⁵ בַּחוּץ בְּתוֹךְ יָמֵי הַסְּפִירָה ³⁶ - פְּטוּר. שְׁעָדִין לֹא נִרְאוּ בְּעָלֵי הַקְּרָבָנוֹת הָאֵלוּ לְכַפְּרָה. אָבָל אִם שְׁחָטוּ עוֹלוֹתֵיהֶן בַּחוּץ בְּתוֹךְ יָמֵי הַסְּפִירָה - חֲזִיבִין; שְׁהָעוֹלָה דוֹרוֹן הִיא ³⁷, וְהַחֲטָאת וְהָאֶשֶׁם הִיא עֶקֶר הַכַּפְּרָה. וְכֵן נִזִּיר שְׁשֻׁחַט חֲטָאתוֹ ³⁸ בַּחוּץ בְּתוֹךְ יָמֵי נִזְרוֹתָיו - פְּטוּר, הַקְּרִיב עוֹלָתוֹ אוֹ שְׁלָמָיו בַּחוּץ - חֲזִיב ³⁹; שְׁהַחֲטָאת הִיא הַמְּעַכְבֶּתוֹ ⁴⁰, וְהִיא עֶקֶר הַנִּזְרוּת.

(32) משנה, שם. (33) ראה להלן פ"א מהל' מחוסרי כפרה ה"ג, כי קרבנם של הזב והזבה והיולדת הוא עולה וחטאת. (34) כלומר, בתוך ימי הספירה של הזב והזבה, ובתוך ימי מלאת של היולדת, ראה שם ה"ד, כי הזב והזבה סופרים שבעת ימי טהרה, וביום השמיני מקריבים קרבנותיהם, וראה שם ה"ה כי היולדת מביאה קרבנה ביום ארבעים ואחד לזכר וביום שמונים ואחד לנקבה. (35) ראה שם ה"ג, כי קרבנו של המצורע הוא עולה ואשם וחטאת. (36) ראה שם ה"ד, כי המצורע סופר שבעת ימי טהרה, ובשמיני מקריב קרבנותיו. (37) שם במשנה: "עולותיהן ושלמיהן בחוץ, חייבין", וכמו שכתב רבינו בפירושו המשנה (לפי נוסח א"י שהביא ה'תוספות יום טוב' שם, פ"ד מ"ג): "ואין ראויין להקרבה עד שישלמו ימי הספירה, אבל העולה היא דורון, אפילו הוקרבה בתוך ימי הספירה". וכן פירש רש"י שם. (38) ראה למעלה פ"ח מהל' נזירות ה"א, כי הנזיר כשגומר נזירותו מביא עולה וחטאת ושלמים. (39) שם במשנה: "עולותיהן ושלמיהם בחוץ, חייבין", ובגמרא (שם קיד): שאלו: "והני בני שלמים יניהו (כלומר, הלא זב וזבה ויולדת ומצורע אינם מביאים שלמים), אמר רב ששת: תני נזיר (כלומר, הדין הזה של שלמים הוא על נזיר, שאם הקריב בתוך שבעת ימי התגלחת את השלמים חייב, ואילו הקריב חטאת אינו חייב)". (40) אין הכוונה שמעכבתו מלשתות יין, שהרי למעלה פ"ד ה"ז כתב שאין החטאת מעכבתו, אלא הכוונה שעיקר הכפרה היא בחטאת (להם-משנה פ"ח מהל' נזירות ה"י).

י. אֶשֶׁם תְּלוּי ⁴¹ וְחֲטָאת הָעוֹף הַבָּאָה עַל הַסֶּפֶק ⁴² שְׁהִקְרִיבֵן בַּחוּץ ⁴³ - פְּטוּר; שְׁהָרִי לֹא נִקְבַע הָאִסוּר ⁴⁴. אֶשֶׁם מְצָרַע ⁴⁵ שְׁשֻׁחָתוֹ בַּחוּץ ⁴⁶ שְׁלֹא לְשָׁמוֹ ⁴⁷ - חֲזִיב ⁴⁸, הוֹאִיל וְשֹׁלֵא לְשָׁמוֹ רְאוּי בַּפְּנִים וְכָשֵׁר, כְּמוֹ שְׁתֵּבְאָר ⁴⁹. וְכָל קָרְבָן שֶׁהוּא פְּטוּר עַל שְׁחִיטָתוֹ בַּחוּץ - כֶּף הוּא פְּטוּר עַל הַעֲלָאתוֹ ⁵⁰.

י"א. שְׁנֵי שְׁעִירֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים ⁵¹ שְׁשֻׁחָטִים בַּחוּץ: אִם עַד שְׁלֹא הִתְנַדְּהָ עֲלֵיהֶם ⁵² - חֲזִיב כְּרַת עַל שְׁנֵיהֶן ⁵³, הוֹאִיל וְרְאוּיִין לְבּוֹא לְפָנֵי הַשֵּׁם לְוֵדוּי; וְאִם אַחַר שֶׁהִתְנַדְּהָ - פְּטוּר עַל הַמְּשַׁתְּלַח, שְׁהָרִי אִינוֹ רְאוּי לְבּוֹא לְפָנֵי הַשֵּׁם.

(41) שאחד מהם - חטאת הנעשית בפנים ונשרף, והשני - המשתלח לעזאזל (להלן פ"א מהל' עבודת יום הכיפורים ה"א). (52) עליהם לאו דוקא, שהרי לא היה מתודה אלא על המשתלח, כמפורש בתורה (ויקרא טז, כא), וראה להלן פ"ד מהל' עבודת יום הכיפורים ה"ב. (53) במשנה זבחים ק"ב, א: "וכן שעיר המשתלח שהקריב בחוץ פטור, שנאמר (שם יז, ד) ואל פתח אוהל מועד לא הביאו, כל שאין ראוי לבא אל פתח אוהל מועד אין חייבין עליו". ובגמרא שם

י. אֶשֶׁם תְּלוּי ⁴¹ וְחֲטָאת הָעוֹף הַבָּאָה עַל הַסֶּפֶק ⁴² שְׁהִקְרִיבֵן בַּחוּץ ⁴³ - פְּטוּר; שְׁהָרִי לֹא נִקְבַע הָאִסוּר ⁴⁴. אֶשֶׁם מְצָרַע ⁴⁵ שְׁשֻׁחָתוֹ בַּחוּץ ⁴⁶ שְׁלֹא לְשָׁמוֹ ⁴⁷ - חֲזִיב ⁴⁸, הוֹאִיל וְשֹׁלֵא לְשָׁמוֹ רְאוּי בַּפְּנִים וְכָשֵׁר, כְּמוֹ שְׁתֵּבְאָר ⁴⁹. וְכָל קָרְבָן שֶׁהוּא פְּטוּר עַל שְׁחִיטָתוֹ בַּחוּץ - כֶּף הוּא פְּטוּר עַל הַעֲלָאתוֹ ⁵⁰.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חולין וולדה שלמים, ושחטה בחוץ מהו, מי מחייב עליה משום שחוטי חוץ או לא, א"ל מי קרינא ביה (ויקרא יז, ח) והביאום לה" (דלא מחייב משום שחוטי חוץ אלא באותן דראויין לקרבן, והאי עובר לא חזי השתא לקרבן - רש"י).
יד. גִּבַּב וְהִקְדִּישׁ⁶³ וְאַחַר כֵּן שָׁחַט בַּחוּץ - חֵיב⁶⁴. וּמֵאֵימַתִּי הֶעֱמִידוּהָ בְּרִשְׁוֹתָי כְּדֵי לְחַיְבוֹ עָלֶיהָ כֶּרֶת? מִשְׁעָה שֶׁהִקְדִּישָׁה⁶⁵. וְהוּא שֶׁשָּׁחַטָה אַחַר יָאוֹשׁ; אֲבָל לִפְנֵי יָאוֹשׁ - אֵינָה קְדוּשָׁה⁶⁶.

(63 את הבהמה. 64 ברייתא גיטין נה, ב: "גנב והקדיש ואחר-כך טבח ומכר, משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה. ותני עלה, בחוץ כי האי גוונא (כלומר, אם גנב והקדיש ושחט בחוץ) - ענוש כרת". 65 כלומר, עצם העמדת הגניבה ברשותו של הגנב, הוא משום לחייבו כרת על שחוטי חוץ, ואין הבדל לענין חיוב כרת אם העמידו את הבהמה ברשותו משעת גניבה או משעה שהקדישה, וכל ההבדל אינו אלא לענין גיזות וולדות (ראה גיטין שם), וכוונת רבינו באמרו "ומאימתי העמידוה ברשותו", אינו לענין חיוב כרת, אלא לענין גיזות וולדות, ומה שאמר "כדי לחייבו עליה כרת", אינה אלא נתינת טעם למה הוצרכו חכמים להעמידה ברשותו (לחם-משנה). 66 ראה למעלה פ"ה מהל' איסורי מזבח ה"ז, כי "הגונב או הגוזל והקריב - הקרבן פסול, והקב"ה שונא, שנאמר שונא גול בעולה, ואין צורך לומר שאינו מתקבל, ואם נתייאשו הבעלים, הקרבן כשר". ומדקדוק לשון רבינו משמע, שאם שחט אחר היאוש, אף-על-פי שהקדיש לפני היאוש - חייב (הר המוריה, וראה ב'קריית ספר').

טו. הֵיטָה הִבְהֵמָה כְּלָה בַּחוּץ וְצִוְּיָהּ בַּפְּנִים וְשָׁחַט - חֵיב⁶⁷; שֶׁנֶּאֱמָר: אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׂוֹר או כֶּשֶׁב או עֶז בַּמִּחְנֶה, או אֲשֶׁר יִשְׁחַט מִחוּץ לַמִּחְנֶה⁶⁸. אֶחָד הַשׁוֹחֵט בַּמִּקְדָּשׁ וְצִוְּיָהּ בַּפְּנִים וְשָׁחַט גֹּף הַבְּהֵמָה בַּחוּץ, או שֶׁהָיָה גֹּפֶה בַּפְּנִים וְצִוְּיָהּ בַּחוּץ - חֵיב, עַד שֶׁתְּהִיָּה הַבְּהֵמָה כְּלָה בַּמִּקְדָּשׁ; שֶׁנֶּאֱמָר: וְאֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יֵבִיאֻנּוּ⁶⁹. אֲבָל הַשׁוֹחֵט בְּגֹוֹ שֵׁל הַיֶּכֶל, אֶף עַל פִּי שְׂאֵינּוּ רָאוּי לְזַבְּיָהּ כְּלָל⁷⁰ - הָרִי זֶה פְּטוּר⁷¹.

(67 כרת או מלקות על שחוטי חוץ. 68 זבחים קז, ב. 69 צ"ל: "לא הביאו", והוא בויקרא שם, ד. "ומה שכתב רבינו, אחד השוחט במקדש וצווארה בפנים וכו', שנאמר ואל פתח אוהל מועד לא יביאנו, אינו נוח לי. דהא מהאי קרא לא ילפינן (זבחים שם) אלא למעוטי גגו של היכל, ונראה לי שצריך להגיה ולכתוב: אבל השוחט בגגו של היכל אע"פ שאינו ראוי לשחיטה כלל, הרי זה פטור, שנאמר ואל פתח אוהל מועד לא יביאנו" (כסף-משנה). 70 כל המוקף, אינו בדפוס רומי. וראה למעלה פ"ה ה"ד: "אם שחטן בגגו של היכל פסולין, שאין הגגות ראויות לשחיטה כלל, אלא בקרקע העזרה". 71 זבחים שם, כרבא. והטעם משום שנאמר בשוחט בחוץ (ויקרא שם) "ואל פתח אוהל מועד לא הביאו", ואילו השוחט על גג

קיג, ב - אמרו במסקנא: "אלא אמר רב מני, לא קשיא: כאן קודם וידוי, כאן לאחר וידוי", וסובר רבינו, שכוונת הגמרא היא כי המשנה לא פטרה אלא לאחר הוידוי, אבל לפני הוידוי - חייב, ועיי"ש ברש"י ו'תוספות' (הר המוריה). וראה בפירושו מסכת זבחים המיוחס לר"ח, שם.
יב. הַשׁוֹחֵט שְׁלָמִים בַּחוּץ קָדַם שִׁיפְתָּחוּ דְלָתוֹת הַהֵיכָל - פְּטוּר⁵⁴; שֶׁהָרִי הֵן מְחַסְרִים מַעֲשֵׂה וְאַחַר כֵּן יְהִי רָאוּי לְקָרֵב לִפְנֵי הַשֵּׁם, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁵⁵. וְהַשׁוֹחֵט אֶת הַפֶּסַח בַּחוּץ, אֶפְלוּ בְשָׂאֵר יְמוֹת הַשָּׁנָה, בֵּין לְשִׁמּוֹ בֵּין שֶׁלָּא לְשִׁמּוֹ⁵⁶ - חֵיב⁵⁷; שֶׁהַפֶּסַח בְּשָׂאֵר יְמוֹת הַשָּׁנָה שְׁלָמִים הוּא⁵⁸.

(54 יומא סב, ב: "אמר רב יהודה אמר שמואל, שלמים וכו' ששחטן בחוץ קודם שנפתחו דלתות ההיכל - פטור, מאי טעמא, מחוסר פתיחה כמחוסר מעשה דמי". 55 למעלה פ"ה ה"ה, כי "שלמים ששחטן קודם שיפתחו דלתות ההיכל - פסולין, שנאמר פתח אוהל מועד, בזמן שפתוח". ונחלקו - בזה גדולי הראשונים: יש אומרים כי זה לא נאמר אלא בשלמים בלבד, אבל קדשים אחרים שנשחטו לפני שנפתחו דלתות ההיכל - כשרים (רש"י זבחים סא. ד"ה וחד). ויש אומרים כי שלמים לאו דוקא, והוא-הדין לקדשים אחרים (ראה 'תוספות' שם ד"ה קודם). וכדעת רבינו אין הכרע. 56 מה שכתב "בין לשמו בין שלא לשמו" אינו אלא בשאר ימות השנה, אבל בזמנו, בערב הפסח אחר חצות, אינו חייב אם שחטו בחוץ, אלא אם שחטו לשמו, אבל אם שחטו אלא שלא לשמו - פטור, שהרי אם שחטו אז בפנים שלא לשמו - נפסל (פ"ט מהל' פסולי המוקדשין ה"א, ופ"ד מהל' קרבן פסח ה"א, וראה למעלה ה"י כי "אשם מצורע ששחטו בחוץ שלא לשמו חייב, הואיל ושל לא לשמו ראוי בפנים וכשר", משא"כ חטאת. ואם-כן הפסח, שאינו ראוי שלא לשמו בפנים, פטור בחוץ. וראה 'קריית ספר' כאן). ואם שחטו קודם חצות בחוץ, פטור, בין אם שחטו לשמו, ובין אם שחטו שלא לשמו, שהרי אז אינו ראוי כלל להקרב בפנים, כמו שכתב רבינו בפ"א מהל' קרבן פסח ה"ד, וראה 'כסף משנה' כאן. 57 יומא סג, א. כרבין בשם רבי יוחנן. 58 ראה פ"ד מהל' קרבן פסח ה"ז.

יג. בְּהֵמַת חֲלִין שֶׁעֲבָרָה קְדָשֵׁי מְזֻבָּח⁵⁹ - אֶסוּר לְשַׁחֲטָהּ⁶⁰ בַּחוּץ. וְאִם שָׁחַטָה - אֵינּוּ לֹקְהָ⁶¹, מִפְּנֵי שְׂאֵינָהּ רָאוּיָה לְבוֹא לִפְנֵי הַשֵּׁם⁶².

(59 כלומר, הקדיש עובר של בהמת חולין - למזבח. 60 כלומר, את בהמת החולין, משום העובר שבה, שהוא קודש. ואף-על-פי שאינו חייב מלקות, כדלהלן, סובר רבינו, שכל שאמרו בענין זה "פטור", היינו פטור אבל אסור, וראה למעלה ה"ו. 61) אם התרו בו, ראה בפ"ט מהל' סנהדרין ה"א אות י"ח. 62 כלומר, כיון שעדיין לא נולדה, והרי גם אם נולדה אינה ראויה לקרבן עד היום השמיני, ראה למעלה ה"ח. ואם "שחט בחוץ מחוסר זמן בגופו, הואיל ואינו ראוי עתה לבוא לפני פטור" (למעלה ה"ז). ומקור דברי רבינו בתמורה יב, א: "בעי מיניה אביי מרב יוסף, היא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ואף-על-פי שרבי יוחנן אמר (שם פד:) כי השוחט בהמה בפנים בלילה והעלה בחוץ - חייב, הרי השיב לו רבי חייא בר אבין, ונשאר בתיובתא (כסף-משנה). (82) שהרי אף אם העלה בפנים תרד, ראה להלן פ"ג מהל' פסולי המוקדשין ה"ו. (83) שנאמר (שם יט, ו) "ביום זבחכם" (מגילה כ:), או משום שנאמר (שם ז, לח) "ביום צוותו את בני ישראל" (למעלה פ"ד ה"א). (84) הדם. (85) ראה למעלה פ"ה ה"א, כי כל הזבחים - קיבול דמן בכלי שרת. (86) זבחים קיא, ב: "רבא אמר, קיבלה בכלי חול, איכא בינייהו. והכי קאמר: וכן המקבל בכלי חול בפנים והעלה בחוץ - פטור, המקבל בכלי חול בחוץ והעלה בחוץ - חייב. רבי שמעון אומר, כל שחייבין עליו בחוץ, חייבין עליו עליו כיוצא בו בפנים והעלו בחוץ", ופסק רבינו כתנא-קמא. ואף-על-פי שלפי המסקנא שם פירשו דברי רבי שמעון במשנה שם, במלק בחוץ והעלה בחוץ - כיון שזעירי (ראה למעלה) ורבא פירשו כן בדברי תנא-קמא, נראה שהם סוברים כן להלכה (כסף-משנה).

יח. וְכֵן הַמּוֹלֵק אֶת הָעוֹף בַּחוּץ - פְּטוּר. וְאִם הֵעֵלָהוּ - פְּטוּר. מִלֶּק בְּפָנִים וְהֵעֵלָהוּ בַחוּץ - חַיִּב עַל הָעֵלָאָה.⁸⁹ שְׁחַט בְּפָנִים וְהֵעֵלָהוּ בַחוּץ - פְּטוּר; שְׁלֹא הֵעֵלָה אֶלָּא דָּבָר שְׂאִינוּ רְאוּי לְקַרְבָּן.⁹⁰ שְׁחַט אֶת הָעוֹף בַּחוּץ וְהֵעֵלָהוּ בַחוּץ - חַיִּב שְׁתֵּימִים;⁹¹ שְׁהַשְׁחִיטָה בַחוּץ כְּשָׂרָה, וְהָרִי הִיא כְּמִלְקָה בְּפָנִים.⁹²

(87) שם קיא, א - במשנה. ולמדו זאת ממה שנאמר (ויקרא יז, ג) "או אשר ישחט מחוץ למחנה", על השוחט הוא חייב (בחוץ), ואינו חייב על המולק" (זבחים קז). לדעת רבי עקיבא. (88) שם במשנה. ולפי דברי אבוא דשמואל בר רב יצחק, נחלקו בזה תנא-קמא ורבי שמעון, ופסק רבינו כתנא-קמא. שכיון שמליקה אינה אלא בעזרה, ובחוץ הרי היא נבילה, הרי הוא כמעלה נבילה בחוץ - ופטור, ראה רש"י שם. (89) שם במשנה, שהרי הוא כמו שחט בהמה בפנים והעלה בחוץ, שחייב על ההעלאה. ראה למעלה ה"ה. (90) משום שנשחט ולא נמלק. ראה משנה, שם. "ואם תאמר: הלא כל העולין בחוץ, נפסלין ביציאתן, וכל השוחט בחוץ פסול הוא, וחייבין על העלאתו - התם רחמנא רבייה, אבל לענין שאר פסולין, מתקבל בפנים בעינין" (רש"י, שם). (91) כתנא-קמא במשנה, שם. (92) שנתרבה שחיטת העוף בחוץ בגמ' שם קז, א - ממה שנאמר (שם יז, ג) "או אשר ישחט" לרבות שחיטת העוף בחוץ, לפי רבי ישמעאל, ולפי רבי עקיבא נתרבה ממה שנאמר (שם, ב) "דם יחשב". והחייב על העלאה, למדו (שם קיט:) ממה שנאמר (שם, ח) "ואליהם תאמר" לערב פרשיות, שכל שמחויב על שחיטתו בחוץ, חייב גם על העלאתו (רש"י שם).

~ יום רביעי י"ט תשרי ~

פֶּרֶק הַשְּׁעָה עֶשְׂרִי

(1) יבאר בו דין המעילה בחוץ, שאינו חייב אלא אם ראוי לבוא בפנים.

ההיכל, אם כי אין הזביחה ראויה שם, אין זה נקרא שוחט בחוץ, שהרי הביאו אל פתח אהל מועד.

טז. שְׁנַיִם שְׂאֵחָזוּ בְּסִפְיָן וְשָׁחְטוּ בַחוּץ - פְּטוּרִין;⁷² שְׂנַאֲמַר: אֲשֶׁר יִשְׁחַט, או אֲשֶׁר יִשְׁחַט - אֶחָד וְלֹא שְׁנַיִם.⁷³ וְאֶחָד שִׁשְׁחַט בַּחוּץ, אִף עַל פִּי שְׁלֹא נִתְפַּנֵּן לְשַׁחַט קֳדָשִׁים אֵלּוּ לָהּ - הָרִי זֶה חַיִּב.⁷⁴ שְׂנַאֲמַר: דָּם יִחְשָׁב⁷⁵ לְאִישׁ הַהוּא דָּם שְׂפָף; אִף עַל פִּי שְׂזָה הָדָם בְּמַחְשָׁבְתוֹ פְּדָם הַנְּשַׁפֵּף.⁷⁶ לֹא כְּקָרְבָּן - הָרִי זֶה חַיִּב.⁷⁷

(72) משנה, זבחים קח, א: "שנים שאחזו בסכין ושחטו - פטורים". וכן הוא בקידושין מג, א. וב'סיפרא' פ' אחרי (פ"ט ה"א). וראה להלן בפ"ט ה"ב ששנים שהעלו - חייבים. (73) כן כתב רבינו גם בפירוש המשנה (זבחים פ"ג ג"ג). אולם בגמרא שם למדו כן ממה שנאמר "ההוא" (= ונכרת האיש ההוא - ויקרא שם) אחד ולא שנים. וב'סיפרא' שם למדו ממה שנאמר (שם, ד) "דם שפך" וראה ב'כסף משנה' וב'תוספות יום-טוב' שם. (74) שם במשנה: "חומר בשחיטה, שהשוחט להדיוט (בחוץ) - חייב, והמעלה להדיוט - פטור". וראה להלן פ"ט ה"א. (75) זבחים שם, אמרו - שלדעת חכמים, שדרשו המלים "איש איש" בהעלאה (ראה להלן פ"ט ה"ב), דרשו כמו כן גם בשחיטה לרבות שוחט להדיוט, ורק לדעת רבי יוסי שאינו דורש "איש איש", לפי שסובר "דיברה תורה בלשון בני אדם", הוצרכו ללמוד (שם קח:) מ"דם יחשב וגו'". אבל ידוע כי מדרכו של רבינו להביא הדרשה הפשוטה ביותר אף-על-פי שאינה לפי ההלכה (לחם-משנה). (76) זבחים שם, לא למדו כן אלא מתחילת הפסוק "דם יחשב לאיש" - "אפילו השוחט לאיש", וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שם. וראה ב'הר המוריה'. (77) זבחים קיא, ב - כדברי זעירי שם: "שחט בחוץ בלילה והעלה בחוץ - חייב" וראה עוד שם פד, ב. ופה, א.

יז. הַשּׁוֹחֵט בַּחוּץ בְּלֵילָה - חַיִּב, הוֹאִיל וְהַשְׁחִיטָה בְּלֵילָה כְּשָׂרָה בַחוּץ.⁷⁸ וְכֵן אִם הֵעֵלָה⁷⁹ בְּלֵילָה מִזֶּה שִׁשְׁחַט בַּחוּץ בְּלֵילָה - חַיִּב עַל הָעֵלָאָה.⁸⁰ אֶכָּל אִם שְׁחַט בְּפָנִים בְּלֵילָה וְהֵעֵלָה בַחוּץ - פְּטוּר.⁸¹ לְפִי שְׁלֹא הֵעֵלָה אֶלָּא דָּבָר פְּסוּל.⁸² שְׂאִין לָף שְׁחִיטָה כְּשָׂרָה בְּלֵילָה בְּמִקְדָּשׁ.⁸³ וְכֵן אִם קָבַל⁸⁴ בְּכָלִי חַל בְּפָנִים.⁸⁵ וְזָרַק בַּחוּץ - פְּטוּר.⁸⁶

(78) כלומר, שחיטת חולין כשרה בלילה "דבשחיטת חוץ לא-שנא לילה מיום, דהא ראוי לבא אל פתח אוהל מועד למחר" (רש"י, שם). (79) בחוץ. (80) כדברי זעירי הנ"ל: "שחט בחוץ בלילה והעלה בחוץ - חייב", וברש"י שם: "ובהעלאתו נמי חייב, דהא כתיב (שם יז, ח) ואליהם תאמר". כלומר, התורה חייבה אף על העלאה כזו, שהשחיטה היתה בלילה בחוץ, ראה שם בדף קז, א. וקיט, ב. וראה בהשגת הראב"ד. (81) שם כדעת תנא-קמא של רבי שמעון לפי דברי זעירי, והיינו אפילו העלה ביום בחוץ.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וראה להלן הלכה ד, שכתב "בין בחג בין בשאר ימות השנה", וצריך עיון. וראה בזבחים קי: וברש"י ותוספות שם.

ד. אַבְל הַזֹּרֵק שְׂיָרִי הַדָּם בַּחוּץ, אֶפְלוּ שְׂיָרִי דָּמִים הַפְּנִימִים¹⁸ - פְּטוּר; וְשִׁירֵי הַדָּם שְׂיָרִי מִצֹּהַר הֵם וְאֵינָן מְעַבְּרִין¹⁹. וְכֵן הַמְּנַסֵּף יֵינן אוּ מִים פְּחוֹת מְשֻׁלָּשָׁה לְגֵינן בַּחוּץ - פְּטוּר²⁰, בֵּין בְּחַג בֵּין בְּשָׂאָר יְמֹת הַשָּׁנָה; הוֹאֵל וְחִסֵּר הַשְּׂעוּרִין²¹ הָרִי אֵינָן רְאוּיִין לְהַתְּקַבֵּל בְּפָנִים. וְכֵן הַמְּעֵלָה מִבְּשָׂר חֲטָאת²², מִבְּשָׂר אֶשֶׁם, מִבְּשָׂר שְׁלָמִים, בֵּין שֶׁל יָחִיד בֵּין שֶׁל צְבוּר, מְשִׁירֵי מְנַחוֹת, מְשִׁתֵּי הַלֶּחֶם, מְלֶחֶם הַפְּנִים, בַּחוּץ - פְּטוּר; שְׁפָל אֵלוֹ רְאוּיִין לְאֲכִילָה, לֹא לְאִשִּׁים²³.

(18) כלומר, של חטאות הפנימיות, והן החטאות הנשרפות, שזריקת דמן לפנים בהיכל על מזבח הזהב ושיירי הדם שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון. (19) שלא כר' נחמיה (שם קי:); שאמר שיריים הפנימיים שהקריבם בחוץ, חייב, לפי שהם מעכבים, אלא כר' עקיבא (שם קיא.) שאפילו השיריים הפנימיים אינם מעכבים. (20) כן הוא בברייתא (שם קט:): "יכול המנסך פחות מג' לוגין יין ופחות מג' לוגין מים יהא חייב, תלמוד לומר (שם) לעשות, על השלם חייב ואינו חייב על החסר". (21) שלושה לוגין יין הם הפחות שבנסכים. וכמו כן שיעור המים שמנסכים בהם הוא שלושה לוגין. (22) כלומר, חטאת חיצונה, שבשרה נאכל לכהנים. (23) כלומר, אינם ראויים להעלאה על המזבח.

ה. הַמְּעֵלָה אֶת הַבְּהֵמָה פְּלָה בַּחוּץ - חֵיב מִפְּנֵי הָאִמּוּרִין. וְאֵף עַל פִּי שְׁלֹא הִפְרִישׁוּן - אֵינן בְּשָׂר הַזָּבַח חוּצָץ, וּכְאֵלוֹ הַקְּטִיר הָאִמּוּרִים בְּפָנֵי עֲצָמוֹת²⁴. אַבְל הַמְּעֵלָה מְנַחָה שְׁלֹא נִקְמָצָה - פְּטוּר²⁵; שְׂאִין הַקְּמִץ בְּרוּר וּמְבַדֵּל²⁶. קְמָצָה וְחִזֵּר קְמָצָה לְתוֹכָהּ²⁷ וְהִקְרִיב פְּלָה בַּחוּץ - חֵיב²⁸.

(24) בגמרא (שם קי:): "אמאי, האיכא חציצה (בין האימורים למערכה), אמר שמואל כשהפכן וכו', רב אמר מין במינו אינו חוצץ", ופסק כרב. (25) על העלאת חוץ. (26) אלא לאחר הקמיצה, אבל האימורים ברורים ומובדלים, אף קודם ההפרשה. (27) ונתערב עם שאר הסולת. (28) ואין הקומץ בטל ברוב.

ו. הַיּוֹצֵק²⁹ וְהַבּוֹלֵל³⁰, וְהַפּוֹתֵת³¹ וְהַמּוֹלֵחַ³², וְהַמְּנִיף³³ וְהַמְּגִישׁ³⁴, וְהַמְּסַדֵּר אֶת הַשְּׁלֶחֶן³⁵ וְהַמְּטִיב אֶת הַגְּרוֹת³⁶, וְהַקּוֹמֵץ³⁷ וְהַמְּקַבֵּל דָּמִים בַּחוּץ - פְּטוּר; לְפִי שְׁפָל אֶחָד מֵאֵלוֹ אֵינָנו גֹּמֵר עֲבוּדָה, וְנֹאמֵר: אֶשֶׁר יַעֲלֶה עֲלָה אוּ זָבַח - מִהַ עֲלֵלָה שְׁהִיא גֹמֵר עֲבוּדָה, אֵף כֹּל שְׁהוּא גֹמֵר עֲבוּדָה חֵיבִין עֲלֵיו.

(29) משנה שם קיב: "והוא שיוצק השמן על המנחות והוא מה שנאמר (שם, ו) ויצקת עליה שמן". (30) שבולל

א. אֵינן הַמְּעֵלָה בַּחוּץ חֵיב עַד שְׂיַעֲלֶה לְרֹאשׁ הַמְּזִבְחַת שְׂיַעֲשֶׂה בַּחוּץ²; אַבְל אִם הֵעֵלָה עַל הַסֵּלַע אוּ עַל הָאֶבֶן - פְּטוּר. שְׂאִין קְרוּי קְרָבָן אֲלָא עַל הַמְּזִבְחַת, וְאֵף עַל פִּי שְׁהוּא בַּחוּץ, שְׁנֹאמֵר: וַיִּבֶן נֹחַ מְזִבְחַת³. וְאֵינָנו חֵיב עַד שְׂיַעֲלֶה לְשָׁם⁴; שְׁנֹאמֵר: לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ לְה'⁵ - עַד שְׂיַתְּפוּן לְשָׁם.

(2) משנה בזבחים קח. כדעת ר' יוסי. ובתוספתא שם נוסף עוד בדברי ר' יוסי "ויסדר את המערכה". (3) שם קח: בגמרא בדברי רב הונא. וברש"י שם: "ויבן נח מזבח, אלמא במת יחיד, שהיא בחוץ, אינה העלאה בלא מזבח", ומה שנאמר אצל מנוח (שופטים יג, יט) "ויקה מנוח את גדי העזים ואת המנחה ויעל על הצור לה'", הוראת שעה הייתה. (4) להקב"ה. אבל המעלה לשם הדיוט - אינו חייב. וראה למעלה פרק י"ח הלכה טז, כי בשחיטה חייב אף אם כיוון להדיוט. (5) "ואל פתח אוהל מועד לא יביאנו לעשות אותו לה'". שם בגמרא.

ב. אֵינָנו חֵיב אֲלָא עַל הַעֲלָאת דְּבַר הָרְאוּי לְאִשִּׁים וְלַמְּזִבְחַת⁶, כְּגוֹן הַעוֹלָה⁷; שְׁנֹאמֵר: אֶשֶׁר יַעֲלֶה עֲלָה אוּ זָבַח - מִהַ עוֹלָה שְׂרְאוּיָה לְאִשִּׁים, אֵף כֹּל שְׂרְאוּי לְאִשִּׁים הוּא שְׂחֵבִין עַל הַעֲלָאתוֹ בַּחוּץ.

(6) כלומר, דבר הראוי לשריפה על המזבח, ולא דבר הראוי לאכילה ולא דבר הראוי לשריפה שלא על המזבח. (7) שכולה ראוייה להקרבה על המזבח.

ג. מִקְּאֵן אָמְרוּ: הַזֹּרֵק אֶת הַדָּם⁸, אוּ הַמְּקַטֵּר אֵיבְרֵי עוֹלָה⁹ אוּ אִמּוּרִין¹⁰, אוּ קָמֵץ אוּ לְבוֹנָה¹¹ אוּ קְטֹרֶת¹², אוּ מְנַחַת פְּהִינִים¹³ אוּ מְנַחַת נְסֻכִים¹⁴, אוּ הַמְּנַסֵּף שְׁלֻשָׁה לְגֵינן יֵינן¹⁵ אוּ מִים¹⁶ בַּחוּץ - חֵיב¹⁷; שְׁנֹאמֵר: לֹא יִבְיָאֵנוּ לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ - כֹּל הַמְּתַקַּבֵּל בְּפָנִים חֵיבִין עֲלֵיו בַּחוּץ.

(8) משנה בזבחים קי. ובברייתא (שם קז:): "מנלן, מדתניא דם ייחשב (ויקרא יז, ד) לרבות הזורק, דברי ר' ישמעאל. רבי עקיבא אומר או זבח (שם, ח) לרבות את הזורק". (9) שם קט. ודווקא איברי עולה, אבל לא איברי שאר קרבנות, שהם לאכילה. (10) בין של עולה ובין של שאר הקרבנות. בברייתא שם: "תנו רבנן אשר יעלה עולה או זבח, אין לי אלא עולה, מנין לרבות אימורי אשם ואימורי חטאת ואימורי קדשי קדשים ואימורי קדשים קלים, תלמוד לומר זבח. מנין לרבות הקומץ והלבונה והקטורת ומנחת כהנים ומנחת כהן משיח והמנסך שלושת לוגין יין ושלושת לוגין מים, תלמוד לומר, ואל פתח אוהל מועד, כל הבא לפתח אוהל מועד חייבין עליו בחוץ". (11) שנקרבים על גבי המזבח. (12) שמקטירין אותם על מזבח הזהב בכל יום. (13) שקריבה כולה על גבי המזבח. (14) כי הסולת לבד, שמביאין עם הקרבן, נקראת "מנחת נסכים", ונשרפת כולה על גבי המזבח. (15) ודווקא שלושה לוגין יין או שלושה לוגין מים ולא פחות. (16) כלומר, שלושה לוגין מים. (17) במים אינו חייב אלא בחג הסוכות (כסף משנה).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מְקַצְתֶּם בְּפָנִים וְהִקְרִיב שְׂאֵרֵיתֶן בַּחוּץ - פְּטוּר;
שְׂהָרֵי נֶאֱמַר: לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ - עַל הַשְּׁלֵם הוּא חֵיב,
וְאֵינּוּ חֵיב עַל הַחֶסֶר. הוֹצִיאֵהוּ שְׁלֵם וְחֶסֶר בַּחוּץ
וְהֶעֱלֵהוּ - הֲרִי זֶה סֶפֶק⁵⁶, לְפִיכָף אֵינּוּ לֹאֲקָה.

51) כי מקצת הקומץ מעכב את כולו. (52) וכגון שהתנדר קומץ לבונה בפני עצמו, שאם חסר כל שהוא פסול. או בלבונה הבאה עם המנחה, וחסרה, ולא נשאר בה אלא קורט אחד, שהיא פסולה. (53) דעת רבינו, כי מה שאמרו במשנה שם: "וכולן שחסרו כל שהוא והקריבו בחוץ פטור", מוסב גם על אימורים ועולה המוזכרים במשנה הקודמת "המעלה כזית מן העולה ומן האימורים בחוץ חייב". (54) מנחת כהנים ומנחת כהן משיח ומנחת נסכים. אבל שאר המנחות - נקמצות והשאר נאכל לכהנים. (55) היין והמים. (56) בגמרא שם ק"י. "איבעיא להו חיסרון דחוץ (הוציא שלם וחסר בחוץ) שמה חיסרון או לא שמה חיסרון", ולא נפשטה.

י. הֶעֱלָה אֶבֶר שְׂאֵין בּוֹ כֹּזֵית בְּשֵׁר וְהִיָּה הַעֲצֵם
מִשְׁלִימוֹ לְכֹזֵית - חֵיב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְחַבֵּר⁵⁷. הִיָּה
מִלַּח מִשְׁלִימוֹ לְכֹזֵית - הֲרִי זֶה סֶפֶק, לְפִיכָף אֵינּוּ
לֹאֲקָה⁵⁸. וְעוֹלָה וְאִמּוּרֵיהָ מִצְטָרְפִין לְכֹזֵית⁵⁹.

57) שם קז: "איתמר המעלה ואין בו כזית ועצם משלימו לכזית, ר' יוחנן אומר חייב וריש לקיש אמר פטור. ר' יוחנן אמר חייב חיבורי עולין (=הקרבנים על המזבח) כעולין וכו', ופסק כר' יוחנן. (58) שם: "בעי רבא המעלה ראש בן יונה שאין בו כזית ומלח משלימו לכזית מהו וכו', תיקו". (59) שם קט. במשנה: "המעלה כזית מן העולה ומן האימורים בחוץ חייב", שהרי כולה כליל (רש"י שם).

יא. הֶעֱלָה וְחֹזֵר וְהֶעֱלָה - חֵיב עַל כָּל אֶבֶר וְאֶבֶר⁶⁰.
זָרַק הַדָּם וְהֶעֱלָה הָאִיבָרִים - חֵיב שְׁתֵּימִם⁶¹, שְׂהָרֵי
חֶלֶק הַכֶּתוֹב בֵּין מַעֲלָה לְעוֹשָׂה; שְׂהָרֵי נֶאֱמַר: אֲשֶׁר
יַעֲלֶה עִלָּה, וְנֶאֱמַר: לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ. הֶעֱלָה אֶבֶר חֶסֶר
- פְּטוּר⁶²; שְׁנֶאֱמַר: לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ - עַל הַשְּׁלֵם הוּא
חֵיב.

60) במשנה שם קח. העלה וחזר והעלה וחזר והעלה, חייב על כל עלייה דברי ר' שמעון. ר' יוסי אומר אינו חייב אלא אחת, ואמר ר' יוחנן (שם קח): כי לא נחלקו אלא באבר אחד, אבל בארבעה וחמשה אברים - לדברי הכל חייב על כל אבר ואבר. (61) בגמרא שם קז: "אמר ר' אבהו וכו' זרק והעלה לדברי ר' ישמעאל חייב שתיים, לדברי רבי עקיבא אינו חייב אלא אחת, אביי אמר אפילו לדברי רבי עקיבא חייב שתיים, להכי פלגיניהו קרא (דברים יב, יד) שם תעלה ושם תעשה". (62) כרבי יוסי לפי פירושו של ר' יוחנן (שם קח): בחוץ חייב ומר סבר (ר"י) פטור.

יב. שְׁנֵימֵי שֶׁשָּׁחֲטוּ - פְּטוּרִים. שְׁנֵימֵי שֶׁאֲחָזוּ בְּאֶבֶר
וְהֶעֱלֵהוּ בַּחוּץ - חֵיבִין; שְׁנֶאֱמַר: אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר
יַעֲלֶה עִלָּה - אֶפְלוּ אִישׁ וְאִישׁ שֶׁהֶעֱלֹ חֵיבִין.

הסולת בשמן. (31) "הוא הפותת לחם המנחות, כמו שנאמר (שם) פתות אותה פתים". (32) "הוא נתון המלח למנחה, שנאמר (שם, יג) על כל קרבן תקריב מלח". (33) "הוא מה שנאמר (במדבר ו, כ) והניף אותם תנופה". (34) "הוא מה שנאמר (שם, ח) והגיש" (35) "הוא המסדר את לחם הפנים על השולחן". (36) [אין הכוונה להטבת הנרות בבוקר, שהרי לדעת רבינו "הדלקת הנרות היא הטבתם". ואם כן הרי היא גמר עבודה, אלא הכוונה להטבת הנרות בערב, שהיא דישונם, והיא אינה גמר עבודה, אלא הכנה להדלקה]. (37) צריך עיון למה לא מנה הקומץ ביחד עם כל עבודות המנחה, יוצק וכולל וכו'.

ז. פָּרָה אֲדָמָה שֶׁשָּׂרְפָה חוּץ מִמְקוֹם שְׂרִפְתָּהּ³⁸, וְכֵן
שְׂעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח שֶׁהִקְרִיבו בַּחוּץ אַחַר שֶׁהִתְנַדָּה עָלָיו
- פְּטוּר; שְׁנֶאֱמַר: וְאֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יִבְיֵאֵנוּ
- כָּל שְׂאֵינּוּ רְאוּי לְבוֹא אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֵין
חֵיבִין עָלָיו. אֲבָל קְדָשִׁים פְּסוּלִין שֶׁהִיָּה פְּסוּלִין
בְּקֹדֶשׁ, אִם הֶעֱלָה מִחֵן בַּחוּץ - חֵיב. בִּיצֵד? כְּגוֹן
הַלֵּן³⁹ וְהִוְצֵא⁴⁰ וְהִטְמֵא⁴¹ וְשִׁנְפַּסֵּל בְּמַחְשַׁבַת
הַעֹבֵד⁴², שֶׁפִּלֵּן וְשָׂרְפִין כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהַלְכוֹת
פְּסוּלֵי הַמְּקַדְשִׁין, אִם עָבַר וְהֶעֱלָה מִמֶּה בַּחוּץ -
חֵיב⁴³; שְׁנֶאֱמַר: לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ לֵה' - כָּל הַנְּעֻשָׂה לֵה'
חֵיבִין עָלָיו, וְאֵלוּ נַעֲשׂוּ לְשֵׁם⁴⁴.

38) משנה שם קיב. והיינו חוץ ממקום מערכתה ששחטה שם. (39) כלומר, עבר עליו הלילה, ולא זרקו את הדם, או שלא הקריבו את הבשר או את האימורים על גבי המזבח. (40) שיצא בשר הזבח חוץ לעזרה. (41) שנטמא הקרבן. (42) כגון מחשבת זמן, או מחשבת מקום, או מחשבת שינוי השם ושינוי בעלים. (43) בכרייתא שם: "מנין לרבות פסולין כגון הלן והיוצא והטמא ושנשחט חוץ לזמנו וחוץ למקומו וכו', תלמוד לומר (שם) יביאנו לעשות, כל המתקבל בפתח אוהל מועד חייבין עליו בחוץ". (44) שכל אלו אם עלו למזבח, לא ירדו.

ח. כָּל דָּבָר שֶׁחֵיבִין עַל הַעֲלָאתוֹ בַּחוּץ, בֵּין שֶׁהֶעֱלָה
מִמֶּנּוּ כֹזֵית בַּחוּץ - חֵיב. בֵּין שֶׁהֶעֱלָה בְּפָנִים תְּחִלָּה
וְשִׂיר מִמֶּנּוּ כֹזֵית וְהֶעֱלָהוּ בַּחוּץ⁴⁵, בֵּין שֶׁהִנִּיחַ הַפֶּל
בְּפָנִים⁴⁶ וְלָקַח מִמֶּנּוּ כֹזֵית וְהֶעֱלָהוּ בַּחוּץ⁴⁷. אֲבָל אִם
חֶסֶר אֹתוֹ דָּבָר הִקְרַב⁴⁸ כָּל שֶׁהוּא⁴⁹ בְּפָנִים⁵⁰, וְהֶעֱלָה
שְׂאֵרֵיתוֹ בַּחוּץ - פְּטוּר.

45) במשנה שם קט: לדברי הכל. (46) ולא קרבו. (47) שם במשנה מחלוקת תנא קמא ור' אליעזר, והלכה כתנא קמא. (48) אבל אם חסרו השיריים, ולא הדבר הקרב, והקריב הדבר הקרב בשלימותו, בחוץ - חייב, שהרי שיריים שחסרו מקטיר עליהם הקומץ. (49) כגון שנאבד או נשרף. (50) אבל אם נחסר בחוץ, הדבר ספק.

ט. בִּיצֵד? הַקְּמִיץ⁵¹ או הַלְּבֹנָה⁵² וְהָאִמּוּרִין
וְהֶעֱלָה⁵³ וּמִנְחָה הַנְּשָׂרְפָת⁵⁴ וְהַנְּסָכִין⁵⁵ שֶׁחֶסְרוּ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טו. מי ששחט קדשים בזמן הזה והעלם חוץ לעזרה⁷⁸ - חיב, מפני שהוא ראוי לקרב בפנים; שהרי מפר להקריב אף על פי שאין בית, מפני שקדשה ראשונה קדשה לשעתיך וקדשה לעתיד לבוא.

(78) כרבי יוחנן בובחים קז: ושם אמרו: "המעלה בזמן הזה, רבי יוחנן אמר חיב - קדושה ראשונה קדשה לשעתיך וקדשה לעתיד לבוא". ולא נזכרה שחיטה בחוץ, אלא העלאה בלבד, וכתבו התוספות (שם נט. דיבור המתחיל עד) שעל שחיטה פטור, לפי שאינו ראוי לפתח אהל מועד, שהרי אין מקריבין אלא אם יש מזבח, ואם כן מה שכתב רבינו "מי ששחט" אין כוונתו לחייבו גם על השחיטה, אלא כתב כן, לפי שכן הוא הדרך: לשחוט ולהקריב, שהרי אי אפשר להקריב מחיים, ועיין משנה למלך.

טז. השוחט קדשי נקרים⁷⁹ בחוץ - חיב. וכן המעלה אותן בחוץ⁸⁰. והנקרים מתרין להקריב עולות לשם ככל מקום⁸¹. והוא שקריבו בכמה שיקבנו⁸². ואסור לסייען⁸³ ולעשות שליחותן⁸⁴, שהרי נאסר עלינו להקריב בחוץ. ומפר להורות להם וללמדם היאך יקריבו⁸⁵ לשם האל ברוף הוא.

(79) כי מקבלים מהגויים עולות להקריבן למזבח. (80) חיב, שהרי הושוו העלאה ושחיטה. (81) ברייתא שם קטז: "דבר אל בני ישראל (ויקרא יז, ב), בני ישראל מצווין על שחוטי חוץ ואין הגויים מצווין על שחוטי חוץ". (82) שם בברייתא: "לפיכך כל אחד ואחד בונה במה לעצמו ומקריב עליה כל מה שירצה". וראה שם קח: ולמעלה הלכה א, כי אין העלאה בלא בנין, שנאמר (בראשית ח, כ) "ויבן נח מזבח לה'". (83) שם: "אמר רב יעקב בר אחא אמר רב אסי אסור לסייען ולעשות שליחותן". (84) אף בעבודה כזו שאין חייבים עליה בחוץ (תוספות שם דיבור המתחיל אסור). (85) שם: "אמר רבה ולאורינהו שרי".

סליקו להו הלכות מעשה הקרבנות בסיעתא דשמיא

הלכות תמידין ומוספין

יש בכללן תשע עשרה מצות. שמונה עשרה מצות עשה, ואחת מצות לא תעשה, וזה הוא פרטין: (א) להקריב שני פבשים בכל יום עולות. (ב) להדליק אש על המזבח בכל יום. (ג) שלא לכבותה. (ד) להרים את הדשן בכל יום. (ה) להקטיר קטרת בכל יום. (ו) להדליק נרות בכל יום. (ז) שקריב פהן גדול מנחה בכל יום, והיא הנקראת חבתין. (ח) להוסיף שני פבשים עולות בשבת. (ט) לעשות לחם הפנים. (י) מוסף ראשי קדשים. (יא) מוסף הפסח. (יב) להקריב עמר התנופה. (יג) מוסף עצרת. (יד) להביא שתי הלחם עם הקרבנות הבאות בגלל

יג. הזורק מקצת מתנות⁶³ בחוץ - חיב. המקבל דם חטאת⁶⁴ בכוס אחד, נתן ממנו בחוץ וחזר ונתן⁶⁵ בפנים⁶⁶ - חיב על הנתן בחוץ, שהרי פלו ראוי לקרב בפנים; ואם נתן ממנו בפנים⁶⁷ וחזר ונתן בחוץ - פטור, מפני שהן שירים⁶⁸. אבל אם קבל בשני כוסות, בין שנתן שניהן בחוץ⁶⁹, או אחד בחוץ ואחד בפנים⁷⁰, או אחד בפנים ואחד בחוץ⁷¹ - הרי זה חיב.

(63) אף מתנה ראשונה של דם מדמים הפנימיים, בכלל זה, אף על פי שאין הקרבן כשר בפנים, אלא אם כן קיים כל המתנות כמפורש במשנה זבחים לו: (64) משנה שם קיא: ונקט רבינו "חטאת" כלשון המשנה, אף על פי שהוא הדין לקרבנות אחרים, והמשנה נקטה "חטאת" דווקא, שהרי מפורש בה שאם נתן בפנים וחזר ונתן בחוץ - חיב, וכדעת ר' נחמיה הסובר "שיריים מעכבים" וזה אינו אלא בדמים הפנימיים, ומכיוון שאין דמים פנימיים אלא בקרבן חטאת - נקטה המשנה "חטאת". (65) הוא הדין אם לא נתן אחר כך בפנים, ונקט "ונתן בפנים" אגב הדין הבא "נתן בפנים וחזר ונתן בחוץ". (66) על המזבח. (67) היינו, כל המתנות שבפנים. (68) ואינם מעכבים. ואף על פי שבמשנה שם מפורש שגם באופן זה חיב, - הרי אמרו בגמרא (שם קיב.) כי משנה זו היא כר' נחמיה, אבל לר' עקיבא - גם שיריים הפנימיים אינם מעכבים, ופסק רבינו כמותו. (69) ואם הייתה לו ידיעה בינתיים - חיב שתיים. (70) שם במשנה: "חיב על החיצון והפנימי מכפר". (71) במשנה שם מפורש שהוא פטור, ובגמרא שם קיב. אמרו, כי אפילו ר' נחמיה שאומר "שיריים מעכבים", מודה בזה שפטור, משום שאין שיריים אלא באותו הכוס אבל הכוס השני - האחד עושה מחבירו דחוי.

יד. הקמץ והלבונה⁷² של מנחה שהקריב אחד מהן בחוץ⁷³, או הקריב האחד בפנים והשני בחוץ - חיב⁷⁴. וכן שני בזיכי לבונה של לחם הפנים⁷⁵ שהקריב אחד מהן בחוץ⁷⁶, או אחד בפנים והשני בחוץ - חיב⁷⁷.

(72) שמעכבים זה את זה. (73) כתנא קמא (שם קי. במשנה) ולא כר' אליעזר הסובר כי מכיוון שהם מעכבים זה את זה - אינו חיב עד שיקריב שניהם. (74) שם במשנה, ובזה ר' אליעזר מודה, כיוון שכבר הקריב הראשון בפנים. (75) לחם הפנים היה ערוך בשני סדרים: שש חלות בכל סדר, ובצד כל מערכה נותנים כלי שיש בו קומץ לבונה, וכלי זה הוא הנקרא בזן, נמצאו שני קומצי לבונה בשני הבזיכין. ואין הכהנים אוכלים לחם הפנים עד שיקטירו שני בזיכי לבונה על האש. (76) ואף כי שני הבזיכין מעכבים זה את זה, אין צריך שיקריב את שניהם כדי להתחייב על העלאת חוץ, וכתנא קמא (שם במשנה) ולא כר' אליעזר הסובר כי מכיוון ששניהם מעכבים זה את זה - אינו חיב עד שיקריב שניהם. (77) וגם ר' אליעזר מודה בזה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תחלת זמן שחיתתו? מפני הקרבנות של יחידים או של צבור¹³. לפי שאסור להקריב¹⁴ קרבן פלל קדם תמיד של שחר¹⁵, ולא שוחטין קרבן אחר תמיד של בין הערבים¹⁶; הוין מקרבין פסח לבוד¹⁷, שאי אפשר שיקריבו כל ישראל פסחיהן בשתי שעות.

הלחם ביום עצרת. (טו) מוסף ראש השנה. (טז) מוסף יום צום. (יז) מוסף החג. (יח) מוסף שמיני עצרת. (יט) לספר כל איש ואיש שבעה שבועות מיום הקרבת העמר.

ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פָּרָק רֵאשׁוֹן

(1) תבאר בו מצות הקרבת שני תמידים בכל יום, ואימתי זמן הקרבתם.

א. מצות עשה² להקריב שני פכשים עולות בכל יום³, והם הנקראים תמידין, אחד בבקר⁴ ואחד בין הערבים⁵; שגאמר: שנים ליום עלה תמיד וגומר⁶.

(2) יש אומרים שמברכין על מצוה זו (מעשה רוקח). וראה במשנה למלך מעשה הקרבנות פ"א הלכה א. (ועייני רש"י עירובין נ. ד"ה והרי מעשה). (3) ראה בספר המצוות, עשה לט. (4) ראה להלן הלכה ב, אימתי זמן שחיתתו. (5) ראה להלן הלכה ג, זמן שחיתתו. (6) "את הכבש אחד תעשה בבוקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים" (שם, ד).

ב. ואימתי זמן שחיתתו? של בקר שוחטין אותו קדם שתעלה החמה, משאור פני כל מזרח⁷. ופעם אחת דחקה השעה את הצבור פבית שני⁸, והקריבו תמיד של שחר בארבע שעות ביום.

(7) כמתיא בן שמואל (יומא כח. ותמיד ל). שאומר – "האיר פני כל המזרח עד שהוא בחברון, והוא אומר הן", "כלומר, שיאיר כל המזרח לא שיתחיל האור בנקודה ממנו, ולפיכך אומרים לו העומדים בקרקע העזרה, הגיע האור לפי ראות עיניך עד חברון אמר להם הין, ואז שוחטין התמיד וכו' וכבר הקדמנו וכו' שהלכה כרבי מתיא בן שמואל" (פירוש המשנה בתמיד). אבל לפני כן השחיטה פסולה, שהרי אין שוחטין זבחים אלא ביום (ראה למעלה שם פ"ד ה"א ובמגילה כ:). ומשום זריזין מקדימין למצוות" (ראה פסחים ד). – היו מקריבין אותו מיד עם הגיע הזמן הכשר. (8) ראה עדיות פ"ו משנה א "רבי יהודה בן בבא העיד חמשה דברים, שממאנים את הקטנות וכו' ועל תמיד של שחר שקרב בארבע שעות", וזה היה "בימי מלכות יון, שהיו משלשלים להם שתי קופות של זהב והעלו להם שני טליים. פעם אחת שלשלו להם שתי קופות של זהב, והיו מעלין להם שני גדיים, באותה שעה האיר הקב"ה את עיניהם ומצאו שני טליים מבוקרים בלשכת הטלאים, על אותה שעה העיד ר' יודה בר בבא על תמיד של שחר שקרב בארבע שעות" (ירושלמי ברכות פ"ד הלכה א, ועייני בפירוש המשנה בעדיות שם).

ג. תמיד של בין הערבים שוחטין אותו משאורין הצל ויראה לכל שהארין⁹, והוא משש ומחצה¹⁰ ומעלה, עד סוף היום¹¹. ולא היו שוחטין אותו בכל יום אלא בשמונה שעות ומחצה, וקרב בתשע ומחצה¹². ולמה מאחרין אותו שתי שעות אחר

- נקודות משיחות קודש -

"ולמה מאחרין אותו (את תמיד של בין הערבים) שתי שעות אחר תחלת זמן שחיתתו? מפני הקרבנות של יחידים או של צבור".

והנה מאיחור זמן התמיד, ישנו לימוד הוראה עד כמה יש להתחשב במצבו של כל אחד ואחד מישראל ואפילו יחיד, שהרי בסיבת האיחור כתב הרמב"ם שהוא מפני הקרבנות של יחידים או של ציבור, והקדים יחידים לציבור, שכן רוב הקרבנות שבגללם נדחה התמיד הם של יחידים, כי לקרבנות הציבור יש זמנים קבועים, והגע בעצמך עד כמה גדלה מעלתו של כל יהודי יחיד, שבשבילו דוחים את קרבן התמיד של בין הערביים, שעניינו לכפר על כל העוונות שנעשו במהלך היום, ובו תלויה כפרת כלל בני ישראל, אעפ"כ כיון שאדם יחיד עלול לאחר בהבאת קרבנו במשך שעה אחת, דוחים את קרבן התמיד כל יום ויום במשך שתיים כדי להבטיח שהיחיד לא יאחר להקריב את קרבנו.

ומה שאין זה שייך בקרבן פסח "חוץ מקרבן פסח לבוד", יש לבאר בפנימיות העניינים שהרי עניינו של הפסח הוא קפיצה ודילוג, היינו עבודת התשובה למעלה מסדר והדרגה, ומובן שבמצב כזה אין החשש "שמא יאחר" כי כללות עניין התשובה הוא ב"שעתא חדא וברגעא חדא".

(על-פי יין מלכות' ספר עבודה סימן מ מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(9) שהרי לפני הצהרים, שהמש בצד מזרח, נוטה הצל למערב. ואילו אחר הצהרים, שהמש נוטה למערב, הצל נוטה למזרח. ובאמצע היום אין הצל נוטה לא לכאן ולא לכאן אלא הוא תחתיו של המיצל. ומשעה שהצל מתחיל להאריך, כלומר, שמתחיל לנטות לצד מזרח, ונראה לכל שהאריך אז הוא זמן שחיתת התמיד של בין הערביים. וכן הוא בפסחים נח. "אלא אמר רבא, מצוותו דתמיד משינטו צללי ערב, אי טעמא דאמר קרא בין הערביים, מעידנא דמתחיל שמשא למערב וכו' מוקמינן ליה אדינא בשש ומחצה". וראה רש"י שם ד"ה אלא אמר רבא, וראה גם בפירוש המשנה לרבינו, פסחים שם. (10) ברכות כו: (11) בברכות שם: "ומפני מה אמרו תפלת מנחה עד הערב, שהרי תמיד של בין הערביים קרב והולך עד הערב". (12) משנה בפסחים שם: "תמיד נשחט בשמונה ומחצה, וקרב בתשעה ומחצה". (13) שם בגמרא: "אמר רבא, מצוותו דתמיד משינטו צללי ערב וכו' הילכך בשאר ימות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁיִהְיֶה לָהֶם פְּנָאֵי לְשַׁחַט פְּסָחֵיהֶם²². וְאִם חָל עָרַב
פְּסַח לְהִיּוֹת עָרַב שֶׁבֶת - הָיָה שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ בְּשֵׁשׁ
וּמְחַצֵּה²³, בְּתַחֲלַת זְמַנּוֹ²⁴, וְקָרַב בְּשֵׁבַע וּמְחַצֵּה, כְּדִי
שְׁיִהְיֶה לָהֶם רִנַּח לְצִלּוֹת קֹדֶם שְׁיַפְנֶס שֶׁבֶת²⁵.

(21) שם נח. במשנה. (22) שם בגמרא. (23) משנה שם.
(24) ראה למעלה הלכה ג. (25) שם בגמרא: "חל ערב פסח
להיות ערב שבת, דאיכא נמי צלייתו דלא דחי שבת,
מוקמינן ליה אדיניה בשש ומחצה".

ו. אֵף עַל פִּי שְׂאִין שׁוֹחֲטִין אַחַר תְּמִיד שֶׁל בֵּין
הָעֶרְבִים,²⁷ מְקַטְרִין כָּל דְּבַר הָרְאִי לְהַקְטִירָה כָּל
הַיּוֹם²⁸. וּמְקַטְרִין אִיבְרֵי עוֹלוֹת וְהָאִמּוּרִין²⁹ עַד חֲצִי
הַלַּיְלָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֵי בְּמַעֲשֵׂה הַקְּרָבָנוֹת³⁰. וְאִיבְרִין
וְאִמּוּרִין שֶׁלֹּא נִתְאַפְּלוּ³¹, בֵּין מִן הַתְּמִיד בֵּין מִשְׁאֵר
הַקְּרָבָנוֹת - מִהַפְּכִין בְּהֵן כָּל הַלַּיְלָה עַד הַבֶּקֶר³²;
שְׁנֵאמַר: כָּל הַלַּיְלָה עַד הַבֶּקֶר.

(26) בדפוסים חדשים, מתחילה כאן הלכה ו, אבל בדפוס
רומי אין כאן סימן הפסק. ונראה שהמלים "אע"פ שאין
שוחטין אחר תמיד של בין הערבים" שייכות להלכה ה. וזה
פירושה: אע"פ שאין שוחטין וכו' בין הערביים, ואם כן אם
מקדימים התמיד לשש ומחצה לא יוכלו לשחוט אחריו
גדרים ונדבות (ראה למעלה הלכה ג) – לא התחשבו בזה,
בכדי לתת שהות לצלות הפסח קודם השבת (הר המוריה,
וראה להלן). (27) כאן מתחילה הלכה ו. וכן נכון. שהרי
לפי הנוסחא שלנו יוצא שבהקטרה אין 'עשה' של השלמה,
וזה לא יתכן, שהרי כל עיקר הפסוק אינו אלא בהקטרה,
שנאמר "והקטיר עליה חלבי השלמים", וכן כתבו התוספות
במנחות מט: . וראה בהר המוריה. (28) היינו לאחר
שהקטירו התמיד, שאם לא כן, ישנה 'עשה' של השלמה,
ראה למעלה. (29) שמן הדין מעלין אותן כל הלילה, ראה
בפ"ד מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ב. (30) שם: "כדי
להרחיק מן הפשיעה". (31) כלומר, לא נשרפו באש.
(32) עיין יומא כ. כ: וכיון שכבר היו על המזבח מלפני
חצות, לא גזרו עליהם חכמים אחר חצות.

ז. אִיבְרִים שֶׁל תְּמִיד דוֹחִין אֶת הַטְּמָאָה³³, וְאִין דוֹחִין
אֶת הַשֶּׁבֶת³⁴. אֲלֵא בְּעָרַב שֶׁבֶת בְּלִבְד³⁵ מְקַטְרִין
אִיבְרֵי תְּמִיד שֶׁל עָרַב שֶׁבֶת. שֶׁהַתְּמִיד - תַּחֲלַת דוֹחֵה
שֶׁבֶת³⁶, וְסוֹפוֹ אִינוֹ דוֹחֵה³⁷. הַלְּבִי שֶׁבֶת³⁸ קָרְבִין
בְּלִילֵי יוֹם טוֹב, אִם חָל יוֹם טוֹב לְהִיּוֹת בְּמוֹצָאֵי
שֶׁבֶת³⁹, אָבֵל אִין קָרְבִין בְּלִילֵי יוֹם הַכְּפּוּרִים⁴⁰;
שְׁנֵאמַר: עֹלֹת שֶׁבֶת בְּשֶׁבֶתוֹ - וְלֹא עוֹלֹת שֶׁבֶת זו
בְּשֶׁבֶת אַחֲרָת⁴¹, וְלֹא עוֹלֹת חֹל בְּיוֹם טוֹב⁴².

(33) כרובא לדעת רב הונא (יומא מו.), שכיון שנעשה
בטומאה, אף הקטרתו דוחה את הטומאה (שם מו:).
(34) כלומר, איברי התמיד של ערב שבת אין מקריבין אותן
בליל שבת, שכיון שתחילתו לא דחה את השבת, שהרי
נעשה בערב שבת, גם הקטרתו אינה דוחה את השבת (יומא

השנה דאיכא גדרים ונדבות, דרחמנא אמר (ויקרא ו, ה)
והקטיר עליה (=על תמיד של שחר) חלבי השלמים, ואמר
מר (שם נט:): עליה השלם כל הקרבנות כולם, מאחרינן ליה
תרתיה שעי, ועבדינן ליה בשמונה ומחצה". (14) להלן לגבי
"אחר תמיד של בין הערביים", כתב "ולא שוחטין". וכאן
דקדק וכתב "שאסור להקריב", שלגבי "קודם תמיד של
שחר" לא נאסרה שחיטה שאינה עבודה, אבל אחר תמיד
של שחר – אסור גם לשחוט, לפי שלא יוכל לזרוק, ויבוא
לידי פסול (משנה-למלך). (15) שם נח: "תנו רבנן, מנין
שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר, תלמוד-לומר (ויקרא
שם) וערך עליה (= על תמיד של שחר) העולה. מאי
תלמודא, אמר רבא, העולה עולה ראשונה". ואין זה טעם
למה שכתב כאן, שמאחרים אותו, אלא למה שכתב למעלה
(הלכה ב) שמקדימים לשחוט משיאור פני כל המזרח
(מעשה רוקח). (16) שם בפסחים: "ומנין שאין דבר קרב
אחר תמיד של בין הערביים, תלמוד-לומר (שם) והקטיר
עליה חלבי השלמים, עליה (= על תמיד של שחר) השלם
כל הקרבנות כולן". (17) צ"ל "מערב פסח לבדו", וזה
מוסב למה שאמר למעלה, שמאחרים את התמיד עד שמונה
שעות ומחצה, ועל זה אמר שבערב פסח אינו כן, אלא
מקדימים את התמיד (כדלהלן הלכה ה), לפי שאין שוחטים
את הפסח אלא אחר התמיד (להלן שם). ואם ישחוט התמיד
בשמונה ומחצה ויקריבוהו בתשע ומחצה, לא יספיקו כל
ישראל לעשות פסחיהם (הר המוריה. וראה בלחם-משנה
ובצל"ח לפסחים נט.).

ד. אִין שׁוֹחֲטִין אֶת הַפְּסַח אֲלֵא אַחַר תְּמִיד שֶׁל בֵּין
הָעֶרְבִים¹⁸. וְכֵן מְחַצְרֵי כְּפּוּרִים¹⁹ מְקַרְבִין בְּפָרְתָן
אַחַר תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים בְּיוֹם אַרְבַּעַה עָשׂוֹר²⁰,
כְּדִי שְׁיִהְיֶה טְהוּרִין לְאַכֵּל פְּסָחֵיהֶן לְעָרַב.

(18) פסחים נח. במשנה. ובברייתא שם נח: נט. "תמיד קודם
לפסח וכו', יאחר דבר שנאמר בו בערב ("תזבח את הפסח
בערב", דברים טז, ו) ובין הערבים (שמות יב, ו), לדבר
שלא נאמר בו ערב אלא בין הערבים (במדבר כח, ד)
בלבד". (19) הזב, הזבה, היולדת והמצורע. שכל אחד מהן
אע"פ שטהר מטומאתו וטבל והערב שמשו, עדיין הוא
חסר ולא גמרה טהרתו כדי לאכול בקדשים, עד שיביא
קרבנו, וקודם שיביא כפרתו אסור הוא לאכול בקדשים"
(פ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה א). וכגון ששכחו ביום
השמיני להביא קרבנם עד שהקריבו התמיד של בין
הערביים. (20) כתנא-קמא בברייתא שם נט. כי רק ביום
ארבעה עשר בניסן הותר למחוסר כפרה להקריב קרבנו
לאחר הקרבת תמיד של בין הערביים, שמצות-עשה של
קרבן פסח (שאי-אפשר להביאו אלא לאחר שיביא כפרתו)
שיש בה כרת דוחה את העשה' של השלמה (=עליה
השלם, ראה למעלה הלכה ג) שאין בה כרת. אבל בשאר
ימות השנה, שאין שם כרת, אינו מקריב לאחר תמיד של
בין הערביים.

ה. עֶרְבֵי פְּסָחִים, בֵּין בְּחַל בֵּין בְּשֶׁבֶת, הִנֵּה הַתְּמִיד
נִשְׁחַט בְּשֵׁבַע וּמְחַצֵּה וְקָרַב בְּשִׁמּוֹנָה וּמְחַצֵּה²¹, כְּדִי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לביצה שם, כתב רבינו: "כי ההשקאה קודם שחיטה יתיר ריאתה. ואם יש שם סירכא חלושה, נשמטת ונכרתת". וראה בהר המוריה כאן).

י. פְּמַעֲשֵׂה תְּמִיד שֶׁל שַׁחַר, כִּפְּמַעֲשֵׂה תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים⁵³. וְהַפֵּל פְּמַעֲשֵׂה הָעוֹלָה שֶׁפָּתְנָנוּ בְּמַעֲשֵׂה הַקְּרָבָנוֹת⁵⁴. וְלֹא הָיוּ כּוֹפְתִין אֶת הַטְּלָה⁵⁵, שֶׁלֹּא יִחְקוּ אֶת הַמִּינִין⁵⁶, אֲלֵא אוֹחֲזִין יָדוֹ וְרֹגְלוֹ בִּידֵיהֶן⁵⁷. וְכִּי הֵיטָה עֲקִידָתוֹ: רֵאשׁוֹ לְדָרוֹם⁵⁸ וּפְנֵיו לְמַעְרָב⁵⁹.

53) כן פשוט בכמה מקומות (הר המוריה). שהרי נאמר (במדבר שם, ד) את הכבש אחד תעשה בבוקר, ואת הכבש השני תעשה בין הערבים - משמע ששניהם שווים (קריית ספר). 54) בפ"ו. שהרי נאמר בה "עולת תמיד" (קריית ספר). וכן מבואר בפ"ד דתמיד, ודלא כר' שמעון איש המצפה (יומא יד:), שהיה משנה בזריקת דם התמיד מבזריקת העולה (אור שמח). 55) משנה תמיד שם. 56) בגמרא תמיד לא: "רב הונא ורב חסדא: חד אמר משום בזיון קדשים, וחד אמר משום דמהלך בחוקי העמים" (כן הוא לפנינו, אבל רבינו גרס "בחוקי המינים", וכן הביא הכסף-משנה). 57) בגמ' שם "תנא, יד ורגל כעקידת יצחק בן אברהם". וכתב המפרש שם (וכן הסמ"ג עשין קצב, וכ"ה ברבינו גרשום ובפ"י הראב"ד) שלא כפתו אותו ארבע רגלים, אלא יד ורגל בלבד. אבל רבינו מפרש שלא היו כופתין אותו וכו' אבל היו אוחזין ידו ורגלו בלבד, והוא מה שאמרו עקידת יד ורגל כיצחק בן אברהם (פירוש המשנה שם, וכן כוונתו כאן) וכן נראה מלשון המשנה (תמיד שם) "מי שזכו באברים אוחזים בו" (תוספות יום טוב' שם). 58) לדרום המזבח. תמיד שם במשנה. וכן הוא ביומא לו: במשנה. ואמרו בגמרא (שם לז.) כי לא העמידוהו כשזנבו למזרח וראשו למערב, שמא ירביץ גללים לצד המזבח. 59) לפי שנאמר (ויקרא א, יא) ושחט אותו לפני ה' (המפרש בתמיד שם).

יא. תְּמִיד שֶׁל שַׁחַר הָיָה נִשְׁחָט עַל קֶרֶן צְפוֹנִית מְעֻרְבִית שֶׁל בֵּית הַמִּטְבָּחִים עַל טַבְעַת שְׁנֵיהֶם⁶⁰; וְשֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים - עַל קֶרֶן צְפוֹנִית מְזֻרְחִית מְמֻנָּה עַל טַבְעַת שְׁנֵיהֶם⁶¹, פְּדֵי שְׁיֵהִיהָ כְּנֶגֶד הַשְּׂמֶשׁ⁶². דְּבָרֵי קַבְלָה הֵן, שְׁיֵהִיו נִשְׁחָטִין כְּנֶגֶד הַשְּׂמֶשׁ.

60) תמיד פ"ד משנה א. וראה למעלה פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה יד, כי "בצד מקום השולחנות מקום הטבעות עשרים וארבע אמה, ושם שוחטין את הקדשים". ושחטוהו על הטבעת השניה ולא על הטבעת הראשונה, מפני שמעולם לא יצאה חמה בקרן צפונית מזרחית, ולא שקעה בקרן מערבית צפונית (עירונין נו). לפיכך, כשם שהחמה מופלגת קצת מהקרנות בזריחתה ובשקיעתה, כך מפליגין שחיטת התמיד מקרנות של צפון המזבח (רז"ה ביומא סב: וראה בתפארת ישראל לתמיד שם). 61) גם זה שם בתמיד, אבל בספרי פנחס (לבמדבר כ, ג), אמרו להיפך, כי תמיד של שחר נשחט על קרן צפונית מזרחית, ואילו תמיד של בין הערביים נשחט על קרן צפונית מערבית.

שם לדעת רבא). 35) כלומר, ולא בליל שבת. 36) כלומר, תמיד של שבת נשחט בשבת ונקרב בשבת. 37) כלומר, תמיד של ערב שבת שלא נקרב בערב שבת - אסור להקריבו בשבת. 38) החלבים של הקרבנות שהקריבו בשבת. 39) ראה שבת כד: קיד. ופסחים נט: 40) שבת קיד: כרבי עקיבא, ולא כרבי ישמעאל. והמדובר כשחל יום הכיפורים ביום א' בשבת, ובזמן שמקדשים על פי הראיה, כמפורש בפ"ח מהלכות עירובין הלכה י. 41) שם: "רבי עקיבא אומר, עולת שבת בשבתו, לימד על חלבי שבת שקרבים ביום-טוב. יכול אף ביום הכיפורים, תלמוד-לומר בשבתו", ומפרש רש"י "וי"ו מיעוטא הוא, בשבתו ולא בשבת אחרת". 42) שבת כד: ופסחים נט: "אביי אמר, אמר קרא (שם) "עולת שבת בשבתו, ולא עולת חול בשבת, ולא עולת חול ביום-טוב".

ח. אַרְבַּעַה עֶשְׂרִים⁴³ שֶׁחָל לְהֵיוֹת בְּשַׁבַּת - מִקְטִירִין חֲלָבֵי הַפֶּסְחִים בְּלֵילֵי יוֹם טוֹב, מִפְּנֵי שֶׁהֵם כְּחֲלָבֵי שַׁבָּת⁴⁴.

43) בניסן. 44) פסחים נט: וכן כתב גם בפ"א מהלכות קרבן פסח הלכה ח: "ומקטירין חלבי פסחים כל הלילה וכו' כשחל ארבעה עשר להיות בשבת, שהרי חלבי שבת קרבין ביום-טוב, אבל אם חל ארבעה עשר להיות בחול, אין מקטירין חלבי חול ביום-טוב".

ט. אֵין פּוֹחֲתִין⁴⁵ מִשְׁשֵׁה טְלָאִים⁴⁶ הַמְּבַקְרִין⁴⁷ בְּלִשְׁפַת הַטְּלָאִים⁴⁸ שֶׁבְּמִקְדָּשׁ. וְיֵהִיו מוֹכְנִים קֶדֶם יוֹם הַקְּרָבָה בְּאַרְבַּעַה יָמִים⁴⁹. וְאֵף עַל פִּי שְׁהִיו מְבַקְרִין אוֹתוֹ מִתְּחִלָּה, לֹא הָיוּ שׁוֹחֲטִין אֶת הַתְּמִיד עַד שֶׁמְבַקְרִין אוֹתוֹ שְׁנֵיהֶ קֶדֶם שְׁחִיטָה לְאוֹר הָאֲבוֹקוֹת⁵⁰. וּמִשְׁקִין אוֹתוֹ מִיַּם כְּכֹס שֶׁל זֶהָב⁵¹, פְּדֵי שְׁיֵהִיהָ נוֹחַ לְהַפְּשֵׁט⁵².

45) משנה בערכין יג. 46) לצורך התמידים. 47) "ר"ל שבקרו אותן ופשפשו במומין להכין אותן לשחיטה" (רבינו בפירוש המשנה שם). 48) ארבע לשכות היו בבית המוקד, ואחת מהן לשכת הטלאים (פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה י). 49) כי התמיד טעון ביקור ארבעה ימים קודם השחיטה, שנאמר בתמיד (במדבר כח, ב) "תשמרו להקריב לי במועדו", ונאמר בפסח (שמות יב, ו) "והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחודש", מה להלן טעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיטה, אף כאן טעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיטה (ברייתא שם). וראה בפירוש המשנה שם שנראה מסוף דבריו כי צריך ארבעה ימים מלבד יום השחיטה (הר המוריה, ועיין לחם-משנה). 50) משנה בתמיד לו: 51) במשנה תמיד שם. "והיו משקין אותו בכוס של זהב, להראות עשירות ויכולת (כי) אין עניות במקום עשירות" (רבינו בפירוש המשנה שם). 52) כן כתב גם בפירוש המשנה שם: "לפי שזה ממהר להפשטו כמו שנתבאר בביצה" (דף מ. במשנה: "משקין ושוחטין את הבייתות", ובגמרא שם "משום סירכא דמשכא", כלומר, שתהא נוחה להפשטה (רש"י שם). אבל בפירוש המשנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עצים בפקר בפקר¹⁰. וכן מצוה להעלות שני גזרים¹¹ של עץ עם תמיד של שחר יותר על עצי המערכה¹², שנאמר: ובער עליה הפהן עצים בפקר. וכן מוסיפין שני גזרים עם תמיד של בין הערפים¹³, שנאמר: וערכו עצים על האש; מפי השמועה למדו¹⁴, שבתמיד של בין הערפים הפתוב מדבר¹⁵.

8 כלומר, מסדרים עצים בראש המזבח בבוקר. אבל ביומא כז, ב - מפורש שסידור המערכה כשר בלילה, שהרי למדוהו (שם לג.) ממה שנאמר (ויקרא ו, ב) "היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה" - "זו מערכה גדולה", וראה להלן בהלכה זו ובה"ה. 9 כלומר, מבערים העצים הנ"ל ועושים מערכה גדולה של אש, וזו היא מערכה ראשונה, ראה להלן ה"ד. 10 ביומא כו, ב - למדו מפסוק זה סידור שני גזרי עצים (וכדברי רבינו להלן בסמוך), ואילו מערכה גדולה למדו מהפסוק הנ"ל "היא העולה וגו'". 11 שתי בקיעות עצים, אמה אורכן ואמה רחבן, ועוביין כמחק גדיש של סאה (למעלה פ"ז מהל' איסורי מזבח ה"ג), ועבודת יום היא (יומא כז:), שהרי למדוהו מהפסוק הנ"ל שנאמר בו "בבוקר" ('תוספות' שם ד"ה איכא). 12 להרבות האש (להלן פ"ו ה"א). וראה להלן פ"ד ה"ה, כי הכהן שהיה זוכה לתרום את המזבח הוא המסדר את המערכה, והוא מעלה שני גזרי עצים. 13 יומא כו, ב. 14 שם, ו'סיפרא' ויקרא (דיבורא דנרבה פ"ה ה"א). 15 ביומא, שם: "תניא, רשב"י אומר: מנין לתמיד של בין הערביים שטעון שני גזרי עצים בשני כהנים, שנאמר (ויקרא שם) וערכו עצים. אם אינו ענין לתמיד של שחר, דכתיב (שם ו, ה) ובער עליה הכהן עצים בבוקר וערך עליה, תניהו ענין לתמיד של בין הערביים".

ג. שני גזרים של בין הערפים מעלין אותן שני פהנים¹⁶, כל אחד ואחד בעץ יחידי בידו; שנאמר: וערכו - הרי כאן שנים. אבל של שחר - בכהן אחד¹⁷.

16 שם. 17 שנאמר בו (שם) "ובער עליה הכהן", כלומר, כהן אחד (יומא, שם).

ד. שלש מערכות של אש עושין בראש המזבח בכל יום¹⁸. ראשונה - מערכה גדולה, שעליה מקריבין התמיד עם שאר הקרבנות. שנייה - בצדיה, קטנה, שממנה לוקחין אש במחתה להקטיר קטרת בכל יום. שלישית - אין עליה פלום, אלא לקים מצות האש¹⁹, שנאמר: אש תמיד תוקד²⁰.

18 כרבי יוסי, במשנה יומא מג, ב. וברייתא שם מה, א. וראה גם בפירוש המשנה, שם. 19 ראה למעלה ה"א, ו'לחם משנה' כאן. 20 כן הוא למעלה ה"א, וב'ספר המצוות' עשה כט. אבל ביומא מה, א - למד רבי יוסי מערכה שלישית לקיום האש, ממה שנאמר (שם, ה) "והאש על המזבח תוקד בו", כמו שהביא רבינו להלן ה"ה (ראה לחם-משנה למעלה ה"א).

62) בגמ' תמיד לא: על דברי במשנה: "מנא הני מילי, אמר רב חסדא, דאמר קרא (במדבר שם) שנים ליום, כנגד היום (=נגד השמש, "כמו שנאמר ביחזקאל ל, יח, ובתחפנחס חשך היום" - רבינו בפייה"מ תמיד שם), תניא נמי הכי, שנים ליום כנגד היום, אתה אומר נגד היום או אינו אלא חובת היום, כשהוא אומר (במדבר שם ד) את הכבש אחד תעשה בבוקר, ואת הכבש השני תעשה בין הערביים, הרי חובת היום אמור. הא מה אני מקיים שנים ליום, נגד היום. הא כיצד, תמיד של שחר היה נשחט על קרן צפונית מערבית (שבבוקר החמה זורחת ממזרח וכותלי המזרח מאפילים, לכך היה צריך להרחיק מן המזרח למערב) על טבעת שניה. ושל בין הערביים היה נשחט על קרן צפונית מזרחית על טבעת שניה (שבערב חמה בצד מערב וכותלי מערב מאפילין, לכך צריך להרחיק מן המערב למזרח שיהיה נגד השמש).

יב. טעו או שגגו, אפלו הזידו, ולא הקריבו תמיד של שחר - הקריבו תמיד של בין הערפים⁶³. במה דברים אמורים? בשנתחנך המזבח; אבל היה מזבח חדש שעדיין לא קרב עליו פלום - לא הקריבו עליו תחלה בין הערפים⁶⁴; שאין מחנכין מזבח העולה אלא בתמיד של שחר⁶⁵.

63 מנחות מט. במשנה וכדעת תנא-קמא, ולא כר' שמעון האומר שאלו שהזידו אינם יכולים להקריב בערב. 64 מנחות נ. גם לדעת תנא-קמא של ר' שמעון, שאף הוא לא נחלק אלא בשנתחנך המזבח (שם). 65 משנה במנחות שם.

פרק שני

1) יבאר בו רבינו שמצות-עשה להיות אש יקודה תמיד על גבי המזבח, ומצות העלאת שני גזרי עצים עם תמיד של שחר.

א. מצות עשה להיות אש יקודה² על המזבח תמיד³, שנאמר: אש תמיד תוקד על המזבח⁴. אף על פי שהאש ירדה מן השמים⁵, מצוה להביא אש מן ההדיוט⁶, שנאמר: ונתנו בני אהרן הפהנים⁷ אש על המזבח.

2) יוקדת, בוערת. 3) ראה ב'ספר המצוות' עשה כט. 4) וזוהי מערכה שלישית שהיא לקיום האש, ראה להלן ה"ד. וכן הוא ב'ספר המצוות' שם. אולם ביומא מה, א - למדו מערכה של קיום האש ממה שנאמר (שם שם, ה) "והאש על המזבח תוקד בו", וכן כתב רבינו להלן ה"ה (לחם-משנה). 5) שנאמר (שם ט, כד) "ותצא אש מלפני ה' ותאכל על המזבח את העולה ואת החלבים" ('קריית ספר'). 6) כלומר, אש שנבראה בעולם הזה, יומא כא, ב. נג, א. עירובין סג, ב. ו'סיפרא' ויקרא, דיבורא דנרבה פ"ה ה"י. 7) צ"ל "הכהן".

ב. בפקר עורכין עצים⁸, ועורכין בראש המזבח מערכה גדולה של אש⁹, שנאמר: ובער עליה הפהן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְרוּחַ הַיָּהּ בֵּין הַגְּזָרִים.³⁶ וְרֵאשֵׁי הַגְּזָרִים הַפְּנִימִיִּים הֵיוּ נוֹגְעִין בְּדָשָׁן שֶׁבְּאֲמֻצַּע הַמְּזֻבָּח, וְהוּא הַנִּקְרָא תַּפּוּחַ.³⁷

33) זה שתרם את המזבח, היה מסדר עצי מערכה גדולה, ראה להלן פ"ד ה"ה. (34) משנה, תמיד כט, א. ובגמרא שם ל, א - אמרו: "מאי טעמא (כלומר, למה סידר אותה במזרח, כן הוא לדעת רבינו, ודלא כהמפרש - לחם-משנה) רב הונא ורב חסדא: חד אמר, כדי שתהא הרוח (= הבאה משער מזרח) מנשבת בה. וחד אמר, כדי שיהיו מציתין את האילתא" (היא הגחלת שמסיקין בה מערכה שניה של קטורת - רבינו בפירושו המשנה, שם). ואף כאן הכוונה שתהא הרוח מנשבת בה, אלא שלא דאגו להדלקתה המהירה של המערכה עצמה, אלא להדלקתה המהירה של מערכת הקטורת - לחם-משנה). (35) שם במשנה: "וחזיתה מזרחא". כלומר, נתנין על מערכת העצים אות (כמו "חזית" הנזכרת בתחילת מסכת בבא-בתרא) לצד מזרח, שיורה שמצד המזרח מתחילין לסדר מערכה (פירוש המשנה, שם). (36) כלומר, בין סדרי העצים של המערכה היו מניחים ריוח (המפרש, שם). שם במשנה: "וריוח היה בין הגזירים שהיו מציתין את האילתא משם". "שהיו מסדרין העצים בריבוע גיזרה אחת למזרח ואחת למערב, וחוזרין ומניחין עליהן שני גזירין אחד לצפון ואחד לדרום, ועל ריבוע זה חוזרין ומסדרין ריבוע אחר, כ"ל, ועוד כמה ריבועים ריבוע על גבי ריבוע והרוח נושבת בין ריבוע לריבוע" ("תפארת ישראל", שם). (37) שם במשנה: "וראשי הגזירים הפנימיים היו נוגעין בתפוח". ומפרש רבינו, כי התפוח הוא מקום הדשן אשר באמצע המזבח שאילו גורפים הדשן מכל הצדדין (ראה להלן הי"ג ובפירושו המשנה, שם) וכן פירש רש"י בחולין צ, ב - ד"ה כשלש מאות כור, וכן נראה מדברי המפרש - תמיד, שם. ונקרא תפוח, שאחרי שמגרפין האפר לאמצע המזבח היו עושין מן הכל כמין כרי באמצע מקום המערכה בדמות תפוח (רבינו בפירושו המשנה, שם).

ח. וְאַחַר שֶׁמְסַדֵּר מַעְרְכָה גְּדוֹלָה חוּזַר וּבוֹרֵר עֲצֵי תְּאֵנָה יָפִים³⁸ וּמְסַדֵּר מַעְרְכָה שְׁנִיָּה שֶׁל קְטֹרֶת³⁹ מִכְּנָגֵד קֶרֶן מַעְרֵבִית דְּרוּמִית, מְשׁוּכָה מִן הַקֶּרֶן כְּלָפִי צִפּוֹן אַרְבַּע אַמּוֹת⁴⁰, וּבָהּ כְּמוֹ חֲמֵשׁ סְאִין גְּחָלִים⁴¹. וּבִשְׂבֵת עוֹשִׂין בָּהּ כְּמוֹ שְׂמוֹנֶה סְאִין גְּחָלִים, מְפָנִי שְׁעָלֶיהָ מִקְטִירִין בְּכָל שִׁבְתָּ שְׁנֵי בְּזִיכֵי לְבוֹנָה שֶׁל לֶחֶם הַפְּנִימִים.⁴²

38) תמיד שם, וזבחים נח, א. וראה למעלה פ"ז מהל' איסורי מזבח ה"ג. "ולפי שהיו צריכים עכשיו לגחלים ולישאם אל המזבח הפנימי ולהקטיר שם קטורת, היו בוררים יפים שיעשו גחלים טובים ולא אפר" (המפרש, בתמיד שם). (39) שממנה לוקחים את המזבח, להקטיר קטורת (למעלה ה"ד). (40) בתמיד שם, במשנה: "לסדר (את) המערכה (ה)שניה לקטורת מכנגד מערבית דרומית משוך מן הקרן כלפי צפון ארבע אמות". וכתב המפרש,

ה. מפי השמועה למד²¹⁹, שְׁנֵי שְׂנָאֲמָר: על מוקדה על המזבח - זו מערכה גדולה²²; וְאֵשׁ הַמְּזֻבָּח תּוֹקֵד בּוֹ - זו מערכה שנייה שֶׁל קְטֹרֶת²³; וְהָאֵשׁ עַל הַמְּזֻבָּח תּוֹקֵד בּוֹ - זו מערכה שְׁלִישִׁית²⁴ שֶׁל קִיּוּם הָאֵשׁ. אֲבָל אֵיבָרִים וּפְדָרִים שְׁלֵא נְתָאֲפְלוּ מִבְּעָרְב - נוֹתְנִין אוֹתָן בְּצִדֵי מַעְרְכָה גְּדוֹלָה²⁵.

(21) יומא מה, א. (22) למעלה ה"ב, למד כן מהפסוק "ובער עליה וגו'", עיי"ש. (23) נקראת כן לפי שממנה נוטלין אש במחתה לקטורת שמקטירין בכל בוקר ובין הערביים. (24) יומא שם לרבי יוסי, וראה למעלה ה"א וה"ד, וב'ספר המצוות' עשה כט. (25) כלומר, נתן אותן שם עד שיעשה מערכה גדולה ומחזירין על המערכה הגדולה. וכן הוא ביומא שם לדעת רבי יוסי ורבי יהודה: "דתניא, מנין לאיברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב שסודרין על גבי מזבח, ואם אין מחזיקין שסודרין על הכבש או על גבי סובב, עד שיעשה מערכה גדולה וסודרין, תלמוד-לומר (ויקרא ו, ג) "אשר תאכל האש את העולה על המזבח". וראה להלן הי"ג.

ו. הַמְּכַבֵּה אֵשׁ הַמְּזֻבָּח - לּוֹקֵה²⁶, שְׂנָאֲמָר: לֹא תִכְבֶּה²⁷. אֲפִלּוּ גַחְלַת אַחַת²⁸, וְאֲפִלּוּ הוֹרִידָה מֵעַל הַמְּזֻבָּח²⁹ וְכִבֶּה - לּוֹקֵה. אֲבָל אֵשׁ מִחֲתָה³⁰ וְאֵשׁ מְנוֹרָה³¹ שֶׁהִכִּינָה בַּמְּזֻבָּח לְהַדְלִיק מִמֶּנָּה, אֵף עַל פִּי שִׁבְתָּ אוֹתָן בְּרֵאשׁ הַמְּזֻבָּח³² - פְּטוּר; שֶׁהָרִי נִתְקָה לְמַצְוֶה אַחֲרָת, וְאִין אֲנִי קוֹרָא בְּהֵן אֵשׁ הַמְּזֻבָּח.

(26) יומא מו, ב. וזבחים צא, ב. וסיפרא' צו פ"ב ה"ז. וראה ב'ספר המצוות' ל"ת פא. (27) ב'סיפרא' שם נראה שהוא הפסוק "והאש על המזבח תוקד בו לא תכבה", וכן נראה ביומא, שם. אבל ב'ספר המצוות' שם הביא רבינו הפסוק השני "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה". ועי' רש"י בזבחים שם. (28) כדברי רב נחמן אמר רבה בר אבוח (יומא וזבחים, שם) "המוריד גחלת מעל גבי המזבח וכיבה - חייב". וכדברי התירוץ השני בזבחים שם, שאפילו אם היו שם עוד גחלים, חייב הוא על כיבוי גחלת אחת. וכל זה אינו אלא לענין הלאו, אבל לענין העשה' להיות אש יוקדה על המזבח תמיד (למעלה ה"א) - לא עבר בכיבוי מקצת, אלא אם כיבה הכל (ראה 'אור שמח' כאן). (29) כדי לכבותה, ולא לעשות בה מצוה אחרת, ולכן היא נחשבת עוד לאש המזבח, אף לאחר שהורידה (ראה יומא, שם). (30) ראה למעלה ה"ד, כי היתה מערכה מיוחדת שממנה לוקחים את המזבח לקטורת, וראה גם להלן פ"ג ה"ה, וכמו כן היתה מצות הרמת הדשן שחותה במחתה ומוריד לרצפה את הגחלים, ראה להלן הי"ב. (31) ראה להלן פ"ג הי"ג, שנו מערבי שכבה אין מדליקין אותו אחר דישונו אלא ממזבח החיצון. (32) כדעת רבא, וכהלשון השניה ביומא, שם.

ז. כְּשֶׁמְסַדֵּר עֲצֵי מַעְרְכָה גְּדוֹלָה³³ - מְסַדֵּרָה בְּמִזְרַח הַמְּזֻבָּח³⁴, וְיִהְיֶה מְרָאָה שֶׁהִתְחַלֵּל לְסַדֵּר מִן הַמְּזֻרָח³⁵.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הָרֵאשׁוּנִים⁵³. לְפִי שְׂאִינוּ דְרָף אֲרִיזָה⁵⁴ שְׂמִזְג פֹּסֵס לְרֵבּוֹ בַּבְּגָדִים שֶׁבִשְׁלָ בָהֶם קִדְרָה לְרֵבּוֹ.

46) הסרת הדשן מעל גבי המזבח. וראה להלן ה"ב כיצד תורמין. 47) כן מפורש במשנה יומא כ, א. כי "בכל יום תורמין את המזבח". 48) ראה יומא שם, וכב, א. ותמיד כח, א. וכח, ב. ו"ספר המצוות" עשה ל. 49) יומא כג, ב: "בהרמה דברי הכל עבודה היא", אבל "הוצאת הדשן" לחוץ – אינה עבודה, ראה להלן ה"טו. 50) וצריכה כהונה (יומא ותמיד שם, ולמעלה פ"ט מהל' ביאת מקדש ה"ח). ובגדי כהונה שנאמר (שם) "ולבש הכהן מדו בד ומכנסי בד ילבש על בשרו והרים את הדשן". וראה ביומא כג, ב – ולהלן בדברי רבינו. 51) (רבינו מפרש מה שאמרו בבביתא (יומא, שם) "ופשט ולבש וכו' אחרים פחותין מהן" – בתרומת הדשן ולא בהוצאת הדשן, שהרי לפי דברי תנא-קמא "הוצאת הדשן" אינה עבודה (וכן פסק רבינו להלן ה"טו), ואם כן אינה צריכה בגדי כהונה, וכאן הרי מפורש "ופשט ולבש", הקישה התורה בגדים ששובש לבגדים שפשט, ששניהם בגדי כהונה, אלא על-כרחינו שהפסוק מדבר בהרמת הדשן. ולא כרבי אלעזר (שם) שדרש "אחרים והוציא", אלא ופשט ולבש הוא סוף מהפסוק הקודם "והרים את הדשן וגו'", וראה להלן. אלא שיש לציין כי במעילה ט, א – בפלוגתא רב ורבי יוחנן מפורש שהוצאה צריכה בגדי כהונה. ודחק לומר ששם מדבר אליבא דרבי אלעזר. ויתכן שלא אמרו כן אלא לרבי יוחנן, אבל לרב לא אמרו כן, ורבינו פסק כרב, ראה להלן בסוף הפרק). 52) (בפסוק מפורש "והוציא את הדשן", אבל כוונת רבינו ל"והרים את הדשן" שבפסוק הקודם, וכמו שכתבנו למעלה). 53) כתנא-קמא בבביתא שם. 54) בביתא של רבי ישמעאל, יומא שם.

יא. אֵימְתִי⁵⁵ תֹרְמִין הַדֶּשֶׁן? בְּכָל יוֹם - מְשַׁעֲלָה עֲמוּד הַשֶּׁחֶר⁵⁶; וּבְרִגְלִים - מִתְחַלֵּת שְׁלִישׁ אֲמָצְעֵי שָׁל לִילָה⁵⁷; וּבְיוֹם הַכַּפּוּרִים - מִחְצוֹת הַלַּיְלָה⁵⁸.

55) יומא כ, א – במשנה. 56) במשנה, שם: "בכל יום תורמין את המזבח בקריאת הגבר, או סמוך לו בין מלפניו בין מלאחוריו". ובגמרא (שם כ): "רב אמר, קרא גברא. רבי שילא אמר, קרא תרגולא". ופסק רבינו כרב (שהרי לדברי רבי שילא הוא זמן מוקדם – מאירי" שם). (וכן נראה בזבחים כ, ב), שהוא אחר עלות השחר, שהרי אמרו שם: "קידש ידיו ורגליו לתרומת הדשן למחר אין צריך לקדש", וביארו שם, שאפילו לדעת רבי, שלינה פוסלת בקידוש ידים ורגלים – אינו נפסל כאן, שמודה רבי שמקרות הגבר ועד צפרא לא פסלה לינה, והיינו מעלות השחר עד אחר הנץ החמה (פ"ה מהל' ביאת המקדש ה"ט) ואם היה זמן קידוש לפני עלות השחר – בוודאי פסלה לינה, שהרי עמוד השחר הוא שעושה לינה בכל מקום. ומה שאמרו (יומא כב.) שתרומת הדשן עבודה לילה היא – היינו שכשרה גם בלילה, אבל גם ביום כשרה, ועי' 'תוספות' יומא כז, ב – ד"ה איכא. וראה בהשלמת תוספות ר"י למסכת ברכות "סיני" כרך לו עמ' צב הערה 107, ולהלן פ"ד ה"א).

שם: "קסבר האי תנא, כוליה מזבח בצפון ואין מן המזבח נגד הפתח אלא חמש אמות, שהרי ההיכל ממוצע ועומד באמצע העזרה ועשר אמות פתחו של היכל, יש מאותן עשר אמות חמש מן הדרום וחמש מן הצפון, הרי חמש אמות מן המזבח נגד חמש אמות צפונית פתחו של היכל, וארבע אמות שרוצה להרחיק מן הקרן (דרומית) מערבית ורוצה להמשיך אותו על קרן דרומית, לפי שבאותן ארבע אמות אי אתה יכול לסדר המערכה, לפי שהם אמה יסוד ואמה סובב ואמה קרנות ואמה הילוך רגלי כהנים וכו' ולימדך שבאמה החמישית תסדר שגם אותה האמה היא עדיין נגד הפתח וכו' ואנן בעינן שיעשה המערכה נגד פתח ההיכל וכו'". וכן הוא בזבחים נח, ב. ולפי שמבואר מדברי רבינו (למעלה פ"ה מהל' בית הבחירה ה"ג-טו) כי המזבח היה עשרים אמה בצד דרום, עשר אמות כנגד הפתח, ושתי אמות צפונית מן הפתח – צריך לומר, על כרחנו, כי אין צורך לעשות המערכה כנגד הפתח, ומה שהוצרכו להרחיק שם, אינו לדברי הכל (לחס-משנה), ומה שהוצרכו להרחיק ארבע אמות, היינו כמו שכתב המפרש, שם: אמה של יסוד ואמה של סובב, אמה של קרנות ואמה מקום הילוך הכהנים. וראה ב'תוספות יום טוב' תמיד פ"ב מ"ה. 41) שם במשנה. ורוצה לומר, שהיה נותן שם עצים במדה כזו, שכשישרפו ישארו שם חמש סאים גחלים, כדי שיוכל לחתות בהן בריוח. 42) שם במשנה. שכל דבר הניטל מבפנים ליתנו במזבח החיצון, אינו ניתן אלא באותה קרן שהיא סמוכה יותר לפנים, ושאינו לו קרן יותר סמוך ממנה (זבחים נח:).

ט. מְעַרְכָּה שְׁלִישִׁית שֶׁל קִיּוֹם הָאֵשׁ עוֹשָׂה אוֹתָהּ בְּכָל מְקוֹם שְׂרִיפָה מִן הַמִּזְבֵּחַ⁴³, וּמְצִיַת בָּהּ אֶת הָאֵשׁ. וְלֹא יֵצֵית הָאֵשׁ לְמִטָּה⁴⁴ וְיַעֲלֶה אוֹתָהּ לְמִזְבֵּחַ, אֲלֵא בַּמִּזְבֵּחַ עֲצָמוּ מְצִיַתִּין; שְׂנֵאמַר: וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ תּוֹקֵד בּוֹ⁴⁵, מִכָּאֵן לְהַצְתָּהּ שְׁלֵא תִהְיֶה אֲלֵא בְּרֵאשׁוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ.

43) כן יש ללמוד ממה שלא מצינו בדברי חז"ל שום קביעות מקום לזה (הר המוריה). 44) ביומא מה, ב – בבביתא: "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה. לימד על מערכה שניה של קטורת שלא תהא אלא על המזבח החיצון", הרי שלא דיברו על המערכה השלישית של קיום האש, אלא על מערכה שניה של קטורת, וראה להלן. ועי' ביהר המוריה. 45) כן הוא בפירוש רבינו חננאל' שם. וראה למעלה ה"ה כי פסוק זה נאמר על מערכה שניה של קטורת, וראה למעלה, וצריך עיון.

י. הֲרַמַת הַדֶּשֶׁן⁴⁶ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ בְּכָל יוֹם⁴⁷ - מִצּוֹת עֲשֵׂה⁴⁸, שְׂנֵאמַר: וְהָרִים אֶת הַדֶּשֶׁן. וְהִיא עֲבוּדָה⁴⁹ מֵעֲבוּדוֹת כְּהֵנָה⁵⁰. וּבְגִדֵי כְהֵנָה שְׂתוּרִם בָּהֶן הַדֶּשֶׁן⁵¹ יִהְיוּ פְחוּתִין מִן הַבְּגָדִים שֶׁמְשַׁמֵּשׁ בָּהֶם בְּשֶׁאֵר עֲבוּדוֹת; שְׂנֵאמַר: וּפָשַׁט אֶת בְּגָדָיו וּלְבַשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים וְהָרִים אֶת הַדֶּשֶׁן⁵². אֵינוֹ אוֹמֵר 'אֲחֵרִים' שְׂיִהְיוּ בְּגָדֵי הַל, אֲלֵא שְׂיִהְיוּ פְחוּתִין מִן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הכסף". (67) "מקצוע היא קרן זוית" (רבינו בפירוש המשנה, תמיד שם). (68) שם במשנה כת, א: "והרי המחטה נתונה במקצוע בין הכבש למזבח במערכו של כבש", "כלומר, באלכסון היא נתונה ממוצעת בין כבש למזבח בזוית הכבש אצל מקום שתכלה הכבש" (המפרש שם). (69) שם במשנה. (70) תוחב המחטה למחתת הגחלים, והיא מתמלאה מן הגחלים. (71) שם במשנה: "חותה את המאוכלות הפנימיות", "הן הגחלים המאוכלות היטב שבמזבח, שהרי הם באמצע האש" (רבינו בפירוש המשנה), והם בדשן, שכן נאמר (ויקרא ו, ג) "והרים את הדשן, אשר תאכל האש" (המפרש). (72) כשפניו לצד דרום העזרה ואחוריו לצד צפון, שהרי הכבש בדרומו של המזבח. (73) לצפון העזרה. (74) שם במשנה: "ירד הגיע לרצפה הפך פניו לצפון הולך במזרחו של כבש כעשר אמות", כלומר, לא היה מהלך בדרכו דרך מזרח ויוצא חוץ לעזרה, אלא הופך פניו לצפון העזרה, דהיינו דרום המזבח והולך במזרחו של כבש אצל הכבש בקרקע העזרה סמוך לכבש, והלך כעשר אמות מן הכבש ועדיין רחוק הוא מקום הכבש תופס בקרקע העזרה, כמפורש למעלה פ"ב מהל' בית הבחירה הי"ג. ואע"פ שנאמר (ויקרא ו, ג) "אצל המזבח" - למדו כן, שצריך שיהא רחוק מן המזבח עשרים אמה, ממה שנאמר (שם א, טז) "והסיר את מוראתו בנוצתה והשליך אותה אצל המזבח קדמה אל מקום הדשן", וקים להו לרבנן שאין השלכה פחותה מעשרים אמה, הרי שמקום הדשן רחוק מן המזבח עשרים אמה (המפרש). (75) למזרח. (76) שם במשנה. (77) שם, וראה למעלה פ"ו מהל' מעשה הקרבנות הכ"א. (78) שם, וראה להלן פ"ג הי"ב. (79) ראה למעלה הי"י.

יג. אחר שפירד זה שתפרם⁸⁰ רצעים⁸¹ אָחיו הפְּהִינִים⁸² וּמִקְדָּשֵׁי יְדִיָּהִם וּרְגָלֵיהֶם⁸³ בְּמַהְרָה⁸⁴, וְנוֹטְלִין אֶת הַמַּגְרָפוֹת⁸⁵ וְאֶת הַצְּנוּרוֹת⁸⁶ וְעוֹלִין לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ, וְכָל אֵיבָרֵי הָעוֹלוֹת וְאִמּוֹרֵי הַקְּרָבָנוֹת שֶׁלֹּא נִתְאַפְּלוּ כָּל הַלְּיָלָה מִחֲזִירִין אוֹתָם לְצַדֵּי הַמִּזְבֵּחַ⁸⁷. אִם אֵין הַצְּדָדִין מִחֲזִיקִין - סוֹדְרִים אוֹתָם בְּכֶשֶׁב כְּנֶגֶד הַסּוֹבֵב⁸⁸. וְאַחַר כֵּן גּוֹרְפִין אֶת הַדָּשָׁן בְּמַגְרָפוֹת מִפְּלֵ צַדֵּי הַמִּזְבֵּחַ⁸⁹, וּמַעֲלִין אוֹתוֹ עֲרָמָה עַל גְּבֵי הַתְּפוּחִים⁹⁰. וְגוֹרְפִין אוֹתָהּ הָעֲרָמָה בְּפִסְתָּר, וְהוּא כְּלֵי גְדוֹל שְׂמֵחֲזִיק לְתַדָּה⁹¹, וּמוֹרִידִין אוֹתוֹ לְמִטָּה⁹². וְכִרְגָלִים⁹³ לֹא הָיוּ מוֹרִידִין אוֹתוֹ, אֲלָא מִנִּיחִין הָעֲרָמָה גְבוּהָהּ פְּאֻמְצֵעַ הַמִּזְבֵּחַ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא נוֹי לְמִזְבֵּחַ⁹⁴.

(80) משנה, שם כת, ב. (81) לכך רצעים כדי שלא יהו הרבה ליד הכיור, שהוא בין האולם ולמזבח, בלי קידוש ידים ורגלים, אף-על-פי שאין איסור בכך (ראה למעלה פ"ז מהל' בית הבחירה ה"כ"א) - 'תפארת ישראל'. (82) הם אלה שעמדו אתו בפיס, וטבלו לפני כן. ולא היה בזה פיס, כיון שאין עבודה זו מוגבלת רק לכהן אחד אלא לכמה

(57) משנה, שם. וביארו בגמרא (שם כ:): משום שרבים המביאים קרבנות ברגל, לכן הקדימו ההרמה. (58) משנה, שם. וביארו בגמרא שם: משום "חולשא דכהן גדול", היינו שלא יצטרך להיות בהול ביום ולמהר עבודתו מבלי לנוח בין עבודה לעבודה.

יב. פִּיצֵד תּוֹרְמִין? מִי שֶׁזָּכָה לְתָרֵם⁵⁹ - טוֹבְלוֹ⁶⁰ וְלוֹבְשֵׁי⁶¹ בְּגָדֵי הַרְמָה⁶², וּמִקְדָּשֵׁי יָדָיו וּרְגָלָיו⁶³. וְאוֹמְרִים לוֹ⁶⁴: הִזְהַר שֶׁמָּא תִּגַּע בְּפָלֵי עַד שֶׁתִּקְדָּשׁ יָדֶיךָ וּרְגָלֶיךָ⁶⁵. וְאַחַר כֵּן לֹקַח הַמַּחְתָּה, וְשָׁל כֶּסֶף הַיְתָה⁶⁶. וְהִיא הַיְתָה נְתוּנָה בְּמַקְצוֹעַ⁶⁷, בֵּין כֶּבֶשׁ לְמִזְבֵּחַ, בְּמַעֲרָבוֹ שֶׁל כֶּבֶשׁ⁶⁸. וְנוֹטֵל אֶת הַמַּחְתָּה וְעוֹלָה לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ, וּמִפְּנֵי אֶת הַגְּחָלִים אֵילָף וְאֵילָף⁶⁹, וְחוֹתָה⁷⁰ מִן הַגְּחָלִים שֶׁנִּתְאַפְּלוּ בְּלֵב הָאֵשׁ⁷¹, וְיורד לְמִטָּה לְאַרְצֵךָ⁷². וְהוֹפֵךְ פְּנָיו לְצַפּוֹן⁷³, וּמְהַלֵּךְ בְּאַרְצֵךָ לְמִזְרַח הַכֶּבֶשׁ כְּמוֹ עֶשֶׂר אַמּוֹת כְּלָפֵי הַצְּפּוֹן⁷⁴, וְצֹבֵר אֶת הַגְּחָלִים שֶׁחֲתָה עַל גְּבֵי הָרִצְפָּה רְחוֹק מִן הַכֶּבֶשׁ⁷⁵ שֶׁלִּשְׁה טְפָחִים⁷⁶, בְּמַקּוֹם שְׁנוֹתַיִם מֵרֹאשׁ הָעוֹף⁷⁷ וְדִשּׁוֹן הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי וְהַמְּנוֹרָה⁷⁸. וְחֲתָה זֶה שֶׁחֲתָה בְּמַחְתָּה וּמוֹרִיד לְרִצְפָּה אֲצֵל הַמִּזְבֵּחַ הִיא הַמְצָוָה שֶׁל כָּל יוֹם⁷⁹.

(59) כלומר, מי שזכה בפיס (= בגורל) לתרום, ראה להלן פ"ד ה"ה. (60) כלומר, טובל לפני הפיס, ראה משנה תמיד כו, א: "מי שהוא רוצה לתרום את המזבח, משכים וטובל עד שלא יבא הממונה וכו' בא הממונה וכו' אמר להן מי שטבל יבא ויפיס, הפיסו מי שזכה זכה בו" (לחם-משנה ו'הר המוריה'), וראה למעלה פ"ה מהל' ביאת מקדש ה"ד, כי אין אדם נכנס לעזרה לעבודה וכו' עד שהוא טובל. (וייתכן כי כשם שביום הכיפורים, כשמחליף בגדיו, טובל הוא לפני הלבשה, אע"פ שכבר טבל מקודם (יומא לא:), כמו כן בנידון שלפנינו כשפושט בגדי כהונה ולובש בגדים (פחותים). (61) ראה להלן פ"ד ה"א, כי הכהנים המשתתפים בפיס היו לובשים לפני הפיס בגדי כהונה. (62) ראה למעלה ה"י. (63) כלומר, רוחץ ידיו ורגליו ממי הכיור, ראה משנה תמיד כת, ב: "קידש ידיו ורגליו מן הכיור". ובפירוש המשנה לרבינו שם, כתב: כי "דבר תורה הוא שאין קרבים למזבח ולא לשום דבר מן העבודות אלא לאחר קידוש ידים ורגלים, אמר רחמנא (שמות ל, יח-כ) בבואם אל אהל מועד (= ועשית כיור נחושת וכו' ורחצו אהרן ובניו ממנו את ידיהם ואת רגליהם בבואם אל אהל מועד ירחצו מים ולא ימותו או בגשתם אל המזבח לשרת להקטיר אשה לה' וכו'), וראה פ"ה מהל' ביאת המקדש ה"א. ושם הט"ז ביאר "כיצד מצות קידוש". וראה שם ה"י, כי מצוה לקדש ממי הכיור, ואם קידש מאחד מכלי השרת, הרי זה כשר. (64) "ראשי בית אב הזהירוהו כך" (תפארת ישראל' תמיד, שם). (65) משנה, שם כת, א: "ואע"פ שהוא יודע בדבר צריך להזהירו שהוא היה הולך יחיד ושמו ישכח ויגע ומתוך שמוהירין אותו הוא נזהר" (המפרש, שם). (66) שם במשנה (כת:): "נטל מחתת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְאֵין לְהוֹצֵאת הַדָּשָׁן לְחוּץ פִּיּוֹס⁹⁷, אֶלָּא פֶּל הַרוּצָה. וּמַעוֹלָם לֹא נִתְעַצֵּל פֶּהֶן מִלְהוֹצִיא אֶת הַדָּשָׁן⁹⁸.

95) אפילו אלו שלא עמדו בפיס, ולא טבלו. כי מה שאין כהן נכנס לעזרה אלא-אם-כן טבל, אינו אלא אם נכנס לעבודה (ראה למעלה פ"ה מהל' ביאת המקדש ה"ד), ואילו הוצאת הדשן מלמטה אל מחוץ לעיר אינה עבודה (ראה להלן הט"ו). 96) שכתוב (ויקרא ו, ד) "והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה", והוא בית הדשן שמחוץ לירושלים ושוורפין שם החטאות הנשרפות, שנאמר אצל פר כהן משיח (ויקרא ד, יב) "והוציא את כל הפר אל מחוץ למחנה אל שפך הדשן וכו' ישרף". 97) כלומר, אף כי מלאכה זו נעשתה על ידי כהן אחד, שהרי נאמר (שם ו, ד) "והוציא את הדשן" בלשון יחיד – לא היה על זה פיס, כיון שהוצאת הדשן אינה עבודה. ואם כי מעולם לא נתעצל כהן מלהוציא הדשן (ראה בסמוך) לא היו על זה קופצים רבים עד כדי סכנה (ראה יומא כב.). ומקור דין זה, ראה להלן בסמוך. ולמעלה הי"ג גבי דישון המזבח לא הוצרך רבינו להודיע כי לא היה שם פיס, מאחר שרבים מהכהנים היו עושים זאת, ראה למעלה שם, ובה"ה המוריה' כאן. 98) משנה, תמיד כט, א. כלומר, אף כי אינה עבודה, ראה להלן. ומכאן שלא היה על זה פיס.

טו. וְאֵף עַל פִּי שְׂאֵין הוֹצֵאתוֹ לְחוּץ עֲבוּדָה⁹⁹, אֵין בְּעֵלֵי מוֹמִין מוֹצִיאִין אוֹתוֹ¹⁰⁰. וְכִשְׁמוֹצִיאִין אוֹתוֹ לְחוּץ לְעִיר - מְנִיחִין אוֹתוֹ בְּמָקוֹם שְׂאֵין הַרוּחוֹת מְנַשְׁבוֹת בּוֹ בְּחֻזְקָה¹⁰¹, וְלֹא תְזַיְרִים¹⁰² גּוֹרְפִים אוֹתוֹ. וְלֹא יִפְזְרֶנּוּ שָׁם, שֶׁנֶּאֱמַר: וְשָׂמוּ - שְׂיִנְיָחֵנוּ בְּנַחַת¹⁰³. וְאִסוּר לְהִנּוֹת בּוֹ¹⁰⁴.

99) ראה למעלה ה"י. 100) יומא כג, ב. שלא כדברי רבי אליעזר, ראה למעלה שם. 101) למד כן ממה שנאמר להלן "ושמו, שלא יפזרו". 102) בדפוס רומי: "הזרמים", וכן הוא בפירושו המשנה בסוף מסכת תמיד: "ואמרו, ושמו – בנחת, ושמו – כולו, ושמו – שלא יתפור, רוצה לומר שלא יתן אותו בפני הרוח או בפני השטף" (וראה מה שכתב הגרי"ל הכהן מיימון זצ"ל במבוא לרמב"ם דפוס רומי, הוצאת מוסד הרב קוק עמ' 10-11). 103) כן הוא בפסחים כז, ב. אבל צריך עיון, שהרי פסוק זה נאמר בתרומת הדשן ולא בהוצאת הדשן, וכן הוא בפסחים שם, וכבר העיר על זה הראב"ד. 104) במעילה ט, א – נחלקו רב ורבי יוחנן, בענין נהנה מאפר תפוח שעל גבי המזבח, רב אמר אין מועלין בו, ורבי יוחנן אמר מועלין בו. וביארו שם בגמרא: לרב נעשה מצוותו, ולרבי יוחנן כיון שצריך בגדי כהונה בהוצאה – מועלין בו. ופסק רבינו כרב, שזהו נעשה מצוותו, ראה למעלה ה"י. ולפיכך כתב "ואסור ליהנות בו" ולא כתב שמועלים בו. וכן מדוקדקים דבריו בפ"ט מהל' פסולי המוקדשין הי"ג שכתב: "וכל הנשרפין כו' אפרם מותר, חוץ מדשן המזבח" – הרי שאין שם אלא איסור בלבד, ואילו בפ"ב מהל' מעילה לגבי תרומת הדשן, כתב

כהנים, וראה בה"ה המוריה' להלן הי"ד. 83) שנאמר (שמות ל, כ) "בבואם אל אהל מועד ירחצו וגו' או בגשתם אל המזבח", ובמשנה שם אמרו, שקידשו ידיהם ורגליהם מן הכיור. ורבינו לא הזכיר "כיור", לפי שאם קידש מאחד מכלי השרת כשר, ראה למעלה פ"ה מהל' ביאת מקדש ה"י. 84) ראה למעלה הערה פ. 85) "יעים להסיר את הדשן ולפנותו לתפוח" (המפרש, שם). 86) שפורין (רבינו בפירושו המשנה, שם) "להסיר את האברים" (המפרש, שם). 87) "כדי שלא יפסלו בלינה, שאין יכולין להקטירן עד לאחר שיקטירו אברי תמיד של שחרית, ואם לא שהיו סודרין על המזבח, היו נפסלין בלינה, אבל בראש המזבח אינם נפסלים בלינה" (המפרש, שם). 88) שם במשנה "אם אין צדדים מחזיקין, סודרים אותן בסוכב על הכבש", וכתב רבינו בפירושו המשנה, כי "מה שאמר בסוכב על הכבש, ענינו על הכבש כנגד הסוכב", וכן כתב כאן. אבל המפרש כתב: "סודרין בסוכב או על גבי הכבש". וכן הוא ביומא מה, ב. וב'סיפרא' צו פ"ב ה"ד. וגם על הכבש אין נפסלין בלינה שהכבש הרי הוא כמזבח לכל דבר. ולאחר שיסדרו את המערכות יחזירו האברים אל המערכה הגדולה, אחר שהקריבו אברי תמיד של שחר (המפרש, שם) וראה למעלה ה"ה. 89) שם במשנה. 90) שם במשנה, וראה למעלה ה"ז. 91) בתמיד פ"ה מ"ה: "ופסכתה היתה כלי גדול מחזקת לתוך וכו' ושלושה דברים היתה משמשת כופין אותה על גבי גחלים ועל השרץ בשבת, ומורידין בה את הדשן מעל גבי המזבח" (ראה להלן פ"ג ה"ו). ועל הפסוק (שמות כז, ג) "סירותיו", תרגם אונקלוס: "פסכתרותיה". "ולתך מדה מחזקת ט"ו סאה" (רבינו בפירושו המשנה, שם) וכל סאה היא ששה קבין (ראה פירושו המשנה לרבינו מנחות עו:). ואם כן "לתך" הוא תשעים קבים, שהם חצי כור (ראה בפירושו הרא"ש ורע"ב שם). 92) וזה נקרא "דישון מזבח" (ראה פירושו המשנה, תמיד כח:). ואילו "הוצאת הדשן" הוא מה שמוציא מלמטה אל מחוץ לעיר (ראה להלן הי"ד). ודעת הראב"ד בהשגות (למעלה ה"ז) שהוצאת הדשן היא בכל יום ויום, אבל רש"י (תולין צ). וה'תוספות' (יומא כז: ד"ה איכא דאמרי) והמפרש (תמיד פ"ב כח:). וכן בפירושו המיוחס לראב"ד שם, סוברים כי לא בכל יום היו מוציאין את הדשן מעל המזבח כ"אם רק כשרבה הדשן על גבי התפוח. וכדעת רבינו, ראה משנה למלך כאן. 93) במועדים (פירושו המשנה, וראה להלן). 94) משנה, תמיד שם: "וברגלים לא היו מדשנין אותו, מפני שהוא נוי למזבח" = "כשיש עליו דשן הרבה כדאמרו בעלמא (פסחים סה:). שבח הוא לבני אהרן שמהלכין עד ארכובותיהם בדם, כך שבח כשיש עליו דשן הרבה ונראה שלא עומד המזבח בטל" (המפרש, שם). והראב"ד שם פירש שלא היו מורידים הדשן ברגלים אלא בידים, עם המגרפות.

יד. פֶּל מִי שְׂיִרְצָה מִן הַפְּהָנִים⁹⁵ מְמַלֵּא מִן הַדָּשָׁן שֶׁהוֹרִידוֹ לְמִטָּה וּמוֹצִיא חוּץ לְעִיר לְשַׂפְּךָ הַדָּשָׁן⁹⁶.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(10) שנהרס. (11) כלומר, במקום שהיה המזבח קיים, והם דברי רב גידל בזבחים נט. אף על פי שלעניין דמים הכל מודים שצריך מזבח. (12) שקפצה בכח האש, מנחות כו: (13) שלמים וחשובים שבה" (רש"י במנחות שם). (14) למזבח. משום שנאמר (ויקרא ו, ג) "אשר תאכל האש את העולה על המזבח", ודרשו (מנחות שם, יומא מה: וזבחים פג:) "עיקולי עולה אתה מחזיר ואי אתה מחזיר עיקולי קטורת", שהיו על מזבח הזהב ופקעו ממנו.

ג. בעת שמקטירין הקטרת בהיכל בכל יום¹⁵ פורשין כל העם מן ההיכל ומבין האולם ולמזבח¹⁶, לא יהיה שם אדם עד שיצא זה שהקטיר הקטרת¹⁷. וכן בשעה שיקנס בדם חטאות הנעשות בפנים¹⁸ פורשים הכל מבין האולם ולמזבח עד שיצא. שנאמר: וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבואו לכפר בקדש וגומר - בגין אב לכל פפרה שבקדש שלא יהא שם אדם.

(15) אבל בקטורת של יום הכיפורים שהיא לפני ולפנים, בקודש הקדשים, אמרו בברייתא שאין צריך לפרוש אלא מההיכל שהוא קרוב לקודש הקדשים, אבל מבין האולם ולמזבח אין צריך לפרוש (כסף משנה). (16) ולמדו זאת ממה שנאמר (ויקרא טז, יז) "וכל אדם לא יהיה באוהל מועד בבואו לכפר בקודש עד צאתו", - "וכל אדם לא יהיה באוהל מועד, יכול אפילו בעזרה, תלמוד לומר באוהל מועד, אין לי אלא באוהל מועד שבמדבר, שילה ובית עולמים מנין, תלמוד לומר בקודש, אין לי אלא בשעת הקטרה, בשעת מתן דמים מנין, תלמוד לומר בבואו לכפר". (17) יומא שם: "אין לי אלא בכניסתו, ביציאתו מנין, תלמוד לומר (ויקרא שם) עד צאתו". (18) בהיכל, והוא דם פר כהן משיח ופר העלם דבר של ציבור ושעירי עבודה זרה.

ד. פיצוד סדר הקטרת הקטרת בכל יום? מי שזכה בדישון המזבח הפנימי נכנס¹⁹ בכלי קדש, וטני היה שמ²⁰, ושל זבב היה, ומחזיק קפים ויחצי. מניח הטני בארץ לפניו, וחותן בידיו האפר והפתחם שבתוף המזבח ונותן לתוף הטני, ובאחרונה²¹ מכבד²² את השאר לתוכו²³, ומניחה²⁴ שם בהיכל ויוצא²⁵. ומי שזכה בקטרת נוטל פלי מלא קטרת גדוש. וכסוי היה ל²⁶, ובתוף היה שמו²⁷. ונותן בתוף את הפף בקבד קטן²⁹, ואוחז הפף בידו, ונקנס עמו אהד במחתה של אש בידו³⁰.

(19) להיכל. (20) "לשון ושמת בטנא, דומה לסל ופיו רחב". (21) כלומר, אחרי שגמר כל החפינה, שאפשר שנשאר רק קצת שאינו ניתן לקבלו בחפניו. (22) כלומר, מטאטא אותם בדבר המיוחד לכך. (23) לתוף הטני. (24) לטני. (25) שם משנה ט: "נכנס ונטל את הטני והניחו לפניו והיה חופן ונותן לתוכו, ובאחרונה כיבד את השאר לתוכו והניחו ויצא". ואחרי זריקת דם התמיד ודישון

(שם הלכה יג), "דשן המזבח חציון בין קודם הרמת הדשן, בין אחר הרמה - מועלין בו".

~ יום חמישי כ' תשרי ~

פרק שלישי

(1) בו יבאר רבינו מצות הקטרת הקטרת על מזבח הזהב, וכמה מקטירים ממנה.

א. מצות עשה² להקטיר הקטרת על מזבח הזהב³ שבהיכל פעמים בכל יום: בבקר ובין הערבים, שנאמר: והקטיר עליו אהרן קטרת סמים. לא הקטירו בבקר - וקטירנו בין הערבים⁴, אפלו היו מזידין⁶. ואין מחזקין מזבח הזהב אלא בקטרת של בין הערבים⁷.

(2) על הכהנים. (3) שנאמר (שמות ל, א-ג) "ועשית מזבח מקטר קטורת וגו' וצפית אותו זהב טהור וגו'". והוא המזבח הפנימי שבהיכל. (4) וגומר: "בבוקר בבוקר בהיטיבו את הנרות יקטירנה, ובהעלות אהרן את הנרות בין הערביים יקטירנה". (5) כלומר, יקטיר קטורת של בין הערביים וכתנא קמא של ר' שמעון במנחות מט. במשנה. ודלא כר' שמעון (שם), שמקטיר בערב של הבוקר ושל בין הערביים. (6) אין הקטורת של הבוקר מעכבת את הקטורת של בין הערביים, ואף לר' שמעון (שם) שאמר: "אם היו מזידין ולא הקריבו כבש בבוקר לא יקריבו בין הערביים" - אין זה אלא בתמיד שהוא עולה ומצויות עולות במקדש לכן גזרו חכמים שלא יקריבו, חששו שמא יפגעו ולא יקריבו עוד, אבל בקטורת שאינה מצוייה אלא פעמיים ביום ועוד שהיא מעשרת - לא חששו שמא יפגעו ולא יביאו קטורת. (7) ובגמרא שם (ג). למדו זאת ממה שנאמר (שמות שם, ז) "בבוקר בבוקר בהיטיבו את הנרות יקטירנה". ואף כי רבינו סובר להלן הלכה יב, כי הטבת הנרות היא הדלקתם, אין זה אלא בנר שכבה, אבל נר שלא דלק מעולם והדליקו אין זה נחשב הטבה, וכן נשמע בדברי רבינו שם, שהרי כתב: "ומדליק נר שכבה והדלקת הנרות היא הטבתם". וראה בלחם משנה שם.

ב. פמה מקטירין ממנה בכל יום? משקל מאה דינרין⁸. ומשמים בבקר ומשמים בין הערבים⁹. מזבח שנעקר¹⁰ - מקטירין הקטרת במקומה¹¹. וקטרת שפקעה¹² מעל המזבח, אפלו קרטין שבה¹³ - אין מחזירין אותן¹⁴.

(8) כי משקל כל הקטורת בכל שנה הוא שלוש מאות ושישים ושמונה מנה, ומקטיר ממנה בכל יום מנה, שהם שס"ה מנים כנגד ימות החמה, ונשארו שלושה מנים שמהם מכניס כהן גדול מלוא חפניו ביום הכיפורים. (9) משנה יומא מג: "בכל יום מקריב פרס (=חצי מנה) בשחרית ופרס בין הערביים", משום שנאמר (שמות שם) "בבוקר בבוקר בהיטיבו את הנרות יקטירנה, ובהעלות וגו' בין הערביים יקטירנה", אם כן חציו בבוקר וחציו בין הערביים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וּמִשְׁתַּחֲוֶה וַיִּזְעַא⁴⁸. וְזֶה שְׁפִידוֹ הַכֶּף נוֹטֵל אֶת הַבָּזֶץ מִתּוֹךְ הַכֶּף⁴⁹ וְנוֹתְנוֹ⁵⁰ לְאוֹהֲבוֹ אוֹ לְקָרוֹבוֹ⁵¹. וְרוֹאֶה, אִם נִתְפָּזֵר מִן הַקְּטֹרֶת מְעַט בְּכֶף - אוֹהֲבוֹ אוֹ קָרוֹבוֹ נוֹתֵן לוֹ⁵² לְתוֹךְ חֲפִנָיו זֶה שְׁנֵתְפָּזֵר עִם הַקְּטֹרֶת שְׁבִיבָה⁵³, וּמִשְׁתַּחֲוֶה וַיִּזְעַא⁵⁴.

44) ראה שם פרק ו משנה א: "החלו עולים במעלות האולם, מי שזכו בדישון מזבח הפנימי והמנורה היו מקדימים לפניהם". ורבינו לא הזכיר כאן את זה שזכה בדישון המנורה, מפני שאינו מדבר כאן אלא בעבודה שעל מזבח הפנימי. (45) שם במשנה. כלומר, נכנס להיכל ונוטל את הטני שהשאיר שם כשיצא לאחר שדישן את המזבח. (46) "כעבר שמשמש את רבו וגמר עבודתו ונוטל רשות ויזא". (47) כלומר, מציע ופורש אותם על המזבח שלא יהיו משופעים כדי שלא יפול הקטורת אחר שיניחם. (48) כי עתה גמר עבודתו. (49) כי הבזך היה בתוך הכף. (50) לבזך. (51) "שבא לשם עימו לצורך כך". (52) כלומר, אוהבו וקרובו, נותן לו, למקטיר. (53) שם במשנה ג: "מי שזכה בקטורת היה נוטל את הבזך מתוך הכף ונותנו לאוהבו או לקרובו, נתפזר ממנו נותנו לו בחפניו". כלומר, אוהבו וקרובו נותן בחפניו של המקטיר את כל הקטורת, גם מה שנשאר בבזך וגם מה שנתפזר לתוך הכף. (54) במשנה לא הזכיר כאן שמשתחוה ויזא, אבל פשוט הוא, לפי שכל אדם אסור להיות שם בהיכל ובין אולם למזבח בשעה שמקטיר עד שיצא המקטיר, לכן כשגמר מעשהו השתחוה ויזא.

ח. וְאוֹמְרִין לְזֶה הַמְּקַטֵּיר⁵⁵: הַזֶּהר שְׁלֵא תִתְחַיל מִלְּפָנָיו, שְׁלֵא תִפְגֹּד⁵⁶. וּמִתְחַיל וּמִשְׁלִיף הַקְּטֹרֶת עַל הָאֵשׁ בְּנֶחֱת פְּמִי שְׁמֵרְקָד סֶלֶת עַד שֶׁתִּרְדֵּד עַל פֶּל הָאֵשׁ.

55) שלא הקטיר מעולם, לכך לפני שנכנס להקטיר למדוהו להזיזה. (56) כלומר, המקטיר עומד במזרחו של המזבח ומלמדים אותו להתחיל בפנים, במערב, ולהמשיך למזרח, שאם יתחיל לפניו במזרח, וימשיך בפנים למערב – ייכווה.

ט. וְאִין הַמְּקַטֵּיר מְקַטֵּיר עַד שֶׁהִמְמַנֶּה⁵⁷ אוֹמֵר לוֹ הַקְּטֵר. וְאִם פִּהָן גְּדוֹל הוּא⁵⁸ - אוֹמֵר לוֹ הַמְּמַנֶּה: אִישִׁי פִּהָן גְּדוֹל, הַקְּטֵר⁵⁹. וְאַחַר שְׁאוֹמֵר יִפְרְשׂוּ פֶל הָעַם⁶⁰, וְיִקְטֵר הַמְּקַטֵּיר וַיִּשְׁתַּחֲוֶה וַיִּזְעַא.

57) לדעת רש"י (יומא כח.) הוא הסגן, ולדעת התוספות מנחות ק. דיבור המתחיל אמר, הוא הממונה על הפייסות. (58) המקטיר. (59) משום דרך של כבוד. (60) מן ההיכל ומבין האולם ולמזבח.

י. דִּשּׁוֹן הַמְּנוֹרָה וְהַטֹּבֶת הַגְּרוֹת בְּבִקְר וּבִין הָעַרְבִים - מִצְוֹת עֲשֵׂה, שְׁנֵאָמַר: יַעֲרֵף אֹתוֹ אֶהְרֵן וּבְנָיו⁶¹. וְהַדְּלִקַת הַגְּרוֹת דּוּחָה אֶת הַשֶּׁבֶת⁶² וְאֶת הַטְּמֵאָה⁶³ בְּקָרְבָּנוֹת שְׁקִבּוּעַ לְהֵן זְמַן, שְׁנֵאָמַר: לְהַעֲלֵת גֵּר תְּמִיד.

המנורה, היה מוציאו ומניחו אצל המזבח החיצון במקום הדשן. ועשו כן מפני הנס שהיה בזה, שדישון מזבח הפנימי ודישון המנורה היו נבלעים במקומם, ובכדי שלא להטריח, בכיכול כלפי מעלה, לעשות הנס פעמיים, כרכו את שניהם ביחד. (26) לאותו כלי. ומה ששינונו שם בפרק ז משנה ב "והכף וכסויו", הכוונה למטוטלת. (27) של הכלי הנ"ל. (28) והוא דומה לתרקב גדול ומחזיק שלושה קבין, ומשל זהב היה. (29) במשנה שם: "וכיסוי היה לו וכמין מטוטלת היה עליו מלמעלה", ופירש רבינו שם: "שהיו ממלאין הבזך קטורת, ומכסים במכסה, ונותנין על המכסה מלמעלה מפה קטנה". הרי ששני כיסויים היו: האחד, הכיסוי שהיה לו לבזך, והשני המטוטלת. (30) הוא זה שזכה בתרומת הדשן, שזוכה גם בזה.

ה. וְכִיצַד חוֹתָהּ? זֶה שְׁזָכָה בְּמִחְתָּהּ³¹ לִזְכָּח מִחְתָּהּ שֶׁל כֶּסֶף³² וְעוֹלָה לְרֵאשׁ הַמִּזְבֵּחַ³³, וּמִפְּנֵה אֶת הַגְּחָלִים אֵילֶף וְאֵילֶף, וְנוֹטֵל מִן הַגְּחָלִים³⁴ שְׁנֵתְפָּזְרוּ בְּמַעֲרָכָה שְׁנֵיהֶם, וַיִּוֹרֵד³⁵ וּמַעֲרָן³⁶ לְתוֹךְ מִחְתָּהּ שֶׁל זָהָב³⁷. אִם נִתְפָּזְרוּ מִן הַגְּחָלִים פְּמוֹ קָב אוֹ פָּחוֹת³⁸ - מִכְּבָדָן לְאִמָּה³⁹. וּבְשֶׁבֶת⁴⁰ כּוֹפֶה עֲלֵיהֶן הַפְּסִכְתָּר⁴¹. וְאִם נִתְפָּזֵר יָתֵר עַל קָב - חוֹזֵר וְחוֹתָהּ⁴².

31) כלומר, זה שזכה בתרומת הדשן. (32) של ארבעה קבין. (33) החיצון. (34) היינו שלושה קבים גחלים. (35) מעל המזבח. (36) מריקן. (37) מחתה של זהב בת שלושת קבין (יומא ג: במשנה). שתהא מלאה, שזוהו כבוד של מעלה. ולא היה חותה בשל זהב שמה תתקלקל, והתורה חסה על ממונו של ישראל. ולא היה מריקה לתוך של זהב, בהיותו למעלה על גבי המזבח, לפי שהמחתה של זהב הייתה מלאה, וחששו שמה יתפזרו ברדתו בשיפוע הכבש. (38) משנה בתמיד שם: "נתפזר ממנו קב גחלים (ו) היה מכבדן לאמה". (39) כלומר, לאמת המים שבעזרה שלא ייכוו בהן הכהנים, שהולכין יחפין ואין כאן איסור כיבוי גחלת של המזבח – כיוון שניתקה למצוה אחרת. (40) שאסור לכבות. (41) והוא כלי גדול שמחזיק לתך. (42) כן נראה מלשון המשנה "כקב", הרי שרק אם נתפזרו קב עדיין שם "מליאה" עליה, אבל ביתר מכן, אין זו מליאה.

ו. שְׁלֹשָׁה דְבָרִים הֵיךְ הַפְּסִכְתָּר מְשַׁמֵּשׁ: כּוֹפִין אוֹתוֹ עַל הַגְּחָלִים וְעַל הַשְּׂרָץ בְּשֶׁבֶת⁴³, וּמוֹרִידִין בוֹ אֶת הַדֶּשֶׁן מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ.

43) השרץ שנמצא בעזרה וחוששין שמה יגע בו אדם, כופין עליו הפסכתר, ואין מוציאין אותו בשבת משום איסור מוקצה, שיש שבות שאסרוהו גם במקדש, כמו שאמרו גבי לחם הפנים.

ז. וּמְקַדִּים לְפָנֵיהֶם זֶה שֶׁדִּשְׁוֹן הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי⁴⁴ וְנוֹטֵל הַטְּנֵי שְׁבוֹ דִּשּׁוֹן הַמִּזְבֵּחַ⁴⁵ וּמִשְׁתַּחֲוֶה וַיִּזְעַא⁴⁶. וְזֶה שְׁפִידוֹ הַמִּחְתָּה צוֹכֵר אֶת הַגְּחָלִים עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי, וּמְרַדְּדִין⁴⁷ בְּשׁוּלֵי הַמִּחְתָּה,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ' תשרי - ספר עבודה - הל' תמידין ומוספין קכט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שאמרו בתמיד פרק ג משנה ט "שמדליקין מן הדולקים" (ראה בראב"ד) אין המדובר שם בנר מערבי (לחם משנה). (73) ואינו יכול להדליק בנר אחר משום בזיון.

יד. וכיצד מדליקין? מושף הפתילה עד שמדליקה ומחזירה⁷⁴. לפי שהנרות קבועים בפנורה, ואינו יכול להדליק בגר אחר⁷⁵ משום בזיון⁷⁶.

(74) כי הפתילות היו ארוכות. (75) כלומר, להדליק נר מנר על ידי נר של חולין. (76) שמדליק נר של חולין מנר של מנורה.

טו. כל הפתילות⁷⁷ שאסור להדליק בהן בשבת - אסור להדליק בהן במקדש בפנורה⁷⁸; שונאמר: להעלות נר תמיד - שתהא שלהבת עולה מאליה⁷⁹.

~ נקודות משיחות קודש ~
"... שתהא שלהבת עולה מאליה."

ובפנימיות העניינים יש ללמוד הוראה, שלעולם אין לאדם להישאר במצב של תלמיד ומקבל, אלא צריך להיות בבחינת שלהבת העולה מאליה, כמו תלמיד אמיתי שקיבל שכלו של הרב באופן שיכול אח"כ ללמוד בעצמו. וכמו שהוא בקו של תורה, כך הוא בלימוד דרך בעבודת ה', שהשלמות היא שעובד את ה' בכח עצמו. וכן הוא בעניין גמ"ח, שבזה צריך להיות תלמידו של הקב"ה "מה הוא נקרא רחום, אף אתה היה רחום", "מה הוא גומל חסדים, אף אתה גמול חסדים", שגם בזה צריכה להיות "שלהבת עולה מאליה", ובנוסף יהיה בזה גם העניין ש"אדם רוצה בקב שלו כו".

(על-פי "יין מלכות" ספר עבודה סימן מג מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(77) בשבת כא. "תני רמי בר חמא פתילות שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת, אין מדליקין בהן במקדש, משום שנאמר (שמות כז, כ) להעלות נר תמיד, הוא תני לה והוא אמר לה כדי שתהא שלהבת עולה מאליה ולא שתהא עולה על ידי דבר אחר". (78) אבל שלא במנורה, כגון בשמחת בית השואבה מותר להדליק בפתילות של בלאי מכנסי כהנים ומהמייניהם שיש בהם הרבה צמר, אף על פי שבשבת אסור להשתמש בפתילות של צמר. (79) פרט לאלה שאינן עולות אלא על ידי תיקון.

טז. לא יהיה מטיב כל הנרות בפעם אחת, אלא מטיב חמשה נרות ומפסיק, ועושים עבודה אחרת, ואחר כך נכנס ומטיב השנים, כדי להגיש את כל העזרה.

יז. כל נר שפכה - מדליקין אותו מנר אחר מהן, כמו שבארנו. וכיצד סדר ההטבה? זה שזכה בדשון הפנורה נכנס⁸⁰ וקלי בידו, וכזו שמו, ושל זהב היה,

(61) וגומר: "מערב עד בוקר לפני ה', חוקת עולם לדורותם מאת בני ישראל". (62) שיותר להדליק בשבת. (63) שיותר להדליק גם בטומאה, וכגון שנטמא הנרות או הכהנים.

יא. וכמה שמן הוא נותן לכל נר? חצי לג שמן. שונאמר: מערב עד בקר⁶⁴ - תן לו פמדה שיהיה דולק מערב עד בקר. ואין מחזקין את המנורה אלא בהדלקת שבועה גרותיה בין הערבים⁶⁵.

(64) ברייתא שם פט. "מערב עד בוקר, תן לה מידתה שתהא דולקת והולכת מערב עד בוקר וכו' ושיערו חכמים חצי לוג מאורתא (=מערב) ועד צפרא (=בוקר)", כלומר, אפילו בלילה ארוך כלילי טבת, שיערו חכמים, שאין צריך יותר מחצי לוג מערב עד בוקר. (65) ולמדו זאת ממה שנאמר (שמות ל, ז) "בבוקר בבוקר בהיטיבו את הנרות יקטירנה", - ו"אי לאו דעבד הדלקה מאורתא, הטבה בצפרא מהיכא?" הרי שחינוך המנורה - בין הערביים.

יב. מהו דשון המנורה? כל נר שפכה - מסיר הפתילה וכל השמן שפגרו⁶⁶ ומקנהו⁶⁷, ונותן בו פתילה אחרת ושמן אחר במדה, והוא חצי לג⁶⁸. וזה שהסיר משליכו במקום הדשן אצל המזבח עם דשון המזבח הפנימי⁶⁹ והחיצון, ומדליק נר שפכה. והדלקת הנרות היא הטבתם. ונר שפכו שלא קבה - מתקנו⁷⁰.

(66) שכיוון שכבו, הרי הם כדשן, ואינם ראויים עוד. (67) לנר. (68) שם בגמרא: "איבעיא ליה ר' זריקא, כשהוא נותן בה שמן כמדה ראשונה (דהיינו חצי לוג) או כמי שחסרה. אמר ר' ירמיה פשיטא דכמידה ראשונה, דאי כמה שחסרה מנא ידעינן מאי חיסר". (69) "שני בתי דשנן היו שם אחד במזרחו של כבש ואחד במזרחו של מזבח, זה שבמזרחו של כבש, שם היו נותנין מוראת העוף ודישון מזבח הפנימי והמנורה". (70) כלומר, "הטבה" היא הדלקת נר שכבה, או תיקון נר שלא ככה, אבל הדלקת נר שלא הודלק מעולם, אין זה נחשב להטבה, כי אם להדלקה.

יג. נר מערבי⁷¹ שפכה - אין מדליקין אותו אחר דשונו אלא ממזבח החיצון⁷²; אבל שאר הנרות, כל נר שפכה מהן - מדליקו מנר חברו⁷³.

(71) הוא הנר האמצעי שבמנורה והמנורה עמדה ברוחב הבית, בין הצפון ובין הדרום. ומה שכתב רבינו בפירוש המשנה (תמיד פרק ג משנה ט) כי נר מערבי הוא הנר הראשון - לא כתב כן אלא לפי דעת משנה זו הסוברת כמאן דאמר שהמנורה עמדה לאורך הבית בין המזרח והמערב, אבל לפי מה שפסק רבינו (שם הלכה יב) שעמדה בין הצפון והדרום - נר המערבי הוא האמצעי, וראה לחם משנה כאן. (72) ולמדו כן ביומא מה: ממה שנאמר (ויקרא ו, ו) "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה" "אש תמיד" שאמרת לך (הוא של מנורה, שנאמר בה (שמות כז, כ) "להעלות נר תמיד"), לא תהא אלא בראשו של מזבח החיצון" ומה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

או נולד לו מום, ומנו פהן אחר תחתיו - לא יביא חצי עשרון מביתו ולא חצי עשרון של ראשון; אלא מביא⁹³ עשרון שלם וחוצהו, ומקריב מחצה⁹⁴ ומחצה אבד⁹⁵.

(92) כהן גדול. (93) מביתו. (94) משום שנאמר (ויקרא ו, יג) "מחציתה בבוקר ומחציתה בערב" ומהאיות היתירה של "ו" מחציתה, למדו ש"מחצה משלם הוא מביא ומקריב, הא כיצד? מביא עשרון שלם וחוצהו". וחזן מזה מביא עוד עשרון שלם לחינוכו. (95) "אבד" היינו שאינו ראוי לכלום, לא להקריב ולא להשתמשות אחרת.

(כא). נמצאו שני חצאים קרבין⁹⁶, ושני חצאין אבדין⁹⁷. ואלו שני החצאין האבדיים - מניחין אותן⁹⁸ עד שתעבר צנתן⁹⁹, ויוצאין לבית השרפה¹⁰⁰. וכן אם אבד או נטמא החצי של בין הערפים¹⁰¹. והיכן שורפין אותן? בעזרה.

(96) מחצית של הכהן הקודם ומחצית של הכהן שבא אחריו. (97) המחצית הנשארת של הכהן הראשון והמחצית הנשארת של הכהן שבא במקומו. (98) מנחות שם: "תני תנא קמיה דרב נחמן מחצה ראשון ומחצה שני תעובר צורתן ויצאו לבית השריפה". (99) כלומר, יניח אותן עד שיתקלקלו או עד שייפסלו בלינה, ואחר כך ישרפו, אבל בלי עיבור צורה אסור לשרפן, שמכיוון שהפסול אינו בסולת עצמה, הרי אם ישרפן הוא מבזה קדשים, אבל אחר שעובר צורתם הרי נפסל גם הסולת עצמו ואין זה מבזה קדשים. וביארו בגמרא שם: שהמחצה הנשארת מן הכהן הראשון בוודאי טעונה עיבור צורה, שהרי מקודם הייתה ראוייה להקריבה, אלא אפילו המחצית הנשארת מהכהן השני שלכתחילה הופרשה לשריפה - גם היא צריכה עיבור צורה, שהרי לא היה ידוע בתחילה איוו מחצית תקרב ואיוו תישאר ותשרף. (100) היינו, בעזרה. (101) מביא הכהן הגדול עשרון שלם מביתו וחוצהו ומקריב מחצה, והמחצה השנייה וכמו כן המחצה שנטמאה יצאו לבית השריפה, אלא שזו השנייה תעובר צורתה. אבל זו שנטמאה, שפסולה בגופה, תישרף מיד.

כב. מת פהן גדול בשחרית אחר שהקריב חצי העשרון ולא מנו פהן אחר - מביאין היורשין עשרון שלם¹⁰² עבור פפרתו¹⁰³ ועושיין אותו חבתין, ושלמה היתה קרבה¹⁰⁴. מת פהן גדול קדם שיקריבו בבקר ולא מנו פהן אחר - מקריבין אותו עשרון שלם בבקר ועשרון שלם בין הערפים¹⁰⁵. ואין כופלין שמנה ולבונתה, אף על פי שנקפלה הסלת; אלא מפרישין להם שלשה לגי שמן וקמץ לבונה, לג ומחצה שמן וחצי קמץ לבונה - לעשרון של בקר, ולג ומחצה שמן וחצי קמץ לבונה - לעשרון של בין הערפים.

(102) ולמדו זאת ממה שנאמר (ויקרא ו, טו) "והכהן המשיח

דומה לקיתון גדול. מדשן בו את הפתילות שפכו ואת השמן הנשאר בנר, ומטיב חמשה גרות, ומניח הפזו שם לפני המנורה על מעלה שניה משלש מעלות שלפניה⁸¹, ויוצא. ואחר כך⁸² נכנס ומטיב שני הגרות, ונוטל הפזו בידו ומשתחוה ויוצא.

(80) כי נכנס ביחד עם זה שזכה בדישון מזבח הפנימי, וכאן לא הזכיר אלא מה ששייך לעבודת המנורה. (81) כי "אבן הייתה לפני המנורה ובה שלוש מעלות (=דרגות) שעליה כהן עומד ומטיב את הנרות ומניח עליה כלי שמנה ומלקחיה ומחתותיה בשעת הטבה". (82) אחר שנעשו העבודות, המפורטות להלן פרק ו הלכות גיד.

יח. חבתי פהן גדול⁸³ - מצות עשה להקריבין בכל יום מחצה בבקר עם תמיד של שחר⁸⁴ ומחצה בין הערפים עם תמיד של בין הערפים⁸⁵. ולישתן ואפיתן דוחין את השבת⁸⁶ ואת הטמאה⁸⁷, ככל קרבן שקבוע לו זמן; שנאמר: תפיני - שתהא נאה ולא תאפה מפערכ⁸⁸. ועוד, אם תאפה מפערכ - תפסל בלינה⁸⁹; שהמרחשת מפלי הקדש היא, כמו שבארנו.

(83) המנחה שמקריב כהן גדול בכל יום נקראת חביתין. (84) שנינו במשנה יומא לא: שמקריבים את איברי התמיד, ואחרי כן את החביתין, ואחרי כן את היין (של מנחת התמיד), "ואברים [קודמים] למנחה ומנחה לחביתין וחביתין לנסכים". הרי שהחביתין קרבים עם תמיד של שחר. (85) נלמד מחביתין של בוקר, שהם תמיד של שחר, שהוא הדין לחביתין של ערב, שהם עם תמיד של בין הערביים. (86) משנה צו. "ודוחות את השבת וכו' כלל אמר רבי עקיבא כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת וכו' ושאי אפשר לה לעשותה מערב שבת, דוחה את השבת". (87) מנחות נ: "דברי ר' ישמעאל תנא תעשה ואפילו בשבת, תעשה ואפילו בטומאה" והיינו כשנטמאה כל הסולת, ואין סולת אחרת, או שנטמאו כל הכהנים, אבל אם נטמא רק הסולת של החביתים או נטמא רק הכהן הגדול, - מביאים עשרון אחר וממנין כהן אחר. (88) במנחות שם: מנא הני מילי, אמר רב הונא תופיני תאפינה נאה ואי אפי לה מאתמול אינשפה לה (=נפוחה ברוח - רש"י). (89) שם נא. "רבא אמר על מחבת (שם) מלמד שטעונה כלי, ואי אפי לה מאתמול איפסל ליה בלינה".

יט. טחינת סלתן והרקדן - בחוץ⁹⁰, ואינן דוחין את השבת⁹¹.

(90) לעזרה ככל המנחות. אבל לישתן ועריכתן ואפיתן בפנים העזרה. (91) משנה מנחות צו. "טחינתן והרקדתן אינו דוחה את השבת, כלל אמר רבי עקיבא כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת אינה דוחה את השבת ושאי אפשר וכו'".

כ. פהן⁹² שהקריב מחצה בשחרית, ומת או נטמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הלכה יא. (10) כרב ששת ביומא כד: ולא כרב נחמן, לפי שהלכה כרב ששת באיסורים לגבי רב נחמן (לחס-משנה). וטעמו של רב ששת, נאמר שם בגמרא "דאי אמרת בבגדי חול, אגב חביבותיה מיקרו ועבדי" (עבודה בבגדי חול, אותן שזכו לפייס - רש"י). וראה בפירוש המשנה לתמיד פ"ה משנה ג. (11) יומא כה. ותוספתא יומא וסוכה שם: "לשכת הגזית כמין בסילקי (= בית גבוה שעל עלייה - רש"י) גדולה היתה, פייס במזרח וזקן יושב במערבה, וכהנים מוקפין ועומדין כמין בכוליאיר (= עיגול - רש"י) והמומנה בא ונוטל מצנפת מראשו של אחד מהן, ויודיען שממנו פייס מתחיל". ורבינו השמיט מה שאמרו "וזקן יושב במערבה", וראה בלחם-משנה. (12) בעיגול. (13) מיד, לפי שגנאי הוא בלא מצנפת, ועיין תוספות יומא שם ד"ה והא. וראה בפירוש המשנה לתמיד שם. (14) להלן הלכה ג.

ב. ויוצאין לעבודה אנשים שעובדין בוי"ט. ושאר הפהנים¹⁶ מוסרין אותן לחזנין¹⁷, ומפשיטין אותן את בגדי הקדש¹⁸, ולא היו מניחין עליהן אלא המכנסים בלבד¹⁹, עד שלובשין בגדי חל, וחזירין ופושטין את המכנסים של קדש²⁰, ומחזירים החזנים את הפלים לחלונות²¹.

(15) כלומר, אלו הכהנים שזכו בפייס, יוצאין לעבוד עבודת הקודש בבגדי הקודש הלבושים בהם. (16) שלא זכו בפייס. (17) משנה בתמיד שם. והם השמשים של המקדש (פירוש המשנה שם), הממונים להלביש את הכהנים (רא"ש שם). וראה שקלים פ"ה משנה א. (18) בתמיד שם: "מסרום בלבד". ולפי דברי רב ששת (יומא כה. ראה למעלה), שהיו מלובשים בגדי קודש בעת הפייס, כוונת דברי המשנה שהפשיטום את בגדי הקודש שהיו לבושים בהם. (19) משום צניעות (רא"ש שם). (20) כן כתב רבינו גם בפירוש המשנה שם. וכן הוא לפי פירושו של הרא"ש שכל עיקר השאירם במכנסים לאחר הפייס, אינו אלא שלא יעמדו ערומים. ואם כן, לאחר שלבשו בגדי חול, עליהם לפשוט את המכנסים הנ"ל. (21) בתמיד שם: "וחלונות היו שם, וכתוב עליהם תשיש הכלים". וראה למעלה פ"ה מהלכות כלי המקדש הלכות ח"ט כי ששה ותשעים חלונות היו במקדש להניח בהן הבגדים, ולכל משמר היו ארבעה חלונות: למכנסים ולאבנטים למצנפת ולכותנות, ועל כל אחד היה כתוב שם המשמר ושם הבגד הנמצא שם.

ג. פיצד מפסיין? עומדין בהקפה²², ומספמיין על מנין - שמונים, מאה, או אלה, או פל מנין שפסימו עליו²³. והממנה אומר להם הצביעו²⁴, והן מוציאין אצבעותיהן אחת או שתיים²⁵. ואם הוציא שלש²⁶ - מונין לו שלש²⁷. ואין מוציאין גודל במקדש, מפני הרמאים²⁸; שהגודל קצר ונות להוציא ולקפות²⁹. והמוציא גודל - אין מונין אותו³⁰. ומתחיל הממנה למנות מן האיש הידוע שהסיר מצנפתו תחלה³¹, וממנה על אצבעותיהן³²,

תחתיו מבניו יעשה אותה". (103) כלומר, במקומו, מה שהוא היה צריך להביא, מביאים יורשיו תחתיו. (104) שם במשנה. ואמרו שם בבבויא "יכול יקריבנה חצאין תלמוד לומר (שם) "אותה", כולה ולא חצייה, דברי רבי יהודה". (105) וראה בתוספתא הטעם דשלימה הייתה קריבה בין בבוקר בין בערביים שנאמר (שם) "כליל תקטר".

פרק רביעי

(1) יבאר בו דיני הפייסות.

א. פל העבודות האלו שעושין בכל יום³ - בפייס⁴ היו עושין אותן. וכיצד היו עושין? פל פהני פתי אבות⁵ של יום⁶ נכנסין ללשכת הגזית⁸ אחר שיעלה עמוד השחר⁹, ומלפשיין הן בבגדי פהנה¹⁰, והממנה שעל הפייסות עמהן¹¹, והן עומדין בהקפה¹², והממנה נוטל מצנפת מעל ראשו של אחד מהן ומחזירה¹³, והוא האיש שמתחילין למנות ממנו ומפסיין כמו שיתבאר¹⁴.

(2) הכהנים. (3) כלומר, קרבנות ציבור הקבועים בכל יום. אבל קרבנות יחיד, לא היה בהם פייס (רש"י ביומא כו: ד"ה אם רצה). וראה משנה-למלך להלן הלכה ט, והר המוריה. (4) בגורל. ומקור הדבר ביומא כב. במשנה "בראשונה כל מי (= כל כהן) שרוצה לתרום את המזבח תרום, ובזמן שהן מרובין, רצין ועולין בכבש, כל הקודם את חבירו בארבע אמות זכה, ואם היו שניהם שוין, הממונה אמר להן והצביעו וכו' מעשה שהיו שניהן שוין ורצין ועולין בכבש, ודחף אחד מהן את חבירו, ונפל ונשברה רגלו, וכיון שראו בית-דין שבאין לידי סכנה, התקינו שלא יהיו תורמין את המזבח אלא בפייס". (5) ראה למעלה פ"ד מהלכות כלי המקדש הלכה ג, כי "בימי שמואל חלקם (לכהנים) הוא ורוד המלך לארבעה ועשרים משמר". ו"כל ראש משמר מחלק משמרו לבתי אבות, עד שיהיה כל בית אב ואנשיו עובד ביום אחד מימות השבת (= השבוע), והאחד ביום של אחריו" (שם הלכה יא). (6) אין כוונת רבינו לומר ששני בתי אבות יעבדו ביום אחד (כמפורש בתוספתא תענית פ"ב "כל משמר שיש בו ז' בתי אבות, כל אחד ואחד מקריב יום א'. ומשמר שיש בו ח' בתי אבות, ו' מקריבין ו' ימים, כל אחד יום אחד, ושנים מקריבין יום אחד"), שהרי למעלה בהלכות כלי המקדש שם כתב רבינו כי כל בית אב עובד יום אחד מימות השבת, והאחר ביום של אחריו, אלא הכוונה לכהני בתי אבות של כל יום ויום, אבל ביום אחד אין אלא בית אב אחד, ראה בהר המוריה. (7) יומא כה. בבבויא. וראה בתוספתא שם פ"א, ותוספתא סוכה פ"ד. וראה פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה יז. (8) שהיתה בצפון העזרה. וחציה בקודש וחציה בחול, ובה היתה סנהדרי גדולה יושבת (פ"ה מהלכות בית הבחירה שם). ולא עשו את הפייס בעזרה עצמה, לפי שגנאי הוא לעמוד אפילו שעה קלה בעזרה בראש מגולה. ועיין תוספות יומא שם ד"ה והא. (9) שאז מתחיל זמנה של תרומת הדשן, שהפייס הראשון היה עליה (להלן הלכה ה). וראה למעלה פ"ב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(30) כלומר, אין מונין את האגודל, אבל האצבע שהוציא אתו – מונין לו. ונגם זה מתאים למה שכתב בתשובה, הובא למעלה, שמה שאמרו בברייתא ראשונה, שאין מוציאין שתיים, ואם הוציא שתיים, אין מונין לו אלא אחת, היינו במוציא אגודל ואצבע, שאין מונין אלא אצבע, ולא גודל. (31) ראה למעלה הלכה א. (32) בירושלמי (יומא פ"ב הלכה ב) אמרו שהוא מהלך לימינו של האיש הידוע, וראה להלן הלכה ו.

ד. וְלָמָּה מוֹנֵה הַמִּנְיָן שֶׁהִסְפִּימוּ עֲלָיו עַל הָאֲצָבָעוֹת שֶׁהוֹצִיאוּ, וְלֹא הָיָה מוֹנֵה עַל הָאֲנָשִׁים עֲצָמָן? לְפִי שְׂאִסּוֹר לְמִנּוֹת יִשְׂרָאֵל אֲלֵא עַל יְדֵי דָבָר אַחֲרָיִם, שְׂנֵאָמַר: וַיִּפְקְדֵם בְּטַלְאִים.

(33) שם כב: "ונמנינהו לדידהו. מסייע ליה לרבי יצחק, דאמר רבי יצחק אסור למנות את ישראל אפילו לדבר מצוה, דכתיב וכו' וישמע שאל את העם ויפקדם בטלאים".

ה. אַרְבַּעַה פִּסּוֹת הָיוּ מְפִיטִין בְּכָל יוֹם³⁴ בְּשַׁחֲרִית³⁵. הַפִּסֵּי הָרֵאשׁוֹן - מִי תוֹרֵם אֶת הַמְּזֻבָּח³⁶. הַפִּסֵּי שֵׁנִי וְזָכָה מִי שֶׁזָּכָה לְתוֹרֵם, וְהוּא מְסַדֵּר אֶת הַמַּעֲרָכָה, וְהוּא מַעֲלָה שְׁנֵי גִזְרֵי עֲצִים³⁷ לְמִזְבֵּחַ, וְהוּא מְכַנֵּס מִחֲתָה מְלֵאָה אֲשֶׁר מִן הַמְּזֻבָּח הַחִיצוֹן לְמִזְבֵּחַ הַזֶּהָב לְהַקְטִיר עֲלֶיהָ קִטְרֶת³⁸.

(34) משנה שם כב. וראה שם כה. (35) אבל בתמיד של בין הערביים לא היו מפיטין, אלא כל כהן שזכה בעבודה מן העבודות שחרית, יזכה בה בין הערביים, ראה להלן הלכה ת. (36) כלומר, מי מרים את הדרשן מן המזבח (ראה למעלה פ"ב הלכה יב כיצד תורמין). וראה במשנה שם כב. (37) ברייתא שם כב. כז: כח. ומכיון שנאמר "מערכה" סתם, נראה שהכוונה לשתי המערכות: מערכה גדולה, ומערכה שניה של קטורת. וכן מפורש להלן פ"ו הלכה א. (38) דברי רבינו תמוהים, שהרי ביומא כה: כו. נחלקו רבי יהודה ורבי אליעזר בן יעקב, ר' יהודה סובר כי לא היה פייס במחתה, אלא כהן שזכה בקטורת אומר לזה שעמו, זכה עמי במחתה. ולר' אליעזר בן יעקב יש פייס במחתה, ורבינו שפוסק שמי שזוכה בתרומת הדרשן – זכה במחתה, אין זה לא כמר ולא כמר (לחם-משנה). ויתכן כי מקורו של רבינו הוא בתמיד פ"ה משנה ה: "מי שזכה במחתה, נטל מחתת הכסף וכו'". ושם פ"ו משנה ב: "מי שזכה במחתה, צבר את הגחלים על גבי המזבח (=הפנימי)". וסובר רבינו, כי מי שזכה במחתה, היינו מי שזכה בתרומת הדרשן, הוא נטל מחתת הכסף להכניס אש על המזבח הפנימי (הר המוריה). וראה למעלה פ"ג הלכה ה.

ו. הַפִּסֵּי הַשְּׁנִי זוֹכֵין בּוֹ שְׁלֹשָׁה עֲשָׂרִים³⁹ עַל סֵדֶר עֲמִידָתָן⁴⁰. בְּיָצֵד? הַמְּנֵה אֹמֵר לָהֶם הַצְבִּיעוּ, וּמוֹנֵה פְּדָרָךְ שְׂבָאֲרָנוּ. וְזֶה שֶׁיִּצָּא בְּפִיס רֵאשׁוֹן הוּא שׁוֹחֵט תְּמִיד שֶׁל שַׁחַר. וְהַשְּׁנִי שְׁעוֹמֵד בְּצִדוֹ⁴¹ הוּא מְקַבֵּל אֶת דָּם הַתְּמִיד וְהוּא זוֹרְקוֹ⁴². וְהַשְּׁלִישִׁי הַסְּמוּף לְשֵׁנִי מְדַשֵּׁן הַמְּזֻבָּח הַפְּנִימִי⁴³, שֶׁהוּא מְזַבֵּחַ

וְחוֹזֵר תְּלִילָה, עַד שֶׁיִּשְׁלִים הַמִּנְיָן שֶׁהִסְפִּימוּ עֲלָיו. וְהָאִישׁ שֶׁשָּׁלַם הַמִּנְיָן אֲצֵל אֲצָבָעוֹ הוּא שֶׁיִּצָּא בְּפִיס רֵאשׁוֹן לְעִבּוּדָה.

(22) ברייתא יומא שם, ותוספתא יומא וסוכה שם, וראה למעלה הלכה א. (23) כן כתב רש"י ביומא כב. (24) משנה ביומא שם. "וזה אחר שיעמידם שורה, ויסקימו ביניהם ממי יתחיל המנין" (פירוש המשנה שם). (25) שם במשנה. ובגמרא (שם כג.) אמרו שבריא אינו מוציא אלא אחת וחולה מוציא שתיים, ורבינו לא חילק בזה, עיין לחם-משנה, וראה להלן. (26) ראה בברייתא שם "אין מוציאין לא שלישי וכו' ואם הוציא שלישי מונין לו", ומפרש רש"י שלישי, אצבע שלישי. אבל רבינו גורס "שלש", וכן הגירסא בכ"י מינכן וברבינו חננאל שם, ורוצה לומר שהוציא שלש אצבעות. (27) רבינו מפרש מה שאמרו שם בברייתא "ואם הוציא שלש מונין לו – גודל אין מונין לו" – היינו שהמוציא שלש מונים לו גם השלישי, ואילו המוציא גודל, אין מונים לו את הגודל. אבל דברי רבינו תמוהים, שהרי בגמרא שם אמרו כי מה שאמרו בברייתא שאם הוציא שלישי מונין, היינו מונין לו אחת. ואף לדברי הירושלמי (יומא פ"ב הלכה א, והובא בר"ח שם) "אחת מונין לו (אחת). שתיים מונין לו (שתיים). שלש אין מונין לו וכו' את היתירה", ואילו רבינו כותב שמונין לו שלש. וראה בהר המוריה כאן, שיש מגייהים בלשון רבינו "ב" במקום "ג". (אבל שיטת רבינו מתבארת בתשובתו (הוצאת פריימן סימן שמח, והוצאת בלוי סימן קכו) וזה-לשונו שם: "אחת מוציאין, שתיים אין מוציאין, ויחידים מוציאים שתיים, ואין מונין להם אלא אחת וכו' והתניא אין מוציאין לא שלש ולא גודל במקדש מפני הרמאין, ואם הוציא שלש, מונין לו. גודל אין מונין לו, מאי מונין לו אחת אגודל (כן גירסת רבינו), רוצה לומר שמאמר הברייתא שהמוציא שתיים מונין לו אחת הוא, אם אחת מן השתיים, גודל". עד כאן לשון רבינו שם. היוצא מהדברים הנ"ל, כי גם בשתיים וגם בשלש מונין לו כולם, ומה שאמרו בברייתא ראשונה שאין מונין לו אלא אחת, אין זה אלא בגודל בלבד. ולפי זה מיושבים דברי רבינו כאן, אלא שעדיין לא מובן למה השמיט רבינו ההבדל בין בריא שמצביע אחת, לחולה שמצביע שתיים, ראה בלחם-משנה. ועיין במבוא של הגר"ש ליברמן להלכות הירושלמי להרמב"ם עמ' יא הערה 84). (28) במשנה שם כב. "אין מוציאין אגודל במקדש", ובברייתא שם כג. הטעם מפני הרמאין. (29) כלומר, "נוח לפשטו ולקפצו, ושמא יפשוט אותו או יקפץ אותו כשיקרב המנין לצאת כדי שיבא הפייס אצלו" (פירוש המשנה שם). אבל רש"י מפרש שם במשנה, את דברי הברייתא "מפני הרמאין", שיראה כאילו הוא שני בני אדם, כשיקרב המנין לכלות ויביט למי יכלה, יוציא זה העומד לפניו שתי אצבעות כדי שימנה בשני בני אדם, וימהר המנין לכלות בו, והממונה לא יבין לפי שהאדם יכול להרחיק אגודל מן האצבע הרבה, ונראין כאצבעות ב' בני אדם. ורש"י פי' כן משום שהוא סובר שאם מוציא שתיים מונין לו אחת, אבל רבינו סובר שאם הוציא שתיים מונין לו שתיים – הוכרח לפרש באופן אחר (הר המוריה).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ומי שַׁיָּצֵא בְּפִסֵּי זֶה רִאשׁוֹן הוּא שְׂיִזְכֶּה לְהִקְטִיר קְטֹרֶת.

57) ביומא כו. במשנה "הפייס השלישי, חדשים (= מי שלא הקטיר קטורת מימיו) לקטורת באו והפיסו". וכן הוא בתמיד פ"ה משנה ב. ובגמרא יומא שם אמרו, למה הכריזו דוקא לאלו שלא הקטירו, משום שהיו הכהנים מתברכים בהקטרת הקטורת, והיו אומרים כל מי שמקטיר קטורת היה מתעשר וממונו מתרבה, למאמרו השם יתברך (דברים לג, י) ישימו קטורה באפך, וכתוב (שם, שם, יא) ברך ה' חילו וגו'. ולפיכך כל מי שהקטיר לא היו מניחין אותו להקטיר פעם שניה, שישאר זולתו מן הכהנים שלא יקטירו, ולא היו אוספים לפייס הקטורת אלא למי שלא הקטיר קטורת מימיו (פירוש המשנה ביומא שם).

ח. הַפִּיִס הָרְבִיעִי - מִתְקַבְּצִין בְּלֵילֵי וּמְפִסִּין לַיְדֵעַ מִי מַעֲלָה אֵיבָרִים מִן הַכֶּבֶשׂ לַמִּזְבֵּחַ.⁵⁹ הַפִּיִס וְזִכָּה מִי שְׂזָכָה.⁶⁰ תָּמִיד שָׁל בֵּין הָעֲרִבִים אֵין מְפִסִּין לוֹ פִּיִס אַחַר, אֲלָא כֹּל פִּהֵן שְׂזָכָה בְּעִבּוּדָה מִן הָעִבּוּדוֹת שְׁחֵרִית יִזְכָּה בֵּין הָעֲרִבִים;⁶¹ חוּץ מִן הַקְּטֹרֶת,⁶² שֶׁהֵן מְפִסִּין לָהּ פִּיִס אַחַר בֵּין הָעֲרִבִים, וְיָבֹא כֹּל מִי שְׁלֹא הִקְטִיר קְטֹרֶת מַעֲזוֹלָם מְאֻנְשֵׁי אוֹתוֹ בֵּית אָב וְפִיִסוֹ עָלֶיהָ. וְאִם כָּבַר הִקְטִירוֹ כִּלְוֵן מִימֵיהֶן - מְפִסִּין לָהֶן כִּלְוֵן בְּשְׁחֵרִית⁶³ בְּפִיִס שְׁלִישִׁי, וְזֶה שְׂזָכָה בְּהַ שְׁחֵרִית מִקְטֹרֶת בֵּין הָעֲרִבִים.

58) כלומר, בניגוד לקטורת שהפיסו רק חדשים ולא ישנים, כאן הפיסו גם ישנים, שכבר העלו פעם האברים מן הכבש למזבח. וכן אמרו שם במשנה "והרביעי, חדשים עם ישנים, מי מעלה אברים מן הכבש למזבח", וכן הוא בתמיד שם. 59) ולא כדעת רבי אליעזר בן יעקב, האומר (תמיד שם) "המעלה אברים לכבש הוא המעלה אותן למזבח". וראה יומא שם בגמרא. 60) כהן אחד הוא המעלה את כל האברים מן הכבש למזבח, ראה תוספות יומא שם ד"ה דתנן. 61) דברי ר' יוחנן ביומא שם. ואע"פ ששני גורים של שחר היו בכהן אחד, ושל בין הערביים היו בשני כהנים (ראה למעלה פ"ב הלכה ג) - כבר כתב הריטב"א שמי שזכה בהם בבוקר, אומר בערב לחבירו זכה עמי בעץ שני (כסף-משנה). 62) של בין הערבים. בגמרא יומא שם. וראה גם בפירוש המשנה לתמיד סוף פ"א. 63) זה פשוט, שכיון שלא שייך בזה "חדשים לקטורת באו והפיסו" וכולם שוים בזה - שוה קטורת לשאר דברים (הר המוריה).

ט. בְּשֶׁבֶת, שְׁנֵי שָׁם תָּמִידִין וּמוֹסְפִין⁶⁴ וּשְׁנֵי בְּזִיכֵי לְבוֹנָה⁶⁵ - פִּיצֵד הֵם עוֹבְדִין? מְפִסִּין בְּשַׁחַר אֲנָשִׁי אוֹתוֹ בֵּית אָב⁶⁶ שָׁל מְשֻׁמֵּר הַיּוֹצֵא⁶⁷, וּמְקַרְבִּין תָּמִיד שָׁל שַׁחַר וּשְׁנֵי כֶּבֶשִׁי עוֹלָה שָׁל מוֹסְפִין⁶⁸. וְכֹל שְׂזָכָה בְּעִבּוּדָה מַעֲבֹדֶת הַתָּמִיד שָׁל שַׁחַר הוּא זִכָּה בְּהַ בְּשְׁנֵי כֶּבֶשִׁי מוֹסֵף⁶⁹. וְהַמְשַׁמֵּר הָאֲחֵר שְׁנֹכְנֵס בְּשֶׁבֶת מְפִסִּין פִּסוֹת אַחֲרוֹת לַתָּמִיד שָׁל בֵּין הָעֲרִבִים⁷⁰. וְאֵלוֹ וְאֵלוֹ חוֹלְקִין בְּלָחֶם הַפָּנִים⁷¹.

הַקְּטֹרֶת. וְהָרְבִיעִי שְׂבָצְדוֹ מְדַשֵּׁן אֶת הַמְּנוּחָה⁴⁴ וּמִיטִיב אֶת הַנְּרוֹת⁴⁵. וְהַחֲמִישִׁי מַעֲלָה רֹאשׁ הַתָּמִיד וְרִגְלוֹ⁴⁶ לְכֶבֶשׂ⁴⁷. וְהַשְּׁשִׁי מַעֲלָה שְׁתֵּי הַיָּדַיִם⁴⁸. וְהַשְּׁבִיעִי מַעֲלָה הָעֵקֶץ⁴⁹ וְהָרְגֵל⁵⁰. וְהַשְּׁמִינִי מַעֲלָה הַחֹזֶה⁵¹ וְהַגֵּרָה⁵². וְהַתְּשִׁיעִי מַעֲלָה שְׁתֵּי הַדְּפָנוֹת. וְהָעֲשִׂירִי מַעֲלָה הַקְּרָבִים⁵³. וְהָאֶחָד עָשָׂר מַעֲלָה סֵלֶת הַנְּסֻכִים⁵⁴. וְהָשְׁגִים עָשָׂר מַעֲלָה הַחֲבָתִין⁵⁵. וְהַשְּׁלֹשָׁה עָשָׂר מַעֲלָה הַיֵּין שֶׁל נְסֻכִים⁵⁶.

39) כהנים, משנה שם כה. וראה שם כו: שחג זוכים בו ארבעה עשר, ובשבת חמשה עשר, ובשבת שבתוך החג - ששה עשר, וכן הוא בירושלמי יומא פ"ב הלכה ב, וראה בתוספתא שם פ"א. 40) שם כה: "דתני ר' חייא, לא לכל עבודה ועבודה מפסין, אלא כהן שזכה בתמיד (= שחיתת התמיד), שנים עשר אחיו הכהנים נמשכים עמו". 41) [במנין הפייס מהלך לימינו, ראה למעלה הלכה ג, ובוודאי גם כאן הולך לימין]. 42) כן היא מסקנת הגמרא (יומא שם), והוכיחו זאת כמה ששנינו בתמיד פ"ד, משנה א "שחט השוחט, וקיבל המקבל ובא לו לזרוק". 43) שם במשנה, וראה למעלה פ"ג הלכה ד סדר הדישון. 44) שם במשנה, וראה למעלה פ"ג הלכה יב מהו דישון המנורה. 45) כלומר, מדליק את הנרות, ראה למעלה שם. 46) הימנית. ראה למעלה פ"ו מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יא, ובתמיד לא: במשנה. 47) כבש המזבח. 48) יומא ותמיד שם, וראה בהלכות מעשה הקרבנות שם הלכה יב. 49) לדעת רש"י (יומא שם), והראב"ד (תמיד לג.), והמפרש (שם וכן בדף לא.). וכן כתב הכסף-משנה שם הלכה ה. ולדעת הערוך (מובא ב'תוספות יום טוב' תמיד פ"ג משנה א) הוא העצה הנזכר בויקרא (ג, ט) "לעזמת העצה", ולדעת הרא"ש (שם לא:) הוא סוף השדרה הסמוך לאליה. וראה רע"ב פ"ג שם. 50) רגל שמאלית, ראה בהלכות מעשה הקרבנות שם, ובתמיד יומא שם. 51) כל הרואה את הקרקע למעלה עד הצואר (פ"ט מהלכות מעשה הקרבנות הלכה י). 52) גרה הוא הצואר, ונקרא גרה כי הוא מעלה גרה בצואר (כסף-משנה פ"ו שם הלכה ח). 53) המעיים, וראה בהלכות מעשה קרבנות שם הלכה טו, ובתמיד יומא שם. 54) "שלאחר הקטרת אברי התמיד, מקטירין מנחתו, דהיינו סולת", ראה תמיד יומא שם, והלכות מעשה הקרבנות שם, כמו שנאמר (במדבר כח, ה) "ועשירית האיפה סולת למנחה". 55) שכהן גדול מקריב: חצי עשרון בבוקר עם תמיד של שחר, וחצי עשרון בין הערביים עם תמיד של בין הערביים, ראה למעלה פ"ג הלכה יח, ופ"ג מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ד. ופ"ו שם הלכה טז. וראה תמיד יומא שם. 56) ראה תמיד יומא שם, והלכות מעשה הקרבנות שם. שנאמר (שם, שם, ז) "ונסכו (=יין) רביעית ההין לכבש האחד, בקודש הסך נסך שכר לה".

ז. הַפִּיִס הַשְּׁלִישִׁי - אוֹמֵר לָהֶן הַמְּמַנֶּה לְכֹל אֲנָשִׁי בֵּית אָב שָׁל אוֹתוֹ הַיּוֹם: מִי שְׁלֹא הִקְטִיר קְטֹרֶת מִמֵּינוֹ יָבֹא וְיִפִּיסוֹ⁵⁷. וְיִתְקַבְּצוּ אֲצֵל הַמְּמַנֶּה וְיִפִּיסוּ,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הבזיכין, עיין שם. 76) משנה יומא כו: ומשנה מנחות צט: וראה תוספתא מנחות פרק יא.

יב. כיצד חולקין לחם הפנים בכל שבתות השנה? משמר הנכנס נוטל שש חלות, ומשמר היוצא נוטל שש⁷⁷. הנכנסין חולקין ביניהם בצפון⁷⁸, שהרי הן מוכנים לעבודה⁷⁹, והיוצאין חולקין בדרום⁸⁰. ובזמן שהיה יום טוב של אחד משלש רגלים⁸¹ בשבת, וכן בשבת שבתוך החג⁸² - חולקין כל המשמרות בשנה בלחם הפנים⁸³. וכן אם חל יום טוב הראשון של חג באחד⁸⁴ בשבת - חולקין כל המשמרות בשנה מערב יום טוב שהיא שבת⁸⁵ בלחם הפנים, מפני שהקדימו לעבודה⁸⁶. וכן אם חל יום טוב האחרון להיות בערב שבת - חולקין כל המשמרות בשנה בלחם הפנים פאותה שבת שהיא מוצאי החג⁸⁷. ודבר זה תקנה, כדי שיתאחרו הפנהים בשביל חלוקת לחם הפנים; ואם נתאחר אחד מפעלי משמר ולא בא - ימצא אחר⁸⁸.

77) משנה סוכה נו. כתנא-קמא ולא כר' יהודה. וראה להלן פ"ה הלכה ב, כי לחם הפנים היו שתיים עשרה חלות. ומשום ששתי המשמרות עובדים בשבת, זה תמיד של שחר וזה תמיד של בין הערביים, לכך חולקים ביניהם בלחם הפנים. 78) משנה בסוכה שם. 79) ומקום עבודתם הוא בצפון, שהרי שחיתת הקדשים היא בצפון, ראה למעלה פ"ה מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ג. וראה בגמרא שם נו: "הנכנסים חולקים בצפון, כדי שיראו שהן נכנסין". ובכירוש המשנה שם: "ומפני מה חולקים לחם הפנים הנכנסים בצפון העזרה, כדי שידעו כי העבודה בשבוע זה - שלהם, כי השחיטה היא בצפון". 80) שם במשנה. ובגמרא שם: והיוצאים חולקים בדרום, כדי שיראו שהן יוצאין". וברש"י (שם נו.) "כדי שיראו שהן יוצאין והולכין להן, לפיכך שינו מקומן אצל רוח שאינו עיקר". 81) פסח, או שבועות או סוכות. 82) שבת של חול המועד פסח או סוכות. 83) ולא רק אנשי המשמר של אותו שבוע, ראה משנה שם נה: וגמרא שם נו. וראה למעלה פ"ד מהלכות כלי המקדש הלכות ד-ה. וכל זה אינו אלא באכילת לחם הפנים, אבל עבודת לחם הפנים היא על ידי המשמר הקבוע, ראה בהלכות כלי המקדש שם הלכה ו. 84) כן צריך להיות. ובדפוסים חדשים נשמטה מילה זו בטעות. 85) משנה וגמרא שם נו. 86) שם בגמרא, וראה להלן בסוף הלכה זו. 87) משנה וגמרא שם. 88) כלומר, משום כך תיקנו שיתחלקו בלחם הפנים, כדי שהכהנים יתאחרו וישארו לעבוד גם בשבת שאחרי החג, כדי שיהיו כהנים מצויים לעבודה, ואם אחד מאנשי המשמר הנכנס יתאחר ולא יופיע, ימלא את מקומו אחד מאלו שהתעכבו בגלל לחם הפנים. והנה בגמרא שם אמרו: "יום-טוב הסמוך לשבת, בין מלפניה בין לאחריה - לפניה יום טוב אחרון, לאחריה יום טוב ראשון. מאי טעמא, כיון דהני מקדמי והני מאחרי, תיקון רבנן מילתא כי היכי דניכלו בהדי הדדי".

64) שנאמר (במדבר כח, ט"ז) "וביום השבת שני כבשים בני שנה תמימים ושני עשורונים סולת מנחה בלולה בשמן ונסכו. עולת שבת בשבתו על עולת התמיד ונסכה". 65) ראה להלן פ"ה הלכה ב. 66) נראה מדברי רבינו, שגם בשבת היה בית אב, ואם כן המשמר נחלק לשבעה בתי אב, וכן פירש"י בתענית טו: . אבל במנחות קז: מבואר שהיו רק ששה בתי אב, ובשבת היו כל בתי אב שוין. וכן הוא בירושלמי שקלים פ"ו, הלכה ד. וכן כתב רש"י בפסחים נו. (חידושים ומקורים לבעל מנ"ח). וראה תוספתא תענית פ"ב, שהובאה למעלה ה"א. 67) ראה למעלה בפ"ד מהלכות כלי המקדש הלכה ג, כי המשמרות היו מתחלפות ביום השבת, וראה ביומא כו. כי בשבת היו מפייסין גם בשחרית וגם בערבית, כיון שהמשמרות מתחדשות, והיה פייס בבוקר, עבור אנשי בית האב מן המשמר היוצא. ובערבית, עבור אנשי בית האב מן המשמר הנכנס. 68) ברייתא בסוכה נו: "משמרה היוצאת, עושה תמיד של שחר ומוספין". 69) זה פשוט, שהרי לא מצאנו פייס בשבת אלא בתמיד של שחר ובתמיד של בין הערביים (כמבואר ביומא שם, ובירושלמי שם פ"ב ה"ב). אבל בקרבן מוסף לא מצאנו פייס, ועל-כרחינו שזה שזוכה בעבודה מעבודת התמיד של שחר, זוכה בה גם בעבודת המוספין (הרמוריה). 70) לא כתב רבינו מי הקריב את שני הבזיכין, וראה להלן הלכה יא. 71) משנה בסוכה נו. וראה להלן הלכה יב כיצד חולקין.

י. ואין אוכלין את הלחם עד שיקטירו שני בזיכי לבונה על האש⁷². והלבונה טעונה מלח⁷³ כשאר הקרבנות⁷⁴.

72) שנאמר (ויקרא כד, ז) והיתה לחם לאזכרה, נאמר כאן אזכרה, ונאמר אצל מנחה (שם ו, ח) אזכרה, מה אצל המנחה הקומץ מתיר את השיריים, אף לבונה מתרת את הלחם (ראה קרית ספר, למעלה פ"ט מהלכות מעשה הקרבנות ה"ד). וראה מנחות צט: במשנה: "הקטירו הבזיכים, והחלות מתחלקות לכהנים" (כסף-משנה). וכן מפורש בספרא (פ' אמור פרק יח הלכה ו) "והיתה לחם, מלמד שהיתה מעכבת וכו' את הלחם". 73) במנחות כ. "מנין לרבות לבונה הבאה בפני עצמה ולבונה הבאה בבזיכין וכו' תלמוד-לומר (ויקרא ב, יג) על כל קרבן תקריב מלח". וראה למעלה פ"ה מהלכות איסורי מזבח הלכה יג, ובפס"ז מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יד. 74) ראה בהלכות איסורי מזבח שם הלכה יא.

יא. ואחר קרבן המוספין מקטירין שני הבזיכין⁷⁵. ושני פהנים מקריבין את שני הבזיכין⁷⁶.

75) כאביי משמיה דגמרא, ואליבא דאבא שאול ש"מערכה גדולה קודמת למערכה שניה וכו' ומוספין לבזיכין וכו'" (יומא לג.) וכו' ישמעאל בפסחים נח. וראה להלן פ"ו הלכה יא, ש"מקטירין את שני בזיכי לבונה עם המוספין, קודם ניסוך היין של מוספין", ואם כן, הכהנים מן המשמר היוצא, שזכו בתמיד של שחר והמוספין, הם המקריבים את

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הוא המשמר שזמנו קבוע שמקבל עשר חלות. והנכנס הוא שמקבל שתי חלות בלבד, ואם חל יום-טוב האחרון להיות בחמישי בשבת, המשמר הנכנס הוא המשמר הקבוע, המקבל עשר חלות, והמשמר היוצא הוא שמקבל שתי חלות בלבד. (92) היינו באופן שחל יום-טוב הראשון של חג להיות בשני בשבת. שהרי באופן שחל יום-טוב האחרון של חג להיות בחמישי בשבת - היוצא הוא המקבל רק שתי חלות בלבד (ראה למעלה). (93) ולפיכך אינם מקבלים אלא שתי חלות בלבד.

יד. פהן גדול לעולם נוטל מכל משמר חצי החלות שזכה בהן⁹⁴; שנאמר: והיתה לאהרן ולבניו - מחצה לאהרן ומחצה לבניו. ואין פהן גדול נוטל פריס⁹⁵, שאין זה כבודו⁹⁶.

(94) כדעת רבי, ביומא יז: והיינו שלש חלות מזה ושלש חלות מזה. ואף כי ביומא שם אמרו, שאינו נוטל אלא חמש - אין זה אלא לר' יהודה הסובר שמשמר היוצא נוטל חמש, ומשמר הנכנס - שבע. חמש כמשמר היוצא, ושתיים שכר - הגפת דלתות, וכהן גדול אין לו מחצה אלא מעשר. אבל לדעת רבינו, הנכנס נוטל שש, והיוצא נוטל שש (ראה למעלה הלכה יב). (95) כלומר, חלה פרוסה (=חתיכה). (96) כאביי ביומא שם, ולא מצאנו שום חולק עליו בזה.

פרק חמישי

(1) תתבאר בו מצות-עשה של סידור לחם הפנים על השולחן בכל שבת.

א. מצות עשה לסדר לחם הפנים² בכל יום שבת על השלחן לפני ה' בהיכל³, שנאמר: ביום השבת ביום השבת יערכנו הפהן⁴ וגומר.

(2) ראה 'ספר המצוות' עשה כז. (3) שמות כה, ל: 'ונתת על השולחן לחם פנים לפני תמיד'. ובויקרא כד, ו 'ושמת וגו' על השולחן הטהור לפני ד'. וראה בפ"א מהל' בית הבחירה ה"ז. (4) במקרא אין המלה "הכהן".

ב. ודבר ברור בתורה שהוא שתיים עשרה חלות, כל חלה שני עשרונים⁵. ועורקין אותו שני סדרים, שש חלות בכל סדר⁶, חלה על גבי חלה⁷, ויבין כל שתי חלות שלשה קנים של זהב⁸, כדי שתהיה הרוח מנשבת בו⁹. וסומך כל מערכה בשתי קשות¹⁰. ונותנין בצד כל מערכה¹¹ פלי שיש בו קמין לבונה¹², שנאמר: ונתת על המערכת לבנה זכה¹³. וכלי זה הוא הנקרא בזה. נמצאו שני קמצי לבונה בשני הבזיקין¹⁴. ושולים היו לבזיקין¹⁵, כדי שנייהו על השלחן¹⁶.

(5) שנאמר (ויקרא שם, ה) "ולקחת סולת ואפית אותה שתיים עשרה חלות, שני עשרונים יהיה החלה האחת". (6) שכתוב (שם, שם, ו) "ושמת אותם שתיים מערכות שש המערכת על השולחן וגו'". (7) ראה מנחות צז, א.

וסבור רבינו, כי לא ענו כאן על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, אלא להיפך. ואם כן, בדין יום-טוב ראשון שלאחר השבת, אמרו: "הני מקדמי", ובדין יום-טוב אחרון שלפני השבת, אמרו: "הני מאחרי", ואם כן זהו פירושו: "הני מקדמי" שהם מקדמים לבוא לפני היום-טוב, ולכן זיכו אותם בלחם הפנים בשבת שלפני החג. ו"הני מאחרי" היינו ביום-טוב אחרון שלפני השבת, הם מאחרים, כלומר בני המשמר הנכנס, ותיקנו שהמשמר היוצא יתאחר, כלומר יתעכב במקדש. ולכן זיכו אותו בלחם הפנים אף לאחרי החג. ועיין ראב"ד.

יג. חל יום אחד להפסיק⁸⁹ בין השבת ובין יום טוב, כגון שהיה יום טוב הראשון של חג בשני, או יום טוב האחרון בחמישי, או יום של עצרת⁹⁰ שחל להיות בשני או בחמישי - משמר שזמנו קבוע⁹¹ באותה שבת נוטל עשר חלות, וזה הנכנס⁹² נוטל שתיים. שהרי לא נשאר להם לעבודה הם לבדם אלא יום אחד, שהוא ערב שבת או אחד בשבת, ומתעצלים ואין באין מהן אלא מעט⁹³.

(89) במשנה שם: "חל להיות יום אחד להפסיק בינתיים, משמר שזמנו קבוע היה נוטל עשר חלות, והמתעכב נוטל שתיים". וכתב רבינו בפירושו המשנה "הוא שהיה יום-טוב הראשון של חג יום שני או יום-טוב האחרון יום חמישי, וכשאיירע כן (=יום-טוב האחרון ביום חמישי) לא ישאר למשמר השני הנכנס, אלא עבודת יום אחד בלבד, ויבוא החג וישתתפו כולם בעבודה. אם יחול יום-טוב הראשון יום שני או יכנס משמר שני יום שבת אם יחול יום-טוב האחרון יום חמישי, לפי שכל יום שבת הוא היום שמתחלפין המשמרות: תצא אחת ותיכנס השנית, ומחלקין לחם הפנים, וכשיזדמן לאחת המשמרות זה המשמר שלא ישאר לו לעבוד אלא יום אחד, יתעצל בדבר ויתעכב מלבוא, ותרגום ויתמהמה (בראשית יט, טז) ויתעכב, לפיכך תיקנו לו שיקח מלחם הפנים שתי ככרות בלבד", ע"ש. "נמצא לפירוש זה, כשחל יום-טוב ביום שני בשבת שקודם יום-טוב, משמר היוצא נוטל עשר והנכנס נוטל שתיים, וכשחל יום-טוב האחרון להיות בחמישי שאחר המועד, משמר הנכנס נוטל עשר והיוצא נוטל שנים" (כסף-משנה). וראה ברש"י ובראב"ד שמפרשים המשנה באופן אחר. (90) להלן כתב רבינו "שהרי לא נשאר להם לעבודה הם לבדם, אלא יום אחד וכו'", וזה לא שייך בעצרת, שאינה אלא יום אחד בלבד - כיון שביום העצרת הם מתעצלים ואינם באים שם, מפני שיש אחרים, גם אחר-כך אינם באים כשביל יום אחד שנשאר, כשחל עצרת ביום חמישי, שכיון שלא באו לעצרת מתעצלים הם גם אחריה. וכמו כן כשחל עצרת בשני, מתעצלים הם ביום הראשון, מפני שאין להם אלא אותו היום לבד כי למחרת חל עצרת, ואף כי לאחר העצרת לא יתעצלו שנשארו ארבעה ימים לעבודה, מתעצלים הם ביום הראשון (לחם-משנה). (91) הוא המשמר שעבד לבדו בכל ימות השבוע. באופן שאם היה יום-טוב הראשון של חג בשני בשבת, וחולקים בשבת שלפני החג, המשמר היוצא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁתֵּי הַמְשָׁמְרוֹת²², הַנְּכֻסֶּת וְהַיּוֹצֵאת²³, עִם פְּהֵן גְּדוֹלָה²⁴, וְאוֹכְלֵין אוֹתוֹ.

(17) משנה, מנחות כז, א. כלומר אם לא עשו שני הסדרים, לא קיימו מצות לחם הפנים. (18) משנה, שם. (19) משנה, שם. וב'סיפרא' שם ה"ו, וכולם נלמדו בגמרא שם ממה שנאמר (ויקרא כד, ט), "מאשי ה' חק עולם", וכל מקום שנאמר "חוקה" הוא לעיכוב. (20) משנה, שם מט, א. ותוספתא שם פ"ז, ו'סיפרי' פנחס (במדבר כח, ח). והטעם שדווקא בשבת ולא בחול הוא משום שכתוב (ויקרא שם ח) "ביום השבת יערכנו". "וענין חינוך הרגל אומר שכל דבר שיקרב על המזבח החיצון בראשונה היא עולה של שחר, וכן הלחם שנותנים על השולחן אינו אלא ביום השבת וכו' ולשון חינוך שם מושאל בדברים האלה לתחילת המעשים לפי שזה הכלי מרגילים אותו בעבודה דרך דומיא (= משל) לאדם בתחילה, שמלמדים אותו שום חכמה או שום מדה להרגיל עצמו בה עד שתהא קבועה בו" (פירוש המשנה). (21) כל זה מבואר במנחות צט, ב. ושבת קלג, ב. ותוספתא מנחות פ"א, ו'סיפרא' אמור, שם. וראה להלן ה"ד כיצד מסדרין את הלחם. (22) שם ושם. ובסוכה נו, א. ויומא יח, א. (23) ראה למעלה פ"ד ה"טיב. (24) ראה למעלה שם ה"ד.

ד. וְכִיצַד מְסַדְרִין אֶת הַלֶּחֶם? ²⁵ אַרְבַּעַה פְּהֵינִים נְכַנְסִים, שְׁנַיִם בְּיַד שְׁנַיִם סְדְרִינִי ²⁶ וְשְׁנַיִם בְּיָדָם שְׁנַיִם בְּזִיכִין²⁷. וְאַרְבַּעַה מְקַדְיִמִין לְפָנֵיהֶם²⁸, שְׁנַיִם לְטַל שְׁנַיִם סְדְרִים וְשְׁנַיִם לְטַל שְׁנַיִם בְּזִיכִין שְׁהִיוּ שָׁם עַל הַשְּׁלֶחָן²⁹. הַנְּכַנְסִין עוֹמְדִין בְּצַפּוֹן³⁰ וּפְנֵיהֶם לְדָרוֹם³¹, וְהַיּוֹצֵאִין עוֹמְדִים בְּדָרוֹם וּפְנֵיהֶם לְצַפּוֹן. אֱלוֹ מוֹשְׁכִין³² וְאֱלוֹ מְנִיחִין³³, וְטַפְחוֹ שָׁל זֶה בְּתוֹף טַפְחוֹ שָׁל זֶה³⁴; שְׁנַאֲמַר: לְפָנֵי תְּמִיד³⁵.

(25) כל זה במשנה מנחות צט, ב. (26) שתי מערכות של לחם הפנים, שש לכל מערכת. (27) עם לבונה. (28) כלומר נוסף לארבעה הכהנים הנ"ל, מקדימים עוד ארבעה כהנים ונכנסים לפניהם. (29) משבת שעברה. (30) "דהכישפיר מילתא, דאותן המסדרין העבודה יהיו בצפון, וקדושת צפון חמירא" (= דשחיטת קדשי קדשים בצפון) - רש"י במשנה שם, וראה למעלה פ"ד ה"יב. (31) "וסתמא כמאן דאמר שולחנות מזרח ומערב מונחין, ורוחבן צפון ודרום" (רש"י שם). וכן פסק רבינו למעלה פ"ג מהל' בית הבחירה ה"ב. (32) את הלחם בשבת שעברה. (33) הלחם החדש. (34) כלומר, בעת ובעונה אחת, ועד שלא יגביהו המושכים מן השולחן אלו מיד מניחים אלו, שלא ישאר השולחן בלי לחם, אף לשעה קלה. (35) שם במשנה, וכדברי תנא קמא, ולא כדברי רבי יוסי.

ה. יִצְאוּ וְנָתְנוּ אֶת הַלֶּחֶם שֶׁהוֹצִיאוּ עַל שְׁלֶחָן זֶהָב אַחַר שְׁהִיָּה בְּאוֹלָם³⁶, וְהִקְטִירוּ הַבְּזִיכִין, וְאַחַר כֵּן מְחַלְקִין הַחֲלוֹת³⁷. וְאִם חָל יוֹם הַכַּפּוּרִים לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת³⁸ - הַחֲלוֹת מְתַחַלְקוֹת לְעֶרְבֵי³⁹.

(8) שנאמר (שמות כה, כט) "ועשית קערותיו וכפותיו וקשותיו ומנקיותיו אשר יוסך בהן, זהב טהור תעשה אותם", ואמרו במנחות שם, כי "מנקיותיו" הם הקנים. "אשר יוסך בהן" שמסככין את הלחם. וראה במשנה שם צז, א. כי עשרים ושמונה קנים היו, ארבעה עשר לסדר אחד, וארבעה עשר לסדר שני. ובגמרא שם צז, א - אמרו, כי ארבע חלות צריכות שלשה קנים, העליונה אינה צריכה אלא שנים, לפי שאין עליה משאוי, התחתונה אינה צריכה כל עיקר לפי שמונחת על טהור של שולחן, וכן כתב רבינו למעלה פ"ג מהל' בית הבחירה ה"ו. ובפירוש המשנה שם, כתב: "נותנין החלה אחת על השולחן וכו' ואח"כ יהיו עליו ג' קנים ועל הקנים חלה אחרת (ג' שניה) ואח"כ ג' קנים ועליהן חלה שלישית, אח"כ ג' קנים ועליהן חלה רביעית, ואח"כ ג' קנים וכו' ועליהן חלה חמישית, אח"כ ב' קנים וכו' ועל שני הקנים החלה הששית". (9) כלומר, לפיכך ציוותה התורה לעשות קנים חלולים, כדי שתהיה הרוח מנשבת ולא יתעפשו החלות (שם צז). ואף-על-פי שנעשה בו נס שהיה חם ביום סילוקו כביום סידורו (יומא כא: - אין סומכין על הנס (מעשה רוקח)). וראה ב'תוספות' מנחות צט, ב - ד"ה אחד. (10) יתדות זהב עומדות בארץ וגבוהים עד למעלה מן השולחן הרבה (ראה רש"י שמות שם, ולפי "ש מחכמי ישראל" עיי"ש), שכתוב (שם) "ועשית קערותיו וכו' וקשותיו". ובגמ' שם צז, א - "קשותיו" אלו סניפים, וראה שם צז, א - במשנה "וארבעה סניפים של זהב היו שם מפוצלין מראשיהן שהיו סומכים בהם שנים לסדר זה ושנים לסדר זה", וראה למעלה פ"ג מהל' בית הבחירה ה"ג. (11) כלומר, בין שני הסדרים, וכדעת רבי מאיר במשנה שם, שהיו שני טפחים ריוח באמצע (ראה להלן ה"ט), ולא על גבי המערכה ממש, וכאבא שאול שם צז, א - במשנה, שאומר שמה שכתוב "ונתת על המערכת" הכוונה סמוך למערכת, כמו שנאמר (במדבר ב, כ) "ועליו מטה מנשה", וכן דעת רבי, שם צח, א. (12) ראה שם צז, א - במשנה. וראה ב'סיפרא' אמור פ"ח ה"ז: "רבי שמעון אומר, נאמר כאן (ויקרא כד, ז) אזכרה (= והיתה לחם לאזכרה)", ונאמר להלן (צ"ל: למעלה) (שם ב, טז) אזכרה (= והקטיר הכהן את אזכרתה)", מה אזכרה להלן מלא הקומץ, אף כאן מלא הקומץ". (13) שם צז, א - במשנה. (14) 'סיפרא', שם. וראה גם בתוספתא מנחות פ"א. (15) כלומר, תחתית הבזיכין לא היו עגולים ככל בזיכי המקדש כ"אם היו שטוחים. ראה פסחים סד, א. 'סיפרא' שם ה"ו, ותוספתא שם. (16) ולא הניחם על גבי הלחם, משום שלא יבצעו את הלחם ('סיפרא' שם).

ג. שְׁנַיִם הַסְּדְרִים מְעַכְבִּין זֶה אֶת זֶה¹⁷, וְשְׁנַיִם הַבְּזִיכִין מְעַכְבִּין זֶה אֶת זֶה¹⁸, וְהַסְּדְרִין וְהַבְּזִיכִין מְעַכְבִּין זֶה אֶת זֶה¹⁹. וְאִין מְחַנְכִין אֶת הַשְּׁלֶחָן אֶלָּא בְּלֶחֶם הַפָּנִים בְּשַׁבָּת²⁰. מִיּוֹם הַשַּׁבָּת לְיוֹם הַשַּׁבָּת מוֹצֵאִין אֶת הַלֶּחֶם שֶׁהוּא שָׁם עַל הַשְּׁלֶחָן מְשַׁבֵּת שְׁעֶבְרָה וּמְסַדְרִין לֶחֶם אַחֲרָי²¹. וְזֶה שְׁמוֹצֵאִין הוּא שְׁחוֹלְקִין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לחם הפנים לחימוץ", היינו שאסור להחמיצו. וראה למעלה פ"ב הי"ט. (49) כן כתב רבינו בפירוש המשנה מנחות פ"ו מ"ז. ומקור הדבר, שאפילו בפחות או יותר מעשרים וארבעה סאין - כשר, הוא בברייתא במנחות שם: "תנו רבנן, כל המנחות שריבה במדת עשרונן או שמיטע במדת עשרון - פסולות, ריבה במדת סאין או שמיטע במדת סאין שלהן - כשרות". וכ"ה בתוספתא מנחות פ"ח. אבל הדין הזה שאם לא נפה אותם באחת-עשרה נפה - כשרים, לא מצאנו מקורו. ולהלן פ"ח ה"ה, גבי עומר ושתי הלחם, לא הביא זאת. ועי' בתוספות יום-טוב' שם.

ז. לישתן ועריכתן - פחויץ⁵⁰, ונאפיתן - בפנים בפעורה⁵¹, פשאר המנחות⁵². ולשין אותן אחת אחת⁵³, ואופין אותן שתים שתים⁵⁴.

(50) כלומר, חוץ לעזרה, מנחות צה, ב - במשנה. בית היה מחוץ לעזרה המיועד לבישול המנחות, ובית פגי שמו (ראה בפירוש המשנה, מנחות פ"א מ"ב). (51) משנה, מנחות שם. וכן הוא ב'סיפרא' אמור פ"ח ה"י. וראה להלן פ"ח ה"ז. ו'הסיבה שמחמתה מותר ללוש אותם חוץ לעזרה ולא יהא מותר לאפות אלא בעזרה, לא נתבארה בגמרא' (פירוש המשנה שם, וראה ב'מעשה רוקח'). ובקושיית הגמרא (מנחות שם), כיון שאפייטם בעזרה, נתקדשו, וכיון שאפייטן בערב שבת, למה אינם פסולים בלינה? תירץ ב'אור שמח' (פ"ז מהל' מעשה הקרבנות ה"ג) שאין כלי שרת מקדשין שלא בזמנם, כמפורש במנחות ק, א. וה'חתם סופר' (או"ח סי' קכה) תירץ לפי דברי רבי (מנחות מח). ששחיטת הכבשים מקדשת את הלחם, וכל זמן שלא נשחטו אין כאן אלא קדושת דמים, שאינה נפסלת בלינה. (52) כלומר, אפייטו בפנים כשאר המנחות, אבל לישתן ועריכתן אינן כשאר המנחות, שהרי שאר המנחות גם לישתן ועריכתן בפנים. ראה למעלה פ"ב מהל' מעשה הקרבנות הכ"א-כג. וראה 'מעשה רוקח'. (53) משנה, מנחות צד, א. ובגמ' שם אמרו "מנא הני מילי: דתנו רבנן, שני עשרונים יהיה החלה האחת (ויקרא כד, ה), מלמד שנילושת אחת אחת". (54) שם במשנה. ובגמרא שם אמרו 'ומנין שאפייטן שתים שתים, תלמוד-לומר (שם שם, ו) ושמת אותם". "שימה ראשונה שאתה עושה מהם, דהיינו בתנור, תהא בלשון אותם, שמשמע שהיה נותן שתים בשני דפוסין יחד בתנור" (רש"י שם).

ח. ושלשה דפוסין⁵⁵ של זֶהב⁵⁶ היו להם: אָהד שְׁנוֹתֵינִי בּוֹ הַחֲלָה וְהִיא פֶצֶק; וְהַשְּׁנֵי שְׁאוּפִין אוֹתָהּ בּוֹ⁵⁷; וְהַשְּׁלִישִׁי שְׁנוֹתֵינִי אוֹתָהּ בּוֹ פְּשׁוּרָה אוֹתָהּ מִן הַתַּנּוּר, כְּדִי שְׁלֹא תִתְקַלְקַל⁵⁸.

(55) כלומר, שלש תבניות. ברייתא שם, ותוספתא פ"א שם, ו'סיפרא' שם ה"ב. (56) כך הוא בתורה (שמות כה, כט) שהקערות שהם הדפוסים היו של זהב, אבל רש"י בחומש (שם) כתב שהדפוסים שאופין אותם בהם היו של ברזל (הר המוריה). וראה 'מעשה רוקח' כאן. (57) 'והוא גדול מעט מן הדפוס הראשון' (רבינו גרשום' שם), כלומר גבוה מן

שם במשנה: "שני שולחנות היו באולם מבפנים על פתח הבית, אחד של שיש ואחד של זהב, על של שיש נותנים לחם הפנים בכניסתו, ועל של זהב ביציאתו, שמעלין בקודש ולא מורידין, ואחד של זהב מבפנים שעליו לחם הפנים תמיד". והביא רבינו כל זה למעלה פ"ג מהל' בית הבחירה ה"טז (חידושים ומקורים' מבעל 'מנחת חינוך'). ולא הביאו כאן, לפי שכאן מדובר במה שנעשה בשבת, ואילו הנחת הלחם על שולחן של שיש היה בערב שבת, כמפורש בתוספתא (מנחות פ"א ע"א ע"ב 16 530). (37) שם במשנה: "הקטירו הביזכים, והחלות מתחלקות לכהנים", וראה למעלה פ"ד ה"י, כי "אין אוכלין את הלחם עד שיקטירו שני בזיכי לבונה על האש". (38) שא"אפשר לאכלו ביום. (39) שם במשנה, ולערב דווקא ולא למחרת, שהרי הוא נפסל בלינה, ראה רש"י שם.

ו. פִּיצַד מַעֲשֵׂה לֶחֶם הַפָּנִים? מִבֵּיא אַרְבַּע וְעֶשְׂרִים סָאִים⁴⁰ חֲטִימִים⁴¹ הָרְאוּיִין לְמִנְחוֹת⁴², וְשִׁפִּין אוֹתָם⁴³ וּבּוֹעֲטִין בְּהֵן⁴⁴ כְּשֶׁאֵר חֲטִי מְנַחוֹת⁴⁵, וְטוֹחֲנִין אוֹתָן, וּמְנַפִּין מִהֵן בְּאֶחַת עֶשְׂרֵה נֶפֶשׁ אַרְבַּעַה וְעֶשְׂרִים עֶשְׂרוֹן סֹלֶת⁴⁶, וְעוֹשִׂין מֵהֶם שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה חֲלוֹת⁴⁷ מִצּוֹת⁴⁸. לֹא נֶפֶשׁ אוֹתָם בְּאֶחַת עֶשְׂרֵה נֶפֶשׁ, אוֹ שְׁלֹא הוֹצִיאָן מֵעֶשְׂרִים וְאַרְבַּע סָאִים, הוֹאִיל וְנַעֲשׂוּ סֹלֶת מִכָּל מְקוֹם - כְּשִׁרְוֹת⁴⁹; לֹא נֶאֱמְרוּ הַשְּׁעוּרִין הָאֵלּוּ אֶלָּא לְמַצְוָה.

(40) משנה במנחות עו, ב. ובגמרא שם, אמרו: "מאי טעמא, כיון דמחטיטם אתו ומישן אתו (= מתבואה ישנה), עשרון מובחר נפק מסאה" (וראה להלן פ"ח ה"ד), הרי ארבעה ועשרים עשרונים לשתים עשרה חלות, שכל אחת היא שני עשרונים, ראה למעלה ה"ב. (41) ואף כי נאמר (ויקרא כד, ה) "ולקחת סולת" - ניקחת גם חטים, ולמדו כן (מנחות עו:): "ממה שנאמר "ולקחת", "ולקחת מכל-מקום". ואע"פ ששאר המנחות אינן באות אלא סולת - בלחם הפנים, שהוא בא מעשרים וארבעה עשרונות בכל שבוע, חסה התורה על ממונם של ישראל, והתירה לקנותו כשהוא חיטים, שמחירו בזול יותר, ואילו קנו אותו סולת, היה ביוקר (גמרא, שם). (42) ראה למעלה פ"ז מהל' איסורי מזבח ה"ד. (43) "שיפה הוא גזור מן "ישופך ראש" (בראשית ג, טו), ועניינו שיכו החיטה בידים בכח עד שמעביר מעליה העפר" (פירוש המשנה, מנחות עו:). (44) "בעיטה שדורסים אותה ברגל עד שהיא נשברת" (פירוש המשנה, שם). (45) הטעונות שלש מאות שיפה וחמש מאות בעיטה (שם עו). במשנה. וראה למעלה הל' איסורי מזבח שם ה"ה). (46) כן הוא שם במשנה: לחם הפנים עשרים וארבע עשרונים מעשרים וארבע סאין וכו' והיה מנופה ב"א נפה. כלומר מנפה את הקמח עד שתהיה סולת מובחרת, וכל נפה נופה מאלו הנפות, היתה דקה יותר מחברתה, ראה בפירוש המשנה שם. (47) ראה למעלה ה"ב. (48) כמפורש במנחות נו, א - בדברי רבי עקיבא, שממה שאמרה התורה (ויקרא ב, יא) "כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ", למדו "אשר תקריבו, לרבות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

השולחן ('קרית ספר' בשם הרב דוראן ז"ל). (66 כלומר, אחר שהוא כופל את הטפחים מכאן ומכאן, נשאר ריוח בין שני הכפלים (והוא כמין "כ"ף כ). וראה במשנה, שם: "כופל טפחיים מכאן וטפחיים מכאן, וטפחיים ריוח באמצע", ופירשו רש"י ורבינו גרשום' כי היו טפחיים ריוח בין שני הסדרים, שהרי אורך השולחן שנים עשר טפחים, ורוחב החלה חמשה טפחים, ובשני הסדרים יחד היו עשרה טפחים, הרי שנשאר ריוח של שני טפחים בין שני הסדרים, אבל מדברי רבינו נראה שלא גרס "וטפחיים ריוח באמצע" כ"אם "וריוח באמצע". והיינו ריוח שבין הכפלים. (67 ראה למעלה ה"ב. 68) ראה למעלה, שם.

י. אין אפית לחם הפנים דוחה את השבת⁶⁹ ולא את יום טוב⁷⁰; אלא בערב שבת אופין אותן, ועורכין אותן למחר⁷¹. ואם חלו שני ימים טובים של ראש השנה להיות בחמישי ובערב שבת⁷² - אופין אותן מיום רביעי⁷³.

(69 משנה, שם צה, ב. 70 כלומר, אם חל יו"ט ביום ו', אין אופין אותן ביום-טוב אלא בערב יום-טוב (שם ק: במשנה), שאין אופין ומבשלים ביום-טוב אלא מה שאוכל באותו היום בלבד (פירוש המשנה, שם). (71 יש להשלים כאן: ואם חל יום טוב בערב שבת - אופין אותו בערב יום-טוב. וכן הוא במשנה, שם. 72 כגון שלא באו עדים ביום שלשים של אלול, שנוהגים באותו יום קודש ולמחר קודש (פ"ה מהל' קידוש החודש ה"ח). (73 שם במשנה.

יא. לא סדור הקנים⁷⁴ ולא נטילתן דוחה את השבת⁷⁵; אלא מערב שבת נכנס ושומטין ונותנין לארץ השלחן⁷⁶, ובאחד בשבת⁷⁷ נכנס ומכניס את הקנים בין החלות.

(74 ראה למעלה ה"ב, כי בין כל שתי חלות היו שלושה קנים של זהב כדי שתהיה הרוח מנשבת בו. (75 משנה, שם צו, א. ואף-על-פי שהתורה אמרה לתת הקנים בין החלות - אינם דוחים את השבת, שכשם שאמר רבי עקיבא "כל מלאכה שאפשר לה לעשותה מערב שבת אינה דוחה את השבת" - כמו כן מלאכה שאפשר בלעדה, אינה דוחה את השבת, והרי סידור הקנים הוא כדי שתהא הרוח מנשבת ביניהם ולא יתעפשו החלות, ובשיעור הזמן הזה של יום השבת, אין חשש לכך (גמרא שם צז.). וראה רש"י שם ד"ה אמאי לא דחי שבת, שכתב כי איסור זה הוא מחמת שנראה כבונה וסותר, וה'תוספות' שם ד"ה לא, כתבו שאינו אלא משום טלטול מוקצה, והוא מן השבותים שגזרו עליהם במקדש, עיי"ש. וב'סיפרא' (אמור פ"ח ה"ח) הסמיכו זאת לפסוק "יערכנו", ודרשו: יערכנו, אין עורך עמו קנים בשבת. וראה ב'תפארת ישראל' פ"א שם מ"ו אות מא, ובגליון הרמב"ם להגאון רבי עקיבא איגר. (76 כן הוא במשנה, שם. והיינו בין שני הסדרים. ראה למעלה ה"ט וה"ב. וה'תוספות' שם צז, א - ד"ה לאורכו, כתבו כי לא על השולחן ממש היה מניחו אלא על הרצפה לאורך השולחן. וראה 'תוספות יום-טוב' שם. (77 בגמ' שם צז,

הראשון, ואילו בגדלו נשמע מדברי הגמרא כי הדפוס השני היה כראשון, שאם לא כן, מה מקשה "וליהדרה לדפוס קמא". (58 שם במשנה ובגמרא. ולפי שהיא דקה, אם לא היה נותנה בדפוס, היתה מתקלקלת ('רבינו גרשום'). ומכיון שלאחר האפיה היא מתנפחת ולא יכול להחזירה לדפוס הראשון - היה צורך בדפוס שלישי, שהוא גדול יותר מהדפוסים הקודמים (שם, בגמרא).

ט. כל חלה מהן מרבעת⁵⁹, שנאמר: לחם הפנים - שיהיו לו פנים רבים⁶⁰. ארץ כל חלה מהן עשרה טפחים, ורחבה חמשה טפחים⁶¹, ורומה⁶² שבע אצבעות⁶³. והשלחן ארכו שנים עשר טפח, ורחבו ששה טפחים⁶⁴. נותן ארץ החלה על רחב השלחן⁶⁵, נמצאת החלה יוצאת שני טפחים מכאן ושני טפחים מכאן. וכופל את היוצא מכאן ומכאן, וישאר בין שני הקצוות רוח באמצע⁶⁶. וכן מניח חלה על גפי חלה⁶⁷, עד שעורף שש חלות⁶⁸. וכן עושה בצד המערכה שנייה שש חלות.

(59 כלומר, לא עגולה. אבל לא היתה מרובעת ממש, שהרי ארכה עשרה טפחים ורחבה חמשה, ראה להלן ('תוספות יום-טוב' מנחות פ"א מ"ד). ומקורו בברייתא שם צה, א: "כמין כורת היה לה בתנור, ודומה כמין טבלא מרובעת". ומפשטות הלשון משמע שהיא מרובעת גם למטה. ולא כרבי יוחנן (שם צד): שאמר שהיתה כמין ספינה, שצרה למטה ורחבה למעלה, אלא כרבי חנינא (שם) שהיה קשיש מרבי יוחנן (כסף-משנה). (60 במשנה, שם צו, א: "לחם פנים, שיהא לו פנים". ובפירוש המשנה שם: "שיהיו לו פנים הרבה". (61 במשנה שם לדברי הכל, ולא נחלקו שם אלא במידת השולחן. (62 גבוהה. (63 כן פירש רבינו מה ששינו שם במשנה ו'קרנותיו שבע אצבעות", כלומר גבוהה שבע אצבעות (כסף-משנה). ורש"י שם פירש באופן אחר. והעיר הרש"ש שם ממה שאמרו בפסחים לו, א - שלחם הפנים היה עובי (=גובהו) טפח, וטפח אינו אלא ארבע אצבעות באגודל ושש אצבעות בזרת (מנחות מא:). ואפשר שהכוונה לטפח שחוק שהוא גדול מטפח עצב. (ויתכן כי הסוגיא בפסחים היא לדעת בן זומא (מנחות, שם) שאמר "לחם פנים" - "שיהא לו פנים", וכוונתו לחלוק על מה שאמר תנאיקמא שגבהו שבע אצבעות, ועל זה אמר שיהיו לו פנים ואין פנים פחותים מטפח (סוכה ה:). ורבינו פסק כתנאיקמא. או אולי כוונת רבינו כאן לאחר האפיה, שאז היה גבהו שבע אצבעות, ובפסחים שם - היינו לפני האפיה. וראה ב'מעשה רוקח'. (64 כרבי מאיר במנחות צו, א. שמה שנאמר (שמות כה, חג) "ועשית שולחן עצי שטים, אמתיים ארכו ואמה רחבו", הוא באמה בת ששה טפחים ולא כרבי יהודה (שם) שאמר שהכוונה לאמה בת חמשה טפחים, והלכה כמותו משום שגם אבא שאול (שם במשנה) סובר כן, ראה למעלה ה"ב (כסף-משנה). (65 שם במשנה. ומשום שאורך החלה כמעט כאורך השולחן, ורחבו כמעט כרוחב השולחן, ומכיון שהיו שתי מערכות לא היה אפשר להניחם כ"אם אורך החלה לרוחב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְהַקְטִיר אֶת הַבְּזִיכִין לְאַחַר הַשֶּׁבֶת, בֵּין לְאַחַר שֶׁבֶת זוּ בֵּין לְאַחַר שֶׁבֶת אַחֲרֵת הַבָּאָה - נִפְסַל הַלֶּחֶם. וְהָרִי הוּא קָדוֹשִׁים שְׁנִפְסְלוּ, שְׁחִיבִין עֲלֵיהֶן⁹⁰ מִשּׁוּם פְּגוּל וְנוֹתֵר וְטָמֵא, כְּמֹו שְׂיִתְבָּאֲרִי⁹¹.

90) תוספתא מנחות סוף פ"א (תוספות יום-טוב). ואין לזה סתירה מן הבבא השניה במשנה שם: "סידר את הלחם ואת הבזיכין בשבת, והקטיר את הבזיכין לאחר שבת - פסול, ואין חייבין עליהן משום פיגול ונותר וטמא", שהרי רבינו גרס שם: "סידר את הלחם ואת הבזיכין באחד בשבת", ראה למעלה ה"ב. ובעל 'חזון איש' כתב שצריך להגיה "שאינן חייבין עליהן", שהרי "כל שיש לו מתירין אין חייבין עליו משום פיגול או משום נותר או משום טמא עד שיקרבו מתיריו כהלכתן" (פ"ח מהל' פסולי המוקדשין הט"ז). 91) בהל' פסולי המוקדשין, שם.

טו. נִפְרְסָה⁹² חֶלֶה אַחַת מִן הַלֶּחֶם: אִם עַד שְׁלֹא הִסִיר הַלֶּחֶם מֵעַל הַשְּׁלֶחֶן נִפְרְסָה - הַלֶּחֶם פְּסוּל⁹³, וְאִינוּ מְקַטְרִים עָלָיו אֶת הַבְּזִיכִין⁹⁴; וְאִם אַחַר שֶׁהִסִיר הַלֶּחֶם נִפְרְסָה - הַלֶּחֶם פְּסוּל, וּמְקַטְרִים עָלָיו אֶת הַבְּזִיכִין⁹⁵.

92) נחסרה. 93) ברייתא מנחות ח, א. ט, ב. ותוספתא שם פ"א. ולמדו זאת (שם יב): ממה שנאמר (ויקרא כד, ט) "קודש קדשים הוא", כלל את שתי-עשרה החלות בלשון יחיד "הוא", לומר לך שצריך שכולן תהיינה שלימות. ואם לאו - פסולות. 94) דהויא לה כמנחה שחסרה קודם קמיצה, שנאמר בה (שם ב, ט) "מן המנחה", פרט לשחסרה קודם קמיצה (שם ט:), ראה 'קריית ספר' כאן. ואם כי במנחה שחסרה קודם קמיצה מביא מתוך ביתו וימלאנה (ראה להלן פ"א מהל' פסולי המוקדשין הט"ז) - בלחם הפנים אינו יכול להביא מתוך ביתו, שהרי צריך שיהא הלחם על השולחן מהשבת שעברה, וראה ב'שיטת מקובצת' שם ח, א - אות א. 95) ברייתא ותוספתא שם. ומשום שזה דומה לשיריים של מנחה שחסרו בין קמיצה להקטרה, שמקטיר קומץ עליהו ושיריים אסורים באכילה (שם בגמרא, וראה 'קריית ספר' כאן). וראה בתוספתא שם, שאם הוקטרו הבזיכים ואחר-כך נפרס הלחם - הלחם כשר.

טז. הגיע זמן הלחם להסירו - הרי זה פְּמִי שֶׁהִסִיר⁹⁶, וְאִם נִפְרַס הַלֶּחֶם - מְקַטְרִים הַבְּזִיכִין וְאִף עַל פִּי שְׁלֹא פָּרַק הַמַּעֲרָכָה. נְטִמָּא אֶחָד מִן הַסְּדָרִין⁹⁷, בֵּין לִפְנֵי הַקְטָרָה בֵּין לְאַחַר הַקְטָרָה, אוּ שְׁנִיטָמָא אֶחָד מִן הַבְּזִיכִין⁹⁸ - הַטָּמֵא בְּטָמְאָתוֹ וְהַטָּהוּר בְּטָהֲרָתוֹ.

96) שם בגמרא: "אמר רבי אליעזר, לא פרקה ממש אלא כיון שהגיע זמנם לפרק אע"פ שלא פירקה, כמי שפירקה דמיא". 97) משנה, מנחות יד, ב - כחכמים ולא כרבי יהודה. 98) ברייתא שם טו, א. כחכמים ולא כרבי יהודה.

א - איתא "במוצאי שבת", ובתוספתא מנחות פ"א - איתא "אחר שבת", וצריך לומר שכן גם כוונת רבינו: אור ליום אחד בשבת ('הר המוריה').

יב. סִדְרָה⁷⁸ הַלֶּחֶם בְּשֶׁבֶת פְּמִצּוֹתָיו, וְלֹא הֵנִיחַ עִמּוֹ בְּזִיכֵי לְבוֹנָה עַד לְמַחֲרָה⁷⁹, וְלִשְׁבֶּת הַבָּאָה הַקְטִיר הַבְּזִיכִין⁸⁰ - נִפְסַל הַלֶּחֶם⁸¹ וְאִינוּ קְדוֹשִׁים⁸². וְכֵן אִם סִדְרָה הַלֶּחֶם וְהַבְּזִיכִין בְּאֶחָד בְּשֶׁבֶת⁸³ וְהַקְטִיר הַבְּזִיכִין לְאַחַר שֶׁבֶת הַבָּאָה - הַלֶּחֶם אִינוּ קְדוֹשִׁים וְנִפְסַל. אָבֵל אִם הַקְטִיר הַבְּזִיכִין בְּשֶׁבֶת⁸⁴ - [לֹא]⁸⁵ נִפְסַל הַלֶּחֶם⁸⁶.

78) משנה, מנחות ק, א - בבבא ראשונה. 79) כלומר, סידר רק את הלחם כמצוותו אבל לא סידר את הבזיכין כמצוותם בשבת (ראה למעלה ה"ד), אלא סידרם לאחר השבת. 80) והרי היו הבזיכין מונחים על השולחן פחות משבעה ימים. 81) לפי שלא קרב המתיר כמצוותו. וכאן לא מועיל להניח עד השבת הבאה, כיון שהלחם הונח כדין ושהה על השולחן כמצוותו (רש"י שם). 82) ואין חייבין עליהן משום פיגול נותר וטמא, ראה שם במשנה. אבל ראה רש"י שם שמפרש כי הלחם הוא קדוש, ומה שאין חייבין עליהן משום פיגול (אם הקטירן על-מנת לאכול מן הלחם למחר) שלא קרב המתיר כמצוותו. ומה שלא חל נותר על הלחם, משום שהלחם אינו ראוי לאכילה. וכמו כן אינו חייב הטמא שאכלו, משום שרק הניתר לטהורים חייבים עליו משום טומאה, ואילו לחם זה לא נותר לטהורים. 83) נראה שכן גרס רבינו בבבא השניה, שם: "סידר את הלחם ואת הבזיכין (בשבת) (באחד בשבת) והקטיר את הבזיכין לאחר שבת - פסול" (תוספות יום-טוב' שם). ועי' בפירוש המשנה, שם. 84) כלומר בשבת שניה, שעכשיו עבר עליהם הזמן הצריך להם, דהיינו משבת לשבת (לחם-משנה). 85) כן הוא בספר ישן (כסף-משנה) ובכתב-יד קדמון ('מעשה רוקח'). 86) שהרי עבר עליהם הזמן הצריך להם, כנ"ל.

יג. פִּיצֵד וַעֲשֶׂה⁸⁷ בְּלֶחֶם וּבְזִיכִין שְׁסִדְרָן לְאַחַר הַשֶּׁבֶת? וְיִנְיָחֵם⁸⁸ שָׁם עַל הַשְּׁלֶחֶן עַד שְׁיַעֲבֹר עֲלֵיהֶן יוֹם הַשֶּׁבֶת וְהֵן מְסִדְרִין, וְאַחַר כֵּן יִקְטִיר הַבְּזִיכִין לְשֶׁבֶת הַבָּאָה אַחַר הַשֶּׁבֶת שְׁעֵבְרָה עֲלֵיהֶן וְהֵן מְסִדְרִין. שְׁאֵפְלוּ נִשְׂאָר הַלֶּחֶם עִם הַבְּזִיכִין עַל הַשְּׁלֶחֶן פְּמָה שֶׁבֶתוֹת⁸⁹ - אֵין בְּכֹף כְּלוּם.

87) כלומר, מה שכתבנו למעלה "שלא נפסל הלחם", אין זה דין של דיעבד בלבד, אלא גם לכתחילה עושה כן (לחם-משנה). 88) בבא שלישיית במשנה שם, וכוונתה כמה מקורות (ראה שנויי נוסחאות שם) שלא גרסו שם "פסול". 89) במשנה שם: "ימים רבים". אבל כן נראה בזבחים פז, א. כי אין לינה פוסלת בראשו של שולחן, כשם שלא פסלה בראשו של מזבח (לחם-משנה).

יד. סִדְרָה אֶת הַלֶּחֶם וְאֶת הַבְּזִיכִין בְּשֶׁבֶת פְּמִצּוֹתָיו,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חביתי כהן גדול, ראה פירוש המשנה שם. ואמרו (תמיד כח): כי עשייה זו אינה ההקטרה, שהרי היא הייתה אחר תמיד של שחר, אלא הכנת החמין לרבוכה ועל הכנה זו לא היה פייס. (8) וזה היה אחר שיעלה עמוד השחר, שאף על פי שהממונה היה בא קודם עלות השחר, עד שנכנסו כולם ובדקו ובאו ללשכת הגזית, כבר עלה השחר. (9) נראה מכאן כי הפיס הראשון והשני היו תכופים זה לזה, וזה תמוה שהרי במשנה (יומא כב.) ובגמרא שם כד: מבואר כי הייתה שהות והפסק בין כל פיס ופיס. (10) מעל המזבח החיצוני. (11) כי "מי שזכה לתרום הוא מסדר את המערכה והוא מעלה שני גזרי עצים למזבח והוא מכניס מחתה מלאה אש מן המזבח החיצון למזבח הזהב להקטיר עליה קטורת." (12) ויש אומרים כי היה מסדר גם מערכה שלישית לקיום האש. (13) לפי סדר המשנה היה כאן הפיס השני, אבל כבר כתבנו למעלה, בהלכה זו, כי לדעת רבינו היה הפיס השני מיד אחרי הפיס הראשון. ולשכת הכלים לא מבואר במשנה (וכמו כן בדברי רבינו בהלכות בית הבחירה) היכן מקומה, וכמו כן לא נזכרת במסכת מדות, וראה ירושלמי שקלים פרק ה הלכה ד כי שתי לשכות היו במקדש אחת לשכת חשאין ואחת לשכת הכלים, וראה פירוש הראב"ד תמיד שם שכתב וזה לשונו "ולא ידענא אי דווקא במקדש קאמר כגון סניף למקדש או בעזרה וכדאמר בעלמא אין שבות במקדש דהיינו נמי העזרה וכו'." (14) במשנה תמיד שם: "נכנסו ללשכת הכלים והוציאו משם תשעים ושלושה כלי כסף וכלי זהב", ורבינו בפירוש המשנה שם כתב: "מנין זה אפשר שהוא כנגד מה שצריכין לעבודת היום מן הכלים, ובגמרא חגיגה ירושלמי אמרו כנגד תשעים ושלוש אזכרות שכתוב בפרשת חגי זכריה ומלאכי." (15) תמיד שם במשנה, כדי שיהא נוח להפשת. (16) שם במשנה. כדי שיאחזו את התמיד בשעת השחיטה שהרי "לא היו כופתין את הטלה אלא עוקדין אותה, מי שזכו באברים אוחזין בו." (17) כלומר השער הגדול של ההיכל. (18) תמיד שם במשנה: "לא היה השוחט עד ששומע שער הגדול שנפתח." (19) הם שפתחו את השער הגדול שבהיכל.

ב. והמדרשן את המזבח מדרשנו בשעה שהשוחט שוחט את התמיד. ואחר כך זרק הדם זה שקבלו.

(20) כחכמים הסוברים שבקטורת הוא מפסיק בין חמש נרות לשתי נרות, ולא כאבא שאול האומר (שם לג.) שבשחיטת התמיד ובזריקתו הוא מפסיק ביניהם.

ג. ואחר שזרקין את הדם מטיב זה שפיהכל חמש נרות, ויוצאין שניהן מן ההיכל. ואלו שפכית המטבחים מפשיטין ומנתחין, וכל אחד ואחד²³ מעלה אבר שזכה בו לכבש. ונותנין האברים מחצי כבש ולמטה במערכו. ושל מוספין היו נותנין אותן מחצי כבש ולמטה במזרחו. ושל ראשי הדשים²⁴ נותנין על המזבח מלמעלה בין קרן לקרן במקום הלוח רגלי הפהנים²⁵, כדי לפרסמו שהוא ראש הדשים²⁶. ומולחין שם את האברים.

~ יום שישי כ"א תשרי ~

פֶּרֶק שְׁשִׁי

(1) יבאר בו סדר העבודות התמידיות בכל יום, ועל מה היו אומרים שירה.

א. סדר עבודות התמידות בכל יום כף הוא: סמוך לעלות השחר² יבוא הממנה שעל הפיסות³ ויקיש על העזרה⁴ ופותחין⁵. ומבלישין את כל העזרה⁶. ומעמידין עושי חבתין⁷ לעשות החבתין. וכל הפהנים ששם פכר טבלו קדם שיבוא הממנה ולקשו בגדי פהנה, ויבואו ויעמדו בלשכת הגזית⁸ ויפישו פיס ראשון ושני⁹ ויזכה כל אחד במלאכתו, כמו שבארנו. ומתחיל זה שזכה בתרומת הדשון¹⁰ ותורם על הסדר שאמרנו, ואחר כך מסדר מערכה גדולה¹¹, ואחר כך מסדר מערכה שנייה¹², ואחר כך מעלה שני גזרי עצים ומניחן על מערכה גדולה להרבות האש. ואחר כך נכנסין ללשכת הכלים¹³ ומוציאין כל כלי השרת הצריכין להן כל היום¹⁴. ומשקין את התמיד מים¹⁵, וזה שזכה בשחיטתו מושכו לבית המטבחים, והולכין אחריו הפהנים שזכו להעלות האברים¹⁶, ושניהן שם עד שפותחין שער ההיכל הגדול¹⁷, ובשעת פתיחת השער שוחטין את התמיד¹⁸. ואחר כך נכנסין להיכל שני פהנים¹⁹: האחד שזכה בדרשון המזבח הפנימי, והשני שזכה בדרשון המזבח.

(2) ראה משנה תמיד כו. "וכי באיזה שעה בא הממונה לא כל העתים שוות, פעמים שהוא בא מקרות הגבר או סמוך לו מלפניו או מאחוריו", ובפירוש המשנה שם: "וקריאת הגבר וכו' שהיה מכריז במקדש בעלות השחר רוצה לומר קרוב לעלות השחר." (3) למעלה בהלכות בית הבחירה שם כתב רבינו: "יבוא הממונה של מקדש." (4) שם במשנה "הממונה בא ודפק עליהן", ובפירוש המשנה שם: "ולשון דופק מורה על המקיש בפתח בנחת, כמו קול דודי דופק" (שיר השירים ה, ב), וראה למעלה בהלכות בית הבחירה שם כי "היה דופק על הכהנים שבבית המוקד", וכן נשמע מדברי המשנה שם כח. "ומשום שחציו של בית המוקד היה בנוי בקדש, לכך קורא לו רבינו, עזרה." (5) שם במשנה. וראה שם כח. במשנה ולמעלה בהלכות בית הבחירה שם, כי אחרי שפתחו לו הכהנים את בית המוקד היה נוטל את המפתח ופתח את הפשפש (=השער הקטן) שהיה אצל השער הגדול שבין בית המוקד לעזרה ונכנס לשם. (6) בודקין את העזרה. ראה במשנה שם ובהלכות בית הבחירה שם, כי אחר הממונה היו נכנסים הכהנים ושתי אבוקות של אור בידם ונחלקו לשתי כתות, כת אחת הולכת למזרח וכת אחת הולכת למערב, והיו בודקים את כל העזרה עד שמגיעים למקום בית עושי חבתין, לראות אם ימצאו כלי המקדש במקומם, ושיהיו שמורים יפה. (7) כלומר,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שמצאו העולם שאביי סדר הסדר אליבא דאבא שאול, משמע דסבירא לי' דהכי הלכתא, ולכן לא רצו לשנות הסדר ההוא. וצריך להבין, הרי גם הרמב"ם והסמ"ג ידעו שאביי סדר הסדר אליבא דאבא שאול, ואעפ"כ פסקו כחכמים, ומה חידוש מצאו העולם שאביי סדר סדר המערכה כאבא שאול. ועוד קשה שבסדר העבודה דיוה"כ נסדר הסדר שלא כאבא שאול, שהרי אנו אומרים "לפנים יכנס להטיב חמש נרות ולהקטיר קטורת הבוקר ולהטיב את שתי הנרות".

והביאור בזה: שייכות הקטורת והדלקת הנרות היא שהקטורת פועלת חיבור וקישור לקב"ה עוד יותר מקרבן (לשון קירוב), עד שנעשים מציאות אחת "בחד קטירא אתקטירנא". ומזה מובן שעיקר עניינו של המשכן – 'השראת השכינה' – נעשה על-ידי הקטורת. כמורכב אחד עשר סממני הקטורת מרמזים על "אחד עשר יום מחורב", למעלה מעשרת הדברות שניתנו בחורב – עצמותו ומהותו ית' שלמעלה מעשר ספירות, ודוגמתו בנשמה שהיא בחינת יחידה שבנפש.

הנרות הם נשמות ישראל "נר ה' נשמת אדם", שהטבתן והדלקתן היא על-ידי התורה והמצוות – "נר מצוה ותורה אור". ובנוסף לזה על-ידי הדלקת הנרות נמשך ומתגלה אור הקדושה גם בעולם.

וזה שכתב ה'בית יוסף' "מצאו העולם" – 'עולם' מלשון העלם – היינו שבזמן החושך וההעלם שבזמן הגלות, אין אפשרות שהעניין הנעלה של הקטורת יאיר בגילוי בנשמות ישראל, ולכן סדר אבא שאול את הסדר באופן כזה שהקטורת היא עבודה בפני-עצמה ולא בתוך הנרות. אבל ביוה"כ שבו מאירה עצם נפשו של יהודי, מתגלה ומאיר גם עניין הקטורת בנשמות ישראל.

(על-פי "יין מלכות" ספר עבודה, סימן מה, מתוך רמב"ם "פרס המלך")

30) משנה תמיד פרק ד (לא): "ובאו להן ללשכת הגזית לקרות את שמע", וברש"י שם: "והכי נכון הדבר שיתפללו קודם שיקטירו שום הקטר ועלה קרבנם לריח ניחוח". 31) שם במשנה. "ולפי שהם עיקר הדת וראשיתו". 32) שם במשנה. ואף על פי שלא הגיע זמן קריאת שמע (כמו שאמרו ביומא לז: הקורא שמע עם אנשי משמר לא יצא, מפני שאנשי משמר משכימין), מקדימים הכהנים, שהעבודה מוטלת עליהם, לקרותה קודם היום, שמא תימשך עליהן העבודה ויימנעו לקרות. 33) כלומר פרשת הציצית. 34) שם במשנה: "ברכו את העם שלוש ברכות אמת ויציב ועבודה וברכת כהנים", וכתב רבינו בפירושו המשנה שם כי ברכת כהנים הכוונה לברכת "שים שלום", ולפי שכולן (=אמת ויציב, רצה ושים שלום) תפלה על ישראל ועליהם אמרו וברכו את העם, אבל ברכת כהנים הידועה והוא "ברכך ה'", לא הייתה בלשכת הגזית, אלא על מעלות

וְזוֹרְקִין מְלַח עַל גְּבֵי הַכֶּכֶשׁ, אֶפְלוּ בְּשֵׁבֶת, כְּדֵי שְׁלֹא יִחְלִיק וְיִפְּלוּ הַכֹּהֲנִים שָׁם²⁷ בַּעַת הַלִּיקְתָּן בְּעֵצִים לְמַעַרְכָּה²⁸. וְאֵף עַל פִּי שֶׁהַמְּלַח חוֹצֵץ בֵּין רַגְלֵיהֶם וּבֵין הַכֶּכֶשׁ, הוֹאִיל וְאִין הַהֲלֻכָה הַזֹּאת²⁹ עֲבוּדָה - אִינָן חוֹשְׁשִׁין.

(21) כלומר, מדליק. (22) שהרי גמרו עבודתם. (23) מאלו שזכו בפיס. (24) כלומר מוספי ראשי חדשים. (25) שקלים שם: "של ראשי חדשים ניתנין על כרכוב המזבח מלמעלן", ובירושלמי שם: "איזהו כרכוב המזבח אמה בין קרן לקרן מקום הילוך רגלי הכהנים". (26) ירושלמי שקלים שם וכן בבלי סוכה נה. "אמר ר' יוחנן כרי לידע שהוקבע ראש חודש בזמנו". ומפרש רש"י סוכה שם "לכך סודרין אותן למעלה משאר אברים להראות שהן חשובין ולהודיע שהוקבע החדש בזמנו". (27) משנה עירובין קד. "בוזקין מלח על גבי כבש (בשבת) בשביל שלא יחליקו". ומפרש רש"י: "מפדין ומכתתין על הכבש מפני שחלק הוא וכשהגשמים נופלין עליו הוא מחליק". (28) כן הוא בגמרא שם כי דברי המשנה הנ"ל אינם אלא בעת הולכת עצים למערכה, שאין זו עבודה, אבל בשעת הולכת האברים, שהיא עבודה, המלח חוצץ בין רגלי הכהנים לכבש. (29) של העצים.

ד. וְאַחַר שֶׁמְעֲלִין הָאֵיבָרִים לְכֶכֶשׁ מִתְבַּסֵּין כְּלָן לְלִשְׁבֶּת הַגְּזִית³⁰, וְהַמְּנִיחַ אֹמֵר לָהֶם: בְּרַכּוּ בְּרִכָּה אַחַת. וְהֵן פּוֹתְחִין וְקוֹרִין אֶהְבֵּת עוֹלָם, וְעֵשְׂרֵת הַדְּבָרוֹת³¹, וְשִׁמְעַ, וְהָיָה אִם שָׁמוּעַ³², וְיֵאמֵר, וְאָמַת וְיִצְיִב³³, וְרִצָּה, וְשִׁים שְׁלוֹם³⁴. וּבְשֵׁבֶת³⁵ מוֹסִיפִין בְּרִכָּה אַחַת, וְהִיא שְׁיֵאמְרוּ אֲנִשֵׁי מְשֻׁמֵר הַיּוֹצֵא לְאֲנִשֵׁי מְשֻׁמֵר הַנֶּכְנֵס: מִי שֶׁשָּׂפֵן אֶת שְׁמוֹ בְּפִית הַיָּהּ יִשְׁפִין בֵּינֵיהֶם אֶהְבָּה אַחֲרָה שְׁלוֹם וְרַעוּת³⁶. וְאַחַר כֵּן מְפִיסִין פִּיס שְׁלִישִׁי³⁷ וּרְבִיעִי³⁸, וְזוֹכָה בְּקִטְרֵת מִי שְׁזוֹכָה, וְנֶכְנֵס וּמְקַטֵּר. וְאַחַר כֵּן נֶכְנֵס זֶה שְׁזוֹכָה בְּדִשּׁוֹן הַמְּנוּרָה וּמְטִיב שְׁתֵּי הַנְּרוֹת³⁹. וְיוֹצֵא זֶה שֶׁהַקְטִיר עִם מְדִשָּׁן הַמְּנוּרָה, וְעוֹמֵד עַל מַעְלוֹת הָאוֹלָם הוּא וְאֶחָיו הַכֹּהֲנִים⁴⁰.

~ נקודות משיחות קודש ~

"...וְזוֹכָה בְּקִטְרֵת מִי שְׁזוֹכָה, וְנֶכְנֵס וּמְקַטֵּר. וְאַחַר כֵּן נֶכְנֵס זֶה שְׁזוֹכָה בְּדִשּׁוֹן הַמְּנוּרָה וּמְטִיב שְׁתֵּי הַנְּרוֹת".

וצריך להבין: מדבריו עולה שפסק כדעת חכמים שהקטורת קודמת להטבת שתי נרות, ולא כדעת אבא שאול משמיה דאביי, שדם התמיד קודם להטבת שתי נרות, וא"כ מדוע בתפילת הבוקר נסדרה הברייתא "דאביי הוה מסדר סדר המערכה... אליבא דאבא שאול", הרי אין הלכה כמותו.

וכתב ה'בית יוסף' שאע"פ שהרמב"ם פסק כחכמים דפליגי אבא שאול... וכן נראה דעת הסמ"ג... מאחר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קטורת קודמת להטבת שתי נרות והטבת שתי נרות קודמת לאברים. (50) מכאן מוכח שמה שכתב רבינו למעלה (בתחילת ההלכה) "כשיגיע בין האולם וכו", לא נכתב לפי הסדר, שאם זהו לפי הסדר, אם כן הרי כבר ירדו ממעלות האולם. (51) "אף על פי שהמשנה סתמה הסדר, למדנו מתוך המקראות וההלכות שבמסכת יומא, שאלו העומדים על מעלות האולם לא היו נושאים את כפיהן עד שהעלה, מי שזכה באברים, את האברים מן הכבש למזבח שנאמר וירד מעשות וכו' וישא אהרן את ידיו וכו'". (52) בפרק י"ד מהלכות תפילה הלכה י. (53) ראה יומא שם "אבי מסדר וכו', ואברים למנחה ומנחה לחביתין וחביתין לנסכים". ומפרש רש"י: "למנחה, מנחת נסכו של תמיד, דכתיב (במדבר כח, ה) ועשירית האיפה סולת למנחה וכו'. לנסכין, לנסך יינו של תמיד".

ו. כְּשֶׁהָיוּ נוֹתְנֵין הַיַּיִן לְמִנְסַף⁵⁴, הָיוּ שְׁנֵי פְּהַנִּים עוֹמְדִין עַל שְׁלַחַן הַחֲלָבִים⁵⁵ וְשְׁתֵּי חֲצוּצְרוֹת פְּיָדָן, וְהַסֶּגֶן⁵⁶ עוֹמֵד עַל קֶרֶן הַמִּזְבֵּחַ⁵⁷ וְהַסּוֹדְרִין⁵⁸ פְּיָדוֹ, וְתִקְעוּ וְהִרְיעוּ וְתִקְעוּ. וְכֹאֵן וְעַמְדוֹ אֶצֶל זֶה הַמְּזִינָה עַל הַצִּלְצָל⁵⁹, אֶחָד מִיָּמִינוֹ וְאֶחָד מִשְׂמָאלוֹ⁶⁰.

(54) תמיד פרק ז משנה ג. ונראה מסתימות לשונו של רבינו כי משנה זו היא בכל הכהנים, ולא דווקא בכהן גדול. וכן הוא בפירוש המשנה שם על דברי המשנה "בא לו להקיף את המזבח מהיכן מתחיל מקרן דרומית מזרחית", כי הוא בכל הכהנים, וכן דעתו גם למעלה בפרק ז מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יב. וראה להלן בסמוך. אבל הרא"ש שם כתב כי משנה זו היא דווקא בכהן גדול (וכן דעת רש"י בזבחים סד). (55) המשנה שם. "כבר נתבאר בישי משקלים (משנה ד. וראה למעלה פרק ב מהלכות בית הבחירה הלכה טו) שהיו במערכו של כבש שתי שולחנות אחד של כסף ונתנין עליו כלי שרת ואחד של שיש ונתנין עליו האברים והוא שולחן החלבים הנזכר כאן". (56) ראה פרק ד מהלכות כלי המקדש הלכה טז כי "ממנין כהן אחד יהיה לכהן גדול כמו המשנה למלך והוא הנקרא סגן והוא הנקרא ממונה". וברור הדבר כי הסגן אינו מופיע אלא עם הכהן הגדול אבל אם כהן הדיוט הוא המנסך – עומד כהן הדיוט על הקרן ולא הסגן. וראה בפירוש הראב"ד (סוף מסכת תמיד) שגם דעתו כנ"ל, אלא שהסתפק אם כהן אחר מחזיק את הסודרים, או שהמנסך עצמו היה מניף ומנסך. (57) שהיא אמה על אמה. (58) "הם דגלים". (59) שם במשנה: "באו ועמדו אצל בן ארזא וכו' והקיש בן ארזא בצלצל". "והצלצל הן שתי קערות נחושת שמכין זה בזה" (ערוך). (60) כדי לתקוע.

ז. שֶׁהָיָה הַמִּנְסַף לְנִסְפָּה⁶¹, מְנִיף הַסֶּגֶן בְּסוֹדְרִין⁶², הַקִּישׁ זֶה בַּצִּלְצָל⁶³, וְתִקְעוּ אֵלָיו בְּחֲצוּצְרוֹת⁶⁴, וְדַבְּרוּ הַלְלוּם בְּשִׁיר. הַגִּיעוּ לְפָרֶק - תִּקְעוּ⁶⁵, וְהִשְׁתַּחֲוּוּ כָּל הָעָם שֹׁבְעִזְרָה. עַל כָּל פָּרֶק תִּקְיעָה, וְעַל כָּל תִּקְיעָה הִשְׁתַּחֲוּוּהָ. וְכָל הַתִּקְיעוֹת שְׁעַל הַתִּמְיָד תִּשְׁעוּ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

האולם אחר גמר העבודה. (35) שאז מתחלפין המשמרות. (36) שם במשנה: "ובשבת מוסיפין ברכה אחת למשמר היוצא", ובברכות יב. אמרו: "מאי ברכה אחת? אמר רבי חלבו משמר היוצא אומר למשמר הנכנס מי ששיכן את שמו בבית הזה הוא ישכין ביניכם אהבה ואחוה ושלוש וריעות". (37) מי מקטיר הקטורת. (38) מי מעלה אברים מן הכבש למזבח. (39) כרבנן (יומא יד): שמקטיר קטורת ואחר כך מטיב שתי נרות, ולא כאבא שאול (שם לג.) שהטבת שתי נרות קודמת לקטורת. (40) תמיד פרק ז משנה ב: "באו ועמדו על מעלות האולם ועמדו הראשונים לדרום אחיהם הכהנים".

ה. כְּשֶׁיָּגִיעַ בֵּין הָאוֹלָם לְמִזְבֵּחַ⁴¹, נִטַּל אֶחָד הַמְּגַרְפָּה וְזָרְקָהּ בֵּין הָאוֹלָם לְמִזְבֵּחַ⁴², וְהָיָה לָהּ קוֹל גְּדוֹל⁴³. וְשָׁלְשָׁה דְבָרִים הֵיְתָה מְשַׁמֶּשֶׁת פִּהֶן: הַשּׁוֹמֵעַ אֶת קוֹלָהּ הֵיךְ יוֹדֵעַ שְׁאַחֲיו הַפְּהַנִּים נִכְנְסִין לְהִשְׁתַּחֲוֹת וְהוּא רִץ וּבָא⁴⁴. וְכֵן לְוֵי הַשּׁוֹמֵעַ אֶת קוֹלָהּ הֵיךְ יוֹדֵעַ שְׁאַחֲיו הַלְלוּם נִכְנְסִין לְדַבֵּר בְּשִׁיר וְהוּא רִץ וּבָא⁴⁵. וְרֹאשׁ הַמְּעַמֵּד, כְּשֶׁהָיָה שׁוֹמֵעַ אֶת קוֹלָהּ, הֵיךְ מְעַמֵּד אֶת הַטְּמָאִים⁴⁶ עַל שַׁעַר הַמִּזְבֵּחַ⁴⁷, מְפַנֵּי הַחֶשֶׁד, שְׂיָדְעוּ הַכָּל שֶׁעֲדִין לֹא הִבִּיאוּ כְּפָרְתָן⁴⁸. וְאַחַר כֵּן מַעֲלָה זֶה שְׁזָכָה בְּאִיבָרִים אֶת הָאִיבָרִים מִן הַכֶּבֶשׂ לְמִזְבֵּחַ⁴⁹. וְאַחַר שֶׁמַּעֲלִין אֶת הָאִיבָרִים, מִתְחִילִין אֵלָיו שְׁעַל מַעֲלוֹת הָאוֹלָם⁵⁰ וּמְבַרְכִין בְּרַפְּת פְּהַנִּים⁵¹ בְּרִכָּה אַחַת בְּשֵׁם הַמְּפָרֵשׁ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּמִקְוָה⁵². וְאַחַר כֵּן מַעֲלִין סֵלֶת הַנְּסִכִּים⁵³. וְאַחַר הַסֵּלֶת מְקַטֵּיר הַחֲבִיתִין. וְאַחַר הַחֲבִיתִין מַעֲלִין אֶת הַיַּיִן לְנִסְפָּה. וּבְשַׁעַת הַנִּסְפָּה אוֹמְרִין הַלְלוּם הַשִּׁיר, וּמְכַיֵּן הַמְּשׁוֹרְרִין בְּמִנֵּי נְגִינֹת שֶׁבְּמִקְדָּשׁ, וְתוֹקְעִין תִּשְׁעַת תִּקְיעוֹת עַל פְּרָקֵי הַשִּׁיר.

(41) זה היה בשעה שנכנסו להקטיר הקטורת, כמבואר בתמיד פרק ה משנה ו. ואם כן זה היה לפני שעמדו על מעלות האולם. באופן דברים אלו לא נכתבו לפי הסדר (כסף משנה). (42) תמיד שם במשנה. וראה בתוספות יום טוב שם שכתב שהיו שלוש מגרפות, אחת שגורפים בה הדרשן (שם פרק ב משנה א), השנייה שהיא כלי שיר (שם פרק ג משנה ח) ושלישית, מגריפה זו משמיעה קול בשעה שזורקין אותה. (43) ראה שם במשנה כי "אין אדם שומע קול חבירו בירושלים מקול המגריפה. (44) ואין הכוונה שמיד השתחוו, אלא לאחר גמר עבודת התמיד. (45) שם. ואין הכוונה שהיו שרים מיד, אלא מכינים עצמם לשיר, שהרי השיר היה אחר גמר כל העבודות, בשעת ניסוך היין. (46) המצורעים שכבר טהרו מצרעתם, אלא שצריך עוד לזרוק עליהם דם האשם. (47) שער ניקנור. (48) פסחים פב. כדעת רבא. ורוצה לומר שלא יחדשום שאינם נכנסים לפי שאין נכבד בעיניהם המקום המקודש. אלא עומדים ומחכים להיכנס בשער זה ולקבל את ההזאות. (49) ביומא לג. אמרו שלדעת אבא שאול "הטבת שתי נרות קודם לקטורת וקטורת קודם לאברים". ולדעת רבנן (שם יד):

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְגוֹמְרִים⁸⁰. בְּמִנְחָה שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה הָיוּ אוֹמְרִים: קוֹל ה' יַחִיל מִדְבַר וְגוֹמְרִים⁸¹.

66) וטעם לאמירת פרק זה ביום ראשון הוא משום שיום ראשון הוא תחילת מעשה בראשית. ולשון הגמרא (ראש השנה לא.) "על שם שקנה והקנה ושלטי בעולמו". 67) "משום שביום שני נחלקו המים והיו השמים תחתיהם אומר גדול ה'. ולשון הגמרא ראש השנה שם "על שם שחילק מעשיו ומלך עליהן". 68) משום שביום שלישי נראתה הארץ שעליה יהיה הדין והדיינין, אומר א' ניצב בעדת אל (רבינו שם). ולשון הגמרא שם: "על שם שגילה ארץ בחכמתו והכין תבל לעדתו". 69) משום שבו נבראו השמש והירח, אומר אל נקמות ה' שהוא נוקם מן התועים אחר עבודתם (רבינו שם). ולשון הגמרא שם "על שם שברא חמה ולבנה ועתיד ליפרע מעובדיהן". 70) משום שבו נבראו מיני בעלי חיים, ויש בזה פלאים מפני החילוק שבמיניהם ותנועתם מעצמם ופלאים אחרים שיש בבעלי חיים, אומר הרנינו לא' עוינו, לפי שבשעה שרואים אותן משבחים הבורא ומגדלים אותו, ולשון הגמרא שם "על שם שברא עופות ודגים לשבח שמו". 71) משום שבו נשלמו מעשי בראשית, ונברא האדם גם כן, שמבין גדולת הבורא יתעלה, אומר ה' מלך גאות לבש. ולשון הגמרא שם "על שם שגמר מלאכתו ומלך עליהן". 72) "על שם ששבת". 73) ה'אזינו, ז'כור ימות עולם, י'רכבהו על במתי ארץ, ו'ירא ה' וינאץ, ל'ז חכמו, כ"י אשא אל שמים (ראה בפרק י"ג מהלכות תפילה הלכה ה.). 74) שירת הים עד "מי כמוכה". 75) שם, יא עד סוף כל השירה. 76) גמרא שם אמרו: אז ישיר, ומי כמוכה, ואז ישיר [ישראל עלי באר — במדבר כא, יז] וכנראה שרבינו לא גרס שם אלא "אז ישיר משה ומי כמוכה". 77) שבו נאמר "תקעו בחודש שופר". 78) שאומרים בו בשחרית תמיד הרנינו, כנ"ל. 79) במוסף. 80) והטעם בזה כדי שלא לחזור ולכפול את כל הפרק. 81) כדי להזכיר זכות קול שופר של מתן תורה (רש"י).

י. ראש חדש שחל להיות בשבת - שירה של ראש חדש דוחה את שירה של שבת, כדי לפרסם שהיום ראש החדש.

יא. בשבת מקטירין את שני בזיכי לבונה עם המוספין⁸², קדם נסוף היין של מוספין. וְכַסְדָּר שְׁעוֹשִׁין בְּכָל יוֹם בַּבֶּקֶר, כֶּף עוֹשִׁין בֵּין הָעֲרֵבִים; חוץ מְהַרְמַת הַדֶּשֶׁן מִמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן⁸³ וְסִדוּר הַמַּעֲרֻכּוֹת וְהַפְּסוֹת⁸⁴, שְׁאִין עוֹשִׁין דְּבָרִים אֵלּוּ אֶלָּא בְּכָל יוֹם בַּשַּׁחַר לְבָד, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁸⁵.

82) כלומר, אחר הקרבת המוספין. 83) שאינה אלא בבוקר. אבל דישון המזבח הפנימי ודישון המנורה היו גם בערב. 84) פיס ראשון ושני ורביעי, אבל פיס שלישי של קטורת — מפיסין גם בערב. 85) למעלה פרק ד שם לעניין פייסות, ולמעלה פרק ב הלכה ב לעניין סידור מערכות.

61) כלומר "כל מה שהיה לו לנסך היה מניף" (מלאכת שלמה בשם ראב"ד). רוצה לומר: המנסך היה שווה בניסוכו והיה מנסך לאט ולא בבת אחת, מפני ש"אין אומרים שירה אלא על היין" (ברכות לה.). היינו, "בעת ניסוך היין" (למעלה פרק ג מהלכות כלי המקדש הלכה ב.) ולפיכך דקדקו שהמניף יניף בעת פעולת הניסוך, בכדי שהשירה אף היא תתחיל בעת הניסוך ממש, ולא אחריו. 62) לסימן ללויים שעומדים על הדוכן, שידעו להתחיל בשיר בשעת הניסוך. 63) ראה למעלה הלכה ה כי המשוררים מכים במיני ניגון, "אלא שהצלצל היה כלי זמר מיוחד שאין שם אלא הוא וקול גדול היה לו והוא המתחיל". 64) לפי שאפשר ללוי שלא יראה הנפת הסודרים כשיפנה לבו לדבר, וגם אפשר שהיו בתוך הלשכות או בהר הבית, לא בעזרה (שאינם רואים בעת שמניף הסודרים), אבל קול התקיעות אי אפשר שלא ישמעו, ולפיכך תקעו כדי שיפנו לראות בהנפת הסודרים הואיל ועיקר התקנה הנפת הסודרים היא. 65) "פרקים היה להם בשיר שהיו מפסיקין שם, ובתוך אותו הפיסוק היו תוקעין" (הראב"ד). "ושלושה פרקים היה בשיר שהן מפסיקין, ועל כל פרק ופרק תקיעה, תרועה ותקיעה וכו' והיינו דתנן (סוכה גג:) אין פוחתין מעשרים ואחת תקיעות במקדש, שלוש לפתיחת שערים ותשע לתמיד של שחר וכו' והיינו שלוש תקיעות, תקיעה ותרועה ותקיעה, על כל פרק" (הרא"ש שם).

ח. אין אומרים שירה אלא על עולות הצבור וזבחי שלמיהם האומרים בתורה; אבל עולות נדבה שמקריבין ממותר תרומת הלשכה, אף על פי שהן של צבור - אין אומרים שירה עליהן. וכן נסכים הבאין בפני עצמן - אין אומרים עליהן שירה.

ט. השיר שהיו הלויים אומרים: ביום הראשון היו אומרים: לה' הארץ ומלוואה⁶⁶. בשני היו אומרים: גדול ה' ומגלל מאד בעירי אלהינו הר קדשו וגומר⁶⁷. בשלישי היו אומרים: אלהים נצב בעדת אל, בקרב אלהים ישפט⁶⁸. ברביעי היו אומרים: אל נקמות ה', אל נקמות הופיע⁶⁹. בחמישי היו אומרים: הרנינו לאלהים עזנו, הריעו לאלהי יעקב⁷⁰. בששי היו אומרים: ה' מלך גאות לבש, לבש ה', עז התאזר וגומר⁷¹. בשבת היו אומרים: מזמור שיר ליום השבת⁷². במוספי שבת אומרים שירת האזינו. וחולקין אותה לששה פרקים, הזי"ו ל"ף⁷³, כדרך שקוראין אותה ששה בבית הכנסת, ואומרים פרק בכל שבת. גמרו השירה בששה שבתות - חזרין לראש. במנחה של שבת אומר אז ישיר משה⁷⁴ ומי כמוכה⁷⁵ וגומר⁷⁶. במוסף של ראש השנה היו אומרים: הרנינו לאלהים עזנו⁷⁷. ואם חל להיות בחמישי⁷⁸ - אומר⁷⁹: הסירותי מסבל שקמו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פָּרָק שְׁבִיעִי

1) בו תבואר מצות-עשה של הקרבת מנחת העומר ביום שני של פסח.

א. פְּרָאשִׁי חֲדָשִׁים מִקְרִיבִין מוֹסֵף רֹאשׁ חֲדָשׁ אַחַר תְּמִיד שֶׁל שַׁחֲרָי. וְכַמָּה הוּא מוֹסֵף רֹאשׁ חֲדָשׁ? פְּרִים שְׁנַיִם וְאֵיל אֶחָד וְשִׁבְעָה כִּבְשִׁים³, הַפֶּל עוֹלוֹת⁴, וְשַׁעִיר עִזִּים חֲטָאֵת⁵.

2) שנאמר (במדבר כח, יא) "ובראשי חדשיכם תקריבו וגו'".
3) כי כל התדיר מחבירו קודם את חברו, ראה זכאים פט. וכמו כן אין שום דבר קרב בין תמיד של שחר למוסף, וכסדר המערכה של אביי (יומא לג.) "תמידין קודמין למוספין".
4) שנאמר (שם) "פרים בני בקר שנים ואיל אחד, כבשים בני שנה שבעה תמימים".
5) שנאמר (שם) שם, יד) "זאת עולת חודש בחדשו".
6) שנאמר (שם) שם, טו) "ושעיר עזים אחד לחטאת לה", על עולת התמיד".

ב. מַעֲשֵׂה פֶל הַעוֹלוֹת אֶחָד הוּא כְּמַעֲשֵׂה הַתְּמִיד⁷, וּמַעֲשֵׂה הַחֲטָאוֹת שֶׁל רֹאשֵׁי חֲדָשִׁים וְשֶׁל מוֹעֲדוֹת - כְּמַעֲשֵׂה הַחֲטָאוֹת הַנֶּאֱכָלֹת⁸ שְׁבַאֲרֵנוּ⁹.

7) שהרי אף הוא עולה, כמו שנאמר (שם שם, ג) "כבשים בני שנה תמימים, שנים ליום עולה תמיד". וראה למעלה פ"ו מהלכות מעשה הקרבנות. 8) שכיון שהן חטאת - דינן כסתם חטאת הנאכלת (קריית ספר). וראה בתוספתא שבועות פ"א, שכל החטאות החיצונות נאכלות, וכל הפנימיות נשרפות. ראה למעלה פ"ה ממעשה הקרבנות הלכות ז"א. 9) למעלה שם פ"ז הלכה א, כיצד מעשה החטאת הנאכלת.

ג. בַּפֶּסַח מִקְרִיבִין קָרְפֵן מוֹסֵף בְּכָל יוֹם, מִיּוֹם הָרֹאשׁוֹן עַד יוֹם הַשְּׁבִיעִי¹⁰, כְּמוֹסֵף רֹאשֵׁי חֲדָשִׁים¹¹: פְּרִים שְׁנַיִם וְאֵיל אֶחָד וְשִׁבְעָה כִּבְשִׁים, הַפֶּל עוֹלוֹת¹², וְשַׁעִיר חֲטָאֵת¹³ הַנֶּאֱכָלֹת¹⁴. בְּיוֹם שְׁנֵי שֶׁל פֶּסַח, שֶׁהוּא יוֹם שִׁשָּׁה עָשָׂר בְּנִיסָן, מִקְרִיבִין יֵתֵר עַל מוֹסֵף שֶׁל כָּל יוֹם כִּבְשֵׁי לְעוֹלָה עִם עֹמֵר הַתְּנוּפָה¹⁵. וְהִיא מִנְחָה שֶׁל צֶבֶר, כְּמוֹ שְׁבַאֲרֵנוּ¹⁶.

10) כמו שנאמר (שם שם, יט-כד) "והקרבתם אשה עולה וגו' כאלה תעשו ליום שבעת ימים". 11) ראה למעלה ה"א. 12) שכן נאמר (שם) "והקרבתם אשה עולה לה", פרים בני בקר שנים ואיל אחד, ושבעה כבשים בני שנה". 13) שנאמר (שם שם, כב) "ושעיר חטאת אחד". 14) ראה למעלה הלכה ב. 15) שנאמר (ויקרא כג, יא) "והניף את העומר לפני ה' לרצונכם, ממחרת השבת ניפנו הכהן. ועשיתם ביום הניפכם את העומר כבש תמים בן שנתו לעולה לה". וראה במנחות (סו: טז.) ממחרת השבת = ממחרת יו"ט (ראשון של פסח). ו"עומר" הוא עשירית האיפה, וכך היה שמה, כמו שנאמר (שמות טז, יח) "וימודו בעומר" (רש"י ויקרא שם). 16) למעלה פ"ב ממעשה הקרבנות הלכה ג.

ד. וּזְמַנּוּ¹⁷ קְבוּעַ, וּלְפִיכָף דוּחָה אֶת הַשֶּׁבֶת וְאֶת הַטְּמֵאָה¹⁸.

17) ממחרת השבת, ראה למעלה. 18) ראה בתוספתא מנחות פ"א, כי כל המנחות שיש להן זמן קבוע מן התורה, דוחות את השבת ואת הטומאה. ובמנחות עב. למדו כן ממה שנאמר (ויקרא ב, יד) "ואם תקריב מנחת ביכורים (=עומר) לה" - "תקריב ואפי' בשבת, תקריב ואפי' בטומאה". וראה שם עב: כי דברי המשנה (שם עא.) "ודוחה את השבת" הוא להקריבה, וכן הברייתא שם: "רבי אומר, וידבר משה את מועדי ה' (שם כג, מד), מה תלמוד-לומר, לפי שלא למדנו אלא לתמיד ופסח, שנאמר בהן במועדו, במועדו ואפילו בשבת, במועדו ואפילו בטומאה וכו' עומר והקרב עמו וכו' ת"ל וידבר משה את מועדי ה', הכתוב קבע מועד לכולן וכו' עומר להקריבה וכו'".

ה. אֵין מְבִיאִין מִנְחָה זו אֶלָּא מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל¹⁹, שְׁנֵאמַר: וְהִבֵּאתֶם אֶת עֹמֵר רֹאשִׁית קְצִירְכֶם אֶל הַפֶּהֶן²⁰. מִצְּוֹתָ לָבוֹא מִן הַקְּרוֹב²¹. לֹא בָּא מִן הַקְּרוֹב - מְבִיאִין אוֹתָהּ מִכָּל מְקוֹם מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל²².

19) משנה במנחות פג: כלים פ"א משנה ו, ופרה פ"ב משנה א, ותוספתא שם פ"ט. וראה בירושלמי שביעית פ"א הלכות א-ב, ושקלים פ"ד הלכה א. 20) הכוונה לתחילת הפסוק: "כי תבוא אל הארץ", וכן מבואר בסמ"ג (לחם-משנה). וכן הוא בדברי רבינו בפירוש המשנה במנחות שם. 21) לירושלים. משנה במנחות סד: ובגמרא שם: "מאי עמא, אי בעית אימא משום כרמל (=שיהא רך ומלא, ואם יביאווה מרחוק יתייבש ולא יהיה מלא - רש"י שם). ואי בעית אימא משום דאין מעבירין על המצוות". והטעם הזה האחרון הביא רבינו בפירוש המשנה שם. 22) שם במשנה: "לא ביכר (=לא בישל כל צרכו - רש"י) הקרב לירושלים - מביאין אותו מכל מקום".

ו. מִצְּוֹתָ לְהַקְצֹר בְּלִילָה, בְּלִיל שִׁשָּׁה עָשָׂר²³, בֵּין בְּחַל בֵּין בְּשֶׁבֶת²⁴.

23) משנה שם עא. "מצוותו לקצור בלילה". ואמרו בגמרא (שם טו.) "יכול יקצור ויספור ויביא ביום, תלמוד לומר (שם, טו) "שבע שבתות תמימות תהינה" וכו'. בזמן שאתה מתחיל לימנות מבערב": לפי שתחילת היום מתחילת לילו, ונאמר (דברים טז, ט) מהחל חרמש בקמה וכו', וזו ראייה שקצירת העומר בלילה" (ראה בפירוש המשנה מנחות סה.). 24) "כיון שזמנו קבוע" (קריית ספר). וראה למעלה הלכה ד, כן הוא במשנה שם: "ודוחה את השבת". ואף כי בגמרא (שם עב:) פירשו משנה זו בהקריבה, ולא בקצירה - פסק רבינו כדברי הירושלמי ראש השנה פ"א הלכה ט, ומגילה פ"ב הלכה ז, המובאים להלן הלכה ז.

ז. וְכָל הַלִּילָה פָּשַׁר לְקַצִּירָתָהּ הַעֹמֵר²⁵. וְאִם קָצְרוּהוּ בַּיּוֹם²⁶ - בְּפֶשֶׁר²⁷.

25) משנה במגילה כ: "כל הלילה כשר לקצירת העומר וכו'

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יא. עֹמֵר זֶה מִן הַשְּׁעוּרִים הֵיחָּ פֶּאֶר³⁶. וְדָבָר זֶה הַלְכָה מִמֹּשֶׁה רַבְנוּ³⁷. וְכִיצַד הָיָה נַעֲשֶׂה? ³⁸ מְעַרְב יוֹם טוֹב יוֹצֵאִין שְׁלוֹחֵי בֵּית דִּין וְעוֹשִׂין אוֹתוֹ פְּרִיכוֹת³⁹ בְּמַחְבֵּר לְקַרְקַע, פְּדֵי שְׂפִיחָה נּוֹחַ לְקַצֵּר. כָּל הַעֲוִרוֹת הַסְּמוּכוֹת לְשֵׁם מִתְבַּנְּסוֹת, פְּדֵי שְׂפִיחָה נְקַצֵּר בְּעֶסֶק גְּדוּלוֹ⁴⁰. וְקוֹצְרִין שְׁלֹשׁ סָאִין⁴¹ שְׁעוּרִין בְּשִׁלְשָׁה אֲנָשִׁים, וּבְשִׁלְשׁ קְפוֹת⁴², וּבְשִׁלְשָׁה מַגְלוֹת⁴³. פִּיּוֹן שְׁחָשְׁכָה⁴⁴, אוֹמֵר לָהֶם הַקּוֹצֵר⁴⁵ לְכָל הַעוֹמְדִים שָׁם: בָּא הַשֶּׁמֶשׁ? אוֹמְרִין לוֹ⁴⁶: הֵן! בָּא הַשֶּׁמֶשׁ? אוֹמְרִין לוֹ: הֵן! בָּא הַשֶּׁמֶשׁ? אוֹמְרִין לוֹ: הֵן! מַגְלָה זֶה? אוֹמְרִין לוֹ: הֵן! מַגְלָה זֶה? אוֹמְרִין לוֹ: הֵן! קֶפֶה זֶה? אוֹמְרִין לוֹ: הֵן! קֶפֶה זֶה? אוֹמְרִין לוֹ: הֵן! קֶפֶה זֶה? אוֹמְרִין לוֹ: הֵן! וְאִם הָיָה שֶׁבֶת - אוֹמֵר לָהֶן: שֶׁבֶת הַיּוֹם? אוֹמְרִין לוֹ: הֵן! שֶׁבֶת הַיּוֹם? אוֹמְרִין לוֹ: הֵן! וְאַחַר כֵּן אוֹמֵר לָהֶן: אֶקְצֹר? וְהֵן אוֹמְרִין לוֹ: קֶצֶר! אֶקְצֹר? וְהֵם אוֹמְרִים לוֹ: קֶצֶר! אֶקְצֹר? וְהֵם אוֹמְרִים לוֹ: קֶצֶר! שְׁלֹשׁ פְּעָמִים עַל כָּל דְּבָר וְדָבָר. וְכָל כֵּן לָמָּה? מִפְּנֵי אֱלוֹ הַטּוֹעִים⁴⁷ שְׂיֵצְאוּ מִכָּלל יִשְׂרָאֵל בְּבֵית שְׁנִי⁴⁸. שֶׁהֵן אוֹמְרִין, שְׂגָה שְׂנֵאֵמַר בַּתּוֹרָה 'מִמַּחְרַת הַשֶּׁבֶת' הוּא שֶׁבֶת בְּרֵאשִׁית⁴⁹; וּמִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדוּ⁵⁰ שְׂאִינָה שֶׁבֶת, אֶלָּא יוֹם טוֹב. וְכֵן רָאוּ תַּמִּיד הַנְּבִיאִים וְהַסְּנֵהֲדָרִין⁵¹ בְּכָל דּוֹר וְדוֹר, שֶׁהֵיוּ מְנִיפִין אֶת הַעֹמֵר בְּשִׁשָּׁה עֶשֶׂר בְּנִיטָן, בֵּין בַּחֹל בֵּין בְּשֶׁבֶת. וְהָרִי נֵאֵמַר בַּתּוֹרָה: וְלַחֵם וְקָלִי וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה⁵²; וְנֵאֵמַר: וְיֹאכְלוּ מֵעִבּוֹר הָאָרֶץ מִמַּחְרַת הַפֶּסַח⁵³ מִצּוֹת וְקָלוּ⁵⁴. וְאִם תֹּאמְרוּ, שְׂאוֹתוֹ הַפֶּסַח בְּשֶׁבֶת אֲרַע, כְּמוֹ שְׂדֵמוֹ הַטְּפָשִׁים⁵⁵ - הַיֵּאָף תִּלָּה הַפְּתוּב הַתֵּר אֶכְיִלְתֶּם לְחֹדֶשׁ בְּדָבָר שְׂאִינוֹ הֶעָקֵר וְלֹא הַסְּפָה אֶלָּא נְקָרָה נְקָרָה? אֶלָּא מֵאַחַר שֶׁתִּלָּה הַדָּבָר בְּמַחְרַת הַפֶּסַח, הַדָּבָר בְּרוּר שֶׁמַּחְרַת הַפֶּסַח הַיָּא הַעֲלָה הַמַּתְרַת אֶת הַחֹדֶשׁ⁵⁶, וְאִין מְשַׁגְּיחִין עַל אֵי זֶה יוֹם הוּא מִימֵי הַשְּׁבוּעַ.

36 ראה למעלה פי"ב מהלכות מעשה הקרבנות ה"ב.
37 כלומר, הלכה למשה מסיני, ואינו מפורש בתורה. ובמנחות סח: ופד. אמרו: "מהיכן באה מן השעורין, אתה אומר מן השעורין או אינו אלא מן החיטין. רבי אליעזר אומר, נאמר אביב במצרים, ונאמר אביב לדורות. מה אביב האמור במצרים (שמות ט, לא), שעורין, אף אביב האמור לדורות שעורין. ורבי עקיבא אומר, מצינו יחיד שמביא חובתו מן החיטין וחובתו מן השעורין, וציבור שמביאין חובתן מן החיטין, מביאין חובתן מן השעורים. ואם אתה אומר (עומר) בא מן החיטין, לא מצינו ציבור שמביא חובתו מן השעורין. ד"א, אם אתה אומר עומר בא מן החיטין, אין

זה הכלל דבר שמצותו ביום כשר כל היום, דבר שמצותו בלילה - כשר כל הלילה". (26 מערב יום טוב או ביום טוב (עיי' תוספות מנחות עב. ד"ה אף). (27 כן הוא במשנה מנחות עא. "נקצר ביום כשר", ואף כי בגמרא (שם עב.) אמרו כי הסובר נקצר ביום כשר, אינו דוחה שבת (ראה לחם-משנה כאן) - פסק רבינו כדברי הירושלמי ראש השנה ומגילה שם, שאמרו: "רשב"ל בעי, קצירת העומר מהו שתדחה את השבת ביום (=ביום טז). התיב רבי אביי, והא תנינן מצותו לקצור בלילה. נקצר ביום, כשר ודוחה השבת, ולא קיבלה. אמר ר' אחא, חזר רשב"ל מן הדא, כיון שחשיכה אמר להן: בא השמש, אומר הין. בא השמש, אומר הין. מה אנן קיימין, אם ללילה כבר הוא אומר, אלא אם אינו ענין ללילה, תניהו עניין ליום", הרי מבואר מזה שאף הסובר קצירה ביום ט"ז כשרה, היא דוחה את השבת (ראה הר המוריה כאן, וחכם צבי סימן קסו, ושירי קרבן בראש השנה שם).

ח. מִצְוֹתוֹ לְבוֹא מִן הַקְּמָה²⁸. לֹא מִצְאוּ²⁹ - יֵבִיאוּ מִן הַעֲמָרִים³⁰.

28 כלומר, שיקצור העומר מן התבואה המחוברת לקרקע. שם עא. במשנה "מצות העומר לבוא מן הקמח". וברשי" שם ד"ה מן הקמה, שתהא קצירה לשמה, כדכתיב (דברים טז, ט) "מהחל חרמש בקמה". (29 שכבר נקצרה כל התבואה. (30 כלומר מן התלוש, שם במשנה "לא מצא, יביא מן העמרים". ובגמרא (שם עב.) "תנו רבנן, ואם תקריב מנחת ביכורים (ויקרא ב, יד) מה תלמוד-לומר, לפי שמצות העומר לבוא מן הקמה, מנין שאם לא מצא מן הקמה - יביא מן העומרים, תלמוד-לומר תקריב".

ט. מִצְוֹתוֹ לְבוֹא מִן הַלַּח³¹. לֹא מִצְאוּ³² - יֵבִיאוּ מִן הַיֵּבֶשׁ³³.

31 משנה במנחות שם: "מצותו לבוא מן הלח", ופירש"י דכתיב (שם כג, יד) "כרמל - רך ומל". היינו שהקמה המחוברת תהיה לחה, ואף אם מביא מן העומרים, ישתדל שיהיו לחים, וכן הוא בתוספתא שם פ"י "מצות העומר להביא מן הקמה, אין לו - יביא מן העומרים, אין לו - יביא מן האצור ומן הקצור, אין לו - יביא מן הלח, אין לו וכו'", וראה בתפארת ישראל שם. (32 שם במשנה. ובברייתא שם עב. "ומנין שאם לא מצא מן הלח, יביא מן היבש, תלמוד-לומר (שם ב, יד) "ואם תקריב". (33 מנחות פה. פה: "אין מביאין את העומר אלא מן השדות המודרמות", כלומר "מושפעות לצד דרום, שאז חמה זורחת בהן יותר" (תוספות שם פה. ד"ה מודרמות).
י. דִּרְכָן הָיָה לְהִבִּיא מְשֻׁדָּת שְׁבִדְרוֹם³⁴. הָיָה נֵר חֲצִי הַשָּׂדֶה זֹרַע חֲצִיָּה בְּשָׁנָה זוֹ³⁵, וּבְשָׁנָה אַחֲרַת נֵר חֲצִי הַשָּׂדֶה שְׂזָרַע זֹרַע חֲצִי שָׁנָר וּמְבִיא מִמֶּנּוּ.

34 חרש ולא זרע. (35 שם פה: שכשהקרקע נחרשת ונזרעת בכל שנה, אין בכוחה להוציא תבואה יפה, עיין רש"י שם. וראה למעלה פ"ז מהלכות איסורי מזבח הלכה ד, ובלחם-משנה כאן.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַמְנַחֹת⁸⁵. וְאִמְתִּי קוֹמְצִין אוֹתוֹ? לְאַחַר שְׁמִקְרִיבִין מוֹסֵף הַיּוֹם⁸⁶ וְכַבֵּשׁ הַעוֹלָה⁸⁷, קִדְּם תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֲרִפִּים⁸⁸.

(57) משנה במנחות סו. משום שנאמר (ויקרא כג, י) "וקצרתם את קצירה והבאתם את עומר ראשית קצירכם אל הכהן", הרי שמשעת קצירה יביאוהו לעזרה (קרית ספר). (58) כחכמים במשנה שם, ולא כר' מאיר הסובר כי היו מהבהבין אותם באש בעודם שבלים לפני החביטה. והסביר רבינו בפירוש המשנה שם "שלא יגישו אותן באש קודם שידוש אותן, לפי שהוא מתלחלח, ובשעת הדישה יתפרד ויפסד". (59) זה לא נזכר במשנה, אבל הרי אי־אפשר בלא זה, וראה רש"י שם סג: ד"ה ואל ירבה וכו' (הר המוריה). (60) כדי לקיים בו מצות קלי (ראה שם במשנה). (61) כלי מיוחד לקליה. כחכמים שם. וראה גם בסיפרא ויקרא דבורא דנדבה פרשה יג, הלכה ו. (62) סיפרא שם וגמרא מנחות סו: (63) סיפרא שם הלכה ד. (64) שם במשנה. כדי שתתייבש הזיעה מהגרעינין שהזיעו באבוב (תפארת ישראל שם). (65) שם במשנה. ופירש רש"י שם "של גרוסות, שלא היו טחונות דק אלא עבה, שכן דרך הסולת, ואין מוציאה אלא הקליפה בנפה מהגרעינין בעצמן, שאם יטחנו יפה יעבור כל הקליפה בנפה עם הסולת, ועל שם כך נקראת גרש כרמל". ו"גרש לשון שבירה וטחינה - כמו ויגרס בחצץ (איכה ג, טז). וכן, גרסה נפשי" (תהלים קיט, יט - רש"י בויקרא ב, יד). (66) ראה למעלה הלכה יא. (67) שם במשנה: "והוציאו ממנו עשרון", וכן הוא במשנה שם עו: והיינו משום שנאמר (ויקרא כג, י) "והבאתם את עומר ראשית קצירכם", וראה רש"י שם כי הכוונה לעשירית האיפה, שכן היתה נקראת, כמו שנאמר (שמות טז, יח) "וימדודו בעומר", וראה גם למעלה פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ה. ולפי שהעומר בא משעורים, לא יצא משלשה סאין אלא עשרון אחד בלבד. אבל משתי הלחם, שהן מחיטים, יצאו שני עשרונים משלושה סאין (גמרא שם עו:). (68) שם ושם במשנה. "ואילו הי"ג נפות, היתה כל אחת דקה מחבירתה על הסדר, ודע שאם לא הפליגו בניפוי או שלא הוציא משלושה סאין (אלא הוציא עשרון מב' סאים או מד' סאין) לא פסל, ואין כל אלו אלא למצוה" (רבינו בפיה"מ שם עו:). (69) כלומר, מה שנשאר יותר על העשרון, נפדה ויוצא לחולין (שם סו. במשנה). (70) שם במשנה. לפי שחיוב חלה היינו גלגול דעיסה, וגלגול של זו ביד הדיוט הוא, לאחר שנפדה" (רש"י). (71) כחכמים (החולקים על ר"ע) שם במשנה, הסוברים שחיוב מעשר חל בשעת מירוח, ומירוח של זה היה ביד הקדש, ומירוח הקדש פוטר מן המעשרות. (72) בפ"ג מהלכות מעשר הלכה כה, ופ"ו מהלכות ביכורים הלכה ג. (73) ראה משנה סוטה יד. "מנחת העומר אף־על־פי שהיא באה מן השעורים, היא היתה באה גרש", ומפרש רש"י "בשעורין מובחר שבו מנופה בשלוש עשרה נפה, כעין סולת חטים". (74) ראה משנה מנחות סז: משום שנאמר (ויקרא ב, טו) "ונתת עליה שמן", וראה למעלה פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ז, ופ"ב הלכה ח, לכל עשרון צריך לוג אחד. (75) כלומר

שתי הלחם ביכורים". וראה גם בסיפרא ויקרא דבורא דנדבה פרשה יג, הלכות ד.ה. (38) משנה במנחות סה. (39) "כורכים וקושרים ראשי שבלים מלוא אגרוף" (רש"י שם). (40) המולה גדולה לפרסם הדבר שבמוצאי יום־טוב קוצרים אותו, להוציא מלבם של ביותוסין שאומרים כי ממחרת שבת בראשית קוצרין, ראה להלן בדברי רבינו. (41) כחכמים במשנה (שם סג:). (42) שלשה סלים שרגילים להכניס בהן תבן ושבלים בשעה שקוצרים, ראה שבת קכו. (43) שם במשנה, כדי לפרסם הדבר מפני הבייתוסין, ראה להלן. (44) מוצאי יום־טוב. (45) היינו כל אחת משלושת הקוצרים, אומר לבני העיירות שנתקבצו. (46) כלומר, כל אחד משלושת הקוצרים אומר. (47) הצדוקים והבייתוסים. (48) ראה בפירוש המשנה לאבות פ"א משנה ב. (49) שם סה. במשנה "כל כך למה, מפני הבייתוסין (והרע"ב גרס: הצדוקים והבייתוסים) שהיו אומרים אין קצירת העומר במוצאי יום־טוב (אלא במוצאי שבת, כדמפרש בגמרא - רש"י)". (50) שם סה: סו. (51) כלומר קבלה בידינו מהנביאים והסנהדרין איש מפי איש. (52) הוא יום הבאת העומר. (53) היינו ממחרת יום ראשון של פסח, שהוא טז בניסן. (54) הרי שהביאו את העומר למחרת הפסח שהוא יום טז. (55) הצדוקים והבייתוסים. אבל לפי מסורת שלנו, היה אז יו"ט א' של פסח ביום ראשון או ביום שני. כפי שתי הדעות שנחלקו באיזה יום מימי השבוע חל יום ז' אדר שמת בו משה, אם בשבת או בערב שבת. ראה תוספות מנחות ל. ד"ה מכאן, ורא"ש פ"י דפסחים סימן יג (הר המוריה). (56) ראייה זו הביא גם הסמ"ג, ראה לחם־משנה כאן, והיא כתובה גם בפירוש הרלב"ג לספר יהושע שם. והר"ר אברהם בן עזרא (ויקרא שם) הביא ראייה זו בשם חכם אחד מרומי, והשיג עליו. וראה גם בפירוש הרד"ק (יהושע שם), ובהר המוריה כאן.

יב. קָצְרוּהוּ וּנְתַנְוֵהוּ בְּקִפּוֹת, וְהִבְיֵאוּהוּ לְעֶזְרָה⁵⁷ וְחִבְטוּהוּ⁵⁸, וְזָרְזִין וּבִזְרִינ⁵⁹. וְלוֹקְחִין אֶת הַשְּׁעוֹרִין וְהַמְּהַבְּהִין אוֹתוֹ בְּאוּרִין⁶⁰ בְּאַבּוּב⁶¹ מִנְקֵב, פְּדִי שְׂפִיחָהּ הָאֵשׁ שׁוֹלֵט בְּכֹלָן⁶². שְׁנֵאמַר: אָבִיב קְלִי בְּאֵשׁ גְּרֵשׁ בְּרָמָל; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמִדּוּב⁶³, שְׁאִינוּ מְדַבֵּר אֶלָּא בְּמִנְחַת הָעֹמֶר בְּלֶבֶד. וְאַחַר שְׁקוּלִין אוֹתוֹ שׁוֹטְחִין אוֹתוֹ בְּעֶזְרָה וְהָרוּחַ מְנַשֶּׁבֶת בּוֹ⁶⁴. וְנוֹתְנִין אוֹתוֹ לְרֵיחִים שֶׁל גְּרוֹסוֹת, וְטוֹחְנִין⁶⁵ אֶת הַשְּׁלֵשׁ סְאִין⁶⁶, וּמוֹצִיאִין מִן הַכֹּל עֶשְׂרוֹן⁶⁷ שֶׁהוּא מְנַפֵּה בְּשֵׁלֶשׁ עֶשְׂרֵה נֶפֶחַ⁶⁸. וְהַשָּׂאָר נִפְדָּה⁶⁹ וְנֹאכַל לְכָל אָדָם, וְחֵיב בְּחֻלָּה⁷⁰ וּפְטוּר מִן הַמַּעֲשָׂרוֹת⁷¹, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָה⁷². וְלוֹקְחִין זֶה הָעֶשְׂרוֹן שֶׁל סֹלֶת הַשְּׁעוֹרִים⁷³, וּבּוֹלְלִין אוֹתוֹ בְּלֶג שְׁמֹן⁷⁴ בְּשֵׁשׁ עֶשֶׂר בְּנִיסָן⁷⁵, וְנוֹתְנִין עָלָיו קֶמֶץ לְבִנְה⁷⁶ כְּשֵׂאָר הַמְּנַחֹת⁷⁷. וּמִנִּיפּוֹ⁷⁸ בְּמִזְרָח⁷⁹, מוֹלִיךְ וּמְבִיא מַעֲלָה וּמוֹרִיד⁸⁰, וּמְגִישׁוֹ⁸¹ כְּנֶגֶד הַדָּהָה שֶׁל גֵּרֵן מְעֻרְבֵית דְּרֹמִית כְּשֵׂאָר הַמְּנַחֹת⁸². וְקוֹמֵץ וּמְקַטְרִי⁸³, וְהַשָּׂאָר נֹאכַל לְפָנֵיהֶם⁸⁴ כְּשֵׁרֵי כָּל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אבל חכמים אסרו גם אם אינו בעמקים, ראה תוספות מנחות סח. ד"ה קוצרים. (97) משנה שם עא. "קוצרים בית השלחין שבעמקים". ובגמרא שם "תניא, ר' בנימין אומר, כתוב אחד אומר ויקרא (שם) וקצרתם את קצירה והבאתם את עומר, וכתוב (שם) ראשית קצירכם אל הכהן. הא כיצד, ממקום שאתה מביא אי אתה קוצר, ממקום שאי אתה מביא אתה קוצר", וראה גם בסיפרא אמור פרשה י הלכה ג שהטעם שאין מביאים מבית השלחין שבעמקים הוא ממה שנאמר "קצירכם" - "קצירכם של כולכם", וראה קרית ספר כאן. (98) כלומר לא יעשה גדיש לצורך דישה (פירוש המשנה שם). שדווקא קצירה התירו שאם לא יקצרוה מיד אפשר שתיפסד. אבל להגדיש, שאין שום הפסד אם ימתין עד אחר הפסח - לא התירו (ראה רע"ב ותפארת ישראל מנחות פ"י משנה ח).

יד. תְּבוּאָה שֶׁהִשְׂרִישָׁה⁹⁹ קֹדֶם הָעֹמֵר¹⁰⁰ - הָעֹמֵר מִתִּירָה¹⁰¹; וְאִם לֹא¹⁰² - אֲסוּר לְקַצֵּרָה פְּדֻרָה שְׁאֲסוּר לְאֲכֹלָה עַד שְׂיִבֹא הָעֹמֵר הַבָּא¹⁰³.

(99) כלומר נזרעה וגם נשרשה. וראה בשו"ע יורה-דעה סימן רצג סעיף ג ובמפרשים שם, כי זמן השרשה הוא ארבעה עשר יום. (100) היינו קודם הבאת העומר (רש"י בבבא מציעא נו: ותפארת ישראל במנחות פ"י משנה ז). ויש מפרשים קודם קצירת העומר (רע"ב שם. וראה בתוספות הגרע"א שם). ועיין במנחות ע: וראה להלן. (101) משנה שם ע. [היינו אם השרישה לפני קצירת העומר - מותרת אף בקצירה, ואם השרישה אחרי הקצירה ולפני ההבאה - מותרת רק באכילה. וראה להלן. (102) שלא השרישו אלא לאחר העומר. (103) שם. משום שנאמר (שמות כג, טז) "אשר תזרע בשדה", משעה שנזרע ונשרש בשדה (שם עא. וראה ברע"ב ובקריית ספר) וראה באור-שמח שפירש דעת רבינו שהכל תלוי באיסור אכילה, ואם נשרשה לפני ההקרבה ואחר הקצירה - שמותרת באכילה - מותרת גם הקצירה, וראה למעלה.

טו. תְּבוּאָה שֶׁלֹּא הִבִּיֵּא שְׁלִישׁ¹⁰⁴ - מִתָּר לְקַצֵּר מִמֶּנָּה¹⁰⁵ לְהֶאֱכִיל לְבַהֲמָה¹⁰⁶. וְקוֹצְרִין¹⁰⁷ מִפְּנֵי הַנְּטִיעוֹת שֶׁלֹּא יִפְסְדוּ¹⁰⁸. וְקוֹצְרִין לְפָנֹת מְקוֹם לְבֵית הָאֶבֶל¹⁰⁹ או לְבֵית הַמְּדֻרָשׁ¹¹⁰; שְׁנֵאֲמַר: קִצְרִיכֶם - וְלֹא קִצְרִי מִצְוָה¹¹¹.

(104) כלומר, שלא נגמר השליש האחרון לגמר בישולו (רבינו בפירוש המשנה שם, וראה בתפארת ישראל שם). (105) לפני העומר. (106) משנה שם עא. לפי דברי ר' יהודה. ומשום שכל לשחת (=לאכילת בהמה) לאו קציר הוא (רע"ב). (107) לפני העומר. (108) האילנות. משנה שם עא. "וקוצרין מפני הנטיעות", והוא שיכוון בשעת קצירה להתרחק מהאילנות כדי שלא (יפסיק) [יפסידו] (פירוש המשנה שם). והתירו כן משום שתבואה זו אינה ראויה לעומר. ראה במשנה מנחות פה. שאין מביאין לא מבית השלחין ולא משדה אילן, וממקום שאי אתה מביא - אתה קוצר (ראה למעלה הלכה יג. ועיין ברש"י שם לפי

ביום (פירוש המשנה שם). (76) ראה מנחות שם במשנה. משום שנאמר (שם) "ושמת עליה לבונה מנחה היא". (77) ראה בפ"ב מהלכות מעשה הקרבנות שם, כי כל המנחות טעונות קומץ לבונה. (78) ראה במשנה שם סז: וסא. משום שנאמר (שם כג, יא) "והניף את העומר לפני ה'", וראה למעלה פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו. (79) שנאמר (שם) "לפני ה'" שהוא במזרח, ראה למעלה פ"ט מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו, ולהלן פ"ח הלכה יא. (80) ראה למעלה פ"ט שם הלכה ז. וראה מנחות סא. במשנה. (81) ראה מנחות שם, ופ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו. (82) ראה בהלכות מעשה קרבנות שם. (83) שם סז: במשנה, משום שנאמר (שם ב, טז) "והקטיר הכהן את אוזרתה", ואזכרה זו קומץ. (84) שם במשנה. (85) ראה בהלכות מעשה הקרבנות שם הלכה ט. (86) משום דתדיר קודם (כסף-משנה). (87) כאן מתחיל ענין חדש, ואין זה מוסב למה שלמעלה, שהרי "העומר קודם לכבש הבא עמו" (להלן פ"ט הלכה ט), באופן שהעומר אחר המוסף, והכבש אחרי העומר ולפני התמיד של בין הערבים. וראה בכסף-משנה ולחם-משנה. (88) ראה למעלה פ"א הלכה ג, כי אין שוחטין קרבן אחר תמיד של בין הערביים, לפי שנאמר אצל תמיד של בין הערביים (ויקרא ו, ה) והקטיר עליה חלבי השלמים, ודרשו חכמים: "עליה השלם כל הקרבנות כולם".

יג. אֲסוּר לְקַצֵּר⁸⁹ בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל⁹⁰ מִן מִחְמַשֵּׁת מִיְּנֵי תְּבוּאָה⁹¹ קֹדֶם לְקַצִּירֵת הָעֹמֵר⁹², שְׁנֵאֲמַר: רֵאשִׁית קִצְרִיכֶם - שִׁיְהִיָּה תַחֲלָה לְכָל הַנִּקְצָרִים⁹³. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּקִצְרֵי שְׂרָאֵי לְהִבִּיא מִמֶּנּוּ עֹמֵר; אֲבָל בֵּית הַשְּׁלַחִין⁹⁴ שְׁבַע־מִקְוִים⁹⁵, הוֹאִיל וְאִינוּ רְאוּי לְהִבִּיא מִמֶּנּוּ⁹⁶ - קוֹצְרִין אוֹתוֹ מִלְּפָנֵי הָעֹמֵר⁹⁷, אֲבָל לֹא יִגְדָּשׁ⁹⁸.

(89) משנה במנחות ע. ובחלה פ"א משנה א. (90) אבל בחוץ לארץ מותר, לפי שאין מביאין משם (ראה למעלה הלכה ח). וראה להלן, כי גם בבית השלחין שבעמקים, מותר לקצור (הר המוריה). (91) שהם חיטים, שעורים, כוסמין, שיבולת שועל ושיפון. (92) אף-על-פי שבענין אכילת חדש, כתב רבינו (פ"י מהלכות מאכלות אסורות הלכה ב) שאסור עד שיקרב העומר - קצירה אינה אסורה אלא לפי קצירת העומר, וראה כסף-משנה ולחם-משנה ו'תוספות יום טוב' בחלה שם. (93) סיפרא אמור פרשה י הלכה ג. (94) ארץ יבשה שצמאה למים, והתבואה גדלה בה בהשקאה. (95) כלומר, נוסף להיותה ארץ צמאה, היא גם בעמק, שהתבואה הגדלה בה אינה משובחת. (96) כלומר, לתחלה אין מביאין ממנו, ראה מנחות פה. במשנה "אין מביאין וכו'" ולא מבית השלחין - ואם הביא כשר". וראה גם למעלה פ"ו מהלכות איסורי מזבח הלכה יב. ואע"פ ששם שנינו "אין מביאין - מבית השלחין", ומשמע אף אלה שאינם בעמקים, ואילו כאן לא התירו אלא בית השלחין שבעמקים - יתכן כי מן התורה מותר אפילו בבית השלחין שאינו בעמקים, מאחר שאין מביאין ממנו,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הֶלְחָם, הוֹאִיל וּתְבוּאָה זֹו עֵבֶר עָלֶיהָ הִבָּאת שְׁתֵּי הֶלְחָם וּקְצִירַת הָעֹמֶר, אוֹ אֵין מְבִיאִין עַד שְׁנֵיאוּ שְׁתֵּי הֶלְחָם אַחַר הִבָּאת הָעֹמֶר שֶׁל שָׁנָה אַחַת.

121) זוהי בעיא שלא נפשטה במנחות סח: .

כ. וְכֵן תְּבוּאָה¹²³ שֶׁהִיָּה פְקָקָע¹²⁴ וְחִטּוֹ עָלֶיהָ אוֹ הִנְצוּ עָלִים שְׁלֵה פְּשֵׁהִיאוּ שְׁתֵּי הֶלְחָם - הֲרִי זֶה סֶפֶק, אִם הִנְצַת הָעֵלִין אוֹ חֲנֻטָּהּ קָמוּ הַשְּׂרָשָׁה¹²⁵ וְהִתְרָה לְהִבְיָא מִמֶּנָּה מִנְחוֹת, אוֹ אֵינָה חֲשׂוּבָה הַשְּׂרָשָׁה. לְפִיכָף לֹא יִבְיָא¹²⁶, וְאִם הִבְיָא - הֲרָצָה¹²⁷.

122) בעיא של רמי בר חמא במנחות סט. ולא נפשטה, ועלתה בתיקו. ורוצה לומר, כשם שנסתפקו בגמרא במה שלמעלה הלכה יט, כמו כן נסתפקו במה שלפנינו. 123) רש"י שם פירש שהמדובר בפירות האילן, ולענין ביכורים. אבל רבינו מפרשה בחמשת מיני דגן, ולענין מנחות, וראה להלן. 124) כלומר, מונחת בקרקע בלי השרשה, וראה בפ"י מהלכות מאכלות אסורות הלכה ה, ובכסף-משנה שם. והמדובר כשזרעה לפני העומר והשרישה אז, שהעומר התירה, ושוב יצאה מן הארץ עם שרשיה בשכבר נראו סימני חניטה או הנצה בעלים שלה, ראה להלן. 125) כלומר, אם נאמר שיציאתה מן הקרקע, כשהיא ממשכה להיות חונטת או מניצה - ביטלה ההשרשה, או מכיון שהיא ממשכה לחנוט ולהניץ, הרי היא כממשיכה גם להיות מושרשת. וראה להלן. 126) לענין איסור חדש במדינה, גם כן יש כאן ספק, שאם יציאתה ביטלה השרשתה, בוודאי נהיא נאסרה, ואינה מותרת עד שיבוא העומר הבא (וכן נראה בהלכות מאכלות אסורות שם, שלא נסתפקו אלא בהביאה שליש לפני העומר, ועקרה ושתלה מחדש לאחר העומר, אבל בהשרשה לבד לפני העומר - נאסרה אם נעקרה אחר העומר ושתלה מחדש), אלא שכיון שספק בדינו אם בטלה ההשרשה - מעמידים אותה בחזקת היתר, שהרי היה עליה שם היתר עם הבאת העומר, ואין אתה יכול לאסרה מספק (אבל צ"ע בהלכות מאכלות אסורות שם). אבל לענין מנחות שלא היה עליה עוד שם היתר, שהרי הספק נתעורר לפני הבאת שתי הלחם - אין להתירה מספק. 127) [אף-על-פי שלענין מנחות לא היה לה עוד היתר, ואם כן היה לנו לאסרה מספק לענין זה, גם מטעם חדש שלפני העומר (ראה למעלה), ובכל זאת הורצה בדיעבד, שכן פסק רבינו בכל הספקות בדיני הקרבנות, ראה להלן פ"ח הלכה ג, ולמעלה פ"ד מהלכות איסורי מזבח הלכה יב, ופ"ו שם הלכה יג. וראה במרכבת המשנה, באבן האזל, ובגן שאול להרב חנניה שאול בלשונות הרמב"ם דפוס שאלוניקי דף ט ע"ב, מה שהארכו בזה].

יז. כָּבֵר בְּאַרְבָּנֵי¹¹⁵, שְׁאִין מְבִיאִין מִנְחוֹת וְלֹא מִנְחַת נִסְכִּים¹¹⁶ וְלֹא פְּפוּרִים¹¹⁷ מִן הַחֲדָשׁ קֹדֶם הִבָּאת הָעֹמֶר, וְאִם הִבְיָא - פְּסוּל. וְלֹא יִבְיָא¹¹⁸ קֹדֶם לְהִבָּאת שְׁתֵּי הֶלְחָם, וְאִם הִבְיָא - פְּשֵׁר¹¹⁹.

115) למעלה פ"ה מהלכות איסורי מזבח הלכה ט. 116) [היינו הסולת (ראה למעלה פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א) האסורה מחמת חדש. אבל היין הרי אינו אסור]. 117) ביכורים לא נזכרו בהלכות איסורי מזבח שם. ויתכן כי כללם רבינו בכלל מנחות (מעשה ורוקח שם). וביכורים היינו ביכורי דגן, שאסורים מחמת איסור חדש. ראה בגמרא שם וברש"י ובהגהות וחידישי הרש"ש. 118) כלומר, מן החדש. ראה בהלכות איסורי מזבח שם הלכה י. וכל הלכה זו היא במשנה מנחות סה: "אין מביאין מנחות וביכורים ומנחת בהמה קודם לעומר, ואם הביא פסול. קודם לשתי הלחם לא יביא, ואם הביא כשר".

פירוש אחד, שקוצר מפני הנטיעות שלא יהא איסור כלאים. ולדעת רבינו פ"א מהלכות כלאים הלכה ו שאין זה איסור, הוכרח לפרש פירוש אחר, כנ"ל). (109) שם במשנה. והיינו לעשות מקום פנוי לישוב ברחבה לברך ברכת רחבה הנזכרת במסכת כתובות (ח:): אחינו המיוגעים וכו' (רש"י שם). (110) שם במשנה: "וקוצרין וכו' מפני ביטול בית המדרש", "לעשות להם מקום לישוב התלמידים" (רש"י). (111) שם עב. בגמרא, ולכן התירו לקצור לטובת בית האבל ובית המדרש, שהוא קציר מצוה.

טז. וְאִף עַל פִּי שְׁמַתָּר לְקַצֵּר¹¹² - לֹא יַעֲשֶׂה אוֹתָן פְּרִיכוֹת¹¹³ פְּדִרְךָ הַקּוֹצְרִין, אֲלֵא יַנִּיחֵם צְבָתִים צְבָתִים¹¹⁴.

112) כמבואר למעלה הלכה טו. 113) אלומות גדולות. 114) אגודות קטנות. שם עא. במשנה "לא יעשה אותן כריכות, אבל מניחן צבתים", וכתב רבינו בפירוש המשנה שם: "וצבתים הן האגודות הקטנות, ומקבצין קצתם לקצתם ועושין מהן אלומות גדולות, והן נקראין כריכות". ולפי זה גם צבתים וגם כריכות היו קשורות, אבל דעת רש"י שם כי כריכות הם אלומות קשורות, וצבתים הם אלומות שאינן קשורות, ובגמרא שם עב. "מאי טעמא, דכמה דאפשר לא טרחינן".

יז. כָּבֵר בְּאַרְבָּנֵי¹¹⁵, שְׁאִין מְבִיאִין מִנְחוֹת וְלֹא מִנְחַת נִסְכִּים¹¹⁶ וְלֹא פְּפוּרִים¹¹⁷ מִן הַחֲדָשׁ קֹדֶם הִבָּאת הָעֹמֶר, וְאִם הִבְיָא - פְּסוּל. וְלֹא יִבְיָא¹¹⁸ קֹדֶם לְהִבָּאת שְׁתֵּי הֶלְחָם, וְאִם הִבְיָא - פְּשֵׁר¹¹⁹.

115) למעלה פ"ה מהלכות איסורי מזבח הלכה ט. 116) [היינו הסולת (ראה למעלה פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א) האסורה מחמת חדש. אבל היין הרי אינו אסור]. 117) ביכורים לא נזכרו בהלכות איסורי מזבח שם. ויתכן כי כללם רבינו בכלל מנחות (מעשה ורוקח שם). וביכורים היינו ביכורי דגן, שאסורים מחמת איסור חדש. ראה בגמרא שם וברש"י ובהגהות וחידישי הרש"ש. 118) כלומר, מן החדש. ראה בהלכות איסורי מזבח שם הלכה י. וכל הלכה זו היא במשנה מנחות סה: "אין מביאין מנחות וביכורים ומנחת בהמה קודם לעומר, ואם הביא פסול. קודם לשתי הלחם לא יביא, ואם הביא כשר".

יח. וְכָל הַמְקָרִיב מִנְחָה מִן הַחֲדָשׁ תִּחְלָה - מִבְּרֶךְ שֶׁהַחֵיטּוֹ¹²⁰.

120) ברייתא במנחות עה: ובברכות לז: "היה עומד ומקריב מנחות בירושלים, אומר ברוך שהחיינו וקיימנו", ומפרש רש"י מנחות שם "כגון שלא הקריב כהן זה עדיין מנחות מימיו, או שהקריב מנחה חדשה כגון מנחת העומר, אומר כהן שהחיינו".

יט. תְּבוּאָה שְׁזָרְעָה אַחַר שְׁקָרֵב הָעֹמֶר וּקְצָרָה אַחַר שְׁקָרֵב הָעֹמֶר שֶׁל שָׁנָה הַבְּאָה - הֲרִי זֹו סֶפֶק¹²¹ אִם מְבִיאִין מִמֶּנָּה מִנְחוֹת לְתַתְּחֵלָה טָרָם הִבָּאת שְׁתֵּי

כא. וְהַקּוֹצֵר קֹדֶם קְצִירַת הָעֹמֶר¹²⁸ - אֵינּוּ לוֹקָה¹²⁹, וְהַקְּצִיר פְּשֵׁר¹³⁰.

128) ראה למעלה הלכה יג ש"אסור לקצור וכו' קודם לקצירת העומר". 129) שאין בזה לאו מפורש, אלא לאו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נראה שהיא מדאורייתא (ראה כסף-משנה והר המוריה כאן).
140) משום שהיא מצות-עשה שהזמן גרמא, ונשים ועבדים פטורים מכל מצות-עשה שהזמן גרמא (וראה ב'ספר המצוות לעם' שם, ובהערה קג).

כה. וְצִרְיָהּ לְכַרְףּ בְּכָל לַיְלָה¹⁴¹: פְּרוּף אֶתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל סִפִּירַת הָעֹמֵר - קִדְּם שְׂוִיסְפֹר. מָנָה וְלֹא בָרַךְ - יֵצֵא, וְאֵינוּ חוֹזֵר וּמְבָרְךְ¹⁴².

141) "פשוט הוא שמברכין עליה, כדרך שמברכין על כל המצוות" (כסף-משנה). 142) "פשוט הוא, שבכרות אינו מעכבות" (כסף-משנה).

פְּרָק שְׁמִינִי

1) ביאר בו רבינו כמה קרבנות מקריבים בחג השבועות, וסדר שתי הלחם.

א. בְּיוֹם חֲמִשִּׁים מִסְפִּירַת הָעֹמֵר הוּא חַג הַשְּׁבִיעוֹת², וְהוּא עֲצֶרֶת³. וּבִיּוֹם הַזֶּה מְקַרְבִּין מוֹסֵף כְּמוֹ מוֹסֵף רֹאשׁ הַדָּשׁ⁴: שְׁנֵי פָרִים וְאֵיל וְשִׁבְעָה כִבָּשִׁים, פְּלֶם עוֹלוֹת⁵, וְשְׁעִיר חֲטָאֹת⁶. וְאֵלוּ הֵן הַקִּרְבָּנוֹת הָאֲמֹרוֹת בְּחֹמֶשׁ הַפְּקוּדִים⁷, וְהֵם מוֹסֵף הַיּוֹם. וְעוֹד מְבִיאִין יָתֵר עַל הַמוֹסֵף בְּיוֹם הַזֶּה מִנְחָה חֲדָשָׁה - שְׁתֵּי הֶלְחָם⁸; וּמְקַרְבִּין עִם הֶלְחָם פֶּר וּשְׁנֵי אֵילִים וְשִׁבְעָה כִבָּשִׁים, הַפֶּל עוֹלוֹת⁹, וְשְׁעִיר חֲטָאֹת, וּשְׁנֵי כִבָּשִׁים זָבַח שְׁלָמִים¹⁰. וְאֵלוּ הֵן הַקִּרְבָּנוֹת הָאֲמֹרוֹת בְּחֹמֶשׁ וַיִּקְרָא¹¹. נִמְצָא הַקִּרְבֵּן בְּיוֹם זֶה יָתֵר עַל שְׁנֵי הַתְּמִידִין: שְׁלֹשָׁה פָרִים וְשִׁלְשָׁה אֵילִים וְאַרְבָּעָה עֶשְׂרֵן כִבָּשִׁים, הַפֶּל עֶשְׂרִים פְּהֵמָה עוֹלוֹת, וּשְׁנֵי שְׁעִירֵי חֲטָאוֹת נְאֻכָּלִים¹², וּשְׁנֵי כִבָּשִׁים שְׁלָמִים¹³ נְאֻכָּלִים¹⁴.

2) שנאמר (ויקרא כג, טז-כ) "וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה שבע שבתות תמימות תהיינה, עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום, והקרבתם מנחה חדשה לה' וגו' וקראתם בעצם היום הזה מקרא קודש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו", ונאמר (דברים טז, טז) "שבעה שבועות תספור לך מהחל חרמש בקמה תחל לספור שבעה שבועות, ועשית חג שבועות לה' וגו'". 3) כן הוא נקרא כמה פעמים במשנה, כגון מגילה ל, ב. ומועד קטן יט, א. וכן תרגם אונקלוס בבמדבר כח, כו - "בשבועותיכם" - "בעצרתיוכן". 4) ראה למעלה פ"ז ה"א. 5) שנאמר (במדבר כח, כז) "והקרבתם עולה לריח ניחוח לה', פרים בני בקר שנים איל אחד שבעה כבשים בני שנה". 6) שנאמר (שם, שם, ל) "שעיר עזים אחד לכפר עליכם". 7) ספר במדבר, שם. 8) שנאמר (ויקרא שם טז-יז) "תספרו חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה לה', ממושבתיכם תביאו לחם תנופה שתיים שני עשרונים סולת תהיינה וגו' ביכורים לה'". 9) שנאמר (שם שם, יח) "והקרבתם על הלחם שבעת כבשים תמימים בני

הבא מכלל עשה בלבד: "ראשית קצירכם" (הר המוריה). 130) לאכלו אחר שיקריב העומר. כן מוכח ממה שאמר ר"ש בן לקיש (מנחות ה.) "מנחת העומר שקמצה שלא לשמה, כשרה, ושיריה אין נאכלין (משום איסור חדש. רש"י), עד שתביא מנחת העומר אחרת, ותתירנה" - הרי שדבר הנקצר לפני העומר - אינו אסור באכילה, שהרי נתברר שעומר זה לא היה עומר, ואם כן הרי נקצר לפני קצירת העומר הכשר (אור שמח).

כב. מִצְוֹת עֲשֵׂה לְסֹפֵר שְׁבַע שַׁבָּתוֹת תְּמִימוֹת מִיוֹם הַבָּאֵת הָעֹמֵר¹³¹, וְשִׁנְאָמֵר: וְסִפְרָתֶם לָכֶם מִמְּחֶרֶת הַשַּׁבָּת שְׁבַע שַׁבָּתוֹת. וּמִצְוָה לְמִנּוֹת הַיָּמִים עִם הַשְּׁבִיעוֹת¹³², וְשִׁנְאָמֵר: תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם. וּמִתְחִלַּת הַיּוֹם מוֹזֵין, לְפִיקֵךְ מָנָה פְּלִילָה מְלִיל שִׁשָּׁה עֶשְׂרֵן בְּיִסְוִין¹³³.

131) ראה בספר המצוות, עשה קסא. 132) מנחות טו. ראש השנה ה. וחגיגה יז: "מצוה למימיני יומא, ומצוה למימיני שבועי", וראה בספר המצוות שם שמבאר רבינו כי אינן שתי מצוות נפרדות (=מצוה אחת למנות ימים, ומצוה אחרת למנות שבועות), אלא הן מצוה אחת, למנות הימים עם השבועות. 133) שנאמר (ויקרא כג, טו) "תמימות תהיינה", וראה מנחות שם: "אימתי אתה מוצא שבע שבתות תמימות, בזמן שאתה מתחיל לימנות מבערב". וכן הוא בספרא אמור פרק יב הלכה ו, וראה במגילה כא.

כג. שִׁכַּח וְלֹא מָנָה פְּלִילָה - מוֹנָה בְּיוֹם¹³⁴. וְאֵין מוֹזֵין אֶלָּא מֵעֹמֵד¹³⁵, וְאֵם מָנָה מֵיֵשֵׁב - יֵצֵא¹³⁶.

134) נראה שיש ללמוד מן המשנה במנחות עא. "מצוותו לקצור בלילה, ואם נקצר ביום כשר", ובגמרא שם טו. אמרו: "איתקש ספירה לקצירה" (מעשה רוקח). וכן פסק בה"ג, ראה תוספות שם טו. ד"ה זכר למקדש, וראה גם תוספות מגילה כ: ד"ה כל הלילה, ושור"ע או"ח סימן תפט סעיף ז, ובאור שמח כאן. 135) כתב הר"י בן גיאת שזה קבלת מפי רבותינו, והסמיכוהו על מה שנאמר (דברים טז, ט) "מהחל חרמש בקמה", אל תקרא "בקמה" אלא "בקומה". ובזוהר פרשת תצוה כתב סוד הדבר, למה צריך למנות מעומד (כסף-משנה). וראה ברא"ש פסחים פ"י סימן מא, ובהגהות הגר"ב שם. ומקור הדבר בספר לקח טוב שם. 136) זה פשוט, שהרי כמה כרוכים כרכרו למצוא סמך שצריך לכתחילה מעומד (הר המוריה).

כד. מִצְוָה זִי¹³⁷ עַל פֶּל אִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל¹³⁸, וּבְכָל מְקוֹם וּבְכָל זְמַן¹³⁹. וְנָשִׁים וְעֶבְדִים פְּטוּרִין מִמֶּנָּה¹⁴⁰.

137) של ספירת העומר, בניגוד לספירת שמיטין ויובלות, שאינה אלא על בית-דין, ראה בפ"י מהלכות שמיטה ויובל הלכה א. 138) שנאמר (ויקרא כג, טו) "וספרתם לכם", ואמרו בבביתא (שם סה): "שתהא ספירה לכל אחד ואחד". 139) ואף בזמן הזה היא מצוה מן התורה "שלא תלה הספירה בהקרבת העומר" (קריית ספר). וכן נשמע שם טו. שרק אמירו סובר שהיא זכר למקדש, אבל לשאר החכמים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שנה, ופר בן בקר אחד ואילים שנים, יהיו עולה לה".
 (10) שנאמר (שם שם, יט) "ועשיתם שיער עזים אחד לחטאת, ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים". (11) שם. (12) ראה למעלה פ"ז ה"ב. (13) שהם זבחי שלמי ציבור, ראה למעלה פ"א מהל' מעשה הקרבנות ה"ד. (14) ראה למעלה שם פ"ט ה"ד: "כיצד מעשה שלמי ציבור שוחט וכו' והשאר נאכל לזכרי כהונה".

ב. שְׁתֵי הַלֶּחֶם אֵינָן בָּאִין אֶלָּא מִן הָאָרֶץ וּמִן הַחֹדֶשׁ¹⁵, שְׁנֵאמַר: מְמוּשְׁבְּתֵיכֶם תְּבִיאוּ לֶחֶם תְּנוּפֵה וְגוּמְרָא¹⁶. לֹא מִצְּאוּ חֹדֶשׁ - יְבִיאוּ מִן הָעֲלִיָּה¹⁷.

(26) ויש בחדש יותר סובין מאשר בישן. (27) שם במשנה: "שתי הלחם, שני עשרונים משלש סאין". ובגמרא שם: שתי הלחם, שתי עשרונות משלש סאין, מאי טעמא כיון דמחטיין אתיין אף-על-גב דמחדש אתיין, שתי עשרונות מובחרים, אתו משלש סאין (בניגוד לעומר שהוא משעורים, שבא עשרון אחד משלש סאין). (28) וכמו כן בא מן החיטים. (29) ראה למעלה פ"ה ה"ו. ובמשנה שם: "לחם הפנים, עשרים וארבע עשרונות מעשרים וארבע סאין". ובגמרא שם "מאי טעמא, כיון דמחטיין אתו, ומישן אתו, עשרון מובחר אתי מסאה". (30) ראה למעלה פ"ז הי"ב, ובמשנה וגמרא שם.

ה. וְכֵלָן, אִם רִבֵּה בְּמִדַּת הַסָּאִין שְׁבָאִין מֵהֵן אוּ מֵעֵט³¹ - כְּשִׁיר³².

(31) כלומר הוציא עשרון מיותר, או מפחות סאין. (32) ברייתא במנחות שם. וראה למעלה פ"ה ה"ו, ושם מזכיר רבינו גם אם מיעט בנפות.

ו. וְלוֹקְחֵין שְׁנֵי הָעֶשְׂרֹנֹת וְלִשְׁתֵּין אוֹתָן אַחַת אַחַת³³, וְאוֹפִין אוֹתָן אַחַת אַחַת.

(33) משנה, מנחות צד, א: "שתי הלחם נילושות אחת אחת ונאפות אחת אחת, לחם הפנים נילושות אחת אחת ונאפות שתיים שתיים". ובגמרא שם, מנא הני מילי, דתנו רבנן: שני עשרונים יהיה החלה האחת (ויקרא כד, ה). לענין לחם הפנים) מלמד שנילושות אחת אחת, מנין שאף שתי הלחם כך, תלמוד-לומר יהיה, ומנין שאפיייתן (של לחם הפנים) שתיים שתיים, תלמוד-לומר (שם שם, ו) "ושמת אותם", יכול אף שתי הלחם כן, תלמוד-לומר אותם (לחם הפנים ולא שתי הלחם, שאלו נילושות אחת אחת). וראה למעלה פ"ה ה"ו.

ז. וְלִישְׁתֵּין וְעִרְכָתָן - בַּחוּץ³⁴, וְאִפְיִתָן בְּפָנִים³⁵, כְּכֹל הַמִּנְחֹת³⁶.

(34) לעזרה. בית היה מחוץ לעזרה המיועד לבישול המנחות, ובית פגי שמו (ראה בפירוש המשנה לרבינו, מנחות צה:). (35) בעזרה. משנה, מנחות שם: "אחת שתי הלחם ואחת לחם הפנים, לישתן וערכתן בחוץ ואפיייתן בפנים". וראה ב'סיפרא' אמור פ"ח ה"י, ולמעלה פ"ה ה"ז. ו'הסיבה שמחמתה מותר ללוש אותן חוץ לעזרה ולא יהא מותר לאפות אלא בעזרה, לא נתבארה בגמרא" (רבינו בפירושו המשנה, שם). וראה למעלה פ"ה שם. (36) כלומר אפיייתן בפנים ככל המנחות. אבל לישתן וערכתן אינן כשאר

(15) משנה, מנחות פג, ב: "כל קרבנות הציבור והיחיד באין מן הארץ ומחוצה לארץ, מן החדש ומן הישן, חוץ מן העומר ושתי הלחם, שאינן באין אלא מן החדש ומן הארץ". וראה גם תוספתא שם פ"ט, וראה למעלה פ"ז ה"ה. (16) מנחות שם בברייתא "ממושבותיכם תביאו, ולא מן חוצה לארץ". ונאמר (ויקרא כג, טז) "והקרבתם מנחה חדשה", ונאמר גם (במדבר כח, כו) "וביום הביכורים בהקריבכם מנחה חדשה לה'", ונאמר עוד (שמות כג, טז), וחג הקציר בכורי מעשיך". (17) כלומר, מחיטים ישנות שיש לו בעליית הגג. שם בברייתא: "אמר קרא (ויקרא שם) תביאו (= ממושבותיכם תביאו) ואפילו מן העלייה". וראה שם ברייתא אחרת: "רבי נתן ורבי עקיבא אמרו, שתי הלחם הבאות מן הישן כשורות, ומה אני מקיים חדשה (= והקרבתם מנחה חדשה) שתהא חדשה לכל המנחות", כלומר שיביאו שתי הלחם קודם שיביאו שום מנחה מן החדש, אבל הן באות אפילו מן הישן. וראה בהשגת הראב"ד, בכסף-משנה ולחם-משנה.

ג. חֲטִים שְׂיָרְדוּ בְּעֵבִים¹⁸ - יֵשׁ בָּהֶם סֶפֶק, אִם אֲנִי קוֹרָא בָּהֶם 'מְמוּשְׁבְּתֵיכֶם' אוּ אֵינָם 'מְמוּשְׁבְּתֵיכֶם'¹⁹; לְפִיכָף לֹא יְבִיאוּ, וְאִם הִבִּיא - כְּשִׁיר²⁰. וְכִיצַד הָיָה עוֹשִׂין? מְבִיאיִן שְׁלֹשׁ סָאִין חֲטִיִּין חֲדָשׁוֹת²¹, וְשְׁפִינֵין אוֹתָן וּבוֹעֲטִין בָּהֶם כְּדָרְךָ כֹּל הַמִּנְחֹת²², וְטוֹחֲנִין אוֹתָן סֹלֶת, וּמְגַנְפִין מֵהֵן שְׁנֵי עֶשְׂרֹנֹת²³ מִנֶּפֶה בְּשֵׁתִים עֶשְׂרֵה נֶפֶה²⁴. וְהַשָּׂאָר נִפְדָּה וְנֹאכַל לְכֹל אָדָם, וְחֵיב בְּחֻלָּה וּפְטוּר מִן הַמַּעֲשְׂרוֹת, כְּמוֹ שְׁבָאֲרָנוּ²⁵.

(18) מנחות טט, ב. כלומר על-ידי נס ירדו בעבים (תוספות' שם ד"ה חטיין). (19) במנחות שם: "בעי רבי זירא, חטיין שירדו בעבים וכו' לשתי הלחם מאי. ממושבותיכם אמר רחמנא, לאפוקי דחוץ לארץ דלא, אבל דעבים שפיר דמי (שאף-על-פי שאינם ארץ-ישראל - גם חוצה לארץ אינם), או דילמא ממושבותיכם דוקא, ואפילו דעבים נמי לא". ולא נפשטה הבעיא. (20) ראה למעלה פ"ז ה"כ, כי דעת רבינו בכל בעיא שלא נפשטה, שלא יביא, ואם הביא כשר. (21) משנה, מנחות עו, ב. (22) ראה פ"ז מהל' איסורי מזבח ה"ה, ולמעלה פ"ה ה"ו. (23) שנאמר (ויקרא שם יז) "שני עשרונים סולת תהינה". וראה למעלה פ"ז הי"ב. (24) שם במשנה ובתוספתא פ"ח. (25) למעלה פ"ז הי"ב.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המנחות, שהרי כל המנחות לישתן ועריכתן בפנים, ראה למעלה פי"ב מהל' מעשה הקרבנות הכ"ג.

ח. וְאִין עֲשִׂיתָן דוֹחָה יוֹם טוֹב³⁷, וְאִין צְרִיף לֹאמַר שֶׁבֶת³⁸, אֵלֶּא אֹפִין אוֹתָן מְעַרְב יוֹם טוֹב³⁹. שְׁנֵאמַר: הוּא לְבַדּוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם; 'לָכֶם' - וְלֹא לְגִבּוֹת⁴⁰.

(37) משנה, מנחות ק, ב. (38) משנה שם, וצה, ב. (39) שם ק, ב. וראה למעלה פ"ה ה"ג. (40) ראה פסחים מז, א.

ט. הִיָּה עֶרְב יוֹם טוֹב שֶׁבֶת - אֹפִין אוֹתָן מְעַרְב שֶׁבֶת; וְנֵאכְלוֹת בְּשִׁלְשֵׁי לְאִפְיָתָן, שֶׁהוּא יוֹם טוֹב⁴¹. וְהָרִיז⁴² מִפְּרֹשׁ בְּתוֹרָה שֶׁהֵם חֲמִיץ⁴³, וְכִיצַד עוֹשֶׂה? מִבֵּיא שְׂאֹר מִמְּקוֹם אַחַר וְנוֹתְנוֹ לְתוֹף הַעֲשָׂרוֹן, וּמִמֵּילָא הַעֲשָׂרוֹן סֵלֹת וּמִחֲמִצּוֹ בְּאוֹתוֹ הַשְּׂאֹר⁴⁴.

(41) מנחות, שם. (42) אין זה מוסב על מה שכתב לפני כן, אלא הוא דיבור בפני עצמו. (43) שנאמר (ויקרא כג, יז) "חמץ תאפינה", ובמנחות נב, ב – במשנה: "כל המנחות באות מצה חוץ מחמץ שבתורה ושתי הלחם, שהן באות חמץ". (44) כרבי יהודה במשנה שם, וראה למעלה פ"ט מהל' מעשה הקרבנות ה"ח.

י. וּמְרַבְּעוֹת הֵן⁴⁵. אַרְזָה כָּל חֵלָה שֶׁבְּעָה טְפָחִים, וְרַחֲבָה אַרְבַּעַה טְפָחִים⁴⁶, וּגְבֵהָ אַרְבַּע אַצְבָּעוֹת⁴⁷.

(45) ולא עגולות. ראה למעלה פ"ה ה"ט. ולפי זה, היה לחלה ששה טפחים (=פנים) מערב, מזרח, דרום, צפון, מעלה ומטה, ראה בפירוש המשנה שם. וכתב הכסף משנה שאפשר שרבינו למד שתי הלחם מלחם הפנים. (46) שם במשנה. (47) שם במשנה "וקרנותיהם ד' אצבעות". ומפרש רבינו קרנותיהם, כלומר, גובהם ארבע אצבעות, ולא כפירוש רש"י, וראה למעלה שם ובכסף משנה שם.

יא. כִּיצַד הַנֶּפֶת הַלֶּחֶם עִם שְׁנֵי כִבְשֵׁי הַשְּׁלָמִים⁴⁸? מִבֵּיא שְׁנֵי הַכִּבְשִׁים וּמְגִיפֵם בְּעוֹדֵן חַיִּים⁴⁹, שְׁנֵאמַר: וְהִנִּיף אֹתָם תְּנוּפָה⁵⁰. וְאִם הִנִּיף זֶה בְּפָנָי עֲצָמוֹ וְזֶה בְּפָנָי עֲצָמוֹ⁵¹ - יֵצֵא⁵². וְאַחַר כֵּן שׁוֹחֲטִין אוֹתָן וּמְפָשִׁיט⁵³, וְלוֹקֵחַ חִזָּה וְשׁוֹק מִכָּל אֶחָד מְשַׁנְּיָהֶם⁵⁴ וּמְגִיחִין⁵⁵ בְּצַד שְׁתֵּי הַלֶּחֶם⁵⁶, וּמְגִיחִין⁵⁷ שְׁתֵּי יָדָיו מִלְּמַטָּן⁵⁸ וּמְגִיחִין מִלְּמַטָּן בְּמִזְרָח⁵⁹ בְּמִקְוֹם כָּל הַתְּנוּפוֹת, מוֹלִיף וּמְבִיא מֵעֵלָה וּמוֹרִיד⁶⁰. וְאִם הִנִּיפֵן אֶחָד אֶחָד - יֵצֵא⁶¹. וְאַחַר כֵּן מְקַטֵּיר אֲמוּרֵי שְׁנֵי הַכִּבְשִׁים⁶², וְשְׂאֵר הַבְּשָׂר נֹאכֵל לַפְּהִינִים⁶³. וְכֵן שְׁתֵּי הַחֲלוֹת⁶⁴ - נוֹטֵל כֶּהֵן גְּדוֹל אַחַת מִהֵן⁶⁵, וְהַשְּׁנִיָּה מִתְּחִלָּתָה לְכָל הַמְּשֻׁמְרוֹת⁶⁶. וּשְׁתֵּיתֵיהֶן נֹאכְלוֹת אוֹתוֹ הַיּוֹם וְחֲצֵי הַלַּיְלָה, כִּבְשָׂר קָדְשֵׁי קָדְשִׁים⁶⁷.

(48) שנאמר (ויקרא שם, כ) "והניף הכהן אותם על לחם הביכורים תנופה לפני ה' על שני כבשים". (49) ומניף שתי הלחם עמהם, כמפורש במשנה שם סא, א (לחם-משנה), וראה להלן. (50) מלמד שטעונין תנופה חיים. ראה מנחות

שם במשנה "זבחי שלמי ציבור (= כבשי עצרת) טעונים תנופה חיים ושחוטין". (51) כלומר כל כבש וכבש בפני עצמו, וגם כל לחם ולחם בפני עצמו, וראה להלן. (52) בגמרא שם אמרו כן באשם ולוג שמן, שנאמר (שם יד, יב) "ולקח הכהן את הכבש האחד והקריב אותו לאשם ואת לוג השמן והניף אותם תנופה לפני ה'", שהאשם ולוג השמן טעונים תנופה כאחד. ועל זה אמרו: "ומנין שאם הניף זה בעצמו וזה בעצמו – יצא, תלמוד-לומר והקריב אותו לאשם והניף", ונראה שיש ללמוד משם לשני כבשי עצרת" (כסף-משנה). ואף-על-פי שבכבשי עצרת נאמר בלשון רבים "והניף אותם" – "אותם" הנ"ל בא לדרשה אחרת (שם סב:) למעט זבחי שלמי יחיד, שאין טעונין תנופה חיים ('קריית ספר'). (53) את עורן, ראה למעלה פ"ה מהל' מעשה הקרבנות ה"ח, ופ"ט ה"ד. (54) שם סב, א – וכחכמים. (55) זה מוסב גם על תנופה שלאחר שחיטה, וגם על תנופה שמחיים (לחם-משנה, וראה למעלה). (56) כדברי רבי, שם סב, א. ואף-על-פי ששם מדובר בתנופה מחיים, סובר רבינו כי הוא-הדין לתנופה שלאחר שחיטה (לחם-משנה). (57) הכהן. (58) ראה משנה, שם סא, א. (59) שם במשנה. וראה למעלה פ"ז ה"י, ופ"ט מהל' מעשה הקרבנות ה"ו. (60) ראה למעלה שם, ובהל' מעשה הקרבנות, שם. (61) "אפשר שהוא נלמד מאשם ולוג השמן כבסמוך" (כסף-משנה). וראה ב'קריית ספר' שכתב "ואם הניפן אחד אחד יצא, כדכתיב שוק התרומה וחזה התנופה", כלומר, שהניף שוק עם חלה אחת בפני עצמו, וחזה עם חלה אחת בפני עצמו, אבל אם מניף חזה ושוק בפני עצמו, ושתי הלחם בפני עצמם, אפשר שלא יצא. וראה ב'הר המוריה'. (62) שנאמר בשלמים (ויקרא ז, ל"א) "ידיו תביאנה את אשי ה'", את החלב על החזה וגו' להניף אותו תנופה לפני ה', והקטיר הכהן את החלב המזבחה", הרי שמניף ואחר-כך מקטיר. וראה למעלה פ"ט מהל' מעשה הקרבנות ה"א. (63) ראה למעלה שם ה"ד. (64) מלשון זה נראה שגם החלות אינן מותרות לאכילה אלא לאחר הקטרת האימורין ('אור שמח'). (65) ראה למעלה פ"ד ה"ד, כי כהן גדול נוטל לעולם מכל משמר חצי החלות שזכה בהן. (66) סוכה נה, ב – במשנה. וראה פ"ד מהל' כלי המקדש ה"ד-ה. (67) תוספתא זבחים סוף פ"ו (הוצאת צוקרמנדל עמ' 589).

יב. שְׁחַט⁶⁸ שְׁנֵי כִבְשִׁים עַל אַרְבַּע חֲלוֹת⁶⁹: אִם אָמַר יִקְדְּשׁוּ שְׁתֵּים מִתּוֹף אַרְבַּע - מוֹשֵׁף שְׁתֵּים מִהֵן וּמְגִיחִין⁷⁰, וְהַשְּׂאֹר⁷¹ פּוֹרֵדִין אוֹתָן בְּפָנָים⁷² וְנֹאכְלִין בַּחוּץ כִּשְׂאֵר הַחֲלִין; וְאִם לֹא הִתְנָה - לֹא קָדַשׁ הַלֶּחֶם⁷³.

(68) מנחות מז, ב. (69) והרי התורה אמרה (ויקרא כג, יז) "לחם תנופה שתיים". (70) כן אמרו (שם מח). לדעת רבי יוחנן. (71) שתי החלות הנשארות. (72) מנחות שם, כרבי – ששחיטה מקדשת ללחם, ואמרו בגמ' שם כי לרבי צריך לפדותן בפנים, שאם יוציאן לחוץ לעזרה ושם יפדם, הרי זה נפסל ביוצא. ואין לחשוש שאם יפדם בפנים ויצאו לחולין הרי יהיו חולין בעזרה, משום שבשעה שהכניסם

מנחות מז, ב. (69) והרי התורה אמרה (ויקרא כג, יז) "לחם תנופה שתיים". (70) כן אמרו (שם מח). לדעת רבי יוחנן. (71) שתי החלות הנשארות. (72) מנחות שם, כרבי – ששחיטה מקדשת ללחם, ואמרו בגמ' שם כי לרבי צריך לפדותן בפנים, שאם יוציאן לחוץ לעזרה ושם יפדם, הרי זה נפסל ביוצא. ואין לחשוש שאם יפדם בפנים ויצאו לחולין הרי יהיו חולין בעזרה, משום שבשעה שהכניסם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

"סולת תהינה", כשם ש"הויה" זו בלחם, כמו כן "הויה" של "קודש יהיו" היא בלחם, ולא בכבשים, ולפיכך הלחם מעכב והכבשים אינם מעכבים, כנ"ל. (85) כלומר, אף הכבשים מעכבים הלחם. ואף כי בגמרא (שם מו.) "בעו במערבא תנופה עושה זיקה (= חיבור יחד), או אינו עושה זיקה", ונשאר הדבר בתיקו, והיה לו לרבינו לכתוב שהוא ספק (ראה השגת הראב"ד) - פוסק רבינו שתנופה עושה זיקה, שכן נשמע שם מו, ב - ממה שאמר אביי לרבא "מ"ש ב' כבשים דמעכבי לחם, ומאי שנא שבעה כבשים וכו' דלא מקדשי ולא מעכבי לחם. אמר ליה, הואיל והווקקו זה לזה בתנופה", הרי שתנופה עושה זיקה (כסף-משנה).

טז. שְׁתֵּי הַלְחָם הַבָּאוֹת בְּפָנָי עֲצָמָן בְּלֹא כִבְשִׁים⁸⁶ - פִּיצֵד עוֹשִׁין בְּהֵן?⁸⁷ יוֹנְפוּ וְהַעֲבֹר צוֹרְתָן⁸⁸ וַיִּצְאוּ לְבֵית הַשְּׂרָפָה⁸⁹. גְּזָרָה שְׁמָא יִמְצְאוּ כִבְשִׁים לְשָׁנָה הַבָּאָה וַיִּבְיֵאוּ לָחֶם בְּלֹא כִבְשִׁים⁹⁰. הַפֶּר וּשְׁנֵי הָאֵילִים וְשִׁבְעַת הַכִּבְשִׁים⁹¹ וְהַשְּׂעִירִים⁹² הַבָּאִים בַּיּוֹם זֶה⁹³ בְּגִלְלַת הַלְחָם אֵינָן מְעַכְבִּין אֶת הַלְחָם, וְלֹא הַלְחָם מְעַכְבֵּן⁹⁴.

(86) ראה למעלה (הט"ו) כי שני הכבשים אינם מעכבים את הלחם. (87) ברייתא שם מו, ב. (88) "יפסלו בלינה" (רש"י). (89) ברייתא שם. (90) ויאמרו: אשתקד לא אכלנו לחם בלא כבשים, עכשיו נמי ניכול. ואינהו לא ידעי, דאשתקד לא הוו כבשים, אינהו שריין נפשיהו, השתא דאיכא כבשים, כבשים הוא דשרו להו". דברי רבה ורבא שם. וחזרו בה רבינו ממה שכתב בפירוש המשנה שם, כי דינן של שתי הלחם שיאכלו אותם. (91) שהם עולות. (92) לחטאת. (93) ראה למעלה ה"א. (94) משנה, שם מה, ב.

יז. שְׁנֵי פָרִים שֶׁל מוֹסֵף הַיּוֹם⁹⁵ וּפֶר הַבָּא בְּגִלְלַת הַלְחָם⁹⁶ - אֵינָן מְעַכְבִּין זֶה אֶת זֶה⁹⁷.

(95) המפורשים בחומש הפקודים (במדבר כח, כז): "והקרבתם עולה לריח ניחוח לה", פרים בני בקר שנים איל אחד, שבעה כבשים בני שנה". (96) המפורש בויקרא (כג, יח): "והקרבתם על הלחם שבעת כבשים תמימים בני שנה, ופר בן בקר אחד ואילים שנים, יהיו עולה". ראה למעלה ה"א. (97) כלומר, לא שני הפרים של המוסף מעכבים את הפר של הלחם, ולא הפר של הלחם מעכב את שני הפרים של המוספין. ודבר זה הוא במשנה מנחות מד, ב: "הפרים והאילים והכבשים אינם מעכבים זה את זה", ואמרו שם בגמרא, כי אין הפרים של מוסף מעכבים את של שתי הלחם, ולא של שתי הלחם את של מוספין, וכמו כן המוספין בעצמן אין מעכבין זה את זה, וראה להלן ה"כ.

יח. אֵיל שֶׁל מוֹסֵף הַיּוֹם⁹⁸ וּשְׁנֵי אֵילִים הַבָּאִין בְּגִלְלַת הַלְחָם⁹⁹ - אֵינָן מְעַכְבִּין¹⁰⁰ (זֶה אֶת זֶה)¹⁰¹.

(98) שבמדבר (שם). (99) שבויקרא (שם). ראה למעלה ה"א. (100) משנה, מנחות שם. (101) כלומר, לא האיל של המוסף מעכב את שני האילים של הלחם, ולא שני

בפנים היו קודש, ומה שהם נהיים אח"כ חולין בעזרה, זה הוא ממילא, ואין לחשוש לכך. וראה לחם-משנה מה שמקשה על רבינו כמה וכמה קשיות. (73) דכתיב באיל נזיר (במדבר ו, יז) "ואת האיל יעשה זבח שלמים לה' על סל המצות". אלמא זבחת איל מקדשא לסל, ומיניה אמרינן לכבשי עצרת דזבחתן מקדש שתי הלחם, וכי היכי דבאיל נזיר כתיב על סל המצות שהוא ידוע וניכר, הכי נמי בשתי הלחם דעצרת בעינן מיהא שיתנה שתיים מתוך ארבע (ראה 'קריית ספר').

יג. שְׁחַט אַרְבַּעַת כִּבְשִׁים⁷⁴ עַל שְׁתֵּי חֲלוֹת - מוֹשֵׁךְ שְׁנַיִם מֵהֶם וְזוֹרֵק דְמָן שְׁלֹא לְשִׁמּוֹן⁷⁵, וּמִנִּיף הַשְּׁנַיִם הַנִּשְׁאָרִים⁷⁶ הַכְּשָׁרִים עִם שְׁתֵּי הַלְחָם.

(74) והרי התורה אמרה (ויקרא כג, כ) "על שני כבשים". (75) אף שלא נפסלו לא עולין לחובתן, וממילא השנים הנשארים הם לכבשי עצרת. מנחות מה, א. (76) אבל אם היה זורק דמן לשמה תחילה, אינו יכול אחר-כך לזרוק שלא לשמן את השנים הנשארים, שמכיון ששחט הראשונים לשמן, שוב לא ראויים האחרונים לשמן. ומכיון שאינם ראויים לשמן, אינם כשרים גם שלא לשמן, ומשום כך זורק תחילה שלא לשמה ואח"כ את הנשארים לשמה (שם בגמ').

יד. שְׁתֵּי חֲלוֹת מְעַכְבוֹת זו אֶת זו⁷⁷, וּשְׁנֵי הַכִּבְשִׁים מְעַכְבִּין זֶה אֶת זֶה⁷⁸. מֵת אֶחָד מְשִׁנְיָהֶם אוּ בָרַח אוּ נַעֲשָׂה טְרֵפָה - יִקַּח זוּג לְשִׁנְיָיו⁷⁹. שְׁחַט אֶחָד לְשִׁמּוֹן⁸⁰ - יִקַּח לוֹ זוּגִי⁸¹.

(77) משנה, מנחות כז, א. שאם אין לו אלא אחת לא יביא, שנאמר בהם "סולת תהינה" (שם יז) וכל מקום שנאמר "הויה" - הוא לעיכובא (שם בגמרא). (78) משנה שם, ותוספתא שם תחילת פ"ה, ומשום שגם בהם נאמרה "הויה" (= "קודש יהיו" - שם, שם, כ) ולעיכובא הוא (שם בגמרא). (79) תוספתא, שם. (80) כלומר, ואחר-כך מת השני, או ברח או נעשה טריפה (כסף-משנה). וראה להלן בהערה הסמוכה. (81) שם בתוספתא. אבל ראה ב'אור שמח' כאן שמגיה כאן ובתוספתא "שחט אחד (שלא) לשמו יקח לו זוג (לשני), וכן הוא ב'חסדי דוד' שם.

טו. שְׁתֵּי הַלְחָם⁸² מְעַכְבִּים אֶת הַכִּבְשִׁים⁸³, וּשְׁנֵי הַכִּבְשִׁים אֵינָן מְעַכְבִּים אֶת הַלְחָם⁸⁴. וְאִם הוֹנְפוּ עִם הַכִּבְשִׁים - מְעַכְבִּין זֶה אֶת זֶה⁸⁵; וְאִם אָבַד הַלְחָם - יֵאבְדוּ הַכִּבְשִׁים, וְאִם אָבְדוּ הַכִּבְשִׁים - יֵאבְדוּ הַלְחָם, וַיִּבְיֵאוּ לָחֶם אַחֵר וּכְבָשִׁים אַחֲרֵים.

(82) מנחות מה, ב - כדברי רבי עקיבא, ולא כרבי שמעון בן ננס ולא כרבי שמעון, לפי שסוף הסוגיא כרבי עקיבא (כסף-משנה). (83) שאם לא היו לו שתי הלחם - לא יקריב גם את שני הכבשים. (84) משנה שם כרבי עקיבא. והיינו שאף שלא היו שני כבשים, מביאין שתי הלחם (ראה פירוש המשנה, שם). ואמרו (שם בגמרא) שרבי עקיבא סובר, שמה שנאמר (שם) "קודש יהיו", הכוונה ללחם, ולא לכבשים, ולמד כן ב'אזירה שוה', ממה שנאמר (שם שם, יז)

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

האילים של הלחם מעכבים את האיל של המוסף, אבל שני האילים של הלחם מעכבים זה את זה, שנאמר (ויקרא שם) "אילים שנים יהיו". ואמרו בגמרא (שם מה.) "יהיו לעיכובא הוא.

יט. שְׁבַעַה פְּבָשִׁים שֶׁל מוֹסֵף הַיּוֹם¹⁰² וְשִׁבְעָה פְּבָשִׁים הַבָּאִים בְּגִלְלַל הַלֶּחֶם¹⁰³ - אֵינָן מְעַכְבִּין זֶה אֶת זֶה¹⁰⁴. וְאִם נִשְׁחַטוּ פֶּלֶן - מְעַכְבִּין זֶה אֶת זֶה¹⁰⁵.

(102) שבבמדבר, שם. (103) שבויקרא, שם. ראה למעלה ה"א. (104) שם במשנה ובגמרא. וכמו כן שבעת הכבשים של המוספין אינם מעכבין את עצמן, ראה להלן ה"כ. אבל שבעת הכבשים של הלחם, יש אומרים שהם מעכבים זה את זה, כשם ששני האילים מעכבים זה את זה (ראה למעלה ה"ח), שמאותו הפסוק "יהיו", שלמדו לעיכובא על שני האילים, יש ללמוד גם לשבעת הכבשים, שכן נאמר שם: "והקרבתם על הלחם שבעת כבשים וגו' ופר בן בקר וגו' ואילים שנים, יהיו עולה וגו'" (תוספות יום-טוב' מנחות פ"ב מ"ב, ודלא ככסף-משנה). (105) כלומר ששבעת הכבשים אינם מעכבים עצמן אין זה רק אם לא היו לו ד' כבשים אלא פחות, אבל היו לו שבעה כבשים ושחטם, ואחר-כך נאבדו, מעכבין הם עצמן. ראה שם מה, ב. מו, א: "אמר רבי יוחנן, הכל מודים שאם הוזקקו זה לזה שמעכבין זה את זה, ואיזו זיקה שלהם שחיטה", ופירש רש"י: "שם הוזקקו זה לזה שהיו ביחד ואח"כ אבד לחם או כבשים שמעכבין זה לזה, והנותר לפנינו, יצא לבית השריפה דנדחה באיבוד חברו, ואיזו זיקה שלהן הקובעתן יחד, שחיטה, שאם היה לחם בשעת שחיטה ואחר-כך אבד או לחם או כבשים - אבד הכל". וראה השגת הראב"ד ו'כסף משנה' ו'הר המוריה' כאן.

~ שבת קודש כ"ב תשרי ~

פֶּרֶק הַיְשִׁיעִי

(1) בו ביאר רבינו הקרבנות שמקריבים באחד בתשרי, ואם חל בשבת מה דינו, ודין תדיר ושאינו תדיר, ודין תדיר ומקודש.

א. באחד בתשרי² מקריבין מוסף היום³ פר ואיל ושבִּעָה פְּבָשִׁים, הפל עולות⁴, ושעיר חטאת⁵ הנאכלת. וזה מוסף היום יתר על מוסף ראש החדש הקרב ככל ראש החדש. לפיכך, אם חל להיות בשבת - יהיו שם שלשה מוספין: מוסף שבת, ומוסף ראש החדש, ומוסף היום.

(2) שהוא ראש השנה. (3) ואף שלפעמים היו עושים גם במקדש שני ימים - לא היו מקריבין מוסף כי אם יום אחד. (4) שנאמר (במדבר, א"ב) "ובחודש השביעי באחד לחודש מקרא קודש וגו' ועשיתם עולה לריח ניחוח לה' פר בן בקר אחד איל אחד כבשים בני שנה שבעה תמימים". (5) שנאמר (שם שם, ה) "ושעיר עזים אחד חטאת לכפר עליכם. (6) שנאמר (שם שם, ו) "מלבד עולת החודש ומנחתה וגו'".

ב. וְכִיצַד סְדוּר הַקְּרִבָּתָן? מוֹסֵף שֶׁבֶת תִּחְלָה,

כ. הַתְּמִידִין אֵינָם מְעַכְבִּין אֶת הַמוֹסֵפִין, וְלֹא הַמוֹסֵפִין מְעַכְבִּין אֶת הַתְּמִידִין¹⁰⁶; וְלֹא הַמוֹסֵפִין מְעַכְבִּין זֶה אֶת זֶה¹⁰⁷, וְלֹא מִנְּיַן הָעוֹלוֹת פֶּלֶן מְעַכֵּב. כִּיצַד? הֲרֵי שְׁלֹא מִצֵּאוֹ אֶלָּא שֶׁשֶׁה פְּבָשִׁים - מְקַרְבִּין שִׁשָּׁה¹⁰⁸. אֶפְלוּ לֹא מִצֵּאוֹ אֶלָּא אֶחָד - מְקַרְבִּין אוֹתוֹ¹⁰⁹. בֵּין בְּרֵאשֵׁי הַדָּשִׁים בֵּין בִּימֵי הַמוֹעֲדוֹת וְהַשְּׁבֻתוֹת¹¹⁰. וְאֵינָן תִּיבִין לְהַקְרִיב הַשְּׂאֵר לְמַחֵר אוֹ לְמוֹעֵד אַחֵר, אֶלָּא כָּל קָרְבַּן צְבוּר שֶׁעָבַר זְמַנו - בְּטַל קָרְבָּנוֹ¹¹¹. לֹא מִצֵּאוֹ אֶלָּא שְׁגִי פְּבָשִׁים, אִם יִקְרִיבוּ אוֹתָן לְמוֹסֵף הַיּוֹם אֵין לָהֶן תְּמִידִין לְמַחֵר - הֲרֵי הַדָּבָר שָׁקוּל; אִם הִקְרִיבוּם לְמוֹסֵף הַיּוֹם - הִקְרִיבוּ, וְאִם רָצוּ לְהַנִּיחָם לְמַחֵר לְתַמִּידִין - נִיַּחְרוּ¹¹².

(106) משנה, שם מט, א. ובגמרא שם פירשוה לענין קדימה, כלומר: אם הקריב תמיד של בין הערביים קודם למוספין או המוספין קודם לתמיד של שחר, הקרבנות כשרים, שמה שאמרו תדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם, אין זה אלא לכתחילה, וכן מה שאמרו אין דבר נקרב קודם לתמיד של שחר או מאוחר לתמיד של בין הערביים, אין זה רק

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כפרה אין החטאת קודמת, שהרי אין כפרה אלא בדם ולא בהקטרת אימורים. (20) שדם חטאת יש לו מעלה שמכפר, ואיברי עולה יש להם מעלה שהם כליל לאישים. (21) ששניהם אין בהם מעלה עצמית, אלא הם באים מכח מעלה: דם העולה אינו מכפר אבל הוא בא מכח כליל, ואימורי חטאת אף הם אינם מכפרים ואינם כליל אלא הם באים מכח מכפר ואף זו בעיא שם ולא נפשטה. (22) גם זו בעיא שם שלא נפשטה, שמא דם עולה קודם, שבא מכח כליל, ולעומת זה דם אשם אינו בא מכח כליל וגם הכפרה שלו אינה ככפרת דם חטאת, שהרי אין דמו נזרק ארבע מתנות על ארבע קרנות כדם חטאת, או אולי דם האשם קודם, שסוף סוף יש בו כפרה יותר מברם עולה.

ו. חטאת קודמת לעולה²³, אפילו חטאת העוף קודמת לעולת בהמה; שגאמר: את אשר לחטאת ראשונה - בננין אב לכל חטאת שהיא קודמת לעולה²⁴ הפא עמה. וכן בפשעת הפרשה - מפריש החטאת תחלה ואחר כך העולה²⁵.

(23) כלומר, שחיטת חטאת קודמת לשחיטת עולה. (24) שם צ. אמרו: "והקריב את אשר לחטאת ראשונה מה תלמוד לומר שאין תלמוד לומר לשחיטת ראשונה שהרי כבר נאמר (שם, שם, י) ואת השני יעשה עולה, אלא זה בנה אב לכל חטאות שיקדמו לעולות הבאות עמהן בין חטאת העוף לעולת העוף בין חטאת בהמה לעולת בהמה ואפילו בין חטאת העוף לעולת בהמה". (25) שם פט. במשנה "חטאת העוף קודמת לעולת העוף, וכן בהקדשה", רוצה לומר כי בשעה שיפריש קרבנותיו אומר הרי זו חטאת ואחר כך אומר הרי זו עולה". וכן הוא בתוספתא שם פרק י "חטאת העוף קודמת לעולת העוף בהקדשה, אף בהפרשה לא יאמר זה לעולתי וזה לחטאתי, אלא אומר זה לחטאתי וזה לעולתי".

ז. בקרבנות החג²⁶ אינו פן, אלא קרבין על סדר הכתוב, שגאמר: כמשפטם²⁷. כיצד? בתחלה פרים, ואחריהם אילים, ואחריהם כבשים, ואחריהם שעירים, אף על פי שהשעירים חטאת וכל אלו שקדמו אותן עולות. וכן בשגגת צבור בעבודה זרה, שהן מביאין פר עולה ושעיר חטאת²⁸ - הפר קודם, שגאמר בו: כמשפט. ופר כהן משית²⁹ קודם לפר העלם דבר של צבור³⁰. ופר העלם³¹ קודם לפר עבודה זרה³². ופר עבודה זרה קודם לשעיר שלה, אף על פי שהפר עולה והשעיר חטאת, שפך הוא סדר הכתוב בתורה. שעיר עבודה זרה³³ קודם לשעיר נשיא³⁴, שהנשיא יחיד³⁵. ושעיר נשיא קודם לשעירת יחיד³⁶. ושעירת יחיד קודמת לכבשה³⁷, אף על פי ששניהם חטאת; שהשעירה ראויה לבוא על הפריתות³⁸ שמביאין עליהם חטאת, והכבשה אינה באה על שגגת עבודה זרה³⁹.

(26) חג הסוכות. (27) "ומנחתם ונסכיהם לפרים לאילים

ואחרי מוסף החדש, ואחרי מוסף יום טוב⁷; שפלו התדיר מחברו - קודם את חברו⁸. וכן פל המקדש מחברו - קודם את חברו⁹. הנה לפניו תדיר ומקדש¹⁰ - יקדים איזה מהם שירצה.

(7) ראש-השנה. שם במשנה והיינו שלא יביאו לכהן מוספי ראש חודש לפני שהקריבו מוספי שבת, וכמו כן לא יביאו לכהן מוספי יום טוב לפני שהקריבו מוספי ראש חודש שאם הביאים תחילה, הרי במוספי יום טוב וראש חודש, ישנן גם חטאות ויצטרך להקריב חטאת של ראש חודש ויום טוב לפני העולות של שבת ושל ראש חודש, שהרי חטאות קודמות לעולות. (8) ולמדו כן ממה שנאמר "מלבד עולת הבקר אשר לעולת התמיד תעשו את אלה" לימא קרא "מלבד עולת הבקר" ולשתוק, ו"אשר לעולת התמיד" מיותר, ללמד על כל תדיר שהוא קודם. ושבת תדירה יותר מראש חודש, וראש חודש תדיר יותר מראש השנה. (9) אין זה המשך ממה שלמעלה, אלא הוא דין חדש, לענין שדם חטאת קודם לדם עולה ואברי עולה קודמים לאימורי חטאת וכו'. (10) כגון דם עולת תמיד, שהוא תדיר, ודם חטאת, שהוא מקודש.

ג. עבר או שפח ושחט את שאינו תדיר¹¹ או הפחות בקדשה תחלה¹² - מקריבו, ואחר כך שוחט את התדיר או את המקדש¹³.

(11) לפני זה שהוא תדיר. (12) כלומר, לפני המקודש יותר. (13) שאם ימתין ולא יזרוק דמו, אלא ישחוט את התדיר או את המקודש וגם יזרוק דמו, יש חשש שמא יקרוש הדם בינתיים.

ד. ואם נשחטו שניהם פאחד¹⁴ - יהיה זה ממרס בדם¹⁵ עד שיזרק דם התדיר או דם המקדש.

(14) לאו דווקא כאחד, אלא אפילו אם עבר ושחט התדיר או המקודש אחר ששחט שאינו תדיר ושאינו מקודש, לפני שזרק את הדם. (15) "פירוש ממשמש בו ומניעו כדי שלא יקרוש".

ה. דם החטאת קודם לדם העולה¹⁶, מפני שדם החטאת מכפר¹⁷. איברי עולה קודמין לאמורי חטאת¹⁸, מפני שהעולה פלה לאשים¹⁹. דם חטאת ואיברי עולה - אי זה שירצה יקדים²⁰. וכן דם עולה ואמורי חטאת²¹, או דם עולה ודם אשם²² - אי זה שירצה יקדים.

(16) אם שניהם שחוטין ועומדין לזרוק. ואפילו שחט קודם העולה, דם החטאת קודם לזריקה. (17) ואילו העולה אינה אלא דרוון לה. (18) כלומר אם נזרקו דם שניהם. זבחים פט. במשנה: כל המקודש מחברו קודם את חברו. דם החטאת קודם לדם העולה מפני שהוא מרצה, כלומר, "מכפר על חייבי כריתות הצריך ריצוי גדול" (רש"י שם). (19) ואילו בחטאת רק האימורים נקטרים על המזבח והבשר נאכל ולפיכך יש בעולה צד ריבוי קדושה. ומצד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ניתן על ארבע קרנות המזבח. ומפורש בה בתורה שהשיריים נשפכים על יסוד המזבח ואילו האשם דמו ניתן שתי מתנות שהן ארבע, ולא נאמר בו מפורש ששייריו נשפכים ליסוד, אלא נלמד מדרשה. (42) כי קרבנות המצורע הם: שני כבשים, אחד לעולה ואחד לאשם, וכבשה לחטאת. (43) משנה בזבחים צ: "כל החטאות שבתורה קודמות לאשמות חוץ מאשם מצורע מפני שהוא בא על הכשר", "וענין להכשיר שהוא מתקן האדם ומשלים טהרתו והוא מה שנאמר ולקח הכהן מדם האשם ונתן על תנוך". (44) משנה שם פט. "אשם קודם לתודה ואיל נזיר מפני שהוא קדשי קדשים". כלומר האשם הוא קדשי קדשים ואילו התודה ואיל נזיר, שניהם קדשים קלים. וקדשי קדשים עדיפים מקדשים קלים. (45) כי בשלמי יחיד ישנם שלושה מינים: האחד הוא הבא בלא לחם כגון שלמי חגיגה ושלמי שמחה וזהו הנקרא שלמים. השני, שלמים הבאים עם לחם בנדר או נדבה וזהו הנקרא תודה. והשלישי, שלמים שמקריב הנזיר ביום מלאת נזרו והם באים עם לחם וזהו הנקרא איל נזיר. (46) כלומר, השלמים אינם באים עם לחם ונאכלין שני ימים ולילה אחד, ואילו התודה ואיל נזיר טעונין לחם, שיש בזה עדיפות על השלמים, וכמו כן הם נאכלין רק ליום ולילה, ויש גם בזה עדיפות כי הם דומים בכך לחטאת ואשם ושלמי צבור שהם קדשי קדשים ונאכלים ליום ולילה. (47) כלומר, ארבעה מיני חלות, עשר חמץ, ושלושים מצה והם: עשר מהם מאפה תנור, עשר ריקקים ועשר מורבכת, ואילו איל נזיר מביא רק שני מיני חלות, עשרה ריקקין משוחין בשמן ועשר חלות לותת הסולת שלהן בשמן. (48) וראה בפרק ה מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יז שהבכור אינו טעון אלא שפיכה אחת כנגד היסוד, ושם פרק ג הלכה ו שאין בו סמיכה, ושם פרק ב הלכה ב שאינם טעונים נסכים אלא עולה ושלמים בלבד. (49) ואילו מעשר בהמה נאכל לבעלים ואין קדושתו מרחם. (50) מעשר בהמה. (51) ואף על פי שקרבן העוף הוא קדשי קדשים, שהרי הוא חטאת או עולה - מעשר בהמה קודם מפני שהוא זבח. (52) כלומר שזבח בסכין, ואילו עוף נמלק בצפורן, וזביחה בסכין חשובה יותר שהרי הוא נעשה בכל הקרבנות אף בקדשי קדשים, וזבחים חשובים מפני שמצוותם מרובה, שכל הקרבנות באין מהן (רש"י שם במשנה). (53) כלומר, יש במעשר שני דברים שהם קדשי קדשים: דמו ואימוריו. אבל חטאת העוף אין למזבח ממנה אלא דמה. (54) ומיני דמים כפרתן מרובה (רש"י שם) "דהיינו שבאין מכל הקרבנות, וגם כי בו נפש החי ודמיון יתר לנפש האדם". (55) שהעולה כולה לגבוה.

ט. הרי שהיו מיני בהמה הרבה ממין קרבן אחד⁵⁶ - פיצד הן קרבין? הפרים קודמין לאילים, שפן נתרבו בנסכים⁵⁷. ואילים קודמין לכבשים, שפן נתרבו בנסכים⁵⁸. וכבשים קודמין לשעירים, שפן נתרבו באמורים; שפכלל אמורי כבשים האליה, ואין בשעירים אליה. העמך קודם לכבש הבא עמו, ושתי הלחם קודמין לשני כבשים. זה הפלל: דבר הבא בגלל היום⁵⁹ קודם לדבר הבא בגלל הלחם⁶⁰.

ולכבשים במספרם כמשפטם". (28) שנאמר (במדבר טו, כד) "והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה ועשו כל העדה פר בן בקר אחד לעולה לריח ניחוח לה' ומנחתו ונסכו כמשפט ושעיר עזים אחד לחטאת". (29) כי כהן המשיח שעבר בשגגה על אחת מחייבי כריתות (חוץ מעבודה זרה) - מביא פר לחטאת. (30) ראה להלן שם פרק י"ב הלכה א, כי אם שגגו בית דין הגדול בהוראה, ושגגו העם בהוראתן ועשו העם אחת מחייבי כריתות (חוץ מעבודה זרה), מביאין כל השבטים ביחד שנים עשר פרים לחטאת, וכל פר מהן נקרא פר העלם דבר של ציבור. (31) דבר של ציבור, שהיא חטאת. (32) שהיא עולה. (33) כלומר ציבור ששגגו בעבודה זרה, שמביאים פר לעולה ושעיר עזים לחטאת. (34) ראה בפרק א מהלכות שגגות הלכה ד, כי נשיא שחטא בשגגה באחת מחייבי כריתות (חוץ מעבודה זרה) מביא שעיר לחטאת. (35) ושעיר עבודה זרה הוא של ציבור. (36) ראה בהלכות שגגות שם כי הדיוט ששגג באחת מכל חייבי כריתות בין בעבודה זרה ובין בשאר מצוות - מביא שעירת עזים. וראה בהוריות שם "שעיר נשיא קודם לשעירת יחיד מאי טעמא האי מלך והאי הדיוט". (37) כלומר, שניים ששגגו ואחד הביא שעירה ואחד הביא כבשה - הכבשה קודמת. ראה בהלכות שגגות שם כי אם שגג באחת מכל המצוות (חוץ מעבודה זרה) מביא כבשה או שעירה. (38) כלומר, ראוייה לבוא על כל חייבי הכריתות ששגגו, ובכללם גם על שגגת עבודה זרה, ראה הלכות שגגות שם כי על שגגת עבודה זרה מביא היחיד שעירת עזים. (39) אלא על שגגת שאר כל המצוות. ח. אפלו חטאת העוף של יולדת קודמת לכבשה⁴⁰. חטאת קודמת לאשם, מפני שדמה נתן על ארבע קרנות ועל היסוד⁴¹. וכל חטאות שבתורה קודמין לכל האשמות, חוץ מאשם מצורע⁴², מפני שהוא בא על ידי הכשר⁴³. האשם קודם לתודה ואיל נזיר, מפני שהוא קדשי קדשים. תודה ואיל נזיר⁴⁴ קודמים לשלמים⁴⁵, מפני שהן נאכלין ליום אחד וטעונין לחם⁴⁶; והתודה קודמת לאיל נזיר, מפני שיש בה ארבעה מיני מנחה⁴⁷. שלמים קודמין לכבש, מפני שהן טעונין מתי שתיים שהן פארבע, וטעונין סמיכה ותנופה ונסכים⁴⁸. הבכור קודם למעשר בהמה, מפני שקדשתו מרחם, ונאכל לפניהם בלבד⁴⁹. המעשר⁵⁰ קודם לעופות⁵¹, מפני שהוא זבח⁵², ויש בו קדשי קדשים - דמו ואמוריו⁵³. והעופות קודמין למנחות, מפני שהן מיני דמים⁵⁴. הרי שהיו לפניו חטאת העוף ומעשר העוף ומעשר קודם, מפני שהוא זבח. היו שם חטאת העוף ומעשר ועולת בהמה, והאיל ועולה קודמת למעשר⁵⁵ וחטאת העוף קודמת לעולת בהמה - מקריב חטאת העוף תחלה, ואחר כך העולה, ואחר כך המעשר.

(40) כלומר, לכבש (זכר) שלה. (41) כלומר, החטאת דמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אָמַשׁ וְחֻטָּאת אוֹ אָשָׁם שֶׁל יוֹם - חֻטָּאת וְאָשָׁם קוֹדְמִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן קִדְשֵׁי קִדְשִׁים⁷⁶, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֵי.

(72) כלומר, שנקרבו אתמול. (73) שנקרבו היום. (74) משנה שם, והיינו שקודמין לאכילה. (75) כלומר, זמנם של אמש באכילה, אינו אלא היום, ואילו של היום נאכלין גם היום וגם בלילה שלאחריו וגם ביום המחרת. ולכך של אמש קודמין. (76) ואינם נאכלים אלא לזכרי כהונה, ולפנים מן הקלעים, ולפיכך הם עלולים יותר לבוא לידי נותר אף על פי שהם נאכלים ליום ולילה, אבל שלמים של אמש, אף על פי שזמנם מוגבל עד הלילה, אינם עלולים לבוא לידי נותר, לפי שהם נאכלים בכל העיר ולכל אדם.

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

(1) יבאר בו הקרבנות שמקריבין ביום הכיפורים ובחג הסוכות, ושכל ימי חג הסוכות מנסכים מים על גבי המזבח.

א. בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים מִקְרִיבִין מוֹסֵף כְּמוֹסֵף רִאשׁ הַשָּׁנָה²: פֶּר וְאֵיל³, וְאֵיל זֶה נִקְרָא אֵיל הָעֵם⁴, וְשִׁבְעָה כִּבְשִׁים, כֶּלֶן עוֹלוֹת⁵, וְשִׁעִיר חֻטָּאת⁶, וְהוּא נֶאֱכָל⁷ לְעֹרֵב⁸.

(2) ראה למעלה פ"ט הלכה א. (3) שנאמר (במדבר כט, ז"ח) "ובעשור לחודש השביעי הזה וגו' והקרבתם עולה לה' ריח ניחוח, פר בן בקר אחד איל אחד, כבשים בני שנה שבעה תמימים". (4) שנאמר (ויקרא טז, ה) "וזמאת עדת בני ישראל יקח שני שעירי עזים לחטאת ואיל אחד לעולה". וכדעת רבי (יומא ע:): שאיל הבא משל ציבור האמור בפרשת אחרי-מות (ויקרא שם) הוא האיל האמור בחומש הפקודים (במדבר שם), ולא כר' אלעזר בר' שמעון (שם) הסובר ששני אילים הם. וכן כתב להלן בפ"א מהלכות עבודת יום-הכיפורים הלכה א: "ואיל הבא משל ציבור האמור בפרשת אחרי-מות, והוא האיל האמור בחומש הפקודים בכל המוסף. והוא הנקרא איל העם". (5) במדבר שם. (6) שנאמר (שם, שם, שם, יא) "שעיר עזים אחד חטאת" והוא נעשה בחוץ, ראה בהלכות עבודת יום-הכיפורים שם. (7) ראה למעלה פ"ז הלכה ב, ופ"ח הלכה א, ובהלכות עבודת יום-הכיפורים שם. (8) כלומר במוצאי יום-כיפור. משנה במנחות צט: . וראה גם בהלכות עבודת יוה"כ שם.

ב. וְעוֹד מִקְרִיבִין הַצִּיבּוֹר שִׁעִיר חֻטָּאת⁹, וְהוּא נִשְׂרָף¹⁰, שֶׁבֶן זוג¹¹ שִׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח¹².

(9) נוסף לשעיר החטאת של מוסף, הנאכל, המוזכר למעלה הלכה א. והוא מה שנאמר (ויקרא שם, ה"ט) "וזמאת עדת בני ישראל יקח שני שעירי עזים לחטאת וגו' ונתן על שני השעירים גורלות, גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל". (10) שנאמר (שם שם, כז) "וזאת פר החטאת ואת שעיר החטאת וגו' ויציא אל מחוץ למחנה ושרפו באש", וראה למעלה פ"א מהלכות מעשה הקרבנות הלכה טז. ולהלן הלכות עבודת יום-הכיפורים שם. (11) אין זה טעם למה נשרף, אלא הוא מוסב על התחלת הדברים "ועוד מקריבין שעיר חטאת", וכאילו היה כתוב: "ועוד מקריבין הציבור

(56) שהיו כולם עולות, או כולם חטאות וכו'. (57) שהרי לפר מביא שלושה עשרונים סולת בלול בחצי ההין שמן וחצי ההין יין לנסך, ואילו לאיל שני עשרונים סולת בלול בשלישית ההין שמן ויין לנסך שלישית ההין. (58) שהרי לאיל מביא שני עשרונים סולת בלול בשלישית ההין שמן, ויין לנסך שלישית ההין. ואילו לכבש מביא עשרון סולת בלול ברביעית ההין שמן ויין לנסך רביעית ההין. (59) שהם העומר ושתי הלחם. (60) שהם הכבש הבא עם העומר והכבשים הבאים עם שתי הלחם.

י. מִנְחַת הָאֵישׁ קוֹדֶמֶת לְמִנְחַת הָאִשָּׁה⁶¹. מִנְחַת חֻטָּאת⁶² קוֹדֶמֶת לְמִנְחַת שְׁעוּרִים⁶³. מִנְחַת חוֹטָא קוֹדֶמֶת לְמִנְחַת נְדָבָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא בָּאָה עַל חֻטָּא. מִנְחַת נְדָבָה וּמִנְחַת סוּטָה - אֵי זו שִׁירְצָה מֵהֶם יִקְדִּים⁶⁴.

(61) וכגון שהקרבנות שווים, אבל אם קרבן האשה משובח יותר כגון שהאשה מביאה פר והאיש מביא איל - קרבן האשה קודם. (62) כגון מנחת חוטא, כי מנחת נדבה ומנחת סוטה, אי זו שירצה יקדים. (63) מנחת סוטה. מקור דבר זה בתוספתא שם, והטעם בזה משום שחטים ישנן בכל המנחות, ואילו שעורים אינן אלא בעומר ובמנחת סוטה. (64) שם צ. בעיניי שלא נפשטה, אם מנחת נדבה קודמת מפני שהיא טעונה שמן ולבונה, או שמנחת סוטה קודמת, שהיא באה לברר עוון. וראה למעלה הלכה ב"ה, ובפרק ח הלכה כ שדעת רבינו בבעיניי שלא נפשטה, כי איזה שירצה יקדים.

יא. מִנְחַת קוֹדְמִין לִיָּיִן⁶⁵, וְהֵיִן קוֹדֶם לְשִׁמֶן⁶⁶, וְהִשְׁמֶן קוֹדֶם לְלִבְנוֹנָה⁶⁷, וְלִבְנוֹנָה קוֹדֶמֶת לְמִלַּח⁶⁸, וּמִלַּח קוֹדֶם לְעֵצִים⁶⁹. אֵימָתִי? בְּזִמְן שֶׁבָּאוּ כֶּלֶן בְּאַחַד; אֲבָל הַבָּא רִאשׁוֹן - קָרֵב רִאשׁוֹן, וְהַבָּא אַחֲרוֹן - קָרֵב אַחֲרוֹן⁷⁰.

(65) שהרי מתנדב אדם יין לחוד בפני עצמו. (66) אם התנדב שמן בפני עצמו. משום שייך מנסכו כולו על גבי השיתין, ואילו שמן פסק כשמואל דקומצו והשאר נאכל לכהנים. (67) שמתנדב אדם לבונה בפני עצמה. (68) היינו, התנדב מלח בפני עצמו שכשם שייך ושמן הבאים בחובה באים נדבה כמו כן מלח הבא בחובה בא נדבה. (69) משום שמלח נקרא קרבן בתורה (=על כל קרבנך תקריב מלח, ויקרא ב, יג) ואילו עצים לא נקראו קרבן אלא בכתובים דנאמר (נחמיה י, לה) "על קרבן העצים". (70) ונראה שזה מוסב על כל מה שלמעלה, ובכלל זה גם מנחת האיש והאשה.

יב. כֶּל הַקּוֹדֶם בְּהַקְרָבָה - קוֹדֶם בְּאַכִּילָה⁷¹.

(71) וזה מוסב על כל אלה שהם בני אכילה, כגון חטאת לאשם, אשם לתודה ותודה לשלמים ושלמים לבכור.

יג. הָיוּ לְפָנָיו שְׁלָמִים שֶׁל אִמְשׁ⁷² וְשְׁלָמִים שֶׁל יוֹם⁷³ - שֶׁל אִמְשׁ קוֹדְמִין⁷⁴, שֶׁהָיָה קָרֵב זִמְנָן⁷⁵. שְׁלָמִים שֶׁל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בלילה יצא (ראה להלן הלכה ז), ואילו ניסוך היין של הקרבנות אינו אלא ביום, ראה למעלה פ"ד מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ה, ועיין מעשה רוקח. 25) כלומר לא בספל אחד יין ומים, אלא בשני ספלים מיוחדים, אחד ליין ואחד למים. וראה להלן הלכה ז.

ז. ואם עָרָה²⁶ הַמִּיִּם לְתוֹךְ הַיֵּינָן או הַיֵּינָן לְתוֹךְ הַמִּיִּם וְנִסַּף שְׁנֵיהֶם מִפְּלֵי אֶחָד - יֵצֵא²⁷. ואם הִקְדִּים נִסּוֹף הַמִּיִּם לְזִבְחָה, אֶפְלוּ נִסְכָּן בְּלִילָה - יֵצֵא²⁸. וּבִקְרָן דְּרוּמִית מְעֻרְבִית הִיָּה מְנַסֵּף לְמַעַל מִחֻצֵי הַמִּזְבֵּחַ²⁹, וְהַפֶּל יוֹרֵד לְשִׁיתָיִן, כְּמֹו שְׂבָאֲרָנָי³⁰. פִּיזָד הָיָה עוֹשִׂין³¹? צְלוּחִית שֶׁל זֶהָב מִחֻזְקַת שְׁלֹשָׁה לְגֵיץ הִיָּה מִמֵּלֵא אוֹתָהּ מִן הַשִּׁילוּחַ³². הִגִּיעוּ לְשַׁעַר הַמִּיִּם³³ - תִּקְעוּ וְהִרְיעוּ וְתִקְעוּ³⁴. עָלָה לְכַבֵּשׁ³⁵ וּפְנָה לְשִׂמְאֵלוֹ³⁶ וְנִתְּן הַמִּיִּם מִן הַצְּלוּחִית לְתוֹךְ הַסֶּפֶל שֶׁהָיָה שָׁם³⁷. וְשְׁנֵי סֶפְלִים שֶׁל כֶּסֶף הָיוּ שָׁם, מְעֻרְבֵי הָיָה בּוֹ הַמִּיִּם, וּמְזֻרְחֵי הָיָה בּוֹ הַיֵּינָן שֶׁל נִסְךְ³⁸. וְהָיָה מְנַקְּבִין כְּמִין שְׁנֵי חֲטָמִין דְּקִינִין³⁹. וְשֶׁל מִים הָיָה נִקְבָּ שְׁלוֹ דֵּק מִשָּׁל יֵינָן, פְּדֵי שְׁיִכְלָה הַמִּיִּם עִם הַיֵּינָן כְּאֶחָד⁴⁰.

26) ערבב. 27) משנה בסוכה מח: "עירה של מים לתוך של יין, ושל יין לתוך של מים, יצא". ומפרש רבינו שנתן מים לתוך היין או היין לתוך המים ונסכן מכלי אחד, ואף כי יין מזוג פסול (כמפורש בבבא בתרא צז: , עיין שם. אבל יש לציין כי רבינו לא הביא דבר זה בחיבורו), אינו פסול אלא רביעית ההין מזוג, דליכא רביעית יין שכתוב ונסכו יין רביעית, רביעית ההין אתה מנסך ולא את המזוג, אבל הכא דאיכא רביעית יין, יצא ידי ניסוך יין ומים (קרית ספר). אבל מלשוננו של רש"י שם (ד"ה אתי לאשחורתי) נראה שמפרש שהחליף הספלים, כלומר המים שפך לתוך הספל הקבוע של היין, והיין שפך לספל הקבוע של המים, ולא שעירב היין והמים בכלי אחד, וראה ב'תוספות יום טוב' סוכה פ"ד משנה ט, והר המוריה כאן. 28) גמ' תענית ב: "מה ניסוך המים מאורתא", וראה רש"י שם שמביא "ויש ספרים דכתיב בהו, דאמר מר ומנחתם ונסכיהם בלילה אפילו בלילה, דאע"פ מקריבין הקרבנות ביום, יכולין להביא המנחות והנסכים בלילה, ואף האי נמי ניסוך המים יכול לנסך בלילה", ומה שאמרו ביומא כו: אין מנסכין מים בחג אלא בתמיד של שחר (ראה למעלה הלכה ו), היינו שאינו חייב לנסך אלא בתמיד של שחר, אבל אם עשה כן בלילה – יצא ידי חובתו (תוס' שם ד"ה איבעיא). שדווקא נסכים הבאים עם הזבח, נתרבו ממה שנאמר ולנסכיהם ולשלמיכם, אבל נסכים הבאים בפני עצמן, שאינם מתקדשים בשחיטת הזבח – נקריבין בלילה (קרית ספר). וראה בפ"ד מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ה. 29) ראה למעלה פ"ז מהלכות מעשה קרבנות הלכה י, וראה במשנה זבחים סג. ובתמיד פ"ז משנה ג. 30) למעלה פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א. 31) משנה סוכה מח. 32) "מעיין הוא סמוך לירושלים" (רש"י שם), שנאמר (ישעיה יב, ג) "ושאבתם

שעיר חטאת, שכן זוגו שעיר המשתלח, והוא נשרף". וראה בהלכות מעשה הקרבנות שם. 12) לעזאזל, כמו שנאמר (שם שם, י) "והשעיר אשר עלה עליו הגורל לעזאזל, יעמד חי לפני ה' וגו' לשלח אותו לעזאזל המדברה".

ג. ביום הראשון של חג הסוכות מקריבין מוסף היום שלשה עשר פרים ושני אילים וארבעה עשר כבשים, בלן עולות¹³, ושעיר חטאת¹⁴ נאכלת¹⁵. וכן כל יום יום משבעת ימי החג מקריבין שני אילים וארבעה עשר כבשים ושעיר חטאת¹⁶.

13) שנאמר (במדבר כט, יב-יג) "ובחמשה עשר יום לחודש השביעי מקרא קודש וגו' והקרבתם עולה אשה ריח ניחוח לה', פרים בני בקר שלשה עשר, אילים שנים, כבשים בני שנה ארבעה עשר תמימים יהיו". 14) שנאמר (שם שם, טז) "ושעיר עזים אחד חטאת". 15) ראה למעלה פ"ז הלכה ב, ופ"ח הלכה א. 16) כמפורש בתורה (שם שם, יד-לד).

ד. אכל הפרים פוחתין אחד אחד בכל יום¹⁷: בשני מקריבין שנים עשר, בשלישי אחד עשר, עד שימצא קרבן יום שביעי: פרים שבעה, אילים שנים, כבשים ארבעה עשר, הכל עולות, ושעיר חטאת.

17) כמפורש בתורה שם.

ה. ביום שמיני עצרת מקריבין מוסף היום פ'ר ואיל ושבעה כבשים, בלן עולות¹⁸, ושעיר חטאת¹⁹. וזה מוסף בפני עצמו²⁰.

18) שנאמר (שם שם, לה-לו) "ביום השמיני עצרת תהיה לכם, כל מלאכת עבודה לא תעשו והקרבתם עולה אשה ריח ניחוח לה', פר אחד איל אחד כבשים בני שנה שבעה תמימים". 19) שנאמר (שם שם, לח) "ושעיר חטאת אחד". 20) ולא כהמשך מחג הסוכות. וכן אמרו (ראש השנה ד: יומא ג. סוכה מז. מח. ותגיגה יז.) כי "שמיני (=שמיני עצרת) רגל (=חג) בפני-עצמו לענין "פז"ר קש"ב", ואינו כחג הסוכות. והק"ף של קש"ב, הוא קרבן, כלומר אין קרבנותיו כשאר קרבנות החג.

ו. כל שבעת ימי החג מנסכין את המים²¹ על גבי המזבֵּחַ²². ודבר זה הלכה למשה מסיני²³. ועם ניסוך היין של תמיד של שחר²⁴ היה מנסף המים לבד²⁵.

21) משנה סוכה מב: ולא כר' יהודה שאמר (שם מח:): שמנסך גם בשמיני עצרת. 22) ראה משנה זבחים סג. ותוספתא סוכה פ"ג. 23) כרבי יוחנן בסוכה לד. ועוד. 24) כדברי ר' יוחנן ביומא כו: שאמר: "אין מנסכין מים בחג אלא בתמיד של שחר". ובמשנה סוכה מח. מח: נראה שהיה מנסך המים בשעה שהוא מנסך היין (לחם-משנה). וכל זה אינו אלא לכתחילה, אבל בדיעבד יצא אף אם לא ניסך היין והמים כאחת, שהרי אם הקדים ניסוך המים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יא. **בְּכָל יוֹם וְיוֹם מִיָּמֵי הַחֵג הָיוּ אוֹמְרִים שִׁירָה בְּפָנָיו עֲצֻמָּה עַל מוֹסֵף הַיּוֹם⁵⁰. בְּרֵאשׁוֹן מִיָּמֵי חֵלּוֹ שָׁל מוֹעֵד הָיוּ אוֹמְרִין: הָבוּ לַה' בְּנֵי אֱלֹהִים⁵¹. בְּשָׁנֵינוּ⁵² - וְלָרֶשֶׁע אָמַר אֱלֹהִים וְגוֹמְרִים⁵³. בְּשָׁלִישֵׁי - מִי יִקּוּם לִי עִם מְרֻעִים⁵⁴. בְּרִבְעֵי - בִּינוּ בְעָרִים בָּעֵם וְגוֹמְרִים⁵⁵. בְּחֲמִישֵׁי - הִסִּירוּתִי מִסֶּבֶל שְׂכָמוֹ⁵⁶. בְּשֵׁשִׁי - יְמוּטוּ כָּל מוֹסְדֵי אֶרֶץ וְגוֹמְרִים⁵⁷. וְאִם חָל שָׁבַת לַהֲיוֹת בְּאֶחָד מֵהֵן - יְמוּטוּ יְדֵיהֶם⁵⁸.**

~ נקודות משיחות קודש ~

"בְּרֵאשׁוֹן הָיוּ אוֹמְרִין: הָבוּ לַה' בְּנֵי אֱלֹהִים. בְּשָׁנֵי - וְלָרֶשֶׁע אָמַר אֱלֹהִים כו".

ולכאורה הוא פלא גדול, ששירו של יום שני דחוקה"מ פותח בפסוק "ולרשע אמר אלקים כו", ובפרט שנמצאים כבר אחרי הכפרה והסליחה של יוה"כ, ומדוע לפתוח במילים אלו. ומצינו שרש"י מבאר "כל המזמור דברי כיבושין הן לנאספים לעזרה למצוות החג ושמחים שמחת החג, ומוכיחם מה לך לספר חוקי, כלומר, למה לך לבוא לבית זה אם אינך חוזר בתשובה". ועדיין אינו מובן מה לדברי כיבושין ביו"ט, ובפרט אחרי יוה"כ.

והביאור בזה: אף שלא מסתבר לומר שאפשר לדרייק מלשון רש"י שכוונתו שאומרים כל המזמור ולא פותחים במילים "ולרשע אמר אלקים כו", כי אם-כן הגמרא עצמה היתה צריכה להזכיר זאת בפירוש, בכל אופן בהמשך הגמ' שם איתא שביום הששי אומרים "ימוטו כל מוסדי ארץ", ורש"י מפרש שם "במזמור אלקים נצב בעדת א-ל, ואומרים כל המזמור". ועפ"ז יש לומר, שגם מה שאמר "כל המזמור" בנוגע ליום השני, כוונתו לאמירת כל המזמור.

(על-פי "יין מלכות" ספר עבודה, סימן מט, מתוך רמב"ם "פרס המלך")

50) ראה למעלה פ"ג מהלכות כלי המקדש הלכה ב, שהלויים היו אומרים שירה בשעת ניסוך היין על כל עולות הציבור הבאים חובה, וראה גם למעלה פ"ו מהלכות אלו הלכות ה"ז. 51) תהלים כט. מכאן עד סוף ההלכה היא ברייתא בסוכה נה. והיינו "כל המזמור על שם שהיום תחילת שמחת בית השואבה, דהיינו כבוד ועוז. ובאותו מזמור קול ה' על המים, על שם ניסוך המים" (רש"י שם). 52) של חול המועד. 53) תהלים נ. "כל המזמור דברי כבושין הן לנאספין לעזרה למצוות החג ושמחים בשמחת החג, ומוכיחם מה לך לספר חוקי, כלומר למה לך לבוא לבית זה עם שאר עמי, אם אינך חוזר בתשובה וכו'" (רש"י שם) 54) תהלים צד. מהפסוק מי יקום, שהוא פסוק טז עד סוף הפרק. "מפני שפרשת מי יקום לי, מדברת על צרותן שהיו משועבדין בבית שני תחת מלכי פרס ומלכי יון ומלכי רומי, ואף-על-פי-כן אינם נמנעים מלשמה שמחת מלכם, ומתפללין מי יקום לנו להצילנו מן המריעים האלה, לולי

מים בששון ממעייני הישועה" (גמרא שם מח: לפי פירוש התוספות ד"ה מנא הני מילי). 33) "אחד משערי העזרה נקרא כן, על שם שמכניסין בו (=דרכו) צלוחית של מים של ניסוך בחג" (רש"י שם). 34) הגמרא שם מח: אמרו "מנא הני מילי (שתוקעין ומריעין בשאיבת המים - רש"י שם, אבל התוספות שם מפרשים מנח"מ דבעי מי השילוח) אמר רב עינא, דאמר קרא (ישעיה שם) ושאתם מים בששון" (לכך תקעו והריעו כדי שתהיה שמחה). 35) כלומר, נושא הצלוחית עלה בכבש שהוא מדרומו של המזבח. 36) אף כי כל העולין למזבח עולין דרך ימין ומקיפין, בניסוך המים (וכן בניסוך היין ועולת העוף) היה פונה לשמאל, כדי שיפגע מיד בקרן דרומית מערבית. שאם היה פונה לימין ומקיף את כל המזבח עד שיגיע לקרן דרומית מערבית, יש חשש שמא יתעשנו המים (ראה למעלה פ"ז מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יא). 37) כתנא-קמא שם במשנה, ולא כר' יהודה האומר כי הספלים היו של סיד. 38) שם במשנה. 39) שם במשנה. 40) שם במשנה: "ואחד מעובה ואחד דק", ואמרו בגמרא שם כי החוטם שהיה בספל של המים, היה דק יותר מאותו שהיה בספל היין, כי היין עב יותר מן המים (ראה גם בפירוש המשנה שם).

ח. **זֶה שְׂמֵנֶסֶף הַמִּים הָיוּ אוֹמְרִין לֵאמֹר: הַגִּבָּה יִדְּקֶךָ⁴². שְׁפַעַם אַחַת נִסָּף אֶחָד עַל רִגְלֵי, וְרַגְמֵהוּ כָּל הָעָם בְּאֶתְרוּגֵיהֶן⁴³. שְׂאֲמָרוּ צְדוּקֵי הוּא, שְׁהֵן אוֹמְרִין אֵין מְנַסְכִּין מִים⁴⁴.**

41) משנה שם. 42) שכולם יראו איך שהוא מנסך המים לתוך הספל. 43) שהרי הניסוך היה בשחרית (ראה למעלה הלכה ו) בשעת נטילת האתרוג (תפארת ישראל). 44) שהצדוקים אינם מאמינים בתורה שבעל-פה, וניסוך המים אינו מפורש בתורה אלא הלכה למשה מסיני הוא (ראה למעלה הלכה ו).

ט. **כְּמַעֲשֵׂהוּ בְּחַל כֶּן מַעֲשֵׂהוּ בְּשַׁבַּת⁴⁵. אֵלֶּא שְׁהִיהָ מִמְּלֵא מַעֲרַב שַׁבַּת⁴⁶ חֲבִית שֶׁל זָהָב, וְאֵינָה מְפָלִי הַשָּׂרֵת⁴⁷, וּמִנִּיחָה בְּלִשְׁפָה, וְלִמְחָר מִמְּלֵא מְמַנָּה.**

45) כל הלכה זו שם במשנה. 46) מן השילוח. 47) שאם ימלאו בחבית שהיא מכלי שרת, גזירה שמא יאמרו לקידוש ידים ורגלים מלאום, ואם כן קדשו ונפסלו בלינה (סוכה נ. דברי ר' ינאי).

י. **אִם נִשְׁפְּכָה⁴⁸ אוּ נִתְגַּלְתָּה⁴⁹ - מִמְּלֵא מִן הַפִּיּוֹר וּמִנֶּסֶף.**

48) כלומר, נשפכו המים. 49) והיין והמים המגולים פסולים למזבח (משנה שם, ופ"ו מהלכות איסורי מזבח הלכה י), לפי שיש חשש שמא שתה מהם נחש והכניס בהם ארסו, ומכיון שאסורים בשתיה משום חשש סכנה - נפסלו גם למזבח, משום שנאמר (מלאכי א, ח) הקריבהו נא לפחתך הירצך או הישא פניך, אמר ה' צבאות (שם בגמרא, וראה עוד בבבא בתרא צז:).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עֲשֹׂר פְּרִים וְשְׁנֵי אֵילִים וְשְׁעִיר. כָּל מִשְׁמֵר מִקְרִיב אָחָד. נִשְׂאָרוֹ אֲרֻבְעָה עֲשָׂר כִּבְשִׁים לְעֹשֶׂר מִשְׁמֵרוֹת. אֲרֻבְעָה מִקְרִיבִין שְׁנַיִם שְׁנַיִם, וְשֵׁשׁ מִקְרִיבִין אָחָד אָחָד. בְּרִבְעֵי הָיוּ שֵׁשׁ עֲשָׂרָה פְּרִים וְשְׁנֵי אֵילִים וְשְׁעִיר. כָּל מִשְׁמֵר מִקְרִיב אָחָד. נִשְׂאָרוֹ שֵׁשׁ אֲרֻבְעָה עֲשָׂר כִּבְשִׁים לְאָחָד עֲשָׂר מִשְׁמֵר. שְׁלֹשָׁה מִקְרִיבִין שְׁנַיִם שְׁנַיִם, וְשִׁמּוֹנָה מִקְרִיבִין אָחָד אָחָד. בְּחִמְשֵׁי הָיוּ שֵׁשׁ תְּשַׁעָה פְּרִים וְשְׁנֵי אֵילִים וְשְׁעִיר. כָּל מִשְׁמֵר מִקְרִיב אָחָד. נִשְׂאָרוֹ שֵׁשׁ אֲרֻבְעָה עֲשָׂר כִּבְשִׁים לְשְׁנַיִם עֲשָׂר מִשְׁמֵר. שְׁנֵי מִשְׁמֵרוֹת מִקְרִיבִין שְׁנַיִם שְׁנַיִם, וְעֹשֶׂרָה מִקְרִיבִין אָחָד אָחָד. בְּשִׁשִּׁי הָיוּ שִׁמּוֹנָה פְּרִים וְשְׁנֵי אֵילִים וְשְׁעִיר. כָּל מִשְׁמֵר מִקְרִיב אָחָד. נִשְׂאָרוֹ שֵׁשׁ אֲרֻבְעָה עֲשָׂר כִּבְשִׁים לְשִׁלְשָׁה עֲשָׂר מִשְׁמֵר. מִשְׁמֵר אָחָד מֵהֵן מִקְרִיב שְׁנֵי כִּבְשִׁים, וְשְׁנַיִם עֲשָׂר מִשְׁמֵר מִקְרִיבִין אָחָד אָחָד. בְּשִׁבְעֵי הָיוּ שֵׁשׁ שְׁבַעָה פְּרִים וְשְׁנֵי אֵילִים וְשְׁעִיר. וְאַרְבַּעָה עֲשָׂר כִּבְשִׁים כְּמִנְיֵן הַמִּשְׁמֵרוֹת. נִמְצָא כָּל מִשְׁמֵר מִקְרִיב בְּהֵמָה אַחַת.

59) למעלה פ"ד מהלכות כלי המקדש הלכה ג.
60) כלומר "כל שיבוא מן הכהנים ברגל ורצה לעבוד, עובד וחולק עמהם, ואין אומרים לו לך עד שיגיע משמרך" (שם הלכה ד). 61) מכאן ועד סוף ההלכה היא משנה בסוכה נה: 62) ראה למעלה הלכה ג. 63) ראה למעלה הלכה ד, כי הפרים פוחתין אחד אחד בכל יום.

יג. וְכָל מִי שֶׁהֵיָה מִקְרִיב פֶּר הַיּוֹם - לֹא הֵיָה מִקְרִיב פֶּר לְמִחְרָג⁶⁴, אֶלֶּא הוֹזְרִין חֲלִילָה⁶⁵. בְּשִׁמְנֵי⁶⁶ הוֹזְרִין לְפִיִּס כָּלֵן פְּאָחָד כִּשְׂאָר הַרְגָּלִים⁶⁷, כְּמוֹ שִׁבְאַרְנוֹ⁶⁸.

64) שם במשנה. "שאיין המשמרות שהקריבו כבשים אתמול מניחים אותם" (רש"י שם). 65) כסדר שסדרו המשמרות בדברי הימים (א, כד) יהויריב ראשון ואחריו ידעיה וגו', ונמצאו כל המשמרות שונות ומשלשות בהקרכת פרים, חוץ משני משמרות ששונות ואין משלשות (שם בגמרא). 66) בשמיני עצרת. שאין שם אלא פר ואיל ושבעה כבשים ושעיר חטאת, ראה למעלה הלכה ה. 67) כלומר מפיסין בן כל המשמרות, ולא רק בין שתי המשמרות שלא שלשו בחג, ראה שם במשנה "בשמיני חזרו לפיס כברגלים", ופסק רבינו כרבי (שם) הסובר כי היו מפיסין בין כל המשמרות, ולא כחכמים האומרים כי פר הבא בשמיני מפיסין בין שתי המשמרות שלא שלשו בפרי החג, ומשמר העולה בפיס הוא העושה הפר. וראה לחם-משנה טעם פסקו של רבינו. 68) למעלה התחלת הלכה יב, ופ"ד מהלכות כלי המקדש שם. כי כל המשמרות שוות ברגלים.

יד. בְּיוֹם טוֹב הִרְאִשׁוֹן שֶׁל חַג שֶׁחָל לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת הֵיָה שֵׁשׁ מִנְחַת נְסֻכִּים⁶⁹ שֶׁל מוֹסְפִין וְשֶׁל תְּמִידִין שְׁשִׁים וְאַחַד עֲשָׂרוֹן⁷⁰, וְלֹא הָיוּ מְעַרְבִין⁷¹ אוֹתוֹ⁷².

69) היא הסולת, ראה למעלה פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות

ה' עזרתה לי כמעט שכנה דומה נפשי, אם אמרתי מטה רגלי וגו' שרעפי בקרבי תנחומיך ישעשעו, כלומר, אף לפי צרותינו אין אנו נמנעים מלבוא להשתעשע בתנחומיך וכו' עד סוף המזמור" (רש"י שם). (55) תהלים צד, עד פסוק טז. וכרב ספרא (סוכה שם), ואף כי "בינו בויערים" הוא החלק הראשון של המזמור, ו"מי יקום לי עם מרעים" הוא החלק השני - מקדימים את החלק השני ומאחרים את החלק הראשון, "מפני שעכשיו זמן מתנות עניים שהוא זמן אסוף, זמן לקט שכחה ופאה ומעשר עני, וכשמגיעין ימים האחרונים שהן קרובים לפרוש ולשוב לבתיכם, קורין לפניכם להוכיחם שיעשרו כראוי, ואף-על-פי שהמעשרות בצנעה, ולא יאמרו מי רואנו ומי יודענו, לכן אומר "בינו בויערים בעם", שאומרים בלבם מי יגיד מעשינו, הנוטע און הוא ישמע, אם יוצר עין הלא יבטי, היוסר גוים הלא יוכיח וגו' עד מי יקום לי" (רש"י שם). (56) תהלים פא. "דברי תנחומים הן, אם תזכו, בצרה קראת ואחלצך אענך בסתר רעם, אבחנך על מי מריבה וגו' על המים שנידונין עליהן בחג, לפי מה שאני בוחנך אפסוק לך, על שם שמתפללין על הגשמים וצריכים להן, וכתוב במזמור זה אנכי ה' אלקיך המעלך מארץ מצרים, הרחב פיך ואמלאהו, שאשלח לכם ברכה, וסוף המזמור ויאכילהו מחלב חטה וגו'" (רש"י שם). (57) תהלים פב. במזמור, א-לקים נצב בעדת אל, ואומרים כל המזמור על שם שכתוב בו עני ורש הצדיק, אלו מעשרות, שכן הוא נדרש בחולין, צדק משלך ותן לו, בפ' הזרוע (חולין קלד). לא ידעו ולא יבינו. ומי שאינו נותן לבו להבין לך, בחשכה יתהלכו זו מיתה, כדתנן באבות (פ"ה משנה ט) בארבעה פרקים הדבר מתרבה כו' במוצאי החג שבכל שנה מפני גזל מתנות עניים, וגורם קללה לעולם ורעבון שימוטו כל אפסי ארץ" (רש"י שם). (58) כלומר, אם אחד מששת הימים הראשונים של חול המועד חל בשבת, הרי שיר של אותו יום נדחה מפני שיר של שבת, וממילא יוצא כי "מוטור", שהוא האחרון, נדחה מפני שאמרו באחד בשבת שיר שהיה ראוי לומר אתמול, שאין מדלגין סדר השיר, ובשני שיר של אחד בשבת נמצא האחרון נדחה (רש"י שם).

יב. כָּבֵר בְּאַרְנוֹ⁵⁹, שֶׁכָּל מִשְׁמֵרוֹת כְּהֵנָה עֲשָׂרִים וְאַרְבַּעָה, וְכָלֵן עוֹבְדִין בְּשִׁנְיָה בְּרֻגְלִים⁶⁰. וּבְחַג הַסֻּכּוֹת הֵיָה כָּל מִשְׁמֵר מִקְרִיב פֶּר אָחָד אוֹ אֵיל אָחָד אוֹ שְׁעִיר הַחֲטָאֵת. אֶבֶל הַכִּבְשִׁים - יֵשׁ מִשְׁמֵר שֶׁמִּקְרִיב מֵהֵן שְׁנֵי כִּבְשִׁים, וְיֵשׁ מִשְׁמֵר שֶׁמִּקְרִיב כִּבְשׁ אָחָד. מֵיֵצֵד? ⁶¹ בְּיוֹם טוֹב הִרְאִשׁוֹן שֶׁל חַג הָיוּ שֵׁשׁ שְׁלֹשָׁה עֲשָׂר פְּרִים וְשְׁנֵי אֵילִים וְשְׁעִיר⁶². כָּל מִשְׁמֵר מִקְרִיב בְּהֵמָה אַחַת מֵהֵם. נִשְׂאָרוֹ שֵׁשׁ אֲרֻבְעָה עֲשָׂר כִּבְשִׁים לְשִׁמּוֹנָה מִשְׁמֵרוֹת. שֵׁשׁ מִשְׁמֵרוֹת מִקְרִיבִין שְׁנַיִם שְׁנַיִם, וְשְׁנֵי מִשְׁמֵרוֹת מִקְרִיבִין אָחָד אָחָד. בְּשִׁשִּׁי הָיוּ שֵׁשׁ שְׁנַיִם עֲשָׂר פְּרִים⁶³ וְשְׁנֵי אֵילִים וְשְׁעִיר. כָּל מִשְׁמֵר מִקְרִיב אָחָד. נִשְׂאָרוֹ שֵׁשׁ אֲרֻבְעָה עֲשָׂר כִּבְשִׁים לְתִשְׁעָה מִשְׁמֵרוֹת. תְּמִשָּׁה מִקְרִיבִין שְׁנַיִם שְׁנַיִם, וְאַרְבַּעָה מִקְרִיבִין אָחָד אָחָד. בְּשִׁלְשֵׁי הָיוּ שֵׁשׁ אָחָד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שלעולם אין בו פסול בדיעבד. וראה בט"ז ליוורה-דעה סימן צא ס"ק א, ומה שאמר אב"י (שם פט:) על מה ששינו במשנה (שם פט.) "מערבין נסכי פרים בנסכי אילים, נסכי כבשים בנסכי כבשים" - "מערבין יינו אם נתערב סלתן ושמןן", זה לא מוסב על פרים באילים, שבהם לא התירו אלא אם כבר נתערב, אבל בכבשים בכבשים מותר לעולם, אפילו לפני שנתערבו, כנ"ל. וראה להלן הלכה יט. ועיין בהרמוריה]. (77) ראה במשנה שם פט. "מערבין נסכי פרים בנסכי אילים, נסכי כבשים בנסכי כבשים, יחיד בשל ציבור, של יום בשל אמש". וראה שם פט: בגמרא כי דין זה הוא לענין יין דוקא, ורק אם כבר נתערבו השמן והסולת (ראה להלן הלכה יח), אבל באופן אחר - אסור, ולא הבדילו בין יחיד לציבור.

טז. וְכָל הַחֲלָבִים שֶׁל קָרְבָּנוֹת, בֵּין קָרְבָּנוֹת צִבּוֹר בֵּין קָרְבָּנוֹת יְחִיד⁷⁸ - אֵין מְעַרְבִין אוֹתָן זֶה בְּזֶה, אֲלֵא מְקַטְרִין אֹמְרֵי כָּל קָרְבָּן וְקָרְבָּן בְּפָנָיו עֲצֻמוֹ⁷⁹. וְאִם נִתְעַרְבוּ - מְקַטְרֵי הַכֹּל כְּאֶחָד⁸⁰.

(78) כן נראה במנחות שם, וראה למעלה הלכה טו. (79) ברייתא בפסחים סד: ובמנחות פט: ובסיפרא ויקרא דבורא דנדבה פרשה יד הלכה י, שנאמר (ויקרא ג, יא) "והקטירו", שלא יערב חלביו של זה בזה. וראה גם להלן פ"א מהלכות קרבן פסח הלכה ו. (80) כן מבואר במנחות שם, ממה שמתרץ ר' יוחנן "אם נתערבו קא אמר". הרי שאם נתערבו, מקטירים ביחד. ואף כי התירוף הזה נדחה - לא מטעם זה נדחה אלא מטעם אחר, אבל הדין דין אמת (הרמוריה).

יז. מְנַחֹת שֶׁל נְסָכִים⁸¹ שֶׁנִּתְעַרְבוּ זֶה בְּזֶה אַחַר שֶׁנִּבְלַל כָּל מִין וּמִין בְּפָנָיו עֲצֻמוֹ - פְּשׁוּתָם⁸².

(81) היינו סולת, ראה למעלה פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א. (82) [מין במינו, היינו כבשים ופרים או כבשים ואילים, שהם שני מינים בבליה, שכבשים בלילתם רכה (=שלשה לוגים שמן על עשרון סולת. ראה למעלה הלכה טו), ואילו פרים ואילים בלילתם עבה (=שני לוגים על עשרון, ראה למעלה שם). אבל פרים ואילים הם מין אחד לענין זה, שהרי בלילתם שווה (ראה למעלה שם), ובהם אין צורך שבלילתם תהא לחוד, אלא אם נבללו ביחד - כשרות, וראה להלן. וכן הוא במשנה שם (פט:) "אין מערבין נסכי כבשים בנסכי פרים ואילים, ואם בללם אלו בפני עצמן וכו' ונתערבו כשירים, אם עד שלא בלל פסול". וראה להלן].

יח. וְכִיּוֹן שֶׁנִּבְלַל⁸³ הַמְּנַחֹת⁸⁴ וְנִתְעַרְבַּ שְׁמֵנָן וְסִלְתָּן - הָרִי זֶה מִתָּר לְעֵרֵב יֵין שְׁלֵהֶן לְכַתְּחֻלָּה⁸⁵. וְכֵן אִם הִקְטִיר מְנַחֹת שֶׁל נְסָכִים כָּל אֶחָת וְאֶחָת בְּפָנָיו עֲצֻמָּה⁸⁶ - הָרִי זֶה מִתָּר לְעֵרֵב הַיֵּין שְׁלֵהֶן⁸⁷.

(83) כאבי במנחות שם, בפירושו המשנה שם. (84) היינו פרים באילים, ראה להלן הלכה יט. (85) אבל אם לא נתערבו שמן וסולת של הפרים והאילים, אסור לערב היין לכתחילה (ראה להלן הלכה כ). (86) כלומר שלא נתערבו,

הלכה א, וראה להלן הלכות ט"ז. (70) שהרי שלשה עשר הפרים שמקריבים ביום הראשון (ראה למעלה הלכה ג) היה צורך בשלשים ותשע עשרונים סולת, שהרי לכל פר היו שלשה עשרונים (ראה למעלה פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ד). ולשני האילים (ראה למעלה הלכה ג) היה צורך בארבעה עשרונים, שהרי לכל איל מביא שני עשרונים (מע"ה ק שם). ולארבע עשרה הכבשים (ראה למעלה ה"ג) מביא ארבעה עשר עשרונים, עשרון לכל כבש וכבש (מע"ה ק שם), הרי ביחד חמשים ושבעה עשרונים, ואילו על שיעיר החטאת אינו מביא נסכים שהרי אין טעון נסכים אלא עולות ושלמים בלבד (ראה מע"ה ק שם ה"ב), ונוסף לזה מביא שני עשרונים על שני הכבשים של מוסף של שבת עשרון אחד לכל כבש, ועוד נוסף לזה שני עשרונים לשני כבשי התמידין, הרי ביחד ששים ואחד עשרונים, ראה משנה במנחות קג: ותוספתא שם פ"ב. משנה ותוספתא שם. והטעם הוא משום שיותר מששים עשרון אינם נבללים בכלי אחד, ראה למעלה בפ"ז מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו. וראה עוד להלן שאפילו בפחות מששים ואחד אין לבלול כאן. (72) בכסף-משנה: אותם.

טו. וּלְעוֹלָם⁷³ אֵין מְעַרְבִין⁷⁴ נְסָכִים⁷⁵, אֲלֵא נְסָכֵי הַפְּרִים לְבָדָם, וְנְסָכֵי הָאֵילִים לְבָדָם, וְנְסָכֵי פְּכָשִׁים לְבָדָם⁷⁶, בֵּין בְּקָרְבָּנוֹת צִבּוֹר בֵּין בְּקָרְבָּנוֹת יְחִיד⁷⁷.

(73) כלומר, אפילו בפחות מששים ואחד עשרון. (74) משנה במנחות קג: וגמרא שם פט: (75) כולל היין והסולת (ראה למעלה פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א). (76) אבל פרים ואילים ביחד - אסור לערב, אף-על-פי שבלילתם שווה, שהרי בפר הוא מביא שלשה עשרונים סולת על חצי ההין שמן, היינו ששה לוגין שמן, הרי שני לוגין שמן על עשרון סולת, וגם באילים כן, שהרי מביא עליהם שני עשרונים סולת על שלישית ההין שמן היינו ארבעה לוגין, הרי שני לוגין על עשרון - ולמדו כן ממה שנאמר בחלבים (ויקרא ג, יא) "והקטירו", שלא יערב חלביו של זה בזה (מנחות פט: וראה להלן הלכה טז). והוא-הדין לסולת ושמן של מנחה, שאף הם, הקומץ שלהם נקטר על גבי המזבח. וקל-וחומר שלא יערב נסכי כבשים בשל אילים או בשל פרים, שהרי אין בלילתם שווה, שהפרים והאילים נבללים שני לוגין שמן על כל עשרון סולת, ואילו בכבשים בלילתם רכה יותר, עשרון סולת על שלשה לוגין שמן, והן בולעות זו מזו ונמצאת זו חסירה וזו יתירה (רש"י במנחות קג:). [ונראה מדברי רבינו, שנסכי פרים בפרים, אילים באילים וכבשים בכבשים - אין איסור, וכן נראה מדברי המשנה והגמרא במנחות (שם), וצריך לפרש שהכוונה רק לנסכי יין, שלא נאסרו בתערובת, מן התורה, שהרי אינם על האש, אלא על גבי שיתין (פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א, ושם פט"ז הלכה יד), ורק חכמים אסרו תערובת יין שמא יבוא לערב סולת ושמן (מנחות פט:): לא גזרו אלא במין בשאינו מינו (פרים באילים וכו'), שהרי יש בשני מינים אופן שתערובת פוסלת אפילו בדיעבד, כגון כבשים בפרים שבללם יחד (שם במשנה), ולפיכך גזרו גם בפרים ואילים, אבל במין אחד כגון פרים בפרים וכו' - לא גזרו,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כ. וּלְעוֹלָם⁹⁴ אֵין מְעַרְבִין הַיַּיִן לְכַתְחִלָּה, אֶלָּא אַחַר שְׁנַתְעַרְבָה הַסֵּלֶת אוֹ אַחַר שְׁהַקְטִירוֹ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנו⁹⁵.

94) היינו בפרים ואילים, כנ"ל. (95) למעלה הלכה יח, וראה בהר המוריה.

סְלִיקוּ לְהוֹ הַלְכוֹת תְּמִידִין וּמוֹסְפִין בְּסִיעֵתָא דְשְׂמִיא

הַלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמְּקֻדְשִׁין

יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׂמוֹנֵה מִצּוֹת. שְׁתֵּי מִצּוֹת עֲשֶׂה, וְשֵׁשׁ מִצּוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פְּרָטִין: (א) שְׂלֵא לֶאֱכֹל קְדָשִׁים שְׁנִפְסְלוּ אוֹ שְׁהוּטְל פְּהֵם מוֹם. (ב) שְׂלֵא לֶאֱכֹל פְּגוּל. (ג) שְׂלֵא יוֹתִיר קְדָשִׁים לְאַחַר זְמַנָּם. (ד) שְׂלֵא יֵאָכֵל נוֹתֵר. (ה) שְׂלֵא יֵאָכֵל קְדָשִׁים שְׁנִטְמְאוּ. (ו) שְׂלֵא יֵאָכֵל אָדָם שְׁנִטְמָא הַקְּדָשִׁים. (ז) לְשִׁרְף הַנוֹתֵר. (ח) לְשִׁרְף הַטְּמָא.

וּבְאֹר מִצּוֹת אֵלוֹ בְּפִרְקִים אֵלוֹ:

פְּרָק רְאִשׁוֹן

1) יבאר הפסולין לעבודה אם מותרין לשחוט קדשים לכתחילה, אם צריך כוונה בשחיטת קדשים, והשוהם שלא במקומם.

א. כָּל הַפְּסוּלִין³ לְעִבּוּדָה⁴ מְתִרִין לְשַׁחֵט קְדָשִׁים לְכַתְחִלָּה⁵, וְאַפְלוֹ קְדָשֵׁי קְדָשִׁים⁶; חוּץ מִן הַטְּמָא, שְׂאִינוֹ שׁוֹחֵט לְכַתְחִלָּה, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהוּא חוּץ לְעִזְרָה⁷ וּפְשֵׁט יָדָיו⁸ וְשַׁחֵט בְּעִזְרָה, גְּזֵרָה שְׂמָא יִגַּע בְּבִשְׂרָיו⁹.

2) משנה, זבחים לא, ב. 3) כגון זר (שאינו מזרע אהרן הכהן), בעל מום, ערל טמא. בפ"ט מהל' ביאת מקדש הט"ו, מונה רבינו שמונה-עשר פסולים לעבודה, ראה שם. 4) הקרבת קרבנות בבית המקדש. קרבנות בהמה, אבל עופות אינם נשחטים אלא נמלקים בצפון, שנאמר (ויקרא א, טו): "ומלק את ראשו" ומליקה טעונה כהן כשר (לקמן פ"ז ה"א). 5) במשנה, אמנם כתוב: "ששחטו", ומשמע שרק בדיעבד כשר, אבל לכתחילה לא ישחוט, אולם בגמרא (שם לב). פירשו, שמשום טמאים, נקטה המשנה לשון דיעבד, שטמאים אסורים לשחוט לכתחילה שמה יגעו בבשר ויטמאוהו, וכן מסיים כאן רבינו. 6) הקרבנות המוקדשים ביותר, והם: חטאות, אשמות, עולות, ושלמי ציבור, היינו שני כבשים שהקריבו בחג השבועות עם שתי הלחם. 7) שלש עזרות היו בבית המקדש: עזרת נשים, עזרת ישראל ועזרת כהנים, וסתם עזרה פירושה עזרת ישראל, שממנה ולצד מערב נקרא "מחנה שכינה", וכל הטמאים אסורים להכנס לה מן התורה. 8) לפני העזרה, מקום שחיטת קדשים, אמנם רבינו פסק בפ"ג מהל' ביאת המקדש ה"ח, שחכמים אסרו הכנסת חלק מגוף הטמא לעזרה (בלשון התלמוד: ביאה במקצת שמה ביאה), מדובר כאן כשעבר על איסור דרבנן והכניס ידו, אסור לו לשחוט

87) שם במנחות פט: "אמר אביי, הכי קאמר מערבין יינן אם נתערב סלתן ושמנן. ויינן לכתחלה לא, והתניא במה דברים אמורים בסולת ושמן, אבל יין מערבין. אלא אמר אביי, הכי קאמר, היכא דהוקטר סלתן ושמנן מערבין יין לכתחילה. היכא דלא הוקטר, אם נתערב סלתן ושמנן מערבין נמי יינן, ואם לאו אין מערבין, דילמא אתי לאיערובי סולת ושמן לכתחילה".

יט. בְּשִׁמְעָרְבִים הַיַּיִן שֶׁל נִסְכִּים⁸⁸ - יֵשׁ לוֹ לְעַרְבֵי יַיִן נִסְכִּים שֶׁל אִמְשׁ בְּשֶׁל יוֹם, וְשֶׁל יַחִיד בְּשֶׁל צְבוּר⁸⁹. וְכִשְׁמְעָרְבִים⁹⁰ - מְעַרְבֵי יַיִן נִסְכֵי פְּרִים בְּיַיִן נִסְכֵי אֵילִים⁹¹, יַיִן נִסְכֵי כְּבָשִׁים⁹² בְּיַיִן נִסְכֵי כְּבָשִׁים; אֶבֶל אֵין מְעַרְבִין יַיִן נִסְכֵי כְּבָשִׁים בְּיַיִן נִסְכֵי פְּרִים וְאֵילִים⁹³.

88) כלומר, כשנתערב שמן וסולתן, או שהוקטרו בני עצמן, ראה למעלה הלכה יח. 89) משנה שם פט. "מערבין נסכי פרים בנסכי אילים, נסכי כבשים בנסכי כבשים, של יחיד ושל ציבור, של יום בשל אמש". וכמו שפירשה אביי (שם פט: הובאו דבריו למעלה). ומה שכתב של אמש בשל יום, כלומר אם לא הביא נסכים בקרבן של אמש והביאן היום (ראה למעלה פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יב, כי מביא אדם קרבנו היום, ונסכיו לאחר עשרה ימים, ראה פירוש המשנה במנחות שם). 90) היינו כשנתערבו או הוקטרו, כנ"ל. 91) שבלילתן שוה. ובהם עצמם אין שום אופן שתערובת שמנם וסלתם תפסול אותם בדיעבד, אלא שגזרו בהם מחמת פרים וכבשים, שבהם יש אופן שתערובת שמן וסולת פוסלת אפילו בדיעבד, כגון שנבללו ביחד (ראה למעלה הלכה יז). [ובמין אחד ממש, כגון פרים בפרים, אילים באילים וכבשים בכבשים (וראה בסמוך), לא אסרו אפילו לפני שנתערבו. ובפרים וכבשים שבהם עצמם יש פסול בדיעבד, לא התירו אפילו לאחר שנתערבו, ראה להלן]. 92) [דברים אלו סותרים כל מה שכתבנו למעלה (בסמוך ולמעלה הלכה טו), שבמין אחד ממש לא אסרו אפילו לפני שנתערבו. אולם בדפוסי רומי וויניציאה "מערב נסכי פרים ביין נסכי אילים, ביין נסכי כבשים". והכסף-משנה תיקן: "מערב (יין) נסכי פרים ביין נסכי אילים (יין נסכי כבשים) ביין נסכי כבשים". אבל יש לתקן באופן אחר: "מערב (יין) נסכי פרים ביין נסכי אילים (ואין צורך לומר יין נסכי כבשים) ביין נסכי כבשים", היינו לפי שיין נסכי כבשים ביין נסכי כבשים, מותר אף בלא נתערבו, כנ"ל]. 93) שכיון שבזה יש אופן שפסול אפילו בדיעבד - גזרו יותר. וכן הוא בפירוש" שם ד"ה מערבין, וז"ל: "והא דקתני מציעתא דמתניתין אבל אין מערבין [נסכי כבשים בנסכי פרים], היינו אפילו (כן צריך להיות) נתערבו סלתן ושמנן". נמצא ששלשה אופנים בענין זה: א' פרים בפרים וכבשים בכבשים, מותר לערב יין אף לפני שעירבו שמן וסולת. ב' פרים ואילים בכבשים, אפילו נתערבו שמן וסולת אסור לערב יין. ג' פרים באילים, אם נתערבו שמן וסולת מותר לערב יין, ואם לאו - אסור.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ושם כט, א – אמרו שמדובר בקדשים, כי בחולין מותר אפילו לכתחילה.

ה. אָבָל שְׁנַיִם שְׁוֹחֲטִין¹⁸ בְּהֵמָה אַחַת בְּקָדָשִׁים כְּחָלִין.

(18) שנים או חזים בסכין אחת ושוחטים. ומותר אפילו לכתחילה (כחכמים שם ל.).

ו. הִקְטֵן אֵינוֹ שׁוֹחֵט קָדָשִׁים אֶף עַל פִּי שֶׁהִגְדֹּל עוֹמֵד עַל גְּבִיּוֹ¹⁹; שֶׁהִקְדָּשִׁים צְרִיכִין מִחֻשְׁבָּה, וְקָטָן אֵין לוֹ מִחֻשְׁבָּה. אֶפְלוּ הֵיְתָה מִחֻשְׁבָּתוֹ נִפְרָת מִתּוֹךְ מַעֲשָׂיו - אֵינָה מִחֻשְׁבָּה לְהִקָּל, אֶלָּא לְהַחְמִיר²⁰. פִּיצֵד? הֵיְתָה עוֹלָה עוֹמֵדֶת בְּדָרוֹם²¹, וּמִשְׁכָּה הִקְטֵן וְהִבְיָאָה לְצִפּוֹן וְשִׁחֲטָהּ, שֶׁהָרִי מִמַּעֲשָׂיו נִפְרָ שֶׁמִּחֻשְׁבָּתוֹ לְשִׁחִיטַת קָדָשִׁים - הָרִי זֶה פְּסוּלָה.

(19) בחולין יב, ב – אמרו, ששחיטת קטן בחולין כשרה אם גדול עומד על גביו, משום ששחיטה אינה צריכה כוונה. ומשמע מזה, שבקדשים שצריכים כוונה בשחיטה, שחיטת קטן פסולה, אפילו כשגדול עומד על גביו. (20) שם במסקנה אמרו, שאפילו שמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו, אין לקטן מחשבה מן התורה אלא מדרבנן, כלומר שחכמים החמירו בדבר, במקרה שעל-ידי-זה תצא חומרא ולא קולא, כגון אם הקטן ישחוט ויאמר שכוונתו לזרוק את הדם למחר – הזבח פסול מדרבנן, כמו גדול שאמר כך. (21) בדרומו של המזבח, ועולה נשחטת רק בצפון, לקמן ה"ז.

ז. קָדָשִׁי קָדָשִׁים שֶׁנִּשְׁחָטוּ בְּדָרוֹם אוֹ שֶׁנִּתְקַבַּל דָּמָם בְּדָרוֹם - פְּסוּלִין²².

(22) משנה, זבחים מז, א: "שחיטתן בצפון וקיבול דמן בכלי שרת בצפון". ובגמרא שם מח, א – דרשו מן המקרא שגם בדיעבד פסולים, אם לא נשחטו בצפון.

ח. הֵיְתָה עוֹמֵד בְּדָרוֹם וְהוֹשִׁיט יָדוֹ לְצִפּוֹן וְשָׁחַט - שִׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁהָרִי²³.

(23) שם מח, ב – למדו דין זה מהכתוב: "ושחט אותו וגו' צפונה" (ויקרא א, יא) אותו בצפון ולא שחט בצפון. ראה 'תוספות' שם ד"ה אותו.

ט. הֵיְתָה עוֹמֵד בְּדָרוֹם וְהוֹשִׁיט יָדוֹ וְקָבַל הַדָּם בְּצִפּוֹן - קָבַלְתוֹ פְּסוּלָה²⁴.

(24) שם מח, א: "ולקח הכהן" – לו יקח, כלומר, גם את עצמו יקח לצפון.

י. הַכֹּנִיס רֹאשׁוֹ וְרַבּוֹ לְצִפּוֹן - הָרִי הוּא פְּעוֹמֵד בְּצִפּוֹן²⁵.

(25) ברייתא, שם כו, א. רובו ככולו.

יא. שִׁחֲטָה בְּצִפּוֹן²⁶ וּפְרָכְסָה וַיִּצְאָת לְדָרוֹם²⁷, אֶפְלוּ הוֹצִיאָה לְדָרוֹם - כְּשֶׁהָרִי²⁸. פְּרָכְסָה וַיִּצְאָת לְדָרוֹם וְחִזְרָה לְצִפּוֹן, וְאַחַר כֵּן קָבַל דָּמָה בְּצִפּוֹן - כְּשֶׁהָרִי²⁹.

אפילו אגב הוצאת היד. אגב, גם לפני שהכניס ידו לעזרה עבר על איסור דרבנן בכניסתו לעזרת נשים (ראה הל' ביאת מקדש פ"ג ה"ו). וכל זה נאמר באדם שנטמא בנגיעת שרץ וכדומה שאינו מטמא כלים אבל אם נטמא במת, הרי הוא מטמא את הסכין והיא מטמאה את הבשר ונפסל הקרבן אפילו בדיעבד (רש"י שם במשנה). (9) ויש לשאול: בשלמא בקדשים קלים (שלמים, תודה ודומיהם) שנשחטים בכל מקום בעזרה, אפשר לו לנגוע, כשהקרבן נשחט על יד השער ממש, אבל קדשי קדשים נשחטים בצפון של המזבח (ויקרא א, יא: "ושחט אותו על ירך המזבח צפונה") והמזבח רחוק מכותל המזרח עשרים ושתיים אמות, וכיצד יגע בבשר? לשחוט אפשר בסכין ארוכה, אבל נגיעה מטמאה רק בידו ממש. אולם לשיטת רבינו בפ"ה מהל' בית הבחירה ה"טו אין מקום לקושיה זו. רבינו כתב שם, שכל חלק העזרה הנמצא בחלק הצפוני של העזרה בשטח המרחק שבין המזבח והכותל הצפוני נקרא צפון המזבח, ויוצא מזה שעד כותל המזרח נקרא צפון, ואפשר לשחוט שם קדשי קדשים. ראה 'תוספות' שם ד"ה ובטמאים. (אמנם גם לדעת רבינו יוצא שהשער נמצא במרחק שתי אמות מצפון של מזבח, אבל בן אדם שידיו ארוכות קצת – יכול להגיע).

ב. וְאֵם עֵבֶר וְשָׁחַט - הִזְבַּח כְּשֶׁר. וְכֵן פֶּהֶן גְּדוֹל שֶׁל יוֹם הַכַּפּוּרִים¹⁰, אֶף עַל פִּי שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: וְשָׁחַט אֹהֶרֶן¹¹, אִם שָׁחַטוּ זָר - כְּשֶׁר. אֶף פָּרָה אֲדָמָה¹² שֶׁשָּׁחַטָה זָר - כְּשֶׁהָרִי. שְׂאִין לָף שִׁחִיטָה פְּסוּלָה בְּזָר¹³.

(10) יומא מב, א. מחלוקת רב ושמואל, ופסק כרב שהלכה כמותו בדיני איסור והיתור, וגם רבי יוחנן שם (מג: דעתו כרב. (11) רבינו הסתמך על הכתוב למעלה: והקריב "אהרן" את פר החטאת אשר לו. (12) כשמואל ורבי יוחנן שם, נגד דעת רב. כלל בדינו – רב ורבי יוחנן, הלכה כרבי יוחנן. (13) ב'תורת כהנים' ויקרא פרשתא ד, שנינו: "יכול אף לשחיטה (צריך כהן כשר)? תלמוד-לומר: ושחט את בן הבקר לפני ה' והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם – מקבלה (קבלת הדם בכלי שרת) ואילך מצוות כהונה". כלומר, מפני שבשחיטה נאמר סתם "ושחט", ובהקריבה כתוב "בני אהרן", משמע ששחיטה כשרה גם בזר. וכל הפסולים האחרים, דינם כזר (מובא בגמרא שם לב.).

ג. הַשׁוֹחֵט אֶת הַקָּדָשִׁים וְלֹא נִתְּפוֹן לְשִׁחִיטָה, אֶלָּא כְּמַתְעַסְק¹⁴ - הָרִי אֵלּוּ פְּסוּלִין¹⁵, עַד שִׁיתְּפוֹן לְשִׁחִיטָה.

(14) אינו מתכוון לזביחה אלא כעוסק במשהו אחר (שם מז.). (15) בעיה שנפתרה שם. ראה רש"י ו'תוספות' שם.

ד. וְלֹא יִשְׁחַט שְׁנֵי רֵאשִׁים¹⁶ בְּאֶחָד בְּקָדָשִׁים. וְאִם שָׁחַט - הָרִי אֵלּוּ כְּשֶׁרִים¹⁷.

(16) בסכין ארוכה. (17) משנה, חולין ל, ב: "השוחט שני ראשים כאחד, שחיטתו כשרה" כלומר, לכתחילה אסור.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קלים ואינם נפסלים ביוצא (מבי"ט ב'קריט ספר). וראה רש"י שם פט: ד"ה "הוא הדין", שכתב: שזריקה עושה אותן קדשי קדשים. (42) לקמן הל' ב-לג.

יד. היתה הבהמה פלה בפנים ורגליה פחוץ ושחטה - הוציאה פסולתה⁴³; שפאמר: והביאום לה' - עד שתהיה פלה בפנים⁴⁴.

(43) שם כו, א. (דעת ה'תוספות' שם ד"ה חתך, שבדיעבד כשר, וכדבריהם יש להוכיח מלשונו של שמואל שם, שבכל הדינים שבמכלול האיבעיות שם, אמר בפירושו "פסולה". מה-שאין-כן בדין זה הביא את הפסוק. וברש"י "עד שתהא כולה בפנים", ולא אמר פסולה. וצ"ע למה פסק רבינו (פסולה). (44) שם. פסוק זה מדבר בקדשים קלים, שהרי הכתוב מסיים: "וזבחו זבחי שלמים לה' אותם", ומוכן, שקדשי קדשים לא כן-שכן.

טו. שחטה⁴⁵ והיא פלה בפנים, ואחר כך הוציאה רגליה לחוץ - חותך הפשר עד שהוא מגיע לעצמה⁴⁶ ואחר כך מקבל הדם⁴⁷. ואם קבל ואחר כך חתך - פסול, מפני שמנונית⁴⁸ הפשר שבחוץ. ובקדשים קלים אין צריך לחתך, אלא מחזיר רגליה⁴⁹ לפנים ומקבל; שפשר קדשים [קלים] שפיצא קדם זריקה⁵⁰ פשר -

(45) שם כה, ב. כו, א. מימרא של רבי אלעזר לדעת אבימי. (46) ואינו חותך את העצם, שאם יחתוך תהיה בעלת מום בשעת קבלת הדם, ורבי זירא (שם) פוסל מום בין שחטיה לקבלה. (47) מה שיצא לחוץ נפסל ביוצא, ואם אינו מפריד לפני קבלה את הבשר שיצא, הרי מתערבת שמנוניתו בדם המתקבל בכלי שרת ופוסלת את כולו (ראה בהערה הבאה). (48) פירוש, הדם שיוצא מבשר האיברים אינו נקרא דם לענין זריקה על המזבח, ואין חייבים כרת על אכילתו (רבינו פ"ו מהל' מאכלות אסורות ה"ד), ולפיכך אינו נפסל ביוצא כדם, וגם אין לפוסלו כבשר היוצא שהרי אינו בשר ודינו כמים (כסף-משנה). אבל שמנונית דינה כבשר, ונפסלה ביוצא ומתערבת בדם ונפסל כולו. גמרא רש"י שם. (49) אע"פ שהכתוב "והביאום לה'" נאמר בשחטיה בלבד (ראה הלכה יד) צריך להחזיר הרגלים לפני זריקה, ולא מפני פסול יוצא, שהרי קדשים קלים אינם נפסלים כשיוצא חוץ לעזרה, אלא מפני שזריקת הדם אינה מתירה באכילה אלא מה שהוא באותה שעה בפנים, כמו שכתב רבינו לקמן בהל"ב: "והזריקה מועלת ליוצא לשרפו, אבל לא לאכלו". (בכסף-משנה אמנם נדחק לפרש שהכוונה ליוצא חוץ לירושלים, אבל הר"י קורקוס, הובא בכסף-משנה לקמן פ"ט ה"ג מפרש דברי רבינו אפילו ביצא חוץ לעזרה. וראה הערותינו בהלכות לב ולג). (50) פירוש, אפילו קודם זריקה כשר, כרבי יוחנן שם פט, ב. ולאחר זריקה פשוט שכשר, שהרי נאכל בכל העיר. הראב"ד כותב כאן: "אפילו לאחר זריקה". נראה שהתכוון לומר אפילו אם נשאר בחוץ עד אחר זריקה כשר, וזה מתאים לשיטתו בהשגותיו לקמן בהל"ב, ובוה מסולקת תמיהתו של בעל

וכן קדשים קלים³¹ שהיו בפנים ועמד חוץ לעזרה³² והכניס ידו לפנים ושחט - שחטתו פשרה³³.

(26) שם. (27) שם צב, ב. (28) מדובר כשיצאה לדרום אחר קבלת הדם, ומשמיענו, שהזבח לא נפסל ביוצא, כי פסול יוצא נאמר ביצא מחוץ לחומת העזרה בקדשי קדשים, או מחוץ לחומת ירושלים בקדשים קלים. (29) רבינו מפרש, שמה שאמרו שם כו, א: "וחזרה כשרה", הכוונה שאם קיבל את הדם אחרי שחזרה לצפון - כשירה אע"פ שבין שחטיה לקבלה היתה בדרום (כסף-משנה). ורש"י שם פירש אחרת. (30) כאן מתחילה הלכה יב. כן הוא בכ"מ, וכן נראה גם בדפוס רומי ר"מ. (31) תודה, שלמי יחיד, בכור מעשר בהמה ופסת. (32) מחוץ לעזרת ישראל (ראה למעלה אות ו), וקדשים קלים נשחטים בתוך העזרה בלבד, שנאמר בדין שלמים (ויקרא ג, ב) "ושחטו פתח אהל מועד", ורק עזרת ישראל היא פתח אהל מועד ולא המקומות בבית המקדש שמחוץ לחומותיה. (33) שם לב, ב: "ושחט את בן הבקר לפני ה'" (שם א, ה) ולא שוחט לפני ה'.

יב. הכניס ידו וקבל - קבלתו פסולה³⁴. אפלו הכניס ראשו ורבו³⁵, אפלו היה העובד פלו בפנים וציצתו³⁶ בחוץ - עבודתו פסולה; שפאמר: בפאכם³⁷ אל אהל מועד - עד שפיבאו קלן.

(34) מהכתוב (דברים י, ח) "לעמוד לפני ה' לשרתו", למדנו שכל שירות צריכה להיות לפני ה', היינו בפנים העזרה, והמקבל צריך להיות במקום קבלת הדם כמו בקדשי קדשים (למעלה ה"ט). (35) שם בברייתא: "הכניס ראשו ורובו, כאילו לא נכנס". (36) שער ראשו, מלשון הנביא (יחזקאל ח, ג): ויקחני בציצת ראשי. (37) בגמרא שם מובא הפסוק: "בבואם אל אהל מועד" (שמות כח, מג). ולפלא שרבינו העדיף להביא את המקרא המאוחר.

יג. פרפסה הבהמה³⁸ ויצאת לחוץ³⁹ אחר קבלת דמה⁴⁰ - פשרה⁴¹; שאפלו יצאו האמורין והפשר קדם זריקה בקדשים קלים - הוציח פשר, פמו שיתפאר⁴².

(38) מדובר בקדשים קלים. (39) חוץ לחומת העזרה. (40) אבל יצאה כולה לפני קבלת הדם - נפסל דם הנפש ביוצא. וכן משמע מדבריו למעלה ה"א "פירכסה ויצאה לדרום וחזרה לצפון ואחר-כך קיבל דמה בצפון - כשירה". ומשמע שאם יצאה לחוץ - פסולה, מפני שהשחטה מקדשת את הבשר (והריטב"א (חולין ג) דעתו, שהסכיך אע"פ שהיא כלי שרת, אינה מקדשת קידוש גמור כדי ליפסול ביוצא, מפני שהשחטה אינה עבודה וכשירה בזר, וקבלת הדם היא המקדשת, ולכן אפילו יצאה לחוץ לפני קבלה - כשירה). (41) מקטירים את האימורים והבשר נאכל. מדובר בחזרה לפני זריקה ולפיכך כשרה, כי הזריקה עושה את האימורים קדשי קדשים, ולפני כן הם קדשים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יחזקאל, יומא נח, א. ושם לא נפתרה, אבל רבינו מסתמך על רבא (סוכה לא). בלולב שהתיר לאוגדו בסיב של דקל מפני שמין במינו אינו חוצץ. כסף-משנה. (62) כעין חוט הגדל בדקל ומתפצל ונכרך סביב הדקל. (63) כלומר, נקבובי, יש בו הרבה חלולים דקים, ולפיכך הוא סופג, שם, בעיה שנפשטה. (64) סולת, ואינה נספגת. (65) שם, כ"יש אומרים'.

כב. קבלת הדם והולכתו למזבח וזריקתו, וכן הולכת איברים⁶⁶ לִכְבֵּשׁ⁶⁷ - פל אחת מאלו אינה פְּשֵׁרָה אֵלָא בְּכֵהֵן הַפֶּשֶׁר לְעִבּוּדָה⁶⁸, פֶּמּוֹ שְׂבָאֲרָנוּ בְּקִמְצַת הַמִּנְחָה⁶⁹ ובמליקת העוף.

(66) חלקי הקרבן שמקטירים אותם על המזבח. (67) קרש רחב שש עשרה אמות, ראשו אחד על הרצפה והשני מגיע לראש המזבח, והכהנים עולים בו לראש המזבח. (68) זבחים יד, ב. (69) בפיי"ג מהל' מעשה הקרבנות הי"ב: "והכהן מוליכה".

כג. והולכה שלא ברגל⁷⁰ - אינה הולכה⁷¹. לפיכך, פהן גדול⁷² שֶׁקָּבַל אֶת הַדָּם וְעָמַד בְּמִקּוֹמוֹ וְזָרְקוֹ לְמִזְבֵּחַ - נִפְסַל הַזֶּבֶחַ.

(70) שלא זו ממקומו אלא שפך את הדם שבמזרק בכוח והגיע לקיר המזבח. (71) שם טו, א. (72) מילה זו מיותרת, ויש למחקה.

כד. קבל בימינו⁷³ ונתן לשמאלו - יחזיר לימינו⁷⁴. קבל בכלי חל - נפסל הזבח. קבל בכלי קדש ונתן לכלי חל - יחזיר לכלי קדש⁷⁵.

(73) כדין, אבל אם קיבל בשמאלו נפסל הזבח ואין לו תקנה (משנה, שם). (74) משנה, שם לב, א. (75) שם.

כה. נשפף מן הכלי על הרצפה ואספו - פְּשֵׁרָה⁷⁶. אָבַל אִם נִשְׁפַּף מִצְוָאר הַבְּהֵמָה עַל הַרְצָפָה וְאִסְפוּ וְנִתְּנוּ לְכָלִי הַשֶּׁרֶת - נִפְסַל הַזֶּבֶחַ⁷⁷.

(76) שם. מפני שנתקיימה כבר מצוות קבלה בכלי כהלכתה. (77) משנה, שם כה, א. ובגמרא שם פירשו שדין זה נלמד מן הכתוב (ויקרא ד, ה) "ולקח... מדם הפר" דם מהפר יקבלנו, כלומר מעבירים את ה"מם" מהמילה מדם למילה הפר.

כו. נשפף מקצת הדם מצוואר בהמה על הארץ ולא אספו, וקבל מקצתו מצוואר בהמה - הרי זה פְּשֵׁרָה⁷⁸; ובלבד שיהיה זה הדם שנתקבל דם הנפש⁷⁹, לא דם התמצית⁸⁰ ולא דם העור.

(78) ומה שאמרו שם: "צריך שיקבל כל דמו של פר", זה רק לכתחילה, אבל בדיעבד כשר אפילו לא קיבל כולו. רבינו הוציא דין זה מדיוק לשון המשנה: "ונשפך הדם (מצוואר הבהמה) על הרצפה ואספו פסול", משמע, שאם לא אספו אלא קיבל מה שנשאר מצוואר הבהמה - כשר.

'לחם משנה' עליו. אבל דעת רבינו אינה כן, אלא כמו שכתבנו.

טז. תִּלָּה הַבְּהֵמָה וְשָׁחָהּ בְּאוֹרֵי הָעֶזְרָה - פְּסוּלָה⁵¹; שְׂנֵאָמַר: עַל יָרֵךְ הַמִּזְבֵּחַ - עַד שִׁישְׁחוּט פְּאָרְץ.

(51) שם כו, א. דעת אבוח דשמואל ונימוקו.

יז. הִיטָה הַבְּהֵמָה בְּאָרְץ וְנִתְּלָה וְשָׁחַט וְהוּא תְּלוּי בְּאוֹרֵי⁵²: בְּקִדְשֵׁי קֳדָשִׁים - פְּסוּל, בְּקִדְשֵׁים קְלָיִם - פְּשֵׁר.

(52) טעות-סופר נפלה כאן, וה'כסף משנה' מגיה וגורס "באור - כשירה, תלה הבהמה ושחטה באור העזרה, בקדשי קדשים פסול (ראה הלכה הקודמת) בקדשים קלים כשר". והטעם, מפני ש"על ירך" כתוב בקדשי קדשים בלבד. ואין לפוסלו מפני שאין דרך שירות בכך, כמו נתלה וקיבל בהי"ט, משום ששחיטה אינה שירות, שהרי כשירה בור.

יח. שָׁחַט מֵעוּט סִמְנִים בְּחוּץ וּגְמָרָן בְּפָנִים⁵³, או שֶׁשָּׁחַט מֵעוּטָן בְּדָרוֹם וּגְמָרָן בְּצִפּוֹן⁵⁴ - פְּסוּלִין; שִׁישְׁנָה לְשִׁחִיטָה מִתְּחִלָּתָה וְעַד סוּף⁵⁵.

(53) בקדשים קלים. (54) בקדשי קדשים. (55) אע"פ שהבהמה אינה ניתרת אלא עם שחיטת רוב הסימנים, אין אנו אומרים שרק המעשה האחרון הוא השחיטה והרי הוא היה בהכשר, אלא כל השחיטה מתחילתה ועד סופה צריכה להיות כרינה (כרבי יוחנן ט:).

יט. נִתְּלָה וְקָבַל הַדָּם⁵⁶ מִצְוָאר הַבְּהֵמָה הַמִּנְחָת בְּקִרְעָה - פְּסוּל⁵⁷; שְׂאִין דָּרָף שְׂרוּת בְּכֹף.

(56) כשהוא באור. (57) בין בקדשי קדשים בין בקדשים קלים. מפני שקבלה היא שירות, ואין זו דרך שירות לפני ה'. ראה למעלה הערה נ.

כ. הִיָּה עוֹמֵד בְּעֶזְרָה וְתִלָּה הַמִּזְרָק⁵⁸ בְּיָדוֹ וְקָבַל הַדָּם בְּאוֹרֵי⁵⁹, או שֶׁהִגְבִּיֵה הַבְּהֵמָה וְקָבַל הַדָּם בְּאוֹרֵי - פְּשֵׁר; שְׂאִיֹרֵי הַמָּקוֹם בְּמָקוֹם.

(58) אגן: ספל גדול. (59) הקבלה הרגילה היא שמניח המזרק על הקרקע סמוך לצוואר הבהמה והדם מקלח לתוכו, ומשמיענו רבינו שאם קיבל באור גס-כך כשר, ואינו דומה לשחיטה בהלכה ט"ז, כי בקבלה לא אמרה תורה "על ירך" (זבחים כו).

כא. נָתַן מִזְרָק לְתוֹף מִזְרָק וְקָבַל⁶⁰ - פְּשֵׁר; מִין בְּמִינוֹ אִינוֹ חוֹצֵץ⁶¹. הֵנִיחַ סִיב⁶² בְּתוֹף הַמִּזְרָק וְקָבַל - פְּשֵׁר; מִפְּנֵי שֶׁהִסִּיב חִלּוּל⁶³, וְהָרִי הַדָּם יוֹרֵד לְתוֹף הַמִּזְרָק, וְאִין פֶּאֵן חֲצִיעָה. אָבַל אִם עָשָׂה פֶּן בְּקִמְצַת הַמִּנְחָה⁶⁴ וְקִמְץ מִתוֹף הַסִּיב - פְּסוּלָה⁶⁵.

(60) והמזרק החיצון חוצץ בין יד הכהן למזרק שהדם בו, ונמצא שאין קבלה ביד כהן. (61) בעיה של רמי בר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש כ"ב תשרי - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין קסה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

"שיריים" ואינו ראוי לזריקה, אבל זריקת פסול אינה זריקה כלל, ולהיפך הדם שנשאר ראוי לזריקה. (91 מעילה ה, א. 92) אבל פסולים אחרים אינם עושים שיריים אפילו בקיבלו וזרקו. ראה למעלה הערה פא.

כט. בהמה שחסר מאיבריה פל שהוא⁹³ אחר שחיטה קדם קבלת הדם - נפסלה. אפלו צרם באזנה קדם קבלה - הרי זה לא יקבל. שנאמר: וְלִקַּח מִדַּם הַפֶּר - שִׁיְהִיָּה שְׁלֵם פְּלוּ בְשַׁעַת הַקִּבְלָה. ואם קבל מן החסרה וזרק - הרי זה פסול.

(93 במקום שעושה את הבהמה בעלת מום (ראה הל' ביאת המקדש פ"ז פרטי דיני המומים). רבי זירא שם כה, ב. בכורות לט, ב.)

ל. אבל אם חסרה אחר קבלה קדם זריקה, אפלו אבד הבשר קדם זריקת הדם או נשרף: אם נשפיר פזית מן הבשר או פזית מן האמורין - זרק את הדם⁹⁴, ואם לאו - אינו זרק⁹⁵. ובעולה - אפלו פחצי זית מן הבשר ופחצי זית מן האמורין, מפני שפלה לאשים⁹⁶.

(94 "רבי יהושע אומר: כל הזבחים שבתורה שנשתייר מהם כזית בשר או כזית חלב - זרק את הדם", תוספתא פסחים פ"ו ה"ד, ותוספתא זבחים פ"ד ה"ל (לפי גירסת הגר"א). ובבבלי זבחים נח, ב. ובכמה מקומות. ולמד זה מן הכתוב (דברים יב, כז) "ועשית עולותיך הבשר והדם", אם אין בשר - אין דם. (95) ואפילו אם נשאר חצי זית בשר וחצי זית חלב, וביחד יש כזית, כי אין כאן כזית לא לאכילת אדם ולא למזבח. (96) שעולה כולה כליל, ואם כן יש כזית שלם לאכילת מזבח (תוספתא שם, וגמרא פסחים עט. ובכמה מקומות).

לא. נשאר פחות מפזית - לא יזרק⁹⁷, ואם זרק - לא הרצה⁹⁸. נפסל הבשר⁹⁹ קדם זריקה או שנצא חוץ לעזרה - לא יזרק הדם, ואם זרק - הרצה¹⁰⁰.

(97) ראה הלכה הקודמת. (98) כלומר, הקרבן לא עלה לרצון לפני ה' ופסול, בברייתא (פסחים לד:): "נפסל או שיצא... ומודה רבי יהושע שאם זרק הורצה". ובנשתתיר פחות מכזית לא אמרו שרבי יהושע מודה, ומזה למד רבינו שכאן לא הורצה, וראה שם עז, א. (99) ברייתא הנזכרת. ומדובר, כשנפסל או יצא כל הבשר והאימורים, שהרי אם האימורים לא נפסלו וזרק לכתחילה. ראה הלכה לד. והברייתא כתבה בשר, משום שמסתמכת על הכתוב (דברים יב, כז) "ועשית עולותיך הבשר והדם", ובעולה אין הבדל בין בשר ובין אימורים. ורבינו, אע"פ שהוא מתכוון לכל קדשי קדשים, נקט לשון הברייתא, כדרכו שלא לשנות מלשון הגמרא. (100) ברייתא המובאה בהערה צה. רבי יהושע סובר כרבי עקיבא תלמידו, שזריקה מועילה ליוצא להוציא מידי מעילה, והוא-הדין שמועילה להרצאה (תוספתא שם לד: ד"ה שאם) וראה לקמן הל"ב, ולחס-משנה כאן.

(79) "דם היוצא בשעת שחיטה, כל זמן שיש בו אדמימות" (לשון רבינו בהל' מאכלות אסורות פ"ו ה"ג). (80) דם המתמצה מאיברים שונים (ברייתא, שם).

כו. פל הזבחים⁸¹ שקבל דמם⁸² אחד מן הפסולין לעבודה, או שהוליך את הדם למזבח, או שזרקו למזבח כהלכתו⁸³ - נפסל הזבח. קבל הבשר ונתן לפסול, ולא הליך בו הפסול אלא עמד במקומו - יחזיר לפשר⁸⁴. אבל דם שהוליכו הפסול לעבודה והחזירו לפשר והוליכו⁸⁵, או שהוליכו הפהן תחלה והחזירו ונתנו לפסול והוליכו⁸⁶, הואיל והוליכו הפסול בין בתחלה בין בסוף - נפסל הזבח, שיהי אי אפשר לתקן דבר זה⁸⁷.

(81) שם יד, ב. (82) ולא נשאר בבהמה דם הנפש שיכול כשר לקבלו. ראה הלכה כה. (83) ואפילו אם נשאר דם במזרק, אסור לזרוקו על המזבח, מפני שאחרי זריקה כהלכתה נעשה שאר הדם שבמזרק שיריים, ואסור לזרוק שירי הדם על המזבח. ואע"פ שפסולים לעבודה אינם עושים שיריים (ראה לקמן הכ"ח), זה נאמר רק בדם שנשאר בצואר בהמה שלא נעשה בו מעשה זריקה, אבל הדם שנשאר במזרק, שממנו זרק הפסול - נעשה שיריים (סכרא זו כתבו ה'תוספות' שם צב. ד"ה ושיקבלו). במה דברים אמורים כשזרק כהלכתו, אבל אם זרק שלא כהלכתו הרי זה כאילו שפך מקצת הדם על הרצפה, ולפיכך גם הדם שנשאר במזרק כשר לזריקה (ראה לקמן פ"ד ה"ב בהערות, וראה כסף-משנה כאן. ומסתבר, שבפירושו השני התכוון לביאורו, שאם לא כן קשה ממה-הנפשך: אם נשאר דם במזרק יכול כשר לזרוק, מפני שפסול אינו עושה שיריים, ואם לא נשאר - למה שלא כהלכתו כשר בלי זריקה). (84) מכיון שהולכה ברגל אינה הולכה (למעלה הכ"ג) לא נפסל הקרבן ע"י הולכה זו. (85) שם טו, א. מחלוקת בני רבי חמא ורבי ינאי, ופסק לחומרא. (86) דעת רבא, שם. ואף-על-פי שכבר נתקיימה מצוות הולכה ע"י הכשר. והטעם, מאחר שהדם רחוק מן המזבח צריך להוליכו, והולכה שניה זו היא ג"כ עבודה וטעונה כהן כשר. (87) פירוש, ההולכה שנעשתה בפסול אי-אפשר לתקנה, ומה שמוליך כהן הכשר היא עבודה אחרת.

כח. קבל⁸⁸ הפסול, אם נשאר דם הנפש - חזר הבשר ומקבל ומוליך וזרק⁸⁹; שאין הפסולין לעבודה עושין הדם הנשאר שיריים⁹⁰. חוץ מן הטמא⁹¹, הואיל והוא ראוי לעבודה בקרבן הנא בטמאה, כמו שבארנו - עושה שיריים. כיצד? קבל הטמא⁹², אף על פי שקבל אחריו הפשר דם הנפש וזרקו - נפסל הזבח; שזה שקבל הפשר באחרונה שיריים הוא ואינו פלום.

(88) פירוש קיבל וזרק, כי קבלה לבדה בכשר אינה עושה שיריים (כסף-משנה). (89) משנה, שם לב, א. (90) הדם שנשאר אחרי זריקה כשרה נקרא "שירי הדם" או סתם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חילקם רבינו לשתי הלכות? ועוד, דין בשר נימק מפני "שסופו לצאת", והרי אימורים אין סופם לצאת, ולמה הזבח כשר? אחרי בירור זה נבין דברי רבינו בהלכה זו. (107) והבעלים יצאו ידי חובתם, אבל אסור להקטיר את האימורים ממה-נפשך: אם הועילה הזריקה לאימורים הנמצאים מחוץ לעזרה והכשירה אותם להקטרה, הרי חלה עליהם קדושה חמורה ונפסלו ביוצא ואסור להקטירם, ואם לא הועילה לקדשם, הרי לא הותרו להקטרה. (108) לפני זריקה ('אור שמח' ו'חזון איש' בהגהות שנספתו ל'יד החזקה' הוצאת "אל המקורות". וראה כסף-משנה כאן). (109) הדין הוא, שזריקת הדם קובעת איסורי פיגול ונותר וטמא. ומלמדנו רבינו כאן, שאע"פ שהאימורים היו בחוץ בשעת זריקה, נקבעו איסורים אלה, כרב פפא, זבחים צ, א - לדעת רבי עקיבא.

לד. פל הזבחים של יחיד, בין שנטמא בשר והחלב קיים בין שנטמא חלב והבשר קיים - זורק את הדם¹¹⁰. נטמאו שניהן - לא יזרק¹¹¹, ואם זרק - הרצה¹¹²; שהציצין¹¹³ מרצה¹¹⁴ על הטמאה. וכן אמורין או איברי עולה שנטמאו והקטירן - הציצין מרצה, כמו שבארנו¹¹⁵. וכל קרבנות הצבור שנטמא הבשר והחלב פלו - הרי זה זורק את הדם¹¹⁶.

(110) לכתחילה, כרבי יהושע פסחים עז, ב. (111) גמרא, שם. (112) שם. (113) ציץ הזהב שעל מצח הכהן הגדול. (114) כתוב בתורה (שמות כח, לח) "והיה על מצח אהרן ונשא אהרן את עוון הקדשים", ודרשו חכמים שמרצה על טומאת הקדשים. (115) הל' ביאת המקדש פ"ד ה"ז. (116) שם עז, א. במסקנה לדעת רבי יהושע אמרו, שביחיד אסור לכתחילה ואם זרק הורצה, ובציבור - זורקים לכתחילה, ואע"פ שרבינו שם כתב שהציץ אינו מרצה על הדברים הנאכלים אלא על האימורים, זה בקרבנות יחיד, אבל בקרבנות ציבור - מרצה. וכן משמע מסיום ההלכה שם: אלא-אם-כן היתה הטומאה הדחוייה בציבור (לחם-משנה).

לה. דם קדשים שייצא חוץ לעזרה - נפסל¹¹⁷ הזבח, ואף על פי שתזר והכניסו וזרקו על המזבח - לא נרצה¹¹⁸.

(117) וצריך להביא קרבן אחר, ראה למעלה הלכה לג בהערות. (118) משנה, זבחים פב, ב: "שאינו (הציץ) מרצה על (הדם) היוצא".

לו. וכל דם הקדשים אינו מקבל טמאה פלל¹¹⁹. שנגמר בדם: על הארץ תשפכנו פמים¹²⁰ - דם ששפף פמים הוא הנחשב פמים ומקבל טמאה; אבל דם קדשים, שאינו נשפף פמים, אינו מקבל טמאה.

(119) משנה, עדיות פ"ח מ"ד: "העיד יוסי בן יעזר איש צרידה... ועל משקה בית מטבחיא דאינון דכן", פירוש

לב. בשר קדשים קלים שייצא חוץ לעזרה קדם זריקת דמים, אף על פי שזרק הדם והבשר בחוץ - הזבח פשוט¹⁰¹, מפני שסוף הבשר לצאת¹⁰². והזריקה מועלת¹⁰³ ליוצא לשרפה¹⁰⁴, אבל לא לאכלו¹⁰⁵.

(101) מקטירים את האימורים, והבעלים פטורים מלהביא קרבן אחר. כרבי יוחנן, זבחים פט, ב. (102) חוץ לעזרה אחרי הזריקה, שהרי קדשים קלים נאכלים בכל ירושלים. ולפיכך לא נפסל אפילו אם נמצא בחוץ בשעת זריקת הדם. (103) תועלת מוגבלת. (104) פירוש, לענין דין שריפה, ששינוי (תוספתא פסחים פ"ו ה"ו) "זה הכלל: אירע פסול בגופו (בגוף הקרבן) ישרף מיד, בדם או בבעלים תעובר צורתו (פירוש, ילינו אותו כדי שיפסל בלינה) ויצא לבית השריפה". ומשמיענו רבינו שהזריקה הועילה שלא ישרף מיד כדין פסולו בגופו אלא טעון עיבור צורה. והטעם, מפני שהבשר לא נפסל אלא שלא הותר באכילה, כמו שנתבאר למעלה בהלכה טו ובהערה הבאה. זוהי דעת רבי עקיבא (מעילה ו: ז. כפי שנתפרשה שם ז: (ראה רש"י ורבינו גרשום' שם, וכסף-משנה כאן) ורבינו נקט לשון הגמרא. (105) בשר קדשים קלים אסור באכילה לפני זריקת הדם, והזריקה מתירתו, ובשר זה שלא היה בעזרה בשעת זריקה לא הותר. (פירושנו זה מסתמך על דעת הר"י קורקוס שהבאנו למעלה בהט"ו. אולם הכסף-משנה פירש אחרת. ראה שם).

לג. וכן אמורי קדשים קלים שייצאו לפני זריקת דמים ונזרק הדם והם בחוץ - לא נפסל¹⁰⁶ הזבח¹⁰⁷, ואם החזירן¹⁰⁸ - מקטירין אותן. ואף על פי שלא החזירן - חזבין עליהן משום פגול ונותר וטמא¹⁰⁹.

(106) יש שני סוגי יוצא: א. יוצא חוץ למחיצתו, היינו קדשי קדשים מחוץ לחומת העזרה, וקדשים קלים מחוץ לחומת ירושלים. וכל מה שייצא חוץ למחיצתו, בין אימורים ובין בשר, בין קדשי קדשים ובין קדשים קלים - נפסלו. ב. קדשים קלים שייצאו חוץ לעזרה לפני זריקת הדם. כאן יש הבדל בין אימורים לבשר, כי האימורים הקרבים על המזבח קדושתם חמורה כקדשי קדשים, אבל קדושתם זו חלה עליהם רק אחרי זריקת הדם, המתירה אותם להקטרה על המזבח, אבל לפני זריקה קדושתם כקדושת הבשר (מבי"ט ב'קריית ספר' פ"א מהל' פסולי המוקדשין, וכן דעת רש"י זבחים פט. ד"ה הוא-הדין, שכתב "שזריקה עושה אותן קדשי קדשים") ולפיכך לא נפסלו ביוצא, אבל יש לדון אם הזריקה כשהאימורים בחוץ מועילה להתירם להקטרה ולהעלות עליהם קדושה חמורה. ושיטת רבינו בזה, אנו למדים משינוי לשונו בהלכה זו מלשונו בהלכה הקודמת ביצא בשר, שם כתב "הזבח כשר", משמע כשר לגמרי, וכאן כתב "לא נפסל הזבח", כלומר, והבעלים פטורים מלהביא קרבן אחר, אבל אין מקטירים את האיברים (ראה ראב"ד למעלה הט"ו סוף השגה א). אם לא תפרש כך, הרי אין כל הבדל בין דין בשר שייצא לדין אימורים, ולמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ברור שהלימוד המובא כאן "אסמכתא בעלמא" היא לדעתו.

לז. וְדָם שֶׁשָּׁקְעָה עָלָיו חֻמָּה וְלֹא נִזְרַק - נִפְסַל הַזֶּבֶחַ, וְאִם זָרְקוּ - לֹא הִרְצָהוּ.¹²¹

(121) זבחים נו, א.

שאינם מקבלים טומאה כלל. (120) בגמרא שם, למדו מכאן שדם קדשים אינו מכשיר את האוכלין לקבל טומאה (אוכלין אינם מקבלים טומאה אם לא נרטבו מעולם באחד משבעת המשקין). ורבינו סובר, שאם דם קדשים אינו מכשיר אוכלין מכל-שכן שאינו מקבל טומאה (ובהל' טומאת אוכלין פ"י ה"טז, כתב שדין זה הוא מפי הקבלה,

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

~ יום ראשון ט"ז תשרי ~

הלכות חמץ ומצה

פרק חמישי

1) נתבארו בו דיני החמץ, המינין שהן מחמיצין ושאינן מחמיצין. והמשקין המחמיצין. ומה שאסור לעשותו, מחשש חמץ, ומה שמתיר ממנו. וכיצד ראוי ללוש פת פסה, וכיצא בזה. ובסופו נתבארו דיני הכשר הכלים, שנשתמשו בהן חמץ, וכיצא בזה.

א. אֵין אָסוּר מְשוּם חֻמֵץ בַּפֶּסַח, אֲלֵא חֻמֵץ מִיְמֵי דָגָן בַּלְבָד,² וְהֵם שְׁנֵי מִיְמֵי חֻטִּים, שֶׁהֵן הַחֻטָּה וְהַכֶּסֶמֶת, וְשִׁלְשָׁה מִיְמֵי הַשְּׁעוּרִים, שֶׁהֵן הַשְּׁעוּרָה וְשִׁבְלַת-שׁוּעַל וְהַשְּׁפוּן. אֲבָל הַקִּטְנִיּוֹת, כַּגּוֹן אֲרִז וְדָחַן וּפּוֹלִים וְעֵדָשִׁים וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - אֵין בָּהֶן מְשׁוּם חֻמֵץ; אֲלֵא אֶפְלוֹ לֶשׁ קֶמַח אֲרִז וְכִיּוֹצֵא בּוֹ בְרוֹתְחִין,³ וְכִסְהוּ בַּבְּגָדִים עַד שֶׁנִּתְפַח כְּמוֹ בָצֵק שֶׁחֻמֵץ - הָרִי זֶה מִתָּר בְּאֲכִילָה,⁴ שְׁאֵין זֶה חֻמוּץ אֲלֵא סְרַחוּן.

2) (מסכת פסחים דף ל"ה עמוד א'). (3) שממהרים את תהליך החימוץ, ובאופן שלא רתחו המים יפה, שאם רתחו יפה אינם מחמיצים כלל (ראה להלן הלכה ג' והלכה י"ז). (4) מן הדין. אבל יש נוהגים בזה חומרא, שמא נתערבו מחמשת מיני הדגן בתוך הקטניות. ועוד שלפעמים טוחנים אותם לקמח ויבואו להחליף קמח זה בקמח חמשת המינים (הרמ"א סימן תנ"ג).

ב. חֻמֵץ מִיְמֵי דָגָן אֵלוֹ, אִם לָשׁוּן בְּמֵי פְרוֹת בַּלְבָד בְּלֹא שׁוּם מַיִם - לְעוֹלָם אֵין בָּאֵין לִידֵי חֻמוּץ. אֲלֵא אֶפְלוֹ הַנִּיחָן כָּל הַיּוֹם עַד שֶׁנִּתְפַח הַבָּצֵק - מִתָּר בְּאֲכִילָה,⁶ שְׁאֵין מִי פְרוֹת מִחֻמֵץ אֲלֵא מִסְרִיחִין. וְמֵי פְרוֹת הֵן: כַּגּוֹן יֵין, וְחֻלְבֵי וְדָבָשׁ⁸ וְשִׁמְוִיּוֹת וְמֵי-תְפוּחִים וְמֵי-רְמוֹנִים וְכָל פְּיוֹצֵא בָהֶן מִשְׁאֵר יֵינוֹת וְשִׁמְנִים וְמִשְׁקִין. וְהוּא,

שֶׁלֹּא יִתְעַרַב בָּהֶן שׁוּם מַיִם כְּעוֹלָם. וְאִם נִתְעַרַב בָּהֶן מַיִם כָּל-שָׁהוּא, הָרִי אֵלוֹ מִחֻמֵץ.

5) (מסכת פסחים דף ל"ה עמודים א-ב). (6) הרמב"ם עצמו תיקן בכתב ידו "אין חייבין עליו כרת" (מעשה רוקח בשם הר"א בן הרמב"ם) וכן הוא בדפוסי רומא וויניציאה וכן מצא הרמ"ך בספר מוגה. ולפי זה אף על פי שאין חייבים עליו כרת יש בו איסור (מעשה רוקח). ולפני הראב"ד היתה הנוסחא שלפנינו ולפיכך השיג עליו וכתב שאע"פ שאינו חמץ גמור הרי הוא חמץ נוקשה ואסור (וראה במנחות דף נ"ד עמוד א'). (7) כשעשה סימן במצות שהן של חלב. שאם לא כן אסורות באכילה שמא יבוא לאכלם בבשר (פרק ט' מהלכות מאכלות אסורות הלכה כ"ב). (8) בין דבש תמרים ובין דבש דבורים (הגמ"י). (9) כן הוא בברייתא (מסכת פסחים דף ל"ו עמוד א' וראה להלן הלכה כ').

ג. אֵין מְבַשְּׁלִין חֻטִּים בְּמַיִם¹⁰, כַּגּוֹן רִיפּוֹת, וְלֹא קֶמַח, כַּגּוֹן לְבִיבוֹת. וְאִם בִּשְׁל - הָרִי זֶה חֻמֵץ גְּמוּר; וְהוּא, שִׁיתְבַּקְעוּ¹¹ בַּתְּבָשִׁיל. אֵין קוֹלִין¹² אֶת הַבָּצֵק¹³ בְּשִׁמְן עַל הַמַּחְבֵּת; אֲבָל מְבַשְּׁלִין אֶת הַפֶּתַח¹⁴ וְאֶת הַקֶּמַח הַקְּלוּי¹⁵. וְאִם הִרְתִּיחַ הַמַּיִם הַרְבֵּה, וְאֶחָר-כֵּן הִשְׁלִיף לְתוֹכָן הַקֶּמַח - הָרִי זֶה מִתָּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִתְבַּשֵּׁל מִיַּד קֶדָם שִׁיתְחַמֵּץ¹⁶. וְכִכָּר נִתְגַּוֵּה¹⁷ בְּשִׁנְעַר וּבְסִפְרָד וּבְכָל הַמְעַרְבַּ לְאֶסֶר דָּבָר זֶה, גְּזֵרָה שְׁמָא לֹא יִרְתִּיחַ הַמַּיִם זָפָה יָפָה¹⁸.

10) שאף על פי שמים רותחים אינם נותנים להחמץ (להלן בסמוך) - בעוד שהמים פושרין הוא מחמץ (רש"י מסכת פסחים דף ל"ט עמוד ב'). (11) (מסכת פסחים דף מ' עמוד א') כשמואל. (12) מלשון קלי וכרמל. לקלות בצק שלא נחמץ בשמן על מחבת. (13) שנילוש במים. ועכשיו יחמץ אף על פי שקולים אותו בשמן, שמי פירות עם מים מחמיצים, כמו שכתב למעלה. (14) שאחרי שנאפה - אפילו שוררה במים אינו מחמץ (מסכת פסחים דף ל"ט עמוד ב'). (15) שקלוהו על האש וראוי כבר לאכילה. (16) (מסכת פסחים דף ל"ט עמוד ב' במשנה ובגמרא)

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אמרו: "בעל נפש (חסיד וירא שמים) אפילו חיטים דשרירי (שהם קשים) לא ילתות" (לא יכלול במים).

ח. תבשיל שנתבשל ונמצאו בו שעורים או חטים: אם נתבקעו²⁸ - הרי כל התבשיל אסור, שהרי נתערב בו החמץ; ואם לא נתבקעו - מוציאין אותו ושורפין²⁹, ואוכלין שאר התבשיל, שאין הדגן שנבלל ולא נתבקע חמץ גמור של תורה, ואינו אלא מדברי סופרים.

28) שזה שכתבנו בהלכה ו' שאם נשרו עד שאם היו מניחין על פי הביב היו מתבקעין אפילו לא נתבקעו ממש, אסורים, זה אינו אלא לאכול אותם חטים בעינם, אבל בתבשיל, כיון שאיסור תערובת חמץ במשהו אינו אלא מדרבנן, לא אסור אלא בנתבקעו ממש (מגיד משנה). (29) כמו חמץ ממש.

ט. משום³⁰ שנאמר: "וישמתם את המצות", כלומר - הזקרו במצה ושמרו אותה מפל צד חמוץ - לפיכך אמרו חכמים: צריך אדם לזהר בדגן שאוכל ממנו בפסח, שלא יבוא עליו מים אחר שנקצרו³¹, עד שלא יהיה בו שום חמוץ. דגן³² שנטבע בנהר או שנפל עליו מים - כשם שאסור לאכלו, כך אסור לקיימו³³; אלא מוכרו לישראל ומודיעו³⁴, כדי שיאכלנו קדם הפסח. ואם מוכרו לנכרי קדם הפסח - מוכר מעט³⁵ לכל אחד ואחד, כדי שיכלה קדם הפסח, שמא יתזר הנכרי וימכרנו לישראל.

30) כן צריך להיות שכאן מתחילה הלכה ט' שהרי מכאן מתחיל ענין חדש (מעשה רוקח וקובץ בשם פרי חדש). ובדפוסים אחרים מתחילה הלכה ט' להלן לפני "לפיכך אמרו". (31) (מסכת פסחים דף מ' עמוד א'): "אמר להם רבא לאלה המהפכים העמרים בגורן להזהר מהרטבתם במים. וראה להלן פרק ח' הלכה י"ג, שאם אין לו מצה משומרת אלא כזית, אוכל כל סודרתו ממצה שאינה משומרת ואוכל כזית מן המשומרת לבסוף. אבל לפני הקצירה אין צריך להזהר. (32) (מסכת פסחים דף מ' עמוד ב'). (33) שהרטיבות מביאתן לידי חימוץ. (34) אבל בלי הודעה אסור, מחשש שמא יקיימו לפסח, שהחטים עדיין לא נבקעו ובלתייה מותר לקיימן, וכאן ספק הוא שמא נתבקעו (משנה ברורה). (35) לפנינו שם בגמרא: "ליזבניהו קבא קבא לישראל" (ימכרם מעט מעט לישראל). ונראה שהרמב"ם לא גרס "לישראל" (מגיד משנה).

י. דגן שנפל עליו דלף³⁶ - כל זמן שהוא טורד טפה אחר טפה, אפלו כל היום פלו - אינו בא לידי חמוץ³⁷. אבל פשיפסק - אם נשתהה פשעור³⁸, הרי זה אסור.

36) (מסכת פסחים דף ל"ט עמוד ב') ושם נאמר דין זה על קמח. (37) שטרוד הדלף הנופל באופן מתמיד וברציפות

שחליטה (= נתינה ברותחים) אינה מביאה לידי חימוץ. (17) כן הוא ברי"ף בשם המתכתבא. (18) [ואם עשה כן בדיעבד יש אומרים שמותר, שלא אסרו אלא לכתחילה - פסקי זרעים ל"א מלונדריש עמוד כ"א].

ד. מתר¹⁹ לבשל הדגן או הקמח במי פרות. וכן בצק שלשו במי פרות - אם בשלו במי פרות או קלהו על המחבת בשמן, הרי זה מתר, שמאי פרות אינן מחמיצין.

19) (מסכת פסחים דף ל"א עמוד ב'): "אמרי דבי ר' שילא: ותיקא דעביה במישחא ומילחא שרי" (מאכל קמח העשוי בשמן ומלח מותר) שמי פירות אינם מחמיצים (רי"ף). ואף לפי הנוסחא למעלה בהלכה ב' שאע"פ שאין חיוב כרת יש בזה איסור - כאן שיש גם חליטה ברותחים לא אסור, גזרה שמא לא ירתח יפה (למעלה הלכה ג') כיון שאין כאן חיוב כרת.

ה. פרמל²⁰ שמהבהבין אותו באור וטוחנין אותו - אין מבשלין את הקמח שלו במים, שמא לא נקלה באור יפה, ונמצא מחמיץ פשמיבשלין אותו. וכן פשמוללין²¹ הקדרות החדשות, אין מבשלין בהן אלא מצה אפויה²² שחזרו וטחנו אותה, אבל קמח קלי - אסור, שמא לא קלה יפה ויבוא לידי חימוץ.

20) שבלים שמעבירין אותן באש, אבל אינם קלויים כל כך (מסכת פסחים שם). ועיין בפירוש רבינו מנוח. (21) היו נותנים קמח ומים ומבשלים אותם בקדירות חדשות כדי לחזקן (רבינו מנוח, ועיין לחם משנה - מסכת פסחים דף מ' עמוד ב'). (22) (מסכת פסחים שם): "רב פפא שרי לממחה קדירה בתסיסי" ומפרשה רבינו שרב פפא התיר למלול קדירה במצה אפויה, אבל בקמח אסור, כנ"ל.

ו. אין בוללין²³ את השעורין במים בפסח, מפני שהן רפין ומחמיצין במהרה. ואם בלל²⁴ - אם רפו כדי שאם הניחן על-פי הדיב²⁵ שאופין עליו החלות, יתבקעו - הרי אלו אסורין; ואם לא הגיעו לרפיון זה - הרי אלו מתרין.

23) (מסכת פסחים דף מ' עמוד א'). (24) (שם) כרב חסדא בשם מר עוקבא. (25) כן הוא בפירוש רבינו חננאל שם. והוא כלי מנוקב (תוספות שם).

ז. החטים²⁶ מתר לכלל אותן במים כדי להסיר סבן, וטוחנין אותם מיד כדרך שטוחנין הסלת. וכבר נהגו כל ישראל בשנער ובארץ הצבי ובספרד ובצרי המערב, שלא יבללו החטים במים, גזרה שמא ישוהו ויחמיצו²⁷.

26) שהם יותר קשים ואינם ממהרים להחמיץ כמו שעורים (מסכת פסחים שם). (27) תקנת הגאונים היא מפני שאין אנו בקיאים ללתות באופן שלא יחמיץ. וגם בגמרא שם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לשה בשמש אסור אפילו בדיעבד (מגיד משנה).
53) כלומר כמדתה. (54) שאין מדה ומשקלה שוין.

אינו נותן לו להחמיץ (ראה להלן הלכה י"ג). (38) היינו שיעור מיל (להלן הלכה י"ג).

יג. פל זמן⁵⁵ שאדם עוסק בפצק⁵⁶, אפלו פל היום פלו - אינו בא לידי חמוץ. ואם הגביה ידו והניחו, ושהה הפצק עד שהגיע להשמיע הקול⁵⁷ בזמן שאדם מכה בידו עליו - כבר החמיץ, וישרף מיד. ואם אין קולו נשמע - אם שהה פדי שיהלף אדם מיל⁵⁸, כבר החמיץ, וישרף מיד. וכן אם הכסיפו פניו כאדם שעמדו שערותיו⁵⁹ - הרי זה אסור לאכלו, ואין תיבין עליו פרת.

יא. אין לשין בפסח עסה גדולה³⁹, שמה תחמיץ, אלא פשעור חלה⁴⁰ בלבד. ואין לשין⁴¹, לא בחמין ולא בחמי חמה⁴², ולא במים שנשאבו בו ביום, אלא במים שלנו⁴³. ואם עבר ולש באחד מכל אלו - הרי הפת אסורה⁴⁴.

(מסכת פסחים דף מ"ח עמוד א') וממה שכתוב "בפסח" ולא כתב לפסח משמע דוקא בזמן איסור חמץ קאמר, ויש מקילים בזה ואומרים שהכל תלוי במספר העובדים, שאם יש הרבה עובדים מותר אפילו בעיסה גדולה. (40) (ראה להלן הלכה י"ב ובפרק ו' מהלכות ביכורים הלכה ט"ו). (41) (מסכת פסחים דף מ"ב עמוד א'): "דרש רבא: אשה לא תלוש לא בחמה (= בשמש, להלן הלכה י"ב) ולא בחמין (כן הנוסחא ברא"ש במ"מ ובר"ח) ולא בחמי חמה". (42) מים שנתחממו מהשמש. (43) (מסכת פסחים שם). והם מים ששאבו אותם בזמן השקיעה והלינו אותן בלילה בבית. לפי שבימי ניסן השמש מהלכת בשיפולו של הרקיע והיא מחממת את המים שבקרקע לפיכך צריך לשאבם מן הארץ ולהלינם בכדי שיצטננו (רש"י שם). ויש מפרשים שהעיקר הוא שלא יהיו המים בלילה בתוך הקרקע מפני שבלילה מהלכת השמש מתחת לקרקע ומחממת את המים שבתוכה (ראבי"ה). (44) (מסכת פסחים שם): "עברה ולשה - אסור" ופירש"י: "עברה ולשה בחמין" ולדעת רבינו זה מוסב גם על מים שלא לנו.

55) (מסכת פסחים דף מ"ח עמוד ב') וראה למעלה הלכה י'. (56) שלש אותה או מגלגלה בעץ (אחרונים). (57) שהעיסה החמוצה משמעת קול וזהו חמץ גמור וזהו שיעור "כקרני חגבים" הנאמר במשנה (מסכת פסחים דף מ"ח עמוד ב'). (58) הלכה בינונית, והוא שיעור שני חומשי שעה = 24 דקות (פירוש המשניות מסכת פסחים דף מ"ה עמוד א'. ועיין למעלה פרק ה' מהלכות שבת הלכה ד' הערה י"ט). (59) וזהו "שיאור" (שם). שנשתנה מראיתן ללובן (ערוך).

יב. לא תשב אשה⁴⁵ תחת השמש⁴⁶ ותלוש, ולא תחת הרקיע ביום העבים⁴⁷, אפלו במקום שאין השמש זורחת בו. ולא תניח את העסה ותתעסק בדבר אחר⁴⁸. ואם היתה⁴⁹ לשה ואופה⁵⁰ - צריכה שני כלים של מים: אחד, שמקטפת⁵¹ בו, ואחד, שמצננת בו ידיה. ואם עברה ולשה תחת השמש, או שלא צננה ידיה, או שעשתה עסה יתר משעור חלה - הפת מתרת⁵². וכמה שעור חלה? כמו שלשה וארבעים ביצים וחמש ביצה, כגוף הביצה הבינונית⁵³, לא כמשקלה⁵⁴.

יד. היו שתי עסות, שהגביהו היד מהן, נלושות בעת אחת ונשתהו, האחת מהן יש לה קול ואחרת אין לה קול⁶⁰ - שתיהן ישרפו⁶¹, והרי הן חמין גמור.

60) וזהו "בצק החרש" שבמשנה (מסכת פסחים דף מ"ו עמוד א') שאינו משמיע קול כחרש הזה (פירוש המשניות שם). (61) כן הוא במשנה שם: "בצק החרש אם יש כיוצא בו שהחמיץ הרי זה אסור".

טו. אין עושין סריקין⁶² המצריין בפסח, מפני שהאשה שוהה עליהן⁶³, ומתחמצין בעת עשייתן. לפיכך הנתחמין מתרין לעשותם, מפני שהן בקיאות באמנותן וממהרים לעשותם. אבל בעלי-בתים אסורים, ואפלו צרו אותן בדפוס⁶⁴ - שמה יבואו אחרים לעשותן שלא בדפוס⁶⁵ וישוהו בעשייתן ויחמיצו.

(45) (מסכת פסחים שם). ואז היו הנשים אופות את המצות (וכן הוא במשנה מסכת פסחים דף מ"ח עמוד ב'): "שלש נשים לשות כאחת ואופות בתנור". (46) לפי שחום השמש מחמם את העיסה וקרובה להחמיץ. (47) (מסכת יומא דף כ"ח עמוד ב') שמתבע השמש אז להגביר חומה בכל מקום מבעד לעננים. (48) (מסכת פסחים דף מ"ב עמוד א'): "ולא תגביה ידה מן התנור", כלומר שתהא עוסקת בבצק כל הזמן שלא יחמיץ. (49) (מסכת פסחים שם). (50) דוקא אם היתה אופה שידיה מתחממות מהתנור (לדעת רש"י אפילו אם אינה אופה שידיה מתחממות מעצמן). (51) שטחה את פני החררה במים ונותנתה לתנור. (52) שכל אלו אינן אלא חששות לכתחלה. ויש אומרים שאם

62) (מסכת פסחים דף ל"ז עמוד א') פי' שמצריין בפת מין חיה ועוף. (63) לצריין. (64) שאינו שוהה כלום. (65) שהרואה אינו יודע שנעשו ע"י דפוס.

טז. מים⁶⁶ שרוחצין בהן הידים והערבה אחר שלשין, וכן מים שמשפתמין בהן בשעת לישה - הרי זה ישפף אותן במקום מדרון⁶⁷, פדי שלא יתקבצו במקום אחד ויחמיץ.

66) (משנה במסכת פסחים דף מ' עמוד ב'). (67) כל זה לאחר זמן איסור חמץ (ב"י). וכן נראה להלן הלכה י"ח.

יז. אין שורין את המורסן⁶⁸ ומניחין לפני

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ושמן ודבש (מעורב במים - תוס' שם דף ל"ה עמוד ב' ד"ה ומי) ולא אמרו לי דבר" (ועיין ראב"ד). (83) המגיד-משנה העתיק "ביין" (וגם בב"א או"ח סימן תס"ב חסרה המלה "במים") אבל בכל זאת גם המגיד-משנה מפרש שהמדובר בתערובת מים עם כל אלו. (84) (ראה למעלה הלכה ב'). (85) למרות את העיסה. (86) כלומר בלילה הראשון ובכוזית הראשון (מגיד משנה), ומקור הדברים (מסכת פסחים דף ל"ו עמוד א') שאמר להם ר' יהושע בן לוי לבניו: "ביום הראשון של פסח לא תלושו לי המצות בחלב". (87) כר' עקיבא (במסכת פסחים שם).

כא. פל פלי-חרס⁸⁸ שגשתמש בהן חמץ בצונן - מתר להשתמש בהן מצה בצונן⁸⁹; חוץ מפלי שגמזיחין בו את השאור, וכלי שגמזיחין בו חרסת, מפני שחמוצו קשה⁹⁰. וכן ערבות שלשין בהן החמץ, ומזיחין אותו שם עד שיחמיץ - הרי הן כבית שאור, ואין משתמשין בהן בפסח⁹¹.

(88) (מסכת פסחים דף ל' עמוד ב'): "אמר שמואל: כל הכלים שנשתמש בהן חמץ בצונן משתמש בהן מצה" [בצונן - כן הוא ברי"ף] ופירשה הרי"ף בכלי חרס, וראה להלן. (89) דוקא אם נשתמש בהם בחמץ בצונן אבל אם נשתמש בהם בחמץ אסור להשתמש בהם במצה אפילו בצונן גזירה שמה ישתמש בהם בחמץ מכיון שהם כלי חרס ואי אפשר להגעילם. אבל כלי מתכת שאפשר להגעילם מותר להשתמש בהם בצונן ולא גזרו שמה יבוא להשתמש בהם בחמץ שהרי יכול הוא להגעילם. ותפס כאן הלשון "מצה בצונן", להשמיענו חידוש זה לגבי כלים שנשתמשו בהם בחמץ, אבל אם לא נשתמשו בהם בחמץ אלא בצונן מותר להשתמש בהם במצה גם בחמץ שהרי לא בלעו כלום (מגיד משנה). (90) (מסכת פסחים שם). (91) אפילו בצונן.

כב. יביב של חרס⁹² שאופין עליו חלות חמץ פל השנה פלה - אין אופין עליו מצה בפסח⁹³. ואם מלאו גחלים והסיק מקום שהיה מבשל⁹⁴ בו החמץ - מתר לבשל⁹⁵ עליו מצה⁹⁶.

(92) (הרי"ף במסכת פסחים שם). (93) מפני שפולט טעם החמץ שבלע ומבליע במצה. ואף על פי שהוא מסיקו באש לפני האפיה אינו מתכשר בכך שהרי הבליעה היא בפנים וההיסק אינו אלא מבחוץ (רי"ף שם). (94) בנ"א: "אופה". (95) בנ"א: "לאפות". (96) כבולעו כך פולטו.

כג. פלי מתכות וכלי אבנים⁹⁷ שגשתמש בהן חמץ ברותחין בכלי ראשון⁹⁸, כגון קדרות ואלפסין - נותן אותן לתוף פלי גדול של מים וממלא עליהן מים ומרתיחן בתוכו עד שיפלטו⁹⁹, ואחר-כך שוטף אותן בצונן¹⁰⁰, ומשתמש בהן במצה. וכן הספינין¹⁰¹ - מרתיח את הלהב ואת הנצב בכלי ראשון¹⁰², ואחר-כך משתמש בהן במצה.

(97) להוציא מדעת רב האי גאון (הובא בטור או"ח סימן

התרנגולין, שמא יחמיץ. אבל חולטין⁶⁹ להן המורסן ברותחין ומזיחין לפניהן. וכבר נהגו רב העולם שלא לחלט, גזרה שמא לא ירתיח המים יפה.

(68) (משנה במסכת פסחים דף ל"ט עמוד ב') קליפה דקה הנשארת בנפה אחר יציאת הקמח קרויה מורסן ומיועדת לאכילת עופות. (69) לשים במים רותחים שאז אינו מחמיץ. וראה למעלה הלכה ג'.

יח. ומתר ללוש לתרנגולין מורסן או קמח ומאכילן מידי⁷⁰, או נותן לפניהן, והוא עומד עליהן עד שלא ישקה לפניהן פדי הלוף מיל. וכל זמן שהן מנקרין בו או שהוא מהפך בידו - אינו מחמיץ⁷¹. וכשיפסקו מלאכל, ישטף הקלי במים וישפף במקום מדרון.

(70) ואנו פוסקים שאסור לעשות כן (ב"י). (71) כמו שכתב למעלה הלכה י"ג שכל זמן שאדם עוסק בבצק אינו בא לירי חימוץ, ועיין עוד בהלכה י"ג.

יט. לא תשרה⁷² אשה מורסן שתולין בידה למרחץ, אבל שפה על בשרה יבש⁷³. ולא ילעס⁷⁴ אדם חטין ויתן על מפתו⁷⁵, מפני שהן מחמיצות. אין נותנין את הקמח לתוף החרסת⁷⁶. ואם נתן - ישפף מידי⁷⁷, מפני שהוא ממהר להחמיץ. ואין נותנין את הקמח לתוף החרדל⁷⁸; ואם נתן - יאכל מידי.

(72) (משנה במסכת פסחים דף ל"ט עמוד ב') קליפת-החטים העבה (פירוש המשניות) וסובין היא הדקה. (73) דרכם הי' ליכנס למרחץ ולשוף הגוף במורסן ולהזיע, ובזה אין קפידא כיון שהמורסן לא נשרה במים ועל הגוף אין מים, רק זיעה מחום המרחץ, וזיעת אדם אינה מחמצת (כסף משנה). (74) (שם במשנה). (75) לרפואה. (76) תערובת של מיני פירות ויש בהן מים. (77) אפילו לפני זמן של הלוך מיל, שממהרים להחמיץ. (78) שמפני חוזקו וחרפותו אינו מחמיץ כל כך מהר.

כ. מתר⁷⁹ לתן התבלין⁸⁰ והשמשמן והקצח⁸¹ וכיוצא בהן לתוף הבצק. וכן מתר⁸² ללוש העסה במים⁸³ ושמן או דבש וחלב⁸⁴, או לקטף⁸⁵ בהן. וביום הראשון⁸⁶ אסור ללוש ולקטף, אלא במים בלבד - לא משום חמץ, אלא פדי שיהיה לחם עני⁸⁷, וביום הראשון בלבד הוא שצריך להיות זכרון לחם עני.

(79) (תוספתא פרק ב' דמסכת פסחים): "יוצאין במצה המתובלת" (מעורבת בתבלין). (80) מיני בשמים שנותנים במאכל. (81) קימעל. (82) (מסכת פסחים דף ל"ו עמוד א'): "אמר ר' עקיבא: שבתי היתה (שביתתי היתה ביום טוב של פסח) אצל ר' אליעזר ור' יהושע ולשתי להם עיסה ביין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ יום שני י"ז תשרי ~

פָּרֶק שְׁשִׁי

1) נתבארו בו דיני חיוב אכילת המצה מן התורה, ואיכות האכילה, ומאי זה דבר היא, ואיכות לישתה, והמחוייבין באכילתה. ומה שאסרו חכמים בשבילה, רוצה לומר לאכול בערב הפסח, וכן מה שאסרו לאכול אחריה.

א. מִצְוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה לֶאֱכֹל מִצָּה בַּלַּיִל חֲמִשָּׁה-עָשָׂר, שְׁנָאֵמַר: "בְּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מִצָּה"; בְּכֹל מְקוֹם² וּבְכֹל זְמַן³. וְלֹא תֵלֶה אֲכִילָה זֹו בְּקִרְבָּן הַפֶּסַח⁴, אֲלֵא זֹו מִצָּה בְּפָנֵי עַצְמָהּ, וּמִצְוֹתֶיהָ כֹּל הַלַּיְלָה⁵. אֲכֹל בְּשֶׁאֵר הַרְגֵל - אֲכִילַת מִצָּה רְשׁוּת: רָצָה, אוֹכֵל מִצָּה; רָצָה, אוֹכֵל אֲרִז אוֹ דָחַן אוֹ קָלִיּוֹת אוֹ פְרוֹת. אֲכֹל בַּלַּיִל חֲמִשָּׁה-עָשָׂר בְּלֵבֶד - חוֹבָה. וּמִשְׁאֵכֵל בְּזֵית, יֵצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ.

2) הן בא"י והן בחו"ל. שכל מצוה שהיא חובת הגוף, נוהגת בין בא"י ובין בחוצה לארץ (קידושין לו:). 3) בין בזמן שביית המקדש קיים, ובין בזמן שאין בית המקדש קיים. 4) אע"פ שכתוב: "על מצות ומורורים יאכלוהו", כלומר יאכלו את הפסח, הרי שהם תלויים זה בזה – ריבה הכתוב פסוק מיוחד: "בערב תאכלו מצות", לומר לך שאף-על-פי שאין קרבן פסח – מצוה לאכול מצה (פסחים קכ.). 5) מכיון שלא כתב כאן שחכמים גזרו שלא לאכול אלא עד חצות (כמו שכתב בסוף פ"ח מהל' קרבן פסח, לגבי אכילת הפסח) נראה שלא גזרו אלא בפסח שמא יאכלנו אחר עלות השחר ויתחייב בכרת, אבל במצה שאין בה כרת – לא גזרו ('רבינו מנחם'). ובמצות קריאת-שמע שיש בה מלכות שמים, גזרו בה יותר (ועיין ספר 'זמנים' עמוד מא).

ב. בַּלַּע מִצָּה - יֵצֵא⁶; בַּלַּע מְרוֹר - לֹא יֵצֵא⁷. בַּלַּע מִצָּה וּמְרוֹר כְּאֶחָד - יְדֵי מִצָּה יֵצֵא, יְדֵי מְרוֹר לֹא יֵצֵא, שְׁהַמְרוֹר כְּטַפְלָה לְמִצָּה⁸. כִּרְבֵן בְּסִיב⁹ וְכִיֵּצֵא בוֹ וּבְלַעַן - אֵף יְדֵי מִצָּה לֹא יֵצֵא¹⁰.

6) מפני שנגעה בפיו, הרי היא אכילה. 7) מפני שאנו צריכין שיטעום טעם מרור בפיו שהוא זכר ל"וימררו את חייהם", ובבליעה אינו טועם טעם מרירות (פסחים קטו:). ובנוסח אחר: "בלע מרור – יצא" (דפוס רומא, שונציני וויניציאה וכת"י תימן, וכ"ה בלחם-משנה וברבינו מנחם) וכגירסת רש"י בפסחים שם, ופירוש בזה: "שאי-אפשר שלא טעם בו טעם מרור". 8) ולפיכך אינו מפסיק בין מצה לפיו, ויצא ידי מצה (מגיד-משנה, ועיין רב"ד). 9) מיני חוטים שצומחים באילן. 10) שכיון שהסיב אינו מין מאכל, הרי הוא חוצץ. וכן כתב רבינו בפ"ג מהל' אבות הטומאות ה"ה: "הכורך כזית מבשר נבלת העוף הטהור בחזרת וכיוצא בה ובלעו אע"פ שלא נגע בגרונו, הרי זה טמא. כרכו בסיב ובלעו, הרי זה טהור" ועיין שם בכסף-משנה ('מעשה רוקח').

ג. אֲכֹל מִצָּה¹¹ בְּלֵא כְּפִנָּה, כְּגוֹן שְׁאֵנְסוּהוּ עִפּוּ"ם אוֹ

תכ"א) שבכלי אבנים לא מועילה הגעלה (ועיין תוספתא זבחים פרק י' הוצ' צוק"מ עמ' 495/14). 98) על האש. 99) כן כתב גם הרי"ף בפסחים שם שצריך שישהה הכלי במים עד שיפלוט כל האיסור שבו, אבל לא נהגו כן כי מי יודע לשער מתי יפלוט הכל (טור אור"ח סימן תנ"ב). 100) כדי לצנן את הכלים שאם לא יעשה כן יש חשש שמא יחזור הכלי ויבלע את האיסור מהמים החמים שעליו (טור שם בשם רש"י. ועיין תוספות זבחים דף צ"ו עמוד ב' ד"ה לא).

101) (מסכת פסחים דף ל' עמוד ב') ואף על פי שתשישם על ידי האור ואם לקחם מהגוי צריך ללבן אותם באור כמו שכתב רבינו בפרק י"ז מהלכות מאכלות אסורות הלכה ג' שכבולעו על ידי האש כך פולטו על ידי האש – כאן בחמץ שכשבולעו היה החמץ היתר, הקילו להתיר בהגעלה (מגיד משנה). 102) שעמד על האש ומימיו רותחים. ויש אומרים שאפילו אם הסירו אותו מן האש אפשר להגעיל בתוכו כל זמן שמימיו מעלים רתיחות (טור סימן תנ"א).

כד. כָּלֵי מִתְּכֹת וְאֲבָנִים וְכָלֵי עֲצִים שֶׁנִּשְׁתַּמְשׁ בָּהֶן חֲמֵץ בְּכָלֵי שְׁנַיִם¹⁰³, כְּגוֹן קְעָרוֹת וְכוּסוֹת - נוֹתֵן אוֹתָן לְתוֹךְ כָּלֵי גְדוֹל, וְנוֹתֵן עֲלֵיהֶן מִים רוֹתְחִין¹⁰⁴, וּמְנִיחֵן בְּתוֹכָם עַד שֶׁיִּפְלְטוּ, וְאַחֲרָיָהּ שׁוֹטְפִין¹⁰⁵ וּמִשְׁתַּמְשׁ בָּהֶן בְּמִצָּה.

103) ששפכו בהם החמץ מכלי ראשון. 104) מכלי ראשון, כבולעו כך פולטו וראה מה שכתבנו לעיל בהערה 100. 105) במים צוננים (כמו שזכר למעלה בהלכה כ"ג).

כה. כָּל כָּלֵי-חֶרֶשׁ שֶׁנִּשְׁתַּמְשׁ בָּהֶן חֲמֵץ בְּחַמְצִין - בֵּין כָּלֵי רֵאשׁוֹן, כְּגוֹן קְדָרוֹת; בֵּין כָּלֵי שְׁנֵי, כְּגוֹן קְעָרוֹת¹⁰⁶; בֵּין שְׁהִיּוּ מְשׁוּחִין וְשׁוּעִין בְּאֶבֶר, שְׁעוּשִׁין אוֹתָן כְּעֵין זְכוּכִית¹⁰⁷; בֵּין שְׁהִיּוּ חֶרֶס כְּמָה שְׁהֵן - אִין מִשְׁתַּמְשִׁין בָּהֶן בְּמִצָּה¹⁰⁸, אֲלֵא מְנִיחֵן לְאַחַר הַפֶּסַח¹⁰⁹ וּמְבַשֵּׁל בָּהֶן.

106) ששופכים בהם מכלי ראשון. 107) (מסכת פסחים דף ל' עמוד ב'). 108) לפי שהתורה העידה שכלי חרס שבלעו איסור אינם פולטים אותו לעולם (מסכת פסחים שם). ולענין ליבון באש, ראה למעלה הלכה כ"ב. 109) כשמואל (מסכת פסחים דף ל' עמוד א') ולא כרב שאמר שישברו (שם).

כו. כָּלֵי רֵאשׁוֹן שֶׁרָצָה לְהִרְתִּיחוֹ, וְלֹא מִצָּה כָּלֵי גְדוֹל מִמֶּנּוּ כְּדֵי לְהִרְתִּיחוֹ בְּתוֹכּוֹ - הַרִי זֶה מְקִיף לוֹ שָׁפָה שֶׁל טֵיט עַל שִׁפְתוֹ מִבְּחוּץ, וּמִמְלֵאָהּ מִים עַד שֶׁיִּגְבְּרוּ הַמִּים עַל שִׁפְתוֹ, וּמְרִיתִחַ הַמִּים בְּתוֹכּוֹ, וְדִי¹¹⁰, וְאַחֲרָיָהּ שׁוֹטְףָ אוֹתוֹ¹¹¹ וּמִשְׁתַּמְשׁ בוֹ בְּמִצָּה.

110) (מסכת עבודה זרה דף ע"ו עמוד א'). כבולעו כך פולטו, כשם שבלע על ידי התות ניצוצות על שפתו כן פולטו (שם). 111) בצונן (כנ"ל הלכה כ"ג).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ה'מגיד משנה' שצריך שיוסיף קצת מים, שאם לא כן אינו בא לידי חימוץ, וכל מצה שאינה באה לידי חימוץ - אינו יוצא בה. (25) כ"ה בדפוס רומי. (26) ראה בפ"ט ממאכלות אסורות הכ"ב "שאינן לשין העיסה בחלב, ואם לש - כל הפת אסורה, שמא יאכל בה בשר. ואם שינה בצורת הפת עד שתהיה ניכרת עדי שלא יאכל בה בשר, הרי זה מותר". וגם כאן מדובר ששינה בצורת המצות, שאם לא כן אסורה באכילה מטעם הג"ל. וראה למעלה פ"ה ה"ב. (27) למעלה פ"ה ה"כ. (28) כ"ה בחלה פ"ב מ"ו, ססובין ומורסן אינם בכלל חיוב בחלה, והוא-הדין לענין מצה. (29) ודוקא אם לא הפרישן, אבל אם הפרישן ממנה וחזר ועירבן לתוך הקמח ולשן ביחד, אין מצטרפין לשיעור כזית (חלה, שם).

ו. אחד מצה ששנאפית פתגור או באלפס³⁰ - בין שהדיבוק הבצק באלפס ואחר-כך הרתית, בין שהרתית ואחר-כך הדיבוק, אפלו אפאה בקרקע³¹ - הרי זה יוצא בה ידי חובתו. וכן אם לא נאפית אפיה גמורה, יוצאין בה; והוא, שלא יהיו חוטין של בצק נמשכין ממנה בעת שפורסה³². ויוצאין בקרקיק השרוי³³; והוא, שלא נמות. אבל מצה שבשלה - אינו יוצא בה ידי חובתו באכילתה, שהרי אין בה טעם פת³⁴.

(30) קערה שמסיקין מתחתיה, ונותנים המצה בתוכה. (31) שעושין גומא בתוך הכירה, ושמים מים וקמח ואופין בה. (32) ששבורה. (33) היינו מצה שרויה, שעדיין יש בה טעם מצה (פסחים מא.). (34) כרבי יוסי לגבי רבי מאיר (שם).

ז. אין אדם³⁵ יוצא ידי חובתו באכילת מצה שהיא אסורה לו, כגון שאכל טבל³⁶ או מעשר ראשון³⁷ שלא נטלה תרומתו, או שגזלה³⁸. זה הפלל: פל שמברכין עליו ברפת המזון - יוצא בו ידי חובתו; וכל שאין מברכין עליו ברפת המזון³⁹ - אין יוצא בו ידי חובתו.

(35) משנה, פסחים לה, א. (36) תבואת הארץ שלא הורמו ממנה תרומות ומעשרות. (37) שנותנים חלק אחד מעשרה מהתבואה ללויים, ועדיין אסורה לאכול גם ללויים עד שיפרישו הלויים מעשר מן המעשר הזה לכהנים. (38) "ירושלמי" שבת פ"ג ה"ג. וכן הוא על-פי תלמוד בבלי (פסחים לח.). שאינו יוצא אלא במצה שהיא שלו, ודבר זה נלמד בגזירה-שוה "לחם - לחם" מחלה, שכתוב בה: "עריסותיכם" - שלכם. ואע"פ שכלל בידנו שגזל ואכל - קנאו ב"שינוי", כמו שאמרו (כתובות ל:): "לעסיה קנייה", אפשר שהמדובר שתחב לו מישהו בבית הבליעה (מעשה רוקח' בהקדמה בשם תלמיד הרשב"א. וראה בספר "זמנים" עמוד מא.). (39) למעלה פ"א מהל' ברכות ה"א. וכן נראה ב"ירושלמי" שם) שדין הברכה ודין מצה תלויים זה בזה.

ח. הפנהנים⁴⁰ יוצאין פחלה⁴¹ ובתרומה, אף-על-פי

לסטין לאכל - יוצא ידי חובתו¹²; אבל פזית מצה, והוא נכפה בעת שטותו¹³, ואחר-כך נתרפא - חיב לאכל אחר שנתרפא; לפי שאותה אכילה היתה בשעה שהיה פטור מקל המצות.

(11) ראש השנה כט, א. (12) שמצוות אין צריכות כוונה (וראה בפ"ב מהל' שופר ה"ד). וכתב ה'מגיד משנה' שדוקא כשידע שזוהי מצה והיום פסח, אבל אם חשב שאין זו מצה כלל או שאין היום פסח - לא יצא. (13) חולה במחלת הנפילה, בעת שהוא נופל.

ד. אין אדם¹⁴ יוצא ידי חובת אכילת מצה, אלא אם-כן אכלה מאחד מחמשת המינין¹⁵; ששנאמר: "לא תאכל עליו חמץ, שבעת ימים תאכל עליו מצות" - דברים הבאים לידי חימוץ, אם אכלן מצה, יצא בהן ידי חובתו; אבל שאר דברים, כגון ארז ודחן וקטניות - אין יוצא בהן ידי מצה, לפי שאין בהם חמץ¹⁶.

(14) משנה וגמרא, פסחים לה, א. (15) חיטה ושעורה, כוסמין, שיבולת שועל ושיפון. (16) וכשמתנפחות באות לידי טרוחן וקלקול ולא לידי חימוץ.

ה. העושה¹⁷ עפה מן החטים ומן הארז - אם יש בה טעם דגן¹⁸, יוצא בה ידי חובתו. עפת הכלבים¹⁹ - בזמן שהרועים אוכלין ממנה²⁰, יוצא בה ידי חובתו²¹; אין הרועים אוכלין ממנה²², אינו יוצא בה, שאין זו משמרת לשם מצה. מצה שלשה במי-פרות²³ - יוצא בה ידי חובתו בפסח²⁴. אבל אין לשין אותה ביין או בשמן או חלב²⁵, משום "לחם עני", כמו שבארנו²⁷. ואם לש ואכל - לא יצא ידי חובתו. אין יוצאין, לא בפת מורסן²⁸ ולא בפת סבין; אבל לש הוא את הקמח בסבין שלו ובמורסנו, ועושהו פת, ויוצא בה ידי חובתו²⁹. וכן פת-סלת נקיה ביותר - הרי זו מתרת ויוצא בה ידי חובתו בפסח, ואין אומרים בה אין זה "לחם עני".

(17) חלה פ"ג מ"ז. (18) ואפילו אין בעיסה שיעור חטים שיהא כזית בכדי אכילת פרס, יוצא בה כשאוכל כזית מן העיסה, כיון שהאורז מחובר עם החטים, טבעו להיות נגרר אחר החטים, וכשמתחמצים החטים מתחמץ גם האורז (הרמב"ן והרא"ש). ודוקא בחטים ואורז, אבל חטים ודוחן וכיוצא בו או שאר מיני דגן עם אורז, אינו יוצא בה ידי חובתו אלא-אם-כן יש בדגן כזית בכדי אכילת פרס. ודעת הראב"ד שגם בחטים ואורז דוקא כשיש כזית בכדי אכילת פרס. (19) חלה פ"א מ"ח. והיינו שעשה עיסה בשביל אכילת הכלבים. (20) שכיוון להאכיל ממנה גם לרועים הישראליים. (21) שהרי נשתמרה לשם מצה. (22) אפילו היתה פת נקיה. (23) ראה ב'כסף משנה' (למעלה פ"ה ה"א) שישנה נוסחא ישנה כאן, שלפיה אינו יוצא ידי חובתו גם אם לשה במי פירות. (24) שלחם עוני הוא. וכתב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הפסח, מפין אותו מפת מדרות עד שתצא נפשו⁵⁷.
 וכן אסור לאכל⁵⁸ ערב הפסח מקדם המנחה⁵⁹
 כמעט, כדי שיבגס לאכילת מצה בתארה. אבל אוכל
 הוא מעט פרות או ירקות⁶⁰, ולא ימלא כרסו מהן⁶¹.
 וחכמים⁶² הראשונים היו מרעיבין עצמן ערב
 הפסח, כדי לאכל מצה בתארה, ויהיו מצות חביבות
 עליו. אבל בשאר ערבי שבתות או ערבי ימים
 טובים - אוכל והולך עד שתחשך⁶³.

57) היינו שמזהירים אותו שלא יאכל, והוא אינו שומע
 ואוכל, ומכים אותו וחוזר ואוכל וכו' מכים אותו כל זמן
 שעובר על דברי חכמים ואוכל, אפילו אם במשך הזמן תצא
 נפשו. ובנוסחאות אחרות, אין המלים הללו "עד שתצא
 נפשו" ('מעשה רוקח' ורבינו מנוח). (58) זה לשון רבינו
 בפירוש המשנה, בתחילת פרק ערבי פסחים (פסחים פ"ו):
 "אינו אכילת לחם [חמין] לבדו כי אין ברשותו לאכול לחם
 [חמין] באותה שעה, ואסור לנו לאכול מצה יום ארבעה
 עשר עד שיאכלנה בשעת המצוה, אבל מנעוהו לאכול הרבה
 משאר המאכלים". והיינו מצה עשירה שאינו יוצא בה ידי
 חובתו ('תוספות' פסחים צט: ד"ה לא יאכל) או מצה
 מבושלת, שאף בה אינו יוצא ידי חובה (למעלה ה"ו) ולא
 הותר לאכול אלא פירות וירקות. (59) מנחה קטנה (מגיד
 משנה, וכן כתב רבינו בפירוש המשנה בפ"י דפסחים).
 (60) פסחים קז, ב: "מטביל הוא במיני תרגימא (=פירות -
 רש"י), רבי יצחק מטביל בירק". (61) [בגמרא (ברכות
 לה): מפורש שמעט יין אסור שהוא סועד הלב (ועיי"ש
 ב'תוספות'). ומכיון שלא הזכיר זאת רבינו, נראה שסובר
 שבין מעט ובין הרבה מותר לשתות, כמו שכתב ה'טור'
 (או"ח סי' תעא). וגירסא אחרת היתה לרבינו בגמרא ברכות
 שם. וראה בספרי 'זמנים' עמוד לג]. (62) פסחים קח, א.
 (63) שם צט, ב.

~ יום שלישי י"ח תשרי ~

פרק שביעי

1) נתבאר בו חיוב סיפור הנסים שנעשו לאבותינו, מן
 התורה, וחיוב הארבעה כוסות, וחיוב החרוסת מדבריהם,
 וחיוב אכילת המרור, שהוא בזמן הזה מדברי סופרים.

א. מצות עשה של תורה לספר² בנסים ונפלאות
 שנעשו לאבותינו במצרים בליל חמשה-עשר בניסן,
 שנאמר: "זכור את היום הזה אשר יצאתם
 ממצרים", כמו שנאמר: "זכור את יום השבת"³.
 ומניין שבליל חמשה-עשר? תלמוד לומר: "והגדת
 לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה" - בשעה שיש
 מצה ומרור מנחים לפניה. ואף-על-פי שאין לו בן,
 אפלו חכמים גדולים - תיבם לספר ביציאת
 מצרים. וכל המאריך בדברים שארעו ושהיו - הרי
 זה משפח⁴.

שהיא מצה שאינה ראויה לכל אדם⁴². וכן⁴³ יוצאין
 במצה של מעשר שני⁴⁴ בירושלים; אבל⁴⁵ אין
 יוצאין במצה של בכורים, אפלו בירושלים, מפני
 שהבכורים אין להם התר בכל המושבות, ומעשר
 שני אפשר שיפדה ויאכל בכל מקום⁴⁶; וכתוב:
 "בכל מושבותיכם תאכלו מצות" - מצה הראויה
 להאכל בכל המושבות, הוא שיוצאין בה ידי חובה.

40) משנה, פסחים לה, א. 41) חלק שמפרישין לכהנים מן
 הבצק, ונאכלת לכהנים כתרומה. 42) שהרי זר האוכלה
 חייב מיתה בידי שמים. 43) פסחים לו, א. 44) אף-על-
 פי שאסור לאכול אלא בירושלים. 45) שם לו, ב.
 46) גמרא, שם.

ט. חלות תודה⁴⁷ ורקיקי נזיר שעשו אותן לעצמן,
 אין יוצאין בהן, שנאמר: "ושמרתם את המצות" -
 מצה המשתמרת לענין מצה בלבד, הוא שיוצאין
 בה; אבל זו משתמרת לענין הזבח⁴⁸. ואם⁴⁹ עשאן
 למכר בשוק - הרי זה יוצא בה ידי חובתו,
 שהעושה למכר בשוק, דעתו, שאם לא ימכרו יאכל
 אותן, ונמצא, בשעת עשייתן שמרן לשם מצה.

47) משנה, שם. 48) שם לח, ב. כרבא ותניא כוותיה.
 49) משנה, שם.

י. הכל חביבין באכילת מצה, אפלו נשים⁵⁰
 ועבדים⁵¹. קטן⁵² שיכול לאכל פת - מחנכין אותו⁵³
 במצות ומאכילין אותו פזית מצה. חולה או זקן
 שאינו יכול לאכל - שרין לו רקיק במים ומאכילין
 אותו; והוא, שלא נמוח⁵⁴.

50) פסחים מג, ב. ואף שכל מצוה שתלויה בזמן ידוע, נשים
 פטורות ממנה - כיון שמוזהרות באיסור חמין, נצטוו גם על
 'עשה' של אכילת מצה (פסחים, שם). 51) גויים שנימולו
 וטבלו לשם עבדות, חייבים במצוות כנשים. 52) נלמד
 ממה שאמרו (סוכה מב): בענין חינוך הקטן במצוות.
 53) אבל אינו בכלל "הכל חייבין" שלמעלה, כמו שכתב
 הרמב"ן שעל הקטן עצמו לא הטילו חיובים, ורק על אביו
 לחנכו (כסף-משנה). 54) ראה למעלה ה"ו.

יא. מדברי סופרים, שאין מפטירין⁵⁵ אחר מצה⁵⁶
 כלום, ואפלו קליות ואגוזים וכיוצא בהן; אלא
 אף-על-פי שאכל מצה, ואכל אחריה מאכלות
 אחרות ופרות וכיוצא בהן - חוזר ואוכל פזית מצה
 באחרונה ופוסק.

55) אין מסיימין את הסעודה בדבר אחר, כדי שישאר טעם
 מצה בפיו. 56) כרב יהודה אמר שמואל, שהשווה מצה
 לפסח שאין מפטירין אחריו כלום (פסחים קיט:).

יב. אסרו חכמים לאכל מצה בערב הפסח, כדי
 שיהיה הפר לאכילתה בערב. ומי שאכל מצה בערב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ציווי, אף-על-פי שנכתב בלשון מקור. וראה ברש"י על התורה (שמות כ, ח). וכן כתב רבינו ב'ספר המצוות' (עשה קנז): "זכור את היום הזה, רוצה לומר שהוא צוה לזכרו, כמו שנאמר: זכור את יום השבת". וראה ב'מגדל עוז' - "זמנים" (עמוד לז). (4) וכן כתב רבינו ב'ספר המצוות' (שם) וז"ל: "וכל מה שיוסיף במאמר ויאריך הדברים בהגדלת מה שעשה לנו השם, ומה שעשו לנו המצרים מעול וחמס, ואיך לקח השם נקמתנו מהם ובהודות לו על מה שגמלנו מחסדיו - יהי יותר טוב". ובתוספתא סוף פסחים, אמרו: "חייב אדם לעסוק בהלכות פסח כל הלילה אפילו בינו לבין בנו, אפילו לבין עצמו, אפילו בינו לבין תלמידו. מעשה ברבן גמליאל וזקנים שהיו מסובין אצל ביתוס בן זונין בלוד, והיו עוסקין בהלכות פסח כל הלילה עד קרות הגבר". וכן הוא במכילתא סוף פרשת בא: "רבי אליעזר אומר, מנין אתה אומר שאם היתה חבורה של חכמים או של תלמידים שצריכים לעסוק בהלכות פסח עד חצות, לכך נאמר מה העדות", הרי שהחיוב לעסוק בהלכות פסח. וכן הוא בפסחים קטז: "ואפילו שני תלמידי חכמים שיוודעין בהלכות הפסח שואלין זה לזה".

ב. מְצַוָּה לְהוֹדִיעַ לְבָנִים, וְאָפְלוּ לֹא שְׂאֵלוּ, שְׂנֵאָמַר: וְהִזְדַּחֲתָ לְבְנֶךָ⁵ - לְפִי דַעְתּוֹ שֶׁל בֶּן אָבִיו מִלְמַדּוֹ. פִּיֶּצֵד? אִם הִיָּה קָטָן אוֹ טַפֵּשׁ⁶ - אוֹמֵר לוֹ: בְּנִי, כְּלָנוּ הִיָּינוּ עֲבָדִים, כְּמוֹ שִׁפְחָה זוֹ אוֹ כְּמוֹ עֶבֶד זֶה, בְּמִצְרַיִם, וּבְלֵילָה הַזֶּה פָּדָה אוֹתָנוּ הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ הוּא וַיּוֹצִיאֵנוּ לְחֵירוֹת. וְאִם הִיָּה הַבֵּן גָּדוֹל וְחָכֵם - מוֹדִיעוֹ מַה שְּׂאָרַע לָנוּ בְּמִצְרַיִם, וְנֹסִים שֶׁנַּעֲשׂוּ לָנוּ עַל-יְדֵי מֹשֶׁה רַבְּנוֹ - הַכֹּל לְפִי דַעְתּוֹ שֶׁל בֶּן⁷.

(5) כן הוא ב'ספר המצוות' שם בשם מכילתא דרשב"י (והובא ב'מגדל עוז'): "מכלל שנאמר כי ישאלך בנך, יכול אם ישאלך אתה מגיד לו, ואם לאו אין אתה מגיד לו? תלמוד-לומר והגדת לבנך, אע"פ שלא שאלך" שלשון הגדה מורה שלא שאלוהו והוא מגיד מעצמו. (6) כנוסחת ה'ירושלמי' (פ"י דפסחים ה"ד) אבל בנוסח ההגדה שלנו: "תם". (7) משנה, פסחים קטז, א.

ג. וְצָרִיף לַעֲשׂוֹת שְׁנוּי בְּלֵילָה הַזֶּה, כְּדֵי שְׂיִרְאוּ הַבָּנִים וַיִּשְׂאֲלוּ וַיֹּאמְרוּ: "מַה גִּשְׁתַּנָּה הַלַּיְלָה הַזֶּה מִכָּל הַלַּיְלוֹת?" עַד שִׁישֵׁיב לָהֶם, וַיֹּאמֶר לָהֶם: כָּךְ וְכָךְ אָרַע, כָּךְ וְכָךְ הִיָּה. וְכִיצֵד מְשֻׁנָּה? מַחְלֵק⁸ לָהֶם קְלִיּוֹת⁹ וְאַגְזִיזִים¹⁰, וְעוֹקְרִים הַשְּׁלֶחֶן מִלְּפָנֵיהֶם¹¹ קִדְּם שְׂיֵאכְלוּ, וְחוֹטְפִין מִצָּה זֶה מִיָּד זֶה¹², וְכִיּוֹצֵא בְּדָבָרִים הָאֵלוּ. אֵינן לוֹ בֶּן¹³ - אֲשֶׁתּוֹ שׂוֹאֲלָתוֹ. אֵינן לוֹ אִשָּׁה - שׂוֹאֲלִין זֶה אֶת זֶה: "מַה גִּשְׁתַּנָּה הַלַּיְלָה הַזֶּה", וְאָפְלוּ הֵיוּ כְּלָן חֲכָמִים. הִיָּה לְבָדוֹ - שׂוֹאֵל לַעֲצָמוֹ: "מַה גִּשְׁתַּנָּה הַלַּיְלָה הַזֶּה".

(8) פסחים קט, א. (9) שבלי חטים קלויים. (10) וזהו השינוי, שתמיד מחלקים להם כן לאחרי הסעודה. (11) מסירין את השולחן מהמקום (פסחים קטז:).

~ נקודות משיחות קודש ~

"מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה לְסַפֵּר בְּנִסִּים וּנְפִלְאוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ לְאַבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם . . . שְׂנֵאָמַר: "זְכוֹר אֶת הַיּוֹם הַזֶּה", כְּמוֹ שְׂנֵאָמַר: זְכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת".

צריך להבין, לשם מה הביא את הפסוק "זכור את יום השבת גו'" ומה חסר בלימוד מהפסוק "זכור את היום הזה גו'" ומדוע צריך גם לפסוק "זכור את יום השבת". ב"אור שמח" כאן כתב שכוונת הרמב"ם להשמיע שצריכה להיות הזכירה לא רק כפה (לקדשו בדברים) אלא גם בייך (קידוש), וכן הוא בזכירת יציאת מצרים שחיובה לא רק כפה אלא גם בייך - ד' כוסות.

אלא שאי אפשר להעמיס תירוץ זה בדברי הרמב"ם כיון שנוסף על כך שלפי"ז צריך היה להוסיף תיבת "לקדשו" שהרי ממנה הלימוד לקידוש, הרי גם בדפוסים שבהם נוספה תיבת "לקדשו" אין לפרש כן כוונת הרמב"ם שהרי קידוש על היין בשבת וד' כוסות בליל הסדר הם מדרבנן, ואילו כאן מדבר הרמב"ם בחיוב תורה.

ויש לומר כוונת הרמב"ם כמה שהוסיף הלימוד "שנאמר זכור את יום השבת" להוכיח שחיוב "זכור את היום הזה אשר יצאתם" פירושו זכירה בדברים, היינו "לספר בניסים ונפלאות כו'" ולכן מביא ראה "שנאמר זכור את יום השבת" שפירושו זכירה בדברים.

והטעם לכך שזהו פשט הכתובים, כי בהמשך לפסוק "זכור את היום הזה גו'" בא החיוב "ולא יראה לך חמץ . . . שבעת ימים תאכל מצות וגו'" בוא"ו החיבור, היינו שקיום הזכירה הוא בקיום מצוות הפסח, ובמילא אין הכרח שזכרון זה צריך להיות בדיבור - "לספר בניסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים"

משא"כ בפסוק "זכור את יום השבת לקדשו" הזכירה היא בפני עצמה - זכירה בדברים, שהרי המשך הכתובים "ששת ימים תעבוד גו'" ויום השביעי שבת לה' אלקיך, לא תעשה כל מלאכה וגו' הם חיובים נוספים שכן לא הוזכרו בוא"ו המוסיף, ולאחר שלמד שזכירת השבת היא בדברים, הרי שגם הפסוק "זכור את היום הזה גו'" הוא בדברים, ואפשר ללמוד ממנו החיוב "לספר בניסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים".

(יין מלכות (הישן סימן מ"ד) משיחת יום ב' של חג השבועות ה' תשמ"ה מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(2) שבכל יום ולילה מצוה להזכיר יציאת מצרים (פ"א מהל' קריאת שמע ה"ג) ואילו בליל פסח המצוה לספר בפרטות הנסים והנפלאות שנעשו אז לאבותינו. (3) [כלומר כשם ש"זכור" הנאמר בענין שבת הוא ציווי, אף-על-פי שנאמר בלשון מקור (=ביזי"ן קמוצה), שהרי נאמר שם: "זכור את יום השבת לקדשו", כמו כן זכור הנאמר כאן בפסח הוא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אֲרַבְעָה כּוֹסוֹת שֶׁל יַיִן, אֵין פּוֹחֲתִין²⁹ לוֹ³⁰ מִהֶם. וְאִפְלוּ עָנִי הַמִּתְפַּרְנֵס מִן הַצְּדָקָה - לֹא יִפְחָתוּ לוֹ³¹ מֵאֲרַבְעָה כּוֹסוֹת. שְׁעוֹר כָּל כּוֹס מִהֶן - רְבִיעִית.

26) מכיון שרואה את עצמו כנגאל ומשוחרר, על כן יסעד בהסיבה כדרך בני חורין. (27) להלן ה"ח כתב רבינו: "שצריכים הסיבה בשעת אכילת כזית מצה ובשתיית ארבעה כוסות... ושאר אכילתו ושתייתו - אם היסב הרי זה משובח". (28) אע"פ שפטורות מכל מצוות-עשה שהזמן גרמא - חייבות בארבעה כוסות, שאף הן היו באותו הנס של יציאת מצרים (פסחים קח:). וסמכו אותם חכמים (בראשית רבה פרשה סח) על ארבע לשונות של גאולה שנאמרו בפרשת וארא: "והוצאתי, והצלת, וגאלתי, ולקחתי". (29) נראה שרק לפחות אסור, אבל להוסיף מותר, כמו שכתבו הגאונים בענין עשרה פסוקים של מלכיות בראש השנה (אוצה"ג לר"ה חה"ת לב. ועיין או"ח סי' תעב ס"ז בהגהה). וכן כתב להלן ספ"ח ה"י שיותר לשנות כוס חמישי. (30) בדפוס רומי, ליתא. (31) הגבאים.

ח. אִפְלוּ עָנִי שֶׁיִּשְׁרָאֵל³² לֹא יֹאכַל עַד שְׁיִסֵּב. אִשָּׁה אֵינָה צְרִיכָה הַסֵּבָה³³. וְאִם אִשָּׁה חֲשׂוּבָה הִיא - צְרִיכָה הַסֵּבָה. וְכֵן אֶצֶל אַבְיּוֹ³⁴, וְהַשֶּׁמֶשׁ בְּפָנָיו רַבּוֹ - צְרִיכִין הַסֵּבָה. אֲבָל תַּלְמִיד בְּפָנָיו רַבּוֹ, אֵינוֹ מְסֻבֵּי³⁵, אֶל-אִם-כֵּן נִתֵּן לוֹ רַבּוֹ רְשׁוּת. וְהַסֵּבָת יִמִּין אֵינָה הַסֵּבָה³⁶, וְכֵן הַמְּסֻבֵּי³⁷ עַל עַרְפוֹ אוֹ עַל פְּנָיו³⁸ - אֵין זֶה הַסֵּבָה. וְאִמְתִּי צְרִיכִין הַסֵּבָה? בְּשַׁעַת אֲכִילַת כּוֹס מִצָּה וּבְשַׁעַת אֲרַבְעָה כּוֹסוֹת הָאֵלוֹ³⁹; וְשֶׁאֵר אֲכִילָתוֹ וְשִׁתּוֹ - אִם הִסֵּב, הֲרִי זֶה מְשֻׁבָּח; וְאִם לֹא, אֵינוֹ צָרִיךְ.

32) פסחים צט, ב. (33) שסתם אשה, אין דרכה להסב בשום פעם. (34) פסחים קח, א. ואף שהבן חייב בכבודו ומוראו, בכל זאת צריך הסיבה, שמסתמא אב מוחל על כבודו לבנו. (35) שצריך לישב בפניו דרך מורא, ובהסיבה אין זו דרך מורא. (36) שאין זה דרך חירות, שהרי בימינו הוא צריך לאכול (רשב"ם שם). (37) פסחים, שם. (38) בפסחים שם אמרו: "פרקדן לא שמו הסיבה" ופירש רבינו: ש"פרקדן, היינו שוכב על פניו או ערפון" (ועיי"ש ב'תוספות' ד"ה פרקדן). (39) [לא הזכיר רבינו מה שאמרו בפסחים שם, שמרור אינו צריך הסיבה, מפני שסובר רבינו שאין דין זה מיוחד למרור דוקא (כמו שכתבו המפרשים מפני שמרור הוא זכר לעבדות) אלא שבכלל כל שאר אכילתו הוא שאינו צריך הסיבה. ואם כן לפי זה, גם במרור אם הסיב הרי זה משובח - "זמנים" עמוד מב].

ט. אֲרַבְעָה כּוֹסוֹת הָאֵלוֹ, צְרִיךְ לְמַזְגָּם⁴⁰ אוֹתָן כְּדִי שִׁתְּהִיָּה שְׁתֵּיהֶם עֲרֻבָה, הַכֹּל לְפִי הַיַּיִן וּלְפִי דַעַת הַשׁוֹתָה. וְלֹא יִפְחָת בְּאֲרַבְעֵתָן מְרַבֵּיעִית יַיִן חֵי⁴¹. שְׁתֵּה אֲרַבְעָה כּוֹסוֹת אֵלוֹ מִיַּיִן שְׂאִינוֹ מְזוּג - יִצָּא יָדֵי אֲרַבְעָה כּוֹסוֹת, וְלֹא יִצָּא יָדֵי חֲרוּת⁴². שְׁתֵּה אֲרַבְעָה

12) פסחים קט, א: "חוטפין מצה בלילי פסחים". והראב"ד פירש שממהרין לאכול. (13) פסחים קטז, א.

ד. וְצָרִיךְ¹⁴ לְהִתְחִיל בְּגִנוּת וּלְסַיֵּם בְּשִׁבְחָה. בְּיַד מִתְחִיל וּמְסַפֵּר, שֶׁבִּתְחִלָּה¹⁵ הָיוּ אֲבוֹתֵינוּ¹⁶, בְּיַמֵּי תְּרַח וּמִלְפָּנָיו, כּוֹפְרִים וְטוֹעִין אַחַר הַהֶבֶל וְרוֹדְפִין אַחַר עֲבוֹדַת אֱלִילִים; וּמְסַיֵּם בְּדַת הָאֱמֶת, שֶׁקָּרְבָנוּ הַמְּקוֹם לוֹ, וְהַבְּדִילָנוּ מִהָאֱמוּת, וְקָרְבָנוּ לְיַחֲדוּ. וְכֵן מִתְחִיל¹⁷ וּמוֹדִיעַ, שֶׁעֲבָדִים הָייִנוּ לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם וְכָל הָרַעָה שֶׁגָּמְלָנוּ, וּמְסַיֵּם בְּנִסִּים וּבְנִפְלְאוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ לָנוּ וּבְחֲרוּתָנוּ. וְהוּא - שְׂיִדְרֵשׁ מִ"אַרְמֵי אֲבִי¹⁸" עַד שְׂיִגְמַר כָּל הַפְּרָשָׁה¹⁹. וְכָל הַמוֹסֵף וּמֵאֲרִיף בְּדִרְשׁ פְּרָשָׁה זוֹ - הֲרִי זֶה מְשֻׁבָּח.

14) פסחים קטז, א במשנה. (15) כרב (פסחים שם). (16) לפני מתן-תורה ה' היחס נמשך גם למעלה מאברהם ונקראו "אבות", אבל לאחר מתן-תורה "אין קורין אבות אלא לשלשה" (ברכות טז:). (17) כשמואל שם. וכן כתב רבינו חננאל: "והאידנא עבדינן כתריווייהו" (ועכשיו אנו עושים כשניהם = כרב וכשמואל). (18) פסחים, שם. (19) ראה ב'ספרי' פרשת כ"תבוא.

ה. כָּל מִי שֶׁלֹּא אָמַר שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים אֵלוֹ בְּלִיל הַמְּשֻׁבָּח-עֶשֶׂר - לֹא יִצָּא יָדֵי חוֹבָתוֹ²⁰, וְאֵלוֹ הֵן: פֶּסַח, מִצָּה וּמְרוֹר²¹. פֶּסַח - עַל שׁוֹם שֶׁפֶּסַח הַמְּקוֹם עַל בְּתֵי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאִמְרַתֶּם זִבַּח פֶּסַח הוּא לַה' וגו'". מְרוֹר²² - עַל שׁוֹם שֶׁמְרָרוּ הַמִּצְרַיִים אֶת חַיֵּי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם. מִצָּה - עַל שׁוֹם שֶׁנֶּאֱמַר: וְדְבָרִים הָאֵלוֹ בְּלֵן נִקְרְאִין הַגְּדָה²³.

20) חובת מצות סיפור יציאת מצרים. (21) שהרי נאמר (שמות יב, כז): "ואמרתם זבח פסח" - שהמצוה היא לומר ולספר על ענין הפסח (פסחים קטז:). והושוו מצה ומרור לפסח ('תוספות' שם קטז. ד"ה ואמרתם). (22) שינה מסדר המשנה, וכתב: פסח מרור ומצה. וכן כתב להלן ("פ"ח ה"ד, עיין שם). (23) על שם הכתוב: "והגדת".

ו. בְּכָל דּוֹר וְדוֹר²⁴ חַיֵּב אָדָם לְהִרְאוֹת אֶת עַצְמוֹ כְּאֵלוֹ הוּא בְּעַצְמוֹ יִצָּא עִתָּה מִשְׁעַבְדֵי מִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא מִמִּצְרַיִם וגו'". וְעַל דְּבַר זֶה צָוָה הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּתוֹרָה: "וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ", כְּלוֹמַר - כְּאֵלוֹ אִתָּה בְּעַצְמָךְ הָיִיתָ עֶבֶד וְיִצָּאתָ לְחֵירוֹת וּנְפַדִיתָ.

24) משנה, פסחים קטז, ב. (25) כן הוא בגמרא שם: "וצריך שיאמר: ואתנו הוציא משם". ובמשנה שם למדו כאן מהפסוק: "בעבור זה עשה ה' לי". וכן הוא בנוסח ההגדות שלנו.

ז. לְפִיכֶף²⁶ כְּשׁוֹעֵד²⁷ אָדָם בְּלִילָה הַזֶּה, צְרִיךְ לְאָכַל וּלְשָׂתוֹת וְהוּא מְסֻבֵּי דְרֵף חֲרוּת. וְכָל אֶחָד וְאֶחָד - בֵּין אַנְשִׁים, בֵּין נָשִׁים²⁸ - חַיֵּב לְשָׂתוֹת בְּלִילָה הַזֶּה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לעשותו חריף) זכר לתפוח, וצריך לסמוכה (= לעשותו עב) זכר לטיט". ורבינו, אף-על-פי שכתב: "זכר לטיט" - הביא שנותנים לתוכה חומץ (= לעשותה חריף) משום זכר למרירות ('טור' או"ח סי' תעב). וגרס כגירסת הר"ף: "צריך לקהייה" ולא גרס: "זכר לתפוח" (ב"ח שם).

יב. אכילת מרור אינה מצוה מן התורה בפני עצמה, אלא תלויה היא באכילת הפסח, שמצות עשה אחת לאכל בשר הפסח על מצה ומרורים⁵³; ומדברי סופרים - לאכל המרור לבדו בליל זה, אפלו אין שם קרנן פסח.

(53 שנאמר (במדבר ט, יא): "על מצות ומרורים יאכלוהו", בזמן שיש פסח יש מרור, ובזמן שאין פסח אין מרור (פסחים קכ.).

יג. מרורים⁵⁴ האמורים בתורה הן החזרת⁵⁵ והעלשין והתמכא והתרחיבא והמרור - כל אחד מחמשת מיני ירק אלו נקרא מרור. ואם אכל מאחד מהן או מחמשתן פזית - יצא⁵⁶, והוא שיהיו לחיץ⁵⁷. ויוצאין בקלח שלחן, אפלו רבש⁵⁸. ואם שלקן⁵⁹ או כבשן⁶⁰ או בשלן - אין יוצאין בהן⁶¹.

(54 משנה, פסחים לט, א. 55) חסא, על שם שחם הקדוש-ברוך-הוא עלינו וגאלנו (פסחים שם). ובגמרא שם אמרו שמצוה בחזרת, כלומר שהיא קודמת לשאר המינים. והרמב"ם השמיט דין זה, משום שמפרש "מצוה בחזרת" - מצוה גם בחזרת שאף-על-פי שהיא מתוקה, יוצאים בה - כיון שסופה מר ('בית יוסף' סי' תעג). (56) משנה, שם. (57) שם, לט, ב. (58) שם. (59) בישלם הרבה. (60) בחומץ או שראן במים מעת לעת. (61) שכל טעם המרירות שלהם (שם).

~ יום רביעי י"ט תשרי ~

פרק שמיני

(1) נתבאר בו סידור עשיית מה שכבר קדם, וענין הברכות, ומה שיש בין הזמן שהיה לנו קרבן, לזמן הזה. ומי שאין לו מה שראוי לעשות דברים אלו - כיצד יעשה.

א. סדר עשיית מצות אלו בליל חמשה-עשר כף הוא: בתחלה מוזגין פוס לכל אחד ואחד, ומברך "בורא פרי הגפן", ואומר עליו קדוש היום? וזמן? ושותה⁴. ואחר-כך מברך "על גטילת ידים"⁵ ונוטל ידיו⁶. ומביאין שלחן ערוף, ועליו מרור וירק אחר⁷, ומצה וחרסת, וגופו של פבש הפסח, ובשר חגיגה⁸ של יום ארבעה-עשר. ובזמן הזה מביאין על השלחן שני מיני בשר⁹: אחד זכר לפסח, ואחד זכר לחגיגה.

(2) "אשר קדשנו במצותיו כו' מקדש ישראל והזמנים". (3) "שהחיינו". (4) בהסיבה. (5) שכל דבר שטיבולו במשקה צריך נטילת ידים (פסחים דף קט"ו עמוד א). והרי

כוסות מוזגין בבת אחת⁴³ - ידי חרות יצא, ידי ארבעה כוסות לא יצא. ואם שתה מכל פוס מהן רבו - יצא⁴⁴.

(40) שיינם היה חריף מדי, וקשה לשתייה. (41) באופן שבכל כוס וכוס יהיה רוב רביעית יין, ומוסיף בו מים עד רביעית. (42) פסחים קח, ב. כלומר, אין זו מצוה שלימה (רש"י). (43) פסחים, שם. והיינו שלא אמר הגדה ביניהן - לא יצא ידי ד' כוסות, שתיקנו דוקא על דרך הגדה. (44) פסחים, שם. ולכתחילה צריך לשתות כל הכוס.

י. כל פוס וכוס מארבעה כוסות הללו, מברך עליו ברכה בפני עצמה⁴⁵. וכוס ראשון, אומר עליו קדוש היום. פוס שני, קורא עליו את ההגדה⁴⁶. פוס שלישי, מברך עליו ברכת המזון. פוס רביעי, גומר עליו את ההלל ומברך עליו ברכת השיר⁴⁷. ויבין הפוסות⁴⁸ האלו, אם רצה לשתות שותה. בין שלישי לרביעי, אינו שותה⁴⁹.

(45) זה לשון רבינו אברהם בנו של הרמב"ם: "אלו הד' כוסות שתייתן חובה מדברי סופרים, וכל אחד מהן מצוה בפני עצמו, ולזה יברך על כל אחד מהם קודם שתייתו ברכה לעצמו: "בורא פרי הגפן", ואחר שתייתו אם שתאו כולו או רביעית ממנו: "על הגפן ועל פרי הגפן", וזו היא סברת אבא מארי ז"ל, והחילוק שחלק הרב בהלכות בין ברכת "בורא פרי הגפן" לבין ברכת "על הגפן", היא סברא לא יאמת אותה ההיקש, כמו שהיה אבא מארי ז"ל מעורר אותנו על זה בעת הלימוד לפניו" ('מעשה רוקח' בשם ספר כתי' קדמון). (46) בכת"י נוסף: "ומקצת ההלל עד חלמיש למעינו מים" ('מעשה רוקח'). (47) היא "יהללוך" (להלן פ"ח ה"י) כרב יהודה (פסחים קיח.). (48) משנה, פסחים קיז, ב. (49) שמה ישתכר ויישן ולא יגמור את ההלל, אבל מן הראשונים שבתוך הסעודה אינו משתכר ('הגהות מיימוניות' בשם 'ירושלמי').

יא. החרסת מצוה⁵⁰ מדברי סופרים, זכר לטיט, שיהיו עובדין בו במצרים⁵¹. וכיצד עושין אותה? לוקחין תמרים או גרוגרות או צמוקין וכיוצא בהן ודורסין אותן, ונותנין לתוכן חמץ⁵² ומתבלין אותן בתבלין, כמו טיט בתבן, ומביאין אותה על השלחן בלילי הפסח.

(50) כרבי אלעזר ברבי צדוק במשנה (פסחים קיד.) ואף-על-פי-כן אין מברכים עליה "אשר קדשנו במצותיו וכו'" מפני שהיא טפלה למרור ('טור' או"ח סי' תעה, ו'רבינו מנוח' כאן). ורבינו בפירוש המשנה כתב שלרבי אלעזר ברבי צדוק צריך לברך עליה אשר קדשנו וכו' אלא שאין הלכה כדבריו. וכאן חזר בו רבינו ממה שכתב שם (ב"ח שם, ועיין לחם-משנה כאן). (51) בחומר ובלבנים. כרבי יוחנן (פסחים קטז.) ולא כרבי לוי שאמר: זכר לתפוח שהיו יולדות בנייהן תחת התפוח, שנאמר תחת התפוח עוררתך. (52) בגמרא שם: "אמר אביי: הילכך צריך לקהייה (=

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שָׁאִין לָנוּ קָרְבָן. וּמִתְחִיל בְּגִנוּת²¹ וְקוֹרָא, עַד שְׁגוּמָר דְּרַשׁ פְּרִשְׁת "אַרְמֵי אֲבָד אֲבִי" כְּלָה.

(21) (למעלה פרק ז' הלכה כ').

ד. וּמִחֲזִיר הַשְּׁלַחַן לִפְנֵי וְאוֹמֵר: "פֶּסַח זֶה²² שְׁאֲנוּ אוֹכְלִין, עַל שֵׁם שֶׁפֶּסַח הַמָּקוֹם עַל פְּתֵי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: וְאִמְרַתֶּם זֶבַח פֶּסַח הוּא לֵה'". וּמִגְבִּיהַ הַמְּרוֹר²³ בִּידוֹ וְאוֹמֵר: "מְרוֹר זֶה שְׁאֲנוּ אוֹכְלִין, עַל שֵׁם שֶׁמְרוֹר הַמִּצְרַיִם אֶת חַיֵּי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם". וּמִגְבִּיהַ הַמִּצָּה בִּידוֹ וְאוֹמֵר: "מִצָּה זוֹ שְׁאֲנוּ אוֹכְלִין, עַל שֵׁם שֶׁלֹּא הִסְפִּיק בְּצַקֶּם שֶׁל אֲבוֹתֵינוּ לְהַחֲמִיץ עַד שֶׁנִּגְלָה עֲלֵיהֶם הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וַיִּגְאֵלֵם מִיַּד, שֶׁנֶּאֱמַר: וַיֹּאפֹּו אֶת הַבֶּצֶק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם וְכוּ". וּבְזִמְן הַזֶּה אוֹמֵר: "פֶּסַח שֶׁהָיוּ אֲבוֹתֵינוּ אוֹכְלִין בְּזִמְן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קָיָם, עַל שֵׁם שֶׁפֶּסַח הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עַל פְּתֵי אֲבוֹתֵינוּ וְכוּ".

(22) [במצה ומרוור צריך להגביה כמו שכתב בסמוך ופסח אינו צריך להגביה שכן אמרו במסכת פסחים (דף קט"ז עמוד ב'): "בשר אין צריך להגביה ולא עוד אלא שנראה כאוכל קדשים בחוץ" ומפרש רבינו שבשר אין צריך להגביה אפילו בזמן שבית המקדש היה קיים והוסיפו ואמרו: "ולא עוד" כלומר שבזמן הזה יש טעם נוסף שנראה כאוכל קדשים בחוץ. והטעם שאינו צריך להגביה בשר הוא מפני שזה עתה החזירו את השלחן שעקרו מקודם ואם כן ניכר הדבר אף בלי הגבהה, אבל אחר כך כשכבר העמיד השלחן והפסיק בדברים ושוב אומר על המרוור ועל המצה צריך להגביהם ולהראותם למסובים]. (23) [הקדים מרוור למצה וכן כתב למעלה (פרק ז' הלכה ה') בנוסחת המשנה (כן כתב רבינו מנוח, וכ"ה בפירושו ההגדה כ"י אופסלה תרביץ שנה כ"ג ספר ב' עמ' 95, אבל במשנה שלפנינו הקדימו מצה למרוור) ואילו בנוסח ההגדה שינה והקדים מצה למרוור. והטעם בזה הוא משום שכל עיקר האמירה נכתבה בפסח: "ואמרתם זבח פסח" אלא שאנו לומדים מצה ומרוור מפסח שגם בהם צריך אמירה (תוס' פסחים דף קט"ז עמוד א' ד"ה ואמרתם) ומכיון שמרוור קשור יותר בפסח, שהרי אינו נוהג מן התורה אלא בזמן שיש פסח (למעלה פרק ז' הלכה י"ב), לכן הקדים כאן מרוור למצה, אבל בנוסח ההגדה "שנהגו בה ישראל בזמן הגלות", שאין שם פסח, הקדים מצה, שהיא מן התורה, למרוור, שאינו אלא מדרבנן - "זמנים" עמוד ל"ח. וכן נראה בפירושו ההגדה כ"י אופסלה שם, ועיין במרכבת המשנה].

ה. וְאוֹמֵר²⁴: "לְפִיכֶף אָנוּ חִיבִין לְהוֹדוֹת לַהֲלֵל לְשֵׁפֶת לְפָאֵר לְהַדָּר לְרוֹמֵם לְגַדֵּל וּלְנַצֵּחַ לְמִי שֶׁעָשָׂה לְאֲבוֹתֵינוּ וְלָנוּ אֶת כָּל הַנְּסִיִּים הָאֵלוּ, וְהוֹצִיאָנוּ מֵעֲבֹדוֹת לְחֵרוֹת, מִיַּגְוֹן לְשִׁמְחָה וּמֵאֲפֵלָה לְאוֹר גְּדוֹל, וְנֹאמַר לִפְנֵי הַלְלוּיָהּ". "הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ עֲבָדֵי ה' וְגו'"²⁵ עַד "חַלְמִישׁ לְמַעֲנֵנוּ מַיִם", וְחוֹתֵם:

הוא מטביל את הירק בחרוסת (כמו שכתב רבינו להלן הלכה ב'). (6) מברך תחילה ואחר כך נוטל ידיו שכל המצוות מברך עליהן עובר (לפני) לעשייתן (מסכת פסחים דף ז' עמוד ב' ועיין שם בתוס' ד"ה על). (7) (מסכת פסחים דף קי"ד עמוד ב'). (8) היו אוכלים אותה לפני קרבן הפסח כדי שתהיה אכילת קרבן הפסח על השובע. (9) כרב יוסף (מסכת פסחים דף קי"ד עמוד ב').

ב. מִתְחִיל וּמְבַרֵךְ "בוֹרֵא פְּרֵי הָאֲדָמָה", וְלוֹקֵחַ יֶרֶק וּמְטַבֵּל¹⁰ אוֹתוֹ בַּחֲרוֹסֶת¹¹ וְאוֹכֵל פְּזִית¹², הוּא וְכָל הַמְּסַבִּין עִמוֹ, כָּל אֶחָד וְאֶחָד אֵין אוֹכֵל פְּחוֹת מִפְּזִית. וְאַחֲרֵיכֶן עוֹקְרִין הַשְּׁלַחַן¹³ מִלִּפְנֵי קוֹרָא הַהֲגָדָה¹⁴ לְבִדוֹ¹⁵, וּמוֹזְגִין הַפֶּסֶח הַשְּׁנִי, וְכֵאן הֵבֵן שׂוֹאֵל. וְאוֹמֵר הַקּוֹרָא¹⁶: "מָה נִשְׁתַּנֵּה הַלְלוּיָהּ הַזֶּה מִכָּל הַלְלוּיֹת - שֶׁבְּכָל הַלְלוּיֹת אֵין אָנוּ מְטַבִּילִין¹⁷ אֶפְלוּ פַעַם אַחַת, וְהַלְלוּיָהּ הַזֶּה שְׁתֵּי פַעַמִּים¹⁸. שֶׁבְּכָל הַלְלוּיֹת אָנוּ אוֹכְלִין חֲמִץ וּמִצָּה, וְהַלְלוּיָהּ הַזֶּה כְּלוּ מִצָּה. שֶׁבְּכָל הַלְלוּיֹת אָנוּ אוֹכְלִין בֶּשֶׂר צְלִי, שְׁלוֹק וּמְבֻשָׁל, וְהַלְלוּיָהּ הַזֶּה כְּלוּ צְלִי¹⁹. שֶׁבְּכָל הַלְלוּיֹת אָנוּ אוֹכְלִין שְׂאֵר יֶרֶקוֹת, וְהַלְלוּיָהּ הַזֶּה מְרוֹרִים. שֶׁבְּכָל הַלְלוּיֹת אָנוּ אוֹכְלִין בֵּין יוֹשְׁבֵין בֵּין מְסַבִּין, וְהַלְלוּיָהּ הַזֶּה כְּלָנוּ מְסַבִּין"²⁰.

(10) לעשות שינוי תינוקות כדי שיתעוררו לשאול "מה נשתנה" (מסכת פסחים דף קט"ז עמוד א'). (11) כדעת הגאונים בתשובותיהם (אוצר הגאונים ח"א סימן שכ"ז וח"ב סימן פ"ז) שגם טבילת ירק היא בחרוסת כדי לבטל את הארס שבירקות. וראה להלן בהלכה ח' שלדעת רבינו צריך לטבול גם מצה בחרוסת וזהו ודאי לעשות זכר לטיט, כמו שכתב למעלה (פרק ז' הלכה י"א). (12) כן כתבו גם הגאונים (שם ח"ב סימן פ"ז) אבל הדבר תמוה, כיון שכל אכילה זו אינה אלא לעשות שינוי תינוקות למה צריך דוקא כזית (הגהות מיימוניות ועיין במגיד משנה). (13) כדי שיהיה שינוי ויתמיה את התינוקות ויעוררם לשאול (מסכת פסחים דף קט"ו עמוד ב'). (14) שלא כל המסובים קראו את ההגדה אלא אחד מהם בלבד וכולם שמעו. וכן כתב רבינו אליהו מלונדריש בפירושו על ההגדה (תרביץ שנה כ"ב ספר א'). (15) בימיהם היה לכל אחד מהמסובים שלחן קטן לבדו והקורא מסיב בראש ושלחנו לפניו. (16) אותו קורא ההגדה. וכן כתב גאון (אוצר הגאונים פסחים עמוד 154): "ואומר אותו שמקדש מה נשתנה". (17) השאלות הן לפי סדר הדברים והטבילה היא לפני אכילת מצה וכן הנוסחא במשנה שבירושלמי. (18) הירק והמרוור בחרוסת. (19) שקרבן פסח אינו נאכל אלא צלי. (20) כן הוא בסדר רב עמרם גאון (השלם עמוד 212) אבל במשנה (מסכת פסחים דף קט"ז עמוד א') לא הוזכרה שאלת ההסיבה מפני שבזמן המשנה היו רגילין בזה כל השנה ולא היה בזה משום שינוי.

ג. בְּזִמְן הַזֶּה אֵינוּ אוֹמֵר: "וְהַלְלוּיָהּ הַזֶּה כְּלוּ צְלִי",

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

35) שזבח ופסח שתי מצוות הן, כרבי עקיבא (משנה מסכת פסחים דף קכ"א עמוד א').

ח. בזמן הזה, שאין שם קרבן - אחר שמברך "המוציא לחם" חוזר ומברך "על אכילת מצה", ומטבל מצה בחרסת³⁶ ואוכל³⁷, וחוזר ומברך "על אכילת מרור", ומטבל מרור בחרסת ואוכל. ולא ישהה³⁸ אותו בחרסת, שפא יבטל טעמו. וזו מצוה מדברית סופרים. וחוזר וכורך מצה ומרור, ומטבל בחרסת, ואוכלן בלא ברכה זכר למקדש.

36) זכר לטיט כמו שנכתב למעלה (הלכה ו'). 37) ומרור אוכל אחר כך. לפי שבזמן הזה המרור אינו אלא מדרבנן (למעלה פרק ז' הלכה י"ב) וכלפי המצה שהיא מן התורה גם בזמן הזה (למעלה פרק ו' הלכה א') הוא כדבר של רשות וכלל בידינו כי דבר של רשות מבטל טעם המצוה (מסכת פסחים דף קט"ו עמוד א') וראה למעלה (הלכה ו') שבזמן המקדש, שגם המרור מן התורה, אפשר לכרוך שניהם ביחד. 38) (מסכת פסחים דף קט"ו עמוד ב') ולא כתב כן למעלה (הלכה ו') שכיון שאוכלו ביחד עם המצה אינו מרגיש מרירותו ואינו רגיל להשהותו.

ט. ואחר-כך נמשך בפסוק, ואוכל כל מה שהוא רוצה לאכל, ושותה כל מה שהוא רוצה לשתות, ובאחרונה אוכל מבשר הפסח אפלו פזית, ואינו טועם אחריו כלל³⁹. ובזמן הזה אוכל פזית מצה, ואינו טועם אחריה כלום⁴⁰, כדי שיהיה הפסח סעודתו וטעם בשר הפסח או המצה בפיו, שאכילתן היא המצוה.

39) שאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן (מסכת פסחים דף קי"ט עמוד ב' במשנה), כלומר שלא יאכלו אחר הפסח מיני מתיקה בקינוח סעודה כמו שהיו רגילים תמיד לאכול, שמה שאוכלים אחרי הסעודה קורין בשפה היוונית "אפיקומן" (תוס' רע"א בשם תשבי'). 40) כרב יהודה אמר שמואל ש"אין מפטירין אחר מצה אפיקומן".

י. ואחר-כך נוטל ידיו⁴¹ ומברך ברכת המזון על פוס שלישי ושותהו. ואחר-כך מוזג פוס רביעי וגומר עליו את ההלל⁴², ואומר עליו ברכת השיר, והיא "יהללוך ה' כל מעשיך וכו'"⁴³, ומברך "בורא פרי הגפן". ואינו טועם אחר-כך כלום כל הלילה, חוץ מן המים. ויש לו למזג פוס חמישי⁴⁴ ולומר עליו הלל הגדול, מ"הודו לה' פי טוב" עד "על נהרות בבבל". וכוס זה אינו חובה פמו ארבעה כוסות. ויש לו לגמר את ההלל בכל מקום שירצה, אף-על-פי שאינו מקום סעודה.

41) למים אחרונים. 42) שעד עכשיו קרא רק עד "למעניו מים" (למעלה הלכה ה'). 43) כרב יהודה (מסכת פסחים דף קי"ח עמוד א'). 44) כן גרס ר"ח (מסכת פסחים דף

"ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים, והגיענו ללילה הזה לאכל-בו מצה ומרורים". ובזמן הזה מוסיף: "בן ה' אלהינו ואלהי אבותינו יגיענו למועדים ולרגלים אחרים הפאים לקראתנו לשלום, שמחים בבנין עירך וישישים בעבודתך²⁶, ונאכל שם מן הנבחים וימן הפסחים²⁷ שאגיע דמם על קיר מזבחך לרצון, ונודה לך שיר חדש על גאלתנו ועל פדות נפשנו. ברוך אתה ה' גאל ישראל". ומברך²⁸ "בורא פרי הגפן" ושותה הפוס השני.

24) (משנה במסכת פסחים דף קט"ז עמוד ב'). 25) להרגיש שאנו בני חורין - "עבדי ה' ולא עבדי פרעה". 26) לשון שמחה נופל על ההתחלה וששון היא על הגמר, שמחים בבנין וישישים בעבודה (הגר"א). 27) זבחים ואחר כך פסחים שתחלה אוכל מן החגיגה ואחר כך מן הפסח (להלן הלכה ז') כדי שיאכל הפסח על השובע (פרק ח' מהלכות פסחים הלכה ג'). 28) (ראה למעלה פרק ז' הלכה י').

ו. ואחר-כך מברך "על נטילת ידים" ונוטל ידיו שנית, שהרי הסיח דעתו²⁹ בשעת קריאת ההגדה. ולוקח שני ריקינין, וחולק אחד מהן, ומניח פרוס³⁰ לתוך שלם, ומברך³¹ "המוציא לחם מן הארץ". ומפני-מה אינו מברך על שתי כפרות פשאר ימים טובים? משום שנאמר: "לחם עני" - מה דרכו של עני בפרוסה, אף כאן בפרוסה. ואחר-כך כורך³² מצה ומרור באחת, ומטבל בחרסת³³ ומברך: "ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו וצונו על אכילת מצות ומרורים", ואוכל. ואם אכל מצה בפני עצמה ומרור בפני עצמו³⁴, מברך על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו.

29) ונגע במקום המטונף (מסכת פסחים דף קט"ו עמוד א'). 30) (מסכת ברכות דף ל"ט עמוד ב'). 31) על המצה הפרוסה. 32) כשיטת הלל (מסכת פסחים דף קט"ו עמוד א') משם שנאמר: "על מצות ומרורים יאכלוהו". 33) זכר לטיט (ראה למעלה הלכה ב'). 34) כחכמים החולקים על הלל שהרי לא הוכרעה ההלכה כמי (מסכת פסחים דף קט"ו עמוד א').

ז. ואחר-כך מברך: "ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו וצונו על אכילת הזבח", ואוכל מבשר חגיגת ארבעה-עשר תחלה. ומברך: "ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו וצונו על אכילת הפסח", ואוכל מגופו של פסח. ולא ברכת הפסח פוטרת של זבח, ולא של זבח פוטרת של פסח³⁵.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אפילו לגבי הישנים. (62) כרבי יוסי (מסכת פסחים דף ק"כ עמוד ב') וסובר רבינו שדברי ר' יוסי מוסבים למה שאמר תנא קמא: "ישנו כולן - לא יאכלו" ועל זה אמר ר' יוסי שזהו דוקא בנרדמו אבל נתנמנו, והוא שיתחילו לישן ולא נשתקעו בשינה ושומעין כשידברו אליהם ואם קראם אדם עונים מיד (פירוש המשנה לרבינו) יאכלו (ורשב"ם מפרש שר' יוסי חולק על הרישא שאמר תנא קמא "ישנו מקצתן יאכלו").

סליקו להו הלכות חמין ומצה

~ יום חמישי כ' תשרי ~

נסח ההגדה

נסח ההגדה שנהגו בה ישראל בזמן הגלותי קד היא: מתחיל על פוס שני ואומר: בבבילון יצאנו ממצרים.

(1) (ראה למעלה פרק ח' הלכה ד'). (2) בבהלה וחפזון וכן בתרגום אונקלוס על הפסוק (דברים פרק ט"ז פסוק ג): "בחפזון יצאת מארץ מצרים" - "בבהילו נפקת מארעא דמצרים". ומה שאמר חציו ארמית ("בבהילו") וחציו עברית ("יצאנו ממצרים") מפני שלא היו שולטים או בשפה העברית (פירוש ההגדה ב"הגדה שלמה" עמוד קל"ג).

הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים. כל דקפין ייתי ויניכול, כל דצריך לפסח ייתי ויפסח. השתא קא, לשתא דאתיא בארעא דישראל. השתא הקא עבדי, לשתא דאתיא בני חרי:

מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות? שבכל הלילות אין אנו מטבילין אפלו פעם אחת, והלילה הזה שתי פעמים. שבכל הלילות אנו ומצה, והלילה הזה פלו מצה. שבכל הלילות אנו אוכלים שאר ירקות, והלילה הזה מרור. שבכל הלילות אנו אוכלין בין יושבין בין מסבין, והלילה הזה כלנו מסבין:

(3) ובזמן הבית אמר עכשיו: "שבכל הלילות אנו אוכלים בשר צלי כו'" (פרק ח' הלכה ב').

עבדים היינו לפרעה במצרים, ויוציאנו יי אלהינו משם ביד חזקה ובזרוע נטויה. ואלו לא הוציא הקדוש ברוך הוא את אבותינו ממצרים - עדין אנו, בגינו ובגני בנינו משעבדים היינו לפרעה במצרים. ואפלו כלנו חקמים, כלנו נבונים, כלנו זקנים, כלנו יודעים את התורה, מצוה עלינו לספור ביציאת מצרים. שכל המאריך לספור ביציאת מצרים הרי זה משבח.

מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא ורבי טרפון שהיו מסבין בבגני ברק, והיו מספרין ביציאת מצרים כל אותו

קי"ח עמוד א'): "חמישי אומר עליו הלל הגדול דברי ר' טרפון" ובספר מעשה רוקח מביא בשם הר"א בן הרמב"ם: "שאביו הרמב"ם נוהג לשתות רק ד' כוסות ולא היה מוסיף".

יא. מקום שנהגו לאכל צלי בלילי פסחים, אוכלים. מקום שנהגו שלא לאכל, אין אוכלין, גזרה שפא לאמרו בשר פסח הוא⁴⁶. ובכל מקום⁴⁷ אסור לאכל שח צלוי פלו באחד⁴⁸ בליל זה, מפני שנהגה באוכל קדשים בחוץ. ואם⁴⁹ היה מחתף, או שחסר ממנו אבר⁵⁰ או שלק בו אבר והוא מחבר⁵¹ - הרי זה מתר במקום שנהגו⁵².

(45) (משנה במסכת פסחים דף נ"ג עמוד א'). (46) והרי הוא אוכל קדשים בחוץ. (47) אפילו במקום שנהגו לאכול צלי. (48) (משנה במסכת ביצה דף כ"ב עמוד ב') כחכמים. (49) (מסכת פסחים דף ע"ד עמוד א'). (50) שכיון שהוא חסר אינו דומה לפסח. (51) אפילו מחובר. שלא יטעו שזה קרבן פסח, שאין דרכו בשליקה. (52) אפילו כוס אחד.

יב. מי שאין לו יין⁵⁴ בלילי הפסח - מקדש על הפת, קדרף שעושה בשבת, ועושה כל הדברים על הסדר הזה. מי שאין לו ירק⁵⁵ אלא מרור בלבד - בתחלה מברך על המרור שתי ברכות: "בורא פרי האדמה" ו"על אכילת מרור" ואוכל, וכשיגמור ההגדה מברך על המצה ואוכל, וחוזר ואוכל מן המרור בלא ברכה.

(53) (רי"ף). (54) אפילו כוס אחד. (55) (מסכת פסחים דף קי"ד עמוד ב'). כרב חסדא (שם דף קט"ו עמוד א').

יג. מי שאין לו מצה משמרת⁵⁷ אלא פזית - פשגומר סעודתו ממצה שאינה משמרת, מברך "על אכילת מצה"⁵⁸ ואוכל אותו פזית, ואינו טועם אחריו כלום⁵⁹.

(56) (רי"ף). (57) לשם מצה (ראה למעלה פרק ו' הלכה ט'). (58) ויוצא גם מצות אפיקומן שהרי אכלו על השובע. (59) שאין מפטירין אחר המצה כלום (למעלה פרק ו' הלכה י"א).

יד. מי שישן בתוך הסעודה והקיץ - אינו חוזר ואוכל⁶⁰. בני חבורה שישנו מקצתן בתוך הסעודה - חוזרין ואוכלין⁶¹. נרדמו כלן ונעורו - לא יאכלו. נתנמנו כלן - יאכלו⁶².

(60) (משנה במסכת פסחים דף ק"כ עמוד א') לענין פסח והוא הדין לענין מצה והטעם הוא מפני שינה חשובה כהפסק והרי הוא כאוכל בשני מקומות ואסור לאכול את הפסח בשני מקומות משום שנאמר: "בבית אחד יאכל" (מסכת פסחים דף פ"ו עמוד א') והוא הדין למצה. (61) מכיון שיתר בני החבורה היו נעורים אין זה הפסק

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יִשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם, תָּרַח אָבִי אֲבָרְהָם וְאָבִי נְחוֹר, וַיַּעֲבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים. וְאָקַח אֶת אֲבִיכֶם אֶת אֲבָרְהָם מֵעֶבֶר הַנֶּהָר, וְאוֹלַף אוֹתוֹ בְּכָל אֶרֶץ כְּנָעַן, וְאַרְבֵּה אֶת זְרַעוֹ, וְאֶתָּן לוֹ אֶת יִצְחָק. וְאֶתָּן לְיִצְחָק אֶת יַעֲקֹב וְאֶת עֵשָׂו, וְאֶתָּן לְעֵשָׂו אֶת הַר שְׁעִיר לְרִשְׁתּוֹ אוֹתוֹ, וַיַּעֲקֹב וּבְנָיו יָרְדוּ מִצְרָיִם.

ברוך שומר הבטחתו לישראל עמו, ברוך הוא. שהקדוש ברוך הוא חשב את הקץ, לעשות כמו שאמר לאברהם אבינו בין הבתרים. שאמר: "ויאמר לאברהם ידוע תדע פי גר יהיה זרעך בארץ לא להם, ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה, וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי, ואחרי כן יצאו ברכש גדול".

והיא שעמדה לאבותינו ולנו. שלא אחד בלבד עמד עלינו, אלא בכל דור ודור עומדים עלינו לכלותנו, והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם.

צא ולמד מה בקש לבן הארמי לעשות ליעקב אבינו. שפרעה לא גזר אלא על הזכרים, ולבן בקש לעקר את הכל, שאמר: "ארמי אבד אבי, וירד מצרימה, ויגר שם" - מלמד שלא ירד להשתקע אלא לגור שם, שאמר: "ויאמרו אל פרעה: לגור בארץ באנו, פי אין מרעה לצאן אשר לעבדיך, פי כבד הרעב בארץ כנען. ועתה ישבו נא עבדיך בארץ גשן".

(5) בהגדות שלנו נוסף: "וירד מצרימה אנוס על פי הדבור" וכ"ה בנוסחת רב עובדיה.

"במתי מעט" - כמו שאמר: "בשבעים נפש ירדו אבותיך מצרימה, ועתה שמך יי אלהיך ככוכבי השמים לרב".

"ויהי שם לגוי" - מלמד שהיו ישראל מצנינים שם לגוי.

"גדול ועצום" - כמו שאמר: "ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד, ותמלא הארץ אותם".

"ורב" - כמו שאמר: "רכבה כצמח השדה נתתיה, ותרבי ותגדלי ותבאי בעדי עדים, שדים נכנו, וישערך צמת, ואת ערם ועריה".

(6) בהגדות שלנו נוסף כאן: "ואעבור עליך ואראך כו' בדמייך חיי".

הלילה. עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם: רבותינו הגיע זמן קריאת שמע של שחרית.

אמר להם רבי אלעזר בן עזריה: הרי אני כבן שבעים שנה, ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות, עד שדרשה בן זומא, שאמר: "למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך". "ימי חייך" - הימים. "כל ימי חייך" - הלילות. וחקמים אומרים: "ימי חייך" - העולם הזה. "כל ימי חייך" - להביא לימות המשיח.

ברוך המקום שנתן תורה לישראל, ברוך הוא. כנגד ארבעה בנים דברה תורה. אחד חכם. ואחד רשע. ואחד תם. ואחד שאינו יודע לשאל:

חכם מה הוא אומר? "מה העדות והחקים והמשפטים אשר צוה יי אלהינו אתכם?". אף אתה אמור לו בהלכות הפסח: "אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן".

(4) בכ"ה התימנים, בדפוס רומא שונצינו וויניציאה הנוסחא: "אותנו" וכ"ה בירושלמי (פסחים פרק י' הלכה ד') ובמכילתא סוף פרשת בא. מפני שבאמת החכם שואל בלשון "אותנו" שגם הוא כולל את עצמו בציווי, ולא כהרשע שאומר "לכם" ומוציא עצמו מן הכלל (להלן). אלא שהתורה לא העתיקה את לשון השאלה של החכם אלא סיפרה כי החכם ישאל אתכם (וראה הגדה שלמה) להגרו"מ כשר מבוא פרק כ"ב).

רשע מה הוא אומר? "מה העבודה הזאת לכם?". לכם ולא לו. ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל כפר בעקר. אף אתה הקהה את שניו ואמור לו: "בעבור זה עשה יי לי בצאתי מצרים". לי ולא לו. ואלו היה שם לא היה נגאל.

תם מה הוא אומר? "מה זאת?". ואמרת אליו: בהזק יד הוציאנו יי ממצרים מבית עבדים".

ושאינו יודע לשאל את פתח לו, שאמר: "והגדת לבנך ביום ההוא לאמר: בעבור זה עשה יי לי בצאתי מצרים". "והגדת לבנך" - יכול מראש חדש? תלמוד לומר: "ביום ההוא". אי "ביום ההוא", יכול מבעוד יום? תלמוד לומר: "בעבור זה". לא אמרתי אלא בשעה שמצה ומרור מנחים לפניך.

מתחלה עובדי אלהים אחרים היו אבותינו, ועכשו קרבנו המקום לעבודתו. שאמר: "ויאמר יהושע אל כל העם: פה אמר יי אלהי ישראל, בעבר הנהר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בְּאֵתָת וּבְמוֹפְתִים וּבְמִלְחָמָה וּבְכִיד חֲזָקָה וּבְזֵרַע נְטוּיָה וּבְמוֹרָאִים גְּדֹלִים, כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה לָכֶם יְיָ אֱלֹהֵיכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵיךָ."

"וַיִּרְעוּ אֶתֵּנוּ הַמִּצְרַיִם" - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "הִבֵּה נִתְחַכְמָה לוֹ, פֶּן יִרְבֶּה, וְהָיָה כִּי תִקְרָאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסֵף גַּם הוּא עַל שְׂנְאֵינוּ, וְנִלְחַם בָּנוּ וְעָלָה מִן הָאָרֶץ".

"וּבְאֵתוֹת" - זֶה הַמַּטָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאֵת הַמַּטָּה הָיָה תִקַּח בְּיָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בּוֹ אֵת הָאֵתוֹת".

"וַיַּעֲנוּנוּ" - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּשְׁמְעוּ עָלֵינוּ שְׁרֵי מִסִּים לְמַעַן עַנְתּוּ בְּסִבְלָתָם, וַיִּכְּן עָרֵי מִסְכְּנוֹת לַפְרָעָה, אֵת פֶּתַח וְאֵת רַעַמְסֵס".

"וּבְמוֹפְתִים" - זֶה הַדָּם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וַנִּתְּתִי מוֹפְתִים בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ, דָּם וְאֵשׁ וְתַמְרוֹת עֶשְׂוֹן".

"וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבוּדָה קָשָׁה" - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיַּעֲבֹדוּ מִצְרַיִם אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפָרֹךְ".

דְּבַר אַחֵר: "בְּיַד חֲזָקָה" - שְׁתִּים. "וּבְזֵרַע נְטוּיָה" - שְׁתִּים. "וּבְמוֹרָא גְּדֹל" - שְׁתִּים. "וּבְאֵתוֹת" - שְׁתִּים. "וּבְמוֹפְתִים" - שְׁתִּים. אֵלּוּ עֶשְׂרֵי מִכּוֹת שֶׁהֵבִיא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרַיִים בְּמִצְרַיִם, וְאֵלּוּ הֵן:

"וַנַּעֲצֵק אֶל יְיָ אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ" - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיְהִי בְיָמֵים הַרְבִּים הֵהֵם, וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם, וַיִּאָּנְחוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבֹדָה וַיִּזְעְקוּ, וַתַּעַל שׁוֹעַתָם אֶל הָאֱלֹהִים מִן הָעֲבֹדָה".

דָּם. צְפַרְדֵּעַ. כְּנִים. עֲרוֹב. דְּבַר. שְׁחִין. בְּרַד. אֲרָבָה. חֶשֶׁךְ. מַפֵּת בְּכוֹרוֹת. רַבִּי יְהוּדָה הָיָה נוֹתֵן בָּהֶם סִימָן: דַּצ"ף עַד"ש בְּאֵת"ב".

"וַיִּשְׁמַע יְיָ אֵת קִלְנוֹ" - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֵת נַאֲקָתָם, וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֵת בְּרִיתוֹ אֵת אֲבָרְהָם אֵת יִצְחָק וְאֵת יַעֲקֹב".

(8) בַּהֲגֹדוֹת שֶׁלָּנוּ נֹסְפוּ כַּאֲן כְּמָה דְּבָרִים: "רַבִּי יוֹסִי הַגַּלִּילִי כו' רַבִּי אֱלִיעֶזֶר כו' רַבִּי עֲקִיבָא כו' כְּמָה מַעֲלוֹת טוֹבוֹת כו' לַכֹּפֵר עַל כָּל עוֹנוֹתֵינוּ".

"וַיִּרְא אֵת עֲנָנוֹ" - זֶה פְּרִישׁוֹת דֶּרֶךְ אָרֶץ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּרְא אֱלֹהִים אֵת הַלְחִץ אֲשֶׁר מִצְרַיִם אֵת בְּרִיתוֹ וַיִּדַע אֱלֹהִים".

רַבֵּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: כָּל שְׁלֹא אָמַר שְׁלֵשָׁה דְּבָרִים אֵלּוּ בַּפֶּסַח, לֹא יֵצֵא יְדֵי חוּבָתוֹ: פֶּסַח. מִצֵּה. וּמְרוֹרִים.

"וְאֵת עַמְלָנוּ" - אֵלּוּ הַבְּנִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "כָּל הַבֵּן הַלְלוֹד הַיְאוּרָה תִשְׁלִיכֶהוּ וְכָל הַבַּת תַּחֲיוֹן".

פֶּסַח שֶׁהָיוּ אֲבוֹתֵינוּ אוֹכְלִין בְּזִמְן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קָיָם, עַל שׁוֹם מָה? עַל שׁוֹם שֶׁפֶסַח הַמִּקּוֹם עַל בְּתֵי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם. שֶׁנֶּאֱמַר: "וַאֲמַרְתֶּם זִבַּח פֶּסַח הוּא לִי אֲשֶׁר פֶּסַח עַל בְּתֵי כְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם בְּנִגְפוֹ אֵת מִצְרַיִם וְאֵת בְּתֵינוּ הַצִּיל, וַיִּקַּד הָעַם וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ".

"וְאֵת לַחֲצוֹנוֹ" - זֶה הַדַּחֲק, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וְגַם רָאִיתִי אֵת הַלְחִץ אֲשֶׁר מִצְרַיִם לַחֲצִים אֹתָם".

מִצֵּה זֶה שֶׁאֵנוּ אוֹכְלִין, עַל שׁוֹם מָה? עַל שׁוֹם שְׁלֹא הִסְפִּיק בְּצַקָּם שֶׁל אֲבוֹתֵינוּ לְהַחֲמִיץ עַד שֶׁנִּגְלָה עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְגַאֲלָם מִיַּד. שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיֹּאפּוּ אֵת הַבֶּצֶק אֲשֶׁר הוֹצִיאֻ מִמִּצְרַיִם עֲגַת מִצּוֹת כִּי לֹא חָמָץ, כִּי גִרְשׁוּ מִמִּצְרַיִם לֹא יָכְלוּ לְהַתְּמַהֵמָה וְגַם צָדָה לֹא עָשׂוּ לָהֶם".

"וַיּוֹצֵאנוּ יְיָ מִמִּצְרַיִם" - לֹא עַל יְדֵי מִלְאָךְ, וְלֹא עַל יְדֵי שְׂרָף, וְלֹא עַל יְדֵי שְׁלִיחַ, אֲלֵא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכַבּוּדוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר: "וַעֲבַרְתִּי בְּאָרֶץ מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה, וְהַבִּיתִי כָּל בְּכוֹר בְּאָרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד בְּהֵמָה, וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים, אֲנִי יְיָ".

מְרוֹרִים אֵלּוּ שֶׁאֵנוּ אוֹכְלִים, עַל שׁוֹם מָה? עַל שׁוֹם שֶׁמְרוֹרוּ הַמִּצְרַיִים אֵת חַיֵּי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם. שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּמְרְרוּ אֵת חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה, בַּחֲמֹר וּבְלִבָּנִים, וּבְכָל עֲבֹדָה בְּשֹׁדָה, אֵת כָּל עֲבָדְתָם אֲשֶׁר עָבְדוּ בָהֶם בְּפָרֹךְ".

(7) בַּהֲגֹדוֹת שֶׁלָּנוּ נֹסֵף: "וַעֲבַרְתִּי בְּאָרֶץ מִצְרַיִם כו' וְלֹא מִלֶּאךְ כו' וְלֹא שֶׁרָף כו' וְלֹא אַחֵר".

"בְּיַד חֲזָקָה" - זֶה הַדְּבַר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "הִנֵּה יָד יְיָ הוֹיָה בְּמִקְנֶךָ אֲשֶׁר בְּשֹׁדָה, בְּסוֹסִים בְּחִמּוֹרִים בְּגַמְלִים בְּפָקָר וּבְצֹאן, דְּבַר כְּבֹד מְאֹד".

וּבְכָל הַדָּר וְדוֹר חַיֵּב אָדָם לְרְאוֹת עֲצֻמוֹ פְּאֵלוֹ הוּא

"וּבְזֵרַע נְטוּיָה" - זֶה הַחֲרֹב, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וַחֲרַבּוּ שְׁלוֹפָה בְּיַדוֹ נְטוּיָה עַל יְרוּשָׁלַיִם".

"וּבְמִרְא גְּדֹל" - זֶה גְלוּי שְׁכִינָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "אוֹ הַנֶּסֶף אֱלֹהִים לְבֹא לְקַחַת לוֹ גּוֹי מִקְרֹב גּוֹי, בְּמִסּוֹת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פֶּרֶק רֵאשׁוֹן

1) ביאר רבינו מצות התקיעה והשופר, מאי זה מין הוא, ואי זה שופר כשר, ואי זה שופר פסול. ואם מחללין עליו י"ט, וכל דיני הכשר השופר ושיעורו ומקום התקיעה.

א. מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה לְשִׁמְעַ? תְּרוּעַת הַשּׁוֹפָר? בְּרֵאש־הַשָּׁנָה, שְׁנֵאמַר: "יּוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם". וְשׁוֹפָר שֶׁתּוֹקְעִין בוֹ - בֵּין בְּרֵאש־הַשָּׁנָה, בֵּין בְּיוֹבֵל? - הוּא קָרָן הַכִּפְשִׁים הַכְּפוּף? וְכָל הַשּׁוֹפְרוֹת פְּסוּלִין? חוּץ מִקָּרָן הַכִּפְשִׁי? וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא נִתְפָּרֵשׁ בַּתּוֹרָה תְּרוּעָה בְּשׁוֹפָר בְּרֵאש־הַשָּׁנָה? - הֲרֵי הוּא אוֹמֵר בְּיוֹבֵל: "וַהֲעֵבַרְתָּ שׁוֹפָר וְכוּ'", "תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר". וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה? לְמַדּוּ: מֵהַ תְּרוּעַת יוֹבֵל בְּשׁוֹפָר, אֶף תְּרוּעַת רֵאש־הַשָּׁנָה בְּשׁוֹפָר?

2) עיקר המצוה היא השמיעה ולא התקיעה, ולכן מברכין לשמוע קול שופר ולא לתקוע בשופר, ואם תקע ולא שמע קול השופר - לא יצא (להלן הלכה ח). וראה ב'תשובות רבינו' בסוף הספר. (3) כלשון הכתוב (במדבר כט, א): "יום תרועה יהיה לכם". ובהל' שמיטה ויובל (פ"י ה"י) בתקיעת היובל, כתב רבינו שמצוה לתקוע (ועיין כסף-משנה). (4) ביום הכיפורים של יובל, היא שנת החמישים. וראה בהל' שמיטה ויובל (פ"י ה"ח) שאחר שגלינו מארצנו, בטל דין היובל עד שיתקבצו הגליות. (5) ראש השנה כו, א. סתם קרן של כבשים הוא כפוף (בית יוסף), ואמר רבי אבהו (ר"ה טז): "למה תוקעין בשופר של איל? אמר הקב"ה תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם עקידתו של יצחק, ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני". (6) סובר רבינו, שמה שאמר רבי לוי (שם כו): מצוה של ראש השנה בכפופין, כלומר של אילים או כבשים כפופים, הכוונה ששופרות אחרים פסולים. ודעת הראב"ד ושאר הראשונים, שאין זה אלא למצוה מן המוכחר, אבל בדיעבד כשר אפילו ממנינים אחרים. (7) הכפוף. כמו שכתב למעלה ('בית יוסף'). (8) שכתוב "יום תרועה" (במדבר שם), אבל עדיין לא שמענו במה יתקע אם בשופר או בשאר דברים. (9) הלכה למשה מסיני. (10) ראש השנה לג, ב.

ב. בַּמִּקְדָּשׁ הָיוּ תּוֹקְעִין בְּרֵאש־הַשָּׁנָה בְּשׁוֹפָר אֶחָד, וּשְׁתֵּי חֲצוֹצְרוֹת מִן הַצְּדִיִּין? הַשּׁוֹפָר מֵאַרְיֵף? וְהַחֲצוֹצְרוֹת מִקְצָרוֹת, שְׁמֵצוֹת הַיּוֹם בְּשׁוֹפָר? וְלִמָּה תּוֹקְעִין עִמּוֹ בַּחֲצוֹצְרוֹת? מִשּׁוּם שְׁנֵאמַר: "בַּחֲצוֹצְרוֹת וְקוֹל שׁוֹפָר הָרִיעוּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ ה'". אֲבָל בְּשֶׁאֵר מְקוֹמוֹת אֵין תּוֹקְעִין בְּרֵאש־הַשָּׁנָה, אֲלֵא בְּשׁוֹפָר בְּלִבְדָּ?.

11) משנה, שם כו, ב. שני אנשים היו תוקעין בחצוצרות בשעת התקיעה בשופר. 12) אחרי שגמרו לתקוע בחצוצרות, ממשיך עוד השופר לתקוע. 13) ולכן מסיימין במצות היום. 14) ראש השנה כז, א. כתוב: "בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה' (תהלים צח, ו) - אימתי יריעו בשופר וחצוצרות ביחד - לפני ה', ו"לפני" משמע

יָצָא מִמִּצְרַיִם? שֶׁלֹּא אֶת אֲבוֹתֵינוּ בְּלִבְדָּ גָּאֵל, אֲלֵא אֶף אוֹתָנוּ גָּאֵל. שְׁנֵאמַר: "וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם, לְמַעַן הִבִּיא אֹתָנוּ לְתֵת לָנוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְתָּינוּ".

9) בהגדות שלפנינו נוסף כאן: "שנאמר והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים" וכ"ה במשנה (מסכת פסחים דף קט"ז עמוד ב').

לְפִיכָף אָנוּ חֲזָקִים לְהוֹדוֹת לְהִלָּל לְשִׁבַּח לְפָאֵר לְרוֹמֵם לְגַדֵּל וְלְהַדְרִי וְלְנַצַּח לְמִי שֶׁעָשָׂה לָנוּ וְלְאַבְתָּינוּ אֶת כָּל הַנְּסִים הָאֵלֹהִים. וְהוֹצִיאָנוּ מֵעַבְדוֹת לְחֵירוֹת, וּמִשְׁעַבּוּד לְגֵאֻלָּה, וּמִיַּגוֹן לְשִׁמְחָה, וּמֵאֲבָל לְיוֹם טוֹב, וּמֵאֲפֵלָה לְאוֹר גְּדוֹל, וְנֵאמַר לְפָנָיו הִלְלוּהָ.

הִלְלוּהָ הִלְלוּ עַבְדֵי יְיָ הִלְלוּ אֶת שֵׁם יְיָ. יְהִי שֵׁם יְיָ מְבָרָךְ וְכוּ', עַד "חֲלָמִישׁ לְמַעְיָנוּ מֵיּוֹם".

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר גָּאֲלָנוּ וְגָאֵל אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם, וְהִגִּיעָנוּ הַלִּילָה הַזֶּה לְאַכֵּל בּוֹ מִצֵּה וּמְרוֹרִים. כֵּן יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְגִיעָנוּ לְמוֹעֲדִים וְלְרַגְלִים אַחֲרִים הַבָּאִים לְקִרְאָתָנוּ לְשִׁלוֹם, שְׂמֵחִים בְּכַנְיָן עִירָף וְשָׂשִׁים בְּעִבּוּדְתָךְ. וְנֵאכֵל שֵׁם מִן הַזְּבָחִים וּמִן הַפְּסָחִים שְׂיִגִיעַ דָּמָם עַל קִיר מִזְבַּחֲךָ לְרִצּוֹן, וְנוֹדֶה לָךְ שִׁיר חֲדָשׁ עַל גְּאֻלָּתָנוּ וְעַל פְּדוּת נַפְשָׁנוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ גָּאֵל יִשְׂרָאֵל:

פְּסָדֵר שְׂמֵכֵרִין וְקוֹרְאִים הַהֲגָדָה בְּלִיל יוֹם טוֹב רֵאשׁוֹן שֶׁל פְּסָח, כֵּף מְבָרְכִים וְקוֹרְאִים בְּלִיל הַשְּׁנִי שֶׁל גְּלוּת. וְכֵן חֲזָקִין בְּלִיל הַשְּׁנִי פְּאַרְבַּעָה כּוֹסוֹת וּבִשְׂאֵר הַדְּבָרִים שֶׁנַּעֲשׂוּ בְּלִילָה הָרֵאשׁוֹן.

סְלִיק נִסַּח הַהֲגָדָה.

סְלִיקוּ לְהוֹ הַלְכוֹת סֵדֵר הַפְּסָח וְדִין חֲמִין וּמִצֵּה בְּסִיעָתָא דְשְׂמֵיָא.

~ יוֹם שִׁישִׁי כ"א תִּשְׂרִי ~

הַלְכוֹת שׁוֹפָר וְסִכָּה וְלוּלָב

יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁלֹשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה. וְזוֹהוּ פְּרָטָן: א) לְשִׁמְעַ קוֹל שׁוֹפָר בְּאֶחָד בְּתִשְׂרִי. ב) לֵישֵׁב בְּסִכָּה כָּל שְׁבַעַת יְמֵי הַחֹג. ג) לְטַל לוּלָב בַּמִּקְדָּשׁ כָּל שְׁבַעַת יְמֵי הַחֹג.

וּבְאוֹר מִצְוֹת אֵלֹה בְּפָרְקִים אֵלֹה:

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הנאת הגוף בשעה שתוקעים (עיי'ן שו"ע או"ח סי' תקפו ס"ה), ולפיכך אסר רבינו לתקוע בשופר של עבודה-זרה ובשופר של עולה. [וברמב"ם דפוס רומי (רמ) כתוב: "המודר הנייה מחבירו, מותר לתקוע לו תקיעה של מצוה". ולפי"ז יתכן שבנוסחא שהביא 'מעשה רוקח', צ"ל: "המודר הנייה משופר, מותר לתקוע [בו] תקיעה של מצוה. וכן המודר הנייה מחבירו מותר לתקוע] לו תקיעה של מצוה", וכמו שמפורש בר"ה כח. (ועיי'ן כסף-משנה שהעיר על השמטת הרמב"ם בבא אחת. ולפי הני"ל אתי שפיר). ונשמט בטעות הדומות "מותר לתקוע" - "מותר לתקוע". ולפי זה, מותר גם למודר עצמו לתקוע בשופר, ואין חוששים להנאת הגוף מן התקיעות. וצריך לומר כמו שכתב 'המאירי' בחיבור התשובה עמוד 332 לחלק בין נדר לע"ז והקדש: "שאי'ן מחמירין בנדר כמו שאנו מחמירין בע"ז והקדש, שאע"פ שאנו דנין התרה מטעם מצוות לאו ליהנות ניתנו, אין מתירין אותו לכתחילה, שחומרת הקדש וע"ז היא שהביאתנו לכך, אבל בענין הדרת הנאה - מותר אף לכתחילה - שאין בתקיעתנו הנאת הגוף".]

ד. שופר של ראש-השנה, אין מחללין עליו את יום-טוב, וְאִפְלוּ בְדָבָר שֶׁהוּא מְשׁוּם שְׁבוּתָא³¹. פִּצְדָּה? הִיא הַשּׁוֹפָר בְּרֹאשׁ הָאֵילָן אוּ מֵעֵבֶר הַנֶּהָר, וְאֵין לוֹ שׁוֹפָר אֲלֵא הוּא - אֵינּוּ עוֹלָה בְּאֵילָן³² וְאֵינוּ שֵׁט עַל-פְּנֵי הַמַּיִם³³ כְּדִי לְהִבְיֹאוֹ, וְאֵין צָרִיךְ לִזְמַר שְׁאֵין חוֹתְכִין אוֹתוֹ אוּ עוֹשִׂין בוֹ מְלֶאכֶה, מִפְּנֵי שֶׁתְּקִיעַת שׁוֹפָר מְצוּת עֲשֵׂה, וְיוֹם-טוֹב - עֲשֵׂה וְלֹא-תַעֲשֶׂה³⁴, וְאֵין עֲשֵׂה דוּחָה לֹא-תַעֲשֶׂה וְעֲשֵׂה. מִתֵּר לְתַן כְּתוּכֵי מַיִם אוּ יַיִן אוּ חֶמֶץ בְּיוֹם-טוֹב, כְּדִי לְצַחֲצְחוֹ³⁵. וְלֹא יִתֵּן לְתוּכֵי מֵי-רְגָלִים לְעוֹלָם³⁶, מִפְּנֵי הַכְּבוֹד, שֶׁלֹּא יִהְיֶה מְצוּת בְּזוּיוֹת עָלָיו.

31) ראש השנה לב, ב. לשון שבת ונופש. ראה פכ"א מהל' שבת ה"א. 32) שמא יקצוץ ענף (הל' שבת שם, ה"ו). 33) שמא יתקן כלי שיט (שם פכ"ג ה"ה). 34) "שבתות" שנאמר ביום-טוב הוא מצות-עשה, ו"כל מלאכה לא תעשו" זהו לא-תעשה (למעלה פ"א מהלכות יו"ט ה"ב). 35) ואין זה כמתקן כלי ביום-טוב שאסור (למעלה פ"ד מהלש יו"ט ה"ה). 36) אף-על-פי שתשישי מצוה, לאחר זמן המצוה, נורקין (מגילה כו:); - תשישי מגונה אסור (אדר"ת).

ה. שְׁעוֹר הַשּׁוֹפָר - כְּדִי שְׁאִיחֲזוּנוּ³⁷ בְּיָדוֹ, וְיִרְאֶה לְכָאן וְלְכָאן. נִסְדָּק לְאֶרְפוּ³⁸ - פְּסוּל; לְרִחְבוֹ - אִם נִשְׁתַּיֵּר בוֹ בְּשַׁעוֹר³⁹, פְּשָׁר, וּכְאֵלוֹ נִכְרַת מְקוֹם הַסְּדָק. נִקְבַּ - אִם סִתְּמוּ⁴⁰ שְׁלֹא בְּמִינוֹ⁴¹, פְּסוּל⁴². סִתְּמוּ בְּמִינוֹ - אִם נִשְׁתַּיֵּר רַבּוֹ שְׁלֹם⁴³, וְלֹא עִכְבוּ הַנְּקָבִים שְׁנִסְתְּמוּ⁴⁴ אֶת הַתְּקִיעָה, הֲרִי זֶה פְּשָׁר. קְדַח⁴⁵ בְּזָכְרוֹת⁴⁶ - פְּשָׁר, שְׁמִין בְּמִינוֹ אֵינוֹ חוֹצֵץ⁴⁷. דִּבְק שְׁבָרֵי שׁוֹפְרוֹת עַד שֶׁהִשְׁלִימוּ לְאֶחָד⁴⁸ - פְּסוּל.

37) אדם בינוני, ושיעורו טפח (גדה כו). 38) ראש השנה כז, ב. כולו או רובו (מגיד-משנה). ודוקא אם נסדק מעבר

שהשכינה שרויה שם ומריעים לפניה כביכול, כמו 'ודוד מכרכר לפני ה' (שמואל-ב ו, יד) שהיה הארון מהלך אתם.

ג. שׁוֹפָר שֶׁל עֶפְרוֹם¹⁵, אֵין תּוֹקְעִין בוֹ לְכַתְּחִלָּה¹⁶. וְאִם תִּקַּע - יִצָּא¹⁷. וְשֶׁל עֵיר הַנְּדָחַת¹⁸ - אִם תִּקַּע בוֹ, לֹא יִצָּא¹⁹. שׁוֹפָר הַגְּזוּל שֶׁתִּקַּע בוֹ - יִצָּא, שְׁאֵין הַמְצוּהָ אֲלֵא בְּשִׁמְיעַת הַקּוֹל²⁰, אֶף-עַל-פִּי שְׁלֹא נִגַּע בוֹ²¹ וְלֹא הִגְבִּיהוּ הַשּׁוֹמְעִים²² - יִצָּא, וְאֵין בְּקוֹל דִּין גְּזוּל²³. וְכֵן שׁוֹפָר שֶׁל עוֹלָה²⁴, לֹא יִתְקַע בוֹ²⁵; וְאִם תִּקַּע - יִצָּא, שְׁאֵין בְּקוֹל דִּין מְעִילָה²⁶. וְאִם תֹּאמַר: וְהִלּוּא נִהְיֶה בְּשִׁמְיעַת הַקּוֹל? ²⁷ מְצוּת לֹא לְהִנּוּת נִתְּנוּ²⁸. לְפִיכָף הַמְדָר הַנִּהְיָ מִשׁוֹפָר²⁹, מִתֵּר לְתַקֵּעַ בוֹ³⁰ תְּקִיעָה שֶׁל מְצוּהָ.

15) ראש השנה כח, א. שהשתחוה הגוי לשופר ועשהו אליל או שתקע בו לעבודה-זרה, שכל אלו אפשר לבטלם (ראה להלן הערה טז). אבל שופר מקרן של בהמה שהקריבוה לעבודה-זרה, אין לו ביטול (מגיד-משנה). 16) שהתוקע בשופר יש לו הנאת הגוף מן התקיעות, וראה להלן הערה כט. 17) מפני ש"מצוות לאו ליהנות ניתנו", שההנאה ממה שקיים המצוה - אין זו הנאה (ר"ה כח). וראה להלן הערה כז. וכל זה דוקא בעבודה-זרה של גוי שאפשר לבטלה (הלכות ע"ז פ"ח ה"ח), אבל עבודה-זרה של ישראל שאין אפשרות לבטלה (שם ה"ט) ועומדת להשרף, הרי היא כאילו כבר נשרפה. ועל אחת-כמה-יכמה שאין שיעורו (להלן הלכה ה) שלם, שההי הוא כאילו אינו בעולם, ולפיכך אם תקע בו לא יצא (ע"י מגיד-משנה). 18) שנחבאר דינה בהלכות ע"ז (פ"ה ה"ו) שממונה לשריפה עומד, והרי זה כשרוף ואיננו. 19) הרא"ש (פ"ג דר"ה ס"ט) בשם ה"ירושלמי" (סוכה פ"ג ה"א). 20) ראה למעלה הלכה א. 21) ולפי זה, אם הרחיק את השופר מפיו ותקע בו - יצא, ושלא כדעת הרמב"ן שהביא המגיד-משנה להלן הלכה ו'. 22) ואף-על-פי שהתוקע הגביהו, מכיון שהשומע יוצא - יצא גם התוקע (מגיד-משנה). 23) שהקול אין בו ממש (כסף-משנה בשם 'רבינו מנחם'). ומקור הדברים ב'ירושלמי' שם. וראה בראב"ד. 24) ראש השנה כח, א. קרבן עולה שכולו כליל על המזבח. והוא-הדין לשופר של שלמים. 25) לכתחילה, שהרי הוא נהנה. ואע"פ שמצוות לאו ליהנות ניתנו - יש אנשים שנהנים מהתקיעות, וראה להלן הערה כט. 26) אשם מעילות שחייב להביא כל הנהנה מקדשי ה' (ויקרא ה, טו), וקול שאין בו ממש אין בו קרבן מעילה. וכן כתב רבינו בפ"ה מהל' מעילה ה"טז: "קול ומראה וריח של הקדש, לא נהנין ולא מועלין". 27) שאף-על-פי שאין בזה קרבן מעילה - הרי איסור הנאה יש, כמו שכתב רבינו בפ"ה מהל' מעילה ה"טז (וראה בלחם-משנה). 28) לא ניתנו לישראל להיות קיומם להם הנאה אלא לעול על צואריהם ניתנו (רש"י בר"ה שם), ואין זו הנאה גמורה. 29) כגון שאמר: הנאת השופר אסורה עלי. 30) בנוסח אחר: "לתקוע לו" (מעשה רוקח). וכ"ה בגמרא ר"ה כח. לפי כת"י ב בדק"ס וכ"ה בר"ף. ולפי זה, דוקא אחר תוקע לו אבל הוא עצמו לא יתקע, שהרבה בני אדם יש להם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לעבר (משנה ברורה). (39) כשיעור תקיעה לצד הפה (כסף-משנה). ואותו העודף אין לחשוב כמו הוספה שפוסלת (להלן ה"ו) – מכיון שלא נפרד ממנו מעולם (כל בו' וריטב"א). (40) ואם לא סתמו כלל, כשר לדעת ה'ירושלמי'. (41) במין דבק שאינו עשוי מקרן של בעלי חיים. (42) שאינו קול שופר אלא קול שופר דובר אחר. (43) שנשתייר רוב אורך השופר שלא ניקב, בין שהשופר גדול או קטן, שכל שלא נשתייר רובו, הרי הוא כאילו דבק שברי שופרות, שהנקב מחשב השופר כאילו שבור, ואפילו יש שיעור שופר מן הנקב, פסול. אבל אם נשתייר רובו, ורובו ככולו – וכאילו לא נקב, ואז אפילו לא נשתייר שיעור שופר עד הנחת הפה – כשר (ב"ח). (44) כלומר, שלאחרי הסתימה לא נשתנה קולו, אף-על-פי שלפני הסתימה נשתנה קולו (כסף-משנה). ויש מפרשים, שגם באופן שנשתנה קולו לפני הסתימה – הוא פסול (הגהות מיימוניות' ו'רבינו מנוח', ועיין מגיד-משנה). היוצא מדברי רבינו, שאין השופר כשר אלא בהצטרף שלשה תנאים: א' שתהי' הסתימה ממין הקרן. ב' שישתייר רוב השופר שלא ניקב. ג' שלא ישתנה הקול אחר הסתימה (ולדעת אחרים גם לפני הסתימה) מכפי שהיה קודם. (45) עשה חור. (46) כשהקרן מחובר בבהמה בולט עצם מן הראש ונכנס לתוכו, ומוציאין אותו מתוכו, וזה לא הוציאו אלא ניקב את הזכרות (רש"י בר"ה כז:). (47) שם, בגמרא. ואין זה כנתן שופר בתוך שופר (להלן הלכה ז) כיון שהוא בתוכו מתחילת ברייתו (משנה ברורה). (48) אף-על-פי שאין בכל אחד מהשברים שיעור שופר, והיה מקום לטעות ולומר שאין כאן משום "שופר אחד אמר רחמנא, ולא שנים ושלשה שופרות" – קא-משמע-לן שגם זה פסול (ריטב"א, ועיין כסף-משנה).

ז. הִיָּה אֲרֹךְ וְקָצָרוֹ - פֶּשֶׁר⁵⁶. גִּרְדוּ⁵⁷, בֵּין מִבְּפָנִים בֵּין מִבְּחוּץ, אֶפְלוּ הַעֲמִידוֹ עַל גְּלִדָּה⁵⁸ - פֶּשֶׁר. הִיָּה קוֹלוֹ עֵב אוֹ דָּק אוֹ צְרוּד⁵⁹ - פֶּשֶׁר, שְׁפָל הַקּוֹלוֹת פֶּשֶׁרִין בְּשׁוֹפֵר.

56) ראש השנה כז, ב. השמיענו בזה שלא נאמר שמכיון שקצרו אינו דרך העברתו ('תוספות' שם). או שהמדובר באופן שהיה בו פסול כגון שנסדק וקצרו, שעל-ידי-זה הוא חוזר לכשרותו ('רבינו מנוח' וכסף-משנה). (57) שעשה דק ע"י הגרידה. (58) השופר מורכב משכבות דקות, והשאירו בו רק שכבה דקה אחת, ובכל זאת כשר ואפילו נשתנה קולו מכמות שהיה, כיון שאין השינוי בו מחמת דבר אחר אלא מצד עצמו של שופר – שכל הקולות כשרים בשופר (ריטב"א). (59) יבש. כי דרך השופרות שמתחממים ומתייבשים מחמת התקיעה ואין קולו צלול וצריך ללחלו בו במים (כסף-משנה).

ח. הַתּוֹקֵעַ בְּתוֹף הַבּוֹר⁶⁰ או בְּתוֹף הַמְּעָרָה - אוֹתָן הַעוֹמְדִים בְּתוֹף הַבּוֹר וְהַמְּעָרָה, יִצְאוּ⁶¹; וְהַעוֹמְדִים בְּחוּץ: אִם קוֹל שׁוֹפֵר שָׁמְעוּ - יִצְאוּ; וְאִם קוֹל הַבְּרָה⁶² שָׁמְעוּ - לֹא יִצְאוּ. וְכֵן הַתּוֹקֵעַ לְתוֹף חֲבִית⁶³ גְּדוֹלָה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ - אִם קוֹל שׁוֹפֵר שָׁמְעוּ, יִצְאוּ; וְאִם קוֹל הַבְּרָה שָׁמְעוּ, לֹא יִצְאוּ.

60) משנה, ראש השנה כז, ב. וכתב רבינו האי גאון ז"ל, שהדברים הללו היו צריכים להם בימי השמד, שהיו מתייראים מהגוים לתקוע בגלוי. (61) שבתוך הבור לא נשמע בת-קול אלא קול שופר גרידא. (62) שעם קול השופר שמעו בסוף קול הברה – לא יצאו, שהרי קול פסול מעורב עם קול השופר (רש"י). (63) למעלה כתב "בתוך הבור", כלומר, שעומד בתוך הבור. אבל כאן בחבית שאין דרך להכנס בתוכה, כתב "לתוך חבית", כלומר שעומד מחוצה לה ותוקע אל תוכה (כסף-משנה).

~ שבת קודש כ"ב תשרי ~

פֶּרֶק שְׁנַיִם

1) ביאר בו רבינו מי הם המחוייבים לשמוע קול שופר, ומי הם הפטורים. ואם צריך כוונת התוקע. ואם תוקעים בשבת גם כן. ופרטי דברים אלו בארוכה.

א. הַפֶּל חֲבִיזִין² לְשִׁמְעַ קוֹל שׁוֹפֵר: פְּהִינִים, לְוִיִּים³, וְיִשְׂרָאֵלִים, וְגֵרִים, וְעֶבְדִים⁴ מְשֻׁחָרִים. אֲבָל נָשִׁים

ו. הוֹסִיף עָלָיו פֶּל־שֶׁהוּא, בֵּין בְּמִינוֹ בֵּין שְׁלֹא בְּמִינוֹ - פְּסוּל⁴⁹. צָפְהוּ זֶהב מִבְּפָנִים⁵⁰ או בְּמִקוֹם הַנְּחַת פְּהוֹ⁵¹ - פְּסוּל. צָפְהוּ מִבְּחוּץ: אִם נִשְׁתַּנָּה קוֹלוֹ מִמְּמוֹת שְׁהִיָּה - פְּסוּל⁵²; וְאִם לֹא נִשְׁתַּנָּה - פֶּשֶׁר. נִתֵּן שׁוֹפֵר בְּתוֹף שׁוֹפֵר: אִם קוֹל פְּנִימִי שָׁמְעוּ⁵³ - יִצְאוּ; וְאִם קוֹל חִיצוֹן שָׁמְעוּ⁵⁴ - לֹא יִצְאוּ. הֲרַחֵב אֶת הַקָּצֵר וְקָצֵר אֶת הֲרַחֵב - פְּסוּל⁵⁵.

49) שהם כשני שופרות (ר"ה כז: ורא"ש שם ס"ד). 50) שקול השופר יוצא מהזהב ולא מהשופר. (51) שיש הפסק בין פה לשופר [אולם אם הרחיק השופר מפיו ותקע בו – כשר. ראה למעלה הערה כ, ועיין מגיד-משנה כאן]. 52) שגם הציפוי הוא גורם בקול, ואין זה קול שופר. וכתב הרמב"ם: לפיכך אלו שמציירים צורות לנאותו, לא יפה הם עושים, שהרי נשתנה קולו מחמת אותם ציורים, ואע"פ שאין כולו מצופה במיני הציורים, לפעמים קולו משתנה בהם. ודוקא בציורים עם צבע, אבל סתם חקיקת צורות – מותר (ב"י). (53) כגון שהפנימי עודף על החיצוני משני צדדיו, ונתן הפנימי בפיו ותקע בו – כשר. ודוקא אם לא נשתנה קולו במה שהוא נתון בתיק החיצוני, שאם נשתנה – נמצא שהקול בא מכת שני שופרות (ב"י). (54) כגון

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בלא כוונה - יצא ידי חובתו. ועיי"ש. (16) ראש השנה כח, ב.

וְעִבְדִים⁵ וְקִטְנִים - פְּטוּרִין. מִי שֶׁחָצְיוֹ עֲבָד וְחָצְיוֹ בֶן-חֹרִין, וְטַמְטוּם⁶ וְאַנְדְּרוּגִינוּס⁷ - חִיבִין⁸.

ה. מִי שֶׁתַּקַּע¹⁷, וְנִתְפָּן לְהוֹצִיא כָּל הַשּׁוֹמֵעַ תְּקִיעָתוֹ, וְשָׁמַע הַשּׁוֹמֵעַ וְנִתְפָּן לְצֵאת יְדֵי חוֹבָתוֹ, אֶף-עַל-פִּי שֶׁאֵין הַתּוֹקֵעַ מִתְפָּן לְזֶה פְּלוֹנִי שֶׁשָּׁמַע תְּקִיעָתוֹ, וְאֵינוֹ יוֹדְעוֹ - יָצָא, שֶׁהָרִי נִתְפָּן לְכָל מִי שֶׁשָּׁמְעֵנּוּ. לְפִיכָּךְ, מִי שֶׁהָיָה מְהֻלָּךְ בְּדַרְךָ אוֹ יוֹשֵׁב בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, וְשָׁמַע הַתְּקִיעוֹת מִשְׁלִיחַ-צְבוּר - יָצָא, אִם נִתְפָּן לְצֵאת; שֶׁהָרִי שְׁלִיחַ-צְבוּר מִתְפָּן לְהוֹצִיא אֶת הַרְבִּים יְדֵי חוֹבָתָן.

(17) משנה, שם, כז, ב. ושם בגמרא (כט). פירשו משום ששליח ציבור מכוין להוציא כל שומעיו בכל מקום שהם.

ו. יום-טוב¹⁸ שֶׁל ראש-השנה שָׁחַל לְהִיטֵב בְּשַׁבַּת - אֵין תּוֹקְעִין בְּשׁוֹפָר בְּכָל מְקוֹם; אֶף-עַל-פִּי שֶׁהַתְּקִיעָה מְשׁוּם שְׁבוּת¹⁹, וּמִן הַדִּין הִיא שֶׁתּוֹקְעִין - יְבוֹא עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה וְיִדְחָה שְׁבוּת שֶׁל דְּבָרֵיהֶם. וְלָמָּה אֵין תּוֹקְעִין? גְּזָרָה שְׁמָא יִטְלֹנוּ בְּיָדוֹ וְיִוִּלְכְּנוּ לְמִי שֶׁיִּתְקַע לוֹ, וְיַעֲבִירֵנוּ אַרְבַּע אַמּוֹת בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים²⁰, אוֹ יוֹצִיאֵנוּ מִרִּשׁוֹת לְרִשׁוֹת²¹, וְיְבוֹא לְיַדֵּי אַסּוּר סְקִילָה; שֶׁהַפֶּל חִיבִים בְּתַקִּיעָה, וְאֵין הַפֶּל בְּקִיאִין לְתַקַּע.

(18) משנה, שם כט, ב. (19) שמא יתקן כלי שיר (פכ"ג מהל' שבת ה"ד). (20) ואלמלא חשש זה, היה מותר לתקוע, ולא גזרו שמא יתקן כלי שיר, שאף בזה חייב סקילה שהרי הוא בכלל "מכה בפטיש" (רמב"ם הלכות שבת שם) - מפני ששבות זה נוהג גם ביום-טוב, שהרי גם בו אסור לתקן כלי, ונמצא שבטלה מצות תקיעה בראש השנה (לחם-משנה). (21) מרשות היחיד לרשות הרבים, בגמרא (שם) לא נזכר אלא שמא יעבירו ארבע אמות ברשות הרבים, וב'תוספות' שם העירו, למה לא הזכירו גם שמא יוציאנו מרשות היחיד לרשות הרבים, עיי"ש. וכיום כיפור של יובל לא גזרו חכמים בזה, אף-על-פי שגם ביום כיפור ישנו איסור הוצאה כמו בשבת (ראה בפ"א משביתת עשור ה"ב) - שאם כן תבטל מצוה זו, אבל בראש השנה תתקיים המצוה ביום-טוב שחל ביום חול (טורי אבן).

ז. הַתִּינוּקוֹת²² שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ לְחַנוּף²³, אֵין מְעַפְּבִין אוֹתָן מִלְתַּקַּע בְּשַׁבַּת שֶׁאֵינָה יוֹם-טוֹב שֶׁל ראש-השנה²⁴, כְּדִי שֶׁיִּלְמְדוּ. וּמִתָּר לְגַדּוֹל שֶׁיִּתְעַסֵּק עִמָּהֶן²⁵ כְּדִי לְלַמֵּן בְּיוֹם-טוֹב²⁶ - בֵּין קָטָן שֶׁהִגִּיעַ לְחַנוּף, בֵּין קָטָן שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְחַנוּף; שֶׁהַתְּקִיעָה אֵינָה אֶסְרָה אֲלֵא מְשׁוּם שְׁבוּת.

(22) משנה, שם לב, ב. (23) תינוק בן שש ושבע, שיוודע מה היא תקיעת שופר - הוא "קטן שהגיע לחינוך". ולפני הגיל הזה, שוודאי אינו יודע, הוא בכלל "קטן שלא הגיע לחינוך", ועיין בפירוש 'רבינו מנוח'. ודעת רבינו

(2) ראש השנה כט, א. (3) חידוש הוא בכהנים ולויים, לפי שכל עצמן של תקיעות בראש השנה אנו למידים מיובל, וכהנים ולויים אינם בדיני יובל שבקרקעות, שהרי שנינו "כהנים ולויים מוכרים וגואלים בין לפני היובל בין לאחר היובל", והיה מקום לטעות שאינם גם במצות תקיעות דראש-השנה (גמרא, שם). (4) ש"מצוות-עשה שהזמן גרמן" (=מצוות התלויות בזמן ידוע) נשים פטורות מהן, ועבדים אינם חייבים במצוות אלא כנשים. (5) עבד כנעני של שני שותפין ששחרר אחד את חלקו, והשני לא שחרר, ונמצא שחלקו המשוחרר הוא בן חורין כישראל וחייב במצות שופר, והחלק השני פטור. (6) אדם שעור מכסה את אבר המין שלו, ואין ידוע אם הוא זכר או נקבה. (7) זה שיש לו שני אברי המין, גם של זכר וגם של נקבה. (8) הטומטום והאנדרווגינוס מחמת ספק איש, וחצי עבד מחמת צד חירות שבו.

ב. כָּל מִי שֶׁאֵינוֹ חִיב בְּדַבָּר, אֵינוֹ מוֹצִיא אֶת הַחֵיב יְדֵי חוֹבָתוֹ⁹. לְפִיכָּךְ אִשָּׁה אוֹ קָטָן שֶׁתַּקְעוּ בְּשׁוֹפָר - הַשּׁוֹמֵעַ מִהֵן לֹא יָצָא. אַנְדְּרוּגִינוּס¹⁰ מוֹצִיא אֶת מִינוֹ, וְאֵינוֹ מוֹצִיא אֶת שֶׁאֵינוֹ מִינוֹ¹¹. טַמְטוּם אֵינוֹ מוֹצִיא, לֹא אֶת מִינוֹ¹² וְלֹא שֶׁאֵינוֹ מִינוֹ¹³; שֶׁהַטַּמְטוּם שֶׁנִּקְרַע, אֶפְשָׁר שֶׁיִּמְצָא זָכָר וְאֶפְשָׁר שֶׁיִּמְצָא נִקְבָּה.

(9) משנה, ראש השנה כט, א. אבל אם הוא מחוייב אלא שיצא ידי חובת המצוה, יכול להוציא חבירו, ואפילו לברך בשבילו, מפני שכל ישראל ערבים זה לזה, וכל זמן שלא יצא חבירו - כאילו לא יצא הוא ('רבינו מנוח'). (10) שכל מין האנדרווגינוס אחד הוא, אם זה זכר גם זה זכר, ואם זו נקבה גם זו כמותה. (11) זכר. שמא הוא בכלל נקבה שהתורה פטרה. (12) טומטום כמותה, שמא הוא נקבה והשני זכר. (13) זכר.

ג. וְכֵן מִי שֶׁחָצְיוֹ עֲבָד וְחָצְיוֹ בֶן-חֹרִין - אֵינוֹ מוֹצִיא אֶפְלוֹ עֲצָמוֹ, שֶׁאֵין צַד עֲבָדוֹת שְׁבוֹ מוֹצִיא צַד חֲרוֹת שְׁבוֹ¹⁴. אֲלֵא פִּיצַד יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ? שֶׁשָּׁמַע מִבֶּן-חֹרִין שֶׁיִּתְקַע לוֹ.

(14) שהתקיעה יוצאת גם ע"י תקיעת חלק שאינו מחוייב בה (ר"ה כט).

ד. הַמִּתְעַסֵּק בְּתַקִּיעַת שׁוֹפָר לְהַתְלַמֵּד - לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ¹⁵. וְכֵן הַשּׁוֹמֵעַ מִן הַמִּתְעַסֵּק, לֹא יָצָא. נִתְפָּן שׁוֹמֵעַ לְצֵאת יְדֵי חוֹבָתוֹ, וְלֹא נִתְפָּן הַתּוֹקֵעַ לְהוֹצִיא; אוֹ שֶׁנִּתְפָּן הַתּוֹקֵעַ לְהוֹצִיא, וְלֹא נִתְפָּן הַשּׁוֹמֵעַ לְצֵאת - לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, עַד שֶׁיִּתְפָּן שׁוֹמֵעַ וּמְשָׁמֵעַ¹⁶.

(15) שם לב, ב. שמצוות צריכות כוונה, לצאת ידי חובת המצוה. ובהל' חמץ ומצה (פ"ו ה"ג) פסק, שאם אכל מצה

מתוך מהדורת חזק

ט. וּבְזֶמַן הַזֶּה, שְׁחָרַב בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ - כָּל מְקוֹם שֵׁשׁ בּוֹ בֵּית-דִין קְבוּעֵי,³¹ וְהוּא שְׂהִיָּה סְמוּךְ³² בְּאַרְצֵי-יִשְׂרָאֵל - תּוֹקְעִין בּוֹ בְּשַׁבָּת. וְאִין תּוֹקְעִין בְּשַׁבָּת, אֲלֵא בְּבֵית-דִין שֶׁקִּדְּשׁוּ אֶת הַחֹדֶשׁ; אֲכַל שְׂאָר בְּתֵי-דִינֵין, אִין תּוֹקְעִין בְּהוֹ, אֶף-עַל-פִּי שְׁהֵן סְמוּכִין. וְאִין תּוֹקְעִין אֲלֵא בְּפָנֵי בֵּית-דִין גְּדוֹל³³ בְּלִבָּד, כָּל זְמַן שְׁהֵן יוֹשְׁבֵין; וְאֶפְלוּ נִנְעָרוּ לְעַמְדוֹ³⁴ וְלֹא עָמְדוּ - תּוֹקְעִין בְּפָנֵיהֶם. אֲכַל חוּץ לְבֵית-דִין אִין תּוֹקְעִין. וְלָמָּה תּוֹקְעִין בְּפָנֵי בֵּית-דִין? מִפְּנֵי שְׂבִית-דִין זְרִיזֵין הֵן, וְלֹא יבֹאוּ הַתּוֹקְעִין לְהַעֲבִיר הַשּׁוֹפָר בְּפָנֵיהֶם בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים, שְׂבִית-דִין מְזַהֲרִין אֶת הָעַם וּמוֹדִיעִין אוֹתָן.

(31) דיינים קבועים, ולא שנודמנו שם במקרה (ר"ה כט:). (32) ענין סמיכה היא נתינת רשות וכוח לדון, וזה נמשך ממשה רבינו שהוא סמך את יהושע והזקנים, והם סמכו הבאים אחריהם (ראה בפ"ד מהל' סנהדרין ה"א). אולם רבינו אלפסי סובר, שאין אנו צריכים בית-דין סמוך, אלא בית-דין קבוע ומובהק, וכן נהג הלכה למעשה שהיו תוקעין לפניו בר"ה שחל בשבת. (33) בית-דין סמוך וקבוע (כסף-משנה). (34) התכוננו לעמוד. בעיא שלא נפשטה (בגמרא ר"ה ל). ופסק רבינו לקולא, לפי שכל ענין זה אינו אלא מדרבנן (מגיד-משנה).

י. בְּזֶמַן הַזֶּה, שְׂאָנוּ עוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים בְּגָלוֹת³⁵ - כְּדָרְךָ שְׂתוֹקְעִין בְּרֵאשׁוֹן, תּוֹקְעִין בְּשֵׁנִי. וְאִם חָל יוֹם רֵאשׁוֹן לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת³⁶, וְלֹא הָיָה בְּמְקוֹם בֵּית-דִין הָרְאוּיִין לְתַקֵּעַ - תּוֹקְעִין בְּשֵׁנִי בְּלִבָּד.

(35) לפי החשבון "ואין יום-טוב שני להסתלק מן הספק אלא מנהג בלבד" (פ"ו מהל' יו"ט הי"ד) וידוע וברור שהיום הראשון הוא יום-טוב, והשני אינו אלא מנהג בלבד, ואעפ"כ חייבים בתקיעות בשני כבראשון (כסף-משנה). (36) ולא כתב אם חל יום שני להיות בשבת, לפי שאי-אפשר ליום ראשון של ראש השנה להיות בערב שבת, כמו שכתב רבינו להלן בפ"ז מהל' קידוש החודש ה"א.

שהתינוקות שהגיעו לחינוך מעכבים אותם מלתקוע בשבת, וכגירסת הר"ף והגאונים בגמרא שם לג. וראה בלחם-משנה כאן בשם גמרא כתב-יד, ובהגהות הגר"א שם. (24) לפי שביו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת ודאי מעכבין אותן, שלא יאמרו שתוקעין בר"ה שחל להיות בשבת (מגיד-משנה). (25) שאומרים להם תקעו ומלמדים אותם (מגיד-משנה). (26) כלומר, אע"פ שבשבת אם הגיע לחינוך מעכבין אותם מלתקוע, וכל-שכן שאין מתעסקין עמהם - ביו"ט אפילו הגיע לחינוך, מתעסקין עמהם. ולפ"ז עד "ללמדם" הפסיק הענין, והמילה "ביו"ט" נמשך למטה (מגיד-משנה). ואולי צ"ל "וביום-טוב".

ח. כְּשֶׁגִּזְרוּ שְׁלֹא לְתַקֵּעַ בְּשַׁבָּת, לֹא גִזְרוּ אֲלֵא בְּמְקוֹם שְׂאִין בּוֹ בֵּית-דִין; אֲכַל בְּזֶמַן שְׂהִיָּה בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ קָיָם, וְהָיָה בֵּית-דִין הַגְּדוֹל בִּירוּשָׁלַיִם - הָיָה הַפֶּל תּוֹקְעִין בִּירוּשָׁלַיִם²⁷ בְּשַׁבָּת, כָּל-זְמַן שְׂבִית-דִין יוֹשְׁבֵין²⁸. וְלֹא אֲנָשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם בְּלִבָּד, אֲלֵא כָּל עִיר שְׂהִיָּתָה בְּתוֹךְ תְּחוּם יְרוּשָׁלַיִם, וְהָיָתָה רוֹאֶה יְרוּשָׁלַיִם - לֹא שְׂתִּהְיֶה בְּתוֹךְ הַנְּחֻלָּה²⁹, וְהָיָתָה שׁוֹמֵעַת קוֹל תְּקִיעַת יְרוּשָׁלַיִם - לֹא שְׂתִּהְיֶה בְּרֵאשׁ הַהָר³⁰, וְהָיָתָה יְכוּלָה לְבוֹא בִירוּשָׁלַיִם - לֹא שְׂהִיָּה נָהָר מִפְּסִיק בֵּינֵיהֶם; אֲנָשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר הָיוּ תּוֹקְעִים בְּשַׁבָּת בִּירוּשָׁלַיִם. אֲכַל בְּשְׂאָר עָרֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיוּ תּוֹקְעִין.

(27) רבינו מפרש במשנה שם כט: "במקדש היו תוקעין", שגם ירושלים בכלל מקדש. ולא אמר התנא "בירושלים היו תוקעין" - להשמיענו שהגזירה "שמא יעבירונו ד' אמות ברה"ר", גזירה ישנה שהיתה, עוד מימי היות המשכן בנוב וגבעון ('תפארת ישראל'). (28) ראה בפ"ג מהל' סנהדרין ה"א, שבית-דין הגדול היו יושבים בשבתות ובימים-טובים בבית המדרש שבהר הבית, והטעם שהתירו אז את התקיעה בשבת - שכיון שיש מקדש בעיר וגם סנהדרין יושבין שם, אימת מקדש עליהן ואימת ב"ד עליהן, ולא יבואו להוציא לרשות הרבים ('תפארת ישראל'). (29) שאע"פ ששומעת קול התקיעות - אינה רואה את ירושלים. (30) שאע"פ שיכולה לראות - אינה שומעת התקיעות.

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

הַשְּׁלָמִים בְּאֶפֶן הַנִּזְכָּר בְּאֶמְרוֹ: "וְאִם-זָבַח שְׁלָמִים קָרְבָּנוּ וְגו'" (ויקרא ג, א). וְאָמַר עוֹד לְהַשְׁלֵמַת הַמַּעֲשֶׂה: "וְזוֹאת תּוֹרַת זָבַח הַשְּׁלָמִים וְגו' אִם עַל-תּוֹדָה קָרְבָּנוּ" (שם ז, יא-יב). אֲרַבְעַת הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה — כְּלוּמַר: מַעֲשֵׂה הַעוֹלָה וְהַחֻטָּאת וְהָאֶשֶׁם וְהַשְּׁלָמִים — הֵם כָּל-מַעֲשֵׂי הַקָּרְבָּנוֹת, לְפִי שְׁכָל-קָרְבָּן בְּהֵמָה שְׂמֻקְרִיב הִיחִיד אוֹ הַצְּבוּר אֵינוּ

~ יום ראשון ט"ז תשרי ~

מצות עשה סו.

מצות לא תעשה קמו. מצות עשה סו.

מצות לא תעשה קב. קג. קלח.

הַמַּצְוָה הַס'ו — הַצְּוִי שְׁנִצְטִינּוּ שְׂהִיא מַעֲשֵׂה זָבַח

מנחות (הנשאר לאחר הקמיצה) — חמץ, והוא אמרו ותעלה: "לא תאפה חמץ חלקם נתי אתה מאשי" (ויקרא ו, י), כאלו אמר שחלקם שהוא שגרי המנחה לא יאפה חמץ. ומי שאפה אותו חמץ — חייב מלקות, כמו שבאר המושג (מנחות פרק ה משנה ב), ואמרה: ותיבין על אפיתה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ה' ממנחות (נה).

המצוה הפ"ח — הצווי שצטוו הפהנים לאכל שגרי (הקומץ מה) מנחות, והוא אמרו ותעלה: "והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו מצות תאכל" (שם ו, ט). ולשון ספרא (פרשת צו): "מצות תאכל — מצוה. פיוצא בו: יבמה יבוא עליה (דברים כה, ה) — מצוה", כלומר: שאכלת שגרי מנחות היא כמו ביאת היבמה שהיא מצות עשה לא דבר של רשות בלבד. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במקומם במסכת מנחות (עב) ולשון התורה הוא שמצוה זו מיוחדת בדברים, והוא אמרו ותעלה: "כל זכר בבני אהרן יאכלנה" (ויקרא ו, יא).

המצוה הפ"ג — הצווי שצטוו לזאת ידי כל הקרבנות המטלים עלינו ברגל הראשון שיעבר עלינו משלשה רגלים כדי שלא יחלף רגל משלשה רגלים, אלא אם כן כבר הקריב כל קרבן המטל עליו. והוא אמרו ותעלה: "לשכנו תדרשו ובאת שמה והבאתם שמה עלתיכם" (דברים יב, הו). ענין צווי זה הוא, שהוא אומר: בזמן שתבוא שמה — והוא בכל רגל משלשה רגלים (שיש חובת ראייה בבית המקדש) — חייב אתה להביא כל קרבן המטל עליך. ולשון ספרי (פרשת ראה): "ובאת שמה, והבאתם שמה — למה נאמר? לקבעם חובה שביאו ברגל הראשון שפגע בו". ושם נאמר: "אינו עובר עליו משום 'בל תאחר' עד שיעברו עליו רגלי שנה בלה", כלומר: אם עברו עליו שלשה רגלים ולא הביא, אז יהא עובר על לאו; אבל אם עבר עליו רגל אחד — הרי זה עובר על עשה בלבד. ובגמרא ראש השנה (ו): אמר רבא: כיון שעבר עליו רגל אחד עובר בעשה. ואמרו בתלמוד (שם ז): "מאי טעמיה דרבי מאיר? (האומר: כיון שעבר עליו רגל אחד עובר ב"בל תאחר") דכתיב: ובאת שמה והבאתם שמה (וכאילו אמר הכתוב): — כי אתית (כשהנך בא לבית המקדש) אתי (הבא הקרבנות). ורבנן אמרי: לעשה הוא דאתא, הנה נתבאר לך, שזה שצטוו "והבאתם שמה" — מצות עשה, והוא: שביא כל החובות לה' המטלות עליו. ויצא ידי חובתו בכל רגל, בין שאלה הם ממני הקרבנות ובין שהם דמים (האומר "דמי עלי") וערכים (האומר "ערכי עלי") ותרומים (האומר על ממון שהוא "חרם") והקדשות ולקט ושקפה ופאה (אם עבר ולקחם). ומצות עשה היא לצאת

אלא אחד מארבעת הסוגים האלה, חוץ מן האשם שהוא לעולם קרבן יחיד, כמו שבארנו כמה פעמים. ומסכת זבחים כוללת גם דיני ארבע מצות אלו והנספח אליהן מן הדומה להן, ודברים שחובה לעשותם (ועשייתן מעכבת), ודברים שחייבים עליהם (שאסור לעשותן), ודברים שאם עשה פסל (את הקרבן), והנעשה פתקנו.

המצוה הקמ"ז — האזהרה שהזוהרנו מלאכול בשר קדשים קלים קדם זריקת דמים, והוא אמרו: "לא תוכל לאכל בשר קדש וגו' ונדבתיך" (דברים יב, יז), כאלו אמר: לא תוכל לאכל נדבתיך. ובא בקבלה (ספרי פרשת ראה שם): לא בא הכתוב אלא לאוכל תודה ושלמים לפני זריקת דמים שהוא עובר בלא תעשה, וגם זה לוקה.

המצוה הס"ז — הצווי שצטוונו שיהא מעשה המנחה באפן הנזכר בכל סוג וסוג מהן, והוא אמרו: "ונפש פיתתקריב קרבן מנחה לה' וגו'; ואם מנחה על המנחה קרבנה וגו'; ואם מנחת מרחשת" (שם ב, א, ה, ז). ואמר להשלמת המעשה: "וזאת תורת המנחה וגו'" (ויקרא ו, ז). ודיני מצוה זו על חלקיה הרבים מבארים במסכתא המיוחדת לך, כלומר: מסכת מנחות.

המצוה הק"ב — האזהרה שהזוהרנו מלתן שמן זית במנחת חוטא, והוא אמרו ותעלה: "לא ישים עליה שמן" (שם ה, יא). ומי שנותן עליה שמן — לוקה.

המצוה הק"ג — האזהרה שהזוהרנו מלהקריב מנחת חוטא עם לבונה, והוא אמרו ותעלה: "ולא יתן עליה לבנה" (שם); ומי שנותן עליה לבונה — לוקה. ולשון המושג (מנחות נט): "וחייב על השמן בפני עצמו ועל הלבונה בפני עצמה", לפי שהם שני לאוין בלי ספק. וכבר נתבאר דיני מצוה זו, כלומר: מנחת חוטא, בפרק ה' ממנחות (שם).

המצוה הקל"ח — האזהרה שהזוהרנו (גם הכהנים) מלאכול מנחת כהן (אף שאוכלים הכהנים שירי מנחת ישראל), והוא אמרו ותעלה: "וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל" (שם ו, טז). ונכפל הלאו בחבתי כהן גדול שגם היא מנחה, (ונקראת כך לפי שנעשית במחבת). והעובר על זה — לוקה. ולשון ספרא (פרשת צו, שם): "כליל תהיה לא תאכל" — כל שהוא ב"כליל תהיה", לתן לא תעשה על אכילתו.

~ יום שני י"ז תשרי ~
מצות לא תעשה קכד. מצות עשה פח.
פג. מצות לא תעשה קנה.
המצוה הקכ"ד — האזהרה שהזוהרנו מלאפות שגרי

מתוך מהדורת חזק

קְדָשִׁיף אֲשֶׁר־יְהִי לְךָ וַיִּנְדְּרֶיךָ תִּשָּׂא וּבָאתְ אֶל־הַמָּקוֹם" (שם, כו). ולשון ספרי (פרשת ראה): "רק קְדָשִׁיף" — אינו מדבר אלא בקדשי חוץ לארץ, "תשא ובאת" — מלמד שחייב בטפול הבאתו עד שיביאנו לבית הבחירה. ונתבאר שם, שזה אינו מדבר אלא בתפלות ואשם ועולה ושלמים שנתחייב האדם.

המצוה המשלימה תשעים — האזנה שהזרנו מלשחוט שום דבר מן הקדשים בחוץ, וזה נקרא: "שוחט בחוץ", וכשמנו בריש פרות (פרק א משנה א) כל־מחייב ברת, מנו השוחט והמעלה — שנים. וזה שהשוחט בחוץ חייב ברת אף־על־פי שלא העלה (למזבח — הקריב), אלא מששחט בלבד, הוא לשון התורה, והוא אמרו יתעלה: "אשר ישחט שור או־כֶּשֶׁב או־עֵזוּ בַמַּחֲנֶה או אשר ישחט מחוץ למחנה ואל־פתח אהל מועד לא הביאו להקריב קרבן לה' דם יחשב לאיש שהוא דם שפך ונכרת" (ויקרא יז, גד). והאזנה שלו, כלומר: האזנה על שחיתת קדשים בחוץ אינה בפרוש, אכל גלגלת בדין: "לא ענש הכתוב אלא־אם־כן הזהיר", כפי הגלגלים שקבענו בהקדמות שהקדמנו למצות אלו (כלל יד). וזה לשון גמרא זכחים (קו): השוחט והמעלה בחוץ — חייב על השחיטה וחייב על ההעלאת. בשלמא 'העלאת' כתיב ענש וכתיב אזהרה; ענש — ואל־פתח אהל מועד לא יבאנו ונכרת" (שם); אזהרה — 'השמר לך פֶּן־תַּעֲלֶה עֲלֵיךָ'. (דברים יב, יג) וכדברי אבין, דאמר רבי אבין אמר רב לזא: כל־מקום שנגאמר: "השמר", "פֶּן־וְאֵל" — אינו אלא מצות לא־תעשה; אלא שחיטה בשלמא ענש כתיב: "וְאֵל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יָבִיאוּ וְנִכְרְתוּ", אלא אזהרה מנא לן? ואחר משא ומתן מרבה החלט הדבר בלשון זה, אמרו (נאמר בפסוק): "שם תעלה ושם תעשה" — מקיש עליה לעשיה: מה עליה ענש והזהיר, אף עשיה ענש והזהיר. יורו באמנם "שם תעלה ושם תעשה" על אמרו יתעלה: "שם תעלה עלותיך" (שם, יד) — וזו היא ההקדמה, כלומר: ההקדמה על גבי האש; ואמר: "שם תעשה כל אשר אנכי מצוה" (שם) — זה כולל ההקדמה והשחיטה, לפי שהוא גם צוה בשחיטה. ודע שהשוחט בחוץ בשוגג — חייב גם הוא תפלות קבועה. וממה־שאתה צריך לדעת, שהמקריב קדשים בזמן הזה חוץ למקום העזרה — חייב ברת. וכפרוש אמרו (שם קז): "המעלה בחוץ בזמן הזה רבי יוחנן אומר: חייב". וכן הלכה, מפני שהוא ראוי לקרב, לפי שהפלל הנכון אצלנו: מקריבין אף־על־פי שאין בית (מקדש). וכבר נתבאר גם דיני מצוה זו בפרק י"ג מן זכחים (שם).

די החובות הללו ברגל ראשון שפגע בו, כמו שנתבאר בגמרא ראש השנה.

המצוה הקנ"ה — האזנה שהזרנו מלאחר את הנדרים והנדבות ושאר הקרבנות שאנו חייבים בהם, והוא אמרו יתעלה: "כִּי־תִדַּר נָדַר לְה' אֱלֹהֶיךָ לֹא תֵאָחֵז לְשִׁלְמוֹ" (שם כג, כב), ובא בקבלה (ראש השנה ד): שאינו עובר על לאו זה, עד שיעברו עליו שלשה רגלים. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בתחלת ראש השנה (שם).

~ יום שלישי י"ח תשרי ~

מצות עשה פד. פה.

מצות לא תעשה צ.

המצוה הפ"ד — הוא הצווי שנוצטוינו להקריב כל־הקרבנות בבית הבחירה בלבד, והוא אמרו יתעלה: "וְשֵׁם תַּעֲשֶׂה כֹל אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶיךָ" (דברים יב, יד), וכאשר רצו לקיים את־האזהרה על הקרבה בחוץ של איזה קרבן שיהיה מכל־הקרבנות, הביאו ראיה מאמרו יתעלה: "פֶּן־תַּעֲלֶה עֲלֵיךָ כָּכֶל־מָקוֹם" (שם, יג). אמרו בספרי (פרשת ראה): "אין לי אלא עולות, שאר קדשים מנין? תלמוד לומר: "וְשֵׁם תַּעֲשֶׂה כֹל אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶיךָ". ועדין אני אומר: עולה בעשה ולא־תעשה, שאר קדשים לא יהיו אלא בעשה? תלמוד לומר: "וְשֵׁם תַּעֲשֶׂה וְגו'", כמו שאבאר במקומו (לא תעשה פט) כשנדבר על הלאו. וענין אמנם "עולה בעשה ולא־תעשה" הוא: שהמקריב עולה בחוץ עובר על מצות עשה ומצות לא־תעשה, על מצות לא־תעשה שנגאמר "פֶּן־תַּעֲלֶה עֲלֵיךָ"; ועל מצות עשה, שנגאמר: "וְשֵׁם תַּעֲשֶׂה כֹל אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶיךָ" — וזה לא עשה שם. ושאר קדשים לא יהיו אלא בעשה, כלומר: שעבר על מה־שאמר לו "וְשֵׁם תַּעֲשֶׂה כֹל אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶיךָ" בלבד. ונתבאר שם (בספרי), שגם שאר קדשים הם בלא־תעשה נוסף על העשה. וכבר נתבאר בסוף מסכת זכחים (קטז), שכל־הקדשים שהקריבם בחוץ — הרי אלו בעשה ולא־תעשה וחייבים עליהם ברת. הנה נתבאר מכל מה־שאמרנו, שזה שנגאמר "וְשֵׁם תַּעֲשֶׂה כֹל אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶיךָ" — מצות עשה גמורה.

המצוה הפ"ה — הצווי שנוצטוינו להביא כל מה־שנתחייבנו — תפלות ועולה ואשם ושלמים — לבית הבחירה, אף־על־פי שהם בחוץ לארץ, כלומר: אף־על־פי שנתחייבנו בהם בחוץ לארץ, הרי נצטוינו להביאם לבית הבחירה. וחובה להעלותם על אף רחוק הדרך (ואינו רשאי לפדותו), והוא אמרו יתעלה: "רק

~ יום רביעי י"ט תשרי ~

מצות לא תעשה פמ.

מצות עשה למ. כט.

מצות לא תעשה פא. מצות עשה ל.

שְׁנֵי כְּבָשִׂים בְּכֹל־יוֹם, וְאֵלֶּה נִקְרְאִים "תְּמִידִין", וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלֶה: "שְׁנַיִם לַיּוֹם עֲלֵה תְּמִיד" (במדבר כח, א). וּכְבֹר נִתְבְּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ וְסִדְר הַקְּרִבָּתָם וְעֲשִׂיתָם בְּפֶרֶק ב' מִיּוֹמָא (כו:); וּבִמְסַכְת תְּמִיד.

הַמִּצְוָה הַכ"ט — הַצְּוִי שֶׁנֶּצְטוּיֵנוּ לְהַבְעִיר אֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ בְּכֹל־יוֹם תְּמִיד, וְהוּא אָמְרוּ: "אֵשׁ תְּמִיד תּוֹקֵד עַל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה" (ויקרא ו, ו) — וְזֶה לֹא יִתְּכֵן אֵלָּא בְּמֵה שֶׁצְּוִי לְהַתְּמִיד וְלִשְׂמֵי אֶת־הַעֲצִים בְּכֹל־בֶּקֶר וּבֵין הַעֲרִבִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבְּאָר בְּפֶרֶק ב' מִיּוֹמָא (כו:); וּבִמְסַכְת תְּמִיד (פרק ב). וּבִפְרוּשׁ אָמְרוּ (יומא כא:): "אֶף־עַל־פִּי שֶׁהָאֵשׁ יוֹרֶדֶת מִן־הַשָּׁמַיִם, מִצְוָה לְהִבְיֵא מִן־הַדְּיוּט". וּכְבֹר נִתְבְּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ד' מִכְּפּוּרִים (שם כה.) וּבְפֶרֶק ב' מִתְּמִיד, רְצוּנֵי לִזְמַר מִצְוֹת מַעֲרְכוֹת הָאֵשׁ הַנֶּעֱשִׂית בְּכֹל־יוֹם בַּמִּזְבֵּחַ.

הַמִּצְוָה הַפ"א — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְּהִרְנוּ מִלְּכַבּוֹת אֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ, וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלֶה: "אֵשׁ תְּמִיד תּוֹקֵד עַל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה" (שם). וּבִסְפָרָא (פרשת צו): "לֹא תִכְבֶּה — מִלְּמַד שֶׁכֹּל־הַמְּכַבֶּה עוֹבֵר בְּלֹא־תַעֲשֶׂה"; וְכֹל־הַעוֹבֵר עַל לֹאוֹ זֶה וְכִבֶּה אֶפְלוּ גִחַלֹת אַחַת מִגִּחְלֵי הַמִּזְבֵּחַ — לִוְקָה. וּכְבֹר נִתְבְּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק י' מִזְּבָחִים (אצ:).

הַמִּצְוָה הַמְּשַׁלְּמָה שְׁלִשִׁים — הַצְּוִי שֶׁנֶּצְטוּי הַכֹּהֲנִים לְהִסִּיר אֶת־הַדָּשָׁן (האפר) בְּכֹל־יוֹם מִעַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ וְזוֹהֵי שְׁקוּרָאִים: "תְּרוּמַת הַדָּשָׁן", וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלֶה: "וְלִבְשׁ הַכֹּהֵן מִדּוּ כַד וּמִכְנָסֵי־כַד וְגו' וְהָרִים אֶת־הַדָּשָׁן" (שם, א). וּכְבֹר נִתְבְּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּכִמְהָ מְקוֹמוֹת בְּמְסַכְת תְּמִיד (פרק א משנה ד) וּכְפּוּרִים (כ:).

~ יום חמישי כ' תשרי ~

מצות עשה כח. כה. מ. מא.

כו. מב.

הַמִּצְוָה הַכ"ח — הַצְּוִי שֶׁנֶּצְטוּי הַכֹּהֲנִים לְתַן אֶת־הַקְּטֹרֶת בְּכֹל־יוֹם פְּעָמִים עַל מִזְבֵּחַ הַזֶּהָב, וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלֶה: "וְהַקְּטֹרֶת עֲלֵיו אֶהְרֹן קְטֹרֶת סַמִּים בְּבֶקֶר בְּבֶקֶר בְּהִישִׁיבוֹ אֶת־הַנֶּגֶז קִטְיֹנָה וְכִשְׁעֵלֹת אֶהְרֹן אֶת־הַנֶּגֶז בֵּין הַעֲרִבִים קִטְיֹנָה" (שמות ל, זח). וּכְבֹר נִתְבְּאָרוּ דִּינֵי קְטֹרֶת זוֹ וְעֲשִׂיתָהּ וְתִאֵוֵר הַהַקְּטֹרֶת בְּהַ כְּכֹל־יוֹם בְּרִישׁ כְּרֹתוֹת (ו). וּבִמְקוֹמוֹת בְּמְסַכְת תְּמִיד (פרק ג משנה ח ועוד).

הַמִּצְוָה הַכ"ה — הַצְּוִי שֶׁנֶּצְטוּי הַכֹּהֲנִים לְהִדְלִיק הַנִּירוֹת (המנורה) תְּמִיד לְפָנֵי ה', וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלֶה: "בְּאֵהֶל מוֹעֵד מַחוּץ לְפָרְכַת אֲשֶׁר עַל־הַעֲדַת יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אֶהְרֹן וּבְנָיו" (שם כו, כא) — וְזוֹהֵי מִצְוֹת הַטֶּבֶת הַנִּירוֹת.

הַמִּצְוָה הַפ"ט — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְּהִרְנוּ מִלְּהַקְרִיב שׁוֹם קָרְבָן בַּחוּץ, כְּלוּמַר: חוּץ לְעֹזֶה, וְזֶה נִקְרָא: "מַעֲלֶה בַחוּץ", וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלֶה: "הַשֶּׁמֶר לָךְ פֶּן־תַּעֲלֶה עַל־תֵּיךְ בְּכָל־מְקוֹם אֲשֶׁר תִּרְאֶה" (שם, יא). וְלִשׁוֹן סְפָרֵי (פרשת ראה שם): "אֵין לִי אֵלָּא עוֹלוֹת, שְׂאָר קִדָּשִׁים מִנֵּינִי? תִּלְמוּד לומר: "וְיִשֵּׁם תַעֲשֶׂה כֹל אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶנֶךָ" (שם, יד). וְעִדֵּן אָנִי אומר: עוֹלָה בַעֲשֶׂה וְלֹא־תַעֲשֶׂה, שְׂאָר קִדָּשִׁים לֹא יִהְיוּ אֵלָּא בַעֲשֶׂה — תִּלְמוּד לומר: "וְיִשֵּׁם תַעֲלֶה עַל־תֵּיךָ" (שם). עֲלֶה בְּכֹלֶל (של "כל אשר .. מצורך") הִיְתָה, וְלִמָּה יָצֵאת (ונכתבה שוב במפורש)? לְהַקְשׁ אֵלֵיךְ: מָה עוֹלָה שֶׁהִיא מִזְבֵּחַת שֶׁהִיא בַעֲשֶׂה וְלֹא־תַעֲשֶׂה, כֶּף כֹּל שֶׁהוּא בַעֲשֶׂה הָרִי הוּא בְּלֹא־תַעֲשֶׂה". וְאֵנִי אֶבְאֵר לָךְ פְּסוּק זֶה — אֶף־עַל־פִּי שֶׁהוּא פְּשׁוּט — כְּדֵי שִׁיתְּבָאָר הַעֲנִי. וְהוּא: שֶׁהַעוֹלָה נֶאֱמַר עֲלֶיהָ פְּסוּק לְהַזְהִיר עַל הַקְּרִבָּתָה בַחוּץ, וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלֶה: "פֶּן־תַּעֲלֶה עַל־תֵּיךְ", וּבֹא פְּסוּק אַחַר לְצוּוֹת לְהַקְרִיב אֶת־הַעוֹלָה בְּפָנִים וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלֶה: "שֵׁם תַעֲלֶה עַל־תֵּיךְ" — וְזוֹ מִצְוֹת עֲשֶׂה שֶׁתְּקָרִיב הַעוֹלָה בְּמְקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה'. אֲבָל שְׂאָר קִדָּשִׁים בָּאוּ בַעֲשֶׂה בְּלַבַד, שֶׁיִּקְרְבוּ בְּפָנִים, וְהוּא אָמְרוּ: "וְיִשֵּׁם תַעֲשֶׂה כֹל אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶנֶךָ"; אֵלָּא שֶׁמִּמָּה־שְׂאָמַר: "שֵׁם תַעֲשֶׂה" מִשְׁמַע שֶׁבַחוּץ לֹא־תַעֲשֶׂה — וְכֹלֶל הוּא אֶצְלָנוּ: לֹאוֹ הִבָּא מְכֹלֶל עֲשֶׂה, עֲשֶׂה הוּא. וְזֶהוּ אִמְרָם כָּאֵן (בספרי הני"ל): "וְעִדֵּן אָנִי אומר אֲמַר שְׂאָר קִדָּשִׁים לֹא יִהְיוּ אֵלָּא בַעֲשֶׂה", כְּלוּמַר שֶׁיִּהְיֶה הַמְּקָרִיב שְׂאָר קִדָּשִׁים בַּחוּץ עוֹבֵר עַל לֹאוֹ הִבָּא מְכֹלֶל עֲשֶׂה בְּלַבַד — וְלִפְיֶכָּה אָמַר "וְיִשֵּׁם תַעֲלֶה עַל־תֵּיךְ" כְּדֵי שֶׁשֶּׁגַּה הַהַקְשׁ וְיִהְיוּ שְׂאָר קִרְבָּנוֹת כְּעוֹלָה: כִּשְׁם שֶׁמְקָרִיב עוֹלָה בַּחוּץ בְּלֹא־תַעֲשֶׂה, כֶּף שְׂאָר קִרְבָּנוֹת בְּלֹא־תַעֲשֶׂה. וְהַעוֹבֵר עַל לֹאוֹ זֶה בְּמִזִּיד — עָנוּשׁ כְּרַת; וּבְשׁוּגָג — חֵיב חֲטָאת קְבוּעָה. וְלִשׁוֹן הַכְּרַת בְּפִרְשַׁת אַחֲרֵי מוֹת אָמַר בְּמַעֲלֶה בַחוּץ: "אֲשֶׁר־יַעֲלֶה עֲלֶה אוֹ־זִבְחֹ וְאֶל־פֶּתַח אֶהֱל מוֹעֵד לֹא יִבְיָאֲנוּ לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ לְה' וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא מִעַמּוֹ" (ויקרא יז, ח־ט). וּבִסְפָרָא: "וְנִכְרַת מִעַמּוֹ" — עָנֵשׁ שֶׁמִּעֲנוּ, אֲזַהְרָה מִנֵּינִי? תִּלְמוּד לומר: "הַשֶּׁמֶר לָךְ פֶּן־תַּעֲלֶה עַל־תֵּיךְ". וְלִשׁוֹן גְּמָרָא זְבָחִים (קו:): "הַעֲלֵאָה, כְּתִיב עָנֵשׁ וְכִתִּיב אֲזַהְרָה; עָנֵשׁ — כְּתִיב: "וְאֶל־פֶּתַח אֶהֱל מוֹעֵד וְגו' וְנִכְרַת"; אֲזַהְרָה — דְּכִתִּיב: "הַשֶּׁמֶר לָךְ פֶּן־תַּעֲלֶה עַל־תֵּיךְ". וּכְבֹר נִתְבְּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק י"ג מִזְּבָחִים (שם).

הַמִּצְוָה הַל"ט — הַצְּוִי שֶׁנֶּצְטוּיֵנוּ לְהַקְרִיב בַּמְקַדָּשׁ

מתוך מהדורת חזק

בְּרַמְלָה" (שם ב, יד). וּלְשׁוֹן הַמְּקַלְתָּא (פרשת יתרו): "כֹּל־אֵם וְאֵם שִׁבְתוּרָה — רְשׁוּת, חוּץ מִשְׁלֹשָׁה שָׁהֵן חוֹבָה, וְאֶחָד מֵהֶם הוּא: וְאֵם תִּקְרִיב מִנְחַת בְּכוֹרִים". אָמְרוּ: "חוֹבָה. אֲתָה אוֹמֵר חוֹבָה, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא רְשׁוּת? תִּלְמוּד לומר: תִּקְרִיב אֶת מִנְחַת בְּכוֹרֶיךָ — חוֹבָה וְלֹא רְשׁוּת". וְכָבֵר נִתְבְּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּלֵם בְּשִׁלְמוֹת בְּפָרֶק י' מִמִּנְחוֹת.

הַמִּצְוָה הַמ"ה — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטוּיֵנוּ לְהִקְרִיב קֶרְבָּן מוֹסֵף גַּם בְּיָוֵם חֲמִשִּׁים מֵיָוֵם הַקֶּרֶבֶת הַעֹמֵר שֶׁהוּא יוֹם ט"ו בְּנִיסָן, וְזֶהוּ מוֹסֵף עֲצֵרֶת (חג השבועות), וְהוּא הַנֶּזֶקֶר בְּסִפְרָא "בְּמִדְבַר־סִינַי". וְהוּא אָמְרוּ: "וּבְיָוֵם הַבְּכוֹרִים בְּהִקְרִיבְכֶם מִנְחָה תִדְּשָׁה לַה' וְגו' וְהִקְרַבְתֶּם עוֹלָה לְרִיחַ נִיחַח" (במדבר כח, כ"ז).

הַמִּצְוָה הַמ"ו — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטוּיֵנוּ לְהִבְיֵא שְׂתֵי לֶחֶם חֶמֶץ לְמִקְדָּשׁ עִם הַקֶּרְבָּנוֹת הַכֹּתוּבִים שָׁהֵם בָּאִים בְּגִלְלַת הַלֶּחֶם בְּיָוֵם עֲצֵרֶת הַקֶּבֶעַ (ביום החמישים לעומר), וְלְהִקְרִיב הַקֶּרְבָּנוֹת כְּמוֹ שֶׁפָּרַשׁ הַכֹּתוּב בְּוִיקְרָא (כג, יח"ט). וְאוֹכְלִים הַכֹּהֲנִים שְׂתֵי הַלֶּחֶם אַחַר הַנִּפְתָּן עִם כֶּבֶשׂוֹ שְׁלָמִים. וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "מִמּוֹשְׁבַתְיֶכֶם תִּבְיֵאוּ לֶחֶם תְּנוּפָה שְׂתֵים שְׁנֵי עֶשְׂרִים" (ויקרא כג, יז). וְכָבֵר נִתְבְּאָרוּ בְּפָרֶק ד' מִמִּנְחוֹת (מה): שֶׁקֶרְבָּן זֶה הֵבֵא בְּגִלְלַת הַלֶּחֶם חֲלוּק מִמוֹסֵף הַיּוֹם וְשִׁנְיָה זוֹלַת (קרבן שונה מזה). וְכָבֵר בְּאַרְנוֹ אֶת־זֶה בְּאוֹר מִסְפִּיק בְּמִסְכַּת מִנְחוֹת (פרק ד משנה ב), וְכֹל־דִּינֵי מִצְוָה זוֹ כָּבֵר נִתְבְּאָרוּ בְּפָרֶק ד' וּפְרָק ה' וּפְרָק ח' (ט) וּפְרָק י"א מִמִּנְחוֹת.

הַמִּצְוָה הַמ"ז — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטוּיֵנוּ לְהִקְרִיב קֶרְבָּן נוֹסֵף (על התמיד ועל מוסף ר"ח —) בְּיָוֵם א' בְּתִשְׁרִי, וְהוּא מוֹסֵף רֹאשׁ הַשָּׁנָה. וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "וּבַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ וְגו' וְעֲשִׂיתֶם עֲלָה לְרִיחַ נִיחַח לַה'" (במדבר כט, א"ב).

הַמִּצְוָה הַמ"ח — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטוּיֵנוּ לְהִקְרִיב קֶרְבָּן נוֹסֵף בְּיָוֵם הַעֲשִׂירִי בְּתִשְׁרִי, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "וּבַעֲשׂוֹר לַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי וְגו' וְהִקְרַבְתֶּם עֲלָה לַה' רִיחַ נִיחַח" (שם, ז"ח).

הַמִּצְוָה הַמְּשִׁלִּימָה חֲמִשִּׁים — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטוּיֵנוּ לְהִקְרִיב קֶרְבָּן נוֹסֵף בְּיָוֵם חֲמִשִּׁים מִיָּוֵם הַסַּכּוֹת, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "וְהִקְרַבְתֶּם עֲלָה אִשָּׁה לַה' רִיחַ נִיחַח לַה'" (שם, יג), וְזֶהוּ מוֹסֵף הַחֵג.

הַמִּצְוָה הַנ"א — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטוּיֵנוּ לְהִקְרִיב קֶרְבָּן נוֹסֵף בְּיָוֵם הַשְּׁמִינִי שֶׁל חֵג הַסַּכּוֹת, וְזֶהוּ מוֹסֵף שְׁמִינִי עֲצֵרֶת. וְמֵה־שְׁחָיִב אוֹתָנוּ לְמִנּוֹת מוֹסֵף זֶה בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ, נִבְדֵּל מִכָּל־יְמֵי סַכּוֹת, הוּא שֶׁהַכֹּל אֶצְלָנוּ: שְׁמִינִי עֲצֵרֶת

וְכָבֵר נִתְבְּאָרוּ כֹּל־דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפָרֶק ח' מִמִּנְחוֹת (פ). וּבְפָרֶק א' מִיּוֹמָא (יד) וּבְמִקּוֹמוֹת בְּמִסְכַּת תְּמִיד.

הַמִּצְוָה הַמְּשִׁלִּימָה אַרְבָּעִים — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטוּיֵנוּ שִׁיִּקְרִיב כֶּהֵן גְּדוֹל בְּכֹל־יָוֵם תְּמִיד, מִנְחָה בְּבִקְרָה וּבִיָּן הַעֲרִיבִים, וְהִיא הַנִּקְרָאת: חֲבַתִּי כֶּהֵן גְּדוֹל (כי נעשית במחבת), וְנִקְרָאת גַּם: מִנְחַת כֶּהֵן מְשִׁיחַ. וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "זֶה קֶרְבָּן אֶהְרֹן וּבְנָיו אֲשֶׁר־יִקְרִיבוּ לַה'" (ויקרא ו, ג). וְכָבֵר נִתְבְּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ וּמִתִּי קֶרֶבֶת וְאִיךָ קֶרֶבֶת בְּפָרֶק ו' (עד): וּבְפָרֶק ט' (פז) מִמִּנְחוֹת וּבְמִקּוֹמוֹת בְּיּוֹמָא (לד). וְתְּמִיד.

הַמִּצְוָה הַמ"א — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטוּיֵנוּ לְהִקְרִיב קֶרְבָּן בְּכֹל־יָוֵם־שֶׁבֶת נוֹסֵף עַל תְּמִיד שֶׁל כָּל־יָוֵם — וְזֶהוּ מוֹסֵף שֶׁבֶת. וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "וּבְיָוֵם הַשֶּׁבֶת שְׁנֵי־כֶבֶשִׂים" (במדבר כח, ט). וְכָבֵר נִתְבְּאָרוּ סֵדֵר הַקֶּרְבָּתוֹ בְּפָרֶק ב' מִיּוֹמָא (כו) וּבְתְּמִיד.

הַמִּצְוָה הַכ"ז — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטוּיֵנוּ לְשִׁים לֶחֶם הַפָּנִים (שתים עשרה חלות "שיש להם פנים") לְפָנֵי ה' תְּמִיד, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "וְנִתְּתָ עַל־הַשֵּׁלֶחֶן לֶחֶם פָּנִים לְפָנֵי תְּמִיד" (שמות כה, ל). וְכָבֵר יִדְעָתָ לְשׁוֹן הַתּוֹרָה בְּנִתְיַנֵּת לֶחֶם חֲדָשׁ כֹּל־שֶׁבֶת, וְשִׁיָּהָ עִמּוֹ לְכוּנָה, וְשִׁיָּאֲלוֹ הַכֹּהֲנִים מֵה־שְׁנַעֲשֶׂה בַשֶּׁבֶת הַקּוֹדֶמֶת. וְכָבֵר נִתְבְּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפָרֶק י"א מִמִּנְחוֹת (צד).

הַמִּצְוָה הַמ"ב — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטוּיֵנוּ לְהִקְרִיב קֶרְבָּן בְּכֹל־רֹאשׁ־חֲדָשׁ נוֹסֵף עַל תְּמִיד שֶׁל כָּל־יָוֵם — וְזֶהוּ מוֹסֵף רֹאשׁ־חֲדָשׁ. וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "וּבְרֹאשֵׁי חֲדָשֶׁיְכֶם וְגו'" (במדבר כח, יא).

~ יום שישי כ"א תשרי ~

מצות עשה מג. מד.

מה. מו. מז. מח. נ. נא.

הַמִּצְוָה הַמ"ג — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטוּיֵנוּ לְהִקְרִיב קֶרְבָּן נוֹסֵף עַל תְּמִיד בְּכֹל־שֶׁבֶעַת יְמֵי הַפֶּסַח — וְזֶהוּ מוֹסֵף חֵג הַמִּצְוֹת. וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "שֶׁבֶעַת יָמִים תִּקְרִיבוּ אִשָּׁה לַה'" (ויקרא כג, לו).

הַמִּצְוָה הַמ"ד — הִיא מִנְחַת הַעֹמֵר (שם מדה) — וְכִּי הִיְתָה מִדַּת מִנְחָה (ז), וְהִיא הַמִּצְוָה שֶׁנִּצְטוּיֵנוּ לְהִקְרִיב מִנְחַת שְׁעוּרִים בְּיָוֵם ט"ז בְּנִיסָן, וְנִקְרִיב עִמָּה כֶּבֶשׂ בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעוֹלָה. וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "וְהִבְאֵתֶם אֶת־עֹמֶר רֹאשִׁית קְצִירְכֶם אֶל־הַכֹּהֵן (שם, י). וּמִנְחָה זוֹ הִיא הַנִּקְרָאת: "מִנְחַת בְּכוֹרִים", וְעֲלֶיהָ הִרְמֹז בְּאָמְרוֹ יִתְעַלָּה: "וְאִם־תִּקְרִיב מִנְחַת בְּכוֹרִים לַה' אָכִיב קְלוּי בְּאֵשׁ גֶּרֶשׁ"

מתוך מהדורת חזק

ומנין השבועות מצוה. וזה דבר שלא יעלם ממי שמדקדק בדברים, שהרי אם תאמר: חובה לעשות כן וכך, אין לשון זה מחיב שתהא אותה הפעלה מצוה בפני עצמה. וראייה ברורה על זה (ששתי הספירות נכללים במצוה אחת), זה שאנו מונים גם את השבועות בכל-לילה באמרנו, שהם כן וכך שבועות וכך וכך ימים, ואלו היו השבועות מצוה בפני עצמה, לא היו מתקיימים מנינם אלא בלילי השבועות בלבד, ואז היו להן שתי ברכות: "אשר קדשנו במצותיו וצונו על ספירת ימי העמר" ו"על ספירת שבועי העמר", ואין הדבר כן, אלא המצוה היא ספירת העמר — ימיו ושבוועיו, כמו שצוה. ואין הנשים חייבות במצוה זו.

המצוה המשלימה מאה וארבעים — האזהרה שהזהרנו מלאכול פסולי המקדשין שאסור לאכלם, והוא שהיה מום שעשינוהו בהם בכונה, כמו שנתבאר במסכת בכורות (לה.), או שנפסל אותו הקרבן אחר שחיטתו בדרך מדרכי הפסול המונעים אכילתו, והוא שנקאמר: "לא תאכל כל-תועבה" (שם יד, ג). ולשון ספרי (פרשת ראה שם): "לא תאכל כל-תועבה" בפסולי המקדשין הכתוב מדבר. ושם אמרו: "רבי אליעזר בן-יעקב אומר: מנין לצוורם (חותך) באזן הככור ואכל ממנו שעובר בלא-תעשה? תלמוד לומר: "לא תאכל כל-תועבה"; ומי שאכל לוקה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת בכורות.

רגל בפני עצמו. ובפרוש אמרו (סוכה מח.), שהוא "רגל בפני עצמו, קרבן (מוסף) בפני עצמו". הנה זו ראיה שקרבנו חלוק. וזה פשוט בתכלית הפשטות.

~ שבת קודש כ"ב תשרי ~

מצות עשה קסא.

מצות לא תעשה קמ.

המצוה הקס"א — הצווי שצונונו בספירת העמר, והוא אמרו יתעלה: "וספרתם לכם מקצרת השבת" (ויקרא כג, טו). דע, שכמו שחייב בית דין לספור שני יובל, שנה שנה ושמשטה שמשטה, כמו שבארנו לעיל (מצות עשה קמ), כך חייב כל-אחד ואחד מאתנו לספור ימי העמר, יום יום ושבווע שבוע, שהרי אמר: "תספרו חמשים יום" (שם, טז), ואמר: "שבועה שבועת תספר-לך" (דברים טז, ט), כשם שמנין השנים והשמיים מצוה אחת, כמו שבארנו, כך ספירת העמר מצוה אחת, וכך מנה אותה כל-מי-שקדמני — כמצוה אחת, ונכון הוא מה שעשו בזה. ואל יטעף אמרם (ראש השנה ה, חגיגה יז: מנחות טו.): "מצוה לממני (למנות) יומי ומצוה לממני שבועי" עד שתחשוב שהן שתי מצוות — לפי שכל-חלק וחלק מחלקי איזו מצוה שיש לה חלקים, מצוה לעשות אותו החלק ממנה. אבל היו נעשות שתי מצוות אלו אמרו (חז"ל, בגמרא): מנין הימים מצוה,

המשך מעמוד 201

20 שבהם עוסקת המשנה, הינם אלו הפוסלים את הכהנים מעבודת
21 בית המקדש, ושנויים הם במסכת בכורות (פ"ז), אך שאר מומין
22 אינם מעכבים בקידושין.

גמרא

23 ותנן נמי גבי כתובות כי האי גוונא - שנינו משנה זו אף במסכת
24 כתובות (עב), ומבאר הגמרא את הצורך בכפילות זו, הלא
25 קידושין איצטריכא ליה תנא כתובות אמו קידושין - כאן עוסקת
26 המסכת בעניני קידושין, ונשנו במשנה אף דיני הכתובה אגב דיני
27 הקידושין, הלא כתובות איצטריכא ליה תנא קידושין אמו כתובות
28 - שם עוסקת המסכת בעניני כתובות, ונשנו אף דיני הקידושין אגב
29 דיני הכתובה. משנה זו דנה לגבי אדם המקדש אשה, ולא חלו
30 הקידושין מאיזו סיבה, ולאחר מכן שלח מתנות לאשה, האם יש
31 לומר שכונתו לקדשה עתה במתנות אלו, או לא.
32

משנה

33 אדם המקדש שתי נשים ביחד, דבר שהוא שונה פרושה אחת
34 בלבד, ונמצא שיש לכל אשה פחות משוה פרושה, או שמקדש
35 אשה אחת בשתי פרושה, הדין הוא שאף על פי ששלה
36 לאשה סבלונות - מתנות, לאחר מכן - לאחר קידושין אלו,
37

1 לומר שאינו מקפיד באיזה מקום יקדשה השליח, צריכא - לכך
2 הצורך התנא לכפול דין זה, הן בגיטין והן בקידושין, שבשניהם
3 מקפיד הוא על המקום שאמר, ואין השליח רשאי לשנות מדבריו.

משנה

4 זו דנה לגבי אדם המקדש אשה על מנת שאין עליה נדרים או
5 מומין ונמצא שיש בה, האם חלים הקידושין או לא.
6 אדם המקדש את האשה על מנת - בתנאי שאין עליה נדרים - שלא
7 אסרה על עצמה נדרי עינוי נפש, ונמצאו שיש עליה נדרים, אינה
8 מקודשת, מאחר שלא נתקיים התנאי. בנסה סתם - הנושא את
9 האשה בסתם ללא תנאי, ונמצאו שיש עליה נדרים, תצא שלא
10 בכתובה. שמאחר שלא התנה במפורש על כך חלו הקידושין,
11 וצריך ליתן לה גט אם רוצה להוציאה, אך רשאי להוציאה בלא
12 כתובה, כיון שיכול לטעון שאינו חפץ באשה נדרנית. וכן הוא הדין
13 אף לענין מומין. שהמקדש את האשה על מנת שאין עליה מומין,
14 ונמצאו שיש בה מומין, אינה מקודשת, מאחר שלא נתקיים
15 התנאי. בנסה סתם - הנושא את האשה בסתם ללא תנאי, ונמצאו
16 שיש בה מומין, תצא שלא בכתובה - מאחר שאינו חפץ באשה
17 בעלת מום, אך מכל מקום וקוהה היא לגט, שהרי לא התנה על כך
18 במפורש. (ש"ב) המומין הפוסלין בכהנים פוסלין בגושים - המומין
19

נביאים

יחזקאל פרק כג

כג וְשַׁעַר לְחֹצֵר הַפְּנִימִי נִגְדַּד הַשַּׁעַר לְצַפּוֹן וְלִקְדִים וַיִּמַּד מִשְׁעַר אֶל־שַׁעַר מֵאָה אָמָה: כד וַיִּזְלַכְנִי דֶרֶךְ הַדְּרוֹם וְהִנֵּה־שַׁעַר דֶּרֶךְ הַדְּרוֹם וַיִּמְדָּד (אילו) אֵילָיו (ואילמו) וְאֵילָמָיו כַּמְדוֹת הָאֱלֹהִים: כה וְחַלּוֹנוֹם לֹא (ולאילמו) וְלֵאֵילָמָיו סָבִיב | סָבִיב כַּחֲחֻלּוֹנוֹת הָאֱלֹהִים חֲמוּשִׁים אָמָה אַרְבָּע וָרֶחֶב חֲמוּשׁ וְעֶשְׂרִים אָמָה: כו וּמַעְלֹת שְׂבָעָה (עלותו) עֲלוֹתָיו (ואלמו) וְאֵילָמָיו לַפְּנִיָּהם וְתַמְרִים לֹא אֶחָד מִפּוֹ וְאֶחָד מִפּוֹ אֶל־ (אילו) אֵילָיו: כז וְשַׁעַר לְחֹצֵר הַפְּנִימִי דֶרֶךְ הַדְּרוֹם וַיִּמַּד מִשְׁעַר אֶל־הַשַּׁעַר דֶּרֶךְ הַדְּרוֹם מֵאָה אָמוֹת: כח וַיְבִיאֵנִי אֶל־חֹצֵר הַפְּנִימִי בְּשַׁעַר הַדְּרוֹם וַיִּמַּד אֶת־הַשַּׁעַר הַדְּרוֹם כַּמְדוֹת הָאֱלֹהִים: כט (ותאו) וְתֵאָיו (ואילו) וְאֵילָיו (ואלמו) וְאֵילָמָיו כַּמְדוֹת הָאֱלֹהִים וְחַלּוֹנוֹת לֹא (ולאילמו) וְלֵאֵילָמָיו סָבִיב | סָבִיב חֲמוּשִׁים אָמָה אַרְבָּע וָרֶחֶב עֶשְׂרִים וְחֲמוּשׁ אָמוֹת: ל וְאֵילָמוֹת סָבִיב | סָבִיב אַרְבָּע חֲמוּשׁ וְעֶשְׂרִים אָמָה וָרֶחֶב חֲמוּשׁ אָמוֹת:

רש"י

עשוי אולמים אולמים נכנסי בעוביו ואלמות הללו היו בפנים (ס"א למעלה מהתאים כי התאים היו מבפני בחצר הפנימי שהרי אולם השער היה בולט אל החיצונה כמו שאמור בענין וא"א שהיו התאים והאולם פונים למקום אחד להיות פתחי התאים נפתחים לתוך האולם שהרי השוה העניין כל מדות השערים החיצונים והפנימים ולא חלק ביניהם אלא בליטת האולמות) (כי התאים היו מבחוץ ושה תאים וכותליהם וט"ו אמות של רוחב השער עולים לשמוני ואחת (לתשעים ואחת כצ"ל צ"ה) אמה וכל החצר הפנימי אינו אלא מאה על מאה כמו שמפורש בענין סא"א):

(כג) ושער לחצר הפנימי. לעזרת ישראל: נגד השער. החיצוני מכוונין: וימד משער. התחתון עד העליון מאה אמה הוא רחב חלל עזרת נשים: (כד) ויוליכני דרך הדרום. לחצר החיצונה: (כה) כחלונות האלה. דרש רבי תנחומא ה"א זו יתירה לשון כהה, חלונות כהות רחבות מבחוץ וקצרות מבפנים לומר לא לאורה אני צריך שכל חלונות העשויות להכניס אורה קצרות מבחוץ ומרחיבות מבפני: (כו) עולותיו. כמו מעלותיו: אל איליו. על ראש האיל היה דקל מצויר: (כז) וימד את השער הדרום. של חצר הפנימי: (ל) ואלמות. ארבו"ץ בלע"ז: סביב סביב. הכותל היה

מצודת ציון

(כו) עולותיו. מעלותיו:

וכן של מזרח (והנה שער המזרחי מעצ"ב עמד באמצע כותל המזרחי וכן שער ע"ב והיו זה מול זה אבל שער הצפוני של עזרת נשים ע"כ לא עמד באמצעית כתלו כמו שער הצפוני של עזרת נשים ע"כ עמד באמצע לא היו א"כ זה מול זה וכן שער הדרומי מע"ב האמור בענין לא עמד גם הוא באמצעית כתלו וכמ"ש בקונטרס בנין הבית): משער אל שער. משער עזרת נשים לשער עזרת אנשים מדד מאה אמה: (כד) דרך הדרום. ברוח הדרומי בהעזרה ההיא: כמדות האלה. של שער המזרחי והצפוני: (כה) וחלונים לו. ר"ל החלונות שהיו לכל תא מתאי השער ההוא ולכותלי האולם מסביב היו כמו החלונות של שער המזרחי והצפוני: אורך. ר"ל גובה השער: ורוחב. של השער החיצון: (כו) ומעלות. מספר המעלות שעלו בהם אל השער הזה היו שבעה: ואילמיו. כתלי האולם היו לפנים מהמעלות: ותמורים לו. לכל אחד היה כותרת בצורת אילן תמר אחד מהעבר מזה ואחד מהעבר מזה וחזר ומפרש הכותרות היו בהמוזוות ממעל: (כז) דרך הדרום. ברוח הדרום: משער אל השער. ר"ל משער חצר הפנימי אל שער חצר החיצונה ברוח דרום: (כח) כמדות האלה. כמדות השערים הנזכרים: (כט) ותאיו וגו'. גם לשער חצר הפנימי היו תאים ואילים ואולם והיו כמדות של השערים מעזרת נשים: לו. לכל אחד מתאי השער: ולאילמיו. לכותלי האולם מסביב: אורך. ר"ל גובה השער: ורוחב. של השער החיצון: (ל) ואלמות סביב סביב. בחלל עזרת אנשים בכל שלשת הרוחות במזרח בצפון ובדרום היו אולמות נשענות אל הקיר ופתוחות לפנים: אורך. הוא הנמשך עם הקיר: ורוחב. הוא הנמשך כלפי אויר החצר:

כתובים

דברי הימים ב פרק ב טז

טז ויספר שלמה פליהאנשים הגירים אשר בארץ ישראל אחרי הספר אשר ספרם דניד אביו וימצאו מאה וחמשים אלף ושלשת אלפים ושש מאות: י ויעש מהם שבעים אלף סבל ושמונים אלף הצב בהר ושלשת אלפים ושש מאות מנצחים להעביר אתהעם:

דברי הימים ב פרק ג א

א ויחל שלמה לבנות אתביתיהוה בירושלם בהר המזרחה אשר נראה לדניד אביו אשר הכין במקום דניד בגרן ארנן היבוס: ב ויחל לבנות בחדש השני בשני בשנת ארבע למלכותו: ג ואלה הוסד שלמה לבנות אתבית האלהים הארץ אמות במדה הראשונה אמות ששים ורחב אמות עשרים:

רש"י

דברי הימים ב פרק ג

(א) בהר המוריה. לפי אשר שם נראה הקב"ה לדוד בגורן ארנן בהעצר המגפה והוא הר המוריה מקום דוד: (ב) ויחל לבנות בחדש השני. מפורש בתחילת ראש השנה ירושלמי ופתרון בחדש השני בשני בחדש אייר לפי שרוצה לומר בשנת ארבע למלכותו הוצרך לכפול ולומר בשני ודוגמא והמים היו הלך וחסור עד החודש העשירי (ראשית ח') ודוגמא במלכים (א' ו') בשנה הרביעית בחדש זיו הוא חדש השני למלך שלמה וגו' מוסב על השנה הרביעית ואז בשנת ארבע למלכותו התחיל בשני כי כל ימי החורף לא היה יכול מפני הקור ובניסן לא היה יכול מפני הפסח: (ג) הארץ אמות במדה. ולפי שהפסיק ואמר במדה הראשונה אומר עוד אמות, כלומר אורך אמות הבית ששים אמה בין דביר להיכל ורחב אמות י':

(טז) ויספר שלמה כל האנשים הגירים. מלא בכ' יודי"ן ומתחילה כשספרם דוד נקראו שם גרים ביו"ד אחת אבל שלמה ספרם בשעת מעשה כשבנה ולכך כתיב מלא ודוגמא והעליתם את עצמותי מזה חסר אתכם בפ' ויחי, בשעת מעשה כשלקחן (בפ' בשלח) כתיב אתכם: ויספר וכו'. אחרי הספר. למעלה דכתיב (לעיל כ"ב) ויאמר דוד לכנוס את הגרים: (יז) ויעש מהם שבעים אלף וגו'. מה שחזר ומזכירן ומזכיר המספר בשביל שהפסיק הענין לכך הוצרך לומר אף עתה ולא יפסוק עד שיכלה כל הבנין ואומר מיד ויחל שלמה לבנות וגו' ואפילו בפסוק אחד מנהגו שיפסיק הענין ומתחיל לדברי הראשון כמו זאת עשו קחו לכם מחתות קרח וגו' (מדבר טו), ולמחרתו כתיב (שם) ויאמר משה אל קרח אתה וכל עדתך וגו' וחוזר ואמר וקחו איש מחתתו וגו' אלא לפי שהפסיק בכמה פסוקים הוצרך שנית להכתב וכל-שכן כאן:

מצודת ציון

(יז) מנצחים. מל' נצחון והתגברות ונגישה: ויחל. מל' התחלה:

מצודת דוד

(טז) הגירים. הם הגבעונים: (יז) ויעש מהם וכו'. עם כי כבר נאמר למעלה, חזר ואמר לסמכו לספור הבנין: מנצחים. רודים ונוגשים את העם לעשות העבודה ולא ירפו ידיהם מן מלאכה:

(א) אשר נראה. אשר שם נראה המקום ב"ה לדוד אביו ויאמר על ירידת האש שעל המזבח כמ"ש ויענהו באש מן השמים (ד"ה א' כ"א): אשר הכין. על שלמה יאמר שהוא הכין לבנות במקום שקבע דוד בגורן וכו': (ב) בשני. ביום שני בשבת או בחדש ורו"ל דרשו בו ברי"ה: (ג) ואלה הוסד. אלה מספרי האורך והרוחב אשר הניח היסוד לבנות וכו': במדה הראשונה. במדת האמה שנעשה בה המשכן שהיתה ראשונה לבנין המקדש והיא היתה בת ששה טפחים:

משניות מסכת מועד קטן

ב רבי אלעזר בן עזריה אומר: אין עושין את האמה בתחלה במועד ובשביעית. וחכמים אומרים: עושין את האמה בתחלה בשביעית, ומתקנין את המקלקלות במועד. ומתקנין את קלקולי המים שברשות הרבים, וחומטין אותן. ומתקנין את הדרכים ואת הרחובות ואת מקוות המים, ועושין כל צרכי הרבים, ומצינין את הקברות, ויוצאין אף על הכלאים.

ג רבי אלעזר בן יעקב אומר: מושכים את המים מאילן לאילן, ובלבד שלא ישקה את כל השדה; ורעים שלא שתו לפני המועד – לא ישקם במועד; וחכמים מתירין בזה ובה.

פירוש ברטנורא

ב האמה: חריצים שעושים בקרקע שבה המים הולכים סביב השדה ומשרה לשרה, קרוין אמה, לפי שהן רוחב אמה ברום אמה: בתחלה. אם לא היתה מעולם אין עושין אותה בתחלה במועד, משום מרחא: ובשביעית. מפני שנראה כחופר בקרקע בשביעית: ומתקנים את המקלקלות. אם נפל לתוכה עפר ואינה מקלחת, מתקנים אותה, אבל אין עושים אותה בתחלה במועד. והלכה כחכמים: ומתקנים קלקולי המים. מים המכונסים בנמוות לשתות מהן: ודוושטין, מנקין ומנקיין ומוציאין מתוכן צרורות וקסמין ועפרורית שנפל בהן: ומציינין. עושין ציונין על הקברות. שהיו ממחין סיד ושופכין על הקבר, והוא סימן להולכי דרכים שלא יעברו במקום טומאת: ויוצאין. שלוחי ב"ד במועד לעיין השדות שנוערו כלבים, לעקור אותם. לפי שנטולין שער על כך מתרומת הלשכה, ובימי המועד נשכרים בוול, מפני שהן בטלים:

ג מושכים את המים: שתחת אילן, זה לאילן אחר, דליכא מרחא. אבל לא ישקה כל השדה. ובשדה בית הבעל איירי, דלא פסדי, שמו גשמים מספיקין לו, אלא שכשמשקין אותו היו הרווחה טפי: שלא שתו. דלא פסדי: בזה ובה. אפילו לא שתו ואפילו שדה הבעל, דמשום הרווחה שרו חכמים. והלכה

משניות מבוארות – קהתי

אותם בימי חול המועד, מפני שבטלים אז ממלאכה ונשכרים בזול.

כל הסיפא מ"ומתקנין את הדרכים" ואילן, נישנתה כבר במסכת שקלים (א), שעושים דברים אלו בחמשה עשר באדר, אלא שמשנתנו באה להשמיע, שמותר לעשותם בחול המועד. מכל מקום בגמרא שואלים על מה ששינו כאן "ויוצאין אף על הכלאים" – והלא כבר יצאו בחמשה עשר באדר (כמו ששינו במסכת שקלים א, א)? ומתרגמים, שבחול המועד פסח יוצאים על האפילות, היינו הזרעים שנתאחרו זריעתם, שאין הכלאים ניכרים בהם עד חמשה עשר בניסן.

באור משנה ג

רבי אלעזר בן יעקב אומר: מושכים את המים מאילן לאילן – מים רבים שהתכנסו תחת אילן אחד מותר למשוך אותם בחול המועד לאילן אחר, שאין בזה טירחה, ובלבד שלא ישקה את כל השדה – יש מפרשים, שמדובר כאן בשדה בית הבעל (שדה המסתפקת בני גשמים). שאין הפסד כשאין משקים אותה, ואף על פי כן אם התכנסו הרבה מים תחת אילן אחד ויש בהם כדי להשקות אילנות אחרים הסמוכים לו, מותר למשוך את המים מאילן לאילן, שטירחה מועטת כזו התירוה חכמים אף שלא במקום הפסד, אבל לא ישקה את כל השדה, משום שיש בזה טירחה יתירה (רש"י; ברטנורא). ויש מבארים, שמשנתנו מוסיפה לעסוק בשדה בית השלחין (כהמשך למשנה א), היינו בשדה אילן הזקוקה להשקאה, ואין בה לא ירוקת ולא זרעים אלא אילנות בלבד, וכיון שיש בה הפסד התירו למשוך בה את המים מאילן לאילן, ובלבד שלא ישקה את כל השדה. שהשקאת כל השדה איננה אלא משום הרווחה יתירה, ואסור לטרוח לשם כך בחול המועד. אבל בשדה בית הבעל, הואיל ואין בה הפסד, אף טירחה מועטת אסורה ולכן אסור אפילו למשוך בה את המים מאילן לאילן (מגיד משנה בשם ה"ר יצחק אבן גיאת; יתומי יוסף; המאירי). ורעים שלא שתו לפני המועד – שלא השקו אותם לפני חג, לא ישקם במועד – אפילו בבית השלחין, שבכגון זה אין הפסד אם לא ישקם בחול המועד, הואיל ולא השקום גם קודם לכן (רש"י). והרמב"ם כותב הטעם: "מפני שהם צריכים למים רבים ויש בהשקאה טירחה יתירה" (הל' יום טוב ח, ד). ויש מפרשים: זרעים שהגיעה עונת השקאתם קודם

~ יום ראשון ~

באור משנה ב

רבי אלעזר בן עזריה אומר: אין עושין את האמה – תעלה סביב השדה, להמשיך את המים לתוכה; ונקראת "אמה", לפי שכרגיל היתה רחבה אמה ועמוקה אמה, בתחלה – היינו כשלא היתה לפני כן אסור לעשותה בתחילה, במועד – בחול המועד, משום שיש בעשייתה טורח הרבה, ובשביעית – בשנת השמיטה, מפני שנראה כעודר בקרקע, שאסור בשביעית. וחכמים אומרים: עושין את האמה בתחלה בשביעית – שלדעתם אינו נראה כעודר, הואיל והוא זורק את העפר לחוץ (גמרא). ומתקנין את המקלקלות במועד – אמות המים שנתקלקלו ונסתמו בעפר מותר לתקן אותן בחול המועד, כדי שהמים יקלחו בהן; אבל מודים חכמים שאין עושים את אמת המים בתחילה במועד. והלכה כחכמים. ומתקנין את קלקולי המים שברשות הרבים – צנינות המים שברשות הרבים שנתקלקלו, אפילו אין רבים צריכים להם (גמרא), מותר לתקנם בחול המועד, וחוטטין אותן – ומנקים אותם מהרפש ומהצרורות שנשטברו בהם. יש מפרשים שמדובר כאן בצנינות של מי שתיה (ברטנורא); ויש מפרשים, שמדובר בכיבי שופכין (המאירי). ומתקנין את הדרכים ואת הרחובות – שנתקלקלו בימות הגשמים, ואת מקוות המים – מנקים את המקוואות מן הרפש של ימות הגשמים, ועושין כל צרכי הרבים – בגמרא מבואר, שפותחים בורות של מים מכונסים, שיהיו מצויים לעם לשתות. ובירושלמי מבואר, שפסקה זו באה לרבות, שבית הדין עוסקים בדיני ממונות ובדיני נפשות ובדיני מלקות, ובפריית ערכים וחרימים והקדשות ובהשקאת סוטה ובשריפת פרה ובביצעת עבד עברי ובטהרת מצורע, שכל הדברים הללו צרכי רבים הם. ומצינין את הקברות – שופכים סביבם סיד לציון ולסימן, כדי שלא יאהילו עליהם כוהנים ונושאי טהרות, ויוצאין אף על הכלאים – שליחי בית דין יוצאים אף לראות, אם עקרו את הכלאים, ואם לא עקרו, יעקרום הם. בגמרא מבואר, שהואיל והיו שליחי בית דין נוטלים שכרם מתרומת הלשכה, לפיכך היו שולחים

ד צדין את האישות ואת העכברים משדה האילן ומשדה הלבן, שלא פָּרְפוּ, במועד ובשביעית. וְחֻמְּוֵי אֹמְרִים: מִשְׁדֵּה הָאֵילָן פָּרְפוּ, וּמִשְׁדֵּה הַלֶּבֶן שְׁלֹא פָּרְפוּ. וּמִקְרִין אֵת הַפְּרָצָה בְּמוֹעֵד; וּבִשְׂבִיעִית בּוֹנֵה פְּדֻרְפוּ. ה רבי מאיר אומר: רואין את הנגעים בתחלה להקל, אבל לא להחמיר. וְחֻמְּוֵי אֹמְרִים: לֹא לְהַקֵּל וְלֹא לְהַחְמִיר. וְעוֹד אָמַר רַבִּי מְאִיר: מִלְּקַט אֲדָם עֲצָמוֹת אֲבִיו וְאִמּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁשְּׂמַחָהּ הִיא לוֹ. רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר: אֲבָל

פירוש ברטנורא

כרבי אליעזר ב"ר, דסתם תנתינן משקין בית השלחין דלעיל כוותיה. ומיהו שדה להה שהקרקע שלה כמו טיט מותר להשקותה במועד אפילו לראב"י דכורעים ששתו לפני המועד דמו:

ד האישות. תנשמת. והוא בריה שאין לה עינים, ומפסדת את השדות: **ובשדה הלבן.** שחורשין וזורעין אותו לחבואה ואין בו אילנות: **בשדה האילן כדרבנן.** דמפסדי טפי, ולהפסד מרובה חששו. לפיכך חופר גומא כדרכו ותולה בה מצודה: **שלא כדרבנן.** נועץ שפוד בקרקע בחוק ומנענע אילן ואילך ומוציא, ונמצאת גומא נעשית מאליה. אבל לא ע"י חפירה. והלכה כחכמים. ובשדה לבן הסמוכה לשדה אילן, חופר כדרכו, שמה יצאו משדה לבן ויחריבו האילנות: **ומקריין את הפרצה.** מסדרין את האבנים על זו כדרך בנין, ואינו טח בטיט. ובפרצה של גינה מיירי, אבל כותל חצר שנפל, בונה כדרכו, מפני הנגבים:

ה רואין את הנגעים במועד להקל. שאם טהור הוא אומר לו הכהן טהור אתה, ששמחה היא לו: **אבל לא להחמיר.** שאם טמא הוא, ישתוק, ולא יטמאנו ויצריכנו לצאת חוץ למחנה: **לא להקל ולא להחמיר.** מתוך שנוקק לראותו אם הוא טהור כדי להקל עליו, הוא נוקק להחמיר, שאם הוא טמא צריך לומר לו טמא אתה, כדכתיב (ויקרא י"ג) לטהרו או לממאו, שאין כהן רשאי לשתוק, ומוטב לו שלא יראהו הכהן כלל: **מלקט אדם עצמות אביו ואמו.** במועד, כדי לקברם במקום הגון: **ששמחה היא לו.** כשרואה אותם [שקוברן בקברי אבותיו]. ואין הלכה כר"מ בשתייה: **לא יערער על מתו.** לא יביא ספרן לערער

משניות מבוארות – קהתי

מקום בונה כדרכו (גמרא), הואיל ואינו מתכוון אלא לשמירת הקרקע שלא יירדס (המאירי).

באור משנה ה

משנתנו באה ללמד בדברים שאין לעשותם בחול המועד, מפני שגורמים צער לאדם.

רבי מאיר אומר: רואין את הנגעים בתחלה להקל – כתוב בתורה (ויקרא יג, א-ח): "אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת... והיה בעור בשרו לנגע צרעת... וראוהו הכהן וטמא אותו. ואם בהרת לבנה היא בעור בשרו... והסגיר הכהן את הנגע שבעת ימים. וראהו הכהן ביום השביעי והנה הנגע עמד בעינו... והסגירו הכהן שבעת ימים שנית. וראה הכהן אותו ביום השביעי שנית והנה כהה הנגע ולא פשה הנגע בעור, וטהרו הכהן... ואם פשה תפשה המספחת בעור... ונראה שנית אל הכהן... וטמאו כהה צרעת היא"; ואומר רבי מאיר: וראין את הנגעים – מותר לכהן לראות את הנגעים בחול המועד, בתחילה – כלומר אפילו בתחילה, שעדיין אין שום טומאה עליו; ויש שאין גורסים תיבת "בתחילה" (דש"י; ברטנורא; ועיין "תוספות יום טוב" ותוספות רבי עקיבא איגור). להקל – שאם הכהן רואה בו סימני טהרה, יאמר לו שהוא טהור, **אבל לא להחמיר** – שאם הוא רואה בו סימני טומאה, לא יסגירו ולא יטמאנו אלא ישתוק, כדי שלא יצטרפו במועד, שלדעת רבי מאיר הרשות ביד הכהן לשתוק. **וְחֻמְּוֵי אֹמְרִים: לֹא לְהַקֵּל וְלֹא לְהַחְמִיר** – כלומר אין רואים כלל את הנגעים בחול המועד, שמתוך שנוקק הכהן לראותו כדי להקל עליו, הרי הוא נוקק להחמיר, שאם הוא רואה בו סימני טומאה, צריך הוא לומר לו שהוא טמא, שלדעת חכמים אין הכהן רשאי לשתוק, שנאמר (ויקרא יג, ט): "לטהרו או לטמאו", הלכך מוטב שלא יראנו הכהן כלל במועד, כדי שלא יצטרפו אם הוא טמא. **וְעוֹד אָמַר רַבִּי מְאִיר** – קולה אחרת: **מִלְּקַט אֲדָם עֲצָמוֹת אֲבִיו וְאִמּוֹ** – בחול המועד; שנוהגים היו לקבור תחילה את המת בקבר ארעי, ולאחר שנתעכל הבשר היו מלקטים את העצמות וקוברים אותן בארון בקבר המשפחה, וסובר רבי מאיר, שמוותר ללקט עצמות המתים, אפילו של אביו ואמו, בחול המועד, **מִפְּנֵי שֶׁשְּׂמַחָהּ הִיא לוֹ** – שמביא עצמות אבותיו לקבר המשפחה. ובגמרא מבואר: מפני ששמחה היא לו – ששמחת הרגל עליו, ולכן אין לחוש שמה יצטרע בליקוט העצמות (עיין ברטנורא ותוספות רבי עקיבא איגור). **רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר: אֲבָל הוּא לוֹ** – יום ליקוט העצמות, הלכך אסור ללקט במועד. **לֹא יַעֲרֹר אֲדָם עַל**

המועד ולא שתו, וכבר התחילו להיפסד, ולא חס עליהם בחול אלא הניחם שלא באונס, אין משקים אותם במועד. ברם, אם לא הגיעה עונת השקאתם עד המועד, מותר להשקותם, אף על פי שלא שתו קודם המועד (המאירי). **וְחֻמְּוֵי מְתִירִין בְּהָהּ וּבְהָהּ** – להשקות כל שדה האילן, ולהשקות זרעים שלא שתו לפני המועד, שלדעת חכמים אף משום הרווחה מותר להשקות בחול המועד. והלכה כרבי אליעזר בן יעקב. ובגמרא אמרו, שבשדה לחה ("מטוננת") אף רבי אליעזר בן יעקב מודה, שמוותר להשקותה במועד, שדינה כזרעים ששתו לפני המועד.

~ יום שני ~

באור משנה ד

צדין – מותר לצוד בחול המועד, **את האישות** – בגמרא מבואר: ברייה שאין לה עינים, ויש סוכרים שהיא החפרפרת (החולד), והיא מזיקה מאד לשדות, **ואת העכברים** – עכברי השדה המכרסמים את הצמחים ומפסידים אותם, **משדה האילן ומשדה הלבן** – ומשדה תבואה, **שלא פָּרְפוּ** – כדרכו – בלא שינוי, **במועד** – בחול המועד, משום שגורמים הפסד לשדות, **ובשביעית** – ובשנת השמיטה; ואף על פי שצידתם נעשית על ידי חפירת גומות אין גוזרים שמה יאה נראה כחורש בשביעית. **וְחֻמְּוֵי אֹמְרִים: מִשְׁדֵּה הָאֵילָן פָּרְפוּ** – הואיל ובשדה האילן גורמים האישות והעכברים הפסד גדול מותר לצודם בחול המועד כדרך שצדים אותם בחול, **ומשדה הלבן** – אבל משדה תבואה, שאינם גורמים שם אלא הפסד קטן, **שלא פָּרְפוּ** – אין צדים אותם בחול המועד אלא בשניו. כברייתא בגמרא מבואר: "כיצד כדרכו? חופר גומא ותולה בה מצודה. כיצד שלא כדרכו? נועץ שפוד ומכה בקורדום ומרדד האדמה מתחתיה" (ונמצאת גומא נעשית מאליה). כן מובאת ברייתא: "כשאמרו 'משדה לבן שלא כדרכו' לא אמרו אלא בשדה לבן הסמוכה לעיר, אבל בשדה לבן הסמוכה לשדה האילן – אפילו כדרכו, שמה יצאו העכברים משדה הלבן ויחריבו את האילנות". **ומקריין את הפרצה במועד** – אם נעשתה פירצה בגינתו מותר לסתמה ולגדרה בגדר ארעי בחול המועד, כגון לסדר אבנים זו על זו בלא טיט. ברם, כותל חצר שנפל, בונהו כדרכו, מפני הנגבים (גמרא). **ובשביעית** – בשנת השמיטה, אם יש פירצה בגינתו, **בוֹנֵה פְּדֻרְפוּ** – אף על פי שנראה כמכוון לשמור את הפרי, מכל

הוא לו. לא יעורר אדם על מתו ולא יספידנו, קדם לרגל שלשים יום.
 ו אין חופרין פוכין וקברות במועד, אבל מחנכים את הפוכין במועד. ועושין נברכת במועד, וארון עם המת
 בחצר. רבי יהודה אוסר, אלא אם פן יש עמו נסרים.
 ז אין נושאים נשים במועד, לא בתולות ולא אלמנות; ולא מיבמין, מפני ששמחה היא לו. אבל מחזיר הוא
 את גרושתו. ועושה אשה תכשיטה במועד. רבי יהודה אוסר: לא תסוד, מפני שגוויל הוא לה.

פירוש ברטנורא

על מתו שמת זה ימים רבים, לחזור על קרובי המת כדרך שחזרו הספדן שצועק ואומר בואו בכו עמי כל מרי לב. ומי שלבו דוח עליו הולך ומספיד על
 קרובו: לא יספידנו, לא ישכור ספדן על מתו שמת לו באותה שעה: קודם לרגל שלשים יום. תמיד. דאמרי טעמא בגמרא שדרך בני אדם לכוון מעות
 לצורך הרגל קודם לרגל ל' יום מבי שמע שדורשים בתלכות הרגל, ושמו יתן המעות ששכנס לצורך הרגל לספדן וימנע משמחת הרגל. ואית דאמרי שאין
 המת משתבח מן הלב אלא לאחר ל' יום אחר הספדו:

ו אין חופרין פוכין וקברות במועד. לחקרו בו מת שימות לאחר המועד. כוכין, בעמרה שחתת הקרקע. וקברות, בבנין: אבל מחנכין. שאם היה ארוך
 מקצרו. ואם היה קצר מאריך ומרחיב בו: נברכת. של כוכסין, מקום מתוקן לכבס בו הבגדים, ולית ביה מרחא כולי האי: וארון עם המת בחצר. שמת
 שם, מותר לנסר הנסרים ולעשות לו ארון. אבל בחצר אחרת לא, שלא יאמרו מלאכה אחרת הוא עושה. ולא שנו אלא באדם שאינו מפורסם, אבל אדם
 מפורסם עושה לו ארון ואפילו בשוק. ולדין שאנו מתי מספר, כל אדם הוא מפורסם: ר"י אוסר. להביא עצים לעשות נסרים בתחלה לצורך הארון אלא
 א"כ מנוסרות קודם י"ט. ואין הלכה כר"י:

ז מפני שמחה היא לו. ואין מערכים שמחה אחרת בשמחת הרגל, דכתיב (דברים ט"ו) ושמחת בחגך, בחגך ולא באשתך: אבל מחזיר הוא את גרושתו.
 דאינה שמחה כ"כ אלא באשה חדשה שלא היתה לו מעולם: ועושה אשה תכשיטה. כגון לתת כחול בעיניה, ולהשוות שער ראשה שלא יתפור, ומעברת

משניות מבוארות – קהתי

עושים אותה כקבר ארעי למת, עד שיחפרו לו כוך או יבנו לו קבר
 (הראב"ד). ויש מבארים, שהואיל ולגבי כוכין נקטה המשנה ענין
 "חינוך", לפיכך מוסיפה היא ללמד לגבי קברות ענין עשיית נברכת,
 והיא תוספת בניין שמוסיפים בקברות (ומב"ע). וארון עם המת
 בחצר – מנסרים לוחות עץ ועושים ארון למת בחול המועד, כשהמת
 נמצא באותה חצר שעושים בה את הארון, מפני שהכל יודעים שהארון
 נעשה בשביל המת. אבל בחצר אחרת אסור לעשות את הארון, שמה
 יחשדוהו שעושה אותו לצורך אחר. ברם, אם המת הוא אדם מפורסם
 עושים לו ארון אפילו בשוק (ירושלמי). רבי יהודה אוסר – לעשות
 ארון למת אפילו באותה חצר שהמת נמצא בה, אלא אם פן יש
 עמו נסרים – קרשים מוכנים מערב יום טוב, אבל לנסר עצים בחול
 המועד אסור.

בענין ששנינו "אבל מחנכין את הכוכין במועד" מבאר הרמב"ן, שיותר לתקן
 את הכוכים אף על פי שאין צריכים להם, לפי שעשאו כצרכי רבים והרי
 הם כחטיטת בורות שהתירוה בחול המועד (עיין "תוספות יום טוב").

הרב מברטנורא מבאר את הרישא: אין חופרין פוכין וקברות במועד – להיקבר
 בו מת שימות לאחר המועד. וכן כותבים הרי"ף ורבנו חננאל. אבל בעל
 "נימוקי יוסף" כותב: אין חופרין וכו' – לצורך מתים שימותו במועד, שזרעם
 היה לחפור כוכים וקברות להיות מזומנים למי שמת לו מת, ובאה המשנה
 להשמיענו, שאף על פי שיצטרכו לזה במועד, כגון בעיר ירושלים, שאי אפשר
 שלא ימותו בה בכל יום רבים, גדולים וקטנים, ומה גם בארבעת ימי חול
 המועד, מכל מקום כיון שאינו יודע בשעה שחופר לאיזה מת הוא עושה,
 אסור. אבל מחנכין את הכוכין – אותם שנעשו מערב יום טוב, ונשאר בהן מעט
 לתקן, כגון להאריך או להרחיב או לקצר, מותר לגמור, כיון שבזמנא יצטרכו
 בחול המועד.

באור משנה ז

אין נושאים נשים במועד – בחול במועד – לא בתולות ולא
 אלמנות; ולא מיבמין – אשת האב שמת בלא בנים (דברים כה,
 ה). מפני ששמחה היא לו – ואין מערכים בשמחת המועד שמחה
 אחרת (גמרא), ויש מבארים הטעם (שם): מפני שמניח שמחת הרגל
 ועוסק בשמחת אשתו. וכן כותב הרמב"ם (הל' יום טוב ז, טו): "אין
 נושאין נשים ולא ייבמין במועד, כדי שלא תשתבח שמחת החג
 בשמחת הנישואין. ויש למדים זה מן הפסוק "ושמחת בחגך" (דברים
 טו, יד) – בחגך ולא באשתך. אבל מחזיר הוא את גרושתו –
 במועד, שאינה שמחה כל כך. ועושה אשה תכשיטה במועד

מתו – מי שמת לו מת בחול המועד, לא יעורר אחרים שהם מרי
 נפש, שיבכו עמו, שאין להרבות במספד ובכבי במועד, ולא יספידנו
 – ולא יחזרו אחר ספדן שיספדו מתו שמת לו מלפני זמן, קדם לרגל
 שלשים יום – הטעם מבואר בגמרא, לפי שאין המת משתבח מן
 הלב עד שלשים יום, כלומר שההספד מחדש עליו את הצער כיום
 שמת לו המת, ושוב אינו משתבח ממנו עד שלושים יום, ונמצא
 מצטער ברגל (נימוקי יוסף; המאירי). ויש מבארים הטעם (לפי הגמרא),
 שדרך בני אדם לחסוך מעות לצורך הרגל שלושים יום קודם לרגל,
 וחוששים שמא יתן לספדן אותן המעות שחסך לצורך הרגל, ויימנע
 משמחת הרגל. ויש מפרשים: לא יעורר אדם על מתו – אם מת לו
 מת חודש או חדשיים קודם המועד לא ישכור ספדן לחזור על קרובי
 לומר "בכו עמי כל מרי נפש", ולא יספידנו – שאם מת לו מת בתוך
 שלשים יום לפני הרגל לא ישכור ספדן להספידו; והפיסקה "קודם
 לרגל שלוששים יום" מוסבה על שניהם. והטעם שאמרו בגמרא "לפי
 שאין המת משתבח מן הלב שלושים יום", פירושו: הואיל והמת אינו
 נשכח מן הלב שלושים יום, אם מספידו פחות משלושים יום לפני
 הרגל יבוא להספידו ברגל, שעדיין לא שכחו (ד"ע).

~ יום שלישי ~

באור משנה ו

אין חופרין פוכין וקברות במועד – בחול המועד, לצורך מתים
 שימותו, שטירחה יתירה היא (ד"ע). בגמרא מבואר: נוכין – בחפירה
 (קברים שחופרים בקירות המערות), קברות – בבניין (קברים שבונים
 על גבי הקרקע – רמב"ם). ולפי פירוש זה כוונת משנתנו היא: אין
 חופרין נוכין ואין בונים קברות. אבל מחנכים את הכוכין במועד
 – כלומר כוכים שנעשו מערב יום טוב, מותר לתקנם בחול המועד,
 כגון להאריכם או להרחיבם, שאין זו טירחה כל כך (תפארת ישראל).
 משנתנו נקטה כאן "כוכין", והוא הדין לקברות (תוספות יום טוב).
 ועושין נברכת במועד – יש מפרשים: נברכת – בריכה של כוכסים
 (ד"ע; רמב"ם; ברטנורא), ועושים אותה בחול המועד לצורך דברים
 שמותר לכבס (תוספות), וכיון שעוסקת המשנה בחפירת קרקע נקטה
 גם ענין זה (נימוקי יוסף). יש מפרשים: בריכה הראויה לרחיצת
 המת והתכריכים (שם), או כדי שירחצו בה מלווי המת את ידיהם
 (המאירי). ויש מבארים: חפירת קבר, כמו שעושים בזמנינו, והם היו

ח הַהֲדוּט תּוֹפֵר פְּדָרְכוֹ, וְהָאֶמֶן מְכַלֵּב. וּמְסַרְגֵּין אֶת הַמָּטוֹת. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֵף מִמֶּתְחִין.
ט מַעֲמִידִין תְּנוּר וְכִירִים וְרַחִים בַּמוֹעֵד. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵין מְכַבְּשִׁין אֶת הַרְחִים בַּתַּחֲלָה.
י עוֹשִׂין מַעֲקָה לִגְגַּן וְלַמְרַפֶּסֶת מַעֲשֵׂה הַדְּיוֹט, אֲבָל לֹא מַעֲשֵׂה אֶמֶן. שְׁפִין אֶת הַסְּדָקִין וּמַעֲגִילִין אוֹתָן בַּמַּעֲגִילָה
בְּיַד וּבְרִגְלָה, אֲבָל לֹא בַּמַּחְלָצִים. הַצִּיר וְהַצְנוּר וְהַקּוֹרָה וְהַמַּנְעוּל וְהַמַּפְתָּח שֶׁנִּשְׁבְּרוּ – מִתְקַנְנָן בַּמוֹעֵד, וּבְלֵבֶד שְׁלֵא

פירוש ברטנורא

צבע אדום על פניה, ומעברת סכין על פניה של מטה, וכן כל כיוצא בזה: שניווול הוא לה. צער הוא לה. ואין הלכה כר"י:
ח ההדיוט תופר כדרכו. הדיוט מקרי כל שאינו יודע לכוין שפה לבגד שתהא שוה ומכוונת בו, אלא מעקם לכאן ולכאן ועושהו רחב במקום זה וקצר במקום אחר: מכליב. עושה תפירות כעין שניי הכלב, שאינו שוין זו כנגד זו אלא אחת למעלה ואחת למטה: מסרגין את המטות. אורגין אותן בחבלין שתי וערב: ממתחין. אם היה ארוג זה ימים רבים ורפו החבלים, ממתחין, אבל לא מסרגין. ואין הלכה כר"י:
ט מעמידין. בונים ומושיבים ומתקנים תנור שצריך לו במועד. ולפי שתנורים שלהם מטלטלין היו ממקום למקום להכי תני מעמידין: אין מכבשין. מנקיין ומכין כפטיש על הרחים כשהן חלקות יותר מדאי ואין טוחנות יפה. ואין הלכה כרבי יהודה:
י ולמרפסת. הלך שלפני עליה שבני העליה הולכים בו ויורדים דרך סולם להצר: ושפין את הסדקין. נגות שאין משופעין טוחין אותן במטי, וכשיש סדקים במחית הטית הדלף יורד בבית ואיכא פסידא. שפין, טחין: מענלה. עץ עגול שבו מחליקין הנגות: במחלצים. כלי אומנות של ברזל רחבה כעין כף ולה בית יד: הציר. רגל הדלת הסובבת בתוך חור האסקופה התחתונה של פתח: צינוור. החור שבאסקופה: והקורה. קורת הבית ממש שנשברו אפילו קודם יו"ט: ובלבד שלא יכיון מלאכתו במועד. שלא יאמר אמתין עד המועד שאין לי מלאכה אחרת ואעשה את זאת: כבשים. כגון דגים וירקות וכיוצא

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ט

מַעֲמִידִין תְּנוּר וְכִירִים וְרַחִים בַּמוֹעֵד – בחול המועד. יש מפרשים: מעמידין וכו' – בונים ומושיבים ומתקנים תנור וכיריים, מפני שהם צורך המועד, לאפות ולבשל בהם. וריחיים היינו ריחיים של יד, לטחון לצורך המועד (רש"י; ברטנורא). ויש מפרשים, שהואיל והתנורים שלהם היו מיטלטלים ממקום למקום, וכשהיו צריכים לאפות או לבשל בהם היו קובעים אותם במקום אחד וטחים אותם בטיט עם מושב הקרקע שתחתיהם, כדי שיחזיקו חומם, לפיכך באה המשנה ללמדנו, שמותר להעמידם ולקבוע אותם בחול המועד, ואף אם היו מורכבים מחוליות, מותר להרכיבם, או לתקנם ולהכריסם על ידי טיחה, לצורך אפייה ובישול במועד. אבל לעשותם לכתחילה, אפילו לצורך המועד אסור (תוספות). הכירה רחבה למעלה כמטה ויש בה מקום לשפיתת שתי קדירות, והתנור צר למעלה ורחב למטה והוא יותר גדול מכירה, ומשתמשים בו לאפייה (עין שבת ג, ב). רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵין מְכַבְּשִׁין אֶת הַרְחִים בַּתַּחֲלָה – כשהריחיים חדשים, אין מנקרים במועד את אבני הריחיים, כשהן חלקות ואינן טוחנות יפה, כדי לחדרן, לפי שיש בעבודה זו טורח הרבה. אבל בריחיים ישנים, הואיל ודי בניקור מועט מותר לעשותו במועד. ואין הלכה כרבי יהודה.

~ יום חמישי ~

באור משנה י

עוֹשִׂין – בחול המועד, מַעֲקָה לִגְגַּן וְלַמְרַפֶּסֶת – מרפסת היינו גזוותרה שלפני העלייה (הקומוה העליונה שבבית). וממנה יורדים בני העלייה במדרגות להצר, מַעֲשֵׂה הַדְּיוֹט – כגון באבנים בלא טיט (רמב"ם), אֲבָל לֹא מַעֲשֵׂה אֶמֶן – מעקה גמור. שְׁפִין אֶת הַסְּדָקִין – טחים בטיט את הסדקים שבגג, כדי שלא ייכנסו המים לבית, וּמַעֲגִילִין אוֹתָן בַּמַּעֲגִילָה – מגלגלים בעץ עגול על טיח הטיט כדי להחליקו, בְּיַד וּבְרִגְלָה – כלומר או שמגלגל ביד או ברגל על הטיח, אֲבָל לֹא בַּמַּחְלָצִים – בכלי של הבונים, שמחליקים בו את הטיט. בגמרא שואלים: אם במעגילה מותר, הרי אין צורך לומר שמותר ביד או ברגל? ומפרשים, שדווקא ביד או ברגל מותר, וכוונת התנא של משנתנו כך היא: שפין את הסדקים ומעגילין אותן כעין מעגילה ביד או ברגל (כלומר שמגלגלים על הטיח ביד או ברגל כמו שנושכים במעגילה). אבל לא במחלצים (וכל שכן שאסור במעגילה שהיא מלאכת אומן, ויש בה טירחה יתירה – נימוקי יוסף). הַצִּיר – של הדלת,

– כגון לכחול את עיניה, ולסרק את שערותיה, ולהעביר צבע על פניה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לֹא תְסוּד – לא תתן סיד על בשרה במועד כדי להסיר את השערות, מִפְּנֵי שְׁנוּוֹל הוּא לָהּ – שכל זמן שהסיד על גופה הרי זה גורם לה צער, לפי שהיא מתנוולת בו. ובגמרא אמרו, שמודה רבי יהודה בסיד שיכולה לקפלו במועד, שטופלתו במועד, שאף על פי שמצירה היא עכשיו, שמחה היא לה לאחר זמן, כלומר שאם תיהנה עוד במועד ממה שטופלת עצמה בסיד, אף לדעת רבי יהודה מותרת היא לסוד. וכן פוסק הרמב"ם (הל' יום טוב ג, ב).

~ יום רביעי ~

באור משנה ח

הַהֲדוּט – שאינו מומחה במלאכת התפירה, תּוֹפֵר – בחול המועד, פְּדָרְכוֹ – בחול. בגמרא מבואר, שהדיוט נקרא "כל שאינו יכול להוציא מלוא מחט בבת אחת". שכן האומן תוחב את המחט תחיבות הרבה כמלוא אורך המחט ומושכה ממקום התפר ונמצאו תפירות הרבה במשיכה אחת, וכל שאינו יודע לתפור בדרך זו נקרא הדיוט לענין תפירה. ויש אומרים: "כל שאינו יכול לכוון אימורא בחפת חלוקו". כלומר שאינו יכול לעשות שפה בשולי החלוק שתהא שווה ומכוונת אלא עושה אותה רחבה במקום אחד וצרה במקום אחר. וְהָאֶמֶן – המומחה בתפירה, מְכַלֵּב – יש מפרשים בגמרא: מופטיע. כלומר תופר דרך דילוג, שאינו עושה את התפירות זו אחר זו, אלא מניח רווחים ביניהן. ויש מפרשים (שם): שיני כלבתא. כלומר שעושה את התפירות כעין שיני הכלב, אחת למעלה ואחת למטה, ולא בשורה אחת, וכיון שתפירה כזאת אינה מלאכת אומן, אף המומחה מותר לעשותה בחול המועד. וּמְסַרְגֵּין אֶת הַמָּטוֹת – מותר לארוג בחול המועד את החבלים שבתחתית המיטות שתי וערב. יש מוכיחים מסוגיית הגמרא שדווקא לצורך המועד מותר (עין גמרא ותוספות מועד קטן י, א). אבל יש כותבים שהטעם הוא משום שהוא דבר האבד (הרא"ש), ונמצא שמותר בכל אופן. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֵף מִמֶּתְחִין – את החבלים אם נתפרו, אף על פי שאפשר עוד להשתמש בחבלים כמות שהם בלא מתיחה, כגון למלאתם בכרים ובכסתות, מכל מקום מותר למתוח אותם בחול המועד ("תפארת ישאל"). ברם, רוב המפרשים אינם גורסים תיבת "אף", והם מבארים, שרבי יוסי חולק על תנא קמא וסובר שממתחין את החבלים שנתפרו, אבל אין מסרגין. ואין הלכה כרבי יוסי.

יְכוֹן מְלֹאכְתּוֹ בְּמוֹעֵד. וְכָל כְּבִשְׂוֵן שֶׁהוּא יָכוֹל לְאַכּוֹל מִהֵן בְּמוֹעֵד – כּוֹבֵשׁוֹ.

פ ר ק ש נ י

א מי שֶׁהִפְךָ אֶת זִיתוֹ, וְאַרְעוֹ אָבֵל אוֹ אֲנָס אוֹ שֶׁהִטְעִיחוּ פּוֹעֲלִים – טוֹעֵן קוֹרָה רֵאשׁוֹנָה וּמִנִּיחָה לְאַחַר הַמוֹעֵד; דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: זוֹלֶף וְגוֹמֵר וְגַף כְּדָרְכּוֹ.

ב וְכֵן מִי שֶׁהִיָּה יַיִנו בְּתוֹךְ הַבּוֹר, וְאַרְעוֹ אָבֵל אוֹ אֲנָס אוֹ שֶׁהִטְעִיחוּ פּוֹעֲלִים – זוֹלֶף וְגוֹמֵר וְגַף כְּדָרְכּוֹ; דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עוֹשֶׂה לוֹ לְמוֹדִים, בְּשִׁבִיל שְׂלֵא יַחְמִיץ.

ג מְכַנְּיִם אֲדָם פְּרוֹתֵיו מִפְּנֵי הַגְּנָבִים, וְשׂוֹלָה פִּשְׁתָּנוֹ מִן הַמּוֹשְׁרָה, בְּשִׁבִיל שְׂלֵא תֵאָבֵר, וּבְלִבְדָּה שְׂלֵא יְכוֹן אֶת

פירוש ברטנורא

בהן שכובשין במלח וחומין: שייכול לאכלן במועד. שיהו נכבשין מהר וראויין לאכול מיד:

ב א מי שהפך דרך בני אדם שמהפכין הזיתים בתוך המעטן שהם צבורים בו, כשרוצים להכניסן לבית הבר. ואי לא מסיק להו לבד למחון לאחר שהפכין פסדי: וארעו אבל. שאסור במלאכת: או שהטעוהו פועלים. שלא באו למלאכתו. והגיע המועד: טוען. על הזיתים קורה של בית הבר פעם ראשונה ומכביד, כדי שיוכבו קצת ולא יפסידו אבל לא כפעם שניה משום דתו לא פסדי. ומכאם שמענין דדברים המותרים במועד אסור לאכל לעשותם בידו בימי אבלו, מדרקתו וארעו אבל ומחמת האבל עכב עד המועד, טוען קורה ראשונה במועד, אבל בימי אבלו היה אסור לטעון בידו אפילו קורה ראשונה. אבל אחרים טוענים לו: זולף. שופך הזיתים על גבי בית הבר. וכל מדידו שדפך קרוי זולף: וזוהי. סחיטתם ועיצורם בבית הבר: ונתן. סותם פי התביות. והלכה כרבי יוסי:

ב בתוך הבור. הפירה שתחת הגת מסויידת בסיד לקבל היין: למוזים. נסרים של עץ. כלומר מכסה אותו שם בנסרים שלא יחמיץ, ולא ישלחו מן הבור. והלכה כר' יוסי:

ג ושולה פשתנו. כל מה שמעלה מן המים קרוי שולה: אם כווננו מלאכתו במועד יאבדו. כ"ד מאבדים אותו ממון, ועושים אותו הפקר:

משניות מבוארות – קהתי

(המאירי; רמב"ם), וְגוֹמֵר – סחיטת הזיתים עד שיצא מהם כל שמנם, וְגַף – וסותם את החביות במגופות, כְּדָרְכּוֹ – כדרך שהוא עושה בחול. ויש שאין גורסים תיבת "וגף". והלכה כרבי יוסי.

~ יום שני ~

ב א ו ר מ ש נ ה ב

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא מוסיפה ללמד שאותו דין ששנינו בויתים נוהג גם בדריכת ענבים.

וְכֵן מִי שֶׁהִיָּה יַיִנו בְּתוֹךְ הַבּוֹר – שלתוכו יורד היין מן הגת, כלומר שכבר נדרכו ענבי קודם החג, ויצא היין מן הגת וירד לבור, וְאַרְעוֹ אָבֵל אוֹ אֲנָס אוֹ שֶׁהִטְעִיחוּ פּוֹעֲלִים – כמו שבארנו במשנה הקודמת, והגיע המועד, ואם לא יוציא את היין מן הבור עלול היין להחמיץ, זוֹלֶף – הריהו שופך ומוציא את היין מן הבור בחול המועד, וְגוֹמֵר – את דריכת הענבים, ונותן את כל היין לתוך חביות, וְגַף – וסותם את החביות במגופות, כְּדָרְכּוֹ – בחול; דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי – בגמרא אמרו, שבזיתים באה המשנה להשמיע רבותא, שאפילו בזיתים שהפסדם מרובה, מכל מקום סובר רבי יהודה שאינו עושה בהם במועד כדרכו. ובענבים באה משנתנו להשמיע רבותא לדעת רבי יוסי, שאפילו בענבים שהפסדם אינו רב כל כך, מכל מקום הוא סובר שזולף וגומר כדרכו. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עוֹשֶׂה לוֹ לְמוֹדִים – נסרים של עץ, כלומר שאינו מוציא את היין מן הבור אלא נותן נסרים על פי הבור לכסות את היין שבתוכו, בְּשִׁבִיל שְׂלֵא יַחְמִיץ – וגומר את דריכת הענבים לאחר החג. והלכה כרבי יוסי.

ב א ו ר מ ש נ ה ג

מְכַנְּיִם אֲדָם פְּרוֹתֵיו – בחול המועד, מן הגנות ומן הפרדסים, מִפְּנֵי הַגְּנָבִים – שלא יגנבו אותם; ובגמרא אמרו, שיעשה זה בצנעא עד כמה שאפשר; וְשׂוֹלָה פִּשְׁתָּנוֹ מִן הַמּוֹשְׁרָה – מוציא את הפשתן ממי המשרה, ששורים אותה בהם עד שתתרכך, בְּשִׁבִיל שְׂלֵא תֵאָבֵד – שאם תישאר הפשתן במי המשרה יותר מדי, עשויה היא להרקיב. וּבְלִבְדָּה שְׂלֵא יְכוֹן אֶת מְלֹאכְתּוֹ בְּמוֹעֵד – שלא ישאה את מלאכתו, כדי לעשותה במועד, בשעה שהוא פנוי מעסקיו האחרים.

וְהַצְנֹר – החור שציר הדלת מסתובב בו, וְהַקְּוֶרָה – שמעל הדלת, וְהַמְּנִיעוֹל וְהַמְּפַתַּח שְׁנוֹשְׁבָרוּ – אפילו נשברו מערב יום טוב (המאירי; טו; מרדכי), מְתַקְנֵן בְּמוֹעֵד – מותר לתקנם בחול המועד, לפי שהיא מלאכת דבר האבד, שהרי אי אפשר להשאיר את הדלת שבורה, מפני הגנבים, וּבְלִבְדָּה שְׂלֵא יְכוֹן מְלֹאכְתּוֹ בְּמוֹעֵד – שלא יתכוון בערב יום טוב להשהות את מלאכת התיקון, כדי לעשותו בחול המועד, בשעה שהוא פנוי משאר עסקיו. וְכָל כְּבִשְׂוֵן – דברים שנוהגים לכבוש בחומץ ובמלח, שֶׁהוּא יָכוֹל לְאַכּוֹל מִהֵן בְּמוֹעֵד – שנכבשים מהר ויהיו ראויים עוד לאכילה במועד, כּוֹבֵשׁוֹ – מותר לכבוש אותם בחול המועד.

ב א ו ר מ ש נ ה א

מִי שֶׁהִפְךָ אֶת זִיתוֹ – דרכם היה לצבור את הזיתים במעטן, שהוא כלי המיוחד לזיתים, כדי שיתחממו ויתשלשו. ולאחר זמן היו מהפכים אותם בקנה העשוי לכך (עיינן משנה שבת ז, ג), כדי שיתרככו כולם יפה, ואחר כך היו נותנים אותם לבית הבר לעצור את שמנם, ואם לא נגתו אותם, לאחז שהפסדם, לבית הבר, היו נפסדים. והוה ששנינו במשנתנו: מי שהפך את זיתו – במעטן, והכניס לעצירת שמנם, וְאַרְעוֹ אָבֵל – לפני החג (המאירי), ולא יכול היה לעצורם, שאבל אסור במלאכה, או אֲנָס – או שאירעו אונס אחר, שמנע ממנו את האפשרות לדרוך את זיתו, או שֶׁהִטְעִיחוּ פּוֹעֲלִים – שהבטיחוהו לבוא למלאכתו ולא באו, והגיע המועד, טוֹעֵן קוֹרָה רֵאשׁוֹנָה – מותר לו לטעון במועד את קורת בית הבר על הזיתים פעם ראשונה, כדי שיזוב מקצת שמנם ושוב לא יהא הפסד גדול, וּמִנִּיחָה – את הקורה על הזיתים, ויש גורסים: ומוניחם – כלומר את הזיתים, לְאַחַר הַמוֹעֵד – עד לאחר החג. דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה – בגמרא למדים ממשנתנו שדברים המותרים במועד אסור לאכל לעשותם בעצמו בימי אבלו, אבל אחרים עושים לו, שכן שנינו במשנתנו שאם ארעו אבל והתעכב עד המועד, שטוען קורה ראשונה במועד, אבל בימי אבלו אינו טוען אפילו קורה ראשונה (ועיינן רש"י שםפרש "וארעו אבל" בשאר ימות השנה). רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: זוֹלֶף – שופך את הזיתים על גבי בית הבר (רש"י; ברטנורא), ויש מפרשים: וזולף – מוציא את השמן מן הבור

מְלֹאכְתוֹ בַּמוֹעֵד. וְכֵלֵן אִם בָּנוּ מְלֹאכְתָן בַּמוֹעֵד – יֵאבְדוּ.
 ד אין לוקחין פתים, עבדים ובהמה, אלא לצורך המועד, או לצורך המוכר, שאין לו מה יאכל. אין מפנין מבית לבית, אבל מפנה הוא לחצרו. אין מביאין כלים מבית האמן; אם חושש להם – מפנן לחצר אחרת.
 ה מחפין את הקציעות בקש. רבי יהודה אומר: אף מעבין. מוכרי פרות, פסות וכלים, מוכרים בצנעה לצורך המועד. הצדין והדשושות והגרוסות, עושין בצנעה לצורך המועד. רבי יוסי אומר: הם החמירו על עצמן.

פירוש ברטנורא

ד אלא לצורך המועד. שהקונה צריך להם במועד, בתים לישב בהם, עבדים לשמשו, בהמה לשחטה: או לצורך המוכר. שצריך למעות להציאן לצורך יום טוב: אין מפנים. כלים או תבואה: מבית. זה לבית אחר רחוק ממנו, מפני הטורח: אבל מפנה לחצרו. לבית אחר שבאותו חצר, דצנעה הוי. אבל מבית לבית דרך ר"ה לא: ואין מביאין כלים מבית האומן. וה"מ כלים שאינן לצורך המועד, אבל כלים שהן לצורך המועד כגון כרים וכסות וכוסות וקיתוניות שרי: ואם חושש להם. שמה יגנובו מבית האומן, או אם צריך האומן לשכרו ואין בעל הכלי מאמינו כי ירא שמה ישאל ממנו שכר פעולתו פעם שניה:

ה מחפין את הקציעות. תאנים שטוחין בשדה לייבשן, מחפין ומכסין אותן בקש מפני הגשמים: אף מעבין. שנותנין אותן זו על גבי זו ועושין אותן כמין כרי, שיהיו העליונות מגינות על התחתונות: הדשושות. שדשים וכותשים חטים לדייסא: הגרסות. שעושים גריסין של פול: הם. האומנין: החמירו על עצמן. ואין עושין אפילו בצנעה. ואין הלכה כרבי יוסי:

משניות מבוארות – קהתי

נה, ב; ויש מבארים מפני החדש, שמה יאמרו הרואים שבעל הכלים נתנם לתקן בחול המועד (נימוקי יוסף). **אם חושש להם** – שמה יגנובו אותם מבית האומן, **מפנן לחצר אחרת** – במקום שישתמרו, אבל לא יביאם לביתו, בגמרא חבואר. שמדובר במשנתנו בכלים שאינם לצורך המועד, אבל כלים שהם לצורך המועד, מותר להביאם, וכן שנו בברייתא: "מביאין כלים שהם לצורך המועד, כגון כדים מבית הכרד וכוסות מבית הזגג, אבל לא צמר מבית הצבע ולא כלים מבית האומן, ואם אין לו (לאומן) מה יאכל, נותן לו שכרו ומניחו אצלו; ואם אינו מאמינו, מניחו בבית הסמוך לו. ואם חושש שמה יגנובו, מפנן לחצר אחרת". ויש מוסיפים, שאם הוא חושש להם גם בחצר האחרת, מביאם בצנעה לביתו (ברייתא בגמרא; רמב"ם; המאירי).

וְכֵלֵן – כל אותן המלאכות שהתירו במועד משום דבר האבד, **אם בָּנוּ מְלֹאכְתָן בַּמוֹעֵד** – אם השהה את המלאכה בכוונה לעשותה בחול המועד, **יֵאבְדוּ** – מניחים לדברים שיאבדו ואין מתירים לו שום מלאכה מפני אבידתם (המאירי; הרמ"ן בשם הגאונים). ויש מפרשים: יאבדו – בית דין מאבדים את הדברים ומפקירים אותם לכל משום קנס (רמב"ם הל' יום טוב ז, ד). ורש"י כותב: יאבדו – שאסור ליהנות מהם (עיין 'תוספות יום טוב'; ועיין 'מגיד משנה' על הרמב"ם סט).

~ שבת קודש ~

באור משנה ד

אין לוקחין – אין קונים בחול המועד, **פתים, עבדים ובהמה** – ובירושלמי הוסיפו: ואבנים. ויש גורסים כן גם במשנתנו (הרי"ף והרא"ש). **אלא לצורך המועד** – שהלוקח צריך להם בחול המועד, כגון בית לדור בו, עבד לשמשו, בהמה לשחיטה, (אבנים לבניין כותל הנוטה ליפול, שיש בו סכנה, ובכגון זה סותרו ובונהו), **או לצורך המוכר, שאין לו מה יאכל** – והוא צריך למעות להוצאות יום טוב. יש מפרשים, שמשנתנו נקטה "בתים ועבדים" וכי' להשמיענו רבותא, שאף על פי שדברים אלו מכירתם מפורסמת, מכל מקום לצורך המועד מותר לקנותם, אבל כל שאינו לצורך המועד הוא הדין אפילו שאר דברים שאסור (תוספות). ויש כותבים, "ששאר דברים, כיון שהוא צריך להם, אף על פי שאינו צריך להם במועד, רשאי הוא לקנותם, לפי שמקח וממכר אינו אסור דבר תורה אפילו ביום טוב, ולפיכך במועד כל שהוא צריך לו או יכול להשתכר, שמוצאו בזול, מותר הוא לקנותו, אבל בתים ועבדים ובהמה, כיון שמכירתם מפורסמת לא התירו לקנות אלא לצורך המועד או לצורך המוכר" ("מגיד משנה" לפי דעת הרמב"ם והראב"ד. ברם, הרמב"ן חולק על כך. עיין רמב"ם ונושאי כליו הל' יום טוב ז, כב). **אין מפנין** – כלים או תבואה, **מבית לבית** – מבית אחד לבית אחר, שאינו באותה חצר, מפני הטורח (רש"י). **אבל מפנה הוא לחצרו** – כלומר מבית לבית באותה חצר (גמרא). **אין מביאין כלים מבית האמן** – כלים שניתנו לאומן לפני החג כדי לתקנם, או כלים שעשאו בתחילה, אסור להביאם לביתו בחול המועד. יש מבארים הטעם מפני הטורח (רש"י פסחים

באור משנה ה

מחפין את הקציעות בקש – תאנים השטוחות בשדה לייבשן, מותר לכסותן בחול המועד בקש, מפני הגשמים, שלא יתקלקלו; **רבי יהודה אומר: אף מעבין** – מניחין אותן זו על גבי זו, ועושין אותן כמין כרי, כדי שיהיו העליונות מגינות על התחתונות (גמרא; נימוקי יוסף; ברטנורא). **מוכרי פרות, פסות וכלים, מוכרים בצנעה לצורך המועד** – כלומר שאינם פותחים את חנותם כדרכם בחול, אלא נועלים מקצתה ומוכרים בצנעה. ובברייתא בגמרא מובא, שאם החנות היתה פתוחה לזווית או למבוי, פותח כדרכו; אבל אם היתה פתוחה לרשות הרבים, פותח אחת ונועל אחת. יש מבארים הטעם, שכל שאומנותם בכך כל השנה צריכים לנהוג בחול המועד בצנעה, אף שהוא לצורך המועד. **הצדין** – הצדים עופות ורגלים, **והדשושות** – שדשים וכותשים חטים לדייסא, **והגרסות** – שטוחנים פולים לגריסים, **עושין בצנעה לצורך המועד** – שלא יחדשו בהם שעושים שלא לצורך המועד, שכן המדובר כאן באומנים שעושים הרבה ביחד בשביל אנשים רבים, ונראה כאילו עושים לצורך חול (עיין 'תוספות יום טוב'). **רבי יוסי אומר: הם החמירו על עצמן** – האומנים הללו נוהגים להחמיר על עצמם, שלא לעשות בחול המועד אפילו בצנעה. בברייתא בגמרא מובא בשם רבי יוסי: "צדי עכו החמירו על עצמן שלא יהו צדין כל עיקר. דשושי צפורי החמירו על עצמן שלא יהו דוששין כל עיקר".

עין יעקב - מסכת ברכות

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

מאי דכתיב מי כהחכם ומי יודע פשר דבר. משום דאיירי בסופה בסמיכת גאולה לתפלה נקט ליה: דאשבחן דאול אליהו לגבי אחאב. דכתיב וילך אליהו להראות אל אחאב: יהורם אול לגבי אלישע. כשהלכו על מואב הוא ויהושפט (במלכים ב ג) דמתוך שלא היו הולכים זה אצל זה לא היה מוכיחו על שלא נשא אשה: כבשי דרחמנא. סתרים דהקב"ה כמו רישא בכבשא (חולין ד' צג): בהטמנת האפר: נגזרה גזרה. שתמות: מקובלני מבית אבי אבא. דוד שראה את המלאך וחרבו שלופה בידו בסוף ספר שמואל (ב כד) ולא מנע עצמו מן הרחמים:

דף י עמוד ב. הגמרא מביאה דברי אגדה שמוזכר בסופם ענין סמיכות גאולה לתפלה: אָמַר רַב הַמְנוּנָא, מַאי דְכָתִיב - מִה מִשְׁמַעוֹת הַכְּתוּב (קהלת ח א) 'מִי כְהַחֲכָם וּמִי יוֹדֵעַ פֶּשֶׁר דְּכָר', מִי כְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שִׁיזְדַּע לַעֲשׂוֹת פֶּשֶׁרָה בֵּין שְׁנֵי צַדִּיקִים, בֵּין חֲזַקְיָהוּ לְיִשְׁעִיָהוּ. שהיה חזקיהו צריך להוועץ בישיעיהו אם נהג כשורה בכך שלא נשא אשה, ומאיך היה ישיעיהו צריך להוכיחו על דבר זה, חֲזַקְיָהוּ אָמַר, לִיתִי - יבוא ישיעיהו נְבִיא - אצלי, דְּהָכִי אֲשַׁכְּחֵן - שכן מצאנו בְּאֵלֵיהוּ הַנְּבִיא דְאָזַל - שהלך לְגַבִּי [אל] אַחָאב הַמֶּלֶךְ, (שְׁנַאֲמַר (מלכים א' יח ב) וַיִּלְךָ אֵלָיו לְהִרְאוֹת אֵל אַחָאב), יִשְׁעִיָהוּ אָמַר, לִיתִי - יבוא חֲזַקְיָהוּ נְבִיא - אלי, דְּהָכִי אֲשַׁכְּחֵן בִּיהוֹרָם בֶּן אַחָאב - שכן מצאנו ביהורם המלך, דְאָזַל - שהלך לְגַבִּי [אל] אֱלִישֶׁעַ כְּאִשֶׁר הוּצַרְךָ לוֹ, ומתוך שלא הלכו זה אצל זה, לא הוכיח ישיעיהו את חזקיהו על שלא נשא אשה. מִה עֲשֶׂה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְפֶשֶׁר בֵּינֵיהֶם, הֵבִיא יְפוּרִים וְחוּלֵי עַל חֲזַקְיָהוּ, וְאָמַר לוֹ לְיִשְׁעִיָהוּ לֵךְ וּבְקַר אֵת תְּחוּלָה, משום מצות ביקור חולים. שְׁנַאֲמַר (ישעיה לח א) 'בְּיָמַי הָהֵם חָלָה חֲזַקְיָהוּ לְמוֹת וַיִּבֵּא אֵלָיו יִשְׁעִיָהוּ בֶן אַמּוּן הַנְּבִיא וַיֹּאמֶר אֵלָיו כֹּה אָמַר ה' (צְבָאוֹת) צִוּ לְבֵיתְךָ כִּי מֵת אַתָּה וְלֹא תִחְיֶה' וְגו'.

מבררת הגמרא: מאי מה משמעותה של כפילות הלשון 'כי מת אתה ולא תחיה'. מבארת הגמרא: מֵת אַתָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה מְחוּלֵיךָ, וְלֹא תִחְיֶה לְעוֹלָם הַבָּא - כשיקומו לתחיה.

אָמַר לִיה חזקיהו לישיעיהו, מַאי בּוֹלִי הָאִי - מהו דבר זה שנענשתי בעונש כה חמור. אָמַר לִיה ישיעיהו, מְשׁוּם דְּלֹא [שלא] עִסְקַת בְּפָרִיָה וּרְבִיָה - שלא נשאת אשה. אָמַר לִיה חזקיהו לישיעיהו, מְשׁוּם דְּחֻזְאֵי לִי בְּרוּחַ הַקְדוּשׁ דְּנִפְקֵי מִינָאִי בְּגִין דְּלֹא מְעֵלוּ - משום שראיתי ברוח הקודש שיצאו ממני בנים שאינם הגונים. אָמַר לִיה ישיעיהו, בְּתַרְדֵּי כְּבִשְׂי דְּרַחֲמָנָא - עם סתרי הקדוש ברוך הוא לְמַת לֵךְ לעיין. מַאי דְּמִפְקַדַת אִיבְעֵי לֵךְ לְמַעַבְד - מה שנצטווית יש לך לעשות, וְמַה דְּנִיחָא קְמִיָה קוּדְשָׁא בְּרוּךְ הוּא לְעַבִּיד - ומה שנזכר לפני הקדוש ברוך הוא, יעשה.

אָמַר לִיה חזקיהו לישיעיהו, הַשְׁתָּא - עתה, הֵב לִי בְּרַתְךָ - תן לי את בתך לאשה, אֲפִשֶׁר דְּנִרְמָא זְכוּתָא דִּידִי וְדִידְךָ - אולי תגרום זכותי וזכותך, וְנִפְקֵי מִנָּאִי בְּגִין דְּמְעֵלוּ - ויצאו ממני בנים הגונים. אָמַר לִיה ישיעיהו, כְּבָר נִגְזְרָה עָלֶיךָ גְזִירָה שְׁתִּמּוֹת, ולא תועיל לך נתינת בת. אָמַר לִיה חזקיהו לישיעיהו, בֶּן אַמּוּן, בְּלָה נְבוּאָתְךָ וַצָּא - אין לך להוסיף על נבואתך, כִּף מְקוּבְּלָנִי מִבֵּית אַבִּי אַבָּא - דוד המלך, שֶׁאִפִּילוּ אִם חָרַב חֲדָה מוֹנַחַת עַל צוּאָרוֹ שֶׁל אָדָם וּנְרָאָה לוֹ שְׁאִינוּ יְכוּלִּים לְהִינְצֵל מִמֶּנָּה, מכל מקום אֵל יִמְנַע עֲצֻמוֹ מִן הַרְחָמִים - מלהתפלל.

54 שאלה, כלומר, שבידו הדבר נתון לעלות ולפיכך אין המכירה
55 בטילה.
56 מבררת הגמרא: מאי פנייהו – מה חילוק יש בין שתי הלשונות,
57 הרי לדעת שתיהן אין המכירה בטילה מאחר שיכול הוא לעלות.
58 איכא פנייהו דאיתגליד אינשא פאורקא – החילוק ביניהם הוא
59 באופן שישנו איזה עיכוב לעלות, כגון ששמע שיש ליסטים בדרך,
60 ואין אדם יכול לילך בדרך זו לבדו אלא בשיירה. ובאופן כזה
61 נחלקו הלשונות. שלדעה הראשונה, מאחר שעדיין ישנה אפשרות
62 בידו לטרוח ולעלות בשיירה אין המכירה בטילה. אך לדעה
63 השניה, ששאל רב אשי בתמיה 'וכי לא יכול הוא לעלות, אין
64 המכירה קיימת אלא כאשר יכול לעלות בקלות ללא שום מעכב,
65 אך אם ישנו איזה עיכוב בדרך לא מכר על דעת כן, והמכירה
66 בטילה. משנה זו עוסקת באדם הממנה שליח לקדש עבורו אשה
67 במקום מסויים, ושינה השליח מדעת משלחו.

משנה

68 אדם האומר לשלוחו צא וקדש לי ו' עבורין פלונית במקום
69 פלוני, והלך השליח וקדשה במקום אחר, אינה מקדשת, מאחר
70 שהמשלח מקפיד שיקדש עבורו את האשה במקום שבו אמר לו
71 לקדשה.
72 אמנם אם אמר לו המקדש צא וקדש לי אשה פלונית, והרי היא
73 נמצאת במקום פלוני, והלך השליח וקדשה במקום אחר, הרי זו
74 מקדשת, מאחר שאין המשלח מקפיד שיקדשה במקום מסוים,
75 ולא נתכוון אלא להדריך את השליח היכן יוכל למוצאה.

גמרא

76 ותנן נמי גבי גיטין – שינוי דין זה אף במסכת גיטין (סה), שאדם
77 האומר לשלוחו תנו גט זה לאשתי במקום פלוני, והלכו השליחים
78 ונתנו לה במקום אחר, פסול, ששינוי מדעת המשלח המקפיד
79 לגרשה במקום פלוני בדווקא. אמנם אם אמר להם תנו גט זה
80 לאשתי, והרי היא נמצאת במקום פלוני, ונתנו לה במקום אחר,
81 כשר, מאחר שאינו מקפיד שיגרשה באותו מקום, ולא נתכוון
82 אלא להדריכם היכן יוכלו למוצאה.
83 הגמרא מבארת מדוע יש צורך לשנות דין זה הן לגבי גט והן לגבי
84 קידושין: וצריך – יש צורך לשנות דין זה פנמיים, דאי אשמעינן –
85 שאם היה התנא משמיענו דין זה רק לגבי קידושין, היה מקום
86 לומר שדין זה נאמר רק במקום דלקורבה קאתי – לגבי קידושין
87 שכוונתו לקרב האשה אליו, שבוה מקפיד הוא לקדשה במקום
88 פלוני, מאחר שסובר בדעתו כהאי אתרא חתמו לי ולא ממלי מילי
89 עליו – במקום זה גרים אוחבי ולא יאמרו לאשה דבר גנאי עלי,
90 כהאי אתרא קנו לי ממלי מילי עליו – אך במקום אחר גרים שונאי,
91 ועלולים הם לומר לאשה דברי גנאי עלי, ולכך אינו חפץ שיקדשה
92 השליח אלא במקום שנאמר לו, אבל גבי גיטין דלרחוקה קאתי –
93 שמרחק את האשה ממנו, אימר לא איכפת ליה – היה מקום לומר
94 שאינו מקפיד באיזה מקום יגרשה השליח, ולכך הוצרך התנא
95 לכתוב דין זה אף לגבי גיטין.
96 ואי אשמעינן – ואם היה התנא משמיענו דין זה רק לגבי גירושין,
97 היה מקום לומר שדין זה נאמר רק במגרש את אשתו שהוא גנאי
98 לו, ועל כן, כהאי אתרא ניהא ליה דניבוי כהאי אתרא לא ניהא ליה
99 – ישנן מקומות שאינו מקפיד בהן על בזיונו, וישנן מקומות
100 שמקפיד, ולפיכך יש לשליח לגרשה במקום שנאמר לו בדווקא,
101 אבל גבי קידושין שאינם גנאי לו, אימא לא איכפת ליה – היה מקום

1 אף מעות הקדש, אף שבליבו לא נתכוין אלא למעות החולין אין
2 אנו מתחשבים בכך, אלא במה שהוציא מפיו בלבד.
3 מקשה הגמרא: ודלמא שאני התם דלמפטר נפשיה מקרבן קאתי –
4 שמא שונה הדין שם, מאחר שיש לחשוש שבעל הבית משקר
5 ורוצה לפטור עצמו מקרבן מעילה, ולפיכך אין לנו להאמינו שהיה
6 בליבו מארנק אחר, אך אילו היה נאמן על כך היו מועילים אף
7 הדברים שבליבו.

8 מתרצת הגמרא: שאין לנו לחשוש שמא בעל הבית משקר כדי
9 להפטר מקרבן, שהרי אילו חפץ היה לשקר הוה ליה למימר מויד
10 הוה – היה לו לומר שמעל במזיד, שהיא טענה המקובלת יותר על
11 לב השומעים, ובכך היה נפטר מקרבן מעילה, ומאחר שלא טען
12 טענה זו, יש להאמינו שלא נתכוין שיטול השליח מארנק מעות
13 הקדש. ומכל מקום אינו נפטר בכך, מכיון שדברים שבלב אינם
14 דברים.

15 דוחה הגמרא: שאין להוכיח שהוא דובר אמת מכך שלא טען
16 'מויד הייתי', מאחר שלא עבד איניש דמשוי נפשיה רשיעא – אין
17 דרך אדם לעשות עצמו רשע, ועל כן מעדיף הוא לטעון שלא
18 נתכוין לארנק של הקדש.

19 ומחמת קושיא זו חזרת בה הגמרא מתירין הו, וסוברת שאכן אין
20 להאמינו מחמת שלא טען 'מויד הייתי', אמנם מכל מקום יש
21 להאמינו מסיבה אחרת, שהרי הוה ליה לומר נזפרתי – יכול היה
22 לומר שלאחר שאמר לשליח להוציא המעות נזכר שהם הקדש,
23 קודם שהוציאם השליח בשוק, ובאופן כזה השליח הוא המועל
24 ולא המשלח. (דתנן) [דיתניא] – שכן שינוי בברייתא, שאם לאחר
25 שאמר הבעל הבית לשליח נזפר בעל הבית שמעות אלו הקדש הן
26 קודם שהוציאם השליח, ולא נזפר שליח – אך לא נודע על כך
27 לשליח, הדין הוא שהשליח מעל. נמצא, שיכול היה המשלח
28 להפטר מקרבן בטענת 'נזכרתי', ולפיכך יש להאמינו אף בטענת
29 'לא היה בליבי', שאכן לא נתכוין שיטול השליח מארנק של
30 הקדש. ומאחר שאינו נפטר בטענה זו, יש להוכיח שדברים שבלב
31 אינם דברים, ולפיכך, אין אנו מתחשבים במה שהיה בליבו. והגמרא
32 מביאה כמה ספיקות לגבי אנשים שמכרו נכסיהם על דעת לעלות
33 לארץ ישראל: ההוא נזרא דזבניהו לניכסיה אדעתא למיסק
34 לארעא דישראל – מעשה באדם שמכר נכסיו על דעת לעלות
35 לארץ ישראל, ופירש בשעת המכירה שכך היא דעתו, סליק ולא
36 איתדר ליה – עלה לארץ ישראל, אך לא הצליח להתיישב בה,
37 מחמת חוסר דירה או מזונות, ולפיכך שב לחוץ לארץ, ועתה חפץ
38 הוא לבטל המכירה. אמר רבא, כל דסליק אדעתא למידר הוא –
39 כל אדם העולה לארץ ישראל דעתו היא על מנת שיוכל לדור בה,
40 והוא לא איתדר ליה – ואדם זה לא נסתייע בידו לדור בה, ולפיכך
41 יש לדנו כאילו לא עלה והמכירה בטילה.

42 איכא דאמרי – ויש אומרים בשמו של רבא, שאין המכירה בטילה,
43 מאחר שאדם זה מכר אדעתא למיסק – על דעת שיעלה לארץ
44 ישראל, והוא סליק ליה – והרי עלה, ולפיכך אין אנו מתחשבים
45 בכך שלא נסתייע בידו לדור בארץ.
46 מעשה נוסף: ההוא נזרא דזבניהו לניכסיה אדעתא למיסק לארץ
47 ישראל – מעשה באדם שמכר נכסיו על דעת לעלות לארץ
48 ישראל, ופירש כן בשעת המכירה, לסוף לא סליק – לאחר מכן
49 נתחרט ולא עלה, וחפץ הוא לבטל את המכירה. אמר רב אשי, אי
50 בעי סליק – הרי אם ירצה יכול הוא לעלות, ולכן אין הרשות
51 נתונה בידו לבטל את המכירה מחמת שנתחרט מלעלות. איכא
52 דאמרי – ויש אומרים בשמו של רב אשי, שאין לבטל את המכירה,
53 מאחר שאי בעי לא סליק – וכי אם ירצה לא יוכל לעלות, בלשון

56 וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְכַשֵּׁר. אֵלֶּמָּא - יש ללמוד מכך, שְׁקָבֵר רבי אלעזר
57 מְרָאָה מְקוּם הִיא לֹא - שאין כוונת האשה שיטול בדווקא ממקום
58 פלוני, אלא הורתה לו את המקום שבו סברה שיוכל לקבל הגט
59 מבעלה, אך אינה מקפידה אף אם יטלנו ממקום אחר, ולפיכך הגט
60 כשר.
61 הגמרא חוזרת לדון במחלוקת חכמים ורבי שמעון במשנה: אָמַר
62 עוֹלָא, מְחַלְקֵת חכמים ורבי שמעון לגבי מקדש שהטעה את
63 האשה לשבח, אינה אלא באופן שהטעה אותה בְּשֵׁבַח מְמוֹן, כגון
64 שאמר לה שמקדשה על דעת שהוא עני ונמצא שהוא עשיר, ובה
65 דעת רבי שמעון שמסתבר לומר שהיא מעדיפה להתקדש לאדם
66 עשיר, ולפיכך היא מקודשת, אֲבָל אם הטעה אותה בְּשֵׁבַח יוֹחֲסִין,
67 כגון שקידשה על דעת שהוא ממוזר הפסול לבוא בקהל מן התורה,
68 ונודע שהוא נתין [וגבעוני] שאינו פסול אלא מדברי חכמים, בזה
69 דְּבָרֵי הַכֹּהֵן אֵינָה מְקוּדָּשָׁת, ואף רבי שמעון מודה שאין האשה
70 חפצה בכך, מֵאִי מְטַעֵמָא, מאחר שאומרת האשה בְּמַטְעָמָא דְּרַב
71 מְכַרְעָא לֹא מְעִינָא - איני חפצה במנעל הגדול ממידת רגלי, ומשל
72 הוא, שאינה רוצה בבעל מיוחס, כדי שלא יתגאה עליה.
73 הגמרא מביאה ראיות לדברי עולא: תַּנְיָא נְמִי הָכִי - שנינו כך
74 בבביתא. שְׂמוּדָה רַבִּי שְׁמַעוֹן לַחֲכָמִים שֶׁאֵם הַמְטָעָה הַמְקוּדֶשֶׁת אֵת
75 האשה לְשֵׁבַח בְּעִינֵי יוֹחֲסִים, אֵינָה מְקוּדָּשָׁת.
76 אָמַר רַב אֲשִׁי, מִתְּנִיתִין נְמִי דְּיָקָא - אף מן המשנה ניתן לדייק
77 כדברי עולא, דְּקִתְנֵי בַּמְשֻׁנָה לַהֲלֹן (ע"ב) שאדם האומר לאשה הרי
78 את מקודשת לי על מנת שְׂאֵנִי בְּהֵן וְנִמְצָא שהוא לוי, או שאמר לה
79 הרי את מקודשת לי על מנת שאני לוי וְנִמְצָא שהוא כְּהֵן, וכן אם
80 קידשה על דעת שהוא נְתִין [וגבעוני] וְנִמְצָא שהוא מְמוֹר, או על
81 דעת שהוא מְמוֹר וְנִמְצָא שהוא נְתִין, בכל אלו הדין הוא שקידושי
82 טעות הם ואין האשה מקודשת, וְלֹא פְּלִיג רַבִּי שְׁמַעוֹן - ולא נחלק
83 בזה רבי שמעון לומר שאם הטעה אותה לשבח הרי היא מקודשת,
84 ומוכח מכך כדברי עולא, שאף רבי שמעון מודה שאם הטעה
85 אותה לשבח בעיני יוחסין אין האשה מקודשת, מאחר שאינה
86 חפצה בבעל מיוחס.
87 הגמרא מקשה על ראייתו של רב אשׁי: מְתַקֵּן לָהּ מַר בַּר רַב אֲשִׁי,
88 כיצד יתכן לומר שרבי שמעון אינו חולק על דברי המשנה להלן,
89 אֵלֶּמָּא דְּקִתְנֵי - הרי נתבאר במשנה שם, שאדם האומר לאשה הרי
90 את מקודשת לי על מנת [ועל דעת] שְׂאֵנִי לִי בַת או שְׂפַחָה מְנוּדָּלָת
91 [גדולה] שתוכל לשמשך, וְנִמְצָא שְׂאֵן לֹא, או שקידשה על מנת
92 שְׂאֵן לֹא בַת או שפחה גדולה וְנִמְצָא שֵׁשׁ לֹא, דְּשֵׁבַח מְמוֹן הוּא -
93 שדברים אלו בעיני ממון הם, ומבואר שם במשנה שאין האשה
94 מקודשת מאחר שהטעה אותה בכך, ולא נחלק בזה רבי שמעון,
95 הָכִי נְמִי דְּלֵא פְּלִיג - האם ניתן לומר שמאחר שלא נחלק על כך
96 מודה הוא בזה, הרי דעת רבי שמעון שאם הטעה אותה המקדש
97 בעיניו שבח ממון הרי היא מקודשת, אֵלֶּמָּא בהכרח צריך לומר
98 דְּפְּלִיג בְּרִישָׁא וְהוּא הִדִּין לְסִיפָא - שמאחר ונחלק רבי שמעון כבר
99 במשנתו לענין המקדש אשה על מנת שהוא עני ונמצא שהוא
100 עשיר, לפיכך לא הוצרך לשבח ולחלוק במשנה להלן לענין מקדש
101 על מנת שיש לו בת או שפחה, הֲכֵּא נְמִי פְּלִיג בְּרִישָׁא וְהוּא הִדִּין
102 לְסִיפָא - ואם כן אף לענין שבח יוחסין יש לומר כן, שמאחר ונחלק
103 רבי שמעון במשנתו לא הוצרך לשבח ולחלוק על דברי חכמים
104 במשנה להלן, אך דעתו היא שאף בעיני יוחסין אם הטעה
105 המקדש לשבח הרי היא מקודשת.
106 מתרצת הגמרא: הָכִי הַשְּׂתָא - כיצד ניתן לדמות הדברים זה לזה,
107 הַתָּם - לגבי מקדש על מנת שיש לו בת או שפחה, אכן לא הוצרך
108 רבי שמעון לשבח ולחלוק בזה, מאחר שאידי וְאִדִּי דְּשֵׁבַח מְמוֹן -
109 בין הרישא העוסקת במקדש על מנת שהוא עני ונמצא עשיר, ובין
110 הסיפא העוסקת במקדש על מנת שיש לו בת או שפחה, עיניי

1 האחד, גַּם פְּשׁוּט - רגיל, שְׁעָדִי חתומים מתובו ככל השטרות,
2 והשני גַּם מְקוּשָׁר - גט מיוחד העשוי קשרים קשרים, שְׁעָדִי
3 חתומים מְאַחֲזֵרֵי.
4 ונחלקו התנאים מה הדין אם שינה בזה. דעת תנא קמא היא. שגט
5 פְּשׁוּט שְׁקָבֵנו [חתמו] עָדִי מְאַחֲזֵרֵי כדין גט מקושר, וְגַט מְקוּשָׁר
6 שְׁקָבֵנו [חתמו] עָדִי מְתוּבוּ כדין גט פשוט. שְׁנֵיהֶם פְּסוּלִים, מאחר
7 שלא נעשו כפי תקנת חכמים. רַבִּי חֲנִינָא בְּן גַּמְלִיאֵל אָמַר, שאמנם
8 גט פשוט שחתמו עדי מֵאחֲזֵרֵי פסול הוא, אך גט מְקוּשָׁר שְׁקָבֵנו
9 [חתמו] עָדִי מְתוּבוּ הרי הוא כְּשֵׁר, מאחר שִׁכְבּוּל לְעֵשׂוֹתוֹ פְּשׁוּט -
10 יכול הסופר שלא לתפור את הכריכות יחדיו אלא לפשוטם כצורת
11 גט פשוט, ועל כן אין חסרון בכך שחתומים עדי בתוכו. רַבִּין שְׁמַעוֹן
12 בְּן גַּמְלִיאֵל אָמַר, שיש לעשות הכל כְּפִי מִנְהַג הַמְּדִינָה, ולפיכך אם
13 אמר אדם לשלוחו שיכתוב עבורו גט, יש לו לכתבו כפי המנהג
14 באותו המקום, ואם המנהג לכתוב גט פשוט וכתב עבורו גט
15 מקושר או להיפך, הגט פסול, שלא מינהו שליח לכך. הגמרא דנה
16 בדברי הברייתא: וְהִזְיִן קָה - נתקשו בני הישיבה, שהרי
17 ממשמעות דברי רבן שמעון בן גמליאל משמע שכוונתו לחלוק על
18 התנאים שנוכרו במשנה מקודם לכן, ומדוע, וְכִי תִנָּא קָמָא לִית לֵיהּ
19 מְנַהֵג הַמְּדִינָה - האם תנא קמא ורבי חנינא בן גמליאל אינם מודים
20 לדינו של רבן שמעון בן גמליאל, הרי לא נחלקו אלא בגט פשוט
21 שחתמו עדי מֵאחֲזֵרֵי או להיפך, ולא עסקו כלל בדין שליח
22 המשנה מדעת משלחו. וְאָמַר רַב אֲשִׁי, שאכן אין כוונת רבן שמעון
23 בן גמליאל לחלוק בענין שבו עוסקת הרישא, אלא כוונתו לחלוק
24 בענין אחר, לגבי שליח ששינה וכתב גט אחר ממה שצויה לו
25 המשלח.
26 ומבאר רב אשׁי את פרטי הדינים בזה. בְּאַתְרָא דְּנַהֲנֵי בְּפְשׁוּט -
27 במקום שבו נוהגים כולם לכתוב גט פשוט, ואמר אדם לשלוחו צא
28 לכתוב לי גט, והלך השליח וְעָבַד לֵיהּ - כתב עבורו גט מְקוּשָׁר, אִי
29 נְמִי בְּאַתְרָא דְּנַהֲנֵי בְּמְקוּשָׁר - או במקום שנוהגים כולם לכתוב גט
30 מקושר, ואמר לשלוחו כתוב לי גט, והלך השליח וְעָבַד לֵיהּ - וכתב
31 עבורו גט פְּשׁוּט, בשני אופנים אלו פוֹלֵי עֵלְמָא לֹא פְּלִיג - מודים
32 כל התנאים הַדְּאִי קְפִידָא - שודאי מקפיד המשלח שגישו יכתב
33 כמנהג המקום, ומאחר ששינה השליח מן המנהג, הגט פסול. כִּי
34 פְּלִיג - אמנם נחלקו התנאים בְּאַתְרָא דְּנַהֲנֵי - במקום שבו המנהג
35 לכתוב בִּין בְּפְשׁוּט בִּין בְּמְקוּשָׁר, וְאָמַר לֵיהּ המשלח לשליחו עָבִיד
36 לִי - כתוב עבורי גט פְּשׁוּט, שהוא דבר שקל לעשותו, וְאֵל וְעָבִיד
37 לֵיהּ - והלך וכתב עבורו גט מְקוּשָׁר, שקשה יותר לעשותו, ואמנם
38 לא שינה ממנהג המקום אך שינה מדברי המשלח. מַר כְּבָר - דעת
39 תנא קמא ורבי חנינא בן גמליאל שיש בכך קְפִידָא - מכיון
40 שהמשלח חפץ בכתיבת גט פשוט בדווקא, ומאחר ששינה השליח
41 מדעתו וכתב גט מקושר, פסול. וְזֵר - רבן שמעון בן גמליאל כְּבָר,
42 מְרָאָה מְקוּם הוּא לֹא - אין המשלח חפץ בגט פשוט בדווקא. אלא
43 כוונתו להראות לשליח מקום להקל בדבריו, שאם יקשה עליו
44 לכתוב גט מקושר רשאי הוא לכתוב גט פשוט, אך אם כתב גט
45 מקושר אף הוא כשר, שעשה כמנהג המדינה.
46 ומבאר אם כן מדברי הגמרא, שאף רבן שמעון בן גמליאל סובר
47 את סברת מ'ראה מקום הוא לו', שכאשר ממנה אדם שליח
48 לעשות עבורו דבר קל, כוונתו שיוכל הוא להקל בזה, אך אם
49 יעשה דבר כבד יותר אין בזה שינוי מדעתו של המשלח.
50 הגמרא מבארת היכן מצינו שאף רבי אלעזר סובר את סברת
51 מ'ראה מקום הוא לו': רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אף הוא סובר כן, דְּתַנְן - שנינו
52 במשנה (גיטין סה). הָאֵשֶׁת שְׂאֵמְרָה לְשִׁלּוּחָה הַתְּקַבֵּל לִי גִיטִי - הִידָה
53 שליח לקבל גט עבורי מיד בעלי מְקוּם פְּלוּנִי, והלך השליח וְקַבֵּל
54 לָהּ אֵת גִּיטָה מְקוּם אַחֵר, פְּסוּל, מאחר ששינה מדעת האשה,
55 שאמרה לו ליטול הגט דווקא ממקום פלוני. זו דעת תנא קמא.

גט פשוט — העשוי כעין שלנו. קדו מוכו — תחת הכתב. מקושר — הדת מפרש לה
בבבא בתרא. שתקנהו לכתבני שאין יכולין להחזיר גרושותיהן, וכשהיו כועסין הולכין
אל הסופר, דממהר לכתוב גט, ונותנו לה. ומתרתם לאחר זמן. תקנו להו מקושר, שיש בו
טורח לעשותו, וברחבי ורבי מייטבא דעתיה. מניח בראשו שיטה חלק, וכותב שיטה,
ושיטה חלק, וכותב שיטה, וכן עד שלשה או
ארבעה או יותר שיטין חלק. וכופל חלק הראשון
על הכתב, ותופר, וחוזר וכופל חלק השני על
שיטת הכתב שתחתיו ותופר, וכן שלשית.
העדים חותמין מנחוץ בין קשר לקשר. וילפינן
התם דגט פשוט — עדין שנים, מקושר — עדין
שלשה, וכל כפל וכופל קרוי קשר, ומקושר — עשר
קשרין יש בו, ואם כפל להרבות קשרים — מרבה
בעדים. ושאר טופס השטר כתוב כדרכו. שניהם
פסולין — שלא נעשו כחקן חכמים. שיכול
לעשותו פשוט — שלא לתפור הקשרים. ואם
מפסיק אירי בין שיטות העלינות — מה בכך?
וטעמא דהנא קמא מפרש התם (קט"ז) דקטב
אין יכול לעשותו פשוט — מפני שהמקושר
הדפוסת אין זמנו שיה, שאין כותבין זמן למקושר
מאותה שנה, אלא משנה של אחריה. הכל
במנהג המדינה — מקום שנהגו בפשוט ועשאו
מקושר, מקושר ועשאו פשוט — פסול. וכי
עבדיה בעל שליח לכתוב — על מנהג המדינה
הוא דשייה. ובהאי לא איירי תנאי קמא, אלא
כשאינה במקום עדים. והיינו דהיינו בה: ותנא
קמא לית ליה מנהג המדינה? ומאן פליג עליה
בהאי? ומשני: ראי פלוגתא אחריתא היא ומיהו
באתרא דנהיגו כו'. עביד ליה פשוט — שלחות
קלה. ועבד מקושר — שלחות כבידה. רבן
שמעון בן גמליאל סבר: מראה מקום הוא לה,
דאמר: די לך בפשוט, וכי עביד מקושר, הואיל
ומנהג מדינה, אף במקושר — כשר. ותנאי קמאי
פליגי עליה, ואמר: קפידא הוא. ודווקא אמר
ליה לעשותו פשוט. מראה מקום היא לו — שם
תמצאנו. ולתנא קמא הוי קפידא: אי איפשי
שתקבלנו אלא שם, ואין זה שלוחה במקום
אחר. בשבב פמון — הוא דאמר רבי שמעון,
דאף על פי שהטעה — מקודשת, דמסתמא נהא
לה. אבל בשבב יוחסין — "על מנת שאני ממור"
ותמצא שהוא נתין — לא ניתא לה בשבחו. מפני
שהוא מתנאה עליה. פסאנא דרב מברעאי —
מנעל גדול ממדרת רגלי איני חפציה בו, שאני
יכולה להלך בו, ומשל הוא. נתין — זה גבועתו,
על שם "ותנחם יהושע חוטבי עצים ושואבי
מים". ואמרין ביבמות (ע"ב) דוד גור עליהם.
מגודלת — גדולה, ורואיה לשמשני. אלא פליג
ברישא — בבבא קמייטא, גבי עני ומצא עשיר.
והוא הדין — דפליג בבבא בתרייתא גבי שפחה.
ובין דפליג ברישא דאם הטעה לשבח לאו
טענות היא — לא איצטריך למהדר בספיא. הכי נמי גבי שבח יוחסין, לא איצטריך אפלוני, דפליג ברישא בשבח ממון, והוא הדין דפליג בספיא לשבח יוחסין. התם — גבי בת
או שפחה מגודלת. אירי ואירי — רישא דעני ומצא עשיר, וספיא דאין לו שפחה ויש לו — תרייהו לשבח ממון הוא. כיון דגלי רבי שמעון פלוגתא ברישא — לא איצטריך למהדר
אפלוני בספיא. במא — גבי לוי ומצא כק. דשבח יוחסין הוא — ואיכא למימר דמודה רבי שמעון בהא, משום דמסאנא דרב מברעאי הוא, אם איתא דפליג רבי שמעון עליה —
נתייבא גיטת — חשובה. לא ניהא לי — שתהא שפחה חשובה לי, דשקלה מילי מינאי ואולא נדיא גבי שבבתא: משום שהיא חשובה — מצויה לספר עם שכנותיה וישמעו ממני
דברים ותסדר אותם לפני שכנותי ותתן אותי בפייהם ללעג וקלס. ויתרם אפילו מדעתיה — במניה: שלא בתרגום שלנו? המתרגם פסוק בצורתו — שבא לחסור תוספת התרגום שלנו,
לומר: לא אתרגם פסוק זה אלא בצורתו, כגון "לא תענה על ריב" (שמות כג) — לא תסדוד על דינא, הרי זה בדאי. והמוסיף עליו — שבא לומר: הואיל וניתן רשות להוסיף — אוסיף
גם אלא בכל מקום שארצה. הרי זה מחרף — מבוזה את המקום, משנה את דבריו. ואונקלוס כשהוסיף — לא מדעתו הוסיף. שהרי בסניני ניתן, אלא משנתב, חזרו ויסדו. כדאמרין
במגילה (גא): "ושום שכל" — זה תרגום, והני מילי — דסגי בשלשה פסוקים, דאמר לה "קריינא", הלכות — הלכה למשה מסיני. תורה — קא סלקא דעתך תורה שבכתב. מדרש —

שיכול לעשותו פשוט — פירש בקונטרס: אי משום שיש אירי בין שיטה לשיטה כשפשוטו
— אין לחוש, שיש סופרים הרבה שאינם אומנים לסוד כתיבתו, ומנחוץ אירי בין
השיטות. ונראה דאפילו יש חלק הרבה אין לחוש. ואף על גב דגט קרד פסול — לא מיקרי
קרד אלא כשיש שיטות של חלק טפי מן העדים החתומים בו, אבל אם יש עדים החתומים
בו כשיטות של חלק — לא מיקרי קרד. מאי
מגודלת גלת — פירש הקונטרס: חשובה. ומתוך
שהיא חשובה בעיני האנשים דבריה מקובלים.
ורבינו חננאל פירש: מגודלת שער, כמו מגדלא
שער נשייא (תגיגה ד.ב). ומתוך שהולכת מבית
לבת לקלעו — מספרת כל הדברים ממנה.
המתרגם — פסוק בצורתו — פירושו:
במשמעותו, כגון "לא תענה
על ריב" — מתרגם "לא תסדוד על דינא". הרי זה
בדאי — דאדרבה, מנהג הוא להוציא הדין
לאורה. אלא הכי מתרגם: לא תתנע ממלאכא
למאן דמתבעי מינך בדניא. והמוסיף עליו —
פירש בקונטרס, שבא לומר: הואיל וניתן רשות
להוסיף — אוסיף אני בכל מקום שארצה. הרי זה
מחרף — פירושו: מבוזה את השם, משנה את דבריו.
ואונקלוס שהוסיף — לא מדעתו הוסיף, שהרי
בסניני ניתן התרגום, שנשתבח חזרו ויסדו, כדאמר
במגילה (גא). ורבינו חננאל פירש: המתרגם
פסוק בצורתו — כגון "ויראו את אלהי ישראל"
(שמות כד) דמתרגם: וחזו ית אלהא דישאל —
הרי זה בדאי, דשכינה ממש לא ראו, דכתיב (שם
לג): "כי לא יראני האדם וחי". והמוסיף עליו —
דאמר "חזו ית מלאכא דאלהא" — הרי זה מחרף
שתולה שבח המקום במלאך. אלא הכי מתרגמינן:
וחזו ית יקרא דאלהא דישאל.
לכנות

ספרא וספרי, שהן הלכות של מדרשיו מקראות (ספר ויקרא).

לכנות לה בית - פירש בקונטרס: לכנות לה ולא בנו, כמו "ואיבנה שלמה במה לכמושו" ואמרין (שבת נ"ג.) ביקש לכנות ולא בנה. ויש מפרשים: מדכתיב "לה" ולא כתיב "להך", משמע דליכא אלא אחת. והיינו תופה. ולא נהירא. דהא בכל הפרשה קורא איפה לשון יחיד, ועל זה שייך שפיר "לכנות לה" ויש מפרשים: מדכתיב "לה" בלא מפיך היא, דכל

מאי תורה - מדרש תורה. והני מילי - דאמר לה "הנינא", אבל אמר לה "מנא אנא" - עד דתני הילכתא ספרא וספרי ותוספתא. "על מנת שאני תלמוד" - אין אומרים בשמעון בן עזאי וישמעון בן עזאי, אלא: כל ששואלין אותו בכל מקום דבר אחד בתלמודו ואומר, ואפילו במסכתא דכלה. "על מנת שאני חכם" - אין אומרים פתחמי ובה, גרבי שקיבא וחיבריו, אלא: כל ששואלים אותו דבר חכמה בכל מקום ואמרה. "על מנת שאני גבור" - אין אומרים פאבנר בן גר, וכיבאב בן צרויה, אלא כל שהבכירו מתוראים ממונו מפני גבורתו. "על מנת שאני עשיר" - אין אומרים גרבי אלעזר בן חרסום וגרבי אלעזר בן עזריה, אלא כל שבני עירו מקבדים אותו מפני עושרו. "על מנת שאני צדיק" - אפילו ישע גמור מקודשת, שפא הרהר תשובה בדתו. "על מנת שאני רשע" - אפילו צדיק גמור מקודשת, שפא הרהר דבר עבודה ורה בדתו. עשרה קבים חכמה ירדו לעולם, תשעה נטלה ארץ ישראל, ואחד כל העולם פולו. עשרה קבים יופי ירדו לעולם, תשעה נטלה ירושלים, ואחד כל העולם פולו, עשרה קבים עניות ירדו לעולם, תשעה נטלה ככל, ואחד כל העולם פולו. ונספות לה לא נחית? והכתיב: "ואשא עיני וארא והנה שתים גשים יוצאות ורוח כנפיהם ולהנה כנפים ככנפי חסידה ותשנה את הארץ בין הארץ ובין השמים. ואמר אל המלאך הדבר בי אנה יהוה מולכות את הארץ. ואמר אלי לכנות לה בית בארץ שנער" ואמר רבי יוחנן: זו תנופה ונספות הרוח ישרו לכבלי - אין, להא נחית, ואשתרבוני הוא דאשתרבוני להתם. דיקא נמי, דקתני: "לכנות לה בית", שמע מינה. - איני? והאמר מר: סימן לנספות - עניות, ועניות בכלל הוא דאיפא! - מאי עניות - עניות דתורה, דכתיב "אחות לנו קטנה וישרים אין לה", ואמר רבי יוחנן: זו עילם, שזכתה ללמוד ולא זכתה ללמוד. עשרה קבים גבורה ירדו לעולם, תשעה נטלו פרסיום וכו'. עשרה קבים פנים ירדו לעולם, תשעה נטלה מדי כו'. עשרה קבים שפנים ירדו לעולם, תשעה נטלו חזירים כו'. עשרה קבים עזות ירדו לעולם, תשעה נטלה מישן כו'. עשרה קבים שוחה ירדו לעולם, תשעה נטלו נשים כו'. עשרה קבים שניה ירדו לעולם, תשעה נטלו עבדים, ואחד נטלו כל העולם פולו. משנה "על מנת שאני כהן" ונמצא לו, "לוי" ונמצא פה. "נתין" ונמצא ממזר, "ממזר" ונמצא נתין. "בן עיר" ונמצא בן כרד, "בן כרד" ונמצא בן עיר. "על מנת שביתי קרוב למרחץ" ונמצא רחוק, "רחוק" ונמצא קרוב. על מנת שיש לו בת או שפחה מנודלת ואין לו, או על מנת שאין לו ויש לו. על מנת שאין לו בנים ויש לו, או על מנת שיש לו ואין לו. ובכולם אף על פי שאמרה: כלבי היה להתקדש לו - אף על פי בן אינה מקודשת. וכן היא שהטעתו. גמרא ההוא דבין לנכסיה אדעתא למיסך לארץ ישראל, ובעדדנא דבין לא אמר ולא מדי. אמר רבא: הוי דברים שפלב, ודברים שפלב - אינם דברים. מנא ליה לרבא הא? אילימא מהא דתני:

הכי גרסינן: מאי תורה - מדרש תורה. בן עזאי וכן וזמא - תלמידים היו, ובחוריים, ולא באו לכלל סמיכה, ולא היו בימיהם כמותם בתורה. כדתנן (סוטה מט.א.) משמת בן עזאי בטלו השקדנים. בכל פקום - מאחד מן המקומות. ואפילו בפסכת בלה - שאין עומק בה, וברייתא היא, וכך היא שניה: כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה. דברי חכמה - מילתא דתלמי סבבא. רבי אלעזר בן חרסום - אמרין במסכת יומא (להב.) שתניח לו אביו אלף ספיות בים וכנגדן אלף עירות ביבשה. רבי אלעזר בן עזריה - תריסר אלפי עגלים היה מעשר מעירו כל שתא (שבת נ"ג.) חכמה - תורה ודרך ארץ. האיפה - לעיל מנייה כתיב "וזאת הרשעה וישלך אותה אל תוך האיפה" - יצר הרע שנמסר בידם השליכו בתוכה, כדמרין בסנהדרין (סד.א.) שדיה ברודא דאברא. ואלו שתי נשים נשאו יצר הרע של תנופה וגסות הרוח, כדכתיב "רוח בכנפיהם" - היא גסות הרוח, ותנופה - נראה בעיני דייק ליה מ'כנפי חסידה', שעושה חסידות עם חברותיה, כדאמר ב'אלו טריפות' (חולין סג.א.) להבא - לבלב להתם - לעולם. דיקא נמי דכתיב לכנות לה בית - גבי הולכה כתיב "להך" - שתי נשים, וגבי קביעותא, כשבאו לכנות בית לקבוה בכלל כתב "לה", והיינו תנופה לחודה. לשון אחר: לכנות לה בנו. מאי עניות - דהיה ליה סימנא לגסות. עניות דתורה - דאינה נוחה על גפי תורה. דמתוך גסותו אין משמש כל צרכו, ואין מחזר על שמורתו. דכתיב אחות לנו קטנה - אלמא עניות דתורה בעילם הוא, שדיה בה דניאל, כדכתיב (דניאל ח') ואני (הייח) בשושן הבירה אשר בעילם המדינה', וכן מרדכי. ולא היו דורם עוסקים בתורה, ולא זכו אלו החכמים ללמד, כאילו לא היה להם שריד לתניק. אבל בכל זכותה ללמד, כדכתיב בעורא יכי הכין לבבו להבין בתורת ה' וללמוד לשראל חק ומשפט. ענות - ממדות. תשעה נטלה מישן - רובן ממזרים, כדאמר לקמן (ע"א.) גבי יוחסין: מישן מיתה. וביבמות אמרין נמי: פסולי הדרפאי משום פסולי דמישן, בשיליה פרק קמא (ז.א.). משנה בן עיר ונמצא בן כרד - ישיבת כרכים קשה. שחבךר הוא מקום שוקים, והיוק מצוי בו, ודוחק עוברים ושבים. בן כרד ונמצא בן עיר - אף על פי שהטעה לשבח - טעות הוא. להתקדש לו - אף על פי שהדבר בן כמו שהוא עכשיו, שאין תנאו אמת. גמרא לנכסיה - מקרקעי. אדעתא למיסך - ונאנס ולא עלה. ובעידנא דבין לא אפיר - דאדעתא למיסך מובינא. דאילו פירש בשעת מכירה דאדעתא למיסך מובינא - לא הוה זבנא, דאדעתא דהכי לא זבן שיהא דר כאן בלא קרקע.

יקריב

יקריב

56 הַנּוֹשָׁה וְנִסּוּת הָרוּחַ שֶׁיָּרְדוּ לְבָבָל, שְׁהִיא אֶרֶץ שְׁנַעַר, וְיֵשׁ לְהוֹכִיחַ
 57 מִכָּאן שְׁגִסוּת הָרוּחַ יֵרְדֶה אִף לְבַבֵל וְלֹא רַק לְעֵילָם. מִתְרַצֵּת
 58 הַגְמָרָא: אֵין – אַכֵּן לְהִקָּא נְחִית – לְבַבֵל יֵרְדֶה גִּסוּת הָרוּחַ מִתְחִילָה,
 59 וְאַשְׁתְּרִבּוּבִי הוּא דְאַשְׁתְּרִבּוּבִי לְהִקָּם – וּמִבְּבֵל נִשְׁתַּרְבְּבָה וְהִלְכָה
 60 לְעֵילָם. דִּיקָא נְמִי דִּיקָתֵי לְכַנּוּת לָהּ בֵּית בֶּאֱרָץ שְׁנַעַר, שְׁהוּא לִשּׁוֹן
 61 יַחֲדֵי, וּמִשְׁמַע מִכָּךְ שֶׁרַק אַחַת מִן הַנְּשִׁים נוֹתְרָה בֶּאֱרָץ שְׁנַעַר –
 62 בְּבֵל, וְהֵינּוּ הַחֲנוּפָה, עֲבוּד שְׁגִסוּת הָרוּחַ עֲבָרָה לְעֵילָם, שְׁפַע מִיָּה.
 63 מְקִשָּׁה הַגְמָרָא: אֵינִי – וְכִי אִפְשָׁר לֹאמַר כֵּן שֶׁאֵין גִּסוּת הָרוּחַ מְצוּיָה
 64 בְּבַבֵל, וְהָאֵמֵר מַר – וְהִרִי שְׁנִינוּ שִׁמְיֹן לְנִסּוּת הָרוּחַ עֲנִיּוּת, דְּהֵינּוּ
 65 שְׁבִמְקוֹם שְׁבוּ גִּסוּת הָרוּחַ מְצוּיָה אִף הַעֲנִיּוּת מְצוּיָה, וְעֲנִיּוּת כְּבָבֵל
 66 הוּא דְאֵיכָא – וְעִנְיֹת מְצוּיָה הֵיא בְּבַבֵל, וְיֵשׁ בְּכָךְ סִימָן שֶׁאֵף גִּסוּת
 67 הָרוּחַ מְצוּיָה הֵיא בְּבַבֵל. מִתְרַצֵּת הַגְמָרָא: מֵאֵי עֲנִיּוּת – אִיזוּ עֲנִיּוּת
 68 הֵיא סִימָן לְגִסוּת הָרוּחַ, עֲנִיּוּת דְתוֹרָה – שֶׁאֵין גִּסֵי הָרוּחַ זֹוכִים
 69 לְלַמּוּד תּוֹרָה, וּבְבַבֵל הַתּוֹרָה מְצוּיָה מֵאַחַר שֶׁאִינִם גִּסֵי הָרוּחַ, אָךְ
 70 בְּעֵילָם אֵין הַתּוֹרָה מְצוּיָה.
 71 וּמוֹכִיחָה הַגְמָרָא שֶׁאֵין הַתּוֹרָה מְצוּיָה בְּעֵילָם, דְּכֵתִיב (שִׁיר הַשִּׁירִים
 72 ח ח) אַחֲזוֹת לְנֹי קְטָנָה וְיִשְׂרָיִם אֵין לָהּ, וְיֵשׁ לְדְרוֹשׁ הַכְּתוּב לְגַבִּי
 73 חֲכָמִים שֶׁאֵין מְצוּיִים לְהֵם אֲנָשִׁים הַחֲפִיצִים לְלַמּוּד מִתּוֹרָתָם, וְהָאֵמֵר
 74 רַבִּי יוֹהָנָן, זוּ – כּוֹנֵת הַכְּתוּב לְמֵינַת עֵילָם, שְׁכֹתָהּ לְלַמּוּד – שְׁהִי
 75 בַּה חֲכָמִים כְּדִנְיָאֵל וּמְרַכְבֵי שְׁלַמְדוּ תּוֹרָה הַרְבָּה, וְלֹא דִקְתָּה לְלַמּוּד
 76 – אָךְ לֹא נִמְצְאוּ בַּה אֲנָשִׁים שְׁהִיו חֲפִיצִים לְלַמּוּד תּוֹרָה מִפִּיחָם.
 77 הַגְמָרָא שְׁבַה לְבָאֵר הַמִּידוֹת הַמִּיּוֹדוֹת לְכָל אֹמְרָה וּמְקוֹם: עֲשֶׂרָה
 78 קָבִים שֶׁל גְּבוּרָה יֵרְדוּ לְעוֹלָם תְּשַׁעָּה נְטִילוּ פְרָסִיִים וְכוּ' וְאַחַד לְכָל
 79 הָעוֹלָם כּוּלוֹ.
 80 עֲשֶׂרָה קָבִים שֶׁל כְּנִים יֵרְדוּ לְעוֹלָם תְּשַׁעָּה נְטִילוּ מְדֵי כּו' וְאַחַד לְכָל
 81 הָעוֹלָם כּוּלוֹ.
 82 עֲשֶׂרָה קָבִים שֶׁל כְּשָׁפִים יֵרְדוּ לְעוֹלָם תְּשַׁעָּה נְטִילוּ מְצִירִים כּו' וְאַחַד
 83 לְכָל הָעוֹלָם כּוּלוֹ. עֲשֶׂרָה קָבִים שֶׁל נְעֻמִים יֵרְדוּ לְעוֹלָם תְּשַׁעָּה נְטִילוּ
 84 חֲוִירִים כּו' וְאַחַד לְכָל הָעוֹלָם כּוּלוֹ. עֲשֶׂרָה קָבִים שֶׁל זְנוּת יֵרְדוּ
 85 לְעוֹלָם תְּשַׁעָּה נְטִילוּ עֲרִבָא כּו' וְאַחַד לְכָל הָעוֹלָם כּוּלוֹ. עֲשֶׂרָה קָבִים
 86 שֶׁל עֲזוּת – מִמְרוֹת, יֵרְדוּ לְעוֹלָם תְּשַׁעָּה נְטִילוּ מִיִּשּׁוֹן וְשֵׁם מְקוֹם כּו'
 87 וְאַחַד לְכָל הָעוֹלָם כּוּלוֹ.
 88 עֲשֶׂרָה קָבִים שֶׁל שִׁיחָה יֵרְדוּ לְעוֹלָם תְּשַׁעָּה נְטִילוּ נְשִׁים כּו' וְאַחַד לְכָל
 89 הָעוֹלָם כּוּלוֹ.
 90 עֲשֶׂרָה קָבִים שֶׁל שְׁכָרוֹת יֵרְדוּ לְעוֹלָם תְּשַׁעָּה נְטִילוּ בּוֹשִׁים כּו' וְאַחַד
 91 לְכָל הָעוֹלָם כּוּלוֹ.
 92 עֲשֶׂרָה קָבִים שֶׁל שִׁינָה יֵרְדוּ לְעוֹלָם תְּשַׁעָּה נְטִילוּ עֲכָדִים וְאַחַד נְטִילוּ
 93 כָּל הָעוֹלָם כּוּלוֹ:

משנה

94 זו מוסיפה לדרן באופנים שונים של הטעיה בקידושין, הן לשבח
 95 ודן לגנאי.
 96 המשנה מונה ששה אופנים של הטעיה, ובכל אחד מהם ישנו אופן
 97 של הטעיה לשבח, וישנו אופן של הטעיה לגנאי: האופן הראשון.
 98 האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת ועל דעתן שאני בהן,
 99 ונמצא שהוא לוי, או שאמר על מנת שאני לוי ונמצא שהוא בהן.
 100 האופן השני. המקדש על דעת שהוא נתין – מן הגבועונים, ונמצא
 101 שהוא ממוזר, או על דעת שהוא ממוזר ונמצא שהוא נתין. האופן
 102 השלישי. המקדש על דעת שהוא בן עיר קטנה, ונמצא שהוא בן
 103 כרך – עיר גדולה, או על דעת שהוא בן כרך ונמצא שהוא בן עיר.
 104 האופן הרביעי. האומר הרי את מקודשת על מנת שביתי קרוב
 105 למרחץ, ונמצא שהוא רחוק מן המרחץ, או על דעת שביתי רחוק
 106 מן המרחץ, ונמצא שהוא קרוב. האופן החמישי. המקדש על מנת
 107 שיש לו בת או שפחה מנודלת – גדולה וראויה לשמש, ונמצא שאין
 108 לו, או על מנת שאין לו בת או שפחה מגודלת, ונמצא שיש לו.

1 – כגון ספרא וספרי, שהן הלכות הנדרשות מן הכתובים. אמנם
 2 לדעת כל התנאים אין הכוונה בזה לתורה שבכתב, ואם כן יש
 3 להקשות מכאן על דברי רבי יוחנן הסובר שהאומר 'על מנת שאני
 4 שונה' כוונתו לתורה שבכתב.
 5 מתרצת הגמרא, מאי תורה מדרש תורה – אין כוונתו של רבי יוחנן
 6 לתורה שבכתב, אלא למדרש תורה, שהם הספרא והספרי
 7 הדורשים הלכות מן המקראות. ומוסיפה הגמרא, והני מילי שאם
 8 שונה הוא הלכות או מדרש תורה הרי היא מקודשת, דיוקא
 9 בדאמר לה הרי את מקודשת לי על דעת שתנינא אנא – יודע
 10 לשנות, אכל אם אמר לה הרי את מקודשת לי על דעת שתנינא אנא
 11 – בעל משה, אינה מקודשת עד דתני הילכתא – יש לו לידע גם
 12 הלכות וגם ספרא וספרי ותוספתא, שכן משמעות תיבת 'תנא'
 13 היא שיודע את כל אלו.
 14 הגמרא מבארת אופנים נוספים של מקדש אשה על תנאי: האומר
 15 לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאני תלמיד, אין אומרים
 16 שעליו להיות כשמעון בן זנוא וכשמעון בן זנוא שנקראו תלמידים
 17 מאחר שלא נסמכו, ולא היו בזמנם גדולים כמותם בתורה, אלא
 18 כל ששואלין אותו ככל מקום [באחד מן המקומות] דבר אחד
 19 כלימודו ואמרו – די בכך שיכול הוא לענות תשובה על שאלה
 20 אחת בתלמודו, ואפילו אם אינו יודע להשיב אלא כמסקנתא דכלה
 21 שפשוטה היא ואין בה עומק, מכל מקום שם תלמיד עליו, והאשה
 22 מקודשת.
 23 האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאני חכם, אין אומרים
 24 שעליו להיות חכם כחכמי יבנה או כרבי עקיבא והבבלי, אלא כל
 25 ששואלים אותו דבר חכמה ככל מקום ואמרו – די בכך שיכול
 26 הוא לענות על שאלה התלויה בסברא.
 27 האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאני גבור, אין אומרים
 28 שעליו להיות גיבור כאבנר בן נר וכיוצא בן צרויה, אלא כל
 29 שהבבלי מתייראם ממנו מפני גבורתו.
 30 האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאני עשיר, אין
 31 אומרים שעליו להיות עשיר כרבי אלעזר בן תרסום וכרבי אלעזר
 32 בן עזריה, אלא כל שבני עירו מכבדים אותו מפני עושרו.
 33 האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאני צדיק, אפילו אם
 34 הוא ידוע עתה כרשע נמוז מכל מקום הרי היא מקודשת מספק,
 35 שיש לחוש שמא הרהר עתה תשובה בדעתו, ונמצא שצדיק גמור
 36 הוא. האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאני רשע, אפילו
 37 אם הוא ידוע עתה כצדיק נמוז מכל מקום הרי היא מקודשת
 38 מספק, שיש לחוש שמא הרהר עתה דבר עבדת בוכבים בדעתו,
 39 ונמצא שרשע גמור הוא. הגמרא מבארת איזה מידות מיוחדות הן
 40 לכל אומה ומקום: עשרה קבים [שם מידה] של חכמה – תורה
 41 ודרך ארץ, ירדו לעולם, תשעה נטילה ארץ וישראל ואחד – הקב
 42 הנותר, נתחלק לכל העולם כולו. עשרה קבים של יופי ירדו לעולם,
 43 תשעה נטילה וירושלים ואחד כל העולם כולו.
 44 עשרה קבים של עשירות ירדו לעולם, תשעה נטילו רומיים קרמונים
 45 ואחד כל העולם כולו.
 46 עשרה קבים של עניות ירדו לעולם תשעה נטילה ככל ואחד כל
 47 העולם כולו.
 48 עשרה קבים של נסות הרוח – גאווה, ירדו לעולם תשעה נטילה עולם
 49 וישם מקום ואחד כל העולם כולו.
 50 מקשה הגמרא: וכי נסות הרוח ירדה רק לעולם ולבבל לא נחית –
 51 לא ירדה, והכתיב (זכריה ה ט"א) 'אשא עיני וארא והנה שטים
 52 נשים ויצאות ורוח כנפיהם ולהנה כנפים כנפי תחסידה, ותשנה
 53 את האיפה בין הארץ ובין השמים ואומר אל המלאך הדיבר בי, אנה
 54 המה מולכות את האיפה ואמר אלי לבנות לה בית בארץ שנער',
 55 ואמר רבי יוחנן שהאיפה הנישאת בידי שתי הנשים זו יצר הרע של

56 שהיא כהנת או עשירה וכיוצא בזה, ואף שהיא לא הטעתה אותו
 57 מכל מקום הרי נתברר שאינה כזה, ואם כן, הרי לא נתכוין כלל
 58 לקדשה. **אָלָא** - בהכרח צריך לומר שאין אנו מתחשבים במה
 59 שבלבנו, **מִשּׁוּם דְּאִמְרֵינָן דְּכָרִים שְׁבֻלָב אֵינָן דְּכָרִים**, ומאחר שקידשה
 60 בפיו בלא שום הנאי אין לנו לדון קידושין אלו כטעות. דוחה
 61 הגמרא: **אָמַר לִיה אֲפֵי לרב יוסף, דְּלִמָּא שְׂאֵנִי הָתֵם דְּלְחוּמְרָא** -
 62 שגמא שונה הדבר שם, שאין הקידושין חלים אלא לחומרא -
 63 כלומר, אין להוכיח ממשנה זו שדברים שבלב אינם דברים, אלא
 64 יתכן לומר שאילו היה המקדש נאמן בדבריו אכן לא היו חלים
 65 הקידושין כלל, אמנם מאחר שאין אנו יודעים אם להאמינו בזה,
 66 שהרי יתכן שבשעת קידושין היה בדעתו לקדשה בכל ענין ורק
 67 לאחר מכן נתחרט, לפיכך יש לדון קידושין אלו כספק, שמחד
 68 גיסא אינה מותרת לקהל עד שתקבל גט מן המקדש, ומאידך, אם
 69 יבא אחר ויקדשה צריכה גט אף ממנו.
 70 הגמרא מנסה להביא ראיה ממשנתנו שדברים שבלב אינם
 71 דברים: **אָלָא אָמַר אֲבֵי, מְהֵבָא** - יש להוכיח כן ממשנתנו, שהרי
 72 שנינו בסיפא כך, **בְּבֹלָם** - בכל אופני הטעות המבוארים במשנה,
 73 כגון שקידשה על דעת שהוא כהן ונמצא לוי וכיוצא בזה, **אִף עַל**
 74 **פִּי שְׂאֵמְרָה** האשה בלבי הָהּ הִתְקַדְּשׁ לִי **אִף עַל פִּי שְׂהַדְּבָר בֵּן**
 75 שאין התנאי שאמר המקדש אמת, מכל מקום **אֵינָה מְקוּדְּשָׁתָא**.
 76 **וְאִמָּאי** - מדוע אינה מקודשת, **הָא קְאָמְרָה בְּלִבֵּי הָהּ** - הרי אומרת
 77 שבשעת הקידושין היה בדעתה להתקדש לוי אף אם אין דבריו
 78 אמת, ובהכרח צריך לומר, שדברים שבלב אינם דברים, ולפיכך
 79 אין אנו מתחשבים במה שהיה בליבה.
 80 דוחה הגמרא: **וְדִלְמָא שְׂאֵנִי הָתֵם דְּבִינָן דְּאִתְּנִיה לְאוּ כַּל בְּמִינֵיהּ**
 81 **דְּעֻקְרָא לֵה תְּנַאֲיָה** - שגמא שונה הדין במקרה זה, שמאחר והבעל
 82 התנה במפורש שמקדשה על מנת שהוא כהן וכיוצא בזה, והאשה
 83 שמעה את דבריו ולא אמרה חפצה אני להתקדש לך בלא תנאי,
 84 לפיכך אף אם דברים שבלב הוו דברים, אין בכוח מחשבת ליבה
 85 לעקור את תנאו של המקדש.
 86 הגמרא מביאה ראיה אחרת שדברים שבלב אינם דברים: **אָלָא**
 87 **אָמַר רב הֵימָא בְּר אֲבֵי, עֻבְדָּא הוּהּ בִּי רב חסדא** - מעשה בא לפני
 88 רב חסדא באדם שמכר את נכסיו על דעת לעלות לארץ ישראל,
 89 אך לא פירש כן בשעת המכירה, **וְרַב חֲסָדָא בִּי רב הוּאָא** - והלך
 90 רב חסדא לבית מדרשו של רב הונא לדון עמו בדבר, האם יש
 91 להתחשב בדברים שבלב או לא, **וּפְשִׁטוּהּ מְהָא** - ופשטו שדברים
 92 שבלב אינם דברים, מדברי המשנה במסכת מעילה (כא),
 93 האומרת, שאדם **הָאוֹמֵר לְשִׁלוּחַ הֶבֵּא לִי מעות מן החלון או מן**
 94 **הַדְּלוֹסְקָמָא** - כמין שק, וקנה לי בשוק דבר מה במעות אלו, **וְהִבִּיא**
 95 **לִי השליח את מבוקשו, ונתברר לאחר מכן שהיו מעות אלו של**
 96 **הקדש, הדין הוא, שאף על פִּי שְׂאֵמְרָה בְּעַל הַבַּיִת לֹא הָיָה לִי בְּלִבִּי**
 97 **אָלָא עַל זֶה** - לא נתכוונתי שתביא לי המעות מארנק זה של
 98 הקדש, אלא מארנק אחר של חולין שהיה מונח אף הוא באותו
 99 חלון, מכל מקום **בִּינָן שְׂהִבִּיא לִי השליח מְנָה** - מארנק של מעות
 100 הקדש, **בְּעַל הַבַּיִת מְעַל** - בעל הבית הוא זה שעבר על איסור
 101 מעילה, ועליו להשיב מעות אלו להקדש בתוספת חומש, וכן
 102 להביא קרבן מעילה, שהרי השליח מילא אחר שליחותו של בעל
 103 הבית.
 104 עתה מבארת הגמרא כיצד ניתן להוכיח ממשנה זו שדברים שבלב
 105 אינם דברים: **וְאִמָּאי** - מדוע מעל בעל הבית, **הָא קְאָמַר בְּלִבִּי** -
 106 הרי הוא טוען שלא נתכוין בליבו לארנק של הקדש, אלא לארנק
 107 אחר שהיו מונחים בו מעות חולין, ונמצא, שלא מילא השליח
 108 אחר שליחותו של בעל הבית.
 109 **אָלָא לְאוּ** - בהכרח צריך לומר, **מִשּׁוּם דְּאִמְרֵינָן דְּכָרִים שְׁבֻלָב אֵינָן**
 110 **דְּכָרִים**, שמאחר ואמר לשליח להביא לו מעות מן החלון, והיו שם

1 הדורשת מן הכתוב (ויקרא א ג) **יִקְרִיב אֹתוֹ, מִלֵּב שְׂבוּפִין אֹתוֹ**
 2 - שבית דין כופין אדם שנדר להביא קרבן, לקיים את נדרו. **יְבֹל**
 3 - שגמא תאמר, שכופין אותו אף **פְּעַל בְּרָחוּ** - שמלקין אותו עד
 4 שיביא הקרבן שלא מרצונו, **תְּלִמּוּד לֹמַר** בהמשך הפסוק **לְרִצְוֹנוֹ** -
 5 - שגזירת הכתוב היא שיביא אדם את קרבנו מרצונו הטוב. **הָא**
 6 **בִּיצֵד** - כיצד יתכן הדבר, שמחד גיסא כופין אותו לקיים נדרו,
 7 ומאידך, צריך שיביא מרצונו, **כּוּפִין אֹתוֹ עַד שְׂאֵמְרָה רוּצָה אֲנִי** -
 8 בית דין כופין ומלקין את האדם שאינו חפץ לקיים נדרו, עד
 9 שיאמר שחוזר בו מכוונתו הרעה, וחפץ הוא עתה לקיים נדרו
 10 ולהביא את קרבנו מרצונו.
 11 עתה מבארת הגמרא כיצד ניתן להוכיח ממשנה זו שדברים שבלב
 12 אינם דברים: **וְאִמָּאי** - מדוע יש לדון אדם זה כמביא קרבן מרצונו,
 13 **הָא בְּלִבֵּיהּ לֹא נִיחָא לִיה** - הרי בליבו אינו מסכים להביא, אלא
 14 שמוכרח הוא לומר בפיו שרוצה מחמת כפיית בית הדין. **אָלָא לְאוּ**
 15 - בהכרח צריך לומר שאין אנו מתחשבים במה שבלבנו, **מִשּׁוּם**
 16 **דְּאִמְרֵינָן דְּכָרִים שְׁבֻלָב אֵינָן דְּכָרִים**, ועל כן די בכך שאומר בפיו
 17 שחפץ להביא הקרבן.
 18 דוחה הגמרא: **וְדִלְמָא שְׂאֵנִי הָתֵם דְּאִנָּן סְהָרִי דִּנְיָה לִיה בְּכִפְרָה** -
 19 שגמא שונה הדבר באדם החייב קרבן, שאנו עדים בדבר שכל אדם
 20 חפץ בכפרה על עוונותיו, ועל כן יש לומר, שלאחר שכפדהו בית
 21 דין להביא את קרבנו חפץ הוא בכך אף בליבו כדי לזכות בכפרה,
 22 וממילא, לא ניתן להוכיח מכאן שדברים שבלב אינם דברים.
 23 הגמרא מנסה להביא ראיה בענין זה מן הסיפא של הברייתא: **אָלָא**
 24 **יש להוכיח שדברים שבלב אינם דברים מן הסיפא של הברייתא, האומרת, וכן אתה מוצא**
 25 **דין זה של כפיה לאדם עד שיאמר**
 26 **רוצה אני, בְּנִיפֵי נְשִׁים וְשְׁחֻרְי עֻבְרִים**, שאדם המחוייב על פי דין
 27 לגרש אשתו או לשחרר עבדו, ואינו חפץ לעשות זאת, בית דין
 28 מלקין **וּכּוּפִין אֹתוֹ, עַד שְׂאֵמְרָה רוּצָה אֲנִי** לגרש או לשחרר. שאם
 29 יכפדהו לכך בלא שיאמר רוצה אני, אין תוקף לגירושין או
 30 לשחרור.
 31 עתה מבארת הגמרא כיצד יש להוכיח מכאן שדברים שבלב אינם
 32 דברים: **וְאִמָּאי** - מדוע יש לדון אדם זה כמגרש או משחרר מרצונו
 33 הטוב, **הָא בְּלִבֵּיהּ לֹא נִיחָא לִיה** - הרי בליבו אינו חפץ כלל לגרש
 34 או לשחרר, ורק בפיו אומר שחפץ בכך מחמת הכפיה. **אָלָא לְאוּ** -
 35 בהכרח צריך לומר שאין אנו מתחשבים במה שבלבנו, **מִשּׁוּם**
 36 **דְּאִמְרֵינָן דְּכָרִים שְׁבֻלָב אֵינָן דְּכָרִים**, ועל כן די בכך שאומר בפיו
 37 שחפץ לגרש או לשחרר.
 38 דוחה הגמרא: **וְדִלְמָא שְׂאֵנִי הָתֵם מִשּׁוּם דְּמִצְוַה לְשִׁמּוּעַ דְּכָרִי חֲכָמִים**
 39 - שגמא שונה הדבר לגבי מגרש או משחרר, שמאחר וחכמים
 40 חייבוהו לעשות כן חפץ הוא לקיים המצוה לשמוע בקול חכמים,
 41 ועל כן יש לומר שלאחר שכפדהו בית דין לכך גמר בדעתו לקיים
 42 את דבריהם, וממילא, לא ניתן להוכיח מכאן לענין דברים שבלב.
 43 הגמרא מנסה להביא ראיה אחרת לדעת רבא הסובר שדברים
 44 שבלב אינם דברים: **אָלָא אָמַר רב יוסף מְהֵבָא** - יש להוכיח כן
 45 מדברי המשנה להלן (סב). האומרת שאדם **הִתְקַדְּשׁ אֶת הָאֵשָׁה,**
 46 **וְאָמַר** לאחר הקידושין, **כִּיצֵד כְּסָבוֹר הָיִיתִי שְׂהִיא בְּהֶנֶת ועל דעת כן**
 47 **קידשתיה, וְהָרִי נתברר לי עתה שהיא לִינָה, או שאומר סבור היה**
 48 **שהיא לִינָה וְנִמְצָאת שהיא בְּהֶנֶת, וכן אם טעה לחשוב שהיא**
 49 **עֲנִיָּה וְהָרִי נתברר שהיא עֲשִׂירָה, או שהיה סבור שהיא עֲשִׂירָה וְהָרִי**
 50 **היא עֲנִיָּה, בכל אופנים אלו הדין הוא שהאשה מְקוּדְּשָׁתָא, מִפְּנֵי**
 51 **שְׂלָא הִמְעָתָה** - שהרי היא לא הטעתה אותו בכך, אלא הוא מעצמו
 52 היה סבור כן, ועל כן אין קידושין אלו נידונים כקידושין טעות.
 53 עתה מבארת הגמרא כיצד ניתן להוכיח ממשנה זו שדברים שבלב
 54 אינם דברים: **וְאִמָּאי** - מדוע חלים קידושין אלו, **הָא קְאָמַר כְּסָבוֹר**
 55 **הָיִיתִי** - הרי המקדש אומר שלא נתכוין לקדשה אלא על דעת

1 יקריב אותו - קרא יתירא הוא, דהא כתיב ברישא דקרא "וכר תמים יקריבנו".
2 שבושין אותו - לקיים דברי נדרו. ומצוה לשמוע דברי חכמים - ואית לן לאחזוקיה
3 בחוקת מקיים מצוה, וגומר בלבו לקיים דברי בית דין. שאני התם דלחומרא -
4 כלומר, איכא למימר דהא דתני מקודשת - לחומרא קאמר, שאינה מותרת לאחר
5 בלא גט. אבל קידושין גמורים לא הוו, לטבט
6 קידושין אחרים שלא יתפס בה. שאם בא אחר
7 וקדשה - צריכה גט אף משני. אינה מקודשת
8 - והיינו קולא. כיון דאתניה - שפירש תנא
9 בפיו - לאו כל כמינה למיעקר תנאו בדברים
10 שבלב, והאיל ושמעיה ולא מיתחה. לומר, אף
11 על פי כן אני חפיצה בך, קדש אותי בלא תנאי.
12 ורב הסדא הוה כי רב הונא - כלומר, הלך
13 לבי מדרשו של רב הונא לעיני דברב. הבא
14 לי מן החלון - מעות, והיו שם מעות של
15 הקדשו. ושגג בעל הבית, כסבור שהן חולין.
16 דלסקמא * = מסוקיא. והביא לו - מאותו חלק
17 לא היה בלבי - מכיס זה. אלא מכיס זה. בעל
18 הבית מעל - שהרי עשה שליח שליחותו,
19 ותנן (מעילה ב.א.) השליח שעשה שליחותו -
20 הבעל הבית מעל. והא לא היה בלבי קאמר -
21 הוה ליה לא עשה שליחותו למיפטר נפשיה
22 מקרבן קאמר - ושקורי קא משקר. אבל האי
23 גברא חזינן דטרח לעלות לארץ ישראל, ונאנס.
24 לא עביד איניש כו' - קושיא היא. כלומר
25 דילמא האי ולא מיפטר - משום דלא מוזמן
26 הוא. ודקאמרת: היה לו לפטור עצמו בענין
27 אחר, ולומר "מוד הייתי" - הא לא ניתא ליה
28 למימר, דמשו נפשיה רשע. ונברתי - לאחר
29 (שהלכת) להוציאה בשוק בשליחותי, ונברתי
30 שהם של הקדש קודם שהוצאת. שליח מעל -
31 ובעל הבית פטור. דכיון שנובר - לא שגגה
32 היא גביה. ושליח חייב - שהוציא מעות הקדש
33 לחולין. ואילו לא נובר בעל הבית - הוה רמיא
34 מעילה עליה, דאיתרבי שליח למעול שולחו
35 על ידו בריש פירקין (לעיל מבבב). אבל השתא,
36 דאיפטר בעל הבית - רמיא מעילה אשליח
37 ככל התורה כולה דאין שליח לדבר עבירה,
38 והעושה הוא מתחייב. דובין לניכסיה אדעתא
39 למיכס - ופרש ליה, דאדעתא דהכי עבדי.
40 ולא איתדר - ולא יכול לדור, או משום חיסור
41 מוזנות או לא מצא דירה. והא לא מיתדר ליה
42 - הוה ליה נאמן דלא מצו למיסק, והדר
43 זבני. אי בעי הוה סליק - ובדידיה קיימא
44 מילתא, ולא בטסה זבניה. אי בעי לא סליק
45 - בתמייה, ואלא איתיליד ליה אינסא
46 באורחא - שמע שהיו ליסטים בדרך. ללשנא
47 קמא לא הדרנין זבני, דהכי קאמר: דאי בעי
48 למטרח ולאחזורי בתר שירתא - הוה סליק.
49 וללשנא בתרא דקא תתמה אתמרה, ומשמע
50 שלא היה לו שום עיוב, אבל אם היה לו צד
51 עיוב - הדר זבני. משנה אינה מקודשת
52 - דדוקא קאמר ליה מקום פלוני, שיש לי
53 שם אהבים ואם בא אדם לומר דברים עלי
54 בפניכם - ימחו בידו. הרי היא - שם תמצאנה,
55 ואין זו קפידא. גמרא לא מפלי מילי עלי
56 - לא יאמרו לה דבר גנאי עלי. לא ניתא ליה דליבו - שהמגרש את אשתו גנאי הוא לו. משנה תצא
57 אבל גיטא בעיא מדבריהם מספיקא: כיון דלא פריש - דלמא דעתיה נמי אנדרנית. הפוסלין כבתנים - מפורשים בכבורות (פרק "מומין אל"). גמרא כהאי גוונא
58 - משנה שניה שם ב"המדר". הבא לאשמועינן קידושין איצטריכא ליה - תנא דין כתובה אטו דין קידושין. והתם - דקאי בדיני כתובה, איצטריכא ליה משום
59 כתובה. ותנא "המקדש אינה מקודשת" אטו כתובה, דבעי למיתני כסיפא: כנסה סתם - תצא בלא כתובה. משנה כפלונית - דרוגות שדרך חתן לשלוח לאיסותו.
איתא

תוספות

1 **חוששין** לסבלנות — פירש בקונטרס: ששיך האשה ונתרצה, וקדם קודם הקידושין
2 ושלה סבלנות בעדים — חוששין שמא לשם קידושין שלה. משמע מתוך
3 פירושו דחיישין שמא מתמת קידושין הם. ולכן נקט בלשונו שדיך, דאם לא כן לא הו
4 קידושין, דמנא ידעה? בדאמר בפרק קמא (קדושין 1א) גבי נתן לה קידושין ולא פירש. וקשה
5 להרב רבנו משה: וכי שדיך מאי הווי? והא בענין

6 שדיבר מענין לענין ובאותו ענין? לכך נראה לפרש
7 "חוששין" כלומר, כיון ששלה לה סבלנות —
8 חיישין שמא קידשה כבר. וכן משמע בסמוך
9 אקמא: באתרא דמקדשי והדר חתני כתובה
10 חיישין. והתם על כרוך צריך לומר דחיישין
11 שבא קידש כבר, ברוך דחוששין שמא לשם
12 קידושין שלה לא שייך, דהא פשיטא דלא שילח
13 לה הנתובה לשם קידושין. **הב'** גרסין: מקדשי
14 והדר מסבלי פשיטא — דמקודשת. כלומר, היבא
15 דשלה סבלנות קודם הקידושין — דמקודשת,
16 דלדבא לשם קידושין שלה. ויש מפרשים: פשיטא
17 דמקודשת, דאמרינן דקידשה כבר, הווי כמו
18 שפירשתי. ומשני: לא צריכא. דרובא מקדשי
19 והדר מסבלי, ומיעוטא מסבלי והדר מקדשי. מהו
20 דתימא נידוש למיעוטא. פירוש: ולא תהא
21 מקודשת — קא משמע לן דאולינן בתר רובא,
22 ותהא מקודשת. וקשה: דהיכי קאמר נידוש
23 למיעוטא הווי להקליף מיהו, אין זו קושיא, דהכי
24 גמי אשכחן בכמה דוכתין: חיישין שמא במי מליך
25 כתבו (גיטין יט ב) והוי חוששא להקליף. הווי גיטא
26 ממל וכל. לכו בריש פרק "אחד דיני ממונות"
27 (שחרין 1ב א). שטר שכתוב בו זמנא שבבת או
28 בעשרה בתרשי — כשר, חיישין שבא אחריו
29 וכתבוהו. ורבינו זננאל גרס איפכא: לא צריכא
30 דרובא מסבלי והדר מקדשי, ומיעוט מקדשי והדר
31 מסבלי. מהו דתימא: לא נידוש למיעוטא, פירוש:
32 שלא תהא מקודשת — קא משמע לן דחיישין
33 למיעוטא ותהא מקודשת. והשתא נהא דחיישין
34 למיעוטא משום חומר דאיסור אשת איש. והשתא
35 הא דקאמר רב פפא: באתרא דמקדשי והדר
36 מסבלי, היינו שמיעוטא מקדשי והדר מסבלי,
37 ואפילו הכי חיישין למיעוטא. מסבלי והדר
38 מקדשי, היינו שכולם מסבלי והדר מקדשי. אך
39 רבינו יצחק מצא כתוב גירסא אחרת: מסבלי והדר
40 מקדשי — פשיטא דלא חיישין, ואינה מקודשת.
41 לא צריכא דרובא מסבלי והדר מקדשי, ומיעוט
42 מקדשי והדר מסבלי. מהו דתימא נידוש למיעוטא
43 ותהא מקודשת, קא משמע לן.

44 **לא** תקח — פירוש: לא יתא לך ליקוחין בה.
45 תימא: אם "לא תקח" משמע שאין ליקדחם
46 תופסין בה, אם כן אמאי תפסי קידושין בחיבי
47 לאין, כגון אלמנה לכונן גורל, וגורשה וחלוצה
48 לכונן הדיות? הא כתיב בהן "לא תקח" ויש לומר:
49 דלא ממשמעות ד"לא תקח" דרשין, אלא משמע
50 ליה דהכי פירושא קרא "ואשה אל אחותה לא
51 תקח" — בבת אחת. פירוש: לכל אחת ואחת יש
52 דין אחות אשה. ואסורה. ואחות אשה נפקא לן
53 בפרק "האומר" (קדושין סו ב) דאין קידושין
54 תופסין בה דחייבי כריתות היא.
55 **א'** הכי היינו דכתיב ונכרתו הנפשות העשויות
56 ואי קידושין לא תפסי כרת מי מחייב —
57 וקשה: דאמרינן ביבמות פרק "ארבעה אחין"
58 (כתב) גבי שלשה אחים שנים מהם נשואים לשתי
59 אחיות, דרבי שמעון פוטר בשתימן מן החליצה וכן הייבום, שנאמר "אשה אל אחותה לא תקח לצרור" —
60 כרת, כיון שפוטרי אותם מן החליצה וכן הייבום: ויש לומר: דשאני הוה, דליכא למיפריך כדפריך הכא "כרת מי מחייב", דבלא הקדושין גמי איכא כרת, דקא פגע באשת אחיו שלא במקום
61 מצודה.

1 אינה מקודשת — ולא אמרינן: יודע היה שאין קידושיו קידושין, וגמר ושלה סבלנות לשם
2 קידושין. אלא אמרינן: מחמת קידושין הראשונים שלה. וכן קמן שקידוש — ושלה סבלנות
3 משהגדיל. **גמרא** וצריכא למיתני שתי נשים בפרטה, ולמיתני או אחת בפחות משהו
4 פרטה, וקטן שקדש. לאשמועינן בכלולה דסבלנות דבתר הכי לאו לקדושין ניתנה. מעי
5 וסבר דקדושין ניתנה, ולא מסיק ארעתיה
6 דסבלנות לשם קידושין. חוששין לסבלנות —

7 מי ששייך באשה, ונתרצה, וקדם ושלה
8 סבלנות בעדים — חוששין שמא קידושין הן,
9 ואם נתקדשה לאחר — צריכה גט מן הראשון.
10 וכן אמר רבא גרס. והמתבנין אשמתתין — יש לי
11 לחשיב על דברי. התם ברכותי מעמא דרעין בו'
12 — בקידושין קמאי, וסמך עלייהו. אבל האי, דלא
13 קידש — איכא למיחש להכי. בעלמא — היבא
14 דשלה בלא קידושין. דלא נחית לתורת קידושין
15 בלא — ולא העלה קידושין על לבו. אבל הכא
16 נחית להכי — מתוך ששלה על לבו ונזכר שאן
17 קידושיו כלום, ושלה סבלנות — אימא לשם
18 קידושין. חיישין — דכיון דאורחיהו לקדשי
19 ברישא, חיישין דשרד ונזי לשם קידושין. הוחוק
20 שטר כתובה בשוק — שראו שטר כתובה. מהו
21 — אם נתקדשה לאחר, מהו לחיחוקה במקודשת
22 לראשון? **דלא שכיב ספרא** — אן חסופי מצמי
23 בעיר תמיד. **ספרא** הוא דאתרבי ליה — וקדם
24 לכתוב קודם קידושין. **משנה** כאחת — אמר
25 "הרי שתיכם מקודשות לך". אינן מקודשות —
26 ואין אחת מהן צריכה גט. ובגמרא מפרש טעמא.
27 ושל שביעית היתה — בגמרא מפרש מאי אטא
28 לאשמועינן. **גמרא** בשעה שנעשו צרות זו
29 לזו — כגון שקדשן כאחת. קא סלקא דעתך
30 דקראי בהכי כתיב, וקאמר "לא תקח" — אין לך
31 בהן לוקחין. **אי הכי** — דקראי בבת אחת כתיב,
32 היכי מחייב כרת אם בא עליהן? הרי אין כאן
33 איסור אחות אשתו אלא בזה אחר זה —
34 שבקדושין הראשונה היא אשתו, וקאמר: אן
35 קידושין תופסין באחותה, ואם בא עליה — ענש
36 כרת. ומתניתין — כי יהו גמי בבת אחת — מהאי
37 קרא נפק, וכדרכה. וסברא בעלמא הוא: כל
38 שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו. הלבק,
39 כיון דבדחות אשה לא תפסי קידושין, כי
40 קדשינהו בבת אחת — גמי לא הווי קידושין.
המרבה

אישה? מאי הוי עליה? אמר רב אשי: באתרא דמקדשי והדר כתבי פתובה - חיישין,
כתבי והדר מקדשי - לא חיישין. - מקדשי והדר כתבי פשיטא! - לא צריכא דלא
שכיב ספרא, מהו דתימא: ספרא הוא דאתרמי, קא משמע לן. **משנה** המקדש אשה
ובתה, או אשה ואחותה כאחת - אינן מקודשות. ומעשה פתמש נשים ובהן שתי אחיות,
ולקט אדם אחד פלפלה של האנים, ושלחן היתה, ושל שביעית היתה, ואמר: "הרי
בולבם מקודשות לי בכלפלה זו", וקיבלה אחת מהן על די פולן, ואמרו חכמים: אין
אחיות מקודשות. **גמרא** מנהני מילי? אמר רמי בר חמא: דאמר קרא "אשה אל אחתה
לא תקח לצרר" - התורה אמרה: בשעה שנעשו צרות זו לזו - לא יהא לז ליקוחים
אפילו באחת מהם. אמר ליה רבא: אי הכי, היינו דכתיב "ונכרתו הנפשות העשות
מקרב עמם", אי קידושין לא תפסי בה - כרת מי מחייב? אלא אמר רבא: קרא בזה
אחר זה, ומתניתין כדרבה. דאמר רבה: כל שאינו בזה אחר זה - אפילו בבת אחת
אינו. גופא, אמר רבה: כל שאינו בזה אחר זה - אפילו בבת אחת אינו. איתבייה אבין:
המרבה

אחיות, דרבי שמעון פוטר בשתימן מן החליצה וכן הייבום, שנאמר "אשה אל אחותה לא תקח לצרור" — בשעה שנעשו צרות זו לזו. אלאמא משמע אף על גב דקידושין לא תפסי — יש בהם
כרת, כיון שפוטרי אותם מן החליצה וכן הייבום: ויש לומר: דשאני הוה, דליכא למיפריך כדפריך הכא "כרת מי מחייב", דבלא הקדושין גמי איכא כרת, דקא פגע באשת אחיו שלא במקום
מצודה.

55 במשנה ישנו טעם לומר שלא שלח לשם קידושין, כיון שיש
56 לתלות שִׁמְחָתָם קידושין הַרְאֵשׁוֹנִים שְׁלָה, שהרי סבור הוא שחלו
57 הקידושין שקידשה מקודם לכן, ולפיכך אינו מכוין עתה לקדשה
58 אלא ליתן לה מתנות. אך אדם שנשתיך עם אשה ועדיין לא
59 קידשה, יש לחשוש שחפץ הוא לקדשה עתה במתנות אלו. הגמרא
60 מביאה דעת 'יש אומרים', הסוברים שרבה מביא הוכחה לדבריו
61 ממשנתו: אִיכָּא דְאָמְרֵי אָמַר רַבָּה מְיָא אִמְיָא לָהּ - יש אומרים
62 שלא הקשה רבה על דבריו מן המשנה, אלא אדרבה הביא משם
63 הוכחה לדבריו. בְּרִיקְתֵּי מְעָמָא - שהרי במשנה מבואר שהטעם
64 שאין חוששים לקידושין, מאחר שיש לתלות שִׁמְחָתָם קידושין
65 הַרְאֵשׁוֹנִים שְׁלָה לה מתנות אלו, וממילא ניתן לדייק מכך, שדווקא
66 הָבָא - במשנה, העוסקת באופן שקידשה מקודם לכן, הוא הָבָא -
67 טועה הוא, וסובר שחלו קידושין הראשונים, ולפיכך שולח לה
68 עתה לשם מתנה, הָא בְּעֵלְמָא הוּוּ קידושין - אבל באדם שעדיין לא
69 קידש, יש לומר ששולח הסבלנות לשם קידושין.
70 דוחה הגמרא: וְאִבֵּי, לֹא מִבְּעֵינָא אָמַר - אביו סובר שאין להוכיח
71 כן מדברי המשנה, מאחר שיתכן שהמשנה נוקטת בדרך 'אין צריך
72 לומר'. הדיינו, לֹא מִבְּעֵינָא בְּעֵלְמָא דְלֹא נְחִית לְתוֹרַת קידושין כָּלֵל
73 - אין צריך לומר שאדם השולח מתנה למשודכתו אינו מעלה על
74 דעתו כלל ליתנה לשם קידושין, אֵלֶּא אִפִּילוּ הָבָא דְנְחִית לְתוֹרַת
75 קידושין - אלא אף במשנתנו שכבר חפץ היה לקדשה מקודם לכן,
76 אִיכָּא הוּוּ קידושין - והיה מקום לומר שנזכר שלא חלו קידושיו
77 הראשונים, ולפיכך חפץ הוא לקדשה עתה במתנות אלו, קָא
78 מְשַׁמְעֵ לָן שאין זה כך, אלא עדיין בטעותו הוא עומד, וסבור שחלו
79 קידושין הראשונים, ולפיכך אין בדעתו לקדשה עתה בנתינת
80 הסבלנות.
81 מבררת הגמרא: מֵאֵי הוּוּ עֵלְהָ - כיצד יש לפסוק להלכה בענין
82 חוששין לסבלנות. אָמַר רַב פַּאפֵּא, בְּאִתְרָא דְמַקְדְּשֵי וְהָדָר מְסַבְּלֵי -
83 במקום שבו המנהג לקדש תחילה את האשה ולאחר מכן לשלוח
84 לה סבלנות, חֵיִישֵׁינָּא - יש לחשוש שכוונתו לקדשה עתה במתנות
85 אלו, שאינו חפץ לשנות ממנהג המקום, אך במקום שִׁמְסַבְּלֵי וְהָדָר
86 מְקַדְּשֵי - שדרכם לשלוח מתנות תחילה ולאחר מכן לקדש
87 האשה, לֹא חֵיִישֵׁינָּא - אין לחוש שמתכוין לשם קידושין.
88 מקשה הגמרא: מַקְדְּשֵי וְהָדָר מְסַבְּלֵי שִׁישֵׁינָּא - במקום שבו נוהגים
89 כולם לקדש תחילה ולאחר מכן לשלוח מתנות, פשוט הדבר שאם
90 שלח מתנות תחילה יש לחוש ששלחם לשם קידושין, ומדוע
91 הוצרך רב פפא להשמיענו דין זה.
92 מתרצת הגמרא: לֹא צְרִיכָא - אכן אין צריך להשמיע דין זה אלא
93 באופן דְרִוּכָא מְקַדְּשֵי וְהָדָר מְסַבְּלֵי וְיַמְעִינָא מְסַבְּלֵי וְהָדָר מְקַדְּשֵי -
94 שרוב אנשי המקום מקדשים ולאחר מכן שולחים מתנות, אך ישנו
95 מיעוט השולח מתנות קודם הקידושין, מַהוּ דְתִימָא נִיחֻשׁ לְמַעֲינָא
96 - שמה תאמר ננסמוך על כך שאדם זה הוא מן המיעוט השולחים
97 מתנות תחילה, ולפיכך נאמר שאין כוונתו לקדשה בסבלנות אלו,
98 קָא מְשַׁמְעֵ לָן שאי אפשר לומר כן, אלא יש לומר שאדם זה נוהג
99 כרוב אנשי מקומו המקדשים קודם שליחת המתנות, ולפיכך יש
100 לחשוש שנתכוין לקדשה במתנות אלו.
101 הגמרא מביאה דין נוסף לגבי ספק קידושין, התלוי במנהג אנשי
102 המקום: בְּעָא מְיָיָה - שאל רב אִתָּא בַּר רַב הוּנָא מְרַבָּא, הוֹחִיק שְׂמַר
103 בְּתוֹבָה בְּשׁוּק מַהוּ - אם ראו עדים ביד אדם שטר כתובה על שם
104 אשה פלונית, האם יש ללמוד מכך שמקודשת היא לו. אָמַר לֵיהּ
105 וְכִי מְפִי שְׂמַחִיק אדם זה בשְׂמַר בְּתוֹבָה בְּשׁוּק נְחִיךְ בָּהּ - באשה
106 זו, פְּאִשְׁתֵּי אִישׁ, הרי יתכן שעדיין לא קידשה אלא הכין השטר ליתן
107 לה לאחר הקידושין.
108 מֵאֵי הוּוּ עֵלְהָ - כיצד יש לפסוק להלכה בשאלה זו. אָמַר רַב אִשֵּׁי
109 בְּאִתְרָא דְמַקְדְּשֵי וְהָדָר בְּתַבֵּי בְּתוֹבָה - במקום שבו נוהגים לקדש

1 מכל מקום אִינָה מְקַדְּשָׁתָּה, ואין אומרים שיודע הוא שאין קידושין
2 חלים בפחות משה פרוטה, ולפיכך חפץ לקדשה עתה במתנה זו,
3 אלא יש לומר שִׁמְחָתָם קידושין הַרְאֵשׁוֹנִים שְׁלָה - שסבור שחלו
4 קידושין הראשונים, ולפיכך אין כוונתו לשלוח סבלנות אלו לשם
5 קידושין אלא לשם מתנה.
6 וְכֵן קָמֵן שְׁקִידָשׁ - וכן הוא הדין באדם שקידש אשה בקטנותו,
7 ולאחר שגדל שולח לה סבלנות, שאין לומר שיודע שאין קידושי
8 קטן חלים, ולפיכך שולח לה עתה מתנות אלו בתורת קידושין,
9 אלא סבור שחלו קידושין הראשונים, ושולח לה סבלנות אלו
10 לשם מתנה.

גמרא

11 הגמרא מבארת מדוע הוצרכה המשנה לכתוב דין זה בשלשה
12 אופנים שונים: וְצִרְיָא - המשנה הוצרכה להשמיענו הדין שאין
13 כוונת החתן לשלוח סבלנות לשם קידושין אלא לשם מתנה,
14 בשלשה אופנים: האחד, באדם שקידש שתי נשים בפרטה אחת.
15 השני, באדם שקידש אשה אחת בפחות משה פרוטה. והשלישי,
16 באדם שקידש אשה בקטנותו.
17 דְאֵי אֲשַׁמְעִינָּא שְׁנֵה פְרִוּחָה - אילו היתה המשנה משמיעה הדין רק
18 באדם שקידש שתי נשים בפרטה, היה מקום לומר דְאֵינְדִי דְקָא
19 נְפִיק מְמוּנָא מִיְנֵיהּ טְעִי - מאחר שיצאה פרוטה שלימה מרשותו
20 טועה וסובר שחלו הקידושין, אף שכל אחת מן הנשים קיבלה
21 פחות משה פרוטה, ולפיכך אינו שולח הסבלנות לשם קידושין
22 אלא לשם מתנה, אֲבָל המקדש אשה בַּפְּחוּת מְשֻׁה פְרִוּחָה, אִיכָּא
23 - היה מקום לומר, שיודע הוא שְׂאֵין קידושין תוֹפְסִין בַּפְּחוּת מְשֻׁה
24 פְרִוּחָה, וְעַל כֵּן, כִּי קָא מְשַׁדַּר סְבִלְנוֹת אֲדַעְתָּא דְקידושין קָא מְשַׁדַּר
25 - כוונתו לשלוח הסבלנות לשם קידושין. ולפיכך הוצרכה
26 המשנה להשמיענו שגם בזה אדם טועה, וסובר שניתן לקדש אשה
27 בפחות משה פרוטה, ועל כן אינו שולח הסבלנות לאחר מכן
28 לשם קידושין אלא לשם מתנה.
29 וְאֵי אֲשַׁמְעִינָּא הֵינִי תְרַתֵּי - ואילו היתה המשנה משמיעה הדין רק
30 בשני אופנים אלו, היה מקום לומר שרק באופנים אלו אדם טועה,
31 מְשׁוּם דְבִינֵן פְרִוּחָה לְפָחוּת מְשֻׁה פְרִוּחָה לֹא קִים לְהוּ לְאִינְשֵי - אין
32 האנשים בקיאים בדין שאשה מתקדשת דוקא בפרטה ולא בפחות
33 מפרטה, ולפיכך טועה הוא וסובר שחלו הקידושין בעבר, ואינו
34 שולח עתה את הסבלנות לשם קידושין, אֲבָל קָמֵן שְׁקִידָשׁ אִשָּׁה,
35 הרי הֵבֵל יודעין שְׂאֵין קידושי קָמֵן כְּלוּם, אִיכָּא - היה מקום לומר,
36 כִּי קָא מְשַׁדַּר סְבִלְנוֹת אֲדַעְתָּא דְקידושי קָא מְשַׁדַּר - שנתכוין
37 לשלוח הסבלנות לשם קידושין, קָא מְשַׁמְעֵ לָן שישנם אנשים
38 הטועים גם בזה, וסוברים הם שחלו הקידושין שעשו בקטנותם,
39 ואינם שולחים הסבלנות לשם קידושין אלא לשם מתנה.
40 מאחר שנתבאר במשנה שאין לחשוש שאדם שולח סבלנות לשם
41 קידושין, מביאה הגמרא ענין דרומה לזה: אִיתְמַר - נאמר דין בבית
42 המדרש. רַב הוּנָא אָמַר חוּשְׁשֵׁי לְסְבִלְנוֹת, וְכֵן אָמַר רַבָּה חוּשְׁשֵׁי
43 לְסְבִלְנוֹת. הדיינו, אדם שנשתיך עם אשה ועדיין לא קידשה,
44 ולאחר מכן שלח לה מתנות בפני עדים, יש לחשוש שכוונתו
45 לקדשה במתנות אלו, ולפיכך, אם לאחר קבלת המתנות נתקדשה
46 לאדם אחר, יש להצריכה גט משניהם. הגמרא מקשה על דין זה
47 מדברי המשנה: אָמַר רַבָּה וּמַתְבִּינָּא אֲשַׁמְעִינָּא - יש להקשות על
48 דין זה שאמרת. שהרי שנינו במשנה שאדם שקידש אשה בפחות
49 משה פרוטה, אף על פִּי שְׁשָׁלַח סְבִלְנוֹת לְאַחַר מְפָאן אִינָה
50 מְקַדְּשָׁתָּה, מאחר שאין כוונתו לשלחם בתורת קידושין אלא
51 בתורת מתנה. ואם כן יש לומר כן גם באדם השולח סבלנות
52 למשודכתו, שאין כוונתו לשלחם לשם קידושין אלא לשם מתנה.
53 מתרצת הגמרא: אָמַר לֵיהּ אִבֵּי לְרַבְהֵי, הָתָם בְּרִיקְתֵּי מְעָמָא -

56 חלות תודה, ויצא המביאן ידי חובתו, אלא שמעורבות הן עם
57 ארבעים החלות הנוספות של חולין. ורבי יוחנן אמר לא קדשי לה
58 ארבעים מתוך שמונים - אין חלה קדושה כלל על חלות אלו,
59 מאחר שהפריש יותר מכשיעור.
60 וסבר אבוי, שחזקיה ורבי יוחנן נחלקו בסברת 'כל שאינו בזה אחר
61 זה אפילו בבת אחת אינו', שחזקיה אינו סובר לכלל זה, ולפיכך
62 אמר שאם שאין אדם יכול להקדיש שמונים חלות בו אחר זה,
63 מכל מקום כשמפריש אדם כאחת קדשו ארבעים מתוך שמונים. ורבי
64 יוחנן סובר לכלל זה, ולפיכך אמר שכשמפריש שמונים כאחת לא
65 חלה קדושה כלל בחלות אלו. ונמצא, שחזקיה שהיה רבו של רבי
66 יוחנן, אינו סובר את הכלל שאמר רבה.
67 מתרצת הגמרא: לאו איתמר עלה - וכי לא נאמר על מחלוקת זו,
68 שאמר רבי יוחנן בן לוי שיש להעמיד את מחלוקתם באופן כזה:
69 הכל מודים כל היבא דאמר קדשי לה ארבעים מתוך שמונים קדשי
70 - לדעת הכל אם מפרש את דבריו שאין כוונתו להקדיש אלא
71 ארבעים חלות מתוך השמונים, אין הקדושה חלה אלא על
72 ארבעים חלות, ומעורבות הן עם ארבעים החלות הנתרות של
73 חולין. וכמו כן הכל מודים שאם אמר לא יקדשו ארבעים אלא אם
74 כן קדשי שמונים, שחפץ הוא להקדיש את כל שמונים החלות
75 לקרבן, ומתנה שאם לא תחול קדושה על כולן אינו רוצה שתחול
76 על ארבעים בלבד, לא קדשי - אין חלה קדושה כלל על אחת מהן,
77 וכסברת רבה שכל שאינו חל בזה אחר זה על שתייהן אינו חל
78 כאחת כלל. לא נחלקו חזקיה ורבי יוחנן אלא במקדיש שמונים
79 חלות בפתים - שאינו מפרש כוונתו. מר - חזקיה קבר, שאדם זה
80 אינו מתכוין להפריש את כל החלות לשם קרבן תודה, אלא
81 לאחריית קא מיפיון - שאם תאבדנה החלות הראשונות תהיינה
82 חלות אלו תחתיהן, ולפיכך סובר שחלה קדושה על ארבעים
83 החלות הראשונות, שהרי לא נתכוין להקדיש אלא ארבעים
84 בלבד. ומר - רבי יוחנן קבר, שאדם זה לפרנסו גדול קא מיפיון -
85 חפץ הוא להחיל את קדושת הקרבן על כל שמונים החלות,
86 ולפיכך סובר שאין קדושה חלה עליהן כלל.
87 הגמרא מקשה על דברי רבא לעיל (ג): שהעמיד את ביאור
88 המשנה כרבה: ורבא למה ליה לשנויי בריהו - מדוע הוצרך רבא
89 לבאר הטעם שאין קידושין תופסין בשתי אחיות כאחת משום
90 הכלל שאמר רבה, שכל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו
91 חל, תיפוק ליה דקידושין שאין מסורין לביאה ניהו - הרי יכול הוא
92 לבאר הטעם משום שקידושין אלו אינם מסורים לביאה, שהרי אין
93 ידוע באיזו מהן חלו הקידושין, ולפיכך אסורות שתייהן עליו, ודעת
94 רבא להלן שקידושין שאין ראויים לביאה אינם חלים, ומדוע
95 הוצרך לטעם אחר.
96 מתרצת הגמרא: שרבא לרבין דרמי בר חמא קאמר, ששמע מרמי
97 בר חמא שאינו סובר הטעם משום קידושין שאין מסורים לביאה,
98 אלא חפץ ללמוד מדברי הכתוב (ויקרא יח יח) יאשה אל אחתה
99 לא תקח לצרר, שבשעה שנעשות האחיות צרות זו לזו אין חלים
100 בהן קידושין. ולפיכך אמר לו שאין פסוק זה עוסק באדם הנשוא
101 שתי אחיות כאחת, אלא בנושאן בזה אחר זה. ומכל מקום ניתן
102 ללמוד מן הפסוק על פי דברי רבה, שמאחר שאין חלים קידושין
103 בשתי אחיות בזה אחר זה, אזי בבת אחת אין חלים הקידושין אף לא
104 באחת מהן. הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בדין קידושין
105 שאינם מסורים לביאה: איתמר - נאמר בבית המדרש, שנחלקו
106 אמוראים בדין קידושין שאין מסורין לביאה - דהיינו, קידושין שאין
107 סופן לבוא לידי ביאה, כגון, המקדש אחת משתי אחיות ואינו
108 מפרש איזו מהן קידש, שאין הוא יכול לישא אף אחת מהן, שגמא
109 קידש את אחותה ואסורה היא לו מדין אחות אשה. אפי' אמר הו
110 קידושין - חלו קידושין באחת האחיות, אלא שאין ידוע באיזו מהן,

1 שנינו בתוספתא (דמאי פ"ח ה"י), שאדם הפרקה במעשר -
2 שמפריש מעשר ראשון מפירותיו יותר משיעור עשירית, הדין הוא
3 שפירותיו מתוקנים - הפירות שהפריש מהם מעשר זה נתקנו
4 מאיסור טבל, ומותרים באכילה לכל אדם, ומעשרותיו מקולקלין -
5 אך המעשר עצמו מקולקל, שמאחר והפריש יותר מחיובו לא חל
6 שם מעשר אלא על עשירית מן הפירות, ושאר הפירות שהפריש
7 נשארו בטבלם, נמצא, שפירות אלו שהפריש מקצתם טבל
8 ומקצתם מעשר, ואסורים הם לכל עד שיתוקנו.
9 עתה מבאר אבוי כיצד יש להקשות מכאן על דברי רבה: ואמאי -
10 מדוע נתקנו שאר הפירות בהפרשה זו, נאמר - נאמר בזה את
11 הכלל שאמר רבה, שכל דבר שאינו חל בזה אחר זה, אזי אפילו
12 בבת אחת אינו יכול לחול כלל, ומאחר שלא ניתן להפריש יותר
13 מעשירית בזה אחר זה, שאם הפריש אדם עשירית מן הפירות
14 למעשר ראשון, אינו יכול לשוב ולהפריש פירות נוספים לשם
15 מעשר, לפיכך יש לומר שאף כשמפריש חומש בבת אחת מן
16 הפירות לא תחול הפרשתו כלל, וישארו כל פירותיו טבל גמור.
17 מתרצת הגמרא: אמר ליה רבה לאבוי, שאני מעשר דאיתיה
18 לתבאים - שונה הדבר לגבי מעשר, מאחר שניתן להפרישו
19 לחצאי, דאי אמר תתקדש פלגא דהיתא קדשה - שרשאי אדם
20 ליטול חומש מן התבואה ולומר שמפריש חצי מכל גרגר חיטה
21 לשם מעשר, ולפיכך, אף כאשר מפריש חומש מפירותיו בסתם, יש
22 לפרש שכוונתו להפריש חצי מכל פרי לשם מעשר, בעוד שהחצי
23 הנותר שטיבלו הוא עומד, ונמצא שטבל ומעשר מעורבים זה בזה.
24 הגמרא מקשה על דברי רבה ממעשר בהמה: והרי מעשר בהמה,
25 דליבא לתבאים - אין בו דין חצאים, שאין אדם יכול להפריש שתי
26 בהמות מתוך עשרה, ולומר שיחול שם מעשר על מחצית מכל
27 בהמה, וליבא בזה אחר זה - ואף אין חלה בו הפרשה בזה אחר זה,
28 שאם יקרא אדם שם "עשירי" לבהמה האחת עשר לאחר שקרא
29 שם עשירי לבהמה העשירית אין בדבריו כלום. ואף על פי כן אמר
30 רבא שאם יצאו שנים פעשירי - בשעה שהעביה הבהמות בשער
31 למנותן למעשר בהמה, יצאו שתי בהמות יחדיו במנין העשירי,
32 וקראן עשירי - וקרא הבעלים שם עשירי על שתייהן, עשירי ואחד
33 עשיר מעורבים זה בזה - חל שם מעשר על אחת מהן, אלא
34 שמעורבת היא עם הבהמה האחת עשר. ומדוע, הרי לדברי רבה
35 מאחר שאין שם מעשר חל עליהן בזה אחר זה, אזי יש לומר
36 שבבת אחת לא יחול שם מעשר אף על אחת מהן.
37 מתרצת הגמרא: שאני מעשר בהמה דאיתיה בפתעות - שונה הדבר
38 לגבי מעשר בהמה, מאחר שחלה הפרשתו אף בטעות. דתני -
39 שהרי שנינו (בכורות ט): שאם טעה בעל הבהמות וקרא לכבש
40 שיצא תשיעי בשם עשירי, ולעשירי שיצא אחריו קרא תשיעי,
41 ולאחר עשיר שיצא לאחר שניהם קרא עשירי, שלשתן מקודשין,
42 ומאחר שחלה קדושת מעשר על העשירי אף כשנקרא בשם
43 תשיעי, לפיכך יש לומר שחלה עליו אף כאשר יצא האחד עשר
44 עמו, ואין אומרים בזה את הכלל שכל שאינו בזה אחר זה אפילו
45 בבת אחת אינו.
46 הגמרא מקשה על דברי רבה מחלות תודה: הרי חלות תודה דליבא
47 בפתעות - אין חלה עליהן קדושה בטעות, שאם שחט קרבן תודה
48 על ארבעים חלות ונתכוין למיין מסוים ונמצא שהן ממין אחר אינן
49 קדושות, וליבא נמי בזה אחר זה - ואף אין חלה עליהן קדושה בזה
50 אחר זה, שאם הפריש ארבעים חלות ושחט עליהן את קרבן
51 התודה, ולאחר מכן הפריש ארבעים חלות נוספות, אין קדושה
52 חלה עליהן, ואיתמר - נאמר בבית המדרש, שנחלקו חכמים לגבי
53 תודה שנשחטה על שמונים חלות - שהביא עם הקרבן לערה
54 שמונים חלות, מה דין חלות אלו. תתקנה אמר קדשי לה ארבעים
55 מתוך שמונים - חלה קדושה על ארבעים מתוך השמונים כדן

תוספות

1 (שייך לרף נבא) האחד חולץ לשתיהן — פירוש: האחד יודעי והשנים — אחד

2 חולץ ואחד מייבם. ורוקא מיהלץ והדרי יבומי. פירוש: שחלץ היחיד תחילה, והדר

3 יבומי אחד מן השנים אחר חליצת אחריו. דממה נפשך מותר. דאי חלץ אחריו לזקתו — אם

4 כן מותר לו ליקח אחרות, כיון דחלץ אחריו פקע הדיקה. ואי לא חלץ לזקתו — אם כן זה

5 ייבם וזקתו. אבל יבומי אחד מן השנים, אפילו

6 לאחר חליצת אחריו, שאין כאן אחות וזקתו

7 כדפרשתי — לא מותר. ודין דלא חלץ

8 היחיד לשתיהן, איכא למיחש בוו שמתייבמת

9 שמוא זו יבמתו של יחיד, ונמצא כונסה כבוע

10 ביבמה לשוק בלא חליצה. ולא מצניז לפרש

11 דדוקא מיהלץ והדר יבומי קאי אשנים. אבל

12 איפכא לא. משום דשמוא פגע באחות וזקתו —

13 דהא מרישא שמענין.

והדילכתא

אָלֵא לֹא דְאָמַר לְהוּ "אַחַת מִכֶּם", וְקָתְנִי: אֵין
אֲחִיּוֹת מְקוּדָּשׁוֹת. לְרַבָּא קָשְׁיָא רִישָׁא, לְאַבְנֵי קָשְׁיָא
סִיפָא. אַבְנֵי מְתָרִין לְטַעֲמִיּה, רַבָּא מְתָרִין לְטַעֲמִיּה.
אַבְנֵי מְתָרִין לְטַעֲמִיּה: הַמְקַדֵּשׁ אִשָּׁה וּבִתָּהּ, או
אִשָּׁה וְאַחֻתָּהּ כְּאַחַת — אֵינֵן מְקוּדָּשׁוֹת. הֵיא אַחַת
מֵאִשָּׁה וּבִתָּהּ, מֵאִשָּׁה וְאַחֻתָּהּ — מְקוּדָּשָׁת, וְאִם
אִמְרִי: "הֲרֵאִיְהִי לְבִיָּאָה תִתְקַדֵּשׁ לִי" — אֵינָהּ מְקוּדָּשָׁת.
וּמַעֲשֶׂה נְמִי בְחִמּוּשׁ נָשִׁים וּבְהֵן שְׁתֵּי אֲחִיּוֹת, וְלִקְטָא

אָחַד בְּכֻלָּהּ שֶׁל תַּאנִּים, וְאָמַר: "הֲרֵאִיְהִי לִי מִכֶּם תִּתְקַדֵּשׁ לִי", וְאָמְרוּ חֲכָמִים: אֵין אֲחִיּוֹת
מְקוּדָּשׁוֹת. וְרַבָּא מְתָרִין לְטַעֲמִיּה: הַמְקַדֵּשׁ אַחַת מֵאִשָּׁה וּבִתָּהּ או אַחַת מֵאִשָּׁה וְאַחֻתָּהּ
— נַעֲשֶׂה כְּמִי שֶׁקִּדַּשׁ אִשָּׁה וּבִתָּהּ או אִשָּׁה וְאַחֻתָּהּ כְּאַחַת, וְאֵינֵן מְקוּדָּשׁוֹת. וּמַעֲשֶׂה נְמִי
בְחִמּוּשׁ נָשִׁים וּבְהֵן שְׁתֵּי אֲחִיּוֹת, וְלִקְטָא אָחַד בְּכֻלָּהּ שֶׁל תַּאנִּים, וְאָמַר "הֲרֵי בּוֹלְכֶם וְאַחַת
מִשְׁתֵּי אֲחִיּוֹת מְקוּדָּשׁוֹת לִי בְכֻלָּהּ זו", וְאָמְרוּ חֲכָמִים: אֵין אֲחִיּוֹת מְקוּדָּשׁוֹת. תָּא שְׁמַע:
הַמְקַדֵּשׁ אֶת בִּתּוֹ סָתֵם — אֵין הַבּוֹגְרוֹת בְּכֻלָּל — הֵיא קְטַנּוֹת בְּכֻלָּל. וְאָמְרִי? קִדּוּשֵׁין שְׁאֵין
מְסוֹרִין לְבִיָּאָה יִנְהוּ, וְתִיּוּבָתָא דְרַבָּא! — אָמַר לָךְ רַבָּא: הֵיא בְּמֵאֵי עֲסָקִין — כְּשֵׁאֵין שָׁם
אָלָא גְדוּלָה וְקַטְנָה. — הֵיא בּוֹגְרוֹת קָתְנִי — מֵאֵי בּוֹגְרוֹת — בּוֹגְרוֹת דְעַלְמָא. — אֵי הֲכִי מֵאֵי
לְמִימְרָא? — הֵיא בְּמֵאֵי עֲסָקִין — דְשִׁוְיָתִיהָ שְׁלִיחָה. מַהוּ דְתִימָא: כִּי מְקַבֵּל קִדּוּשֵׁי — אַדְעָתָהּ
יִדְּהָ קָא מְקַבֵּל, קָא מְשַׁמַּע לָן דְלָא שְׂבִיב אֵינִישׁ מִיְדֵי דְאִית לִיהָ הִנָּהּ מִיְגִיָה. — מִי לָא
עֲסָקִין דְאִמְרָה לִיהָ "קִדּוּשֵׁי לְדִידְךָ"! — אָפִילוּ הֲכִי, לָא שְׂבִיב אֵינִישׁ מַעֲזָה דְרַמְיָא עֲלֵיהָ
וְעִבִיד מַעֲזָה דְלָא רַמְיָא עֲלֵיהָ. תָּא שְׁמַע: מִי שְׁשֵׁשׁ לוֹ שְׁתֵּי כְתִי בְנוֹת מִשְׁתֵּי נָשִׁים, וְאָמַר:
קִדְשֵׁתִי אֶת בְּתִי הַגְּדוּלָה, וְאֵינִי יוֹדַע אִם גְּדוּלָה שְׁבַגְדוּלוֹת, וְאִם גְּדוּלָה שְׁבַקְטַנּוֹת, אִם
קַטְנָה שְׁבַגְדוּלוֹת שְׁהִיא גְּדוּלָה מִן הַגְּדוּלָה שְׁבַקְטַנּוֹת — בּוֹלִין אֲסוּרוֹת, חוּץ מִקְטַנָּה שְׁבַקְטַנּוֹת,
דְּבָרֵי רַבֵּי מֵאִיר! — הֵיא בְּמֵאֵי עֲסָקִין — כְּשֵׁהוּפְרוּ וְלְכַסּוּף נִתְעַרְבוּ. דִּיקָא נְמִי, דְקָתְנִי: "אֵינִי
יּוֹדַע" וְלֹא קָתְנִי "אֵין יּוֹדַע", שְׁמַע מִיְגִיָה. — אֵי הֲכִי, מֵאֵי לְמִימְרָא? — לְאַפְגִּין מְדַבְּרֵי יוֹסִי
דְאָמַר: לָא מְחִית אֵינִישׁ נְפִשָׁה לְסַפִּיקָא, קָא מְשַׁמַּע לָן דְמְחִית אֵינִישׁ נְפִשָׁה לְסַפִּיקָא. תָּא
שְׁמַע: מִי שֶׁקִּדַּשׁ אַחַת מִשְׁתֵּי אֲחִיּוֹת וְאֵינִי יוֹדַע אִיזוּ קִדַּשׁ — נוֹתֵן גַּט לָזוּ וְגַט לָזוּ! — הֵיא
בְּמֵאֵי עֲסָקִין — כְּשֵׁהוּפְרוּ וְלְכַסּוּף נִתְעַרְבוּ. דִּיקָא נְמִי, דְקָתְנִי "אֵינִי יוֹדַע" וְלֹא קָתְנִי "אֵינִי
יּוֹדַע", — אֵי הֲכִי מֵאֵי לְמִימְרָא? — סִיפָא אֵיצְמִרְכָא לִיהָ: מַת וְלוֹ אַח אָחַד — חוֹלֵץ לְשְׁתֵּיהֶן.
הֵיו לוֹ שְׁנַיִם — אָחַד חוֹלֵץ וְאָחַד מֵיִיבָם. אִם קָדְמוּ וְכָנְסוּ — אֵין מוֹצִיאִין אוֹתָם מִיָּדָם. דִּיקָא
מִיחֻלִּין וְהָדָר יְבוּמוֹ, אֲבָל יְבוּמוֹ וְהָדָר מִיחֻלִּין — לָא, דְקָא פִּגְעַ בְּאַחֻת וְזִקְתָהּ. תָּא שְׁמַע:
שְׁנַיִם שֶׁקִּדְשׁוּ שְׁתֵּי אֲחִיּוֹת, זֶה אֵינִי יוֹדַע אִיזוּ קִדַּשׁ, וְזֶה אֵינִי יוֹדַע אִיזוּ קִדַּשׁ — זֶה נוֹתֵן
שְׁנֵי גִטִּין, וְזֶה נוֹתֵן שְׁנֵי גִטִּין! — הֵיא נְמִי — שְׁהוּפְרוּ וְלְכַסּוּף נִתְעַרְבוּ. דִּיקָא נְמִי, דְקָתְנִי
"אֵינִי יוֹדַע" וְלֹא קָתְנִי "אֵין יּוֹדַע", שְׁמַע מִיְגִיָה. — אֵי הֲכִי מֵאֵי לְמִימְרָא? — סִיפָא אֵיצְמִרְכָא
לִיהָ: מַת וְלָזוּ אַח וְלָזוּ אַח — זֶה חוֹלֵץ לְשְׁתֵּיהֶן, וְזֶה חוֹלֵץ לְשְׁתֵּיהֶן. לָזוּ אָחַד וְלָזוּ שְׁנַיִם,
הָאחַד

1 אלא לאו אחת מכם — דלאו "את וחמור" הוא, דאם קידש זו לא קידש זו ורבא מתרין —
2 מתניתין לטעמיה. הא דקתני כאחת — לאו למידק. הא אחת מאשה ובתה מקודשת, אלא
3 הכי קאמר: המקדש אחת מאשה ובתה — הרי הוא כמו שקדשן כאחת. ואינן מקודשות,
4 דקידושין שאין מסורין לביאה הן. הרי כולבם ואחת משתי אחיות כו' — דהשתא לאו
5 "את וחמור" הוא. דהא דאין אחיות מקודשות —
6 משום ספיקא הוא, דלא ידע הי קדיש. הא אי
7 ידע — בת זכיה היא. הלכך נכריות מקודשות.
8 והא דלא אוקמא כגון דאמר "אחת מכם" —
9 משום דקתני במתניתין "כולבם". ואין לשבש
10 הספרים ולומר דאחת מכלבם גרס, וכגון שלא
11 קדיש אלא דהא — דאם כן לא מתרצא הא
12 דאשמעינן לקמן (נבא) ממתניתין: אשה נעשית
13 שליח לחברתה במקום שנעשית לה צרה.
14 המקדש את בתו סתם — "אחת ממתוך
15 מקודשת לוי. אין הנוגרות בכלל — אם יש
16 נוגרות הרבה — אין אחת מהן בספק קידושין
17 הללו להצטרך גט, לפי שאין ברשותו לקבל
18 לזה קידושין. הא קטנות בכלל — ונכריות גט,
19 ואפילו הרבה. כשאין שם אלא בוגרת אחת
20 וקטנה אחת — וכיון שאין הגדולה בספק — אין
21 קידושין אלא בקטנה, וקידושין דאי הן. והוא
22 הדין אם היו שם גדולות הרבה, כיון דאין בכלל
23 — הוה ליה קידושין בקטנה. ולהכי איצטרך
24 לשנוי כשאין שם אלא גדולה אחת — דעל
25 ברוך קטנות דומיא גדולות דייקנן, ומחשתא
26 דייק הכי: הא קטנה בכלל. והא בוגרות קתני —
27 טובא, והכוונה דייקנן: על ברוך הא קטנות
28 בכלל, והאיכא תרתין בוגרות דעלמא — כל איש
29 שיש לו בת בוגרת — אין אותן הנוגרות בכלל
30 קידושין שקבל אביה. אי הכי מאי לביא? — אי
31 אמרת בשלמא בדאיכא טובא — איצטרך
32 למתני משום דיוקא דידה, למידק הא קטנות
33 בכלל, לאשמעינן דקידושין שאין מסורין
34 לביאה הוי קידושין. אלא השתא — לא איהו
35 איצטרך ולא דיוקא דידה איצטרך, דפשיטא
36 דבבוגרת אין לו רשות, ואין כאן עוד אלא קטנה
37 — וקידושין מסורין לביאה הן, ופשיטא דהוה
38 קידושין דשוייתה שליח — לקדשה לכל הבא.
39 דאית ליה הנאה מיניה — דכנס קידושה של.
40 מי לא עסקין — קושיא היא: וכי לא שמעינן
41 מינה ממתניתין דאפילו אמרה לאביה 'קידושי
42 לדידך', קתני נמי דאיהה בכלל? דרמיא עליה —
43 דכתיב (ירמיה כט) "ואת בנותיכם תנו לאנשים".
44 גדולות — בנות הראשונה. קטנות — בנות
45 השנייה. אם קטנה שבגדולות — וכל שכן
46 אמצעית שבגדולות בספק זה, ולגבי בנות שניה
47 מקרי כוליהו בנות גדולות. בולין אסורות —
48 לאחרים עד שיתן גט, ואפילו אמצעית
49 שבקטנות. דלגבי קטנות אותה הבת גדולה היא.
50 ושמענין דהמקדש אחת משתי אחיות סתם —

51 שתיהן צריכות גט. שחובבו — כבעת קידושין פירש לו. ולכסוף נתערבו — שכן איזו גדולה פירש לו. לאפוקי מדרבי יוסי — דפלגי באיך פירקא (קדושין סו,ה). ואמר: כולן מותרות
52 להנשא לאחרים בלא גט. חוץ מן הגדולה שבגדולות. דלא מחית איניש נפשיה לספיא — להוכיח שם גדולה אם לא גדולה שבכולן, שאם ישתכן הדבר — שלא יהא בספק. אין
53 מוציאין אותם מידם — אפילו לא כנס הראשון את יבמתו, ופגע באחות וזקתה, מאחר שכנסה השני — פקע זיקתו. והותרה לראשון לקיימה. דאחות וזקתה דרבנן היא, ולא קסי ליה
54 להוציא. אין ידוע — משמע לעולם. סיפא איצטרבא ליה — דקתני: היו שנים — אחד חולץ ואחד מייבם. ולאשמעינן דוקא הכי: מיהלץ חד מינייהו לחדא ברישא, והדר מייבם שני
55 לשניה. ממה נפשך: אם זו ארוסת אחריו — שפיר מייבם, ואם לאו — נכרית בעלמא היא, ואינה אחות יבמתו הזקוקה לו. דתתוי דמאי לאחות אשתו, שהרי נפטרה זיקת אחותה הימנה
56 בחליצת אחר. ולא גזל על אחת החוצה משחליצה אלא על החולץ לבדו. דקא פגע באחות וזקתה. וכל זמן שלא חלץ אחד מן האוחזין — אסורה אחותה על כולן מדבריהם, משום
57 דמאי לאחות אשתו. הכי גרסינן: דיקא נמי דקתני "ואין יודע" ולא קתני "ואין ידוע".

56 **הָא בּוֹנֵרוֹת קָתְנִי** - הרי נקטה המשנה 'בוגרות' בלשון רבים, 57 58 דהיינו, שיש לאדם זה כמה בנות בוגרות, ויש לדייק מכך שיש לו 59 אף כמה בנות קטנות, וכיצד יתכן לומר שאין לו אלא בת אחת 60 קטנה ובת אחת בוגרת. 61 מתרצת הגמרא: **מַאי בּוֹנֵרוֹת בּוֹנֵרוֹת דְּעָלְמָא** - כוונת המשנה 62 שנקטה לשון רבים היא על אנשים רבים, שכל אדם שיש לו בת 63 אחת קטנה ואחת בוגרת בביתו וקיבל קידושין עבור אחת מהן, אין 64 הבוגרת בכלל הספק. 65 שבה הגמרא ומקשה: **אִי הָבִי מַאי לְמִימְרָא** - אם כן מהו החידוש 66 בדברי המשנה, הרי דבר פשוט הוא שאין אדם יכול לקבל קידושין 67 עבור בתו הבוגרת, וכן דבר פשוט הוא שאדם שיש לו בת אחת 68 קטנה וקיבל עבורה קידושין הרי היא מקודשת, שהרי קידושין 69 המסורים לביאה הם. 70 מתרצת הגמרא: **הָבֵא פְּמַאי עֲסָקִינָּהּ** - משנה זו עוסקת באופן 71 דְּשִׁוּתָהּ שְׁלִיחַ - שמינתה הבת הבוגרת את אביה שיהא שליח 72 לקבל עבורה קידושין ממי שיחפוץ. **מַהוּ דְּתִימָא** - היה מקום 73 לומר, **כִּי מְקַבְּלֵהָ הָאב קִידוּשִׁי מֵאחֶר בְּסֵתָם, אֲדַעְתָּה דִּידָהּ קָא מְקַבְּלֵהָ**, 74 שמה מקבלם עבור הבת הגדולה, שהרי עתה רשאי הוא לקדש 75 אף אותה, **קָא מְשַׁמְעֵה לָן הַמְשַׁנָּה, דְּלֵא שְׂבִיק אִינְשֵׁי מִיְדֵי דְּאִית לֵיהּ** 76 **הַנְּאִי מִינֵיהּ** - אין אדם עוזב דבר שיש לו טובת הנאה ממנו, ועוסק 77 בדבר שאין לו טובת הנאה. ולפיכך יש לתלות שקידש את בתו 78 הקטנה, שכסף הקידושין שמקבל עבורה וזכה בו לעצמו, ולא את 79 בתו הגדולה שכסף קידושיה שלה. 80 מקשה הגמרא על תירוץ זה: **מִי לֵא עֲסָקִינָּהּ דְּאִמְרָה לֵיהּ קִידוּשִׁי** 81 **לְדִידָךְ** - האם לא יתכן שהמשנה עוסקת באופן שאמרה לו בתו 82 הגדולה שיקח את כסף קידושיה לעצמו, ובאופן כזה יש להסתפק 83 שמה כוונתו היתה לקבל קידושין עבור הגדולה. 84 מתרצת הגמרא: **אֲפִילוּ הָבִי** - אף באופן כזה אין לחשוש לכך, **דְּלֵא** 85 **שְׂבִיק אִינְשֵׁי מִצְוָה דְּרְמַיָּא עֲלֵיהּ וְעַבְדֵי מִצְוָה דְּלֵא רְמַיָּא עֲלֵיהּ** - אין 86 אדם עוזב מצוה המוטלת עליו ועוסק במצוה שאינה מוטלת עליו. 87 ומאחר שמצוה על האב להשיא את בתו הקטנה לאיש, לפיכך יש 88 לתלות שקיבל עבורה קידושין, ולא עבור בתו הגדולה שאין מוטל 89 עליו להשיאה. 90 הגמרא מקשה קושיא נוספת על דברי רבא מהמשנה להלן: **תָּא** 91 **שְׁמַע**, שנינו בדברי המשנה להלן (סד): **שְׁמִי שְׁנִישׁ לֹא שְׁתִּי בְּתִי** 92 **וְקַבְּרוֹתָ בְּנוֹת מְשִׁתֵּי נָשִׁים** - שנשא תחילה אשה ונולדו לו ממנה 93 כמה בנות, ולאחר מכן נשא אשה נוספת וילדה אף היא כמה בנות, 94 **וְאָמַר קִידוּשִׁי אֶת בְּתִי הַגְּדוּלָּה לְאִישׁ, וְאִינִי יוֹדַע אִיזו מִן הַגְּדוּלוֹת** 95 **נִתְכוּנְתִי לְקַדֵּשׁ. הָאֵם גְּדוּלָּה שְׁבַבְּגוּלוֹת** - הגדולה שבבנות האשה 96 הראשונה שהיא גדולה שבכולן **וְאֵם גְּדוּלָּה שְׁבַבְּגוּלוֹת** - הגדולה 97 שבבנות האשה השנייה, **וְאֵם קְטָנָה שְׁבַבְּגוּלוֹת** - הקטנה שבבנות 98 האשה הראשונה, **שְׁהִיא גְּדוּלָּה מִן הַגְּדוּלוֹת שְׁבַבְּגוּלוֹת** - שבבנות 99 האשה השנייה, **כּוּלָּהּ אַסְרוֹת** לאחר עד שיקבלו הימנו גט, חייץ 100 **מִהַקְּטָנָה שְׁבַבְּגוּלוֹת** - הקטנה בבנות האשה השנייה שאינה בכלל 101 הספק. **דְּבָרֵי רַבִּי מַאִיר**. ויש להוכיח מדבריו שקידושין שאינם 102 מסורים לביאה חלים, שהרי אין המקדש יכול לישא אחת מן 103 הבנות, שבכל אחת יש להסתפק שמה אחות אשתו היא, ומכל 104 מקום צריכות כולן גט הימנו. מתרצת הגמרא: **הָבֵא פְּמַאי עֲסָקִינָּהּ** 105 **בְּשִׁהוּבֵיהּ וּלְכַסּוּף נִתְעַרְבוּ** - המשנה עוסקת באופן כזה, שמתחילה 106 ידע האב איזו מן הבנות כוונתו לקדש, אלא שלאחר מכן נשתכח 107 הימנו הדבר, ומאחר שבשעת הקידושין היו אלו ראויים לביאה, 108 לפיכך חלו באחת מן האחיות, וזקוקות כולן לגט הימנו. 109 מוסיפה הגמרא: **דִּיקָא נָמִי** - יש לדייק מדברי המשנה שידע האב 110 מתחילה ושכח, **דְּקָתְנִי אִינִי יוֹדַע**, שמשמעות הלשון 'איני יודע' 111 עתה' אך מקודם לכן ידע, **וְלֵא קָתְנִי אִינִי יוֹדַע**, שמשמעותו שאין

1 **אֵלָא לֹא** - בהכרח יש לומר, **דְּאָמַר לָהּ הַמְקַדֵּשׁ, אַחַת מִכֶּם** 2 **תִּתְקַדֵּשׁ לִי, וְלֹא קִידֵשׁ אֶת כּוּלָּהּ, וְלִפְיָךְ אֵין קִידוּשֵׁי הַנְּכַרְוִית** 3 **נִפְסָלִים בְּגַלּל הָאֲחֻזוֹת, וְקָתְנִי** - וכתוב במשנה שאין האֲחֻזוֹת 4 **מְקוּדְשׁוֹת, וִישׁ לְהוֹכִיחַ מִכַּאֵן כְּדַבְּרֵי רַבָּא, שְׁאֵף הַמְקַדֵּשׁ אַחַת** 5 **מִשְׁתֵּי אֲחֻזוֹת אֵין חָלִים הַקִּידוּשִׁין, מֵאחֶר שְׁאִינִם מְסוּרִים** 6 **לְבִיאָה. נִמְצָא, שְׁלֶרְבָּא קְשִׁיָּא הִרְשָׁא שֶׁל הַמְשַׁנָּה, שִׁמְשַׁמַּע שֶׁרַק** 7 **בְּמַקְדֵּשׁ שְׁתֵּי אֲחֻזוֹת יַחֲדוּ אֵין הַקִּידוּשִׁין חָלִים, אֶךְ כְּשִׁמְקַדֵּשׁ אַחַת** 8 **מֵתוֹךְ הַשְּׁתֵּי חָלִים הֵם, וְאִילוּ לֹאֲבִי קְשִׁיָּא הַסִּפָּא, שִׁמְשַׁמַּע** 9 **שְׁאִדִם הַמְקַדֵּשׁ אַחַת מִחֻמַּשׁ נָשִׁים וְשְׁתֵּי אֲחֻזוֹת בְּתוֹכָן, אֵין** 10 **הַקִּידוּשִׁין תּוֹפְסִים בְּאֲחֻזוֹת כְּלָל. מִבְּאֵרְתָּ הַגְּמָרָא: שְׁאֲבִי מְתָרִין** - 11 **מִבְּאֵר אֶת כָּל הַמְשַׁנָּה לְמַעֲמֵיהָ** - כשיטתו, **וְכִן רְבָא מְתָרִין אֶת** 12 **הַמְשַׁנָּה לְמַעֲמֵיהָ. אֲבִי מְתָרִין לְמַעֲמֵיהָ וּמִבְּאֵר הַמְשַׁנָּה בְּאוּפּוֹן כּוֹזָה,** 13 **הַמְקַדֵּשׁ אִשָּׁה וְכֶתֶה אִו אִשָּׁה וְאֲחֻזָּתָה פְּאֻחַתָּ - יַחֲדוּ, אִינִי** 14 **מְקוּדְשׁוֹת, שִׁמְאֵחֶר וְאֵין קִידוּשֵׁיהוֹן יְכוּלִים לְחַלּוֹל בּוֹזָה אַחֶר זֶה, אִינִם** 15 **חָלִים בְּבַת אַחַת כְּלָל. הָא - יֵשׁ לְדִיִּיק מְדַבְּרֵי הַמְשַׁנָּה, שֶׁהַמְקַדֵּשׁ** 16 **רַק אַחַת מֵאִשָּׁה וְכֶתֶה אִו אַחַת מֵאִשָּׁה וְאֲחֻזָּתָה מְקוּדְשָׁתָּ, וְאֵף** 17 **שֶׁקִּידוּשִׁין אִלוּ אִינִם רְאוּיִים לְבִיאָה, שֶׁהִרִי אִינִו יוֹדַע אֶת מִי מִהוּן** 18 **קִידֵשׁ, מִכָּל מְקוֹם חָלִים הֵם. וְסוּבֵר אֲבִי שִׁישׁ לְהוֹסִיף מַעַט בְּדַבְּרֵי** 19 **הַמְשַׁנָּה, וְאֵם אָמַר לְהוֹן הַמְקַדֵּשׁ, הַאִשָּׁה הִרְאִיָּה מִכֶּם לִי לְבִיאָה** 20 **תְּתַקְדֵּשׁ לִי, אִזּו הַדִּין הוּא שְׁאֵף אַחַת מִן הָאֲחֻזוֹת אִינִה מְקוּדְשָׁתָּ,** 21 **שֶׁהִרִי אִינִה רְאוּיָה לִי לְבִיאָה. וְבוֹזָה נִתְבַּאֲרָה הִרְשָׁא שֶׁל הַמְשַׁנָּה.** 22 **וְעַתָּה הוּא מְבַאֵר אֶת הַסִּפָּא כַּהַמְשַׁךְ לְדִין שֶׁנִּתְבַּאֲרַר בְּרִישָׁא:** 23 **וְנַעֲשֶׂה נָמִי - וְכִן הִיָּה מַעֲשֶׂה בְּחֻמַּשׁ נָשִׁים וְכֶתֶה וְיִתְכוּן בְּשְׁתֵּי** 24 **אֲחֻזוֹת, וְלִיקָא אִדָּם אָחֶר פְּלְבָלָה שְׁל תְּאָנִים, וְאָמַר לְהוֹן, הַאִשָּׁה** 25 **הִרְאִיָּה לִי מִכֶּם לְבִיאָה תְּתַקְדֵּשׁ לִי, וְאָמַרְוּ חֲכָמִים שְׁאֵין הָאֲחֻזוֹת** 26 **מְקוּדְשׁוֹת, שִׁמְאֵחֶר שְׁלֹא פִירַשׁ אֶת מִי מִהוּן מְקַדֵּשׁ אִינִן רְאוּיִות לֹו** 27 **לְבִיאָה, שֶׁבְּכָל אַחַת מִהוֹן יֵשׁ לְחַשׁוֹשׁ שִׁמְאָ אַסְרוּרָה עֲלֵיו מַדִּין אַחַת** 28 **אִשָּׁה. וְרְבָא מְתָרִין - מִבְּאֵר אֶת הַמְשַׁנָּה לְמַעֲמֵיהָ - לְשִׁיטָתוֹ, בְּאוּפּוֹן** 29 **כּוֹזָה, הַמְקַדֵּשׁ אִשָּׁה אַחַת מִשְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁהוּן אִשָּׁה וְכֶתֶה, אִו שֶׁקִּידֵשׁ** 30 **אַחַת מִמֵּאִשָּׁה וְאֲחֻזָּתָה, נַעֲשֶׂה - הִרִי זֶה כְּמִי שֶׁקִּידֵשׁ אִשָּׁה וְכֶתֶה אִו** 31 **אִשָּׁה וְאֲחֻזָּתָה פְּאֻחַתָּ - יַחֲדוּ, וְאִינִן מְקוּדְשׁוֹת, שְׁכַשְׁם שְׁאֵין** 32 **הַקִּידוּשִׁין חָלִים עַל אִשָּׁה וְאֲחֻזָּתָה יַחֲדוּ, כִּךְ אִינִם חָלִים עַל אַחַת** 33 **מִהוֹן, מֵאֵחֶר שְׁאֵין יוֹדַע אֶת מִי קִידֵשׁ, וְאִינִן רְאוּיִות לֹו לְבִיאָה. וְכַכֵּן** 34 **נִתְבַּאֲרָה הִרְשָׁא שֶׁל הַמְשַׁנָּה. וְעַל כִּךְ מִבְּאֵר בְּסִיפָא מַעֲשֶׂה נָמִי -** 35 **שְׁכֵן הִיָּה מַעֲשֶׂה בְּחֻמַּשׁ נָשִׁים וְכֶתֶה שְׁתֵּי אֲחֻזוֹת, וְלִיקָא אָחֶר פְּלְבָלָה** 36 **שְׁל תְּאָנִים וְאָמַר לְהוֹן כִּךְ, הִרִי פּוֹלְכֵם - וְשִׁלַּשְׁתְּ הַנְּשִׁים הָאֲחֻזוֹת** 37 **וְנִסּוּסָה כִּכֵּךְ אַחַת מִשְׁתֵּי הָאֲחֻזוֹת מְקוּדְשׁוֹת לִי בְּכָלְכֶלָּה זֶו, וְאָמַרְוּ** 38 **חֲכָמִים שְׁאֵין הָאֲחֻזוֹת מְקוּדְשׁוֹת כְּלָל, וְאֵין שְׁלֹא קִידֵשׁ אִלָּא אַחַת** 39 **מִהוֹן, מֵאֵחֶר שֶׁקִּידוּשִׁין אִלוּ אִינִם רְאוּיִים לְבִיאָה.** 40 **הַגְּמָרָא מְקַשָּׁה עַל דְּבַרֵי רַבָּא מִהַמְשַׁנָּה לְהַלֵּן: תָּא שְׁמַע. שֵׁנִינוּ** 41 **בְּמַשְׁנָה (לְקַמֵּן סִד): שְׁאִדִם הַמְקַדֵּשׁ אֶת בְּתוֹ סְתָם, דְּהִינֵנו, שֶׁקִּיבַל** 42 **קִידוּשִׁין לְאֲחַת מִבְּנוֹתָיו וְלֹא פִירַשׁ לְאִיזו מִהוֹן, אֵין הַבְּנוֹת הַבּוֹנֵרוֹת** 43 **בְּכָלְל הַסִּפָּא, שְׁאֵף אִם יֵשׁ לֹו בְּנוֹת רְבוֹת בּוֹגְרוֹת אֵין לְהַסְתַּפֵּק שִׁמְאָ** 44 **קִיבַל קִידוּשִׁין בְּעַבְרוֹן, שֶׁהִרִי אִינִן בְּרִשְׁוֹתוֹ לְקַדֵּשׁ. הָא - יֵשׁ לְדִיִּיק** 45 **מְדַבְּרֵי הַמְשַׁנָּה, שֶׁהַבְּנוֹת הַקְּטָנוֹת הֵן בְּכָלְל הַסִּפָּא, שְׁאִם יֵשׁ לֹו כְּמַה** 46 **בְּנוֹת קְטָנוֹת חִלּוֹ קִידוּשִׁין בְּאֲחַת מִהוֹן, וְאֵין יוֹדַע אִיזו הִיא, וִישׁ** 47 **לְהַצְרִיךְ לְכוּלָּן גַּט מִן הַמְקַדֵּשׁ. וְאָמַרְוּ - מְדוּעַ חִלּוֹ קִידוּשִׁין אִלוּ,** 48 **הִרִי קִידוּשִׁין שְׁאֵין מְסוּרִין לְבִיאָה נִינְהוּ, שֶׁהִרִי אִינִו יְכוּלֵּי לִישָׂא אֵף** 49 **אַחַת מִהוֹן שִׁמְאָ הִיא אַחַת אֲשֶׁרָה, וְתִיבְתָא דְּרַבָּא, וִישׁ לְהוֹכִיחַ** 50 **מִכַּאֵן שְׁאֵין הַלְכָה כְּרַבָּא, אִלָּא אֵף קִידוּשִׁין שְׁאִינִם רְאוּיִים לְבִיאָה** 51 **חָלִים הֵם. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: אָמַר לְךָ רַבָּא, הָבֵא פְּמַאי עֲסָקִינָּהּ שְׁאֵין** 52 **שְׁם אֵלָא גְּדוּלָּה וְקְטָנָה, דְּהִינֵנו, מְשַׁנָּה זֶו עוֹסֵקֶת בְּאוּפּוֹן שְׁאֵין לְאִדָּם** 53 **זֶה אִלָּא שְׁתֵּי בְנוֹת, הָאֲחַת גְּדוּלָּה וְהָאֲחַת קְטָנָה, וְלִפְיָךְ חִלּוֹ** 54 **הַקִּידוּשִׁין עַל הַקְּטָנָה בּוּוּדְאוֹת, שִׁמְאֵחֶר וְאֵין הַגְּדוּלָּה בְּרִשְׁוֹתוֹ** 55 **לְקַדֵּשׁ, וְדָאִי לֹא נִתְכוּיִן לְקַדֵּשׁ אִלָּא אֶת הַקְּטָנָה. מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא:**

56 רב כְּרִיָּה תִּלְתָּי - אך למעשה לא החזיק רב בידו אלא שלשה,
57 כלומר, לא היה הדין הרביעי ברור בידו.
58 ועתה מפרטת הגמרא את שלשת הדינים הנלמדים מן המשנה:
59 הדין האחד, שְׁמַע מִיָּה הַמְּקַדֵּשׁ כְּפִירוֹת שְׁבִיעִית מְקוֹדְשָׁת - יש
60 ללמוד מדברי המשנה שאדם שקידש אשה בפירות שזכה משדה
61 שביעית, חלו קידושין אלו, ואין אומרים שפירות אלו אינם ממונו
62 לקדש בהם את האשה. הדין השני, וְשָׁמַע מִיָּה קוֹדֶשֶׁה בְּגוּל אֵינָה
63 מְקוֹדֶשֶׁת - ויש ללמוד מדברי המשנה שאדם המקדש אשה
64 במעות שגול מאחרים, אין קידושין אלו חלים, וְאֵפִילוּ בְּגוּל יָדָה
65 - ואף באופן שגול מעות אלו מאשה זו עצמה, ואין אומרים
66 שמאחר שנתרצית ליטול ממנו המעות מחלה לו על גזילתם.
67 מִמָּא - מדיחן ניתן ללמוד דין זה, מְקַדְּתִי בַּמְשָׁנָה שֶׁכָּלְכָלָה זו
68 שְׁלֵחָם הִיָּה וְשָׁל שְׁבִיעִית הִיָּה, וניתן לדייק מכך דַּמְעָמָא שאר
69 הנשים מקודשות לו, מאחר דַּשְׁל שְׁבִיעִית היתה הכלכלה, דְּהַפְּקָר
70 הוא, ולפיכך רשאי הוא ליטול הפירות לעצמו ואין בזה משום גזל,
71 הָא דְשִׁאָר שְׁנֵי שְׁבוּעָי לֹא - אך אם היה נוטל מפירותיהם בשאר
72 שנים שאינן שביעית לא היו חלים הקידושין, מאחר שהיו פירות
73 אלו גזל בידו, ואף שגולם מרשות הנשים המתקדשות.
74 הדין השלישי, וְשָׁמַע מִיָּה אִשָּׁה נְעֻשִׁית שְׁלִיחַ לְהַבְרִיָּתָה - אשה
75 יכולה להיות שליחה של חבירתה לקבל עבורה קידושין, וְאֵפִילוּ
76 בְּמִקּוֹם שְׁנַעֲשִׂית לָהּ צָרָה - אפילו אם מקבלת היא עבורה קידושין
77 מבעלה, שעל ידי שליחות זו תיעשנה צרות זו לזו.
78 שהרי באופן שבו עוסקת המשנה קיבלה אחת את הנשים את
79 הקידושין עבור כולן, ונעשו כולן צרות זו לזו, ומכל מקום חלו
80 הקידושין בשאר הנשים חוץ מן האחיות.
81 מבררת הגמרא, וְאִיֵּךְ מֵאֵי הֵיא - מה הוא הדין הרביעי שניתן
82 ללמוד מדברי המשנה, אך לא היה ברור בידו של רב. ומבארת,
83 שדין זה הוא קידושין שְׁאִין מְסוּרִים לְבִיאָה - שמדברי הרישא של
84 המשנה האומרת שאדם המקדש שתי אחיות אין הקידושין חלים,
85 היה ניתן ללמוד האם קידושין שאינם מסורים לביאה חלים הם או
86 לא.
87 ומקשה הגמרא, וְנִיֵּחְשָׁבָה - מדוע אכן אין רב מונה דין זה בכלל
88 הדינים הנלמדים מן המשנה.
89 ומתרצת, מְשׁוּם דְּמִסְפָּקָא לִיה אֵי כְּפִיָּה אֵי כְּרִבָּא - נסתפק רב אם
90 ללמוד את המשנה כדברי אבין, הסובר שהמשנה עוסקת באדם
91 המקדש שתי אחיות יחידו, ולפיכך אין הקידושין חלים, אך אדם
92 המקדש אחת משתי אחיות חלים הקידושין, ולשיתתו, ניתן לדייק
93 מדברי המשנה שקידושין שאין מסורים לביאה חלים, או כדברי
94 רבא, הסובר שהמשנה עוסקת באדם המקדש אחת משתי אחיות,
95 שאין קידושין אלו חלים מאחר שאינם מסורים לביאה.
96 מספרת הגמרא, כִּי סְלִיך רַבִּי יוֹרָא - כאשר עלה רבי זירא מבבל
97 לארץ ישראל, אָמְרָה לְהָא שְׁמַעְתָּא קְמִיה דְּרַבִּי יוֹחָנָן - אמר לפני
98 רבי יוחנן את דברי רב, שהמקדש אשה בגזל אינה מקודשת. אָמַר
99 לִיה רַבִּי יוֹחָנָן, מִי אָמַר רַב כֵּהִי - האם כך אמר רב.
100 וסברה הגמרא שתמה רבי יוחנן על דברי רב מאחר שאינו מסכים
101 עמו, ולפיכך מקשה הגמרא וְהוּא לֹא אָמַר - האם רבי יוחנן אינו
102 מודה לדין זה, וְהָאֵמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שאדם שגזל חפץ, וְלֹא נְתִיאֲשׁוּ
103 הַנְּעֻלִים מִן חֻפְּצֵי, הדין הוא שְׁנֵינְהֶם אֵינָם יְבֻלִים לְהַקְדִישׁוּ, זֶה -
104 הגזלן, אינו יכול להקדישו לְפִי שְׁאִינו שְׁלוּ, וְזֶה - הנגזל, אינו יכול
105 להקדישו לְפִי שְׁאִינו בְּרֻשׁוֹתָי - בשליטתו. ומוכח, שאף רבי יוחנן
106 מודה שחפץ גזול אינו ברשותו של הגזולן להקדישו, ולפיכך יש
107 לומר שאף אינו יכול לקדש בו את האשה.
108 מתרצת הגמרא, כֵּהִי קְאָמַר לִיה רַבִּי יוֹחָנָן לְרַבִּי זִירָא, מִי אָמַר רַב
109 כְּוִוִּיתִי - האם רב סובר כמותי, ששמח על כך ששמע מרבי זירא
110 שאף רב מודה לדין זה.

1 האח האָחֵד חוֹלֵץ לְשִׁתְּיָהוּ - לשתי האחיות, וְהַשְּׁנָיִם - שני האחים
2 של המקדש השני, אָחֵד מהם חוֹלֵץ תחילה לאחת האחיות, וְאָחֵד
3 מהם מְיָבֵם לאחר מכן את השנייה אם ירצה, שאם אשת אחיו המת
4 היא, הרי קיים בה מצוות יבום, ואם אחות אשת המת היא, כבר
5 פקעה הזיקה מאשת המת על ידי חליצת אחיו, ונמצא שאינה
6 אחות זקוקתו ומותרת היא לו.
7 אֵם קְרָמוּ שְׁנֵי אַחֵדִים, וְכָנְסוּ - יבמו את שתי האחיות, ולאחר
8 שחלץ האח האחד לשתי האחיות, אֵין מוֹצִיאֵין אוֹתָן מֵיָדָם - שאף
9 שהראשון נהג שלא כדוין, שהרי ייבם אשה שהיא בספק אחות
10 זקוקתו, מכל מקום בדיעבד אינה אסורה לו.
11 ועתה מבארת הגמרא את החידוש בסיפא של המשנה, שְׁדוּקָא
12 מִיְחָלִין וְהָדָר יְבוּמִי - שרק באופן כזה שחלץ תחילה האח היחיד
13 של המקדש האחד, רשאי אחד מן האחים של המקדש השני
14 לייבם את אחת האחיות ולאחר שיחלוץ אחיו, אֶבְל יְבוּמִי וְהָדָר
15 מִיְחָלִין לֹא - אבל אין לאחד מן האחים של המקדש השני לייבם
16 קודם חליצת האח היחיד של המקדש הראשון, דְּקָא פְּנַע בְּיָבֵמָה
17 לְשׁוּק - שהרי יתכן שנושא את אשת המקדש הראשון שהיא
18 שומרת יבם, האסורה להינשא לאדם מן השוק עד שיחלוץ לה
19 יבמה.
20 הגמרא מקשה על דברי רבא מברייתא:
21 הָא שְׁמַע, דְּהֵנִי מְבִיּוּמִי - שם חכם. שני אנשים החפצים להשתדך
22 זה עם זה, לֵוָה חֲמִשָּׁה בְּנִים וְלֵוָה חֲמִשׁ בְּנוֹת, וְאָמַר אַבִּי הַבְּנִים לַאֲבִי
23 הַבְּנוֹת, אֲחַת מִבְּנוֹתַי מְקוֹדְשֶׁת לְאָחֵד מִבְּנֵי, ולא פירש איוו מן
24 לאיזה מהם, הדין הוא שְׁכָל אַחַת וְאַחַת מִן הַבְּנוֹת צְרִיבָה לְקַבַּל
25 חֲמִשָּׁה יְבוּמִין - גט אחד מכל אחד מהבנים, שהלא יש להסתפק על
26 כל אחת מן האחיות שמא מקודשת היא לאחד מן האחים.
27 מַת אָחֵד מֵהֶם - מן האחים, קודם שנתן גט לכל אחת מן האחיות,
28 כִּל אַחַת וְאַחַת מִן האחיות צְרִיבָה אֲרַבְעָה יְבוּמִין - גט אחד מכל אח,
29 וכמו כן וְאָחֵד כָּל אחת לקבל חֲלִיצָה מְאָחֵד מֵהֶן - מן האחיות,
30 שהלא יש לחוש על כל אחת מהן שאם היא אשת המת, וזקוקה
31 לחליצה להתירה לשוק, ויש להוכיח מדברי הברייתא, שאף שכל
32 אחת מן האחיות אסורה לכל אחד מן האחים מספק שמא אשת
33 אחיו היא, וקידושין שאין ראויים לביאה הם, מכל מקום חלים
34 הקידושין וזקוקות הן לגיטין, ושלא כדברי רבא.
35 וְכִי תִימָא - ושמא תאמר דְּהָכָא נְמִי כְּשִׁיחְרָו וְלְכַסּוּף נְתַעְרְבוּ -
36 שברייתא זו עוסקת אף היא באופן שנודע מתחילה איוו מן הבנות
37 נתקדשה לאיזה מן הבנים, ורק לאחר מכן נשתכח הדבר, ולפיכך
38 חלו הקידושין מתחילה מאחר שהיו ראויים לביאה, אי אפשר
39 לומר כן, דְּהָא אַחַת מִבְּנוֹתַי לְאָחֵד מִבְּנֵי קְתָנִי - שהלא מלשון
40 הברייתא מוכח שמתחילה נתקדשה אחת מן הבנות לאחד מן
41 הבנים, בלא לפרט מי מתקדשת למי, ובהכרח, שאף קידושין שאין
42 מסורים לביאה חלים הם.
43 ואכן מסקנת הגמרא היא, תִּיּוֹבְתָא דְּתִיּוֹבְתָא - דברי רבא
44 נפרכו מחמת הקושיא מן הברייתא, ויש לנקוט להלכה כדברי
45 אבין שקידושין שאין מסורים לביאה חלים. ומוסיפה הגמרא,
46 וְהִלְכְתָא כְּוִוִּיתִיה דְּאָבִי בְּעַל קְגִים - אף שבכל מקום שנחלקו
47 אבין ורבא הלכה כדברי רבא, מכל מקום ישנם ששה מקומות
48 שההלכה כדברי אבין, וסימנם 'יע'ל קג'ים, ודין זה של 'קידושין
49 שלא נמסרו לביאה' הוא אחד מהם, הנרמז באות קו"ף של תיבת
50 'קג'ים'.
51 שנינו במשנה, מְעַשָּׂה בְּחֵמֶשׁ נְשִׁים וְבָהֶן שְׁתֵּי אַחֵיות, וליקט אדם
52 אחד ככלכלה של תאנים, ושלהן היתה, ושל שביעית היתה, ואמר
53 הדין כולכן מקודשות לי בכלכלה זו, וקיבלה אחת מהן על ידי
54 כולן, ואמרו חכמים אין אחיות מקודשות: אָמַר רב, שְׁמַע מִיָּה
55 מִמְתְּנִיתִין אַרְבַּע - יש ללמוד מדברי המשנה ארבעה דינים, וְנִקְיָט

1 האחד חולץ לשתיהן — שהרי אינו יכול לכנסו, דילמא פגע באחות זקוקה. דוקא קתני —
 2 האחד חולץ לשתיהן תחילה, והדר יבומי אחת מהשתים אחר חליצת אחיו. אבל יבומי
 3 אחת מן השתים תחילה, אפילו לא אדור חליצת אחיו, שאין כאן אחות זקוקה — לא
 4 לישטרי. דכיון דלא חולץ היחיד לשתיהן — איכא למיחש בוו שמתייבמת שזו הוא היא
 5 יבמותו של יחיד, נמצא כונסה נושא יבמה לשוק.
 6 כלומר, למי שאין ליבמה. ונשא אותה בלא
 7 חליצה. ומשום הקדמת חליצת אחד מן השנים
 8 ליבום של שני — לא איצטרך למיתניא, דהא
 9 דפגיעת אחות זקוקתו מרישא שמעינן. אחת
 10 מבנותיו מקודשת לאחד מבני — ובגון
 11 שעשאוהו שלית. כל אחת צריכה חמשה גיטין
 12 — שאין ידוע איזו נתקדשה, ומאיזה מהם
 13 נתקדשה, לפיכך צריכות גט מכולן, וחליצה
 14 מאחד מהם — שמא ארוסת המת היא, וכל אחת
 15 עומדת בספק זה. יע"ל ק"ג — סימני הלכות הן,
 16 שנחלקו בהם אביו ורובא, ובכל מקום הלכה
 17 כרבא, חוץ מאלה: יאוש שלא מדעת ה"א אלא
 18 מציאות" (בבא מציעא כ"א). ועד זומם, אביו
 19 אמר: למפרע הוא נפסל, בפרק "יזה בורר"
 20 (טסוה"ד כ"א). לוי העומד מאיליו, בפרק קמא
 21 דעירובין (ט"א). קדושין שלא נמסרו לביאה,
 22 בשמעתין. גילו דעתא בנטא ב"השולח" (גיטין
 23 ד"א). מומר אוכל נבילות לתיאבון בפרק "יזה
 24 בורר" (כ"א). ונקים רב בידה תלת — שלשל
 25 מתוך היה אחוזן בידו לטרוח בסדר גירסתו, אבל
 26 הרביעית לא היתה מוחזקת בידו לסדרה בגרסת
 27 הגמרא. המקדש בפירות שבעית מקודשת —
 28 ולא אמרינן: לאו ממנו דוכה ברוך ניהו, אלא
 29 כיון דוכה ברוך — ממנו הוא לכל דבר. אי נמי,
 30 דלא תימא "לאכלה" אמר רחמנא (ויקרא כ"ח),
 31 ולא דרבא אחר. ואפילו בגול דירה — ולא
 32 אמרינן: מדקבילתיה אחילתיה. ואפילו במקום
 33 שנעשית לה צרה — ואף על פי שבכל עדות
 34 שהיאשה כשרה ליה אין הצרה נאמנת —
 35 שליוותה מיאה, כיון דעבדא — עבדא. דהא
 36 הכא בקדושין הללו הן נעשות צרות על ידי זו
 37 שקבלה. וקתני: (הוי) נכירות מקודשת. ונחשבה
 38 — רב נמי להא, ואמאי לא נקט בידיה אלא
 39 תלת? הא נמי שמע מינה וקדושין שאין מסורין
 40 לביאה לא הוּ קדושין טעמא ליה אי כבאי
 41 — דמוקי לה בבת אחת, שקידש שתיהן. אף על
 42 גב דלא — מקודשת, ואף על גב דלא
 43 פירש, ושמע מינה הוּ קדושין. ואי כרבא,
 44 דמוקי בשלא קידש אחת. ולהכי אמר רב
 45 שמע מינה ממתנייה ארבע, ודואי קדושין
 46 שלא נמסרו לביאה נמי שמעינן מינה, אבל לא היה לו לפרש הי מנייהו שמעת מינה,
 47 אי הוּ קדושין אי לא הוּ קדושין. אמרה לשפעתא — הא דקא אמרינן לעיל: קדשה
 48 בגול אינה מקודשת. אמר רב ה"ב — קא סלקא דתך אתמודי אתמה, משום דלא סבירא
 49 ליה. ופרכינן: ואילו רבי יוחנן גופיה מי לא אמר הכי דגול שבידו אינו ממנו? חסמן יחייב
 50 דמי על כרחו של בעל חפץ. בגול דירה — כיון דקבילתיה אחילתיה. ולקמן פריך: הא רב
 51 נמי בגול דירה קאמר!

1 **האחד חולץ לשתיהן** — שהרי אינו יכול לכנסו, דילמא פגע באחות זקוקה. דוקא קתני —
 2 האחד חולץ לשתיהן תחילה, והדר יבומי אחת מהשתים אחר חליצת אחיו. אבל יבומי
 3 אחת מן השתים תחילה, אפילו לא אדור חליצת אחיו, שאין כאן אחות זקוקה — לא
 4 לישטרי. דכיון דלא חולץ היחיד לשתיהן — איכא למיחש בוו שמתייבמת שזו הוא היא
 5 יבמותו של יחיד, נמצא כונסה נושא יבמה לשוק.
 6 כלומר, למי שאין ליבמה. ונשא אותה בלא
 7 חליצה. ומשום הקדמת חליצת אחד מן השנים
 8 ליבום של שני — לא איצטרך למיתניא, דהא
 9 דפגיעת אחות זקוקתו מרישא שמעינן. אחת
 10 מבנותיו מקודשת לאחד מבני — ובגון
 11 שעשאוהו שלית. כל אחת צריכה חמשה גיטין
 12 — שאין ידוע איזו נתקדשה, ומאיזה מהם
 13 נתקדשה, לפיכך צריכות גט מכולן, וחליצה
 14 מאחד מהם — שמא ארוסת המת היא, וכל אחת
 15 עומדת בספק זה. יע"ל ק"ג — סימני הלכות הן,
 16 שנחלקו בהם אביו ורובא, ובכל מקום הלכה
 17 כרבא, חוץ מאלה: יאוש שלא מדעת ה"א אלא
 18 מציאות" (בבא מציעא כ"א). ועד זומם, אביו
 19 אמר: למפרע הוא נפסל, בפרק "יזה בורר"
 20 (טסוה"ד כ"א). לוי העומד מאיליו, בפרק קמא
 21 דעירובין (ט"א). קדושין שלא נמסרו לביאה,
 22 בשמעתין. גילו דעתא בנטא ב"השולח" (גיטין
 23 ד"א). מומר אוכל נבילות לתיאבון בפרק "יזה
 24 בורר" (כ"א). ונקים רב בידה תלת — שלשל
 25 מתוך היה אחוזן בידו לטרוח בסדר גירסתו, אבל
 26 הרביעית לא היתה מוחזקת בידו לסדרה בגרסת
 27 הגמרא. המקדש בפירות שבעית מקודשת —
 28 ולא אמרינן: לאו ממנו דוכה ברוך ניהו, אלא
 29 כיון דוכה ברוך — ממנו הוא לכל דבר. אי נמי,
 30 דלא תימא "לאכלה" אמר רחמנא (ויקרא כ"ח),
 31 ולא דרבא אחר. ואפילו בגול דירה — ולא
 32 אמרינן: מדקבילתיה אחילתיה. ואפילו במקום
 33 שנעשית לה צרה — ואף על פי שבכל עדות
 34 שהיאשה כשרה ליה אין הצרה נאמנת —
 35 שליוותה מיאה, כיון דעבדא — עבדא. דהא
 36 הכא בקדושין הללו הן נעשות צרות על ידי זו
 37 שקבלה. וקתני: (הוי) נכירות מקודשת. ונחשבה
 38 — רב נמי להא, ואמאי לא נקט בידיה אלא
 39 תלת? הא נמי שמע מינה וקדושין שאין מסורין
 40 לביאה לא הוּ קדושין טעמא ליה אי כבאי
 41 — דמוקי לה בבת אחת, שקידש שתיהן. אף על
 42 גב דלא — מקודשת, ואף על גב דלא
 43 פירש, ושמע מינה הוּ קדושין. ואי כרבא,
 44 דמוקי בשלא קידש אחת. ולהכי אמר רב
 45 שמע מינה ממתנייה ארבע, ודואי קדושין
 46 שלא נמסרו לביאה נמי שמעינן מינה, אבל לא היה לו לפרש הי מנייהו שמעת מינה,
 47 אי הוּ קדושין אי לא הוּ קדושין. אמרה לשפעתא — הא דקא אמרינן לעיל: קדשה
 48 בגול אינה מקודשת. אמר רב ה"ב — קא סלקא דתך אתמודי אתמה, משום דלא סבירא
 49 ליה. ופרכינן: ואילו רבי יוחנן גופיה מי לא אמר הכי דגול שבידו אינו ממנו? חסמן יחייב
 50 דמי על כרחו של בעל חפץ. בגול דירה — כיון דקבילתיה אחילתיה. ולקמן פריך: הא רב
 51 נמי בגול דירה קאמר!

1 **האחד חולץ לשתיהן** — שהרי אינו יכול לכנסו, דילמא פגע באחות זקוקה. דוקא קתני —
 2 האחד חולץ לשתיהן תחילה, והדר יבומי אחת מהשתים אחר חליצת אחיו. אבל יבומי
 3 אחת מן השתים תחילה, אפילו לא אדור חליצת אחיו, שאין כאן אחות זקוקה — לא
 4 לישטרי. דכיון דלא חולץ היחיד לשתיהן — איכא למיחש בוו שמתייבמת שזו הוא היא
 5 יבמותו של יחיד, נמצא כונסה נושא יבמה לשוק.
 6 כלומר, למי שאין ליבמה. ונשא אותה בלא
 7 חליצה. ומשום הקדמת חליצת אחד מן השנים
 8 ליבום של שני — לא איצטרך למיתניא, דהא
 9 דפגיעת אחות זקוקתו מרישא שמעינן. אחת
 10 מבנותיו מקודשת לאחד מבני — ובגון
 11 שעשאוהו שלית. כל אחת צריכה חמשה גיטין
 12 — שאין ידוע איזו נתקדשה, ומאיזה מהם
 13 נתקדשה, לפיכך צריכות גט מכולן, וחליצה
 14 מאחד מהם — שמא ארוסת המת היא, וכל אחת
 15 עומדת בספק זה. יע"ל ק"ג — סימני הלכות הן,
 16 שנחלקו בהם אביו ורובא, ובכל מקום הלכה
 17 כרבא, חוץ מאלה: יאוש שלא מדעת ה"א אלא
 18 מציאות" (בבא מציעא כ"א). ועד זומם, אביו
 19 אמר: למפרע הוא נפסל, בפרק "יזה בורר"
 20 (טסוה"ד כ"א). לוי העומד מאיליו, בפרק קמא
 21 דעירובין (ט"א). קדושין שלא נמסרו לביאה,
 22 בשמעתין. גילו דעתא בנטא ב"השולח" (גיטין
 23 ד"א). מומר אוכל נבילות לתיאבון בפרק "יזה
 24 בורר" (כ"א). ונקים רב בידה תלת — שלשל
 25 מתוך היה אחוזן בידו לטרוח בסדר גירסתו, אבל
 26 הרביעית לא היתה מוחזקת בידו לסדרה בגרסת
 27 הגמרא. המקדש בפירות שבעית מקודשת —
 28 ולא אמרינן: לאו ממנו דוכה ברוך ניהו, אלא
 29 כיון דוכה ברוך — ממנו הוא לכל דבר. אי נמי,
 30 דלא תימא "לאכלה" אמר רחמנא (ויקרא כ"ח),
 31 ולא דרבא אחר. ואפילו בגול דירה — ולא
 32 אמרינן: מדקבילתיה אחילתיה. ואפילו במקום
 33 שנעשית לה צרה — ואף על פי שבכל עדות
 34 שהיאשה כשרה ליה אין הצרה נאמנת —
 35 שליוותה מיאה, כיון דעבדא — עבדא. דהא
 36 הכא בקדושין הללו הן נעשות צרות על ידי זו
 37 שקבלה. וקתני: (הוי) נכירות מקודשת. ונחשבה
 38 — רב נמי להא, ואמאי לא נקט בידיה אלא
 39 תלת? הא נמי שמע מינה וקדושין שאין מסורין
 40 לביאה לא הוּ קדושין טעמא ליה אי כבאי
 41 — דמוקי לה בבת אחת, שקידש שתיהן. אף על
 42 גב דלא — מקודשת, ואף על גב דלא
 43 פירש, ושמע מינה הוּ קדושין. ואי כרבא,
 44 דמוקי בשלא קידש אחת. ולהכי אמר רב
 45 שמע מינה ממתנייה ארבע, ודואי קדושין
 46 שלא נמסרו לביאה נמי שמעינן מינה, אבל לא היה לו לפרש הי מנייהו שמעת מינה,
 47 אי הוּ קדושין אי לא הוּ קדושין. אמרה לשפעתא — הא דקא אמרינן לעיל: קדשה
 48 בגול אינה מקודשת. אמר רב ה"ב — קא סלקא דתך אתמודי אתמה, משום דלא סבירא
 49 ליה. ופרכינן: ואילו רבי יוחנן גופיה מי לא אמר הכי דגול שבידו אינו ממנו? חסמן יחייב
 50 דמי על כרחו של בעל חפץ. בגול דירה — כיון דקבילתיה אחילתיה. ולקמן פריך: הא רב
 51 נמי בגול דירה קאמר!

והא מתניתין בגול יורה — דקתני: שלחן היתה. ודייק רב מינה דאינה מקדשת, אי לאו דשביעית היא: הא — דקתני מקדשת. ברשריך — מקמי הכי (ונתירצא) להתקדש לו. רבי קבלתיה לגול יורה בשם קידושין — אחלתיה. משיבאל = ספל. רבי שמעון — בסדר טהרות (כלים פרק כ משנה ח). ומיתנין לה בגמרא ד"הגול" (בבא קמא ק"א). ערות של

של גבג — אין מחשבה בטמאתן. ושל גול — מחשבה בטמאתן. דקסבר: כיון דידע מאן גזליה ולא מצי לאגבוי מיניה — אייאוש מייאש. הכי גרסינן: והוא אריאם דקריש במוזא דשמבי — מלא די של בעלים. מאן אחלך — מי מחל לך חלקו של בעל הבית. אבל בישא — אגודה, שדרך הדיק להיות מתחלק באגדות, וכל האגדות הן שוות, אם נטלתו אחת — טול אתה אחת. והוא סרסאי — עושה שבר מתמרים של בעל הבית למחצית שבר. וחבירו בבבא מציעא בפרק "המפקד" (מ"ב). בפרומא דשברא — לאחר שהוציא ממנו המשקה. מהאי חריפא — יש שהוא טוב מבכירו, שלא נתנו בו מים בעינים הרבה, ויש לו לחלוות לתת עוד טעם במים אחרים. לא אמרו בך אצל יפות — שיעול למי נטול את של בעל הבית שלא ברשות, דנימא: גלי דעתה דניחא ליה — אלא לענין תרומה בלבד, דהא לתרום קרוב עומות. אבל לענין מי נטול לעצמו — משום כיסופא הוא דקאמר ליה, דלא נכסוף, אבל למפרע — לא נחא ליה. אם חושש משום גול — אם מקפיד בעל הבית על מה שעשה, והומה לו שגולה. אין תרומתו רימה — הדשתא דהאי הכי קאמר ליה: אם תוצאת עוד יפות מאלו היית גוזלן? בין כך ובין כך — בין שיש יפות בין שאין יפות מהן. משנה בחלקו — שחלק עם אחיו הכהנים. במעשר שני כו' — דקסבר רבי מאיר: מעשר ממון גבוה הוא. רבי יהודה אומר כמיו קידש — דמעשר ממון הדינט הוא. בשוגג — בגמרא מפרש לה. ובקדש כו' — וטעמייהו מפרש בגמרא. גמרא בה' לרבות קדשים קלים — להתחייב עליהם קרבן שבועת. אף על גב דאין נשבעין על ההקדשות, והנשבע עליהם הוודה אינו כביא אשם של שבועת הפקדון, ד"וכחש בעמיתו" כתיב — הני איתרבו להו מ"בה". "וכחש בעמיתו" נמי קרינא בהו, לפי שדון ממונו. כי קא וכו' — בין כהנים בחוזה ושוק, בין בעלים בבשר. משלחן גבה — הקרבת אימורים הורקת הדם מתיר הבשר. המקדש בחלקו — לאחר שחולקו, ולא קתני "המקדש" בקדשים קלים. קנפונים = מקניטים. לקפחני — כמו "לקפח את שוקי" (סוטה מ"א) — לקצץ רגליו בהלכות, להודיע שהם חריפים ואין עומד כנגדם. ובי אשה בעוהה מנין — דקתני קדשי קדשים, והרי אם יוציאום חרץ לעורה, אפילו לעוהה נשים — הם נפסלים ביצא. ונשים אין נכנסות לה. כדתנן באבות הטומאות בפרק קמא דמסכת כלים: לבתו — קטנה או נערה. דהקו ונכנסה מהו — וכי לא הוצרכו לשאול בבית המדרש מה יאמרו אם קדשה, אם קידושין הם אם לאו? לכל צרכיך — ואפילו לקדש בו אשה. באש — חלקו של אחרן השווה לחלקו של מונב: מה מונב לאביהו — אף כון לאביהו, ולא לדבר אחר.

נמו

אף הוא נמי לאביהו. אומר רבי יוחנן: אפילו לעוהה נשים — הם נפסלים ביצא. ונשים אין נכנסות לה. כדתנן באבות הטומאות בפרק קמא דמסכת כלים: לבתו — קטנה או נערה. דהקו ונכנסה מהו — וכי לא הוצרכו לשאול בבית המדרש מה יאמרו אם קדשה, אם קידושין הם אם לאו? לכל צרכיך — ואפילו לקדש בו אשה. באש — חלקו של אחרן השווה לחלקו של מונב: מה מונב לאביהו — אף כון לאביהו, ולא לדבר אחר.

הוא לא אמר. כלומר, וכי רבי יוחנן לא אמר כך? והא איהו דאמר אינו יכול להקדיש לפי שאינו שלו, ואפילו איסורא דרבנן לית בהו וכמו כן בקידושין נמי לא נחמיר להצריכה נטו והשתא מייתי שפיר גמרא מרבי יוחנן. אש נמצאו יפות מהן תרומתו תרומה — הנתם (בבבא מציעא בבא), מוקי לה דרשה שלייה. ואם תאמר: אם כן מאי קאמר "שלא ברשות" ויש לומר: דהכי קאמר: מה שרומה מן היפה — שלא ברשות היה. ואם כן צריך לומר גבי פרומא — דרשה שלייה, דאי לאו הכי מאי מייתי.

המקדש בחלקו אינה מקדשת — ואם תאמר: מי גרע מהמקדש "על מנת שאדבר עליך לשלשון" (קדושין ג"א) דמקדשת, אף על פי שלא נתן לה כלום אלא שעשה לה הנאה? ויש לומר: דלא דמי, דהתם יכול לטול שבר מדיבורו, והוי כאילו נתן לה פרטה. אבל הכא — הטובת הנאה אינה משלה, דהא ממון גבוה הוא. ואינו יכול ליקח ממון מהנאה שעשה לה. ואף על גב דאית ביה שיה פרטה, שיכול למוכרה לבחן — מכל מקום כיון שהוא ממון גבוה אינה מקדשת. ולא דמי ל"על מנת שאדבר עליך לשלשון". תוספות ישנים. ובי אשה בעוהה מנין — פרש הקונטרס: דאין אשה נכנסת בעוהה, כדתנן פרק קמא דכלים. ולא דקי, נלא אשכחן בשום הודתא דנשים אסורות ליכנס בעוהה. שהרי בפרק קמא דכלים תנן: החיל מקדש הימנו שאין טמא מת נכנס לשם. למעלה הימנו עורת ישראל שאין מודרס כפרים נכנס לשם, וחיובים עליה חטאת. למעלה הימנו עורת כהנים שאין ישראלים נכנסים לשם אלא בשעת צרכיהם, לסמיכה שהייתה חנופה. ולא קתני נשים שאין נכנסות שם! ועוד, תנן בפרק "כל הפסולין" (ובחים לא"ב) שהשחיטה כשרה בנשים — אם כן יכולה ליכנס בעוהה! ועוד: דרי טוטה וניורה נכנסות בעוהה דהניח? לכך נראה לי: וכי אשה בעוהה להתקדש, מנין? דרי אין רגילות שתכנס לשם כדי להתקדש, שהרי ביוון הוא. ומילתא ולא שביחא היא, ולא איידי תנא מזה.

[וזה יהיה לך מקדש בו — קשה: דלשתוק מ"לך" דמשמע כל צרכיך, ולא אצטרך לכתוב "אש" תוספות ישנים.]

וסמך

לא קידש דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: בשוגג — קידש, במזיד — לא קידש. גמרא ינימא מתניתין דלא קרבי יוסי הגלילי, דתניא: "ומעלה מעל בה" — לרבות קדשים קלים שהן ממונו, דברי רבי יוסי הגלילי. — אפילו תימא רבי יוסי הגלילי, כי קאמר רבי יוסי הגלילי — מחיים, אבל לאחר שחיטה — לא. מאי מעמא? כי קא וכו' — משלחן גבוה קא וכו'. דיקא נמי, דקתני: המקדש בחלקו, בין קדשי קדשים ובין קדשים קלים לא קידש, שמע מינה. תנו רבנן: לאחר פטירתו של רבי מאיר אומר להם רבי יהודה לתלמידיו: אל יפנסו תלמידיו רבי מאיר לקאן, מפני שמתגרנים הם, ולא ללמוד תורה הם באים, אלא לקפחני בהלכות הם באים. דחק סומכוס ונכנס. אומר להם: קד שנה לי רבי מאיר: המקדש בחלקו, בין קדשי קדשים ובין קדשים קלים — לא קידש. פעם רבי יהודה עליהם, אומר להם: לא קד אמרתו לכם: אל יפנסו מתלמידיו רבי מאיר לקאן, מפני שמתגרנים הם, ולא ללמוד תורה הם באים, אלא לקפחני בהלכות הם באים? וכי אשה בעוהה מנין? אומר רבי יוסי: יאמרו: מאיר שכב, יהודה פעם, יוסי שתק, דברי תורה מה תהא עליה? וכי אין אדם עשוי לקבל קידושין לבתו בעוהה? ואין אשה עשויה לעשות לה שלייה לקבל קידושיה בעוהה? ועוד: דהקו ונכנסה מאי? תניא, רבי יהודה אומר: מקדשת, רבי יוסי אומר: אינה מקדשת. אומר רבי יוחנן: שניהם מקרא אחד דרש, "זה יהיה לך מקדש הקדשים מן האש". רבי יהודה סבר: "לך" — ולכל צרכיך, ורבי יוסי סבר: פאש, מה אש לאביהו —

ומבררת הברייאת: ומנן הית יודע המפריש אם חושש בעל הבית
 משום גזל אם לאו, הרי שבא בעל הבית ומצאו שהפריש תרומה
 מפירותיו, ואמר לו בלך אצל יפות - מדוע לא הפרשת מן הפירות
 היפים יותר, אם נמצאו בשדה פירות יפות מהם - מאלו שהפריש,
 תרומתו תרומה, ואם לאו אין תרומתו תרומה, שלא נתכוין בעל
 הבית אלא להקניטו, ולומר לו אילו היית מוצא פירות יפים מאלו
 היית גוזלם גם כן. אמנם אם היו הבעלים מלקטים ומוסיפים על
 תרומתו של התורם, בין כך ובין כך - בין אם נמצאו פירות יפים
 מאלו ובין אם לא נמצאו, תרומתו תרומה, שבוה ודאי גילה בעל
 הבית את דעתו שנוחה היא מהפרשה זו. ומסיימת הגמרא: שדין
 זה הוא רק לגבי הפרשת תרומה, שמאחר ופירות אלו עומדים הם
 ממיאל להפרשה, אזי אם אמר לו 'היה לך להפריש מפירות יפים
 יותר' יש לתלות שדעתו נוחה בוה, אבל תבא, אף שאמר לו בעל
 הבית שהיה לו לקדשה בשיכר משובח יותר, משום פסופא הוא
 דעבר - כן עשה כן אלא כדי שלא יתבייש המקדש על כך שנטל
 בלא רשות, אך מקפיד הוא עליו בוה, ולפיכך אינה מקודשת:

משנה

דין המקדש אשה בדברים שיש בהם קדושה: כהן המקדש אשה
 כחלקו בקרבן, בין מקרבן של קדשי קדשים - כגון חטאות ואשמות,
 בין מקרבן של קדשים קלים - כגון תודה ושלמים, אינה מקודשת,
 שממון גבוה הוא שניתן לו משולחן המלך לאכילה בלבד, ואין
 אדם מקדש דבר שאינו שלו. המקדש אשה בפירות מעשר שני
 שלו: בין שנגב - שלא ידע שהם מעשר שני, בין מויד - שידע אינה
 על פי כן קידש, לא קודש, לא חלו הקידושין, שמעשר שני אינו
 שלו אלא ממון גבוה הוא, אלו הם דברי רבי מאיר. רבי יהודה
 אומר, סובר ממון של בעליו הוא, אלא שבשונג, לא קידש מצד
 קידושי טעות. ובמויד, קידש - שהרי בממונו קידש, ובקדש -
 המקדש אשה בקדשי בדק הבית: אם מויד, קידש - חלו
 הקידושין. ובשונג לא קידש - שהם קידושי טעות, אלו דברי רבי
 מאיר. רבי יהודה אומר להדיף, קדשה בשונג, קידש - חלו
 הקידושין, מויד, לא קידש - לא חלו.

גמרא

האם המשנה כרבי יוסי הסובר קדשים קלים הם ממון בעלים:
 ניקא מתניתין האומרת שבקדשים קלים אינה מקודשת דלא רבי
 יוסי הגלילי, שלדבריו שהם ממון בעלים מדוע אינה מקודשת.
 ומנן לרבי יוסי דין זה, דתניא נאמר (ויקרא ה כא) 'נפש כי תתקט
 ובעלה מעל בה' וכחש בעמיתו בפקדון וגו' ונשבע על שקר וגו'.
 ששינה וכפר בפקדון ונשבע לשקר חזר בו הוודה, אזי מביא אשם
 לכפר על השבועה. ולמה אמר ובעלה מעל 'בה' ולא בסתם
 'בעלה מעל' וכחש בעמיתו'. אלא לרבות קדשים קלים - שאף
 שהנשבע על קדשי שמים אינו מביא אשם, כשנאמר וכחש בעמיתו
 והללו לא של עמיתו, הנשבע על קדשים קלים מביא, שכתוב זה
 מלמד שחן ממונו של מפקיד, ולכן מצד החלק גבוה שבהם
 מתקיים 'בה' וכחש, ומצד שהם ממון בעלים מתקיים וכחש
 בעמיתו' ומביא אשם. אלו דברי רבי יוסי הגלילי. ולדבריו שהם
 ממונו, מדוע המקדש בהם אינה מקודשת. משיבה הגמרא: אפילו
 תיקא שמשנתנו הולכת לפי רבי יוסי הגלילי, כי קאמר רבי יוסי
 הגלילי שקדשים קלים הם ממונו, דוקא בחלק הבעלים מחיים -
 בטרם שחיטת הקרבן, אבל לאחר שחיטה, לא אמר, ובמצב זה אף
 לדעתו הם ממון גבוה. מבארת הגמרא: מאי טעמא לאחר שחיטה
 מודה. בגלל, שפי קא זכו - הכהנים והבעלים בחלקם בקרבן
 לאחר השחיטה, משלקחן גבות קא זכו - שרק לאחר שהוקרבו

מקשה הגמרא: וקא מתניתין דגזל דידה - הלא משנתנו עוסקת
 באופן שקידשה בחפץ שגזל מרשותה, שהיה נטל כלכלה של
 תאנים מן השדה של חמשת הנשים, וקאמר רב אינה מקודשת -
 שדייק מדברי המשנה שרק בשנת שביעית שהפירות הפקר חלו
 הקידושין, אך בשאר השנים אינן מתקדשות בפירות אלו הגוזלים
 מרשותם.

מתרצת הגמרא: לא קשיא הא דשדיה הא דלא שדיה - יש לחלק
 בין האופן שבו עוסק רב, שקידש הגזלן אשה שנשדך עמה
 מתחילה, שמאחר שקיבלה מידו יש לומר שמחלה לו על הגזילה
 ומקודשת, לבין האופן שבו עוסקת הברייאת, שקידש אשה שלא
 נשדך עמה מתחילה, שבוה יש לומר שאינה מוחלת על הגזילה,
 ואין כוונתה אלא ליטול הימנו את החפץ השייך לה.

הגמרא מביאה כמה מעשים בדין קידושין בגזילה: הויה איתתא,
 דהוה קא משיא פריעא במשיבא קדיא - שהיתה רוחצת רגליה
 בספל של מים, אתא ההוא נכרא חמף זווי מחבריה ושדא לה - בא
 אדם וחסף מעות מחבירו ונתן לאשה זו, ואמר לה מיקדשת לי
 במעות אלו. אתא ההוא נכרא לקמיה דרבא לשאל האם חלו
 קידושין אלו. אפר לו רבא, לית דחש להא דרבי שמעון, דאמר סתם
 גזילה יאוש בעלים היו - שאדם שגזל ממנו חפץ מתיאש מיד.
 ולשיטתו ניתן לקדש אשה בגזילה, מאחר שנתיאשו הבעלים
 ובנוסף לכך יש בוה שינוי רשות שמעביה הגזילה לרשות האשה.
 אך לשיטת חכמים הסוברים שאין הבעלים מתיאשים מלהשיב
 לעצמם את הגזול מזה, אין הקדשה מקודשת.

מעשה נוסף: הויה אריסא - אריס הנוטל מחצה מן הפירות,
 דקדיש במוזא דשמכי - שמיאל את ידו בראשי בצלים מן השדה,
 וקידש בהם את האשה, בלא רשותו של בעל השדה. אתא לקמיה
 דרבא לשאל אם חלו הקידושין, אפר ליה רבא, מאן אתחך - וכי
 מי מחל לך את חלקו של בעל השדה, הלא כנגד החלק שנטלת
 עליו ליטול גם הוא את חלקו, ומאחר שחלקת בלא רשותו הרי זה
 נידון כגזילה ואין האשה מקודשת. והני מילי במוזא - אמנם אין
 הדברים אמורים אלא בשקידש את האשה בבולא היד של ראשי
 בצלים שאין גודלן ידוע, ולפיכך אין בעל השדה יודע כמה ליטול
 כנגדן, אבל פישא - אך אם קידשה באגודת בצלים שגודלה
 ומשקלה קבוע, מצי אפר ליה האריס לבעל השדה, אפא שקלי
 פישא שקלי את פישא - אני נטלתי אגודה אחת, טול אף אתה
 אגודה אחרת כנגדה, שהלא פישא פי פישא - אגודה זו שוה
 לאגודה אחרת, ולפיכך הרי היא מקודשת. מעשה נוסף: הויה
 סרסרא - פועל העושה שיכר מן תמרים של בעל הבית, ונטל
 מחצית מן השיכר, דקדיש בפרימא דשיכרא - שקידש אשה
 בפסולת של תמרים שעושים ממנה שיכר, ובתוך כך אתא מריה
 דשיכרא אשכחיה - הגיע בעל השיכר ומצאו מקדש את האשה,
 אפר ליה בעל השיכר לפועל, אמאי לא יתיב מאי הירפא -
 מדוע אינך מקדשה במין משובח יותר. אתא לקמיה דרבא לשאל
 אם חלו הקידושין, מאחר שהסכים בעל השיכר על ידו. אפר לו
 רבא, לא אפרו חכמים שמועילים מעשי אדם הנוטל דבר שאינו
 שלו, אם אמר לו בעל הבית לאחר מכן בלך אצל יפות - היה לך
 ליטול מן המשובח יותר, אלא לענין אדם המפריש תרומה משל
 בעל הבית בלבד, שבוה יש לומר שגילה בעל הבית את דעתו
 שנוח לו במה שהפריש בלא רשותו.

דתניא, ביצד - באיזה אופן אפרו חכמים שאדם התורם מפירותיו
 של חברו שלא מדעת חברו תרומתו תרומה, הרי שידך לתוך שדה
 חברו ולקחמ ותרם שלא ברשות בעל השדה, אם חושש בעל השדה
 משום גזל - דהיינו, שמקפיד הוא על כך שהפריש הלה תרומה
 בלא ידיעתו ודומה בעיניו כאילו גזלו, אין תרומתו תרומה, ואם
 לאו - שאינו מקפיד בכך, תרומתו תרומה.

56 'לְכַל בְּנֵי אֶהְרֹן תִּהְיֶה אִישׁ בְּאִתּוֹ, וְקָמוּף לָיָה (שם ז יא-יב): יְזָאת
 57 תּוֹרַת זְבַח הַשְּׁלָמִים וְגו' אִם עַל תּוֹדָה יִקְרְבוּנוּ, בְּשֵׁם שְׁאִין חוֹלְקִין
 58 בְּקִדְשֵׁי קִדְשִׁים - כִּאמֹר בְּמִנְחוֹת, כִּף אֵין חוֹלְקִים בְּקִדְשִׁים קְלָיִם. עוֹד.
 59 כְּתוּב שׁוֹ: 'לְכַל בְּנֵי אֶהְרֹן תִּהְיֶה אִישׁ בְּאִתּוֹ, דּוּקָא זֶה שֶׁבְכֹלל
 60 'אִישׁ' חוֹלֵק - זְכָאי לִיטוֹל חֶלֶק, אֲפִילוּ בְּעַל מוֹם הַפְּסוּל לְעוֹבְדָה,
 61 וְאֵין חֶקְטָן חוֹלֵק, וְאֲפִילוּ אֵינוּ בְּעַל מוֹם אֵלָא תָם, שְׁהָרִי אֵינוּ בְּכֹלל
 62 אִישׁ.
 63 וּמֵבֵאֵר אַבִּי מִנִּין שְׁחוֹר בּו רַבִּי יְהוּדָה: וְהָרִי קָתֵם בְּרִייתָא בִּסְפָרָא
 64 'וְ תוֹרַת כְּהֻנִּים בְּלֹא שְׁצוּיִן בַּה מִי הָאוֹמֵר, מִנִּי 'זְמִי אִמְרָה, רַבִּי
 65 יְהוּדָה אִמְרָה, וּבְרִייתָא זֹו נִשְׁנָתָה בִּסְפָרָא בְּסַתֵּם וּרְבִי יְהוּדָה הִיא
 66 הַוְיָא עֲצוּמָא שְׁמַשְׁמַת שְׁמַעוֹן הַצְדִּיק נִשְׁתַּלְחָה מֵאָרָה 'וְ חֶסְרוֹן בְּלַחֵם
 67 בְּשׁוּם קָרְבָן, וּמֵכָאן שָׂאֵינוּ מִמּוֹנֵם לְקִדְשׁ בּו, הָרִי שְׁמַע מֵינָה שְׁחוֹר
 68 בּו רַבִּי יְהוּדָה, וְכִפִּי שָׂאֵמֵר רַבִּי יוֹחָנָן. רַאִייה לְרַב שְׁלֵא חוֹר בּו: אֲמַר
 69 רַבָּא, וְכָרַב מִי לֹא תִנָּא בְּרִייתָא כְּשִׁיתָתָהּ, שְׁלֵא חוֹר בּו רַבִּי יְהוּדָה.
 70 וְהִתְנַתְּיָא שְׁמַשְׁמַת שְׁמַעוֹן הַצְדִּיק נִשְׁתַּלְחָה מֵאָרָה 'וְ חֶסְרוֹן בְּלַחֵם
 71 הַפְּנִים, וְלֹא הִיא מִשְׁבִּיעַ כְּבַתְּחִילָה, וְעוֹד שְׁלֵא הִגִּיעַ לְחֶלְקוֹ שֶׁל כֹּל
 72 כְּחֵן רַק פְּחוֹת מְכוּזִית וְהָיוּ הַצְנוּעִים 'וְ בְנֵי אָדָם חֲסִידִים מוֹשְׁכִין אֵת
 73 יְדֵיהֶם מִלִּיטוֹל אֵת חֶלְקֵם, שְׁלֵא הוֹעִיל לָהֶם לְשׁוּבַע מִמֶּנּוּ,
 74 וְהִתְרַבֵּי 'וְ בְנֵי אָדָם שְׁתַּאֲבִים לֹאכּוֹל 'הִיו חוֹלְקִים, וְסִבּוּרָה
 75 הַגְּמֵרָא דְהֵיִינוּ בְּאוּפֹן שְׁנִטְלוּ חֶלֶק הַצְנוּעִים וּכְנֻגְדוּ זִיכּוֹ לָהֶם
 76 מִחֶלְקֵם בְּקִדְשִׁים אַחֲרִים. וְהָרִי שְׁסוּבֵר תָּנָא זֶה שִׁישׁ דִּין חֶלְקָה
 77 בְּמִנּוֹת, וּמֵכָאן שְׁהֵם מִמּוֹן כְּהֻנִּים, וּמֵאָחַר שְׁלֵא מֵצַאנּוּ מִי הַסּוּבֵר
 78 כֵּן זוֹלַת רַבִּי יְהוּדָה עַל כְּרַחֲנוּ שְׁבִירִיתָא זֹו וְנֵאמְרָה לְשִׁיתָתָהּ, וְקִיִּימַת
 79 הַמַּחְלוּקַת כְּפִי שָׂאֵמֵר רַב. וְדוּחָה הַגְּמֵרָא רַאִייה זֹו: מָאִי חוֹלְקִים הֵיִינוּ
 80 שְׁהִגְרַגְרַנִּים בְּאוֹ לִיטוֹל חֶלְקֵם וְכִשְׁהִיָּה מוֹעֵט הִיו חוֹטְפִים שֶׁל
 81 חֲבֵרִיָּהם לֹא בְּהַסְכְּמָה דְרַךְ קִנְיִן. וּמִמִּילָא אֵין לְרוּכִיחַ מְכָאן שְׁלֵא
 82 חוֹר בּו רַבִּי יְהוּדָה. רַאִייה לְדַחֲיִיה זֹו: בְּקִדְשֵׁי בִּסְפָרָא שֶׁל הַבְּרִייתָא,
 83 מַעֲשֵׂה בְּאִתְרֵי שְׁחַטָּף אֵת חֶלְקוֹ וְחֶלֶק חֲבֵרוֹ, וְהָיו קוֹרְאִין אוֹתוֹ 'וְ
 84 חֶמְצָן' - 'אִישׁ חֶמְצָן', דְּהֵיִינוּ חֶמְסָן, עַד יוֹם מוֹתוֹ, וְהָרִי שְׁהַמְדוּבֵר
 85 בְּחֶלְקוֹת חֲטִיפָה.
 86 מִנִּין לְנו שְׁחֶמְצָן הוּא חֶמְסָן: אֲמַר רַבָּה בַּר רַב שִׁילָא, מָאִי קִרְיָא
 87 שְׁנֵאֵרָה מִמֶּנּוּ כֵן, נֵאמֵר (תְּהִלִּים עַד ד') 'אֲלֵהֶוּ פְּלִטְנֵי מִיַּד רִשְׁעֵי מַפֵּץ
 88 מַעְוֵל וְחוֹמֵץ, הַצִּילֵנִי מִיַּד עוֹשֵׂה עוֹל וְחֶמְסָן. רַבָּה אֲמַר מְהֵבָא
 89 (יְשַׁעִיָּה א יז): 'לְמַדּוּ הַיֵּשֶׁב - לְהַטִּיב מַעֲשֵׂיכֶם, דְּרִישׁוּ מִשְׁפָּט - תַּחֲקֹרוּ
 90 הַמִּשְׁפָּט לְדַעַת עִם מִי הַצְדִּיק, אֲשֶׁרֹו חֶמְצוֹן' - וּבִכֵּךְ תַּחֲקֹרוּ אֵת הַגְּזוּל
 91 לְחוֹזֵר וְלֹכּוֹת בְּשׁוֹ. הַמִּשְׁךָ בִּיאוֹר דְּבִרֵי הַמִּשְׁנָה: הַמְקִדֵּשׁ בְּמַעֲשֵׂר
 92 שְׁנֵי, בֵּין שְׁשׁוּנֵי בֵּין כְּמוֹד לֹא קִדְשׁ, דְּבַרִּי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה
 93 אִוְיָר, שְׁוֹנֵג לֹא קִדְשׁ מִיַּד קִדְשׁ: מִבִּאֲרַת הַגְּמֵרָא: מָנָא חֲנִי מִילֵי -
 94 מִנִּין לְרַבִּי מֵאִיר שְׁמַעֲשֵׁר שְׁנֵי הוּא מִמּוֹן גְּבוּהָ שֶׁלֹּא אֵין אִשָּׁה
 95 מִתְקַדְשֶׁת בּו. אֲמַר רַב אֶהָא בְּרִיה דְּרַבָּא, מְשַׁמֵּיה דְּגֵמְרָא - כִּךְ קָבוּעַ
 96 וְשִׁגוּר כְּפִי תְלַמִּידֵי בֵּית הַמְדֵרֶשׁ. נֵאמֵר (וִיקָרָא כו ל) 'וְכָל מַעֲשֵׂר
 97 הָאָרֶץ - בְּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי הַכְּתוּב מְדַבֵּר, 'וְכָל מַעֲשֵׂר הָאָרֶץ אִשֵׁר
 98 תַּפְרִישׁ מִיַּד הָאָרֶץ - דָּגוּן, מְפָרֵי הָעֵץ - תִּירוֹשׁ וְיֵצֵהָ, לְה' הוּא קִדְשׁ
 99 לְה', וּמִשְׁמַע לְה' הוּא - לוֹ שִׁירָה הַמַּעֲשֵׂר וּמְשׁוּלְחָנוּ נִיתָן לָךְ, וְצִיּוֹךְ
 100 לְעֻלּוֹתוֹ וְלֹאכּוֹל בִּירוּשָׁלַיִם, וְלֹא לְקִדְשׁ בּו אֲשָׁה.
 101 מְקַשָּׁה הַגְּמֵרָא עַל לִימוֹד זֹו: הָרִי גַם בְּעִנְיֵן תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר מִצִּינוּ
 102 לְשׁוֹן זֹו, דְּכַתִּיב (בְּמִדְבָר יח, כח) 'בְּזֵן תְּרִימוּ גַם אֲתֵם תְּרוּמַת ה' מִכֹּל
 103 מַעֲשֵׂרְתֵיכֶם' וְגו'. וְהָרִי שְׁקוּרָא לְהַ תְּרוּמַת ה', וְהָנָן לְקַמֵּן (נח),
 104 הַמְקִדֵּשׁ בְּתְרוּמָה גְדוּלָה אוֹ בְּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר מְקוּדְשֶׁת. מִתְרַצֵּת
 105 הַגְּמֵרָא: שְׁאֵין לְלַמּוּד מִכֵּךְ שְׁתְּרוּמַת מַעֲשֵׂר מִמּוֹן גְּבוּהָ דְלֹא כַּתִּיב
 106 בִּיה מָה שְׁכּוּבָה בְּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי 'לְה' - שְׁמַשְׁמַעוּ שְׁהִיא שִׁיכַת לְה'
 107 אֵלָא תְּרוּמַת ה', שְׁהוּא צִיּוּה עֵלֵיהָ. שׁוּב מְקַשָּׁה הַגְּמֵרָא: וְהָרִי אֵצֶל
 108 חֶלְהָ מִצִּינוּ לְשׁוֹן לְה', דְּכַתִּיב בָּה (שם טו בא), 'מֵרֵאשִׁית עֲרִיסְתֵיכֶם
 109 תִּתְּנוּ לְה' תְּרוּמָה וְגו'. וְהָנָן (שם), הַמְקִדֵּשׁ בְּתְרוּמַת - וְחֵלְהָ בְּכֹלל,
 110 שְׁאֵף הִיא נְקֵרָא תְּרוּמָה, הָרִי זֹו מְקוּדְשֶׁת. מִתְרַצֵּת הַגְּמֵרָא: אֵף מוֹז

1 נִמְנוּ וְנִמְרוּ - עֵמְדוּ וּמִנּוּ אֵת דְּעוֹת חֲכָמֵי בֵּית הַמְדֵרֶשׁ, וְנִמְצָא רׁוֹב
 2 הָאוֹמֵר אֵינָה מְקוּדְשֶׁת, וְחוֹר בּו הַמֵּיעוּט וְנִקְבַּעָה הַחֲלֻכָה עַל דַּעַת
 3 כּוֹלֵם שְׁהַמְקִדֵּשׁ כְּחֶלְקוֹ, בֵּין מְקַרְבֵּן שֶׁל קִדְשֵׁי קִדְשִׁים, וּבֵין מְקַרְבֵּן
 4 שֶׁל קִדְשִׁים קְלָיִם, לֹא קִדְשׁ. וְרַב אֲמַר עֲדִיין הִיא מְחֻלְקַת 'וְ
 5 הַמַּחְלוּקַת קִיִּימַתָּה, שְׁלֵא הִיא הַמִּנִּין הָאִמּוֹר וְלֹא חוֹר בּו רַבִּי
 6 יְהוּדָה. נֵאמֵר (וִיקָרָא ז, ט״ז), 'וְכָל מִנְחָה אֲשֶׁר תִּאָּפֶה בְּתַנּוּר וְכָל־
 7 נַעֲשֶׂה בְּמִרְחֶשֶׁת וְעַל־מַחְבַּת לִפְתָּן הַמִּקְרִיב אֲתָהּ לוֹ תִּהְיֶה. וְכָל־
 8 מִנְחָה בְּלוּלָה־בְּשֶׁמֶן וְחֶרֶבָה וְכָל־בְּנֵי אֶהְרֹן תִּהְיֶה אִישׁ בְּאִתּוֹ.
 9 וְדַרְשׁוּ 'וְכָל־מִנְחָה...לְכַל־בְּנֵי אֶהְרֹן תִּהְיֶה', מִלְּמַד שֶׁמְכַל מִנְחָה
 10 אֲתָהּ נוֹתֵן חֶלֶק לְכָל כְּחֵן וְכַח. וּמְדַבְרֵי הַסְפָרָא הַמּוֹבָאִים הֵלֵךְ
 11 וּמְבֹאֲרִים סֹדֵר הַדְרָשָׁה מֵהַפְּסוּקִים הַנִּזְכָּר, מוֹכֵחַ כְּדַבְרֵי רַבִּי יוֹחָנָן:
 12 אֲמַר אַבִּי, כְּפוּתִיָּה דְרַבִּי יוֹחָנָן מִסְתַּבְרָא שְׁחוֹר בּו רַבִּי יְהוּדָה. דְּתִנָּא,
 13 מִנִּין שְׁאֵין הַכְּהֻנִּים חוֹלְקִים בִּינֵיהֶם מִנְחוֹת כְּנֻגְדֵי זְבָחִים - מִנִּין שְׁלֵא
 14 יֵאמֵר כְּחֵן לְחַבִּירוֹ טוֹל חֶלְקֵי בְּמִנְחָה, וְכַנְגַד שְׁוִיוֹ אִטוֹל מִחֶלְקֵךְ
 15 בְּזוּבָהִים, תְּלַמּוּד לּוֹמֵר, 'וְכָל מִנְחָה אֲשֶׁר תִּאָּפֶה בְּתַנּוּר וְגו' לְכָל בְּנֵי
 16 אֶהְרֹן תִּהְיֶה, מְשַׁמַּע מִכֵּל מִנְחָה יֵינָתֵן חֶלֶק לְכָל אֶחָד מִבְּנֵי אֶהְרֹן.
 17 יְכוּל - חוֹשֵׁב הֵייתִי לּוֹמֵר לֹא יִחְלְקוּ הַכְּהֻנִּים בִּינֵיהֶם מִנְחוֹת כְּנֻגְדֵי
 18 זְבָחִים, וְטַעַם הַגּוֹן יֵשׁ, שְׁהָרִי בְּקָרְבָן עוֹלָה וְיוֹרֵד, שְׁהַכְּפָרָה מִשְׁתַּנִּית
 19 לְפִי הַמּוֹן, אִמְרָה הַתּוֹרָה שְׁלֵא קָמוּ הַמִּנְחוֹת תַּחְתֵּיהֶם שֶׁל הַזְּבָחִים
 20 בְּגוּלוֹת - שְׁאֵם הַחוּטָא דֵל וְאֵינוּ יוֹכֵל לְהַבִּיא כְּפִרְתּוֹ מִן הַזְּבָחִים
 21 מִבְּיַא תַּחְתֵּיהֶם מִן הָעוֹף וְלֹא מִן הַמִּנְחוֹת, וּמֵכָאן שְׁהַמִּנְחָה סוּג אַחַר
 22 מִן הַזְּבָח, לְפִיכֵן אֵין חוֹלְקִים מִנְחָה כְּנֻגְדֵי זְבָחִים. אֲבָל שְׁמָא נֵאמֵר
 23 יִחְלְקוּ מִנְחוֹת כְּנֻגְדֵי עוֹפוֹת, שְׁהָרִי קָמוּ הַמִּנְחוֹת תַּחְתֵּיהֶן מִן הָעוֹפוֹת
 24 בְּגוּלוֹת - בְּחוּטָא דֵל בִּיטוּר וְאֵין יוֹדוּ מִשְׁגַּת לְעוֹף מִבְּיַא מִנְחָה.
 25 תְּלַמּוּד לּוֹמֵר 'וְכָל נַעֲשֵׂה בְּמִרְחֶשֶׁת לְכָל בְּנֵי אֶהְרֹן תִּהְיֶה, וְלִמָּה פִירַט
 26 מִין הַמִּרְחֶשֶׁת וְלֹא כְּתוּב בְּסַתֵּם 'וְכָל מִנְחָה לְכָל בְּנֵי אֶהְרֹן תִּהְיֶה',
 27 מִכָּאן שְׁגַם מִנְחוֹת כְּנֻגְדֵי עוֹפוֹת לֹא יִחְלְקוּ.
 28 יְכוּל, לֹא יִחְלְקוּ מִנְחוֹת כְּנֻגְדֵי עוֹפוֹת, שְׁהֵם שְׁנֵי סוּגִים נִפְרָדִים,
 29 שְׁחֵלְלוּ - קְרַבְנוֹת הָעוֹף הֵן מֵינֵי דְמִים, וְחֵלְלוּ - קְרַבְנוֹת הַמִּנְחָה הֵן
 30 מֵינֵי קְמָחִים - שְׁנַעֲשׂוֹת מְסוּלָּת. אֲבָל שְׁמָא נֵאמֵר יִחְלְקוּ עוֹפוֹת כְּנֻגְדֵי
 31 זְבָחִים שְׁחֵלְלוּ וְחֵלְלוּ הֵן מֵינֵי דְמִים. תְּלַמּוּד לּוֹמֵר (שם ז ט) 'עַל מַחְבַּת'
 32 - וְלִמָּה פִירַט סוּג זֶה וְלֹא כְּתוּב 'וְכָל מִנְחָה' לְכָל בְּנֵי אֶהְרֹן תִּהְיֶה'
 33 וְעַל מַחְבַּת בְּכֹלל, אֵלָא לְמַעַט שְׁגַם עוֹפוֹת כְּנֻגְדֵי זְבָחִים לֹא יִחְלִיפוּ.
 34 יְכוּל, לֹא יִחְלְקוּ עוֹפוֹת כְּנֻגְדֵי זְבָחִים, לְפִי שְׁחֵלְלוּ - קְרַבְנוֹת הָעוֹף
 35 מְעַשְׂיהֶם כְּדֵי - שְׁהַכְּחֵן מוֹלֵק אוֹתָם בְּצַפּוּרֵן יוֹדוּ (שם ה ח), וְחֵלְלוּ -
 36 הַזְּבָחִים מַעֲשֵׂיהֶם כְּבָלִי - שְׁהֵם טַעוּנִים שְׁחִיטָה בְּסִכּוּן, אֲבָל שְׁמָא
 37 נֵאמֵר יִחְלְקוּ מִנְחוֹת שְׁמַמִּין מְסוּיִם כְּנֻגְדֵי מִנְחוֹת שְׁמַמִּין אַחַר. שְׁחֵלְלוּ
 38 וְחֵלְלוּ מַעֲשֵׂיהֶם כְּדֵי - עַל יוֹדֵי קְמִיזָה בִּיד (שם ו ח). תְּלַמּוּד לּוֹמֵר
 39 (שם ט י) 'וְכָל מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן וְגו' לְכָל בְּנֵי אֶהְרֹן תִּהְיֶה' וְגו'
 40 שְׁאֵף כֵּאֵן הַפִּירוּט מִיּוֹתֵר, אֵלָא שְׁלֵא יִחְלִיפוּ מִין מְסוּיִם שֶׁל מִנְחָה
 41 כְּנֻגְדֵי מִנְחָה מִמִּין אַחַר.
 42 יְכוּל, לֹא יִחְלְקוּ מִנְחָה הַנַּעֲשִׂית עַל מַחְבַּת - שְׁהוּא כְּלִי רַחֵב וְשִׁטּוֹחַ
 43 בְּלִי בֵּית קִיבּוּל, כְּנֻגְדֵי מִנְחָה הַנַּעֲשִׂית בְּתוֹךְ מִרְחֶשֶׁת - כְּלִי שִׁישׁ לוֹ
 44 בֵּית קִיבּוּל. וְכֵן לְהִיפֵךְ וּמִרְחֶשֶׁת לֹא יִחְלוֹק כְּנֻגְדֵי מַחְבַּת, שְׁוִי - שֶׁל
 45 הַמִּרְחֶשֶׁת מַעֲשֵׂיהֶם קָשִׁים - הַמִּנְחוֹת יוֹצְאוֹת מִרוּפְכוֹת, וְזוֹ - שֶׁל
 46 הַמַּחְבַּת מַעֲשֵׂיהֶם קָשִׁים - יוֹצְאוֹת קְשׁוֹת. אֲבָל יִחְלְקוּ מִנְחָה עַל
 47 מַחְבַּת שֶׁל רַאוּבֵן, כְּנֻגְדֵי מִנְחָה עַל מַחְבַּת שֶׁל שְׁמַעוֹן, וְכֵן וּמִרְחֶשֶׁת
 48 שֶׁל זֶה כְּנֻגְדֵי מִרְחֶשֶׁת שֶׁל אַחַר, שְׁחֵלְלוּ וְחֵלְלוּ אֵם נַעֲשׂוּ עַל מַחְבַּת
 49 מַעֲשֵׂיהֶם קָשִׁים, אִי נָמִי - וְאֵם בְּמִרְחֶשֶׁת מַעֲשֵׂיהֶם רַבִּים. תְּלַמּוּד
 50 לּוֹמֵר 'וְכָל מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן וְחֶרֶבָה לְכָל בְּנֵי אֶהְרֹן תִּהְיֶה' -
 51 'וְחֶרֶבָה' מִיּוֹתֵר כְּדֵי לְמַעַט הַחֲלַפַּת מִנְחָה כְּנֻגְדֵי מִנְחָה גַם אִם
 52 מַעֲשֵׂיהֶן שׁוּוּה, וְכוּל, לֹא יִחְלְקוּ דּוּקָא בְּקִדְשׁ תְּקִדְשִׁים כְּגוֹן חֲטָאֵת
 53 כְּנֻגְדֵי חֲטָאֵת מִנְחָה כְּנֻגְדֵי מִנְחָה, אֲבָל יִחְלְקוּ בְּקִדְשִׁים קְלָיִם כְּגוֹן
 54 שְׁלָמִים כְּנֻגְדֵי שְׁלָמִים. שְׁהָרִי הַפְּסוּק מְדַבֵּר מִנְחָה שְׁהִיא קִדְשׁ
 55 קִדְשִׁים, וּמִנִּין לְנו שְׁגַם בְּקִדְשִׁים קְלָיִם הָדִין כֵּן. תְּלַמּוּד לּוֹמֵר (שם)

1 זמנו וגמרו — למנן, ורבו האומרים אינה מקדשת, ובטלו המועטים. וחזרו בהם, וגמרו
2 לומר: אינה מקדשת. עדיין היא מחולקת — לא עמדו למנן, ולא חזר בו רבי יהודה.
3 בותיה רבי יוחנן מפתברא — דחור בו רבי יהודה. שאין חולקין מנחות כנגד זבחים —
4 כפי דמים, לומר: טול אתה מנחה ואני חזה ושוק, או בשר חטאת ואשם. כל מנחה —
5 משמע שבמנחה עצמה חילקו כל בני אהרן.
6 יבול — לא הוציא הכתוב אלא שלא חילקו
7 מנחות כנגד זבחים. והדין נותן, שהרי לא קמו
8 בכל מקום מנחות תחת זבחים בדלות, ובקרבן
9 עולה ויורד מביא עני עופות תחת בהמה. וזבחים
10 — היינו בהמה, הטענה זביחה בסכין. אבל
11 — חילקו מנחות — כנגד חטאת העוף. שהרי קמו
12 תחתיו בדלות — דכתיב במטמא מקדש
13 ובשמיעת קול (ויקרא ה) "ואם לא תשיג יד
14 לשתי תרומים והביא את קרבנו אשר חטא
15 עשירית האפיה. וכל נקשה כמרחשת לכל בני
16 אהרן תחיה — דבולחו קראי יתירי ניהו. דמצע
17 למיכתב "כל מנחה לכל בני אהרן תחיה" —
18 למה ליה לפרשיה כל מיני מנחות? תלמוד לומר
19 ועל מחבת וגו' — אם אינו ענין למנחות כנגד
20 זבחים שאינן מינן — נהיה ענין לזבחים ועופות.
21 יבול — לא מיעט הכתוב אלא שלא חילקו
22 עופות כנגד זבחים. והדין נותן: שהעופות
23 מעשיהן ביד, מליקה בצפורן, וחזבחים מעשיהן
24 בכלי, בסכין. מחבת ומרחשת — כלים היו
25 במקדש, וכל המנחות הנקמצות טענות לוג
26 שמן. ומחבת צפה ואינה עמוקה, ומתוך שהיא
27 רחבה וצפה — הסולת מתפשט כבולה, והארז
28 שורף את שמנה, ולפיכך מעשיהן קשים.
29 ומרחשת עמוקה, ואין הארז שורף את השמן,
30 לפי שנבלע בעובי החלות, לפיכך מעשיהן רכיני.
31 אבל חילקו מחבת כנגד מחבת — טול אתה
32 חלקי במנחת ארובן, ואני אטול חלקך במנחת
33 שמעון. יבול לא יחילקו — קרבן כנגד חבירו
34 בקדשי קדשים, כמו מנחה, אבל חילקו קרבן
35 כנגד חבירו בקדשים קלים. דאית להו זבייה
36 בגויהו, ויכול למכור חלקו בקרבן זה בשביל זה.
37 איש באחיו — למעטו קטן. אפילו בעל מום —
38 שאף הם היו מתלעינים בעצים, ומפשיטים,
39 ומנתיחים, ושוחטים. ספרא = תורת כהנים. הוא
40 בתורת כהנים איתא — אלמא לית בה דין שאר
41 חלוקות בעילוי דמים, ושמעין מינה: דלאו
42 ממונו הוא, אלא משלחן גבוה הוא דוכן.
43 הצנועין מושבין ידיהם פטנו — גבי לחם הפנים
44 תניא: ארבעים שנה שימש שמעון הצדיק
45 נשתלחה ברכה בלחם הפנים, וכל כהן הצנועין
46 כוית — יש אוכל ושבע, יש אוכל ומותיר. מכאן
47 ואילך נשתלחה מארה בלחם הפנים, וכל כהן
48 הצנועין כפול — הצנועין מושבין ידיהם ממנה,
49 דלא מהני להו מידי, והגרננין חולקין. וקא
50 סלקא דעתך דהאי חולקין — לא לישול חלק
51 המגיע קאמר, כיון דנשתלחה בו מאירה —
52 כפול למאי חזי? אלא חולקין דרך עליו, מניח
53 חלקו לחבירו ונטול כנגדו במקום אחר. אלמא: אית בהו דין חלוקה. ועל כרחיך הא — רבי יהודה היא דאמר ממונו הוא. ומשני: לעולם אין בו דין חלוקה, ומאי חולקין — חלקו המגיע
54 קאמר, וכשאינו שוה לו — חוטף חלק חבירו ואוכלו. והא דתנן במסכת סוכה (נ"א): הנכסים חולקין בצפון — חלקו המגיע קאמר, ובעוד שהיתה בו ברכה. מאי קרא — דחמצין לשון
55 חמץ. אשרו חמוץ — החזיקו יד הנגול להצילו מיד ערשקו. ולא אשרו חמוץ לא גרסין הכא, אלא בבבא קמא (מ"ג). גבי מנין שנוקדין לחובע תחלה. משמיה דגמריא — כך נקבעה
56 בגמרא, ושורה בפי בני בית המדרש. דלא כתיב לה' — מלמד שתהא שלו, אבל תרומת ה' שצוה עליה הוא. והרי חלה בו' ותנן המקדש בתרומות — כל תרומות במשמע, וחלה נמי
57 תרומה היא, דכתיב (במדבר טו) "מראשית עריסותיכם תתנו לה' תרומה". ותנן המקדש בפירות שביעית מקודשת — דקתני (קדושין ג"ג). ושל שביעית היתה, ואמרו כהנים אין אחיות
58 מקודשות, הא נבריות — מקודשות. והוא בישראל כתיב — והם קרוים 'קדש לה'".

1 זמנו וגמרו — למנן, ורבו האומרים אינה מקדשת, ובטלו המועטים. וחזרו בהם, וגמרו
2 לומר: אינה מקדשת. עדיין היא מחולקת — לא עמדו למנן, ולא חזר בו רבי יהודה.
3 בותיה רבי יוחנן מפתברא — דחור בו רבי יהודה. שאין חולקין מנחות כנגד זבחים —
4 כפי דמים, לומר: טול אתה מנחה ואני חזה ושוק, או בשר חטאת ואשם. כל מנחה —
5 משמע שבמנחה עצמה חילקו כל בני אהרן.
6 יבול — לא הוציא הכתוב אלא שלא חילקו
7 מנחות כנגד זבחים. והדין נותן, שהרי לא קמו
8 בכל מקום מנחות תחת זבחים בדלות, ובקרבן
9 עולה ויורד מביא עני עופות תחת בהמה. וזבחים
10 — היינו בהמה, הטענה זביחה בסכין. אבל
11 — חילקו מנחות — כנגד חטאת העוף. שהרי קמו
12 תחתיו בדלות — דכתיב במטמא מקדש
13 ובשמיעת קול (ויקרא ה) "ואם לא תשיג יד
14 לשתי תרומים והביא את קרבנו אשר חטא
15 עשירית האפיה. וכל נקשה כמרחשת לכל בני
16 אהרן תחיה — דבולחו קראי יתירי ניהו. דמצע
17 למיכתב "כל מנחה לכל בני אהרן תחיה" —
18 למה ליה לפרשיה כל מיני מנחות? תלמוד לומר
19 ועל מחבת וגו' — אם אינו ענין למנחות כנגד
20 זבחים שאינן מינן — נהיה ענין לזבחים ועופות.
21 יבול — לא מיעט הכתוב אלא שלא חילקו
22 עופות כנגד זבחים. והדין נותן: שהעופות
23 מעשיהן ביד, מליקה בצפורן, וחזבחים מעשיהן
24 בכלי, בסכין. מחבת ומרחשת — כלים היו
25 במקדש, וכל המנחות הנקמצות טענות לוג
26 שמן. ומחבת צפה ואינה עמוקה, ומתוך שהיא
27 רחבה וצפה — הסולת מתפשט כבולה, והארז
28 שורף את שמנה, ולפיכך מעשיהן קשים.
29 ומרחשת עמוקה, ואין הארז שורף את השמן,
30 לפי שנבלע בעובי החלות, לפיכך מעשיהן רכיני.
31 אבל חילקו מחבת כנגד מחבת — טול אתה
32 חלקי במנחת ארובן, ואני אטול חלקך במנחת
33 שמעון. יבול לא יחילקו — קרבן כנגד חבירו
34 בקדשי קדשים, כמו מנחה, אבל חילקו קרבן
35 כנגד חבירו בקדשים קלים. דאית להו זבייה
36 בגויהו, ויכול למכור חלקו בקרבן זה בשביל זה.
37 איש באחיו — למעטו קטן. אפילו בעל מום —
38 שאף הם היו מתלעינים בעצים, ומפשיטים,
39 ומנתיחים, ושוחטים. ספרא = תורת כהנים. הוא
40 בתורת כהנים איתא — אלמא לית בה דין שאר
41 חלוקות בעילוי דמים, ושמעין מינה: דלאו
42 ממונו הוא, אלא משלחן גבוה הוא דוכן.
43 הצנועין מושבין ידיהם פטנו — גבי לחם הפנים
44 תניא: ארבעים שנה שימש שמעון הצדיק
45 נשתלחה ברכה בלחם הפנים, וכל כהן הצנועין
46 כוית — יש אוכל ושבע, יש אוכל ומותיר. מכאן
47 ואילך נשתלחה מארה בלחם הפנים, וכל כהן
48 הצנועין כפול — הצנועין מושבין ידיהם ממנה,
49 דלא מהני להו מידי, והגרננין חולקין. וקא
50 סלקא דעתך דהאי חולקין — לא לישול חלק
51 המגיע קאמר, כיון דנשתלחה בו מאירה —
52 כפול למאי חזי? אלא חולקין דרך עליו, מניח
53 חלקו לחבירו ונטול כנגדו במקום אחר. אלמא: אית בהו דין חלוקה. ועל כרחיך הא — רבי יהודה היא דאמר ממונו הוא. ומשני: לעולם אין בו דין חלוקה, ומאי חולקין — חלקו המגיע
54 קאמר, וכשאינו שוה לו — חוטף חלק חבירו ואוכלו. והא דתנן במסכת סוכה (נ"א): הנכסים חולקין בצפון — חלקו המגיע קאמר, ובעוד שהיתה בו ברכה. מאי קרא — דחמצין לשון
55 חמץ. אשרו חמוץ — החזיקו יד הנגול להצילו מיד ערשקו. ולא אשרו חמוץ לא גרסין הכא, אלא בבבא קמא (מ"ג). גבי מנין שנוקדין לחובע תחלה. משמיה דגמריא — כך נקבעה
56 בגמרא, ושורה בפי בני בית המדרש. דלא כתיב לה' — מלמד שתהא שלו, אבל תרומת ה' שצוה עליה הוא. והרי חלה בו' ותנן המקדש בתרומות — כל תרומות במשמע, וחלה נמי
57 תרומה היא, דכתיב (במדבר טו) "מראשית עריסותיכם תתנו לה' תרומה". ותנן המקדש בפירות שביעית מקודשת — דקתני (קדושין ג"ג). ושל שביעית היתה, ואמרו כהנים אין אחיות
58 מקודשות, הא נבריות — מקודשות. והוא בישראל כתיב — והם קרוים 'קדש לה'".

איהו לא נחא ליה משום אונסא דאורחא — פירש בקונטרס: דעל כרחך אונסא דאורחא עליה דידיה רמיא, שהמעשר אין כאן בו שזה פרוטה, שלא ניתן להוציאו אלא בירושתים, שאפילו ימכרו — דמיו נתפסין בקדושתו. וקידושין צריכין שיהו שזה פרוטה. הילכך, אי הוה ידע מעיקרא דמעשר הוי, כיון דבעי לקבולי עליה אונסא דאורחא — לא הוה מקדש לה ביה, דשכיח לאיתנוסי בני איתתא

טפי מנגר. משמע דתוך פירושו שלא יחולו הקידושין במיד עד שיהו בירושתים. וקשה: דפרין בבכורות (ט.ב.) חרי מעשר שהקפידה תורה בכסף צורה, פירוש כשפודה אותו צריך לדורותו בכסף שיש בו צורה, וקאמר רבי יהודה: במידו קידש ומאי פריך? ותא איהו לא אמר שיגמרו עד שיהיה המעשר בירושתים, ואירושלים לא הקפידה תורה בכסף צורה, דכתיב (דברים יד) "ונתת הכסף בכל אשר תאזן נפשו! אלא שמע מינה מקודשת אפילו בגבולין, אם קבלה את המעשרו לכן נראה לי כפירוש הקונטרס שני, דפירש: אי נמי, אפילו דאין אחריות מטל עליו — לא נחא ליה דתהייה לה תרעומת עליה, לומר לה: קדשתו בדבר שלא הועיל לה. מיהו קשה דמשמע הכא דמתניתין איירי בגבולין, ואפילו הכי קאמר רבי יהודה דבמיד קידש, דמעשר ממון הדיש הוא, וכן משמע לקמן (גד.ב) דקאמה הפרדה מעשר שני שלו מוסף חומש, ומיך לה כרבי יהודה. וההיא על כרחך בגבולין איירי. דאי בירושתים — אין פריך בו מעשר שני. אלמא משמע דמעשר שני ממון הדיש הוא לרבי יהודה, אפילו בגבולין. וקשה מפרק "חלק" (סנהדרין ק"ב.ב.), דמשמע דתם דבגבולין כולי עלמא לא פליגי דממון גבוה. גבי עיטת מעשר שני, רבי מאיר פוטר מן החלה, והכמיס מחיבין, ואמר רב חסדא: מחולקת במעשר שני בירושתים, דרבי מאיר סבר: ממון גבוה הוא. ורבנן סברי: ממון הדיש הוא. אבל בגבולין — דרבי הכל ספורים ויש לומר: דאף על גב דלרבי יהודה ממון הדיש הוא אפילו בגבולין, מכל מקום קאמר רב חסדא דלאו עיסה היא להתחייב בחלה, והואיל ואין ארויה שם לאכול.

אף במכר לא קנה — ולא יצאו מעות לחולין. ואין מעילה לרבי מאיר אלא באוכל הקדש, אבל במוציא הקדש — אין לו מעילה, דכל מקום שהוא — שם הקדש חל עליו, דכל היכא דאיתא — בו גז דרחמנא איתיה, כיון דהא היה ידע אל הוה מפיך. אבל במיד קידש, דרבי מאיר לטעמיה דאמר: הקדש במיד מחולל, ומפיך לה מקרא ("או מעלה מעל"). ואין מעילה אלא בשניו, כלומר במיד. דאם ירצה לגחלו — יקנו מיד, וזה שניה היכא קידש במזיד. והיא "מעלה מעל" הוי במיד — דכתיב (במדבר ה) גבי סוטה גבי "איש כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל" והתם על כרחך במזיד קאמר, ודאי כשמונה מידה היא. וקרא "ונתן הכסף וקם לו" — למצה בעלמא, דבלאי כסף הוא מחולל, אי ירצה לגחלו. ומיהו, במעשר קאמר רבי מאיר דבין בשוגג ובין במזיד לא קידש. דבמעלה דאגלי קרא דבמיד מחולל, אבל מעשר דכל היכא דאיתא — שם מעשר עליו. ורבי יהודה סבר: ממון בעלים הוא. ולכך במזיד קידש — דממונא הוא, אבל בשוגג לא משום שירחא דאורחא.

בכתנות

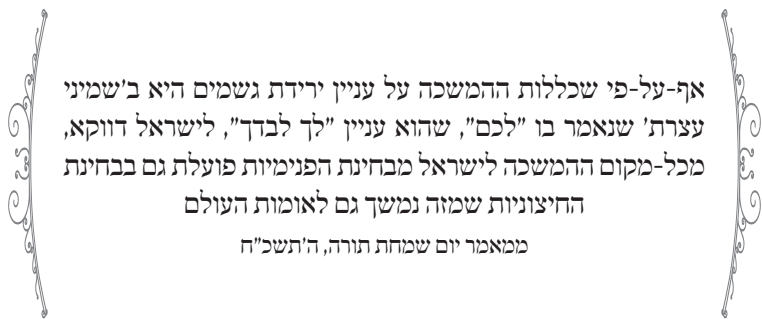
דלאו אדעתא דהכי אפקדינו גביה. דסתם בעל הבית אינו משתמש תמיד במעות, לפיכך אם הוציא — מעל בעל הבית ולא הגובר שהפקדו. חנוני כבעל הבית — שאינו צריך תמיד למעות, שנותנים לו פירות, וכל מקר חנותם באשראי, ודי לו במיעוט מעות שבידו. רבי יהודה אומר: חנוני כשולחני. אבל דבולי עלמא — הוציא מעות הקדש מעל אחד מהם. אלמא במכר לרבי מאיר קנה. דאם לא קנה, היאך יצאו מעות לחולין? לרדי — אם הוציא לא מעל לא זה ולא זה, שאין מעילה במעות אלא באוכלין. לרדי — דיש מעילה במעות. אוי לי מיהא דחנוני כבעל הבית — והוא מעל, ולא גובר, דלאו ברשותיה עבד. ואמר לו רבי יהודה: לא מודינא לך בהא, אלא כשולחני הוא, ומעל גובר. דמידע ידע צריך תמיד למעות לקנות סחורה.

וְלֹא מִמְּוִלָּא שְׁמַעְתָּ מִיָּמֶה? - תְּרַנְּמָה רַבִּין סָבָא קָמֵיהּ דְּרַבִּי: אָמַר קָרָא "הוּא" - בְּהִוְיָתוּ יְהֵא. "וּבְהַקְדָּשׁ, בְּמִזְדִּי - קִדְּשׁ, בְּשׁוּגַג - לֹא קִדְּשׁ, דְּרַבִּי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: בְּשׁוּגַג - קִדְּשׁ, בְּמִזְדִּי - לֹא קִדְּשׁ" אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב: שְׁמַעְתָּ מִיָּמֶה דְּרַבִּי יוֹחָנָן תְּרַתִּי: שִׁנְגַת מַעֲשֵׂר דְּרַבִּי יְהוּדָה, שִׁנְגַת הַקְּדָשׁ דְּרַבִּי מֵאִיר - שְׁנֵיהֶם אֵין אִשָּׁה מִתְּקַדְּשַׁת בְּהֵם, חֲדָא - לְפִי שְׁאֵין אִשָּׁה רוּצָה, וְחֲדָא - לְפִי שְׁאֵין שְׁנֵיהֶם רוּצִים, וְלֹא יִדְעָנָא הֵי מִיָּנִיחוּ. אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: נִיחֵו אֲנִי; מַעֲשֵׂר אִיְהוּ לֹא נִיחָא לָהּ - מְשֻׁם טְרַחָא דְּאֹרְחָא, אִיְהוּ נִיחָא לִיהּ - דְּנִיָּקְנֵי אִיתְתָּא מִמְּוִלָּא. אֲלָא הַקְּדָשׁ - תְּרַוּיְהוּ לֹא נִיחָא לָהּ וְדִנְתַחִיל הַקְּדָשׁ עַל יְדֵיהּ. וְרַבִּי יַעֲקֹב אָמַר: אִיפְכָא מִסְתַּבְּרָא; מִי לֹא אִיפְכָא לְמִימְרֵי: מַעֲשֵׂר, אִיְהוּ לֹא נִיחָא לָהּ - מְשֻׁם מִירְחָא דְּאֹרְחָא, אִיְהוּ לֹא נִיחָא לִיהּ - מְשֻׁם אֹנְסָא דְּאֹרְחָא. אֲלָא הַקְּדָשׁ, בְּשִׁלְמָא אִיְהוּ לֹא נִיחָא לָהּ דִּנְתַחִיל הַקְּדָשׁ עַל יְדֵיהּ, אֲלָא אִיְהוּ מִי לֹא נִיחָא לִיהּ דְּנִיָּקְנֵי אִיתְתָּא מִמְּוִלָּא? בְּעָא מִיָּמֶה רַבָּא מְרַב חֲסָדָא: אִשָּׁה אֵין מִתְּקַדְּשַׁת, מְעוֹת מְהוּ שְׂצֵאוֹ לְחֻלִּין? - אָמַר לִיהּ: אִשָּׁה אֵין מִתְּקַדְּשַׁת, מְעוֹת הֵיאָךְ יִצְאוּ לְחֻלִּין? בְּעָא מִיָּמֶה רַב חֲטִיָּא בְּרַ אֲבִין מְרַב חֲסָדָא: בְּמִכְר מֵאִיר? - אָמַר לִיהּ: אֵף בְּמִכְר לֹא קָנָה. אִיתִיבִיהּ: חֲנוּנִי כְּבַעַל הַבַּיִת, דְּרַבִּי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר חֲנוּנִי כְּשׁוֹלְחָנִי. עַד פָּאן לֹא קָא מִפְּלַגִּי אֲלָא דְּמַר סָבִיר: חֲנוּנִי כְּשׁוֹלְחָנִי, וְמַר סָבִיר חֲנוּנִי כְּבַעַל הַבַּיִת, אֲבָל דְּבוּלֵי עֲלָמָא אִם הוּצִיא - מְעַלִּי - רַבִּי מֵאִיר לְרַבְרֵיו דְּרַבִּי יְהוּדָה קָאָמַר: לְרִידִי, אִם הוּצִיא - נִמְוִי לֹא מְעַל, אֲלָא לְרִידִיךְ, אוּדִי לִי מִיְהָא דְּחֲנוּנִי כְּבַעַל הַבַּיִת! - וְאָמַר לִיהּ: לֹא, כְּשׁוֹלְחָנִי - אָמַר רַבִּי: חוּרְוִי

ולא ממילא שמעת מינה — בתמיה: מדכתיב "קדש ישראל לה" ראשית תבואתו" בתרומה הם לו, ושמע מינה: תרומה נמי הוא קדש לה! אפר קרא — גבי מעשר "לה" הוא" — בחווייתו היא לה. שמעית מינה דרבי יוחנן תרתי — טעמא דמתרתי בבי דמתניתין דקתני בה בשוגג לא קידש — שגגת מעשר לרבי יהודה, הואיל ואית לה מעשר ממון הדיש הוא, אמאי בשוגג לא קידש. ושגגת הקדש לרבי מאיר — כיון דאית ליה במזיד קידש, שוגג מאי שנא. ושניהם אין אשה מתקדשת בהן — כלומר, שמעית מרבי יוחנן טעמא דתרתיי בבי דמתניתין דאיריי בשוגגות, וחגי תנא דידן בתרתייהו "אין אשה מתקדשת בהן". חדא לפי שאין אשה רוצה — בתרא מנייהו פירש לפי שאין אשה רוצה אם היתה יודעת שהוא כן — לא קבלתו לשם קידושין, והווי להו קידושי טעות. וחדא לפי שאין שניהם רוצים — דנפקא מינה דבהתיא דפריש בה רבי יוחנן לפי שאין אשה רוצה, אם בדקעה ואמרה "רוצה אני", ואינה מקפדת — אין אנו צריכין לבדוק אותה, דמסתמא מינה ניחא ליה. ולא ידענא הי מנייהו — באיזה מהן תלה באשה, ואיזו תלה בשניהם. פשום מירחא דאורחא — להצריכה להעלותו לירושלים. ממילא — בחנם, בלא טרחא. דניתיל הקדש על ידיו — שהוא דבר איסור, וקראי הכתוב מועלי מעל. ואם קידושין הן — הוי נתחלל, שזו היא הוצאתו, כשהוציאו מרשות גבוה ונתנו לה. ורבי יעקב — דאמר לא ידענא ודי מנייהו, אמר לה: אטו איפכא נמי מי ליכא לפרושי, למימה: במעשר — לפי שאין שניהן רוצים, ובהקדש — לפי שאין אשה רוצה? משום אונסא דאורחא — דעל כרחך אונסא דאורחא עליה רמיא. שהמעשר אין בו כאן שזה פרוטה, שלא ניתן להוציאו אלא בירושתים, שאפילו תמכרו — דמיו נתפסין בקדושתו. וקידושין צריכין שיהו שזה פרוטה. והואיל אי הוה ידע מעיקרא דמעשר הוא, כיון דבעי לקבולי עליה אונסא דאורחא — לא הוה מקדשה לה ביה, דשכיח לאיתנוסי בני איתתא ליתנוסי טפי בני איתתא מנגר. אי נמי: לא רמי אחריות עליה — לא נחא ליה דליחניס מינה פן תיעבע, ותאמר לה קידשתני בדבר שלא נהניתי בו. בשלמא איהו לא נחא לה דניתיל הקדש על ידה — דמה הנאה יש לה בחילולו? אם לא תקבלנו — יצטרך זה לקדשה בחייה משלו. דניקני איתתא ממילא — ואף על פי שעליו לשלם להקדש, השתא מיהא נחא ליה, שמא אין לו משלו עכשיו כלום. אשה — הא קאמרין דאיהא מקודשת בשגגת הקדש שמו מעות לרבי מאיר. מעות מהו שיצאו לחולין — לנות מהן תעה, וזה יתחייב בהן קרבן מעילה? היאך יצאו לחולין — במה יצאו מרשות הקדש, אחרי שאין דביהם קיימן. כפבר מאי — לקח החפץ במעות הקדש בשוגג, לרבי מאיר קנה או לא קנה? לא קנה — ולא יצאו מעות לחולין, ואין מעילה לרבי מאיר בהקדשות אלא באוכל אוכלי הקדש. אבל המוציא מעות הקדש — אין לו מעילה, בכל מקום שכן שם הקדש עליהם. חנוני כבעל הבית — משנה היא במעילה: גובר המפקיד מעות אצל שולחני, אם צוררין — לא ישתמש בהם, לפיכך אם הוציא — לא מעל הגובר, אלא שולחני. ואם מותרים — ישתמש בהם, לפיכך אם הוציא — מעל הגובר, דברשותיה עבד, דמידע ידע שולחני צריך למעות תדיר. אבל בעל הבית — בין כך וכך לא ישתמש בהן, מעל בעל הבית ולא הגובר שהפקדו. חנוני כבעל הבית — שאינו צריך תמיד למעות, שנותנים לו פירות, וכל מקר חנותם באשראי, ודי לו במיעוט מעות שבידו. רבי יהודה אומר: חנוני כשולחני. אבל דבולי עלמא — הוציא מעות הקדש מעל אחד מהם. אלמא במכר לרבי מאיר קנה. דאם לא קנה, היאך יצאו מעות לחולין? לרדי — אם הוציא לא מעל לא זה ולא זה, שאין מעילה במעות אלא באוכלין. לרדי — דיש מעילה במעות. אוי לי מיהא דחנוני כבעל הבית — והוא מעל, ולא גובר, דלאו ברשותיה עבד. ואמר לו רבי יהודה: לא מודינא לך בהא, אלא כשולחני הוא, ומעל גובר. דמידע ידע צריך תמיד למעות לקנות סחורה.

45 שהאיש אינו רוצה לקדשה בשל הקדש הרי פעמים שרוצה,
 46 משום דניקני איתתא ממילא - בחנם ללא טורח, דהיינו שאולי
 47 עתה אין לו משלך כלום ונהנה במה שמוזמן לקדש בחפץ של
 48 הקדש, ואחר כך ישלם להקדש. דין המעות בשגת הקדש לרבי
 49 מאיר: **בְּצֵאת מִיְהוּדָה רָבָא מֵרַב תְּסָדָא** לדעת רבי מאיר שבשגת
 50 הקדש **אִשָּׁה אֵין מִתְקַדְּשַׁת, מְעוֹת הַקִּדּוּשִׁין מְהוּ שְׂיִצְאוּ לְחוּלִין** על
 51 ידי מעשה זה, האם רשאים ליהנות מהן. **אָמַר לִיהוּדָה רַב חֲסָדָא, אִשָּׁה**
 52 **אֵין מִתְקַדְּשַׁת -** הרי לא חלו הקידושין, **מְעוֹת הַיָּאֵר יִצְאוּ** מרשות
 53 הקדש לְחוּלִין בלא שנעשה בהם שימוש של חולין. שאלה נוספת
 54 בשגת הקדש: **בְּצֵאת מִיְהוּדָה רַב חֲסָדָא מֵרַב תְּסָדָא בְּמִכְרָא מַאי**
 55 **-** הוקנה חפץ במעות הקדש האם לדעת רבי מאיר חל הקנין. **אָמַר**
 56 **לִיהוּדָה רַב חֲסָדָא, אָף בְּמִכְרָא לֹא קָנָה, שְׂמַאחַר שְׁלִדְעוּתוֹ אֵין מְעִילָה**
 57 בשוגג, והמעות בכל מקום שהן שם הקדש עליהם, כיצד יקנה
 58 במעות שאינן שלו. שנינו במעילה (כא): גובר של הקדש שהפקיד
 59 מעות אצל שולחני צרוּרין בקשר רגיל ולא הודיע לו שהם משל
 60 הקדש והשתמש בהן השולחני, מאחר ורשאי להשתמש במבואר
 61 בב"מ (מג). הגובר שהפקיד מעל. ואם הפקידם אצל בעל הבית
 62 שאסור לו להשתמש בהם, ועבר והשתמש בעל הבית מעל.
 63 הפקידם אצל חנוני נחלקו בזה רבי מאיר ורבי יהודה. הגמרא
 64 שלפנינו מביאה את מחלוקתם ומקשה מזה על דברי רב חסדא:
 65 **אִיתִיבֵיהּ -** רב חייא בר אבין על דברי רב חסדא, הרי שנינו גובר
 66 שהפקיד אצל חנוני מעות הקדש, ולא הודיע לו שהם הקדש
 67 והשתמש בהן החנוני, דינו של חנוני **כְּבָעַל הַבֵּית** ואסור לו
 68 להשתמש בהן וכיון שהשתמש הוא מעל ולא הגובר **דְּרַבִּי רַבִּי**
 69 **מַאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, תְּנֻנֵי דִינוּ כְּשׁוֹלְחָנֵי, לפיכך הגובר**
 70 **שֶׁהַפְקִידִם בְּלֹא לְהוֹדִיעַ עַל קְדוּשַׁתָּן מְעַל וְלֹא הַחֲנוּנִי. ומדייקת**
 71 **הַגְּמָרָא, עַד כְּאֵן לֹא מִצְאָנוּ דְקָא מִיִּשְׁלַחֲנֵי רַבִּי מַאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה**
 72 **אָלָא דְמַר -** רבי יהודה סָבַר תְּנֻנֵי כְּשׁוֹלְחָנֵי - ורשאי להשתמש
 73 במעות, וּמַר - רבי מאיר סָבַר תְּנֻנֵי דִינוּ כְּבָעַל הַבֵּית - ואינו רשאי
 74 להשתמש במעות. **אָמַר דְּבּוּלֵי עֵלְמָא -** לדברי שניהם, **אִם הוּצִיא -**
 75 החנוני את המעות לצורכי מסחרו, ודאי אחד מביניהם **מְעַל -**
 76 נתחייב בקרבן מעילה. ואם כן הרי מוכח שאף לדעת רבי מאיר
 77 'במכר קנה', שאם לא חל הקנין איך מעל, וקשה על רב חסדא
 78 שאמר בדעת רבי מאיר אף 'במכר לא קנה'. מתרצת הגמרא: **רַבִּי**
 79 **מַאִיר** שאמר חנוני מעל, **לְדַבְּרֵי דְרַבִּי יְהוּדָה קָאָמַר, וכך אמר לו**
 80 **לְרַבִּי -** לשיטתי אם הוציא - השתמש החנוני במעות **נְפִי לֹא מְעַל**
 81 **אֶחָד מֵהֶם, מאחר שהיו שוגגים ואיך מעילה בשגגה, אָלָא**
 82 **לְרַבִּי -** לשיטתך שיש בשוגג מעילה, **אוּדִי לִי מִיָּהָא -** מכל מקום
 83 **תּוֹדָה לְדַבְּרֵי דְתְּנֻנֵי דִינוּ כְּבָעַל הַבֵּית** לענין שאסור לו להשתמש
 84 במעות הפקדון, ואם נשתמש בהן לא מעל הגובר וכמבואר לעיל.
 85 **וְאָמַר לִיהוּדָה, לֹא -** איני מודה לטענתך, אלא דין החנוני
 86 **כְּשׁוֹלְחָנֵי, וגובר שלא הודיעו שהם משל הקדש מעל. טעם אחר**
 87 **מדוע בשגת הקדש לרבי מאיר אינה מקודשת:**
 88 **אָמַר רַב**

1 דוחה הגמרא תירוץ זה: שאמנם הפסוק מדבר בשבח ישראל, אך
 2 **וְלֹא מִמִּילָא שְׂמַעְתָּ מִיָּהָ -** משבח זה שאף התרומה היא כישראל
 3 וכמותם גם היא קדש לה'. מתרצת הגמרא: **תְּרַמָּה וְפִירְשׁוּ רַבִּין**
 4 **קָבֵא קְמִיה דְרַב טַעַם הַהַבְּל שֶׁבִין תְּרוּמָה לְמַעֲשֵׁר שְׁנֵי, במעשר**
 5 **כתוב (ויקרא כו ל): 'לָהּ הוּא', הוּא' משמע בְּהוֹיָתוֹ -** המעשר
 6 **עצמו 'לָהּ הוּא' -** נהיה ממון גבוה, אבל בתרומה לא כתוב 'הוּא'
 7 **אלא 'קדש לה'. שנינו במשנה: וּבְהַקְדָּשׁ -** ובקדשי בדיק הבית,
 8 **הַמְקֻדָּשׁ בְּהֶם כְּמִזְבֵּי, קִדְשׁ, בְּשׁוּגֵי, לֹא קִדְשׁ, דְּרַבִּי רַבִּי מַאִיר, רַבִּי**
 9 **יְהוּדָה אָמַר הֵיפּוּכּוֹ שֶׁל דָּבָר, בְּשׁוּגֵי קִדְשׁ, בְּמִזְבֵּי לֹא קִדְשׁ. בסוגיא**
 10 **שלפנינו יתבאר לרבי מאיר שבמזיד קידש, מדוע בשוגג לא, מה**
 11 **שונה שוגג ממזיד. וכן ברש"א, במעשר שני לרבי יהודה שהוא**
 12 **ממזנו, מדוע בשוגג לא קידש: אָמַר רַב יַעֲקֹב, שְׂמַעִית מִיְהוּדָה דְרַבִּי**
 13 **יְוָחָן תְּרַתֵּי טַעַמִּים, האחד בדין שְׁנֵי מִשְׁעָר שְׁנֵי לְדַעְתּוֹ דְרַבִּי**
 14 **יְהוּדָה, והאחר בדין שְׁנֵי מִשְׁעָר לְדַעְתּוֹ דְרַבִּי מַאִיר, שְׁנֵי מִשְׁעָר בְּשׁוּגֵי**
 15 **אֵין אִשָּׁה מִתְקַדְּשַׁת בְּהֶם וְנָתַן רַבִּי יְוָחָן טַעַם בְּכָל מִקְרָה בְּמַה שׁוּגָה**
 16 **שוגג ממזיד. על הָרָא ביאר שהסיבה לְפִי שְׂאֵין אִשָּׁה רוּצָה -** אילו
 17 **ידעה קדושת החפץ, מן הסתם לא היתה מסכימה לקידושין והם**
 18 **קידושי טעות. וְהָרָא -** ועל המקרה האחר שגם אותו ביאר משום
 19 **קידושי טעות, תלה טעמו של דבר לְפִי שְׂאֵין שְׁנֵי הֶם וְ** המקדש
 20 **והאשה רוּצִים -** שיעשו הקידושין בחפץ זה. ומסיים רב יעקב:
 21 **וְלֹא יִדְעָנָא הֵי מִיְהוּדָה -** באיזה מהם תלה הטעם שאין האשה
 22 **רוצה, ובאיזה שאין שניהם רוצים. אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָהּ, נִיחֵי אָנִן -**
 23 **הבה נתבונן ונכריע מדעתנו. בשגת מְעָשֵׁר שְׁנֵי, אִתֵּי הָאִשָּׁה וְדָא**
 24 **לֹא נִיחָא לָהּ לְהַתְקַדֵּשׁ בּוּ, מִשּׁוּם מִתְרָא דְאוּרְחָא -** טורח הדרך
 25 **להעלות המעשר ולאוכלו בירושלים (דברים יד כג), ולעומת זאת**
 26 **אִתֵּי הַמְקֻדָּשׁ וְדָא נִיחָא לִיהוּדָה שֶׁתְּתַקַּדֵּשׁ הֶגֶם שֶׁהוּא מַעֲשֵׁר שְׁנֵי,**
 27 **משום דניקני איתתא ממילא -** שנקנית לו האשה בחנם ללא טורח,
 28 **דהיינו שבקידושין חוסך לעצמו את טורח העלאת מעשרו**
 29 **לירושלים. אָלָא בשגת הַקְדָּשׁ תְּרוּוּיָהוּ -** המקדש המתקדשת לא
 30 **ניחא להו דנתחיל -** שיתחיל הַקְדָּשׁ עַל יְוִיָּהוּ וְיִצְא לְחוּלִין וְנִמְצָא
 31 **שעברו איסור ונקראים מְעַלֵי מְעַל, כמו שכתוב (ויקרא ה טו):**
 32 **'נִפְשׁ כִּי תִמְעַל מֵעַל וְהִטָּאָה בְּשִׁגְגָה מִקְדָּשֵׁי ה' וגו'.**
 33 **וְרַבִּי יַעֲקֹב** שלא ידע מה כוונת רבי יוחנן, **אָמַר וְ** השיבן שאין
 34 **הכרח לדברי רבי ירמיהו, וכי אִיבָבָא מִתְקַבְּרָא מִי לֹא אִיבָבָא לְמִימַר**
 35 **-** האם לא מסתבר לבאר בצורה הפוכה. דהיינו שבשגת מְעָשֵׁר
 36 **שניהם אינם רוצים, אִתֵּי -** האשה לא ניחא לָהּ להתקדש בו,
 37 **מִשּׁוּם מִתְרָא דְאוּרְחָא -** שאינה מעונינת בה, וכמבואר לעיל,
 38 **ואילו אִתֵּי -** המקדש לא ניחא לִיהוּדָה שֶׁתְּתַקַּדֵּשׁ בּוּ, מִשּׁוּם אֲוִבָבָא
 39 **דְאוּרְחָא -** מחשש שבדרך לירושלים יארע אונס ויאבדו הפירות
 40 **ושמא תתעצב ותתרעם עליו ותאמר לו קידשתני בדבר שלא**
 41 **נזנתי ממנו. אָלָא בשגת הַקְדָּשׁ, בְּשִׁלְמָא אִתֵּי לֹא נִיחָא לָהּ**
 42 **להתקדש בו, לפי שאינה מעונינת דנתחיל הַקְדָּשׁ עַל יְהוָה, שמה**
 43 **נאנה יש לה בחילול, הרי אם לא יקדשה בשל הקדש, יקדשה**
 44 **משלו בדרך היתר. אָלָא אִתֵּי מִי לֹא נִיחָא לִיהוּדָה -** האם יש ודאות

49 כהונה ליהנות מזה הכהנים בשוגג, לפיכך בטלה בהם מעילה גם
 50 בשאר שגגות, אם כן ואמאי אומר רבי מאיר שמועלים במעות
 51 שיירי הלשכה גם בשוגג, נימא - אף על מעות אלו את הכלל של
 52 הואיל וניתנו ליהנות לפי שלא ניתנה תורה למלאכי השרת, דהא
 53 חומת העיר ירושלים ומגדלותיה, המעות שמוציאים עבור כל אלו
 54 משירי הלשכה אתו - הם באים דתנן בשקלים (פ"ד מ"ב), חומת
 55 העיר ירושלים ומגדלותיה, וכל שאר צרכי העיר הדרושים תיקון,
 56 כולן באין משירי הלשכה, ומכיון שאי אפשר ליזחר מליהנות מצל
 57 החומה, על כרחך ניתנה החומה ליהנות בצילה בשוגג ואם כן
 58 הואיל וביטלו ממעות שיירי לשכה מעילה לענין צל החומה נאמר
 59 שבטלה מעילה לכל הנאות שוגג, אלא ודאי לא סבר רבי מאיר
 60 הואיל והותרה במקום ההכרח הותר השאר, וקשה לרב. מתרצת
 61 הגמרא: שאכן לא תימא - לא תגרסו במשנה 'רבי מאיר' אומר
 62 מועלין אף בעתיקין, ולא תימא - יש לגרס 'רבי יהודה' אומר
 63 רבי ישמעאל בר רבי יצחק, אבני חומת ירושלים ומגדלותיה שנסרו
 64 - יצאו ממקומן ונפלו, מועלים בהם דברי רבי מאיר, וקשה אם
 65 כדברי רב מדוע לא נאמר הואיל וביטלו ממעות שיירי לשכה
 66 מעילה לענין צל החומה בטלה מהם מעילה לכל הנאות שוגג,
 67 ולמה בשוגג מועלים בהם לרבי מאיר. ואף על קושיא זו מתרצת
 68 הגמרא: לא תימא בברייתא 'דברי רבי מאיר, אלא תימא 'דברי
 69 רבי יהודה'. דוחה הגמרא תירוץ זה: אי - אם כדברך שגורסים
 70 דברי רבי יהודה קשה, ירושלים מי מפרשם - האם לדעתו יש
 71 באבניה קדושה, והתנן (נדרים י), האומר הרי כבר זה אסורה
 72 הנאתו עלי פאימא - כשה של קרבן התמיד. או שנדר שיהא
 73 הכבר אסור עליו פריים - כדיר של בהמות שהקדשו לקרבנות,
 74 או כדיר של עצי הקדש. או שיהא אסור עליו פעינים של המערכה
 75 שעל גבי המזבח, או שיהא עליו פאישים - להבות האש שעל גבי
 76 המזבח, או פהיכל של בית המקדש, או פמונת, או בירושלים -
 77 כאבני ירושלים, בכל אלו אף שלא הזכיר ממש קרבן, מכל מקום
 78 הרי זה כאילו התפיס נדרו בקרבן, ונאסר הכבר. רבי יהודה אומר,
 79 כל האומר - המתפיס נדרו באבני ירושלים לא אומר כלום - ונשאר
 80 הכבר בהתירו. וסבורה הגמרא שטעמו משום שסובר שאין
 81 קדושה באבניה והתפיס נדרו בדבר המותר, ואם כן איך תירצה
 82 הגמרא לעיל שגורסים בברייתא של מועלים באבני ירושלים דברי
 83 רבי יהודה, הרי לדעתו אין בהם קדושה.
 84 הגמרא מחזקת את הקושיא ומבארת: ובי תימא - ואם תרצה
 85 לבאר בדת רבי יהודה שאכן גם לדעתו יש קדושה באבני
 86 ירושלים, וטעמו שאין הנדר חל משום דלא אומר בירושלים' -
 87 בכף הדמיון, אלא סתם 'הרי זה עלי ירושלים', ואין זה לשון
 88 התפסה המועילה. אי אפשר לפרש כן: והתנא בברייתא המבארת
 89 את דין המשנה זו, רבי יהודה אומר, כל האומר בירושלים לא אומר
 90 כלום עד שיידור ויתפיסו בקרבן - בקרבן הקרב בירושלים. והרי
 91 שלדעת רבי יהודה גם ב'כירושלים' בכף הדמיון לא אמר כלום,
 92 ובהכרח שלדעתו אין קדושה באבני ירושלים והבריות של
 93 מועלין אף בעתיקים, ושל אבני ירושלים שנסרו מועלים בהם
 94 אינם מדבריו, ולא כתירוץ הגמרא לעיל בדת רב.

1 הוננו על כל צדדים של רבי מאיר - חפשנו בכל מקום ששנה רבי
 2 מאיר הלכות ההקדש, ולא מציינו מקום שנראה ממנו שרבי מאיר
 3 מחלק וסובר שהמוציא מעות הקדש פשוט אין מתחיל ההקדש
 4 ויוצא לחולין, ופשוט מתחיל בין בדאי מתחיל בין במזיד בין
 5 בשוגג. ומשנתנו - ששנינו בה שאינה מקודשת לרבי מאיר בשגגת
 6 הקדש, מדובר בה שקידשה פתנות של בגדי פהונה שלא בלו -
 7 טרם שבלו מרוב שימוש, וראויות הן לעבודת הכהנים, שבאלו אין
 8 איסור מעילה בשוגג הואיל וניתנו ליהנות בהן - מתחילה בשעה
 9 שהוקדשו היה זה על דעת שאם יהנו מהם הכהנים בשוגג לא
 10 יעברו על איסור מעילה לפי שלא ניתנה תורה למלאכי השרת -
 11 לא ניתנה לאנשים הרוצים כמלאכים, שאין סתם בני אדם יכולים
 12 מיד בגמר עבודתן כהרף עין להזדרז ולפשוט מעליהם את בגדי
 13 הכהונה כדי שלא יהנו מהם, וכיון שכך התנו בשעת הקדשתם
 14 שאין בהם מעילה בשוגג, והואיל והותרה שגגתן לעבודת הכהנים
 15 הותרה לשגגות אחרות, ולכן גם אם שגג וקידש בהן לא יצאו בכך
 16 מרשות הקדש ונמצא שקדשה בדבר שאינו שלו.
 17 הגמרא מקשה על דברי רב מברייתא: תא שמע פתנות של בגדי
 18 פהונה שפלו ואינן ראויות לעבודה, מועלין בהם - חייבים עליהן
 19 קרבן מעילה, אלו דברי רבי מאיר. ומקשה הגמרא, מאי לאו אפילו
 20 גם לא בלו מועלין בהן, ולא אמר רבי מאיר 'בלו' אלא להשמיע
 21 שגם שאינם ראויים לעבודה לא פקעה מהם הקדושה ומועלין.
 22 וקשה על רב שביאר בדת רבי מאיר שבכתונות שלא בלו אין
 23 מעילה בשוגג. דוחה הגמרא: לא - אין זו כונת רבי מאיר, אלא
 24 בבלו הוקא אמר שמועלין, שמאחר שאינן ראויות לעבודה, שוב
 25 לא שייך התנאי של 'הואיל וניתנו ליהנות בהן' האמור לעיל,
 26 ונעשו כשאר חפצי הקדש שמועלים בהם בשוגג. קושיא נוספת
 27 על דברי רב: במסכת שקלים (פ"א מ"א) שנינו באחד באדר
 28 שמיעינן ומכריזינן על השקלים, לפי שבאחד בניסן צריך להביא
 29 את קרבנות הציבור מתרומה חדשה, כבר מא' אדר הקדימו
 30 והכריזו שיתחילו להביא שקליהם. והיתה בבית המקדש קופה
 31 שכתוב עליה תקלין תתין ושקלים חדשים) וכל השקלים
 32 החדשים שנתרמו מא' באדר ואילך היו שמים בקופה זו. עוד קופה
 33 אחרת היתה שם ועליה כתוב תקלין עתיקים) ושקלים ישנים, ובה
 34 היו נותנים שקלי התרומה ממגבית של שנה שעברה שהתעכבו
 35 המאחרים בהבאתם. ומברייתא העוסקת בדיני השקלים מקשה
 36 הגמרא על דברי רב:
 37 תא שמע ששנינו בברייתא המבארת דין מעילה בשקלים, מועלים
 38 בהתתין - במעות התרומה החדשה, שניתנו לצורך הקרבן
 39 קרבנות ציבור שמחודש מניסן ואילך, שמאחר ומעות אלו
 40 מיועדים לקרבנות שייכת בהם מעילה. ואין מועלים בעתיקים -
 41 במעות ישנות, שניתנו על ידי המאחרים שהביאו עכשיו חובתן
 42 עבור שנה שעברה, שהישנות אינן מיועדות לצורך קרבנות, והם
 43 כמעות שיירי הלשכה, המיועדים לבניית חומת ירושלים
 44 ומגדלותיה ולתיקון שאר צרכי העיר. (דברי רבי יהודה). רבי מאיר
 45 אומר, מועלין אף בעתיקים, וזה לשיטתו שהיה רבי מאיר אומר,
 46 מועלין - שייכת מעילה בפני הלשכה הגם שאין מעות אלו
 47 מיועדות עבור הקרבנות. ומקשה הגמרא: לדברי רב בדת רבי
 48 מאיר שלפי שלא ניתנה תורה למלאכי השרת וניתנו כתנות

טבע האדם הוא . . כאשר מדובר אודות חינוך בניו, הרי הוא מתייגע ומשתדל ביותר להעניק להם את החינוך הטוב ביותר, בתכלית

השלימות

משיחת יום שמחת תורה תשמ"ב

קידושין, פרק שני - האישה מקדש - דף נד עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ)

תוספות

בבבנות כהונה — פירש הקונטרס: משנתנו דקתני לא קידש, אלמא לא מתחלה לא קידש — בכתנות כהונה שלא בלו, וראויין לעבודה. וכל זמן שראויין לעבודה — אין מעילה בשגגתן, שלכך הוקדשו בתחילה, ליתנות בשגגתן בכל עת שלא יתכוון לחללם, שלא ניתנה תורה למלאכי השרת, שיהו הכהנים זריזים במלאכי השרת להפשטין בגמור העבודה, ולא ישהו עליהם אחר

הורנו על כל צדדין של רבי מאיר בו' — כלומר, אף על פי ששנינו: הרבי מאיר בשוגג לא קידש — לא משום דסבירא ליה הקדש בשוגג אין מתחלה, שחורנו בכל מקום ששנה רבי מאיר בהלכות הקדש, ולא מצינו מקום שאמר בו הוקדש מתחלה במיוד ואין מתחלה בשוגג. אלא, בין בשוגג בין במיוד מתחלה. וליתנהו להני טעמא דרבי יוחנן, דלרבי מאיר יש מעילה במשנתנו הקדש, וכיון דמעיל — נפק

הורנו על כל צדדים של רבי מאיר ולא מצינו הקדש בשוגג אין מתחלה, במיוד מתחלה, ומשנתנו בכתנות כהונה שלא בלו, הואיל וניתנו ליתנות בהן, לפי שלא ניתנה תורה למלאכי השרת. תא שמע: כתנות כהונה שבלו — מועלין בהם, דברי רבי מאיר. מאי לאו — אפילו לא בלו? — לא, בלו דוקא. — תא שמע: מועלים בפתתין ואין מועלין בעתיקים, דברי רבי יהודה, רבי מאיר אומר: מועלין אף בעתיקים. שהיה רבי מאיר אומר: מועלין בשירי הלשפה. ואמאי? נימא הואיל וניתנו ליתנות, לפי שלא ניתנה תורה למלאכי השרת, דהא חומת העיר ומגדלותיה משירי הלשפה אתו. דתנן: חומת העיר ומגדלותיה, וכל צרכי העיר באין משירי הלשפה? — לא תימא רבי מאיר, אלא אימא: רבי יהודה. תא שמע: דתניא, אמר רבי ישמעאל בר רבי יצחק: אבני ירושלים שגששו — מועלים בהם, דברי רבי מאיר. — לא תימא רבי מאיר, אלא אימא רבי יהודה. — אי רבי יהודה — ירושלים מי מיקדשה? והתנן: פאימרא, בדירים, פעצים, פאישים, כהיכל, כמזבח, כירושלים. רבי יהודה אומר: כל האומר "ירושלים" — לא אמר "ירושלים" שגששו. רבי יהודה אומר: כל האומר "כירושלים" — לא אמר כלום, וכי תימא: משום דלא אמר "כירושלים" — לא אמר כלום, עד שידור בדבר הקרב כירושלים!

חורנו על כל צדדין של רבי מאיר בו' — כלומר, אף על פי ששנינו: הרבי מאיר בשוגג לא קידש — לא משום דסבירא ליה הקדש בשוגג אין מתחלה, שחורנו בכל מקום ששנה רבי מאיר בהלכות הקדש, ולא מצינו מקום שאמר בו הוקדש מתחלה במיוד ואין מתחלה בשוגג. אלא, בין בשוגג בין במיוד מתחלה. וליתנהו להני טעמא דרבי יוחנן, דלרבי מאיר יש מעילה במשנתנו הקדש, וכיון דמעיל — נפק לחולין. ופתיניתן — דקתני: בשוגג לא קידש, אלמא לא נתחלה. בכתנות כהונה שלא בלו — וראויין לעבודה, וכל זמן שראויין לעבודה — אין מעילה בשגגתן, שלכך הוקדשו מתחלה. ליתנות בהן שוגגין, רק שלא יתכוון לחללם. שקלים, באחד כתוב עליו "תקלין חרתין", ומי שלא שקל שקלו באדר, שמביאו בתוך שנתו — נתנו לתוכה, והגוברין נותנים אותו כלשכה כשמועיל אחד מפרקי התרומה. שבשלשה פרקים תורמין אותה. ובשני כתוב "תקלין חרתין", ומי שלא שקל אשתקד — מביאו לשנה הבאה ותורמין לתוך שופר זה, והגוברים מפנין אותו מעות לשירי לשכה משנה שעברה. מועלין בתקלין חרתין — שהרי לקרבנות צבור הן עומדין. ואין מועלין בתקלין חרתין — שרתות שירי לשכה עליהם, וניתנים לחומת העיר ומגדלותיה, וכל צרכי תקון העיר, כדלקמן. וקסבר רבי יהודה: אין מעילה בשירי לשכה, שנשאר עודף על הקופות לאחר שלש תרומות. הכי גרסינן: שהיה רבי מאיר אומר מועלין בשירי לשכה. והא חומת העיר ומגדלותיה בו' — ואמאי מועלין בהן? נימא לא נתנו שגגות אותן מעות למעילה, מאחר שעומדין לחומת העיר, שלא ניתנה תורה למלאכי השרת שיהיו זריזים

חורנו על כל צדדין של רבי מאיר בו' — כלומר, אף על פי ששנינו: הרבי מאיר בשוגג לא קידש — לא משום דסבירא ליה הקדש בשוגג אין מתחלה, שחורנו בכל מקום ששנה רבי מאיר בהלכות הקדש, ולא מצינו מקום שאמר בו הוקדש מתחלה במיוד ואין מתחלה בשוגג. אלא, בין בשוגג בין במיוד מתחלה. וליתנהו להני טעמא דרבי יוחנן, דלרבי מאיר יש מעילה במשנתנו הקדש, וכיון דמעיל — נפק לחולין. ופתיניתן — דקתני: בשוגג לא קידש, אלמא לא נתחלה. בכתנות כהונה שלא בלו — וראויין לעבודה, וכל זמן שראויין לעבודה — אין מעילה בשגגתן, שלכך הוקדשו מתחלה. ליתנות בהן שוגגין, רק שלא יתכוון לחללם. שקלים, באחד כתוב עליו "תקלין חרתין", ומי שלא שקל שקלו באדר, שמביאו בתוך שנתו — נתנו לתוכה, והגוברין נותנים אותו כלשכה כשמועיל אחד מפרקי התרומה. שבשלשה פרקים תורמין אותה. ובשני כתוב "תקלין חרתין", ומי שלא שקל אשתקד — מביאו לשנה הבאה ותורמין לתוך שופר זה, והגוברים מפנין אותו מעות לשירי לשכה משנה שעברה. מועלין בתקלין חרתין — שהרי לקרבנות צבור הן עומדין. ואין מועלין בתקלין חרתין — שרתות שירי לשכה עליהם, וניתנים לחומת העיר ומגדלותיה, וכל צרכי תקון העיר, כדלקמן. וקסבר רבי יהודה: אין מעילה בשירי לשכה, שנשאר עודף על הקופות לאחר שלש תרומות. הכי גרסינן: שהיה רבי מאיר אומר מועלין בשירי לשכה. והא חומת העיר ומגדלותיה בו' — ואמאי מועלין בהן? נימא לא נתנו שגגות אותן מעות למעילה, מאחר שעומדין לחומת העיר, שלא ניתנה תורה למלאכי השרת שיהיו זריזים

מלידות מן החומה לישוב בצילה ועליה. אלא על כרחך, אף על פי שהותרה הנאת החומה לענין שאר הנאות — מיהא בקדושתיהו קיימי. אימא רבי יהודה אומר מועלין בעתיקים — כדאמרי במתניתין נמי בשוגג קידש. דקסבר: אף על פי שניתנו כתנות כהונה ליתנות לכהנים אחר עבודה, לענין שאר הנאות — בקדושתיהו קיימי, ומעיל זה בקדושתן, ויצאו לחולין. אבל מייד שאין בו מעילה — לא נתחלה ולא קידש. כאימרא — הרי עלי כהן וכו' כהן כאימרא = כשה התמיד. כדירי — דיר בהמות הקדש, חדי העצים. ובי תימא — הא דאמר רבי יהודה לא אמר כלום, משום דלא אמר "כירושלים" אלא "הרי זה עלי ירושלים".

חורנו על כל צדדין של רבי מאיר בו' — כלומר, אף על פי ששנינו: הרבי מאיר בשוגג לא קידש — לא משום דסבירא ליה הקדש בשוגג אין מתחלה, שחורנו בכל מקום ששנה רבי מאיר בהלכות הקדש, ולא מצינו מקום שאמר בו הוקדש מתחלה במיוד ואין מתחלה בשוגג. אלא, בין בשוגג בין במיוד מתחלה. וליתנהו להני טעמא דרבי יוחנן, דלרבי מאיר יש מעילה במשנתנו הקדש, וכיון דמעיל — נפק לחולין. ופתיניתן — דקתני: בשוגג לא קידש, אלמא לא נתחלה. בכתנות כהונה שלא בלו — וראויין לעבודה, וכל זמן שראויין לעבודה — אין מעילה בשגגתן, שלכך הוקדשו מתחלה. ליתנות בהן שוגגין, רק שלא יתכוון לחללם. שקלים, באחד כתוב עליו "תקלין חרתין", ומי שלא שקל שקלו באדר, שמביאו בתוך שנתו — נתנו לתוכה, והגוברין נותנים אותו כלשכה כשמועיל אחד מפרקי התרומה. שבשלשה פרקים תורמין אותה. ובשני כתוב "תקלין חרתין", ומי שלא שקל אשתקד — מביאו לשנה הבאה ותורמין לתוך שופר זה, והגוברים מפנין אותו מעות לשירי לשכה משנה שעברה. מועלין בתקלין חרתין — שהרי לקרבנות צבור הן עומדין. ואין מועלין בתקלין חרתין — שרתות שירי לשכה עליהם, וניתנים לחומת העיר ומגדלותיה, וכל צרכי תקון העיר, כדלקמן. וקסבר רבי יהודה: אין מעילה בשירי לשכה, שנשאר עודף על הקופות לאחר שלש תרומות. הכי גרסינן: שהיה רבי מאיר אומר מועלין בשירי לשכה. והא חומת העיר ומגדלותיה בו' — ואמאי מועלין בהן? נימא לא נתנו שגגות אותן מעות למעילה, מאחר שעומדין לחומת העיר, שלא ניתנה תורה למלאכי השרת שיהיו זריזים

מלידות מן החומה לישוב בצילה ועליה. אלא על כרחך, אף על פי שהותרה הנאת החומה לענין שאר הנאות — מיהא בקדושתיהו קיימי. אימא רבי יהודה אומר מועלין בעתיקים — כדאמרי במתניתין נמי בשוגג קידש. דקסבר: אף על פי שניתנו כתנות כהונה ליתנות לכהנים אחר עבודה, לענין שאר הנאות — בקדושתיהו קיימי, ומעיל זה בקדושתן, ויצאו לחולין. אבל מייד שאין בו מעילה — לא נתחלה ולא קידש. כאימרא — הרי עלי כהן וכו' כהן כאימרא = כשה התמיד. כדירי — דיר בהמות הקדש, חדי העצים. ובי תימא — הא דאמר רבי יהודה לא אמר כלום, משום דלא אמר "כירושלים" אלא "הרי זה עלי ירושלים".

חורנו על כל צדדין של רבי מאיר בו' — כלומר, אף על פי ששנינו: הרבי מאיר בשוגג לא קידש — לא משום דסבירא ליה הקדש בשוגג אין מתחלה, שחורנו בכל מקום ששנה רבי מאיר בהלכות הקדש, ולא מצינו מקום שאמר בו הוקדש מתחלה במיוד ואין מתחלה בשוגג. אלא, בין בשוגג בין במיוד מתחלה. וליתנהו להני טעמא דרבי יוחנן, דלרבי מאיר יש מעילה במשנתנו הקדש, וכיון דמעיל — נפק לחולין. ופתיניתן — דקתני: בשוגג לא קידש, אלמא לא נתחלה. בכתנות כהונה שלא בלו — וראויין לעבודה, וכל זמן שראויין לעבודה — אין מעילה בשגגתן, שלכך הוקדשו מתחלה. ליתנות בהן שוגגין, רק שלא יתכוון לחללם. שקלים, באחד כתוב עליו "תקלין חרתין", ומי שלא שקל שקלו באדר, שמביאו בתוך שנתו — נתנו לתוכה, והגוברין נותנים אותו כלשכה כשמועיל אחד מפרקי התרומה. שבשלשה פרקים תורמין אותה. ובשני כתוב "תקלין חרתין", ומי שלא שקל אשתקד — מביאו לשנה הבאה ותורמין לתוך שופר זה, והגוברים מפנין אותו מעות לשירי לשכה משנה שעברה. מועלין בתקלין חרתין — שהרי לקרבנות צבור הן עומדין. ואין מועלין בתקלין חרתין — שרתות שירי לשכה עליהם, וניתנים לחומת העיר ומגדלותיה, וכל צרכי תקון העיר, כדלקמן. וקסבר רבי יהודה: אין מעילה בשירי לשכה, שנשאר עודף על הקופות לאחר שלש תרומות. הכי גרסינן: שהיה רבי מאיר אומר מועלין בשירי לשכה. והא חומת העיר ומגדלותיה בו' — ואמאי מועלין בהן? נימא לא נתנו שגגות אותן מעות למעילה, מאחר שעומדין לחומת העיר, שלא ניתנה תורה למלאכי השרת שיהיו זריזים

מלידות מן החומה לישוב בצילה ועליה. אלא על כרחך, אף על פי שהותרה הנאת החומה לענין שאר הנאות — מיהא בקדושתיהו קיימי. אימא רבי יהודה אומר מועלין בעתיקים — כדאמרי במתניתין נמי בשוגג קידש. דקסבר: אף על פי שניתנו כתנות כהונה ליתנות לכהנים אחר עבודה, לענין שאר הנאות — בקדושתיהו קיימי, ומעיל זה בקדושתן, ויצאו לחולין. אבל מייד שאין בו מעילה — לא נתחלה ולא קידש. כאימרא — הרי עלי כהן וכו' כהן כאימרא = כשה התמיד. כדירי — דיר בהמות הקדש, חדי העצים. ובי תימא — הא דאמר רבי יהודה לא אמר כלום, משום דלא אמר "כירושלים" אלא "הרי זה עלי ירושלים".

שורש הנשמות הוא למעלה גם משורש התורה
מאמר יום שמחת תורה, ה'תשכ"ח

1 תרי תנאי ואליבא דרבי יהודה — פירש הקונטרס: איכא למאן דאמר ירושלים מקדשא. שאם טיול מאבני החומה לבנות בביתו — מעל, ואיכא למאן דאמר לא מקדשא. מיהו קשה: בדפרק "שני דיני גירות" (כתובות ק"ב): תני: אבני מזבח וההיכל העזרה באין במדק הבית. חוץ לחומת העזרה, כגון חומת העיר — באין משירי לשכה. ובמסכת שקלים (א.ו.) תנאי: אבני מזבח, וההיכל, והעזרות — משירי הלשכה, חוץ לחומת העזרה, כגון חומת העיר — באים מלשכת בדק הבית: ויש לומר, דבאה פליגי: וההיא ד"שני דיני גירות" סבירא ליה אין מועלין בשירים, וכמאן דאמר ירושלים אינה קודשה. הכי קאמר דאבני מזבח ההיכל והעזרות דקדושים — באין במדק הבית, דקדוש כמו כן. וחומת העיר דאינו קדוש — בא משירי הלשכה. וההיא דמסכת שקלים, דקאמר: אבני מזבח וההיכל העזרה באין משירי לשכה — סבר דדמועלין בשירי הלשכה, ולכך עושין מהן דבר קדושה, וכל שכן במדק הבית דקדוש טפי. חוץ לחומת העזרה, כגון חומת העיר ומגדלותיה — באין במדק הבית. כלומר, אף במדק הבית דקדוש קדושה גדולה. דקסבר: ירושלים קדושה.

20 קרבן מי מחייב — דלא היה חייב בהוצאה, אלא באכילה או בהנאת הגוף. לא אמרו אלא לענין אכילה — הא דבטק אכילה — לאו דוקא, והוא הדין אם היה שמן הדקדק והדליק בו הגר — דמעל, שהרי כילה אותם מן העולם. ואם תאמר: אם כן אמאי מועלין בחדתיק? יש לומר: דהתם נמי איירי ששקל כנגדן משקלות, שנתנה מגוף השקלים, והוי כמו אכילה, שאתה אלא למעוטי הוצאת גומר קדש קדש ממעשר — ואם תאמר: אם כן למא לי הוללים דרדשי מיניה בפרק "כיצד מברכין" (ברכות לה.א): אחילה והדר אכיליה?

32 תיפוק ליה מהן גזירה שוה? יש לומר: דאי מגזירה שוה לא היה ידעין דפריון רבעי נהוג אלא בזמן שמעשר שני נהוג, ולא בשנה שלישית. אי נמי, הוה אמנא: מאי חזית דגמר ממעשר, נילף משביעית שתופס דמיו ואינו יוצא לחולין? (אבל מאחר דגמרי מ"הדולמים" שאינו תופס דמיו — גמר ממעשר.)

39 שילח ביד פיקח ונזכר בו — ואם תאמר: אמאי לא מייתי מרישא, דקאמר: שילח ביד חרש שוטה וקטן, עשו שליחותו — גזבר מעל, לא עשו שליחותו — חנוני מעל, אלמא היכא דהוי שוגג חייב קרבן מעלתו? יש לומר: דבמהדיא לא מוכח אלא דבשוגג מתחלל, אבל בדמדיא לא מתחלל — לא שמענין. ומתוך דהכא שמענין תרי: מדקאמר: נזכר עד שלא הגיע אצל חנוני, חנוני מעל ולא בעל הבית — אלמא משמע דבדמדיא אינו מתחלל, ומדקאמר: חנוני מעל לכשיצויא — מכלל דבשוגג מתחלל.

37 דאמר: סמדר אסור מפני שהוא פרי. הא שמעו: משך הימנו מעשר בסלע, ולא הספיק לפדותו עד שעמד בשתים — גותן סלע, ומשפתר בסלע, ומעשר שני שלו. מני? אילימא רבי מאיר — אמאי משפתר בסלע? "וגתן את הכסף וקם לו" אמר רבנא? אלא לאו — רבי יהודה. — לעולם רבי יהודה, והכא חד סתמא, והכא תרי סתמי. — ואי סתמא דוקא — מה לי חד סתמא מה לי תרי סתמי? — אמר רב נחמן בר יצחק: הלכה פרבי מאיר הואיל ונתן בכחירתא פנותיה.

38 ונתן הכסף — ונקח את המעשר, שמשמע שמשכו קנאו. ולא אמרינן ברשות בעליו מעשר אייקר, וצריך לחללו בשנים. מפני שמעשר שני שלו — שהמעשר ממון הדיט, ונקח במשיכה. ונתן הכסף וקם לו — אין הקדש נקנה במשיכה, כדכתיב ביה "ויסוף חמישית כסף ערכך עליו וקם לו", ואין שטר וזוקה קונין קרקעותיו, ולא משיכה את מטלטלין. הכי גרסינן: לעולם רבי יהודה והכא חד סתמא והתם תרי סתמי — כרבי מאיר סתם לו תרי זמני. בשתי מקומות תנא רבי משנה זו דכרם רבעי, והיא בסדר ורעום (גמרא ש פרק ה' ודא בעריית (פרק ד משנה ה). הכי גרסינן: ואי סתמא דוקא מה לי חד סתמא בוי. הואיל ונתן בכחירתא פנותיה, שכל דבריהם העידו מפני הגדולים, והלכה כמותן.)

ממעשר שני, פטור מפרט ועוללות, משום שאינו בכלל ב'רמק'.
 וכיון שביטת הלל - שהלכה כמותן, סוברים שמעשר שני ממון
 גבוה, זה נחשב כסתם משנה בשיטת רבי מאיר.
 מבררת הגמרא, ברבי יהודה בקדש מאי היא - איזו משנה סתם
 רבי כרבי יהודה במעילה בהקדש. משיבה הגמרא, דתנן, שילוח
 גובר ההקדש פרוטה של הקדש בשוגג כפי פסקה - שאינו חרש או
 שוטה או קטן, ונזכר עד שלא יניע השליח אצל חנווני ששל הקדש
 היא, וכשהגיע לחנווני היה הגובר מזיד, החנווני מעל לבשיצאי
 אותה לצרכיו, משום שבפרשת מעילה נאמר 'נפש כי תמעל מעל
 והקטא' בשגגה מקדשי ה', שדוקא בשוגג מועלים ולא במזיד.
 מבואר סתם משנה כרבי יהודה שמעילה בהקדש היא רק
 בשוגג. הגמרא מקשה מכמה משניות שסתם בהם התנא כרבי
 יהודה שמעשר שני ממון הדיוט:
 מקשה הגמרא, וברבי יהודה במעשר שממון הדיוט הוא, מי לא תנן
 סתם משנה, והתנן, הפודה מעשר שני שלו, מוסף עליו חמישית -
 חמישית שוויו, בין אם הופרש משלו - מפירות שגדלו בשדהו, בין
 כשניתן לו המעשר שני במתנה, ובפשוט היינו שאחר שהפריש
 חבירו מעשר שני מפירותיו נתנו לו. ואף שרק כשמחלל מעשר
 שלו מוסף חומש, כיון שניתן לו במתנה שלו הוא, ועליו להוסיף
 חומש.
 מבררת הגמרא, מני - כמי נשנתה משנה זו, אילימא - אם נאמר
 שכרבי מאיר היא, שמעשר שני ממון גבוה, קשה, מי מצוי יהיה ליה
 - וכי יכול לתיתו במתנה, והאמר - רבי מאיר שמעשר שני ממון
 גבוה הוא, ואינו יכול לתיתו במתנה. אלא לאו משנה זו כרבי יהודה
 שמעשר שני ממון הדיוט, ואפשר לתיתו במתנה. ומדוע אמר רב
 אדא בר אבהו שהלכה כרבי מאיר במעשר שני משום שסתם
 התנא כמותו. מתרצת הגמרא, לא, משנה אינה כשיטת רבי
 יהודה, אלא לעולם כשיטת רבי מאיר היא, והיא כמאי עסקינן -
 ובמה מדובר כאן, בגון דהייב נהליה במתנה - שנתן לו את חלק
 המעשר שני שבפירות כשהיה עדיין טבל, וקפבר התנא, שמתנות
 - תרומות ומעשרות שלא הורמו ו' הופרשו, כמי שלא הורמו עסקינן
 - אינם נחשבים כהופרשו, ואין עליהם שם מעשר שני, ואפשר
 לתיתו במתנה. ומקשה הגמרא ממשנה אחרת: תא שמע, הפודה
 נפש רבעי שלו, מוסף עליו חמישית - חמישית שוויו, בין אם הנטע
 רבעי משלו - שגדל בכרם שלו, ובין שניתן לו במתנה מאחר.
 מבררת הגמרא, מני - כמי נשנית משנה זו, אילימא - אם נאמר
 שכרבי מאיר הסובר שמעשר שני ממון גבוה, מי מצוי יהיה ליה -
 וכי יכול לתיתו במתנה, והא - והרי סובר שנקרי - לומדים נטע
 רבעי בגזירה שוה 'קודש' 'קודש' שמעשר שני, ולכן מחייבו להוסיף
 חומש, ולכן גם אי אפשר לתיתו במתנה. אלא לאו משנה זו כרבי
 יהודה שמעשר שני ממון הדיוט הוא ואפשר לתיתו במתנה, ואף
 נטע רבעי אפשר לתת. ומדוע אמר רב אדא בר אבהו שהלכה
 כרבי מאיר במעשר שני משום שסתם התנא כמותו. מתרצת
 הגמרא, לעולם כשיטת רבי מאיר היא, והיא כמאי עסקינן - וכאן
 במה מדובר, בגון דהייב - שנתן לו את הנטע רבעי כשהוא סמך,
 מידי כשהפרי ניכר בענף לאחר שנפל הפרח, ומשמיענו התנא
 שאינו פרי, ואין עליו דיני ערלה ורבעי, ולכן אפשר לתיתו במתנה,
 ודלא כרבי יוסי, דאמר שסמך של ערלה אסור בהנאה, מפני
 שהוא פרי, ואף עליו נאמר 'וערלתם ערלתו את פרו'.
 ומקשה הגמרא ממשנה אחרת: תא שמע, משך הימני הלוקח
 מהמוכר מעשר שני כפלע, שכך היה שויו, ולא הספיק לפדותו -
 לשלם דמיו, עד שעלה ערכו ועמד בשתיים - בשני סלעים, נתן רק
 פלע, כערכו בשעת המשיכה, ומשתכר כפלע - ומרויח שאינו
 צריך לשלם סלע נוסף, והסיבה היא, מפני שהמעשר שני הוא שלו
 - של הלוקח, שקנהו במשיכה כשאר ממון הדיוט. מבררת

מתרצת הגמרא, תרי תנאי ניהו ואליקא דרבי יהודה - שני תנאים
 נחלקו בשיטת רבי יהודה, אם מועלים באבני ירושלים או
 לא. הגמרא מביאה אמורא נוסף המפרש את רבי מאיר שהמקדש
 בהקדש בשוגג אינה מקודשת כרבי יוחנן: אמר עולא משמיה דרב
 פרא, אומר הית רבי מאיר, הקדש שהוציאו כמזיד מתחלל, ואם
 בשוגג אין מתחלל, כיון שאינו רוצה שיתחלל ההקדש על ידו,
 ונחשב מקח טעות. ולא אמרו - לא כתבה התורה 'נפש כי תמעל
 מעל וקטא' בשגגה מקדשי ה', הרי שבשוגג מתחלל, אלא לענין
 שצריך להביא קרבן מעילה בלבד, אך המעות נשארים ברשות
 הקדש. וגם אם קידש אשה בהקדש בשוגג אינה מקודשת. מקשה
 הגמרא, וכי מאחר דאין ההקדש מתחלל בשוגג, קרבן כמאי מחייב
 - מדוע מתחייב קרבן. ולכן מביאה הגמרא את דברי בר פדא
 באופן אחר: אלא, כי תאמר 'כשהגיעו קרבן פריש - פירש זאת
 משמיה דרב פרא, אומר הית רבי מאיר, הקדש כמזיד מתחלל בשוגג
 אין מתחלל, ולא אמרו - לא כתבה התורה שבשוגג מתחלל וחייב
 קרבן מעילה, אלא לענין אביה בלבד, שמכלה את ממון ההקדש,
 אבל אם הוציא מעות הקדש בשוגג לא מעל, ונשארים ברשות
 ההקדש, ולכן לא חל הקידושין. הגמרא מבארת איך נפסקה
 להלכה במקדש אשה במעשר שני או בהקדש: אמר רב הון אמר
 רב אדא בר אבהו, הלכה כרבי מאיר במעשר שני, שממון גבוה
 הוא, ואם קידש בו אשה בין בשוגג בין במזיד אינה מקודשת.
 הואיל וקתם לן תנא פותיה - משום שסתם רבי משנה כמותו.
 והלכה כרבי יהודה בקדש, שאם קידש בו אשה בשוגג מקודשת,
 כיון שההקדש מתחלל, ובמזיד אינה מקודשת, כיון שאינו מתחלל
 וקידשה בממון גבוה, הואיל וקתם לן תנא פותיה - משום שסתם
 רבי משנה כמותו. מבררת הגמרא, ברבי מאיר במעשר מאי היא -
 איזו משנה סתם רבי כרבי מאיר במעשר שני. משיבה הגמרא,
 תנן, קרבן רבעי - בשנה הרביעית לנטיעתו, בית שמאי אומרים,
 אין לו דין חומש, שכשמחלל את פירותיו אינו צריך להוסיף
 חמישית שוויו, ואין לו דין ביעור - אין צריך לבערו כשממבר את
 המעשרות. ובית הלל אומרים, יש לו גם חומש וגם ביעור. ועוד
 נחלקו, בית שמאי אומרים, יש לו - לכרם רבעי דין פרי, שהענבים
 שנשרו בשעת הבצירה צריך להניחם לעניים, ויש לו גם דין
 עוללות, שצריך להניח לעניים את האשכולות הנראים קטנים,
 משום שהוא כשאר ממון והוא בכלל ב'רמק'. ובית הלל אומרים,
 שיעביר את פולו לנת - לדריכה בגת כדי לעשות יין, כיון שממון
 גבוה הוא, ואין לעניים חלק בו. שואלת הגמרא, מאי טעמא - מהו
 טעמא דבית הלל שכרם רבעי חייב בחומש וביעור, משיבה
 הגמרא, נקרי - משום שלומדים כרם רבעי בגזירה שוה 'קודש'
 'קודש' שמעשר שני, נאמר במעשר שני 'וכל מעשר הארץ וגו'
 'קודש' לה', ונאמר בכרם רבעי 'ובשנה הרביעית יהיה כל פרו
 'קודש' הילולים לה', מה מעשר יש לו דין שצריך להוסיף חומש
 שוויו כשמחלל, ויש לו דין ביעור, אף כרם רבעי יש לו דין שצריך
 להוסיף חומש שוויו כשמחלל, ויש לו דין ביעור, שצריך לבערו מן
 הבית בזמן שמבער את שאר מעשרותיו. ובית שמאי סוברים
 שאין לכרם רבעי חומש וביעור, טעמם משום שלא נקרי - אינם
 לומדים גזירה שוה 'קודש' 'קודש' שמעשר, ואין מקור לחייבו
 בו. הגמרא מפרשת את הראיה שמשנה זו שיטת רבי מאיר היא:
 שואלת הגמרא, ובית הלל שאומרים שכרם רבעי הוא במעשר,
 כמאן קביאן להו - כמי הם סוברים במעשר שני, אם ממון גבוה
 הוא או ממון הדיוט, אי - אן [אם] כרבי יהודה שממון הדיוט הוא,
 אמאי - מדוע פולו לנת ופטור מפרט ועוללות, האמר רבי יהודה,
 שמעשר שני ממון הדיוט הוא, ואף נטע רבעי הנלמד ממנו בכלל
 ב'רמק' הוא, ומדוע פטורו. אלא לאו על כרחך, סוברים כרבי
 מאיר שממון גבוה הוא, ולכן כרם רבעי שנלמד בגזירה שוה

56 ומפורש במשנה זו, שאם מעל אדם בקרבנות תמימים הקדושים
 57 בגופם למזבח לא הוציאם לחולין במעילתו, ואם כן כיצד אמר
 58 רבי אושעיא שאפשר להוציא את הקרבן לחולין על ידי חילולו
 59 אף ללא שנולד בו מום. מתרצת הגמרא: ה"היא – המשנה האומרת
 60 שבהמה הראויה לקרבן וכלי שרת אינם יוצאים לחולין, כשיטת
 61 רבי יהודה היא, שהרי במשנה זו שנינו שאין מעילה אחר מעילה
 62 בשאר הקדש שקדוש קדושת דמים, משום שיצא לחולין
 63 במעילה הראשונה, ואף על פי שמעל בשוגג ושהרי במזיד אינו
 64 חייב משום מעילה, וזה כשיטת רבי יהודה שאמר במשנה (לעיל
 65 נב): שהקדש שחיללו בשוגג מתחלל. ולפי שיטתו קרבנות
 66 הקדושים בגופם למזבח אינם מתחללים במעילת הראשון. אבל
 67 ה"א – המשנה בשקלים לגבי בהמה שנמצאה, ששנינו בה לפי
 68 תירוץ רבי אושעיא שאפשר לחלל בהמת קרבן אף ללא מום, היא
 69 כשיטת רבי מאיר שהקדש שחיללו במזיד מתחלל אף כשהוא
 70 קדוש למזבח בקדושת הגוף.
 71 הגמרא מקשה על תירוץ זה: הרי אף שנחלקו רבי מאיר ורבי
 72 יהודה בענין חילול הקדש במזיד ובשוגג, מכל מקום משיטתו דרבי
 73 יהודה נשמע ונבין לשיטת רבי מאיר, שהרי נחלקו רק אם הקדש
 74 מתחלל בשוגג או במזיד, אבל לא נחלקו איזה סוג הקדש מתחלל
 75 ואיזה אינו מתחלל, ומה שאינו מתחלל לשיטת רבי יהודה בשוגג,
 76 אינו מתחלל אף לשיטת רבי מאיר במזיד. ויש ללמוד כך. לאו –
 77 האם לא אמר רבי יהודה במשנתנו (לעיל נב): שהקדש שקדוש
 78 בקדושת בדק הבית שחיללו בשוגג, מתחלל, וזהו עיקר החילול,
 79 ומכל מקום הוא סובר שדבר שקדוש בקדושת הגוף לא מתחלל –
 80 אינו מתחלל אפילו בשוגג. ואם כן לרבי מאיר נמי נאמר, אף על
 81 נב דסבר (סם) שהקדש דווקא במוזיד מתחלל, מכל מקום כל זה
 82 בהקדש שקדוש בקדושת דמים לבדק הבית, אבל דבר שקדוש
 83 בקדושת הגוף אף הוא סבר שלא מתחלל – אינו מתחלל אף אם
 84 חיללו במזיד. וממילא עדיין קשה ממשנה זו שמבואר בה שאף
 85 לאחר שמעל בקרבן וחיללו לא יצא הקרבן לחולין, ואף שעשה כן
 86 במזיד, ושלא כדברי רבי אושעיא. מתרצת הגמרא: ה"הם –
 87 במשנתנו שאמר רבי יהודה שדווקא בהקדש שקדוש בקדושת
 88 דמים לבדק הבית אם חיללו בשוגג מתחלל, אבל בקרבן הקדוש
 89 בקדושת הגוף אם חיללו לא יצא לחולין, הוא משום שלא קא
 90 מכוין לאפוקיהו לחולין – לא נתכוין לחללם ולהוציאם לחולין
 91 אלא עשה כן בשוגג, שהרי אינו יודע שהם של הקדש. אבל ה"הא
 92 כשהחיללו במזיד, סבר רבי מאיר שמתחלל, הרי קא מכוין
 93 לאפוקיהו לחולין – הטעם בזה הוא, כיון שהוא מתכוין לחללם
 94 ולהוציאם לחולין, וממילא אף בקרבנות הקדושים בקדושת הגוף
 95 שייך טעם זה, ועל כן סובר רבי מאיר שאף הם מתחללים, וכפי
 96 שביאר רבי אושעיא את המשנה בשקלים. הגמרא מקשה קושיא
 97 אחרת על דברי רבי אושעיא: אימר דשמעת ליה לרבי מאיר –
 98 באיזה סוג הקדש שמענו שלפי רבי מאיר הקדש במזיד מתחלל
 99 ויוצא לחולין, כקדשי קדשים, היינו בסתם הקדש שהוא מקדשי
 100 בדק הבית, וכן בקרבנות כגון עולה וחסאת שהם קדשי קדשים של
 101 זבת, שעולים כולם לגבוה כקדשי בדק הבית. אבל כקדשים
 102 קלים, כגון הבהמה שמצא בדרך, שיתכן שהיא שלמים שהם
 103 קדשים קלים, שיש בהם חלק לבעלים, מי שמעת ליה – האם
 104 שמעת שאף בזה סובר רבי מאיר ששייך חילול כשמתחלל במזיד,
 105 כפי שאמר רבי אושעיא. מתרצת הגמרא, אמר ליה הווא מרובין
 106 ורבי יעקב שמייה, הרי בקל וחומר אפשר ללמוד שאף קדשים קלים
 107 מתחללים במזיד ויוצאים לחולין, שאם קדשי קדשים שהם חמורים
 108 יותר, שכולם עולים לגבוה, מכל מקום לרבי מאיר אם חיללם
 109 במזיד הרי הם מתחללים ויוצאים לחולין, קדשים קלים שקדושתם
 110 קלה יותר, שכן יש בהם חלק לבעלים, לא קל שכן שאם חיללם

1 נחלקו רבי מאיר ורבי יהודה במשנתנו (לעיל נב), האם הקדש
 2 מתחלל אף במזיד או לא, הגמרא מביאה כאן משנה בענין ספק
 3 קרבן, והיא תולה את הדין המבואר בה במחלוקת זו: תנן ה"הם
 4 במסכת שקלים (פ"ו מ"ד) ב"ההה הראויה לקרבן שנמצאת על אם
 5 הדרך מירושלים עד למגדל עדר, ובמקדשה לכל רוח – וכן אם
 6 נמצאת בצד אחר של ירושלים, כשיעור המרחק שמירושלים עד
 7 מגדל עדר, אנו חוששים שמרא הבהמה יצאה מירושלים, וכיון
 8 שרוב הבהמות היוצאות מירושלים הם קרבנות, יש להסתפק
 9 בבהמה זו בכל הקרבנות שהיא ראויה להם, ולכן הדין הוא, שאם
 10 הבהמות שנמצאו היו זכרים שראויים להקרבה לקרבן עולה, הרי
 11 הם עולות, ואם נמצאו נקבות שאינן ראויות לעולה, שנאמר
 12 בפרשת העולה (ויקרא א ג) זכר תמים יקריבו, הרי הם זכרי
 13 וקרבנות שלמים, שכן נקבות ראויות לקרבן שלמים, שנאמר
 14 בפרשת השלמים (שם ג א) אם זכר אם נקבה תמים
 15 יקריבו. הגמרא הבינה שכוונת המשנה שמקריב את הבהמה
 16 עצמה שמצא. ולכן מקשה על המשנה, ה"הא כשמצא בהמות
 17 זכרים, עולות הוא ה"הו – האם הם ראויים להיות רק קרבן עולה,
 18 אבל זכרי וקרבנות שלמים לא ה"הו – וכי אינם יכולים להיות קרבן
 19 שלמים, והרי נאמר (שם) ואם זבח שלמים קריבו וגו' אם זכר אם
 20 נקבה, אם כן יתכן שבהמה זו הוקדשה לשלמים, וכיצד אפשר
 21 להקריבה לעולה. הגמרא מתרצת שודאי לא מקריבים את
 22 הבהמה עצמה שמצאה, אלא כוונת המשנה לדין אחר: אמר רבי
 23 אושעיא, ה"הא – כאן, במשנה זו, ב"הא לחוב דרימיהן עסקינן – מדובר
 24 במי שבא להתחייב לתת להקדש את דמיהם כדי להוציא את
 25 הבהמות לחולין. כלומר, שאדם זה המוצאם קיבל על עצמו לתקן
 26 את כל הספיקות שיש בהמות אלו ולהוציאם לחולין, על ידי
 27 שיביא מעות ויפדה עליהם את קדושת הבהמה שמצא, וממעות
 28 אלו יקריב אחר כך קרבנות אחרים, והדין הוא, שצריך להקריב מן
 29 הדמים כל אחד מן הקרבנות שיתכן שבהמה זו הוקדשה להם.
 30 וה"הא – כן כוונת המשנה לומר, שאם מצא בהמות זכרים,
 31 מספק מתחייב אף בדמים של קרבן עולה וחוץ ממה שמתחייב
 32 בקרבן שלמים, משום שתיישנו ש"הא בהמות אלו היו עולות.
 33 ומשנה זו כשיטת רבי מאיר היא, ד"הא במשנה (לעיל נב): שאם
 34 חילל את הקדש במוזיד הרי הוא מתחלל, דהיינו שאפשר במזיד
 35 להוציא דבר הקדש לחולין, ולכן התירו לו לחלל את הבהמה על
 36 דמים אחרים או בהמות אחרות, ויתפסו בקדושת הקרבן.
 37 הגמרא מקשה על תירוץ זה: וקדושת הגוף מי מתחלל – האם
 38 קרבנות שאין בהם מום שקדושים למזבח והם קדושים קדושת
 39 הגוף אפשר להוציאם לחולין, ו"התנן במעילה (יט): אין מוציל אחר
 40 מוציל במוקדשין – אין אדם מתחייב משום מעילה בהקדש, לאחר
 41 שאדם אחר כבר מעל בדבר והתחייב, משום שכבר התחלל ויצא
 42 לחולין על ידי מעילת הראשון, ה"הא אם עשה כן ב"ההה הקדושה
 43 למזבח והיא ראויה לקרבן, ו"הגלי שרת שבבית המקדש ב"ההה,
 44 משום שכלי שרת ובהמה תמימה קדושים קדושת הגוף ואינם
 45 יוצאים לחולין לעולם, ולכן שייך להתחייב בהם שוב ושוב משום
 46 מעילה. מבארת הגמרא, כיצד שייך הדין שימעל אדם בשנית
 47 בבהמת קרבן ובכלי שרת, כגון כשהיה אדם רוצה על גבי ה"ההה
 48 הקדושה לקרבן, ולאחר מכן ב"ההה ו"ההה עליה, ו"ההה ה"ההו
 49 אחר ו"ההה אף הוא עליה, הדין הוא שפולס מעלו בהקדש וחייבים
 50 בקרבן מעילה, משום שלא יצא הקרבן לחולין על ידי רכיבת
 51 הראשון עליו ללא שנולד בו מום. וכן אם היה אדם שותה כ"ההה
 52 של ה"הה שהוא מכילי השרת שבבית המקדש, ולאחר מכן ב"ההה ה"ההו
 53 ו"ההה אף הוא מכוסו, ו"ההה ה"ההו אחר ו"ההה אף הוא ממנה, הדין
 54 הוא שפולס מעלו בהקדש וחייבים בקרבן מעילה, משום שלא
 55 יצאה הכוס של כלי השרת לחולין על ידי שתיית הראשון ממנה.

קידושין. פרק שני - האישי מקדש - דף נה עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ)

רכו תוספות

1 הכי גרסתי: תנן התם בהמה שנמצאת מירושם למגדל עדר כו' זכרים עולות — משום
2 דחישין שמא מירושלים יצאת, ורוב בהמות היוצאות ממנה וזכרים הם, ואיכא לספוקי
3 בכל זבחים שהיא ראויה להם. הילכך, וכו' דחיו לעולה — מספקא לעולה. ולקמן פריך
4 עלה. נקבות זבחי שלמים — דאילו בעולה ליכא לספוקי. שלמים לא הוו — בתמימה.
5 דילמא שלמים היא. והכי מקריב לה עולה?!

6 **אמר רבי אושעיא בבא לחוב בדימיון עסקינין —**
7 כלומר, אידי דואי לא קרבה. והכי קאמר: אם
8 בא אדם זה לעשות לה תקנה, ובא לקבל על
9 עצמו חוב כל דמיה שהוא בספק, ולהוציאה
10 לחולין, ולהקדיש את דמיה — אם זכר הוא,
11 נתייבב אף בדמי עולה. דחישין שמא עולות
12 הן. ורבי מאיר הוא דאמר — במתניתין (קדושין
13 נבב). הקדש במויד מתחלה, ויכול זה להוציא
14 לחולין מויד, והפסדו הדמים בקדושתם. ועל ידי
15 נתני יביא שני דמים, אחד לעולה ואחד
16 לשלמים, ואמר: אם עולה היא — הרי היא
17 מתחלה על זו, והשני היא שלמי נדבה. ואם
18 שלמים היא — הרי היא מחוללת על של
19 שלמים, והשני לנדבת עולה. וקדושת הגוף —
20 קדושת מובה. מי מתחלת בלא מום? אין מועל
21 אחר מועל — אין שתי מעילות זו אחת זו בקרן
22 אחד של הקדש. רכין שמועל בו הראשון —
23 יצא לחולין. אלא בהמה — של קדש מובה
24 הראויה לקרבן, לפי שאין יוצאה לחולין כשהיא
25 תמימה, וכן כלי שרת. והיא רבי יהודה היא —
26 מדקתני: אין מועל אחר מועל, אלמא מקמא
27 הוא דנפק לחולין, אף על גב דשווג הוא. דאי
28 מויד — ליכא מעילה. והאי סברא לרבי יהודה
29 הוא דשמעת ליה, דאמר במתניתין (שם): הקדש
30 בשוגג מתחלה. הא רבי מאיר היא — דהך
31 מתניתין דשקלים דבהמה שנמצאת — כרבי
32 מאיר מוקמינן לה, דאמר: הקדש מתחלה במויד,
33 ואפילו קדושת הגוף נמי מתחלה. ופרכינן:
34 מרבי יהודה נשמע לרבי מאיר — בחילול מויד.
35 דהא פלוגתיהו ליתא אלא במויד שווג. אבל
36 בקדושת הגוף וקדושת דמים — אין מחולקת
37 ביניהם; באותו הקדש, שאין מתחלה לרבי
38 יהודה בשוגג — אין מתחלה במויד לרבי מאיר.
39 לאו אמר רבי יהודה הקדש בשוגג מתחלה —
40 והיא עיקר חילול, וקאמר קדושת הגוף לא מתחלה שווג. לרבי מאיר נמי — דקאמר
41 עיקר חילול הקדש במויד — קדושת גוף לא אמר דתחיל. ומשני: התם לא מכוין
42 לאפוקיהו לחולין כו' — כלומר, חילול דמידי לרבי מאיר עדיפא מחילול דשווג לרבי
43 יהודה. דאילו שווג לא מכוין לאפוקיהו לחולין, וגזירת הכתוב הוא, מדמתייביה רחמנא
44 קרבן מעילה. הילכך, קדושת הגוף לא מיתחלה. אבל חילול מויד לרבי מאיר — מכוין
45 לאפוקיהו לחולין, הילכך קדושת הגוף נמי מיתחלה. אימר דשמעת ליה לרבי מאיר כו'
46 — אדרבי אושעיא פריך, דאוקמא ההיא דשקלים כרבי מאיר: אימר דשמעת ליה לרבי
47 מאיר דאמר הקדש במויד מתחלה — בקדשי קדשים כגון קדשי הבית דהיינו סתם הקדש,
48 והוא הדין לקדשי קדשים, וכולוהו ליה לגבוה בקדשי בודק הבית. בקדשים קלים מי שמעת
49 ליה — וההיא דבהמה איכא לספוקי נמי בקדשים קלים, והיא שמעת ליה לרבי מאיר
50 דמתחלה במויד?

1 **הנין התם: בהמה שנמצאת מירושלים למגדל עדר,**
2 **וכמדתה לכל רוה, זכרים - עולות, נקבות - זכחי**
3 **שלמים. אלא זכרים, עולות הוא דהו, זכחי שלמים**
4 **לא הווי?!** - אמר רבי אושעיא: **הכא נבבא לחוב**
5 **בדימיון עסקינין, והכי קאמר: חישין שמא עולות.**
6 **ורבי מאיר היא, דאמר: הקדש במויד מתחלה.** -
7 **וקדושת הגוף מי מתחלה? והתני: אין מועל אחר**
8 **מועל במויד, אלא בהמה, ובכלי שרת בלבד.**
9 **ביצד? הוה רובב על גבי בהמה, בא חבירו ורכב,**
10 **בא חבירו ורכב - פולס מעלו. הוה שותה בכוס**
11 **של זהב, בא חבירו ושתה, בא חבירו ושתה -**
12 **פולס מעלו! - ההיא רבי יהודה היא, הא - רבי**
13 **מאיר. - מדרבי יהודה נשמע לרבי מאיר; לאו אמר**
14 **רבי יהודה: הקדש בשוגג מתחלה, וקדושת הגוף**
15 **לא מתחלה. לרבי מאיר נמי, אף על גב דהקדש**
16 **במויד מתחלה - קדושת הגוף לא מתחלה! - התם**
17 **לא קא מכוין לאפוקיהו לחולין, הכא - קא מכוין**
18 **לאפוקיהו לחולין. - אימר דשמעת ליה לרבי מאיר**
19 **בקדשי קדשים, בקדשים קלים מי שמעת ליה? -**
20 **אמר ליה ההוא מרבנן ורבי יעקב שמויה: קל וחומר,**
21 **קדשי קדשים מתחלה - קדשים קלים לא כל**
22 **שפן?!** איחמר נמי, אמר רבי המא רבי עקיבא
23 אמר רבי יוסי רבי הנינא: אמר רבי מאיר:
24 הקדש, במויד - מתחלה, בשוגג - אין מתחלה, אחד
25 קדשי קדשים ואחד קדשים קלים. קל וחומר, קדשי
26 קדשים מתחלה - קדשים קלים לא כל שפן?!

תרי

1 מרשות לרשות. אלא ליהנות ולהניח אחר ההנאה, ואז כשיהנה — לא ימעל אלא כפי
2 טובת הנאה שיש לו במלאכה. ומשום הכי אמרינן שלא יצא לחולין, ומעלו כולן. אבל נתנו
3 לחבירו וחבירו לחבירו — לא מעל אלא הראשון שהוציא מרשות לרשות. ונהו נמי דסבר
4 שהיא שלו — מכל מקום מתכוין הוא להוציא מרשותו לרשות חבירו. ולפיכך צריך לומר
5 בא חבירו ורכב עליו, ובא חבירו ורכב עליו כולן מעלו — ואף על גב שנתכוין לגולה
6 ולהוציא מרשות לרשות. דאם לא כן — מאי איריא בהמה בכלי שרת? אפילו בקדשי תרק
7 הבית יש מעל אחר מועל היכא דאינו מתכוין להוציא מרשות לרשות אלא ליהנות ממנו
8 ולהניח. כדפרישית! אלא לעולם מיירי שמתכוין לגולה, ואפילו הכי אמרינן דכולן מעלה,
9 כדפרישית. וראיה לחלק בין נזנה מדבר שסבור שהוא שלו, לדבר שהיה סבור שהוא של
10 אחרים — מההיא דאמרינן (מעילה כ"א) גבי נטל אבן או קורה של הקדש — לא מעל, נתנה
11 לחבירו — הוא מעל וחבירו לא מעל. ופריך: מכדי משקל שקלה, מה לי שקלה הוא מה לי
12 שקלה חבירו? ומוקי רישא דלא מעל — באבנים מסורות לגובר, שאינם יוצאים מרשות
13 הקדש, וגם הגובר לא נתכוון לגולה אלא ליהנות מהם, דסבור שהם שלו. וסיפא דקתני הוא מעל — ועוד ראה
14 מההיא דפריך "אלו נערו" (כתובות ל"ב), דקאמר התם: הניח להם אביהם פרה שאולה, כסבורים הם דשל אביהם היא, טבחה ואכלוה — משלקין דמי בשר בול. אבל כסבורים שהיא
15 דפקדון וטבחה ואכלוה — משלמים דמי בשר שלם. אם כן מיצני חילוק בין סבור שהוא של, לסבור שהוא של אחרים. קדשים קלים מי שמעת ליה — אם היא של קדשים קלים — מה
16 תקנה נעשה לה אפילו נתכוון לגולה? לא תצא לחולין, כיון דליכא מעילה בהו! דבלשלא קדשי קדשים, כגון בודק הבית וחתאת — דין הוא שיצאו לחולין על ידי מעילה שמועל בהן, ואם
17 תאמר: מאי קשה ליה? ולא יוציאה לחולין, אלא יבא בהמה אחרת. ואמר: אם זו עולה — הרי אני גולה, וזו תהא עולה תתמיד. ואם היא קדשי קלים, כגון שלמים — היא עצמה תצא
18 שלמים, ולא יקריב אלא היא ואחרת לעולת נדבה! ויש לומר: דאי אפשר למיעבד הכי, שהרי יש לספק בעולה תמיד את דגממא משום חבשה ומעשר, דלא הושו
19 מתנותיהם

1 הכי גרסתי: תנן התם בהמה שנמצאת מירושם למגדל עדר כו' זכרים עולות — משום
2 דחישין שמא מירושלים יצאת, ורוב בהמות היוצאות ממנה וזכרים הם, ואיכא לספוקי
3 בכל זבחים שהיא ראויה להם. הילכך, וכו' דחיו לעולה — מספקא לעולה. ולקמן פריך
4 עלה. נקבות זבחי שלמים — דאילו בעולה ליכא לספוקי. שלמים לא הוו — בתמימה.
5 דילמא שלמים היא. והכי מקריב לה עולה?!

6 **אמר רבי אושעיא בבא לחוב בדימיון עסקינין —**
7 כלומר, אידי דואי לא קרבה. והכי קאמר: אם
8 בא אדם זה לעשות לה תקנה, ובא לקבל על
9 עצמו חוב כל דמיה שהוא בספק, ולהוציאה
10 לחולין, ולהקדיש את דמיה — אם זכר הוא,
11 נתייבב אף בדמי עולה. דחישין שמא עולות
12 הן. ורבי מאיר הוא דאמר — במתניתין (קדושין
13 נבב). הקדש במויד מתחלה, ויכול זה להוציא
14 לחולין מויד, והפסדו הדמים בקדושתם. ועל ידי
15 נתני יביא שני דמים, אחד לעולה ואחד
16 לשלמים, ואמר: אם עולה היא — הרי היא
17 מתחלה על זו, והשני היא שלמי נדבה. ואם
18 שלמים היא — הרי היא מחוללת על של
19 שלמים, והשני לנדבת עולה. וקדושת הגוף —
20 קדושת מובה. מי מתחלת בלא מום? אין מועל
21 אחר מועל — אין שתי מעילות זו אחת זו בקרן
22 אחד של הקדש. רכין שמועל בו הראשון —
23 יצא לחולין. אלא בהמה — של קדש מובה
24 הראויה לקרבן, לפי שאין יוצאה לחולין כשהיא
25 תמימה, וכן כלי שרת. והיא רבי יהודה היא —
26 מדקתני: אין מועל אחר מועל, אלמא מקמא
27 הוא דנפק לחולין, אף על גב דשווג הוא. דאי
28 מויד — ליכא מעילה. והאי סברא לרבי יהודה
29 הוא דשמעת ליה, דאמר במתניתין (שם): הקדש
30 בשוגג מתחלה. הא רבי מאיר היא — דהך
31 מתניתין דשקלים דבהמה שנמצאת — כרבי
32 מאיר מוקמינן לה, דאמר: הקדש מתחלה במויד,
33 ואפילו קדושת הגוף נמי מתחלה. ופרכינן:
34 מרבי יהודה נשמע לרבי מאיר — בחילול מויד.
35 דהא פלוגתיהו ליתא אלא במויד שווג. אבל
36 בקדושת הגוף וקדושת דמים — אין מחולקת
37 ביניהם; באותו הקדש, שאין מתחלה לרבי
38 יהודה בשוגג — אין מתחלה במויד לרבי מאיר.
39 לאו אמר רבי יהודה הקדש בשוגג מתחלה —
40 והיא עיקר חילול, וקאמר קדושת הגוף לא מתחלה שווג. לרבי מאיר נמי — דקאמר
41 עיקר חילול הקדש במויד — קדושת גוף לא אמר דתחיל. ומשני: התם לא מכוין
42 לאפוקיהו לחולין כו' — כלומר, חילול דמידי לרבי מאיר עדיפא מחילול דשווג לרבי
43 יהודה. דאילו שווג לא מכוין לאפוקיהו לחולין, וגזירת הכתוב הוא, מדמתייביה רחמנא
44 קרבן מעילה. הילכך, קדושת הגוף לא מיתחלה. אבל חילול מויד לרבי מאיר — מכוין
45 לאפוקיהו לחולין, הילכך קדושת הגוף נמי מיתחלה. אימר דשמעת ליה לרבי מאיר כו'
46 — אדרבי אושעיא פריך, דאוקמא ההיא דשקלים כרבי מאיר: אימר דשמעת ליה לרבי
47 מאיר דאמר הקדש במויד מתחלה — בקדשי קדשים כגון קדשי הבית דהיינו סתם הקדש,
48 והוא הדין לקדשי קדשים, וכולוהו ליה לגבוה בקדשי בודק הבית. בקדשים קלים מי שמעת
49 ליה — וההיא דבהמה איכא לספוקי נמי בקדשים קלים, והיא שמעת ליה לרבי מאיר
50 דמתחלה במויד?

תרי

1 מרשות לרשות. אלא ליהנות ולהניח אחר ההנאה, ואז כשיהנה — לא ימעל אלא כפי
2 טובת הנאה שיש לו במלאכה. ומשום הכי אמרינן שלא יצא לחולין, ומעלו כולן. אבל נתנו
3 לחבירו וחבירו לחבירו — לא מעל אלא הראשון שהוציא מרשות לרשות. ונהו נמי דסבר
4 שהיא שלו — מכל מקום מתכוין הוא להוציא מרשותו לרשות חבירו. ולפיכך צריך לומר
5 בא חבירו ורכב עליו, ובא חבירו ורכב עליו כולן מעלו — ואף על גב שנתכוין לגולה
6 ולהוציא מרשות לרשות. דאם לא כן — מאי איריא בהמה בכלי שרת? אפילו בקדשי תרק
7 הבית יש מעל אחר מועל היכא דאינו מתכוין להוציא מרשות לרשות אלא ליהנות ממנו
8 ולהניח. כדפרישית! אלא לעולם מיירי שמתכוין לגולה, ואפילו הכי אמרינן דכולן מעלה,
9 כדפרישית. וראיה לחלק בין נזנה מדבר שסבור שהוא שלו, לדבר שהיה סבור שהוא של
10 אחרים — מההיא דאמרינן (מעילה כ"א) גבי נטל אבן או קורה של הקדש — לא מעל, נתנה
11 לחבירו — הוא מעל וחבירו לא מעל. ופריך: מכדי משקל שקלה, מה לי שקלה הוא מה לי
12 שקלה חבירו? ומוקי רישא דלא מעל — באבנים מסורות לגובר, שאינם יוצאים מרשות
13 הקדש, וגם הגובר לא נתכוון לגולה אלא ליהנות מהם, דסבור שהם שלו. וסיפא דקתני הוא מעל — ועוד ראה
14 מההיא דפריך "אלו נערו" (כתובות ל"ב), דקאמר התם: הניח להם אביהם פרה שאולה, כסבורים הם דשל אביהם היא, טבחה ואכלוה — משלקין דמי בשר בול. אבל כסבורים שהיא
15 דפקדון וטבחה ואכלוה — משלמים דמי בשר שלם. אם כן מיצני חילוק בין סבור שהוא של, לסבור שהוא של אחרים. קדשים קלים מי שמעת ליה — אם היא של קדשים קלים — מה
16 תקנה נעשה לה אפילו נתכוון לגולה? לא תצא לחולין, כיון דליכא מעילה בהו! דבלשלא קדשי קדשים, כגון בודק הבית וחתאת — דין הוא שיצאו לחולין על ידי מעילה שמועל בהן, ואם
17 תאמר: מאי קשה ליה? ולא יוציאה לחולין, אלא יבא בהמה אחרת. ואמר: אם זו עולה — הרי אני גולה, וזו תהא עולה תתמיד. ואם היא קדשי קלים, כגון שלמים — היא עצמה תצא
18 שלמים, ולא יקריב אלא היא ואחרת לעולת נדבה! ויש לומר: דאי אפשר למיעבד הכי, שהרי יש לספק בעולה תמיד את דגממא משום חבשה ומעשר, דלא הושו
19 מתנותיהם

1 מתנותיהם ומנותן של שלמים, דרשלים טעונין שתי מתנות, ובכור ומעשר מתנה אחת. ולא
 2 יכול להקריבה, אלא צריך להמתין עד שיתמומם. ולא רצה לתרוץ: שימתין לה עד שיתמומם,
 3 ואז יאמר: אם שלמים — תהא מחולל על מעות הללו. דנהי דקדשים קלים אינם מחוללים
 4 — היינו כל זמן שהם תמימים. משום דמשמע ליה לרבי אשעיא: הא דקתני: זכרים ועולות
 5 ונקבות וזחי שלמים — היא מיד שמצא בהבמה
 6 מצי למיעבר הכי, בלא המתנה עד שיתמומם. 1
 7 **דמייתי נמי תורה:** ואם תאמר: ואמאי צריך 2
 8 להביא בהמה אחרת לתודה? באותה 3
 9 עצמה שיעשה זכחי שלמים — יתנה ואמר: אם 4
 10 אינה שלמים — תהא תודה. ואי משום המתנות — 4
 11 הוה שוין. ואי משום דלא שוו באכילתן, דרשלים 5
 12 נאכלים לשני ימים ולילה אחר, ותודה ליום ולילה 6
 13 ואין מביאין קדשים לבית הפסול — על כבודך האי 7
 14 תנא קסבר דמביאין, מודקתני בסמוך: פסח שלא 8
 15 בזמנו — שלמים, ואף על גב דפסח אינו נאכל 9
 16 אלא ליום ולילה, ושלמים נאכלים לשני ימים 9
 17 ולילה. אלמא, לא חייש מן אכילתו ויש לומר: 10
 18 משום דתודה בעי להם. ואם תאמר: ליתיה להם, 11
 19 ויתנה: אם היא תודה — הרי לתמה, ואם היא 12
 20 שלמים — תהא הלחם נדבה. הא אין להם כל 12
 21 נדבה, וחולץ בעורה הוא. כדאמרין בפרק 13
 22 "תורה" (מנחות פב). 14
 23 **ודילמא** אשם הוא — ואם תאמר: ויתנה, 15
 24 באותן של שלמים, הוא שו 15
 25 במתנות! ואי משום סמיכה, דרשלים טעונין 16
 26 סמיכה ואשם אין טעון סמיכה — הא סמיכה לא 16
 27 מעבכא. ואי משום אכילה הא קסבר דמביאין 17
 28 קדשים לבית הפסול! ויש לומר: דאין להתנות 18
 29 אשם בשלמים, שהרי שלמים טעונין נסכים ואשם 19
 30 אין טעון נסכים. ואין לומר שיתנה לנסכים, ואמר: 20
 31 אם היא שלמים — מוטב, ואם לאו — יהו נסכי 20
 32 נדבה, שהרי אין נסכי חובה ונסכי נדבה שוין. 21

1 תהי בה רבי יוחנן — בהא דרבי אשעיא. וכי אומרים לו לאדם בו' — דכל בהמות מזבח
 2 אסור לחללה תמימה, שנאמר "אם בבהמה הטמאה ופרה בערכך" ואמר מר (מנחות
 3 קא.א): בבעלי מומין שנפדו הכתוב מדבר. יכול יפדו על מום עובר בו'. וזה שבא לימלוך
 4 ולחוב בדמיה, נאמר לו: עמוד וחסא לחללה מיד, בשביל שתזכה לתקן הקרבתה של
 5 בהמה זו? אלא אמר רבי יוחנן — הא דקתני
 6 זכרים ועולות — לא היא ולא דמי קריבן
 7 בשדה תמימה. אלא ממתין לה עד שתמום מום
 8 קבוע, ויהא מותר לחללה. ומייתי שתי בהמות,
 9 חדא לעולה וחדא לשלמים, ומתנה: אם זו עולה
 10 — תהא זו עולה תחתיה, והבירתה שלמי נדבה.
 11 ואם זו שלמים — תהא זו שלמים תחתיה
 12 והבירתה עולת נדבה. דמייתי נמי תודה —
 13 ומתנה. ודילמא אשם הוא — וליכא למימר
 14 דמייתי נמי אשם — דאין אשם בא נדבה. ומשני:
 15 אשם בן שתי שנים — דאשם גזילת ומעילות
 16 ושפחה חרופה כתיב בך "אילו". והאי מתניתין
 17 דאשתבח בן שנה, וליכא לספוקי באשם.
 18 ודילמא אשם נזיר או אשם מצורע — דכתיב בהו
 19 בכש. בזמנו — כל זמן שהוא ראי לפסח. שלא
 20 בזמנו — עבר זמנו. שלמים הוא — והא מייתי
 21 שלמים. למאי הלבטא — תירוצא הוא: כלומר,
 22 למאי הלבטא אתיא לספוקינהו בכבור ומעשר
 23 — למיכלינהו בזמנו, שספק בכור וספק מעשר
 24 נאכלין בזמנו כלבעלי. שהרי אין להם פרוין.
 25 והני נמי, לכשנפדו נאכלין בזמנו ואוכלן בתורת
 26 בכור ומעשר, שאין נשחטין באיטילו ואין
 27 נשקלין בליטרא. חטאת בת שנתה — היא,
 28 דכתיב (ויקרא ה) "נקבה מן הצאן כשבה" וכל
 29 כשבה (בן שנה) ובת שנתה היא. ואשתבח בת
 30 שתי שנים — ובהמה דמתניתין בבת שתי שנים
 31 עסקינן. עז בת שנתה לחטאת — לישנא דקרא
 32 (מנבדר טו) לסימנא בעלמא נקט, כלומר: אם בת
 33 שנתה היא מקריבה חטאת. חטאת סלקא דעתך — דילמא לא חטאת היא. והכי קריבה?
 34 ותנאי נמי ליכא, דחטאת לא קריבה נדבה. בחטאת בונסה לכיפה והיא מתה מאליה —
 35 כדון חטאת שאינה ראויה לקריבה, כגון חמש חטאות ואילו למיתה (תמורה נו.א), לכיפה
 36 — לאו דוקא. או שמא כיפה היתה מתוקנת לכך. והיא מתה — שאין נותנין לה מזונות.
 37 אין לוקחין בחמות כמעט מעשר שני — חוץ לירושלים. דכתיב (דברים יד) "וצרת הכסף
 38 בדרך". ועוד: שמא תבדוש בטורה הדרך.

בשוגג

1 עליל כל הכא: דילמא חטאותו צריך לומר: דלדא ליכא למיחש, דלא בבית דין מתנה עליהם שאם נאבדו יהיו חולין.
 2 **אין** לוקחין בהמה במעשר שני — פירש בקונטרס: חוץ לירושלים, משום דכתיב (דברים יד) "וצרת הכסף בדרך", דהתורה הקפידה בכסף צורה. ועוד: שמא תבדוש בטורה הדרך. ולא נהירא,
 3 דהא דבעינן כסף צורה — היינו דוקא דגב חילול, כגון לקנות דבר שאינו נזיר, שזו צריך לחזור ולמכור. אבל במקו, להחליף בהמה ולאכולה בירושלים — שרי, ולא בעינא כסף צורה.
 4 והכי נמי אמר בהגה"ל קמא" (בבא קמא צו.ב) מי שיש לו מעות בבבל שאינם יוצאין בירושלים — זבין בהמה בבבל, וממשי לה בירושלים. אלמא: לא בעינן כסף צורה; מיהו, לישנא דשמא
 5 תבדוש לא קשה כולי האי, דאיכא למימר דיותר טוב לקנות בהמה ולהעלותה לירושלים, ואף על גב שמתבדשת מטורה הדרך, מלהביא המעות של בבל שאינם יוצאים בירושלים. אבל
 6 ללישנא דכסף צורה — קשה טובא. כדפרישית. לכך נראה לרבינו יצחק לפרש: ודיינו טעמא דאין לוקחין בהמות בו' — גזירה שמא יגדל עררים עררים. והכי נמי אמרין בפרק "לולב הגזול"
 7 (סוכה מג.ב), דקאמר התם: מעות מעשר שני מתחללין על בהמה חיה ועוקן. בין היים בין שחוטים, דברי רבי מאיר. והבבסי אומרים: על שחוטים מתחללין, על חיון אין מתחללין. ומסיק: מחלוקת
 8 הוברים, אבל בנקבות — דברי הכל אין מתחללין על חיון, שמא יגדל מהם עררים. ובבבסי פליגי אי גורטין זכרים אטו נקבות אי לא, דרבי מאיר לא גזר. ורבנן גזרי. והבא דקאמר: אין לוקחין
 9 — גזירה זכרים אטו נקבות. ואם תאמר: בין דשעמא חיו משום גזירה, אמאי קאמר התם לשון "מתחללין", דמשמע אפילו דיעבד לא מהני? והא אמר בכל דוכתי דכל דבר שהוא דרבנן
 10 דביעבד מהני, ואם כן "מתחללין" מיבעי ליה. דכדכתיב אמרין בפרק "הוחב" (בבא מציעא מה.ב), דקאמר התם: אלא מאי דרבנן — אין מתחללין? "אין מתחללין" מיבעי ליה ויש לומר: כיון
 11 דבההיא ד"לולב הגזול" יש תקנה לעשות, לומר: יחזור דמים למקומן בדקאמר הבא — משום הכי קאמר דאפילו דיעבד לא מהני, דאי אמרין מהני — כך לי דיעבד כמו שהיה עושה אותו
 12 בתחלה.

ואם

48 הפסח בזמן שהוא עדיין ראוי ליקרב לקרבן פסח, הרי מִן־הַיָּדִי וְהַיָּדִי
 49 בִּיה - הבעלים נזהרים בו, ואם כן אין לחשוש שמא הוא קרבן
 50 פסח. ואם מצאוהו שְׁלֵא בְּזִמְנוֹ, היינו כשכבר עבר זמן הקרבתו
 51 ושוב אינו ראוי להיקרב לקרבן פסח, הרי באופן זה קרבן שְׁלֵמִים
 52 הוא (זבחים ח:). וקרבן זה הרי הוא כבר מביא ומחלל עליו את
 53 הבהמה שמצא. מקשה הגמרא: וְדִילְמָא בְּכוֹר וּמַעֲשֵׂי נִיחָה - והרי
 54 יתכן שהבהמה שמצא היא בכור או מעשר בהמה, וכיצד מקריבה
 55 רק לעולה או שלמים. מתרצת הגמרא, הרי קרבנות אלו אי אפשר
 56 לחללם על בהמות אחרות, שהרי הם קדושים בגופם למזבח, אלא
 57 לְמַאי הִלְבַּתָּא - לצורך איזו הלכה הגמרא חוששת לקרבנות אלו,
 58 בהכרח לַעֲנִין מִיְּכַלְיָהוּ בְּמוֹנֵן - שיוכלו לאכלם כשנפל בהם מום,
 59 שכן ספק בכור ומעשר נאכלים לבעליהם לאחר שנפל בהם מום,
 60 משום שאי אפשר לפדותם, והרי (הֲכִי) (הֲנִי) נְמִי - אף הבהמות
 61 שנמצאו ופודים אותם מספק על מעות או בהמות אחרות, בְּמוֹנֵן
 62 מִתְּאֲבָלֵי - נאכלים לאחר שנפל בהם מום בתורת בכור ומעשר.
 63 הגמרא דנה בהמשך דיני המשנה לגבי בהמות נקבות שנמצאות
 64 בסביבות ירושלים: אָמַר מַר, מִצָּא נְקֻבוֹת יִקְרֹבוּ לְזַבְחֵי שְׁלָמִים.
 65 מקשה הגמרא, דִּילְמָא קִרְבֵּן תּוֹדָה הִיא, שהרי אף קרבן תודה
 66 אפשר להביא נקבה. מתרצת הגמרא, דְּמִיָּתִי - אכן צריך להביא
 67 גם קרבן תודה. מקשה הגמרא, וְהָא בְּעֵינֵן - והרי צריך להביא
 68 ארבעים חלות לָחֶם יחד עם התודה, כמו שכתבה התורה בענינה
 69 (ויקרא ז יב:ג). מתרצת הגמרא, דְּמִיָּתִי נְמִי - אכן מביא גם
 70 לָחֶם. מקשה הגמרא: וְדִילְמָא קִרְבֵּן תְּפִלָּה הִיא. מתרצת הגמרא,
 71 תְּפִלָּה הִיא כְּבִשָּׂה בַּת שְׁנָתָה (ויקרא ה ו י), וְאִישְׁתַּכַּח -
 72 והמשנה עוסקת כשנמצאה בהמה בַּת שְׁתֵּי שָׁנִים, ולכן אינה יכולה
 73 להיות קרבן חטאת אלא שלמים. מקשה הגמרא, וְדִילְמָא הַבְּהֵמָה
 74 בת שתי השנים שנמצאה היא תְּפִלָּה שְׁעֵבְרָה שְׁנָתָה ולא הקריבה,
 75 ודינה מבואר להלן שהולכת למיתה. מתרצת הגמרא, שמקרה
 76 כזה של קרבן חטאת שעברה שנתה לֹא שְׁכִיחַ - אינו מצוי, כיון
 77 שאדם שהקדיש קרבן לחטאת מקריבו מיד, ולכך אין לחשוש
 78 לכך. שואלת הגמרא, אִשְׁתַּכַּח בַּת שְׁנָתָה מְאִי - מה הדין במקרה
 79 שנמצאה כשבה או שעירה בתוך שנתה הראשונה. משיבה
 80 הגמרא, תְּנִיָּא - שינו דין זה בברייתא, הֲנִנְיָא בְּן חֲכִינְאִי אָמַר,
 81 עֹז בַּת שְׁנָתָה שנמצאה בסביבות ירושלים, יקריבה לְקִרְבֵּן תְּפִלָּה.
 82 שואלת הגמרא, לְתַפִּלָּה סְלִימָא דְעֶתְדָךְ - וכי יעלה על הדעת
 83 שמקריבה לקרבן חטאת ממש, והרי יתכן שהקדישה לחטאת
 84 אלא לשלמים או תודה. אָמַר אָמַר אֲבִי, כוונת התנא בברייתא
 85 לומר, שאם מצא בהמה נקבה בת שנתה, נוהג בה בְּדִין תְּפִלָּה
 86 שאינו יכול להקריבה, שדינה מבואר בברייתא (תמורה טז).
 87 שהולכת למיתה. וכיצד יעשה, בּוֹנֶסָה לְבִיפָה - יכניס את הבהמה
 88 לחדר סגור, וְהִיא מְתָה מְאִלְיָהּ מאחר ואין נותנים לה מזונות. *
 89 תְּנִי רַבְּנָן, אֵין לְזֻקְתִּים בְּהֵמָה בְּמַעוֹת הַקְּדוּשִׁים בקדושת מעֵשֶׂר שָׁנִי,
 90 מחוץ לירושלים, שהרי צריך להעלותה לירושלים, ונאמר בענין
 91 זה (דברים יד כה), וְנִתְּתָה בְּכַסְף וְצִרְתָּ בְּכַסְף בִּידְךָ וְהִלַּכְתָּ אֵל
 92 הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ בו', דהיינו שדווקא כסף שיש בו
 93 צורה יעלה לירושלים ולא דברים אחרים.

1 הגמרא מקשה על שיטת רבי אושעיא, שבהמה שנמצאת מחללים
 2 את הבהמה כשהיא תמימה על מעות או בהמות אחרות, כדי
 3 שיקריבו את הקרבן הראוי: תְּחִי בְּהָ רַבִּי יוֹחָנָן - עיין ודקדק רבי
 4 יוחנן בשיטת רבי אושעיא. והקשה, וְכִי אֹמְרִים לוֹ לְאָדָם שבא
 5 לחלל בהמה זו על מעות או בהמות אחרות, עֲמוּד וְחָטָא ותחלל
 6 בהמה זו במוזד כשהיא תמימה, על אף שאסור לעשות כן, בְּשָׁבִיל
 7 שְׁתַּוְּבָה לתקן הקרבתה לקרבן הראוי לה. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן,
 8 שאכן אינו פודה ומחלל את הבהמה בעודה תמימה, וגם אינו
 9 מקריבה, אלא מְמַתֵּין לָהּ עַד שְׁתּוּמֵם - שיפול בה מום קבוע,
 10 וממילא אינו יכול להקריבה, ואז מותר לפדותה ולחללה, וּמִיָּתִי
 11 - ומביא שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת של חולין תמימות, שאחת מדון תהא
 12 מיועדת לקרבן עולה, והשניה לקרבן שלמים, וּמִתְּנָה, שאם
 13 הבהמה שנמצאה היתה קרבן עולה, תהא הבהמה שהביא קרבן
 14 עולה תחתיה, והשניה תהא שלמי נדבה, ואם הבהמה שנמצאה
 15 היתה קרבן שלמים, תהא הבהמה קרבן שלמים תחתיה, והשניה
 16 תהא עולת נדבה. *
 17 הגמרא דנה בדינים המבוארים במשנה כשמצא בהמה סמוך
 18 לירושלים: אָמַר מַר, כְּשִׁמְצָא בְּהֵמוֹת זְכָרִים יש לחוש שהם
 19 הוקדשו לעולות, ומבואר לעיל שמסיבה זו יקרבו אף לעולות,
 20 והיינו שיחללם על מעות או בהמות אחרות, ויקריבם לעולה
 21 ולשלמים. מקשה הגמרא, דִּילְמָא תּוֹדָה הִיא - והרי יתכן שבהמה
 22 זו הוקדשה לקרבן תודה, ואם כן הרי אינו מקריב את הבהמה
 23 לשם הקרבן הראוי לה. מתרצת הגמרא, דְּמִיָּתִי נְמִי תּוֹדָה - אכן
 24 כוונת התנא במשנה שמביא אף בהמה נוספת לקרבן תודה ומתנה
 25 עליה, שאם הבהמה שמצא אכן היתה קרבן תודה, תקרב בהמה
 26 זו שהביא לקרבן תודה תחתיה, ואם לא היתה קרבן תודה, תקרב
 27 בתורת נדבה. מקשה הגמרא, וְהָא בְּעֵינֵי לָחֶם - והרי התורה טעונה
 28 הבאת ארבעים חלות לחם (ויקרא ז יב:ג), ולא מבואר במשנה
 29 שיש להביאם. מתרצת הגמרא, דְּמִיָּתִי נְמִי לָחֶם - אכן צריך
 30 להביא אף לא לחמי תודה. מקשה הגמרא: וְדִילְמָא אֲשֶׁם הוּא - והרי
 31 יתכן שהבהמה שנמצאה היא קרבן אשם, ואם יקריב רק עולה או
 32 שלמים נמצא שאין הבהמה קריבה לקרבן הראוי לה. מתרצת
 33 הגמרא, שְׁאֲשֶׁם קָרַב כְּשֶׁהוּא בְּן שְׁתֵּי שָׁנִים - דהיינו בשנתו
 34 השניה, משום שאז הוא נקרא איל, ובאשם גזילות ואשם מעילות
 35 ואשם שפחה חרופה נאמר שצריך 'איל', וְאִישְׁתַּכַּח - והקרבן
 36 שנמצא היה בְּן שָׁנָה - דהיינו בשנתו הראשונה, ולכן אין להסתפק
 37 שמא הבהמה שנמצאה הוקדשה לאשם. מקשה הגמרא, אף
 38 שהקרבן שנמצא היה בתוך שנתו, עדיין יש לחוש וְדִילְמָא - שמא
 39 אֲשֶׁם מְצוּרָע הוּא, שכתבה בו התורה (שם יד יב) שצריך להביא
 40 'כבש', וכן יתכן שְׁאֲשֶׁם נִייד הוּא, שאף בו כתבה התורה (במדבר
 41 ו יב) שצריך להביא כבש בן שנתו, ואם כן מדוע מקריב את הכור
 42 שמצא רק לעולה או לשלמים. מתרצת הגמרא, אשמות אלו לֹא
 43 שְׁכִיחִי - אינם מצויים, ולכן אין לחשוש שמא הבהמה שנמצאה
 44 היא אחד מאשמות אלו.
 45 מקשה הגמרא: וְדִילְמָא קִרְבֵּן פֶּסַח הוּא, שטעון הבאת שה תמים
 46 כבש או עז, וצריך להיות זכר בשנתו הראשונה (שמות יב ה).
 47 מתרצת הגמרא, שאם מצא את קרבן הַפֶּסַח בְּזִמְנוֹ, דהיינו קודם

המשך ביאור למס' קידושין ליום שבת קודש עמ' א

7 הוא, שאם קָדְשֵׁי קְדָשִׁים החמורים מִתְּחִלָּה במזיד, קְדָשִׁים קְלָיִם
 8 הקלים לֹא כָּל שָׁבֶן שמתחללים במזיד. וכיון שאם חילל בין קדשי
 9 קדשים ובין קדשים קלים במזיד, הרי הם יוצאים לחולין לשיטת
 10 רבי מאיר, אם כן לצורך תיקון ההקדש, כגון שיקריבו בהמה
 11 שנמצאה לקרבן הראוי לה שלשמו הוקדשה מתחילה, יכול
 12 לחללם לכתחילה, וכפי שביאר רבי אושעיא.

1 במזיד יצאו לחולין על ידי כך. הגמרא מביאה מאמר לסייע לדברי
 2 רבי יעקב: אִתְּמַר נְמִי - חילוק זה נאמר בבית המדרש על ידי
 3 אמורא נוסף, שְׁאֲמַר רַבִּי חֵמָא (רבי עקיבא) [כַּר עֵינְבָא], כַּר אָמַר
 4 רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי הִינְיָא, אִמַּר הָיָה רַבִּי מְאִיר, הַקְּדָשׁ שְׁחִילְלוּ בְּמוֹזֵד,
 5 מִתְּחִלָּל - יוצא לחולין, ואם חיללו בְּשֹׁגְגָה, אֵין מִתְּחִלָּל, אָחַד - בין
 6 אם עשה כן בְּקְדָשֵׁי קְדָשִׁים, וְאָחַד קְדָשִׁים קְלָיִם, שכן כָּל וְחוּמָר

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן
אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וצינונים - הלכות שבת ~

מזו וְכֵן זֶה בְּכִים שִׁפּוּ בְלֶבֶד תְּפֹרֵד בְּחֹר שֶׁבְּבִגְד וְהוּא פָּלוּ תְלוּי, אָבֵל אִם פָּלוּ תְלוּי ק"י לְאַרְבֵּי בְּבִגְד ק"יא - נַעֲשֶׂה פֶל הַבְּגָד בְּסִים לְמַעוֹת שֶׁבְּפִים כְּמוֹ הַפִּים עֲצָמוּ, שֶׁהֵבֵל אֶחָד ק"ב.

וְאִפְלוּ אִם הַנִּיחַ הַמַּעוֹת בְּפִים עַל דַּעַת לְמַלֵּם מִמֶּנּוּ קֶדֶם הַשְּׁבִת וְשִׁכַח לְמַלֵּם מִבְּעוֹד יוֹם, שְׁלֵא נַעֲשֶׂה בְּסִים לְהֵם אִפְלוּ הַפִּים עֲצָמוּ, אַף־עַל־פִּי־בֵן אִם אֶפְשָׁר לְנַעַר הַמַּעוֹת מִהַפִּים - צָרִיךְ לְנַעַר מִתְחֵלָה ק"ג, וְאַחַר כֵּן יִמְלֻטֵל הַבְּגָד לְכָל מְקוֹם שִׁירְצָה ק"ד, כְּמוֹ שְׂאֵם הָיוּ הַמַּעוֹת עַל עֶקֶר הַבְּגָד שֶׁהָיָה צָרִיךְ לְנַעַר מִתְחֵלָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּסִמָּן ש"ט בְּמַעוֹת שֶׁעַל הַפֶּה.

וְאִפְלוּ בְּכִים שֶׁפָּלוּ תְלוּי - לֹא הַתִּירוּ לְמַלְטֵל הַבְּגָד אֲלֵא כִּשְׁהוּא תְּפֹרֵד בְּבִגְד ק"ט (שְׂאֵז הוּא בְּמֵל אֲצֵל הַבְּגָד, וְאִין הַבְּגָד נֶאֱסָר בְּמַלְטוֹל בְּשִׁבְלוֹ ק"ט). אָבֵל אִם פִּים מִלֵּא מַעוֹת קָשׁוּר בְּבִגְד ק"ז, פִּיּוֹן שֶׁהַפִּים הוּא פְּלִי

ביאורי הלכה

ק"י] כולו תלוי - אולי צריך להיות: כולו תפור¹²².
ק"יא] לארבו בבגד - בדומה לכיס של חולצות שבימינו.
ק"ב] שהכל אחד - הכיס הוא דופן הבגד, והמונח בכיס מונח על עיקר הבגד¹²³.
ק"ג] לנער מתחלה - כדין כל טלטול מן הצד¹²⁴.
ק"ד] לכל מקום שירצה - כדין כל בגד המותר בטלטול ללא הגבלה¹²⁵.

קמ"ו] תפור בבגד - לא די שהמעות מיטלטלות אנב דבר אחר אלא צריך שאותו דבר יהיה טפל או בטל¹²⁶ אל הבגד.
קמ"ז] בטלטול בשבילו - אף שהכיס עצמו נאסר בטלטול משום 'בסיס', לעניין טלטול הבגד נחשב כי'בטל אצל הבגד' וכאילו מטלטל הבגד בלבד¹²⁷.
ק"ז] קשור בבגד - כיס הקשור על הבגד אינו בטל אל הבגד, אפילו הוא קשור של קיימא שאסור להתירו

צינונים והוספות

122) קונטרס השלחן.
123) משמע שאסור לטלטל או לקפל אפילו קצוות הבגד באופן שהכיס והמעות שבתוכו לא מיטלטלים (וכן משמע ב'מוסגר' דלהלן). והנה בקצות השלחן (סי' קיב ס"ק יט) כתב על יסוד הפמ"ג מש"ז סי' שט ס"ק א שמותר לטלטל (כגון קיפול וכדו') בגד שנעשה בסיס למעוֹת שבתוך הכיס ובתנאי שלא מזיזים המעוֹת, אלא שכאמור בשוע"ר (כאן, ועד"ז לעיל סי' שט (ראה שם הערה נט)) לא משמע לחלק בזה, ולעיל (על סי' שח הערה מז) נתבאר שלא מצינו בשוע"ר לחלק באותו החפץ שחלקו האחד נעשה בסיס וחלקו השני מותר בטלטול.
124) משא"כ בכיס התפור ותלוי שהוא טלטול על ידי דבר אחר, כדלעיל הערה ק"ט.
125) אף שכיס המיוחד למוקצה שלא מקפיד עליו הוא כלי שמלאכתו לאיסור (כדלעיל סוף סי"ג), היינו בכיס התלוי

שיש לו גדר שונה משאר הבגד, אבל כיס התפור כולו נעשה חלק מהבגד שעיקרו ללבישה.
126) כיס תפור טפל אל הבגד והמעוֹת אינם נחשבות כמונחות על עיקר הבגד לעשותו בסיס, ועל פי המוסגרים דלהלן יש להוסיף שבכיס תפור גם הכיס עצמו לא אוסר את הבגד כי בטל אליו.
127) לכאורה המוסגר בא להוסיף שהנאמר לעיל (סעיף יג) שכיס התפור ובטל אל הבגד לא אוסר את הבגד אף שהכיס עצמו אסור בטלטול משום שמייוחד למעוֹת, תקף גם בכיס שיש בו מעוֹת ושאיסורו משום בסיס (ישנה סברא להחמיר ולומר שבכגון דא הבגד נעשה בסיס לכיס, וקמ"ל שהבגד לא נאסר בטלטול בשבילו). וסברא זו (אותה שולל במוסגר ידין) אינה אלא על פי המוסגר דלעיל סוף סעיף יג שעיקר היתר הבגד משום ביטול הכיס התלוי בו, אבל על פי המבואר שם (שלא במוסגר) שאפילו הכיס עצמו מותר

בפני עצמו קיח] - (אינו בטל אצל הבגד, ולכך) אסור לטלטל (פל קיטו) הבגד אם הניח המעות בפנים על דעת שישארו שם גם בשבת (שנעשה הפנים בסיס להם, והבגד לפנים תקשור ותלוי בו).
ואף אם נטל המעות מהפנים (או הפנים מהבגד) משחשכה - אסור לטלטל (פל) הבגד פל השבת פלה (בין שנעשה בסיס בין השמשות).

ואם הניחם על דעת לטלם קדם השבת ושכח לטלם מבעוד יום - צריך לנער המעות מהפנים אם אפשר לנער, ואחר כך יטלטל הבגד לכל מקום שירצה אם אינו מתפונן בשביל המעות כדי להצניעם קכב, כמו שנתבאר בסמן ש"ט.

וכן אם יש מעות בתבה קכא] שבתוך השלחן - אסור לטלטל את השלחן קכב] אלא בדרך שנתבאר קכג, אלא

ביאורי הלכה

מבטל בגד ושלחנו בשביל איזה פרוטות¹³³.
קבג] בדרך שנתבאר - אם יש מעות בתיבה [=מגירה] שבתוך השלחן, אם הניח המעות בתיבה על דעת שישארו שם גם בשבת נעשית התיבה והשלחן בסיס לדבר האסור ואסור לטלטל התיבה או השלחן אפילו לצורך גופו ומקומו, ואם ה' בדעתו ליטול המעות מהתיבה קודם השבת ושכח, מותר לטלטל השלחן, דלא נעשה בסיס, ומכל מקום אם אפשר צריך לנער המעות תחלה¹³⁴. אבל אם התיבה עשויה בענין שאי אפשר להוציאה לגמרי מן השלחן נתבטלה לעיקר השלחן ומותר לטלטל השלחן¹³⁵.

בשבת¹²⁸.
קיח] כלי בפני עצמו - אין כאן היתר 'טלטול על ידי דבר אחר, וטלטול המעות לא נעשה כ'בדרך אגב', וממילא גם הבגד נאסר בטלטול¹²⁹.
קיט] כל - לא רק שטלטול הבגד אסור כי מטלטל המעות עמו, אלא הבגד עצמו נעשה בסיס לכיס שבו המעות ונאסר בטלטול¹³⁰.
קכ] כדי להצניעם - שאז אסור אפילו לנער את המעות¹³¹.
קכא] מעות בתיבה - מגירה נשלפת¹³².
קכב] את השלחן - מגירה או כיס שיש בתוכם איזה פרוטות, הרי הם בטלים לגבי הבגד והשלחן דאין אדם

ציונים והוספות

כבגד אחד לענין כלאיים, וכיון שבענין זה שווים הלכות כלאיים להלכות טומאה וטהרה יש לומר שחיבור ב' חלקי כלים זה לזה הנחשב כחיבור לטומאה וטהרה נחשב כחיבור גם בנידוד' (ראה רמב"ם הלכות כלים פ"ג ה"ה).
133] קצות השלחן סי' קי"ב בדה"ש ס"ק כ מהמשנ"ב; ולכאורה מתאים הוא למבואר לעיל על סי' רעז סי"ג בענין דלתות הכלים, ואם כן רשאי לטלטל הבגד ללא ניעור הפרוטות, ואם רוצה ללובשו צריך לנער, כדלעיל הערה קיח.
134] קצות השלחן סי' קיב סי"א; ובבדה"ש שם ס"ק כ: בשו"ע אדמו"ר כאן כ' דין מעות בתיבה בקיצור ומוכח דמדמה זה לכיס מעות קשור בבגד הכתוב לעיל מיני' ועפ"ז סדרנו בפנים דין השלחן והתיבה בפרטות, וכן משמע במג"א סוסק"ז, ובמשנה ברורה סקל"א כ' התיבה שיכולין להוציא לגמרי מן השלחן הוי כלי בפני עצמה ולא נתבטלה להשלחן ע"כ אסור לטלטל את השלחן דהשלחן בסיס להתיבה והתיבה להמעות.
135] בדה"ש שם: דדמי לכיס מעות שרק פיו לבדו תפור להבגד הוא בטל להבגד ומותר לטלטל הבגד דהבגד לא נעשה בסיס בשביל הכיס. ומכל-מקום להכניס ולהוציא את התיבה עצמה מסתבר דאסור, דהרי גם בכיס שפיו תפור להבגד שמותר לטלטל את הבגד, אסור להכניס ידו להכניס והה"נ בתיבה.

בטלטול (לצורך גופו עכ"פ), תפירת הכיס לבגד בלאו הכי לא נצרכת לסברת 'שהכיס בטל אצלו' אלא רק להחשיב המעות שבו כדבר שאינו על עיקר הבגד (בשונה מכיס התלוי או תפור כולו).
128] ראה לעיל סי' שא סכ"ג, שנחשב כדבר אחד דווקא על ידי תפירה של ב' תכיפות.
129] גם אם רוצה לטלטל הבגד לצורך דבר המותר וכגון שהיה על הבגד גם דבר חשוב המותר בטלטול - יש לנער המעות תחילה וכדלהלן לענין שח.
130] מוסגר זה בהמשך למוסגרים הקודמים (ואלו שאחריהם) בהם דן באיסור הבגד מצד הכיס (אם הכיס בטל אליו או לא), ולכך מדגיש שבכיס קשור שלא בטל אל הבגד נעשה כל הבגד בסיס לכיס, אבל לולא המוסגר איסור טלטול הבגד כשהכיס קשור (או מונח) עליו אינו אלא מצד המעות. וצ"ע אם יש נפק"מ ביניהם לענין טלטול קצוות הבגד דלעיל הערה קכג.
131] ואם הוא תפור אין צריך אפילו לנער כדלעיל הערה קיט.
132] אבל דין מגירה שאינה נשלפת הובא להלן הערה קלה מקצה"ש; ולהעיר, שגדר 'אינה נשלפת' הוא אם נחשבת כדבר אחד עם השלחן לענין טומאת כלים, ולא מצד היתר או איסור הוצאתה בשבת (על פי המבואר לעיל הערה קכח שחיבור הכיס לבגד הוא בב' תכיפות שאז דינם

אם פן יש על השלחן מבעוד יום דבר המתר בטלטול קכד, שאז נעשה השלחן בבין השמשות בסיס לאפור ולהיתר קכה, ומותר לטלטלו קכז על דרך שיתבאר:

חלק ב סימן שי, דיני קקצה בשבת, סעיף טו:

ביאורי הלכה

ולחיתור שעל השלחן¹³⁸. קבן] ומותר לטלטלו – אבל המגירה שבתוכה המעות אסורה בטלטול, ובמקום האפשר יש לנערה קודם טלטול השלחן, אלא אם כן דבר המתור (או אפילו כלי שמלאכתו לאיסור כגון פטיש, מברג) מונח במגירה עם המעות שאז מותר לפותחה, לסוגרה או לטלטלה עם השלחן¹³⁹.

קבד] המותר בטלטול – מגירה נשלפת (וכן חלקי שלחן נפרדים, כגון קרשי הארכה) שלא היה בה דבר איסור בכניסת השבת ולא נאסרה בטלטול, מותר לפותחה או לסוגרה בשבת גם אם השלחן נאסר בטלטול מחמת מעות או נרות שעליו¹³⁶. ויש לעיין בדין מגירה שאינה נשלפת המחוברת לשלחן או ארון שנאסר בטלטול מחמת מוקצה שעליו¹³⁷. קבה] לאיסור ולהיתר – בסיס לאיסור שבמגירה

ציונים והוספות

138) הוא הדין כשהיה במגירה דבר היתר ועל השלחן דבר איסור נעשה השלחן בסיס לאיסור ולהיתר, אלא שצ"ע מה יהיה הדין אם הייתה זו מגירה שאינה נשלפת שהיא בטלה לשלחן, האם ההיתר שבמגירה יתיר טלטול השלחן (או שלא יועיל להתירו כשם שדבר איסור המונח במגירה שאינה נשלפת לא אוסר טלטול השלחן אף כשאין עליו דבר היתר).

139) ויש לנער המעות מן התיבה במקום האפשר, ואם היא מגירה שאינה נשלפת אין צריך לנערם אפילו במקום האפשר.

136) המגירה לא נעשית בסיס לשלחן אף שישנו מוקצה על השלחן, וכמו לכללה ובתוכה פירות שלא נעשו בסיס לאבן שעליהם אם אפשר להשתמש בהם ללא הסרת האבן (ראה לעיל על סי' שט הערה מב).

137) אם הארון שאליו מחוברת המגירה מחובר לקרקע מותר לפתוח המגירה כדין דלתות הבית דלעיל סי' רעז ס"ג, וגם אם הארון אינו מחובר לקרקע אולי יש להתיר טלטול המגירה משום שיש לה שימוש נפרד של היתר ואינה משמשת לארון והארון אינו אוסרה, וגם אם אין לה שימוש נפרד של היתר יש מקום להתיר על פי המבואר לעיל על סי' שב הערה רסח לעניין ניגוב הידיים בזנב בהמה.

~ שולחן ערוך רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות יום-טוב ~

ימ' כמה דברים אמורים בבשר שרוצה לאכלו ביו"ט אבל בשר שאינו רוצה לאכלו ביו"ט אסור לנקרו ביו"ט שהרי הוא טורח לצורך חול אלא אם כן חושש שלא יסריח הבשר ורוצה למלחו ביו"ט ע"י הערמה ועל דרך שנתבאר ואי אפשר למלחו קודם הניקור כמ"ש ביו"ד סי' ס"ה או מותר לנקרו ג"כ ע"י הערמה דהיינו לאחר שניקר חתיכה אחת לאכלה היום אומר חברתה עריכה עלי יותר לאכלה היום וחוזר ומנקרה ג"כ.

ולא התירו לו דבר זה אלא כשנשחטה ביו"ט כדי שלא ימנע מלשחוט אבל אם נשחטה מערב יו"ט והיה אפשר לנקרה קודם יו"ט אסור לנקר ביו"ט אלא הבשר שרוצה לאכול היום שהרי הניקור אינו מפוג מעם הבשר כלל ואדרבה כשאינו מנוקד מסריח יותר במהרה וא"כ היה לו לנקרה קודם יו"ט.

ואפילו אם נשחטה ביו"ט אסור לנקר ע"י הערמה זו לאחר שכבר אכל סעודת שחרית מטעם שנתבאר למעלה:

~ יום ראשון ~

חלק ד סימן תק, הנצרך לבשר ביום טוב היאך יתנהג וסדר מליחתו:

יח מותר לנקר בהמה ביו"ט אע"פ שנשחטה מערב יו"ט והיה אפשר לנקרה קודם יו"ט לפי שהניקור אין בו מלאכה גמורה אע"פ שהוא בורר ומפריד אוכל מאוכל אין בכך כלום כיון שהכל מין אחד אלא שהתורה אסרתו באכילה ואין איסור בורר שייך אלא בבורר ומפריד שני מינים זה מזה או פסולת מתוך האוכל שהן כעין שני מינים ומכל מקום לכתחלה טוב לשנות בניקור בהמה שנשחטה מערב יו"ט והיה אפשר לנקרה קודם יו"ט דהיינו שניקר בקדרום או בקופיץ או שינוי אחר אבל אם אי אפשר לו לשנות מותר לנקר כדרכו אפילו חלק האחוריים שיש טורח רב בנקירתו כיון שהוא צורך אוכל נפש:

קטנות מאד כדרך שמבקעים עצים דקים מאד כדי להצית בהן האור מפני שהעושה כן בשבת חייב מפני שהוא תולדת הטוחן כמ"ש בס' ש"א לפיכך לא התירו דבר זה משום שמחת יו"ט לפי שזהו כמכשירין שאפשר לעשותם מערב יו"ט:

~ יום שלישי ~

ג וכשהוא מבקע לא יבקע בקרדום ולא במגל ולא במגירה כדרך שמבקע בחול דביון שהיה אפשר לבקעות מערב יו"ט הצריכותו חכמים לשנות שלא יבקע אלא בקופיץ (פירוש סכין של קצבים ויש עושים בו שני ראשים ודומה קצת לקרדום) ובצד הקצר שלו אבל לא בצד הרחב כדי לשנות ועכשיו שאין אנו בקיאים מהו קרדום ומהו קופיץ יש להחמיר שלא לבקעות אלא בסכין או ביד:

ד כמה דברים אמורים בעצים גדולים מאד שאי אפשר להסיקן כלל בלא ביקוע כגון קורה וכיוצא בה אבל עצים של הסקה שהן גדולים קצת וראויים להסקה בלא ביקוע לא יבקעם כלל אפילו בסכין כיון שאפשר להסיקן בלא ביקוע הרי זה טרחה שאינה צריכה ולכן יש להחמיר שלא לשברן אפילו ביד אפילו לחתיכות גדולות בענין שאין לאסור משום תולדת טוחן וכן לא יכניס העץ בחור כדי לשברו כיון שאפשר להסיקו כמו שהוא:

ה והמדקקים נוהגים לאסור הביקוע של עצים הראויים להסקה בלי ביקוע אפילו בחול המועד ומתקנים ומכנינים כל העצים הקטנים הצריכים לבישול דגים קודם יו"ט דחוששין לטרחה שאינה צריכה שהרי יכול לבערם בלא ביקוע וכן נכון להחמיר ומכל מקום במקום שהעצים יקרים דיש הפסד מרובה אם נצריך להבעיר בלי ביקוע מותר לו לבקע במועד אפילו עצים שאפשר להסיקן בלא ביקוע כמה דברים אמורים לבקעות בכלי אבל לשבר ביד כיון שאינו עושה כדרך שהוא עושה בחול אין להחמיר בו כלל במועד אפילו במקומות שאין העצים יקרים:

ו עצים המפוזרין בחצר בין שהם גדולים בין שהם קטנים אסור לגבבן ביו"ט מפני שנראה כמלקט לצורך חול שכן דרך לגבב היום לצורך מחר אבל אם רוצה לבשל קדרתו בחצר מותר לגבב סמוך למקום בישול קדרתו מפני שקדרתו מוכחת עליו שאינו מוגבב לצורך מחר כמה דברים אמורים בעצים המפוזרין אבל עצים המכונסים ברשות היחיד מותר ליטול מהן ולהוליכן אפילו לחצר אחרת ולהסיקן שם:

~ יום רביעי ~

ז כמה דברים אמורים בחצר אבל בשדה אסור ללקט עצים אפילו רוצה לבשל קדרתו בשדה וללקט עצים סמוך למקום בישול קדרתו לפי שדרך עצים להיות גדלים בשדה והמלקט שם עצים נראה כמעמר דבר במקום גידולו (עיי' והמלקט שם עצים נראה כמעמר דבר במקום גידולו (עיי' והמלקט שם

ב בשר מנוקף ששהה בלא מליחה שני ימים קודם יום טוב ויום השלישי חל להיות ביום טוב ואם לא ישרנו במים בו ביום יהא אסור לאכלו כי אם צלי כמ"ש ביו"ד סימן ס"ט מותר לשרותו במים אף שכבר אכל סעודתו ואינו צריך כלל לבשר זה ביום טוב מכל מקום כיון שראוי לאכלו היום שהרי כבר ניקרו מערב יו"ט מותר ג"כ לשרותו כדרך שמותר למלטלו מחמת שהוא ראוי לאכילה בו ביום ואע"פ שאסור לעשות שום מעשה לצורך חול אף שאין בו מלאכה כגון להדיח הכלים ולשפשפן כמ"ש בס' תק"ג ותק"ט מכל מקום כיון שאינו מדיח הבשר בידיו רק ששורה אותו במים אינו דומה להדחת כלים שעושה מעשה בידים שמדיחן:

~ יום שני ~

כא אע"פ שהבשר שרוצה לאכלו ביו"ט מותר למלחו אע"פ שהיה אפשר לו למלחו מערב יו"ט מכל מקום דגים שקרעו אותם מערב יו"ט אסור למלחן ביו"ט שהדגים משביחין כששוהין במלח וא"כ היה לו למלחן מערב יו"ט ומכל מקום מותר לתת מלח לתוך המחבת שמבשלין אותם בה דאין איסור במליחה אלא משום גזרת עיבוד וזה אין שייך בתבשיל שנותן המלח לתוך המים:

כב כמה דברים אמורים במיני דגים שמשביחים במלחן אבל מיני דגים שבשרם רך ומתקלקלים כששוהים במלח מותר למלחן ביו"ט אע"פ שהיה אפשר לו למלחן בערב יו"ט ודינן כמליחת בשר לכל דבר:

חלק ד סימן תקא עצים האסורים והמותרים ביום טוב:

א אין מבקעין עצים מן הקורות העומדות לבנין מפני שהן מוקצה מחמת חסרון כים שאדם מקפיד עליהן מלהסיקן ובין השמשות לא היה דעתו עליהן להסיק (עיי' סי' ש"ח) סעיף כ"ו) ולא מקורה שנשברה ביו"ט משום דאתמול לא היה יודע שתשבר ולא היה דעתו עליה להסיק ואפילו להמתירין מוקצה ונולד ביו"ט מודים במוקצה גדול כזה דקורה בריאה וחוקה אינה עשויה כלל להשבר.

אבל אם היתה רעועה מערב יו"ט וקרובה להשבר כיון שהיה יודע שתשבר ודעתו עליה להסקה לכן מותר לבקעות ממנה להמתירים נולד ביו"ט אבל להאוסרים נולד ביו"ט אסור לבקעות ממנה דאתמול היה כלי שלם ראוי למלאכתו דהיינו בנין והיום היא שבר כלי והרי זה נולד ביו"ט וכבר נתבאר דיש להחמיר בנולד ביו"ט:

ב אבל אם נשברה מערב יו"ט אם אי אפשר להסיקה בלא ביקוע מחמת גדלה ועביה מותר לבקעות ממנה חתיכות גדולות ואע"פ שהיה אפשר לו לבקעות מערב יו"ט לפי שאין בבקיעת עצים לחתיכות גדולות מלאכה גמורה ואף בשבת אינו אסור אלא מדברי סופרים משום עובדין דחול ומשום שמחת יו"ט התירו לגמרי אבל אסור לבקעות ממנה חתיכות

מן כלי שנשבר מערב יו"ט ואין עליו תאר כלי מותר להסיקו ביו"ט שהרי הוא כבר מוכן ועומד להסקה ואם יש עליו תאר כלי ונשבר ביו"ט אסור להסיקו ביו"ט מפני שהוא נולד:

מן הכלים והאוכלין ממלטלין אותן לכל דבר ואין אומרים לא ניתנו הכלים אלא לתשמישן והאוכלין אלא לאכילה ולפיכך מסיקין באגוזים ושקדים ואם אכלן ביו"ט אין מסיקין בקליפיהן אפילו הן ראויים למאכל בהמה מפני שאתמול היו מחוברים וטפלים להאוכל ונחשבין כאוכל עצמו ועכשיו אין נחשבין כאוכל כלל והרי זה נולד:

יז עץ שמחתין בו האש כיון שהוא מיוחד לכך הרי הוא כלי ואם נשבר ביו"ט אסור להסיקו כמו שנתבאר:

יח יו"ט שחל להיות אחר שבת אסור להדליק ביו"ט שיורי הלפידים והפתילות שנדלקו וכבו בשבת אלא אם כן נדלקו וכבו פעם אחת קודם השבת מפני שהם יותר נוחים להדליק כשנדלקו כבר פעם אחת וכבו שהאור נאחז בהן היטב ונמצא שהכבייה שנכבו בשבת היא מכשרת ומכינה אותם להדלקה ביו"ט ואין שבת מכינה ליו"ט כמו שיתבאר בסי' תקי"ג ע"ש לפיכך אסור להדליק ביו"ט אפילו בצד השני שלא נדלק עדיין גזרה שמה ידלק באותו צד שנדלק כבר ונכבה בשבת וכיון שאסור להדליק ביו"ט יש על שיורי הפתילה דין כלי שמלאכתו לאיסור שאין לטלטלו כי אם לצורך גופו או מקומו כמו"ש בסי' ש"ח אבל שיורי הלפידים כיון שאין ראויים להסקה ביו"ט אסור לטלטלם אפילו לצורך גופן ומקומן לפי שאין עליהם תורת כלי כלל במה דברים אמורים ביו"ט ראשון אבל יו"ט שני של גליות שחל להיות במוצאי שבת מותר להדליקן בצד השני שלא נדלק עדיין דכיון שיו"ט שני אינו אלא מדברי סופרים לא גזרו שמה ידליק בצד שנדלק כבר וכיון שהן ראויים להדלקה מותר ג"כ לטלטלן כדין כלי שמלאכתו להיתר שנתבאר בסי' ש"ח.

~ יום שישי ~

אבל יו"ט שני שחל בשני בשבת וממנו ואילך מותר להדליק בו שיורי פתילות ולפידים אפילו באותו צד שנדלקו בו ביו"ט ראשון ואפילו ביו"ט שני של ראש השנה מותר להדליק ממה נפשך אם יום שני חול מותר להדליק בו כמו בחול ואם הוא קודש ויום ראשון חול כל שכן שמוותר שהרי חול מכין ליו"ט ואם שניהם קדושים א"כ הרי הן קדושה אחת שהרי כיום אחד ארוך הן חשובים ואין שייך כאן איסור הכנה מיו"ט לחבירו כיון שהן יום אחד.

ויש אומרים דאפילו ביו"ט ראשון שחל להיות אחר השבת מותר להדליק שיורי הלפידים והפתילות שנדלקו וכבו בשבת לפי שאין כבייה זו חשובה הכנה גמורה כיון שגוף הפתילה כבר היה בעולם אלא שע"י כבייה זו היא נוחה יותר להדליק ואין בזה כדאי לאסור את גוף הפתילה והלפידים.

סי' ש"מ) וכבר נתבאר בסי' תצ"ה שהעימור הוא ממלאכות שלא הותרו לצורך אוכל נפש ולפיכך אפילו מן המכונסים שבשדה אסור ליקח גזרה שמה יקח מן המפוזרין ונראה כמעמך:

ח קרפף שהוא מקום המוקף מחיצות אע"פ שאינו מוקף לדירה אם יש לו מסגרת או שהוא עומד בתוך שבעים אמה וד' טפחים לעיר כיון שהוא מקום המשתמר הרי הוא כחצר ומותר להביא מן העצים המכונסים שבתוכו אבל אם אין לו מסגרת ואינו עומד בתוך שבעים אמה וד' טפחים לעיר כיון שאינו מקום המשתמר הרי הוא כמי שאינו מוקף מחיצות כלל ואין מביאין ממנו עצים אפילו מן המכונסים שבתוכו:

ט עלי קנים ועלי גפנים שהן מכונסים ומונחים בקרפף אע"פ שיש לו מסגרת ועומד בתוך שבעים אמה וד' טפחים לעיר הרי הן כמפוזרים ואסור ליקח מהן ביו"ט מפני שאנו חוששים שמה יפורם הרוח בשעה שיבא ליקח אותם ויבא ללקטם ואם הניח עליהם כלי כבר מערב יו"ט שלא יפורם הרוח מותר ליקח מהן ביו"ט:

י עצים שנשרו מן האילן ביו"ט אין מסיקין בהן ביו"ט אפילו להמתירין נולד ביו"ט לפי שהן בכלל גזרת פירות הנושרין מאליהן בשבת או ביו"ט שאסרום חכמים בו כיום כאכילה ובטלטול משום גזרה שמה יעלה ויתלוש כמו"ש בסי' שכ"ה] ואם נפלו לתוך התנור יתבאר בסימן תק"ז בעו"ה:

יא כבר נתבאר שיש להחמיר בנולד ביו"ט לפיכך כלים שנשברו ביו"ט ואין עושין מעין מלאכתן הראשונה כמו"ש בסי' תצ"ה אין מסיקין בהן מפני שהן נולד ואסורין בטלטול ואפילו לשורפן במקומן אסור אע"פ שאינו ממלטלין לפי שהמוקצה אסור להשתמש בו ולהינות ממנו כמו שיתבאר בסימן תק"ט:

יב וכן נכרי שחקק בית קבול בבקעת ביו"ט הרי עשאה כלי ואין מסיקין בה מפני שהוא נולד:

~ יום חמישי ~

יג אבל מסיקין בכלים שלמים שנעשו מערב יו"ט אע"פ שהוא נהנה מן הכלי לאחר שהודלק מקצתו ונעשה שבר כלי אין בכך כלום כיון שההנאה באה לו מאליה שאינו עושה שום מעשה בגוף המוקצה עיין סוף סי' תק"ט אבל אסור להפוך באש לאחר שהודלק מקצתו דאז נעשה שבר כלי וכיצד הוא עושה מרבה עליהם עצים מוכנים ומסיקן דאז יכול להפוך באש אף לאחר שהודלקו מקצת מן הכלים לפי שהן בטלים ברוב עצים המוכנים כמו שיתבאר בסימן תק"ז בעו"ה:

יד במה דברים אמורים כשאין לו עצים מוכנים כדי כל צרכו אבל אם יש לו כדי כל צרכו אסור להסיק בכלים שלמים אפילו בחול מפני שהוא עובר על בל תשחית:

נכבה מעט מכל מקום כיון שאפשר בלא כיבוי אף אם נכבה מעט אין בכך כלום כיון שאינו מתכוין לכיבוי במה דברים אמורים כשצריך להאש ביו"ט עצמו אבל אסור לכסותו כדי שישתמר ליו"ט שני אפילו הוא ראש השנה דאין מכינין מיו"ט אחד לחבירו כמו שיתבאר בסיומן תק"ג:

ה דרך עושי מדורה גדולה לעשות ארבע שורות של עצים לארבע רוחות כעין ארבע דופני התיבה ונותנים עליהם עצים למעלה ודומה לאהל לפיכך הרוצה לעשות כך ביו"ט לא יעשה הדפנות תחלה ואח"כ יעשה עליהם הנג מפני שזהו דרך בנין ואפילו בנין עראי אסור ביו"ט אלא אדם אחד יאחזו העצים העליונים שהם לנג בידיו באויר ואח"כ יסדרו הדפנות תחתיהם כדי לשנות מדרך חול וכן אם הוא מסדר עצים כעין גג על גבי שני אבנים העשוין כעין דפנות יאחזו העצים בידיו באויר ואח"כ יסדרו האבנים תחתיהם וכן השופת את הקדרה על גבי שני אבנים יאחזו הקדרה בידו באויר ואח"כ יסדר האבנים תחתיה כדי שלא יעשה אהל עראי בלי שינוי וכן ביצים כשצולין אותן ומניחים אחד על גבי שנים והאש ביניהם יאחזו העליונה בידו ויתן האחרות תחתיה:

ו במה דברים אמורים כשמניח אש בין שתי התחתונות שהרי הוא צריך לאויר שביניהם והרי זה דומה לאהל שהוא צריך לאויר שתחתיו אבל אם אין צריך לאויר שביניהם אינו דומה כלל לעשיית אהל ומותר לסדר העליונה על גבי התחתונה ולכן מותר לסדר דף השלחן על גבי רגליו אע"פ שיש להן דפנות מגיעות לארץ מארבע רוחות כיון שאין צריך לאויר שביניהן ועיין בסיומן שט"ו:

ולענין הלכה יש לחוש לסכרא הראשונה ולעשות פתילות חדשות ואם הישנה מונחת על פי הנר מותר להוציאה משם כדי להניח אחרת במקומה דכיון דאיסור מלטול אינו אלא מדברי סופרים יש לסמוך על סכרא האחרונה:

חלק ד סימן תקב דיני האש ביום טוב:

א אין מוציאין האש לא מן העצים ולא מן האבנים ולא מן העפר כגון צפיעי הבקר ולא מן המים שמקרבין נעורת של פשתן אצל זכוכית לבנה מלאה מים שמניחין אותה כנגד עין השמש שיחזור נגחה להנעורת ותדלק כל זה וכיוצא בו אסור לעשות ביו"ט מפני שהוא מוליד דבר חדש ודומה קצת למלאכה וכיון שהיה אפשר לעשות מערב יו"ט אסור לעשות ביו"ט ואם עבר ועשה מותר להשתמש בהאש ביו"ט שלא קנסו חכמים להעושה מלאכה ביו"ט כמו שקנסו להעושה מלאכה בשבת החמורה:

ב אין עושין פחמין אפילו רוצה להסיקן תחת תבשילו ביו"ט מפני שהוא מתקן כלי שהרי הן ראויים לצורפי זהב ועוד שהוא מכבה שבעשיית הפחם נכבה האש:

~ שבת קודש ~

ג אין נופחין במפוח כדי שלא יעשה כדרך שהאומנין עושין אבל נופחין בשפופרת והעולם נוהגין היתר במפוח של בעלי בתים ע"י שינוי להפכו מלמעלה למטה אבל במפוח של אומן אסור אפילו ע"י שינוי:

ד מותר לכסות האש בכלי או בעפר מוכן כדי שישתמר האש ולא יכבה לגמרי ואע"פ שע"פ כסויו אפשר שהאש

~ 'לקוטי תורה' חג הסוכות - הפרשה החסידית ~

ושאבתם מים בששון [ב]

בְּשִׂמְחָה גְדוֹלָה, עַל שֵׁם "וּשְׂאֲבַתְּם מַיִם בְּשִׂשׁוֹן כו"ו,
בְּמִבְּאֵר בְּמִסְכַּת סִיפָה סוּף פֶּרֶק ד', וְרִישׁ פֶּרֶק ה'.

וַיֵּשׁ לְהִכִּין הַטַּעַם, לְמַה אֵינוּ מְפֹרָשׁ בַּתּוֹרָה שְׂבַבְתָּב
כו"ז?

וְהִנֵּה בַּתְּחִלָּה צְרִיךְ לְהִכִּין עֲגֵן נִסְדָּף הַיַּיִן:
כִּי הִנֵּה בֵּינָן כְּתִיב (שׁוֹפְטִים ט"ו, י): "הַחֲדַלְתִּי אֶת
תִּירוּשֵׁי הַמְּשַׁמֵּחַ אֱלֹקִים וְאֲנָשִׁים". בְּהִיּוֹת יְדוּעַ דְּבִינָה –
"אִם הַכְּנִים" – הִיא הַשְּׂמִיחָה, כְּמוֹ שְׂפָתוֹב (תְּהִלִּים ק"ג, ט):

"וּשְׂאֲבַתְּם: מַיִם בְּשִׂשׁוֹן מִמַּעַיְנֵי הַיְשׁוּעָה" (בִּישְׁעָה י"ב),
(י):

הִנֵּה כָּל הַשְּׂמִיחָה הִיא נִסְדָּף הַיַּיִן עַל גְּבִי מִזְבֵּחַ, וְהוּא
מְפֹרָשׁ בַּתּוֹרָה שְׂבַבְתָּב בְּהִדְיָא בְּכִמְהָ מְקוּמוֹת. וּבְחִג
הַסִּיפּוֹת הִיא עוֹד גַּם נִסְדָּף הַמַּיִם עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ כֹּל
שְׂבַעַת יְמֵי הַחֵג, וְהוּא "הַלְכָה לְמִשְׁחַ מְסִינִי" (סוּפָה ל"ה,
א). זְבָחִים ק"ו, עֲמוּד ב'), שְׂאֵינוּ מְפֹרָשׁ בְּהִדְיָא בַּתּוֹרָה
שְׂבַבְתָּב, רַק "דְּרַבְּנָן סְמִיכוּתָא אֶקְרָאִי". וּשְׂאִיכַת הַמַּיִם הִיא

1. (בְּמִזְבֵּחַ לֵיל מוֹצָאֵי שַׁבָּת הַל הַמוֹעֵד סוּפּוֹת תַּק"ס ה.).

2. (עֲנִינֵי מִנְהָ בְּהִרֵי: בְּסוּף חֶלֶק א' בְּהַשְּׂמִיחָה, דָּף י"א, עֲמוּד ב'. יְדָף י"ב, עֲמוּד א' וְעֲמוּד ב').

והכלי מגבילתו;
אבל פתגם הסוכות נראה שמחתו לעין כל, שהאור
בוקע הפלי מחמת רוב גדולת אור השמחה וריבוי גילוי
ההעלם. ושמחה זו היא הרעש הגדול;

כמו שמרנן ומרקד בשנשנמח בגשמי, כן ויותר מכן
הוא הרנון והרקוד ברוחניות, בשירות ותשבחות לפני ה',
כמו שאומרים (ברכת יוצר): "והאופנים ברעש גדול". זהו
ענין ניסוד הנין של כל השנה, וגם בסוכות היו מנסכים
גם יין;

וניסוד המים הוא היה פתגם הסוכות לבד, היו
מנסכים יין בספל זה ומים בספל זה, "מערכי של מים"
כו"ט⁹. וניסוד הנין הוא בחינת בינה, וניסוד המים הוא
בחינת חכמה, והוא גבוה מאד געלה מניסוד הנין.

והענין, כי זהו בחינת כהנים וקוים:
כמו שכתוב בזהר (חלק ג', דף ל"ט, עמוד א'): ד"נין
מסטרט דליואי אתי כו', ומסטרט דכהנא - מיין צלילין
נהירין".

פי טבע המים, שיורדים ממקום גבוה למקום נמוך,
והוא בחינת כהן - שההשפעה יורדת לכהן גדול, ומשם
לכל הכהנים. כמאמר רז"ל (יומא יד, א'): "כהן גדול נוטל
חלק בראש" - מדת "ראש" הוא משפיע. ויין הוא
בחינת לויים - שהוא ההעלגה ממקום נמוך למקום
גבוה מאד.

והוא גם כן "גאגמא קלא" (זהר שם) - ברעש ושיר,
שהוא בחינת התגלות, כמאמר רז"ל (שבת נא, ב'): "כל
בעלי השיר יוצאים בשיר". מה שאין כן מים הוא
בבבשאי, כמו בחינת כהנים, ד"עובדיו בחשאי אינון כו"¹⁰
(זהר שם).

וכמו שבחינת כהנים גבוהה מבחינת לויים, כמו שכתוב
(קרח יח, ב'): "וילוו עליך וישרתוך" - כך ניסוד המים גבוה
מאד געלה מניסוד הנין¹².

"אם הבנים שמחה". פי השמחה היא גילוי ההעלם, לכן
נמשך דוקא מבחינת בינה, שהוא בשמבין ומשיג
תעלומות חכמה, שנמשך בגילוי בהבנה והשגה ממש,
שמשיג אותו בטוב - אז יהיה השמחה. מה שאין כן
בשעדיין אינו משיג הדבר בהשגה היטב, רק הוא עדיין
געלם בכח חכמתו, ואינו בגילוי אצלו ממש - לא יקבל
עונג ושמחה כלל.

אך הנה בינה נקרא גויערן, עלמא דאיתכסיא⁴. וזה
היה עבודת הלויים, דכתיב (קרח יח, כג): "ועבד הלוי ה'א"
- שמשמשים בחינת "הוא", דהיינו עלמא דאיתכסיא⁵,
"הוא" - דא עתיקא⁶, המלוכש בבניה - מהעלם אל
הגילוי. והיינו על ידי השיר שהיו אומרים על הנין⁷,
שהוא בחינת בינה.

וזהו ענין יין "המשמח אלקים ואנשים" - שמביא
אלקות לדיי גילוי לאנשים. דהיינו, על ידי הבינה שמבין
ומשיג גדולת ה', תתלהב נפשו בה'. וזהו גם כן בחינת
יין הגשמי, שגורם גם כן השמחה וגילוי ההעלם -
"ובנים יין כו"⁸.

אך ההפרש בין ניסוד הנין שבכל השנה, לבחינת
מועדים לשמחה, ובפרט סוכות, זמן שמחתנו, שהיה
בהם גם כן ניסוד הנין הוא:

כמו על דרך משל: אדם בשנתפעל ושמח מאיזה
דבר, אף על פי כן יכול להיות השמחה וההתפעלות
אצלו בהעלם מוולתו - שיהיה תוכו רצוף חדוה ושמחה
ואינו גלוי לעין כל. אבל בשנתפעל ונשמח מאד מאיזה
דבר, אזי נראה שמחתו לעין כל, ומרנן, ומרקד ברנל
ומטפח ביד - שאינה יכול להיות בהסתם מרוב גדולת
השמחה.

כך כל השנה, אף שנתפעל מאלהות אין-סוף ברוך-
הוא הממלא כל עלמין וסובב כל עלמין, אף על פי
כן הוא בהעלם אצלו, שאור השמחה מתעלם בהכלי

3. "תעלמות חכמה": איוב יא, 10
4. וכמו שכתוב בזהר: חלק א', וצא (קנ"ג, ב). קנ"ד. ובשאר דוכתיו.
5. (זהר חלק א' וצא קנ"ד, א).
6. (ראה זהר חלק ג קרח, קעה, ב). וראה תורה אור לך יא, סוף עמוד ב
ואילך. ובכמה מקומות).
7. (ראה זהר חלק ג' קנ"ג, א).
8. "וצא סוד". ערובין סה, סוף עמוד א).
(ענין עוד מענין "ועבד הלוי הוא", בדבור המתחיל "או ישיר משה ובני
ישראל" (תורה אור סב, ג). ומענין "הוא" - בדבור המתחיל "לך לך", גבי
"הוא עשנו" (תורה אור יא, ב)).

9. (ענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "ה' לי בעוזר") (לקמן פה, ב). וענין
מה שנתבאר ריש פרשת שלח, בדבור המתחיל "ענין המרגלים" (לעיל שלח
לו, ד). בפירוש "ובת חלב ודבש" (שמות ג, ח), שהוא מחמת תוספת האור
והגילוי לא יוכלו הכלים לתעלים כו').
10. (משנה סוכה ט, ב): ניסוד המים ביער... שני ספלים של כסף היו שם.
מערכי של מים, מורחי של יין).
11. (ברפסי וזהר: צלילין. וכן הוא לחן ברך פ, ד).
12. (ובפרט שתיה מים חיים" שנודע מדרגתם הגבוהה מאד געלה - בבחינת
חכמה. כמו שנתבאר במקום אחר, גבי "מים חיים" דקדוש מי השאת כו'.
גם כמו שנתבאר בדרוש "והנהרת לבנד", בענין התפרש שבין יום טוב לשבת

העיקרית המתגלית בתוך האותיות. ולכן אין מדקדקין באותיותיה כל כך, כי בתורה שב'על-פה העיקר היא החכמה וההשפלה. וכמו שאמרו בגמרא: "מאי טעמא דרבי מאיר" כו', שהיא בחינת טעמים, והוא בחינת חכמה פנוצ'ע¹⁹.

ובזה יובן ענין הנ"ל – שניסוף תינו פתיב בתורה, וניסוף המים לא נכתב בתורה, רק "הלכה למשה מסיני", והיינו:

כי וין הוא בחינת בינה – תורה שבכתב. והוה פירוש "בינה של תורה"²⁰, וכדלקמן, ולכן יכולה להכתב בתורה שבכתב; מה שאין פן ניסוף המים, שהיא בחינת חכמה, אינה יכולה להיות פתוב בתורה שבכתב, שמתפשט בבחינת פתב אותיות. והוא בחינת מוחין דאבא ומוחין דאימא²¹.

ובזה יובן מאמר רז"ל²² על פסוק "כי טובים דודיך מדין": "ערכים עלי דברי סופרים יותר מינה של תורה". וצריך להבין, מהו "סופרים"? ומהו "ינה של תורה"? והענין:

היא בריאה שבאצילות, מה שאין פן חכמה.

ובפרטות: בחינת חכמה, שנקרא "מים חיים", היא בחינת אצילות שבאצילות. והיינו שבחינת בינה נקרא "מי" – דקיימא לשאלה" (מאורי אור אות מ, סוף סעיף ח), שעם היותו בחינת העלם, הוא העלם של הגילוי. וכענין דכתיב (ישעיה מה, ז): "יוצר אור, ובורא חושך" – יצירה הוא גילוי, ובריאה – העלם. והיינו העלם השייך להגילוי – מחשבה ודבור. מה שאין פן בחינת חכמה, שהוא אצילות, הנה לגבי אצילות, שוה בריאה ויצירה, ו"כחשבה כאורה" (ההלים קלט, יב), כמו שנתבאר במקום אחר.

והיינו לפי שבחינת אצילות הוא למעלה מסדר השתלשלות דבי"ע. ולכן העלם והגילוי שבסדר השתלשלות, שהוא בחינת בריאה ויצירה – שניהם שוין ממש לגבי אצילות.

והנה, על ידי ניסוף המים בהג ממשכים גילוי העלם שלמעלה מסדר השתלשלות, דהיינו בחינת חכמה, שהוא אצילות, בחינת מוחין דאבא. לכן הוא גבוה מאד עלה מניסוף תינו – מוחין דאימא, שהוא גילוי העלם שבסדר השתלשלות.

וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "שיר השירים", בפירוש "כי טובים דודיך מדין" (שיר השירים א, ב).

והוא על דרך קריעת ים סוף: כי ים ויבשה הם העלם וגילוי של סדר השתלשלות – עלמא דאתכסוי ועלמא דאתגלייא. אך על ידי "רוח קדים" (בא י, ג), "קדמונו של עולם", שלמעלה מסדר השתלשלות העולמות, או "הפך ים לבישה" (תהלים סו, ו), כי שם שניהם שוין ו"כחשבה כאורה" כנ"ל).

22. (שיר השירים רבה א על פסוק כי טובים דודיך (ב). וראה עבודה זרה לה, א).

ב. והנה נודע ענין תורה שבכתב ותורה שב'על-פה: שתורה שבכתב הוא רק בחינת אותיות ויצירופיהן, וכמאמר רז"ל²³: "כל התורה שמוותיו של הקדוש ברוך הוא". ולכן כל אותיותיה מנויות²⁴, לכל יעריף ויחסיר. וכל אות צריך לומר בדמותו ותבניתו, והנגיעה פוסלת²⁵.

והנה האותיות הן בבחינת בינה²⁶. וכנראה בחוש, ששבא השכל לכלל הכנה והשגה מתגלים בו בחינת אותיות במחשבה. אבל בבחינת חכמה, שהוא למעלה משכל המושג, אין בו בחינת אותיות עדיין.

והוה ענין אותיות התורה: שהתורה שבכתב היא בבחינת בינה, ובינה נקרא "ספר-תורה". כמו שכתוב בזהר (ויקחל, דף ר"ש). והיינו בחינת אותיות המחשבה. ואף על גב ד"אורייתא מ'חכמה נפקת"²⁷, לגבי המאציל היא בחינת חכמה, אבל לגבי הנבראים היא בחינת בינה²⁸.

ותורה שב'על-פה היא בחינת חכמה, ושם אין האותיות עיקר כל כך, אלא השכל וההשפלה היא

והו גם פן מוחין דאימא ומוחין דאבא.

ובמקום אחר נתבאר, שוה גם פן התפרש בין ברכה לקדושה.

גם לכן בכתובים נאמר "וקדשתי" (מאור בא, ח), ובלוים כתיב "למחרם" (העלותף ח, ז. כא). כמו שנתבאר במקום אחר: בדבור המתחיל "שבת שבתי", ועל פסוק "ושמתי פרכי".

13. (ראה זהר חלק ב קכד, א. זהר חלק ג יט, א. פט, ב. קנט, א. רסה, ב).

14. (ראה קדושין ל, א).

15. (שלתן ערוף זרה דעה סיפון רע"ד, סעיפים ריה).

16. וכמו שנתבאר במקום אחר על פסוק "ופתחת עלי פתחי חוקם". וענין בהרמ"ו ריש פרשת ויקרא.

17. (זהר חלק ב קבא, א).

18. [ולכן חמשים יום מציאת מצרים עד מות-תורה – כנגד "חמשים שערי בינה" (ראש השנה בא, ב), וכיום החמשים – שער הנ' ניתנה תורה. וענין בזהר תצוה דף קפ"ג, עמוד א'].

19. (ואף שלמטה הרי תורה שבכתב הוא בחינת ו"א, ותורה שב'על-פה היא בחינת מלכות (ראה תפינו זהר בהקדמה, פתח אל"ה), הרי אדרבה, כאמת, "בחכמה יסר ארץ" (משלי ג, יט) – שהיא מלכות (מאורי אור אות א, סעיף קכו) – תורה שב'על-פה, ו"כונן שמים" (שם) – ו"א – תורה שבכתב – הוא "בתבונה" (שם). וענין מה שנתבאר על פסוק "השמים כסאי והארץ הרום רגלי כו").

20. (עבודה זרה לה, א).

21. ולפי מה שכתב ב"עין חיים", שער כ"ו, סוף פרק א' (בדפוס שקלאו חת"ם. לפינוי שער סדר אבי"ע סוף פרק ב), מוכן שב'על-פה האצילות למעלה מהבריאה, כך ערך החכמה למעלה מהבינה – באצילות עצמו. והיינו, שבינה

ג. ובכדי להבין ענינו "ממעניי הישועה", צריך להבין תחלה פסוק (תהלים קטו, יא): "כוס ישועות אשא": שזה אמר דוד המלך עליו השלום על מדתו, שהוא בחינת מלכות דאצילות³¹, שנקרא "כוס ישועות". וכמו שפיתוב בזהר (והי דף ר"ג, עמוד א'): "דהא בהאי כוס אתנגידו ברכאן מאינון ישועות דלעילא, והוא נטל לון וכניש לון לגביה כו"³².

כמו הדבור, על הדרך מושל, הוא הפלי שבו נמשכים ומתלפשים כחות הנפש, שכל ומדות כו', כך המלכות היא הפלי שבו נמשך השפע מכל העשר ספירות כו'. וזהו שאמר הלל בשמחת בית השואבה (סוכה ג, א): "אם אני פאן – הפל פאן", וכדפירש בזהר (בהשמטות דשייך לחלק ראשון, דף י"ב, עמוד א'. (נדפס בחלק א רסא, ב)): "אי שכינתא דאקרי 'אני' שריא פאן – הפל פאן כו'". ועיין שם.

ו"ישועות" פירש בזהר (תרומה, דף קס"ט א'): "מאן ישועות? דא מינא, דכתיב³³: 'ותושע לו ימינו' כו'". ובפרשת בראשית (דף א'), פירש, שהם "חמש עליון תקיפין דסחרין לישועה"³⁴, שהם ה' גבורות.

והענין: שהם ה' גבורות ממותקות מה' חסדים כו'³⁵. וענין הישועה הוא, כי מלכות דאצילות יורדת להחיות ב"ע, כמו שפיתוב (משלי ה, ה): "הגליה יורדות מות", על פן צריכה לבחינת ישועות, להושיעה שלא יהיה יניקת החיצונים. ועל זה אמר דוד: "כוס ישועות אשא", שיוגבה בחינת הכוס להעלותה באצילות, אשר שם "לא יגורך רע"³⁶ (תהלים ה, ה).

וזהו ענינו "ממעניי הישועה", שהוא המענין שממנו נמשך הישועות לכוס של ברכה כו', על דרך מה

דהנה מבואר בספר יצירה²³: "בשלושה דברים ברא הקדוש ברוך הוא את עולמו: בטופר, וטפור, וטיפור":

טופר הוא בחינת חכמה, המשפיע לטופר שהיא בינה, בחינת מחשבה. וטיפור הוא בחינת דיבור, המקבל מספר – שהוא בינה, שהרי בלתי מחשבה אי אפשר לדבר.

(וזהו שבשלושה דברים אלו ברא הקדוש ברוך הוא עולמו: כי התהוות העולמות הוא מבחינת דבר ה'²⁴, שהיא בחינת ספור, והדבור מקבל ממחשבה שנקרא ספר, שהוא נמשך מבחינת חכמה – "איה סופר" (ישעיה לג, יח). וזהו "בראשית ברא" – והיינו על ידי שמתחמה²⁵ נמשך לבחינת מחשבה, וממחשבה לדבור).

וזהו "עברים עלי דברי סופרים" – בחינת סופר, שהוא חכמה, ושם הוא שרש תורה שבכלפה, וניסוד המים – "ותר מינה של תורה", והיא בחינת תורה שבכתב, שנקרא ספר, והוא בחינת בינה, וניסוד הנין; שבחינת חכמה – שהוא בחינת סופר, הוא גבוה מאד געלה מבחינת בינה – שהוא בחינת ספר²⁶.

אך עם היות שהחכמה היא למעלה מבחינת בינה, אף על פי כן חכמה ובינה הם "תרין ריעין דלא מתפרשין"²⁷. ואם פן צריך לחברם תמיד למטה, ובאתערוותא דלתתא – אתערוותא דלעילא²⁸.

וזהו "ושאבתם מים בששון": "מים" הוא בחינת חכמה, תשאבו "בששון" – שהוא בחינת בינה, ובה יתחברו בחינת חכמה ובינה להיות "תרין ריעין דלא מתפרשין"²⁹.

ולזה היו אנשי מעשה מרגנים ומרקדים בעת ניסוד המים³⁰:

30. (סוכה נא, א). (גם לכן היו מנסכין המים בשעת ניסוד הנין, כמו שפיתוב בהרמב"ם סוף הלכות תמידין ומוספין.
וזהו גם פן ענין הנזכר בזהר (פרשת בלק, דף קפ"ט, סוף עמוד א'). על פסוק (תולדות כו, כה) "ויבא לו יין": "דארמי מאן בההוא יין".
31. (מאורי אור אות ד, סעיף ט)
32. (תרגום: שהרי בכוס זו שופעת הנכרות מאותן ישועות שלמעלה, והוא נוטל אותם וכונם אותם אליו).
33. (על פי תהלים צח, א): "הושיעה לו ימינו". איב מ, יד: "הושע לך ימינד". ישעיה נט, טו: "ותושע לו רעיו").
34. (חמש עלים חוקים שמקפים את השושנה).
35. כמבואר ב"זהר הקדוש" ריש פרשת בראשית שם.
36. (ענין בהרמ"ו) ריש פרשת בראשית, דפירש, שגשיאת הכוס הוא לתמשך לבחינת מלכות מה' גבורות דעתיקויומן כו').

23. (פרק א משנה א. וראה זהר חלק ב קלז, ב ועוד).
24. (ראה תהלים לג, ו)
25. (תרגום יונתן בראשית א, א: בראשית – בחוכמתא).
26. (ענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "איה סופר" (תורה אור ג, ג), ועל פסוק "שחורה אני כו'" (לקמן שר השירים ז, א. ושם מציין לזאן, וראה שם מו, ג), מענין סופר, ודברי סופרים כו').
27. (ראה זהר חלק ב ג, א. חלק ג ד, א).
28. (ראה זהר חלק א רלמ, ב).
29. (ענין מה שנתבאר במקום אחר, בדבור המתחיל "ראה אנכי נתן כו'", מענין זה, איך שגם בעבודת ה' למטה באתים צריך להיות ב' תבחינות דחכמה ובינה יחד תמיד, בחינת "נקודה בהקליה", ואי אפשר להיות קיום בבחינה אחת לבר כו'. עיין שם. וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "וידעתם היום", גבי "שלוש שלום – לרחוק ולקרוב" (ישעיה נ, ט)).

"ותתצב אחותו מרחוק" (שמות ב, ד), וכתוב (משלי ג, ד): "אמור לחכמה אחותי את"⁴¹.

אבל מבחינת בינה נמשך בבחינת קירוב. והוא "כאיש אשר אמו ותחמנו בו" (ישעיה סו, יג). ולכן "אם הבנים" דייקא, "שמחה" – שהשמחה היא בחינת גילוי, אשר זה נמשך מבחינת בינה דייקא. והוא ענין "יון המשמח בו".

אך בחג הסוכות יש פח לנשמות ישראל להמשיך בחינת חכמה, שיהיה החכמה מאיר גם פן בבחינת קירוב וגילוי כמו הבינה ממש. ועל זה נאמר: "בן חכם ישמח אב" (משלי י, א), "בן חכם דיקא"⁴².

והוא ענין ה"שמחה דכית השואכה", שבחינת "מים חיים", חכמה עילאה נמשך בבחינת גילוי וקירוב – על דרך "אם הבנים שמחה", שהשמחה היא הגילוי. והיינו שאו נמשכים ומתגלים מוחין דאבא כל פך כמו הגילוי דמוחין דאימא בו.

והפח הזה הוא על ידי התשובה ביום הכיפורים – "לפני הוי"ה תטהרו וכו'" (אחרי טו, ל), ענין שם. והיינו, שעל ידי התשובה מעורר בחינת הפתר שלמעלה מהחכמה, ואז על ידי התגלות הפתר בחכמה נמשך שיהיה החכמה בבחינת גילוי⁴³.

והוא על דרך משל, החכם כשנפול לו שכליים חדשים הרבה מאד, מוכרח לגלות מעט מהחכמתו כי לא יכול לסבול מרבוי האור⁴⁴.

שנתבאר במקום אחר בענין פירוש "נכרד" דכרפת הוימון, שהוא כמו שכתוב ברעיא מהימנא פרשת בא (דף מ"ב ב') בענין מקור, ומעין, ופירה. והיא בחינת בריכה שנמשך לשם המעין הנזכר מהמקור עיין שם. והוא "נכרד": להמשיך בחינת בריכה זו, להמשיך ממנה ל"כוס של ברכה" שמקבל מבחינת בריכה הנ"ל. והוא ענין "מעייני השועה"³⁷.

והנה, על פי המבואר למעלה בענין ניסוד המים, שלא ניתן לכתוב בתורה שבכתב מפני שהוא מבחינת סופר שלמעלה מבחינת ספר הנ"ל, הנה על דרך זה יוכן עוד ענין הקפות שבשמיני עצרת, שלא נכתבו אפילו בתורה שבעלפה, ואינו אלא מנהג³⁸. כי הנה המה מקיפים דאבא, ולכן לא ניתנו לכתוב אפילו בתורה שבעלפה – שהיא בחינת אור פנימי דחכמה בו.

וקרוב לזה נתבאר במקום אחר, בענין "תפלת ערבית ושחרית"³⁹, שהוא מפני שהמשיכה זו היא במקום גילוי מאד עד שאין אתערותא דלתתא מוגעת שם כל פך, לכן הוא רשות, שאינו חובה ממש – מטעם הנ"ל⁴⁰.

(ועוד יש לומר בענין "ושאתם מים בששון", שהיה שמחה גדולה בשאיבת המים, והוא מוכן ממה שנתבאר במקום אחר, על פסוק "ביום השמיני עצרת"):

שבחינת חכמה מאירה בבחינת ריחוק, כמו שכתוב (קהלת ג, כג) "אמרת אהבתי חכמה והיא רחוקה ממני". והוא גם פן ענין

על זה: מה שיד לנצח והוד שיהיה נקרא "מעייני השועה"? אך על פי מה שנתבאר במקום אחר בענין "הנצח זו ירושלים" יוכן זה בו.

38. (רמ"א בשלחן ערוך אורח חיים סיפון תרסט).

39. (ראה באורי הורה: לאדמו"ר האמריני יג סוף עמוד ד'. להצמח צדק פרך א עמוד פה. וראה לקמן שיר השירים כד, ב)

40. ענין ביהר חלק א', דף קל"ג. עמוד א'.

41. וענין ב"מקדש מלך" פרשת תולדות (קמ"ב, א'), בפירוש "מרחוק ה' נראה לי" (ירמיה לא, ב).

42. וענין מזה בדבור המתחיל "ביום השמיני עצרת".

43. וענין מה שנתבאר על פסוק "ארתוי מור".

44. ובענין מה שנתבאר במקום אחר על פסוק (ישעיה נה, ח) "אז יבקע פשתר ארץ בו" (סידור עם דמ"ח רט, ד ואילך).

וענין מה שנתבאר במקום אחר על פסוק (תהלים ב, ב) "ארומקד ה' פי דליתני בו" – שם נבאר ענין זה. וענין מה שנתבאר בפרשת שמות, סוף דבור המתחיל "מי שם פה לאדם".

והוא ענין "וחסידך ידגני" (תהלים קלב, ט), שבזהר ריש פרשת ויצא (דף קמ"ח, עמוד ב').

37. (היינו בחינת יסודות דאבא ואימא. וכמו שכתוב בזהר (סוף פרשת בלק, דף ר"ב, סוף עמוד ב'): "מעייני השועה אלן אבא ואימא בו, וכולא מופיעו נביעין עמיקין בו").

וענין מה שנתבאר בביאור על פסוק "ששים המה מלכות" (שיר השירים ו, ח), בענין מה שכתוב לעתיד לבא (יואל ד, יח): "ובעין מבית ה' יצא והשקה בו", כי עקשיו שהמשיכה מבחינת "והנה יוצא מעדן" (בראשית ב, י), שהוא בחינת בינה, אוי בהשתלשלות למטה נאמר (שם): "ובמשם יפרד", שבעשה בחינת יש ודבר נפרד. אבל כשהיה גילוי בחינת מעין, שהוא בחינת "והחכמה מאן תמצא" (איוב כה, יב), אזי "והשקה" גם אפילו בחינת "נחל השמים בו", שגם למטה יהיה גילוי הביטול בו.

ומזה גם פן יוכן בתוספת ביאור ענין מעלת ניסוד המים, שהוא מבחינת מעין, בחינת חכמה – שגבוה מאד נעלה מניסוד תימן שמבחינת בינה, בחינת "והנה יוצא בו" (וענין בזהר חלק ג', דף ל"ט, עמוד א' הנ"ל).

ויש לומר גם פן, ד"מבועי נביעין עמיקין" היינו ב' מילות "ונוצר", ו"נפרד", שמהם מקבלים אבא ואימא. ולפירוש תרמו"ז ב"כוס ישועות אשא" שהישועות נמשכים מיסוד דעתיק וימין המלוכש בארץ אנפין, אם פן "מעייני השועה" הם עתיק וימין וארץ אנפין בו.

עוד פירש שם בזהר בלק, ד"מעייני השועה" הם נצח והוד. וב"פרדס" עמד

שְׁמַחָה פִּי אִם בִּיטוּל. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה בְּחִינַת "מִיָּם צְלִילִין" דְּחֻכְמָה־עֵילָאָה לֹא שְׂיִיד שְׁמַחָה.

אֵךְ עַל יְדֵי "שְׁבַת שְׁבִתוֹן" דְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, שֶׁהוּא בְּחִינַה שְׁלֵמָעֵלָה מִתְּשֻׁבַּת וּמְחֻכְמָה־עֵילָאָה, לְכֵן נִמְשָׁךְ בְּסוּפוֹת שְׂיִיחָה חֻכְמָה מְאִיר בְּקִירֹב בְּבְחִינַת הַשְּׁנָה. וְלְכֵן הִיא שְׁמַחָה בְּנִיסוּד הַמַּיִם, וְהוּא שְׁמַחָה שְׁבִבְחִינַת בִּיטוּל⁴⁷. וְלְכֵן זֶהוּ "מַעֲיִינֵי הַיְשׁוּעָה" – שְׁלֹא יִהְיֶה יְנִיקַת הַחַיּוּנוֹת, פִּי הַחֻכְמָה דוֹחָה אוֹתָם. וְכֵן הַשְּׁמַחָה שְׁבִבְחִינַת בִּיטוּל (כ'):

גַּם, כְּמוֹ שְׁעֵנִין הַתְּשׁוּבָה הוּא בְּחִינַת "לְרַחֵק שְׁנַעְשָׂה קְרוֹב"⁴⁵, קֵךְ עַל יְדֵי זֶה נִמְשָׁךְ מִלְּמַעְלָה, מַה שֶׁהוּא בְּחִינַת "אַחֲקָמָה וְהִיא רַחֲקָה מִמֶּנִּי" יִהְיֶה מְאִיר בְּבְחִינַת קְרוֹב מִמֶּשׁ⁴⁶.

וְעוֹד יֵשׁ לִזְמֵר:

דְּמִבּוֹאֵר בְּדַבּוּר הַמַּתְחִיל "וְהִנְדֵּית לְבָנְךָ", שְׂבִיּוֹם־טוֹב נִזְכָּר שְׁמַחָה לְפִי שֶׁהוּא מוֹחִיז־דְּאִימָא, בְּחִינַת הַשְּׁנָה. אֲבָל בְּשִׁבַּת – מוֹחִיז־דְּאִבָּא, שֶׁהוּא מַה שְׁלֵמָעֵלָה מִתְּשֻׁבָּה, לֹא שְׂיִיד

45. (בְּרֵכֹת לר, ב).

46. וְעֵינֵין מַה שְׁנַתְּבָאָר בְּבִיאוֹר עַל פְּסוּק "וְאֶתְחַנֵּן כו'".

47. עַל דֶּרֶךְ מַה שְׁנַתְּבָאָר סוּף דְּבִיר הַמַּתְחִיל "בְּשִׁלַּח פְּרַעַה", נְבִי "וְלֹא נָחַם כו'", בְּעֵינֵין "אַרְצֵי כְּנָעַן".

ב.

הוֹד כ"ק אַדְמו"ר מְרַנָּא וְרַבְנָא דוֹבְעֵר - אַדְמו"ר הַאֲמַצְעִי

~ תוֹרַת חֵיִים ~

בְּמִיָּם אֵלֹא רַק שְׁתַּהִיָּה וְיֹשְׁבַת ע"פ הַמַּיִם וְכֹל יִשִּׁיבָה א"א כ"א בְּמִרְבּוֹעַ דּוּקָא כְּנ"ל שֶׁהוּא בְּחִי' מ"ם סְתוּמָה הַנִּל. וְגַם לֹא הִיא צְרִיךְ נַח לְמַלְחָם וְתוֹרֵן וְסַפֵּן כִּי לֹא הִיא הִילוּךְ הַתִּיבָה ע"פ הַרוּחוֹת הַמְנַשְׁבּוֹת כְּהִילוּךְ הַסְּפִינּוֹת בַּיָּם אֵלֹא הַלְכָה מַעֲצָמָה בְּנַחַת וְשִׁלּוּם בְּלֹא רוּחוֹת כֹּלל כְּמ"ש וְתִלְךְ הַתִּיבָה ע"פ הַמַּיִם כו'. וְשֵׁרֵשׁ הַעֲנִיָּן הוּא לְפִי שְׂמִי הַמְּבּוּל שֵׁרֵשׁ לְמַעְלָה מִן הַיָּם כִּי הָרִי הוּוּ מִי הַמְּבּוּל מִן הַמַּיִם שְׁמַעַל הַשְּׂמַיִם כְּמ"ש וְאַרְבּוֹת הַשְּׂמַיִם נִפְתְּחוּ כו' וּמִיָּם שְׁמַעַל הַשְּׂמַיִם נִק' מִיָּם הַעֲלִיּוֹנִים הַרוּחוֹנִיִּים כְּמוֹ מִן הַמַּיִם מִשְׁתַּיְחוּ כו' שְׁלֹא יִרְדוּ לְמַטָּה כְּתַעְרוּבוֹת דְּטוֹר אַחַר הַהִבְדֵּלָה שֶׁהִיא בֵּין מִיָּם עֲלִיּוֹנִים לְמִיָּם תַּחְתּוֹנִים ע"י הַרְקִיעַ כְּמ"ש יְהִי רְקִיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם וְיְהִי מְבַדֵּיל כו' וּמִיָּם תַּחְתּוֹנִים שִׁירְדוּ לְמַטָּה נִתְעַרְבַּ בְּהֵם טוֹר אַחַר חֲטָא עַה"ד וְלֹאֲזַת יִרְדַּ הַגֶּשֶׁם דְּמִי הַמְּבּוּל מִבְּחִי' מ"ע הַלָּלוּ כְּדִי לְטַהֵר אֶת הָאַרְץ מִטּוּמְאַתָּה כְּמִבּוּל בְּמִקּוֹה כְּמ"ש כְּמ"א בְּאוֹרֶךְ וְגַם מ"ש נִבְקְעוּ כָּל מַעֲיִינּוֹת תְּהוֹם רַבָּה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה זֶהוּ ג"כ בְּבִחִי' הַבִּירוּר וְתִיקוּן דְּמִתְּ שְׁעוֹלִים בְּבִחִי' יְחוּד וְהַתְּכַלְלָה כְּמוֹ שֶׁהִיא תַּחֲלָה קוֹדֵם הַבְּדִלַת הַרְקִיעַ דְּכַתִּיב וְרוּחַ אֱלֹקִים מִרְחַפֵּת עַל פְּנֵי הַמַּיִם כו' כְּמ"ש בְּדִרוּשׁ דִּיהִי רְקִיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם כו' בְּאַרְבּוֹת וּמִפְּנֵי שֶׁהִיא יְחוּד דְּמ"ע וּמִתְּ בּוֹמֵן הַמְּבּוּל כְּמוֹ שֶׁהִיא מִתְּחַלָּה מִיָּם בְּמִיָּם כו' ע"כ לֹא הִיא הִילוּךְ הַתִּיבָה ע"י הַרוּחוֹת כִּי הַרוּחוֹת הֵן בְּבִחִי' מִתְּ שֶׁהֵן הַיָּמִים שְׁמַעוּרִיבִים טוֹר עִם הָאַרְץ יַחַד כו' וְזֶהוּ וְיִשְׂאוּ הַמַּיִם אֶת הַתִּיבָה וְתֵרֵם מַעַל הָאַרְץ שֶׁהוֹגְבָה לְמַעְלָה מִשְׂרַשׁ הָאַרְץ וְהוּא בְּפִינִימִת בִּינָה שְׂנִק' עֵלְמָא דְאַתְכַּסִּיא

(ג) וְנִמְצָא דְפִינִימִי בִּינָה יֵשִׁישׁ בַּה מְבִחִי' מ"ה דְּחַכ' שְׂנִק' נִקְוֵד' בְּהִכּוּלָא כְּנ"ל הוּא הַעוֹשָׂה הַשְּׁלוּם וְאַחֲדוּת גַּם לְאַחַר שֶׁנִּפְרְדוּ הַמְדוּת וְנוֹלְדוּ בְּבִחִי' יֵשׁ לְהִיּוֹת בְּבִחִי' בִּיטוּל הַיֵּשׁ. וְזֶהוּ כְּלָלוֹת עֲנִין תִּיבַת נַח שֶׁהוּא בְּחִי' צ"ע דְּחַכְמֵי שְׁהִי' גְּנוּ וְנַעֲלָם בְּפִינִימִי דְּכִינָה כְּמ"ש אֶת הָאֱלֹקִים הַתְּהַלֵּךְ נַח כו' וְע"כ נִכְנַס לְתִיבָה שֶׁהִיא כְּמוֹ מ"ם סְתוּמָה מְרֻבּוֹעַ וּמִקּוֹף מְכַל צַד בְּסַתְמִי' וְהַעֲלָם וְהוּא מְקִיף הַפִּינִימִי דְּכִינָה אִם הַבְּנִים כְּמוֹ שֶׁהֵם בְּמִקּוֹרֵם וְע"כ הִי' הַתְּכַלְלוֹת וְאַחֲדוּת בְּבִיטוּל גְּדוּל גַּם בְּבַחְמוֹ וְחַיּוּת שֶׁהִיוּ בְּתִיבָה כְּמוֹ לַע"ל בִּימּוֹת הַמַּשִּׁיחַ וְזֶה הִי' הַכְּנָה לְעֵינֵין הַבִּיטוּל דִּישׁ גַּם בְּתוֹלְדָה וְיִצִּיאָה מִן הַהַעֲלָם דְּתִיבָה בְּבִחִי' שֵׁם מ"ה דְּתִיקוּן בְּהַתְּכַלְלוֹת וְאַחֲדוּת כְּמ"ש וְיְהִי כָּל הָאַרְץ שְׂפָה אַחַת וְדַבְּרִים אַחֲדִים כו' עַד דּוֹר הַפְּלָגָה וְד"ל. וְכַכֵּל זֶה יוֹבֵן ג"כ מַה שְׁהִי' בְּתִיבַת נַח ג' מְדוּרִים תַּחְתִּיִּים שְׂנִיִּים וְשְׁלִישִׁים כו' וְנִתְעַכְכוּ בַּה שְׁנָה שְׁלִימָה שֶׁזֶהוּ כְּמוֹ בְּחִי' הַעִיבוּר דּוֹלַד בְּמַעֲי אִמּוֹ שֶׁהֵן מ' יְרַחֵי לִידָה שְׁעוּלָה כְּכֹל ג"ח לְמַעְלָה וְכְּמוֹ מִי יִתְנַגֵּי כִּירְחִי קֶדֶם כו' וְכְּמ"ש אֵל בֵּית אִמִּי אֵל הַדָּר הוֹרְתִי כו' כְּמוֹ שְׂמַלְמָדִים לּוֹלַד כָּל הַתּוֹרָה בְּבִחִי' מְקִיף וּבְסִבַּת הַעֲכוּב דְּעִיבוּר זֶה בְּבִחִי' הַבִּיטוּל וְהַתְּכַלְלוֹת בְּבִחִי' פִּינִימִי בִּינָה הִי' הַכְּנָה לְעֵינֵין הַתּוֹלְדָה שִׁצְאוּ מִן הַתִּיבָה בְּבִחִי' הַבִּירוּר וְהִתִּיקוּן לְתַקֵּן לְחַטָּא דְּעַה"ד טוֹב וְרַע שְׁבַעֲבוּר זֶה נִתְקַלְלָה הָאַרְץ כִּי נִמְטָאָה וּמְלָאָה הָאַרְץ חֲמֵס כו' כְּמ"ש זֶה יִנְחַמְנוּ כו' וְד"ל: (נח) וְזֶהוּ שֶׁהִיָּתָה הַסְּפִינָה מְרֻבּוֹעַת וְלֹא עֲגוּלָה כְּשֶׂאָר הַסְּפִינּוֹת לְפִי שֶׁלֹּא הִיא הַכוּוֹנָה שְׁתַּהִיָּה שְׂטָה

ממש כמ"ם סתומה הנ"ל וע"כ ותלך התיבה על פני המים כו' (כמו רוח אלקים מרחפת על פני המים שהוא רוחו של משיח כו') ותנח התיבה בחדש הו' שהוא חדש תשרי על הרי אדרט שזהו כר"ה כמ"ש במ"א וד"ל:

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - דרוש שלישי (תקס"ב)

אמנם מ"מ יש כלים קטנים וכלים גדולים פי' שכלי דבי"ע הם הקטנים שהם בבחי' גבול ומדה ממש והתהוותן ממה שנפל בשבה"כ מס"ג דתהו כנו"ל פ"ב וכלי' גדולים הם הכלי' דאצילות שהם רחבים לקבל האורות, והנה עיקר ענין המין והמ"ד הוא נעשה ע"י הבורר' בבי"ע דייקא וזהו שרש ענין אהבת מארך והמצות מעשיות שאחר הבורר מעלתן יתירה מהכלי' דתיקון דאצי' עצמן, והענין כי אהבת מארך בלי גבול הוא דייקא מצד הכלי' הקטנים שכיון שאין הכלי' מגבלת לאור האהבה ע"כ יהי' רשפי אש למעלה מהכלי' ובחי' אהבה זו הוא ענין בירורי הניצוצי' דתהו ששרשן מס"ג שמתברר' ועולין בבחי' מין ע"י אהבה זו כגבו' ורשפי אש אך הבורר הוא דייקא ע"י ש' מ"ה דתיקון דאצי' שהוא המברר ב"ן להפריד מעליו הפסולת ומגביהן למעלה אך כשמגביהן לאצילות או אינם יכולי' לשרות אף בכלי' דאצילות הרחבים משום שאו מאיר בהן משרשן שהוא מאורות דתהו שזהו ענין הניצוצים שהוא מה שנפל מאורו' דתהו כנו"ל פ"ב ואורות דתהו הם גדולי' מאד ולא יכולים גם כלי' דתיקון הרחבים (ואף שנת' לעיל שהשבירה בתהו הי' מחמת שהיו הכלי' קטני' א"כ משמע מזה דבתיקון שהכלי' רחבים יוכלו האורות לשרות בהן זהו לגבי אורו' דתיקון שהם קטנים מאורו' דתהו אבל אורות דתהו שהיו גדולי' מאד אין יכולים הכלי' דתיקון להכילם כי השבירה היתה בתהו מחמת ב' דברים שהאורות היו גדולים והכלי' קטני' והתיקון הי' ג"כ בב' דברים אלו שהאורות קטנים והכלים רחבי' א"כ בהדא מינייהו לא סגי לשיתיישבו האורות בכלים ולכן בעלי' בירורי הרפ"ח לאצי' ומאיר בהן משרשן מאורו' דתהו אינן מתיישבי' בכלי' דתיקון אלא ע"י מצות מעשיות דייקא שבהם ועל ידם נתקני' ג"כ הכלים ומתרחבי' ביותר דהיינו שנעשו כלי' ג"כ מבורר' דשבה"כ שבבי"ע וכלי' אלו יכולו לאורות דתהו הרחבים) אלא יוצאי' בבחי' א"ח והוא בחי' השערות דראש ודיקנא שהם כתר וחכמה שהוא מה שבוקעי' בבחי' א"ח לשרשן בחי' אח"פ, ונמצא שבורר' דשם ב"ן כשנתבררו ע"י שם מ"ה הם גבוהי' יותר

(כו ית' משנו"ל פ"ד אך שבכלי' יש בהעלם הארה למע' מהאורות אך הוא, גם ית' ההפרש בין כלים דתיקון לכלים הנתקני' מבורר הרפ"ח והוא ג"כ ענין הכלים דמצות מעשיות):

ו. ולתוספת ביאור להבין ענין הנו"ל פ"ד אך ששרש הכלים הוא למעלה מהאורות ומאיר עליהם הארה משרשן רק שהיא בהעלם לגבי הכלי' גופא ומ"מ לגבי האור היא בגילוי ומה"ט מתבטל האור לגבי הארה זו ומתלבש לתוך הכלי' אף שהוא היפוך טבעו כו' (ויש להבין בזה כמה דברים דא"כ מפני מה נשברו הכלי' דתהו הלא גם בהם יש הארה למעלה מן האורות מסתמא כמו שיש בכלי' דתיקון ולמה לא נתבטלו האורו' לפני הארה זו שלא יסתלקו לשרשן מחמת זה. גם צ"ל דא"כ כיון שכלי' דתיקון רחבים לקבל האור הנעלה מהא"ס א"כ מהו הפעולה בקיום המצות מעשיות שהם ג"כ תיקון הכלי' כיון שבלאה"ג הכלי' דתיקון רחבים ועכצ"ל שיש איזה הפרש בין כלי' דתיקון למה שנתקן ע"י מצות מעשיות). ולהבין זאת הוא עד"מ מזון האדם הוא מרגן ובשר כו' שהם בחי' צומח וחי והנה האדם הוא למעלה מהם שהוא בחי' מדבר שהמדבר הוא גבוה במדרגה מצומח וחי ומ"מ א"א להנפש להתקיים בגוף בלעדיו אכילה ושתייה והמעם הוא מפני שנעוץ תחלתן בסופן וסופן בתחלתן ולכן אף שהלחם עצמו הוא רק בחי' צומח שהוא למטה במדרגה מהנפש החיונית מ"מ יש בחי' שמלוכבש בהלחם שלמעלה מהנפש עצמה והוא בחי' מעמים שיש במאכלים ששרשן מחיצוניות בינה דאצילות ושרש נפש האדם הוא רק מבחי' ז"א דאצילות ולכן מצטרף הנפש לאכילת הלחם שבו מלוכבש אור וחיות שלמעלה מהנפש עצמה כו', וכמ"כ יובן בענין או"כ שכמו שהם באצי' הרי האורות למעלה מהכלים אך שרש הכלי' נעלה מהאורות והוא ששרשן מאח"פ דא"ק שמשם יוצא הארה ממהותו ועצמותו ממש דא"ק, וא"ק הוא מבחי' עולמות הא"ס משא"כ האורות הם רק הארה וזו מהא"ס ומה"ט יש כח בכלי' להגביל האור לשלא יסתלק בשרשו כדלעיל פ"ד.

השבירה למאוס בחייו כו' לא יוכל לבא לידי ביטול המציאות בחי' מ"ה ואין כו' כי הביטול יבא מתכלי' דקות ההשגה באחדות ה' שהוא בחי' הארה משם מ"ה דאצי' וזה לא יהי' כ"א אחרי קדימת לב נשבר דוקא כידוע, ואמנם מחמת ההתבוננות באחדות ה' יבא הביטול במציאות לפי ערך כלי מוחו ולבו לבד אבל מה שיגיע לאהבת בכל מאדך לא לפי ערך השגתו וכלי לבבו שהרי בלתי יכולת בהם לקבל שמחמת זה יצעוק כו' כידוע אין זה מצד שם מ"ה שגרים הביטול אלא למעלה הרבה מזה והוא ענין אור החזור שבא מצד קטנות הכלי דוקא והיינו מחמת הלב נשבר מקודם נמשך בכל מאדך אחרי הביטול ונמצא שענין הלב נשבר הוא בחי' הבורר' בהפרדת הרע כו' והביטול הוא הארת שם מ"ה דתיקון ובכל מאדך הוא בחי' אור החזור בבחי' מ"ן שעולה בבחי' שערות למעלה מהכלים והוא ג"כ למעלה מבחי' הביטול דשם מ"ה ועדשנת"ל, ואח"כ קיום מצות מעשיות הוא לשיומשך האור הוזה תוך הכלים שע"י מצות מעשיות וזהו שביקש משה ליכנס לארץ אע"פ שהי' בבחי' ונחנו מ"ה אלא כדי לקיים מצות התלויות בה כמו תרומו' ומעשרות כו' שהוא בבחי' בירורי נוגה דבי"ע שבוה יש לאחר הבורר מדרגה גבוה יותר משם מ"ה דתיקון וכנ"ל באריכות:

הנרצה בשער הוזה לבאר ענין הידוע בוהר שבאתעדל"ת אתעדל"ע, ונק' בע"ח מ"ן ומ"ד ובלשון חכמי המשנה במדה שאדם מודד בה מודדין לו, מהו האתעדל"ת מבעל גבול לעורר בלתי בעל גבול, ויתבאר ענין השבה"כ שהי' בעולם התהו מחמת רבוי האור ומיעוט הכלים ושכלים אלו שנפלו כשמתברר' יהי' המ"ן והאתעדל"ת בין בבחי' אורות לעורר בחי' א"ס ובין בבחי' כלים שהן המצות מעשיות להמשך האור בכלי' אלו והכלי' האלו הם כענין כלים דתיקון שהם הנק' כלים רחבים ולכן מתיישבי' בהן האורות דתיקון אמנם מ"מ אורות דתהו אין מתיישבי' בהם להיותן גדולים מאד אבל בכלים דמצות מעשיות יתיישבו ג"כ האורות הגדולים דתהו ונת' מעלת הכלים בשרשן על האורות:

מש' מ"ה עצמו המברר והמעם כנ"ל בענין או"כ דשם מ"ה הוא רק בחי' הארה בעלמא מא"ק ומאיר ממצחא משא"כ הבורר' שרשן מס"ג שהוא מבחי' און ושם יוצא הארה פנימית מא"ק כו' וכמ"ש במ"א באריכות (בענין מחצית השקל יעו"ש). וזהו מה שנת"ל שאהבת מאדך היא המ"ן לעורר בחי' א"ס ממש כי באמת עליי' הרפ"ח הוא למעלה מכלים דתיקון אלא באא"ס ממש שלא יכילוהו הכלים כלל, אמנם כתי' דלשבת יצרה דייקא והוא ע"י המצות מעשיות שהם ג"כ כלים כי רמ"ח מ"ע הם רמ"ח איברים כו' והנה הכלים דמצות הם נעשי' מנוגה דבי"ע שהוא קלף התפילין וצמר הציצי' וסכך הסוכה והשופר והלולב וכו' והם מרפ"ח שלא נבררו וכשנעשי' מצוה הם מתבררים וכבר נת' שאחר הבורר שופע בכלים אלו הארה משרשן שהוא אח"פ דא"ק ועי"ז יוכלו האורות לשרות בהן כנ"ל אך אמנם לפי שנפלו מאד למטה בנוגה דבי"ע מזה הוראה על שבשרשן הם נעלי' יותר מכלי' דאצי' וכנ"ל באריכות ולכן יתלבשו בהן האורות עליוני' מה שלא הי' יכולי' הכלי' דאצי' להכיל והוא בחי' אורו' דתהו (וכנ"ל בענין קדושי' תהיו בב' פעמי' קדוש שאחר הקדוש הא' שענינם הוא המשכת הקדש עליון דעצמו' אא"ס שאינו מתלבש בכלי' דאצי' שעכשיו יאיר ויתלבש ע"י כלי' דתומ"צ עיי"ש בארוכה), וזהו פי' אשר קדשנו במצותיו וצונו, פי' וצונו הוא שקשר אותנו להמצות שהמצות הם יותר גבוהים מאתנו כי שרש ישראל משם מ"ה והמצות שרשן מס"ג כנ"ל, וזהו פי' מן המיצר קראתי ו"ה ענני במרחב פי' התחלת הקריאה הי' מחמת המיצר והוא ענין שהכלי' קטנים שמוזה בא אהבת מאדך בלי גבול ואו הולך ומתרחב האור ממטה למעלה עד כי ענני במרחב כו' שהרי בעלות הבורר' דרפ"ח הם מתרחבים כ"כ עד שלא יתיישב ג"כ בכלי' הרחבים דתיקון אלא שזהו הבקשה ענני במרחב והוא שמ"מ ישכון ויתלבש האור בהכלים ע"י מצות מעשיות כנ"ל והיינו שיוכל בחי' מרחב יה לקבל ולהכיל האו"ח כו'. ומעתה יובן ג"כ כל הסדר הנ"ל בעבודת ה' כי הנה כשצווק בכל נשבר ונרכה נעשה בחי' אין עי"ז, ובלתי

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

וידבר כו' אנכי

בסיני תחלה אלא בדבר זה אמר להן שמע ישראל אנכי ה' אלקך נענו כולן ואמרו ה' אלקינו ה' אחד, ומשה אמר

וידבר כו' אנכי כו' לא יהי' לך. ואיתא במד"ר דברים ס"פ ואתחנן דרצי"א א' אתה מוצא שלא פתח הקב"ה

הדבור ונק' בחי' במאמר אחד יכול להבראות שהוא בחי' בראשית נמי מאמר הוא שהוא מאמר כללי שכולל כל עשרה מאמרות דהיינו שהוא דבור שבמח' כמו למשל למטה באדם שמקודם שמדבר צריך לסדר הדבור במח' איך לדבר. והנה המכוון הוא שהגם שנתהווה בחי' אחד שהוא ז' רקיעים וארץ וד' רוחות העולם שע"ז מרמז תיבת אחד מ"מ הם בבחי' אחד דהיינו שהם בבחי' ביטול. ולהבין זה איך הם בבחי' אחד, הענין הוא דהנה למעלה אינו כמו למטה דהנה למטה אנו רואים שהדבור נראה כמו שנעשה נפרד לעצמו מהאדם המדבר, אבל למעלה אי אפשר לומר כן שהרי אין לך דבר שחוצ' ממנו וכמ"ש את השמים ואת הארץ אני מלא, וזהו שארז"ל במד"ר שמות פ' ב' ע"פ וירא אליו מלאך ה' בלבת אש מתוך הסנה למה מתוך הסנה ללמדך שאין מקום פנוי מן השכינה אפי' סנה, וא"כ א"א לומר שהדבור נעשה דבר נפרד אלא הוא בבחי' ביטול. ומה שנראה העולם ליש ודבר נפרד דהיינו רק בבחי' השתלשול שנעשה ע"י צמצומי ע"ז נראה ליש ודבר נפרד, אבל לגבי עצמותו אין שייך לומר בחי' דבר נפרד לפי שכולא קמי' בלא השיב ואין לך דבר שחוצ' ממנו, וע"כ הדבור שם בתכלית הביטול ולכן גם העולמות שנתהוו מבחי' דבור גם הם בטלים, וזהו אחד דהיינו שהגם שנתהוו מבחי' דבור ז' רקיעי' וארץ וזהו חי' שבאחד ולמעלה הוא בחי' ז' היכלות ז' מדות, וד' הוא בחי' ד' רוחות ד' חיות המרכבה פני ארץ פני שור כו', וארץ הוא מקור ושרש של כל החיות ושור הוא שרש ומקור של כל הבהמות ונשר של כל העופות ובחי' אדם היינו שרש ומקור של שכלים נבדלים (והגם שהמלאכים נק' בשם בהמות וחיות מ"מ השכל שלהם שהם שכלי' נבדלים זהו מבחי' אדם) מ"מ גם הם בטלים שם. וענין הוי' אחד, דהיינו כדי שיתהווה בחי' הדבור עליון צ"ל מקודם בחי' הוי' דהיינו יו"ד צמצום ה' התפשטו וי"ו המשכה, וזהו הוי' אחד.

בשכמל"ו עב"ל. ובירושמי פ"ק דברכות אמתניתין בשחר מברך שתיים לפניו, מפני מה קורין שתי פרשיות הללו בכל יום כו' ר' לוי אמר מפני שעשרת הדברות כלולים בה, אנכי כו' שמע ישראל ה' אלקינו, לא יהי' לך ה' אחד, לא תשא כו' ואהבת את כו' מאן דרחים מלכא לא משתבע בשמיה ומשקר, זכור את יום השבת כו' למען תזכרו רבי אומר זו מצות שבת כו', כבוד את אביך כו' למען ירבו ימיכם, לא תרצה ואבדתם מהרה מאן דקטיל מתקטל, לא תנאף לא תתורו כו' ליבא ועינא כו', לא תגנוב ואספת דנגך, לא תענה ברעך כו' אני ה' אלקיכם, לא תחמוד בית רעך וכתבתם על מוֹזוֹת ביתך ולא בית חבירך (וע' ב"מ ש"כ שר' לוי נתן טעם גם לפ' הג' הוא פ' ציצית, מלבד מה שה' דברים נאמרו בה, וא"כ למען דר' לוי היו כאלו שאל מפני מה קורין שלש פרשיות הללו).

ולחבין זה צ"ל ענין הק"ש דכתי' שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, וצ"ל מה"ע ב"פ הוי' דהל"ל ה' אלקינו אחד, הנה מקודם צ"ל ענין תורה ותפלה שפעם מצינו שת"ת גדול מכולם וכמ"ש רז"ל ות"ת כנגד כולם, ופעם מצינו שתפלה גדולה מת"ת וכמ"ש לא תאכלו על הדם וארז"ל שאסור לאכול קודם התפלה, לפי שקודם התפלה לא נק' רק בחי' דם ואחר התפלה נק' בחי' אדם, וקודם ת"ת מותר לאכול, אלמא דתפלה גדולה מת"ת, וכן ארז"ל שאסור ליתן שלום לחבירו קודם שיתפלל ואם נתן כאלו עשאו במה, וכמ"ש חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי במה נחשב הוא א"ת במה אלא במה, והיינו לפי שקודם התפלה עדיין לא נתפשטה בנוף ואינה רק באפו, אבל אחר התפלה היא מתפשטת בנוף, וא"כ גם מכאן משמע שתפלה גדולה מת"ת. אך הענין הוא דצ"ל ענין אחד, אחד הוא ד' רכתי, וד' הוא בחי' דבור בדבר הוי' שמים נעשו, לעולם הוי' דברך נצב בשמים, שהדבור מחי' ומהוה אותם תמיד מאין ליש כו', והנה בחי' ד' רכתי הוא בחי' דבור שבמח' דהיינו מקור

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המשך תער"ב ~

אלה הדברים, שבת פרשת דברים, תער"ג

מציאות העולם כו', ובעולמות עליונים היינו עולמות ב"ע הרהיני' בחי' המקום שבהם אינו בבחי' גשם כמו המקום שלנו, וכמו שהסכימו כל החוקרים שלמע' מגלגל התשיעי

(קסח) וענין הממוצע דא"ק מה שהוא בבחי' כלל לגבי העולמות. הענין הוא דהנה כל מה שנתהווה בעולמות הוא תחת הזמן, דא"ל עולם בלא זמן ומקום שזהו

דהתחלקות המלאכים כמה שמחולקים זמ"ז הוא בהשגתם ובאופן העבודה שלהם, וכמו מחנה מיכאל באהבה שיש בזה ק"פ אלף מחנות והיינו שהן מחולקים באופן השגתם ועבודתם וזהו ערכם ומעלתם, וזהו בחי' המקום שלהם כו'. ומ"מ צ"ל דבעולמות ב"ע גם בחי' המקום הרוחני הוא בחי' מקום שנתפס באורך ורוחב, וכמארז"ל מן הארץ לרקיע מהלך ת"ק שנה עובי כל רקיע כו' בין כל רקיע כו', הגלי החיות כנגד כולם שוקי החיות כו', וע"ה שכ"ז ענינים רוחני' וכמ"ש במ"א בענין ורגליהם רגל ישראל ת"ק י"ה כו', מ"מ צ"ל שיש בזה ג"כ תפיסה בגשם וכמו מלאך בשליש עולם עומד הרי שהוא נתפס בגדר העולם, אך שנפרש אם הפי' שהמלאך הוא שלישי מהעולם או שהפי' הוא שהעולם הוא שלישי מהמלאך הרי מ"מ הוא נתפס בעולם כו', וכן מובן ממשארז"ל ברכות ד"ד מיכאל באחת וגבריאל בשנים כו', והיינו לפי שהעולם תופס איזה מקום לגבי המלאכים לכן מיכאל די לו במיטה א' וגבריאל בשנים כו', ואל"ה שהי' גופו תחלה גשמי מד"י שבארץ ונהפך לרוחני צריך ארבע מיסות כו', וזהו לפי שהמלאכים הם בגדר מקום מצד הגוף שלהם ע"כ העולם תופס מקום לגביהם כו'. והתחלת ענין המקום הוא מבחי' מל' והיינו דמבחי' המל' גתהווה בחי' המקום בב"ע כו', ולמע' מבחי' המל' לא יש בחי' המקום כו', ומ"מ יש בחי' מקום גם באצ"ר רק ששם זהו רק במעלה ומדרג' לא באיזה תפיסה בגדר מקום חומרי ח"ו. וכמו מעלת החו"ב זהו מקומם ובוה הם למע' מבחי' ז"א כו', וכן מע' החסד על הגבו' זהו מקומו כו', והיינו בבחי' הכלים דע"ס שבזה ניכר מעלת ומדרג' כאו"א מהספ' וזהו מקומם כו'. והנה כמו שהן בבחי' מקום כמו"כ הן בבחי' זמן, דכל מה שנתהווה ה"ז בבחי' זמן דלכך זאת שנתהוו מן ההעדר להוי' הרי ה' זמן שלא היו ונתהוו ונתחדשו כו', א"כ ה"ה תחת הזמן כו'. הנה זהו בחי' הזמן בכלל מה שיש לעולם זמן והיינו מה שהעולם וכל מה שנתהווה בעולם ה"ה הוויים ונפסדים כו', וזהו"ע הזמן מה שנתחדשו הרי לא היו מקודם כו', ומה שיתבטלו אכ"כ וכמ"ש שמים כעשן כו' וה"ז ענין הזמן בכלל, אבל משו"ז אין לומר זמן פרטי כמו שית אלפי שנים כו', דזמן הכללי הוא שהעולמות הן זמניים ולא נצחי' אבל לא יהוייב עדיין משו"ז התחלקות הזמן הפרטי דשית אלפי שנים כו' (ובענין האור כבד לומר ענין הזמן באופן כזה דע"ה שהאור ג"כ קדמו ההעדר ואינו בבחי' גילוי ההעלם כו' וכמ"ש במ"א, מ"מ הרי כשנתהווה האור ה"ה בבחי' דבקות במקורו וקיומו הוא בבחי' קיום עצמי ויכול להיות שיתבטל ח"ו, מ"מ בעת קיומו הוא בבחי' קיום עצמי כו' וכמ"ש במ"א), רק ענין התחלקות הזמן העיקר הוא בהאור והחיות שבהנבראים כו'. וכנודע בענין והחיות רצו"ש דקאי על האור והחיות האלקי שבנבראים שהוא בבחי' רצו"ש כו', והטעם הוא הא' מפני

לא יש שום מקום כלל, והיינו שאין שם מקום גשמי כ"א מקום רוחני כו'. ואפשר שיובן ע"ד מ"ש בלק"ת בהביאור דשוש אשיש שמצינו באדם כמה כחות שהן במקום אחד כמו השכל והרצון והמח' והכל במוח (גר' דהכוונה שם על הרצון שהוא פנימי' המדות שיכול להיות גם היפך המדות שבלב הטבעים רק מפני חיוב השכל כו', וכמו להושיט רגלו במים חמים ביותר לצורך רפואה כו', או שמצטער מדבר תענוג מפני ידיעתו שאצ"ל כן כו', וכן להתענג בדבר צער כמו בתענית וסיוגופים שהם תיקון לנפשו כו', שכ"ז הוא מן הרצון שע"פ השכל והוא חיות המדות כו', וכמ"ש בלק"ת ד"ה בהעלותך הא' ומכו' במ"א), וכן בכתיבת איזה שכל יש בזה ד' מיני כחות שונות כו' כמש"ש, והרי כל כח יש לו מקום רק שאינו נתפס בגשם וע"כ יכולים להיות כולם במקום א' כו'. ועיקר ענין המקום הוא במע' ומדרג' דמעלת הדבר זהו מקומו של הדבר, וכמו אין לך דבר שאין לו מקום והיינו שיש לו תפיסה ואינו דבר בטל (בל"א עם איז עפעס אואך און האט א ביטרעף וזהו מקומו כו'). ויובן זה יותר מהעדר תפיסת מקום וכמו בהעדר תפיסת מקום דקטן לגבי הגדול שאינו תופס מקום לעצמו (ער פאר לירט זיך ער האט ביי זיך קיין ווערט און קיין ביטרעף), דזהו מפני שאינו מוצא בעצמו שום מעלה וערך לגבי הגדול ע"כ אינו תופס מקום לעצמו כו', וכמו"כ הוא בתפיסת מקום שהוא מעלת הדבר (דער ביטרעף) שזהו התפיסת מקום שלו כו', ואין הכוונה בזה בתפיסת מקום לגבי הזולת (שזהו ממילא שתופס מקום גבי זולתו), רק הכוונה שתופס מקום בעצמו מצד מעלתו שזהו המקום שלו כו', וזהו"ע המקום שהו"ע המע' ומקומו של כל דבר (דער ביטרעף פון יעדער זאך) הוא לפי מעלתו של הדבר כו'. ובגשמי' ג"כ ענין המקום הוא שמתאר את הדבר והוא הגבלת והגדרת הדבר, וכמו גדר הדומם וגדר הצומח כו', שזהו"ע תואר הדבר שהוא הגדר כו', והיינו מעלתו מעלת הדומם ומעלת הצומח לא עצם מציאות הדומם כ"א מעלתו והוא גדרו ותארו כו'. וכמו בפרטי הדברים הרי התואר הוא המעלה, וכמו בדומם שיש אבנים פשוטים ואבנים טובות המאירים שהכל הוא דומם רק שמחולקים במעלתם והוא התואר שלהם כו', וכמו"כ בכלל' גדר הדומם היינו מע' הדומם וגדר הצומח מע' הצומח וכן גדר החי כו'. וגדרו ומעלתו של הדבר זהו מקומו היינו תפיסתו שנתפס לדבר מה והוא המתאר אותו כו', רק שבגשמי' הרי התפיסה היא בהגשמה ממש ותופס מקום גשמי, וכן התואר והציור שלו הוא בגשמי שיש בו אורך ורוחב כו' (ובאמת לא זהו מקומו האמיתי כ"א המעלה והגדר שלו זהו מקומו האמיתי כו' כנ"ל). ולמע' ברוחני' בעולמות עליונים כמו המלאכים וכדומה התפיסה שלהם אינו בגשמי כ"א תפיסה רוחני' בערכם ומעלתם כו', וכמ"ש במ"א

המשכתו ונאצלה ספי' החכ' כו' (וכמשנת' ל' פ' קנ"ח) דיש ס' והדרגה באצי' הספי' כו', וכמ"ש במ"א שזהו בחי' הזמן כו', ובד"כ הוא ג"כ בחי' הרצו"ש שבהאור וכמ"ש בס"י ודברו בהם ברצו"ש כו' וכמ"ש במ"א, שמוזה הו"ע הזמן כו', הרי שכל העולמות הן בבחי' זמן ומקום כו'. קיצור. והנה הממוצע דא"ק בענין ההתהוות, דהנה כל מה שנתהווה הוא בבחי' מקום, והרוחני אינו בבחי' מקום ה"ז כמו כמה כחות שהן במוח, ועיקר ענין מקום הוא מעלת הדבר שיש לו תפיסה (א ביטרעף), ובגשמי הוא תואר הדבר, גדר הדומם גדר הצומח, ובנבראים הרוחנים הוא תפיסת מקום שלהם כמעלתם כהשגתם ועבודתם, ומ"מ במלאכים יש מקום דמלאך בשליש עולם עומד, ובאצי' הוא רק כמעלה, וכמו"כ הן בזמן. ולכך מה שקדמם ההערך ונתחדשו, שזהו שאינם נצחיים (והאור הוא כמו נצחי) הנה התחלקות הזמן מהרצו"ש שבהחיות, מפני שהוא הארה, ואופן התחברותם הוא ברו"ש דוקא, וגם דבקוהו והתחדשותו ממקורו הוא ברו"ש, ובאצי' הוא בחי' סדר זמנים בקדימה ואיחור, ודברו בהם ברו"ש.

שהוא הארה לכך ע"כ הוא בבחי' רצוא תמיד למקורו ובבחי' שוב אח"כ מפני רצון העצמו' להיות בחי' הגילוי כו', והב' מצד שהתחברות החיות עם מציאות הנברא הוא בבחי' רצו"ש, כי אא"ל שיהי' בבחי' התיישבות ממש כ"א בבחי' רצו"ש שהוא הסתלקות והתפשטות כו', וגם להתחדשות החיות הוא בבחי' רצו"ש כו'. וכנודע דהחיות צ"ל בבחי' דביקות דוקא, אך האור שבבחי' דביקות ממש אינו בגדר התלבשות כנבראים כו', כ"א הרביקות הוא ע"י הרצו"ש שבוה נתחדש ממקורו כו' וכמ"ש במ"א, ומוזה נעשה בחי' הזמן דהרי הסתלקות והתפשטות ה"ז התחלקות כהאור שנמשך ונפסק המשכתו בהסתלקות שלו וחוזר ונמשך כו', מזה הוא שנתהווה ענין הזמן בעולם כו'. וה"ע עולם ושנה דעולם הוא בחי' עצם המציאות של העולמות והנבראים כו', ושנה הוא בחי' הזמן שלהם דהיינו בחי' הרצו"ש שבהאור והחיות המתלבש בתוכם כו', ועיקר ענין הזמן הוא בבי"ע וכן בבחי' המול' מלך מלך ימלוך כו', ובמד"ר אי' מלמד שהי' סדר זמנים קודם לכן, והיינו בחי' הזמן שבאצי' והו"ע הקדימה ואיחור שבהע"ס דבתחלה נאצלה בחי' הכתר ונפסק

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהרי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

אשר ברא ששון

הוא, דהנה שם א"ל הוא המקור ושורש שמאיר בעולמות כמ"ש א"ל הוי' ויאר לנו, וכתוב א"ל אלקים הוי' דבר ויקרא ארץ, דארץ הוא בחינת מלכות שהוא דבור עליון, ובכדי שיהי' בבחינת דבור היינו בבחינת גילוי הנה זהו מבחי' שם א"ל דשם א"ל בחסד והתהוות העולמו' הוא מצד מדת החסד וכמא' חסד אמר יברא, וכתוב יומם יצוה ה' חסדו דיום וגילוי הוא מבחי' החסד, וכת' כי אמרתי עולם חסד יבנה דיש בזה ב' פירושים, הא' דבכדי שיהי' התהוות העולמות נבנה ספירת החסד, והב' דהתהוות העולמות הוא ע"י ספירת החסד וכמ"ש וזכור רחמך וחסדך כי מעולם המה, דרחמים וחסדים שייכים אל העולמות, וזהו דכתי' הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו, דהודו לה' כי טוב, שהוא טוב בעצם והפץ חסד הוא, וכמאמר (תחלת ע"ח) כשעלה ברצונו ית' לברוא את העולם כדי להטיב לברואיו, דכל ענין בריאת והתהוות העולמות הוא רק להטיב לברואיו, ופעולת הטוב הוא דוקא כאשר יש מי אשר עליו יתפשט מדת החסד והרחמי', ועם היות דעצם המדה דחסד הרי יכול

ג) והנה עיקר ענין המצוה הוא לשמח את החתן וכלה ולפאר את השמחה בכל מיני פאר והדר וכהא דר"י בר' אילעי שהי' נטמל בד של הדם ומרקד לפני הכלה, ור' זירא אמר קא מכסיף לן סבא (שמזלזל בכבוד ת"ח ונוהג קלות ראש בעצמו, רש"י) כי נח נפשי' איפסק עמודא דנורא בין ידי' לכלה עלמא כו' א"ר זירא אהנייה לי' שימתי' לסבא שוט של הדם שהי' מרקד ב', וכל המשמח את החתן זוכה לתורה, א"כ הרי עיקר השמחה הוא לשמח את החתן וכלה והוה לי' למימר אשר ברא חתן וכלה ואח"כ הי' מוכיר העשרה דברים של ששון שמחה כו' וריעות, ולמה מקדים תחלה ששון ושמחה ואח"כ חו"כ ואח"כ הוא מונה שאר השמונה ענינים של שמחה, ועוד צ"ל בנוף ועצם נוסח הברכה דברכת אשר ברא כו' חתן, דהנה ידוע משארז"ל כיום חתונתו זו מתן תורה, שהקב"ה נק' חתן וא"כ איך שייך לומר אשר ברא חתן לשון בריאה, אך הענין הוא דהנה כתיב לפני לא נוצר א"ל כו' ואתא בספרים איך שייך לשון יצירה על שם א"ל שהוא משמותיו של הקב"ה, אך הענין

קיצור. ומצוה לשמח את החתן, והנה רז"ל אמרו החתן הוא הקב"ה ויקשה איך שייך ל' בריאה, כן ל' יצירה בשם א"ל, ויבאר כי שם א"ל הוא מקור החיות לעולמות שעלה ברצונו להיטב לברואיו. וחסד הוא כשיש על מי שיתפשט.

להיות גם כאשר אין על מי שיתפשט המדה, וכמו על דרך משל למטה בהאדם הרי מי שהוא איש טוב וחסד בעצם הרי יש בו עצם המדה של חסד גם כאשר אין מי שירחם עליו ויתחסד עמו, וכן אפילו התעוררות המדה יכולה להיות בלי הוולת מקבל החסד.

~ לקוטי דיבורים – בלה"ק ~

חג הפסח, תרצ"ד

במוח הולמות המחשבות הזורמות בגאון. ברעיון חולפת הזעקה הסוערת של "ולך ה' הצדקה" ועוד יותר מכך ההרגשה של "ולנו בושת הפנים", טובלים בלב שבור, והאדם מבקר את עצמו, האם הטבילה היא אכן טבילה של תשובה אמיתית בחרטה על העבר וקבלה על להבא, או שהיא חלילה בבחינת "טובל ושרץ בידו"¹³.

כשעברו ליד המנינים – בית המדרש ו"בנימיניס טיבל"¹⁴ – היו שומעים קהל אנשים אומרים תהלים.

אמירת התהלים באותה שבת היתה גם היא שונה מאמירת התהלים בכל השנה, למרות שאלה הם אותם יהודים פשוטים המתאספים כל יום בהשכמה לומר תהלים. ובשבת היו באים גם אלה שכל השבוע היו שוהים – לרגל עסקיהם – בעיירות ובישובים. אך אותה שבת שונה גם אצלם מכל השבתות, כל אחד עסוק עם עצמו, ובקול אמירת התהלים נשמע קול פנימי של "מקיף" חסידי.

כאשר שבו מהמקוה היו הולכים לחזור את המאמר, דבר שלקח כמה שעות. כרגיל היו נכנסים ל"חזרה", וממשיכים לחזור את המאמר עד התפלה, ובשעה שלש היו אוכלים סעודת שבת קודש.

סעודת שבת קודש של שבת סליחות – על שולחנו של הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע – היתה אף היא שונה מסעודות ש"ק של כל השנה, היא היתה קצרה יותר. הסעודות בכלל בליובאוויטש לא ארכו זמן רב, אלא שלפרקים היו מתוועדים בהן, מספרים סיפור או חזורים על אימרה.

לסעודות השבת בליובאוויטש היה סדר מסודר. בכלל היה לליובאוויטש סדר קבוע בכל הדברים ומוגבל בהגבלות של זמן ומקום. בשבת סליחות היה הכל בקיצור, שכן בכל דבר הורגש ריח הימים הנוראים. ו. עבודת ההכנות לשבת קודש ויום טוב בכלל, ולחג

ה. בסדר העבודה של תורת חב"ד, תופסת התפלה – עבודה שבלב – את אחד המקומות הגדולים והחשובים ביותר. בליובאוויטש היו כאלה שקראו להם בעלי עבודה, שהיו מתפללים שעות מרובות גם בימי החול של כל השנה, וביחוד בחודש אלול שאז היה זה באופן אחר לגמרי.

כשהיו נכנסים לחדר השני של ה"מנין" היו נפעמים מהמחזה הבלתי רגיל שנתגלה. כל אחד שקוע בשרעפיו ושרוי בדביקות, אינו שומע ואינו רואה את הנעשה סביבו.

זה שר בניגון חב"די "ברוך גוזר ומקיים", השני אומר "חנון ורחום", השלישי אומר "וכולם משבחים ומפארים", ואחר מצוי בעיצומה של תפלת "אהבת עולם" ואומר מלים ספורות, כאשר פירוש המלות מזדקר מכל מלה בכל כך הרבה עססיות של השגה, בהתקשרות כזאת וקול תחנונים כזה שמרגישים שבכל מלה מתעלה המתפלל מעלה מעלה! הוא מתקרב יותר ויותר אל הנקודה, והנה הנה הוא משיג את מטרותו.

ניגון התחנונים של "מהר והבא עלינו ברכה ושלו"ם והניגון השקט והנעים "ותוליכנו מהרה קוממיות לארצנו", קול הבטחון בו אומר "כי אֵל פועל ישועות אתה" וקול השמחה בו הוא אומר "וקרבנתו מלכנו לשמן הגדול" – מעניקים לו את הכוח לומר "שמע ישראל".

בכל יום נוסף מתקרבים יותר לשבת סליחות. את החסידות של שבת סליחות היו שומעים בכוננת הלב אחרת לגמרי. בליל שבת של ערב סליחות היו בדרך כלל ממעטים בשינה, כי לא היו יכולים לישון, האדם לא מצא לו מקום, ולמקוה היו הולכים לפני שהאיר אור היום.

במקוה כבר פוגשים באנשים רבים, כולם ממהרים, על כולם ניתן להכיר ששבת זו שונה מכל שבתות השנה, הרי היא השבת שלפני סליחות.

(14) כינוי בתי מדרש בעיר ליובאוויטש.

(13) ראה תענית טז, א.

אב"הסבא או הסבא, מי שבו דן הסיפור. ככל אדם ישנם דברים שנחקקים בלבו ובמוח זכרונו והם בלתי נשכחים במשך כל החיים, והיכן שלא יהיה, היכן שההשגחה העליונה לא תוביל את האדם בזרם החיים, באיזו מדינה שהיא ובאיזו סביבה שהיא, הרי כשאותו אדם נזכר על כך, מנתק אותו הזכרון מחיי החולין שלו ומעמיד אותו באותם חיי-ילדות תמימים ומוארים, ובהימצאו לאחר מכן בחיי הרעש והמהומה, הוא חי מחדש אותם ימים יפים ובהירים.

ה"זכור ימות עולם, בינו שנות דור ודור" ¹⁷ אצל החסידים הוא באופן אחר לגמרי. כל בית חסידי ספוג במדות טובות, באהבת השם, אהבת התורה ואהבת ישראל, כל בית של חסיד, בלי הבדל עשיר או עני, היה בית ועד לחכמים.

אצל חסידים, בימים עברו, היו חוסכים את ה"שאל אביך ויגדך" ¹⁸, הם סיפרו בעצמם, והסיפור לא היה סיפור מעשה אלא שאלת חיים, הדברים היו מסופרים מעצמם ובהם היה גלום חלק מהחיים. סיפור כזה מן ההכרח שיחרט לנצח.

כמה יפה היה בחסידים ה"זקניך ויאמרו לך". כבר דובר על כך כמה פעמים שזקני החסידים בימים עברו הרגישו חוב בעצמם להחיות את האברכים.

אכן, פעם היתה לאברכים החסידים אוזן קשבת, התשוקה והגעגועים לשמוע פתגם מחסיד קשיש לא ניתנים להיעלות על הכתב, היו מקדישים על כך ימים ולילות, וכאשר היו שומעים דבר היו חוזרים עליו עשרות פעמים.

לאברכים היתה הכרה בענין הכללי של חסיד קשיש, ובתוכחה המגולה ואימרות ההדרכה החמורות של זקני החסידים, בלטה האהבה המסותרת של החסיד הקשיש אל האברך החסידי.

הפסח בפרט, תפסה אצל אבי מקום חשוב מאד, פעמים רבות דיבר בשבח העוסקים בהכנות לשבת קודש ויום טוב ובפרט בענינים הנוגעים לחג הפסח.

ההכנות לחג הפסח החלו בליובאוויטש עוד באמצע הקיץ. במרחק כשלושים קילומטר מליובאוויטש בדרך לדוברובנה, היתה אחוזת אצילים בשם "שצערבינא", ששימשה מקום קבוע שממנו הביאו חטים למצה שמורה. בשצערבינא דר יהודי חסיד ולמדן, בעל דרגא נעלית הן במוחין והן במדות טובות. מאחר שחסידים אינם מדייקים בתוארי כבוד, הרי למרות היות יהודי זה – ר' זלמן משצערבינא – בקי בש"ס בבלי, בעל ידיעה בירושלמי וארבעה טורים, בקי בזהר ובכתבי האריז"ל ובספרי החסידות הנדפסים, ונוסף על כך – בעל צדקה מפורסם – נקרא רק בשם "זלמן שצערבינער".

כשהכרתיו היה כבר כבן שבעים שנה. תוארו והדרת פניו אינם ניתנים להעלות על הכתב. על פניו היו שפוכים סימני גדלות המוחין וטוב לב ויושר נפשי. הוא מן הרשומים הנכבדים ביותר בספר זכרונות שנות ילדותי.

ר' זלמן שצערבינער – מלבד היותו טיפוס מדויק של חכם מהישובים שבדורות עברו, חכמי אמת ובעלי מדות טובות – היה אחד מחשובי האברכים אצל אב"הסבא ¹⁵ ומגדולי המקושרים אל סבא ¹⁶.

עשרות סיפורים שמעתי מפיו, בהם משתקפים חיים של סוגים רבים של חסידים ודרכי החסידות בדור הרביעי והחמישי לחסידות חב"ד.

כשר' זלמן היה מספר סיפור הרי נוסף על כך שהיה מדייק בעצם הסיפור – ללא הוספות וללא ביאורים, כי אם את העובדה לכשעצמה – היה מתאר לפני כן את המקום ואת הזמן של נסיבות המאורע, ומתוך כך היה השומע מקבל תיאור מושלם של המאורע כולו. שומעי סיפוריו היו חשים עצמם נמצאים בסביבה ההיא, בין החסידים ההם, והיו רואים בעיני עצמם את הרבי,

(17) דברים לב, ז.
(18) שם.

(15) הוא כ"ק אדמו"ר בעל ה"צמח צדק".
(16) הוא כ"ק אדמו"ר מוהר"ש.

~ רשימת המאסר ~

הרבי הרי"צ

וְאָרְאָה, עוֹמֵד בְּקֶרֶן הַרְחוֹב, אֶת יְדֵי בֵיתָנוּ הַחֲסִיד ר' אֶלְיָהוּ חַיִּים שְׂיִחְיָה אֶלְטָהוּיז ¹⁹ וּפְנֵינוּ

הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק צוקללה"ה נבג"מ זי"ע, אשר פגש אותי בעת - לא עתה - שהובילו אותי מדירת אל בית האסורים,

(19) ראה גם מכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ לר' אלי' חיים אלטהוויז (אגרות-קודש חלק א ע' תר): הנהו הראשון בין מקושרי

מפיקים בהלה ואימת חרדה, וארפין לו בראש, לאות ברכת פרידה, אבל ראיתי כי אינו מבין מאומה, ומצבו כאיש אשר עוד רגע יתפרץ בקול בכי, או התרגשות של מורד לב, ופועבור רגע פנינו לשמאל ברחוב ליטעיינע ופגשתי בהארבע מר פנתס בן ר' אליהו חיים שי' אלטהויז. פלצות אחזתני בראותי פניו הלכנים ועיניו השחורות בולטות וגבהו התקפל, מסתכל הוא, חפץ לראות, אבל פנראה אשר איננו רואה, ובעוד רגע פנינו לרחוב הימני הוא שפאלערנא אשר ברחוב ההוא עומד הבית הגדול, מספר עשרים וארבעה – שפאלערקע.

ושפאלערקע זו סגורה ומסוגרת, נחמנסאהן ולולב נתנו צו אל המשמר פי ישמרו היטב את "האזרחים הנכבדים" היושבים במרפבה, כלומר אותי ואת חברי, ובעצמם מהרו אל שומר השער, אבל פלא גדול, שומר השער אינו נותן להם רשות הכניסה. שומר זה אינו חפץ לענות את הפקידים, והשומר אשר מבפנים השער פתח חור קטן ושואל מה. מה שהוא שואל אינני שומע אבל רואה הנני כי נחמנסאהן ולולב מצטערים ומתרגשים, משיחים ביניהם, ולולב קרב אל המשמר שלנו ונחמנסאהן מתפרץ לכנוס בשער, אבל השומר הפנימי מסגיר את החור, ונחמנסאהן חפוי ראש עומד על מקומו ידו אחת על מנעול השער, וידו השנית אוחזת במטפחת להעביר את טפות הזעה אשר כסו פניו הנלהבים.

כמה זיעות המה, יש לה זעה המעברת עוונותיו של אדם, זעה של מצוה, זעה של תורה, זעה של פרנסה כשרה וטהורה, זעה של יגיעת פנים ויש גם זעה של כעס ורציחה, זעה של תליון, זעה של שודד ורוצח.

לולב העומד אצל המשמר קורא אל חבריו נחמנסאהן: אנו מאחרים את המועד, אוכל יקח את... לנו אומר כן, ובעצמו הוא ישן שנת עצל, צריכים יהיו להגיד ל... וכאשר... יקח את הדבר בידו אז לא יישן או יישן לעולם ועד... ורעש פתיחת המנעל נשמע, אבל אותנו צוה ראש המשמר ולולב לחכות לבלי למהר ללכת עד אשר יאמרו לנו.

שכני היושב בצדי מתמוגג, האיש חיל, שומר הפרטי, מבטיט עליו בשבע עינים, הכידון בידו השמאלית והקנה רובה בידו הימנית, וכל העת מבטיט עליו, אף רגע לא הניח מבטו ממנו, והוא לבן כשגל וכמעט פלו רועד, מתבונן הנני במלבושיו והם תפורים בטעם אירופי, אינו חסר מאומה, גם בתי ידים של משי, אבל פניו נוראים, ובכל רגע עלול הוא רחמנא לצלן למיתה חטופה.

עמדו! – נתן צו – ורדו מן המרפבה "אזרחים נכבדים" ובה ברגע כל המשמר נסוגו לאחוריהם מן המרפבה ועמדו בשתי שורות לעשות לפנינו מסלה מן המרפבה אל השער.

בראשונה, עמד וירד שכני, פי ישב לימיני וקרוב יותר אל עבר היציאה, אנכי לא מהרתי לעמוד, ואחר כן ראיתי כי טוב עשיתי מה שלא מהרתי, כי אחרי ירדו לוקחו חפציו, תבה גדולה, זאגראניטשנע, אשר עליה ישב השומר, יפה היא התיבה ומעופדה, פי מחו"ל היא, אשר בזימניו אלה אינם נראים תבות כאלו.

ואז נוכחתי לדעת, כי האיש בן מדינה אחרת ואינו מכיר בשפת המדינה. פי ברמזים הראו

באור ליום ד' ט"ו סיון, ותודה לא-ל הנהו הראשון אשר ברכני בברכת מזל טוב על הודעת החופש אשר ניתן לי בעיר מקלטי קאסטראמא בוד"ה היום ג' י"ב תמוז.

לו אֲשֶׁר עָלְיוּ לְלַכֵּת בְּשַׁעַר זֶה. וּשְׁנֵי אַנְשִׁים יָצְאוּ מִן הַשַּׁעַר וַיִּקְחוּ אֶת הַתִּיבָה וַיִּשְׂאוּהָ, וְכֹאֲשֶׁר כָּבַר נִכְנְסוּ בְּשַׁעַר וַנְּחַמְנָסָאֵהֶן עֲמַד בְּפָנִים הַשַּׁעַר, וַיִּרְמוּזוּ אֶל עַמִּיתוֹ לֵוִילָב, וְזֶה הָאֲחֵרוֹן פְּנֵה אֵלַי וַיֹּאמֶר בְּשִׂמְחָה חֲרִישִׁית:

אֵיצְטָעֶר זַיט זײַט זײַךְ מִטְרִיחַ גַּיִן, און אײַךְ וועל נעמען אײַצער פֿעקל, צי איר ווילט יע, צי איר ווילט ניט. אײַצטער זײט איר בײַ אונז צו גאָסט, און דאָרפֿט זײַךְ אונטערנעגבן אונטער אונזערע באַפֿעלן [כַּעַת הַטְרִיחוּ עֲצָמְכֶם, וְאֲנִי אֶקַח אֶת הַחִבְלִיָּה שְׁלַכְּם, בְּרִצּוֹנְכֶם אוֹ שְׁלֹא בְרִצּוֹנְכֶם, כַּעַת אַתֶּם אֲצַלְנוּ כְּאוֹרַח וְעַלְיֶכֶם לְנִהוּג בְּהִתְאַם לְהוֹרָאוֹת שְׁלַנּוּ].

יע, א גרויסער נצחון, אבער אײַךְ הָאָף אַז דָּאָס אִיז אײַךְ א קורצער וויילע [אַכֵּן, נִצְחוֹן גָּדוֹל, אַךְ אֲנִי תִקְוָה שְׁזֶה רַק לְזִמְן קָצָר] – עֲנִיתִי בְּקוֹל מִתּוֹן וּבְטוֹחַ.

ניע ראָגאַנאָרײַוואַט! – לאַ דְּבַר – נִשְׁמַע קוֹל אֶחָד הַשּׁוֹמְרִים מְזוּיָגִים, אֲשֶׁר, כְּנִרְאָה, כִּי סוּף דְּבַר לֹא יָכוֹל לְעֲצוֹר בְּעַד רִשְׁעוֹ וְשִׁנְאוֹתוֹ לַיהוּדִים, וּבִפְרָט לַיהוּדִי, הַנִּחָשֵׁב לְמַכּוּבַד בֵּין הַיהוּדִים שׁוֹמְרֵי דֵת.

* * *

נחמנסאהן הולך לפני, שני שומרים מזויגים – חדשים, כי אלו שהיו תחלה נשארו בחוץ – מימין ומשמאל, ולולב מאחורי.

עברנו חצר גדולה ובית בעל שש קומות, מכל ארבעת צדדי החצר, ובכל צד כשתים שלש ביאות, ואין איש בחצר – מלבד השמירה העומדת בסמוך לשער – ונחמנסאהן ממחר בהלכו, ומכרח לחכות עלי שהנני הולך במתינות יתירה על המדה, רגלי היו כואבות, ל"ע, וגם לא מהרתי ללכת. ועוד טרם שנכנסתי התחלתי לדרוש מאת נחמנסאהן אשר יקיים הבטחתו דבר הנחת תפלין ותפלה.

צעד אחר צעד ובמנוחה לרגעים בין קומה לקומה, הולך הנני בכבודות בשליבות המוליכות אל בית הפקידות. ונחמנסאהן הולך לפני ויפנה אלי ופניו בוערים כלפידים ויאמר: עוד טרם דרכתם על מפתן בית הפקידות – לעשות המוטל עליכם, כבר אתם באים בדרישות פאלו, דבר פלא האם עוד אינכם חפצים לדעת המצב שלכם, הטרם תדעו חקי האסירים. ראשונה תבואו אל בית הפקידות, תמלאו חובת האסיר לענות על כל השאלות אשר בהאנקעטע, ואחרי כן, בבואכם אל חדר פלאכם, שמה תתפללו. חושב הנני אשר בעוד שעה תשכחו את הכל ותחכמו לדעת את המצב האמתי שלכם, ולא תוסיפו לדרוש הכלים פאלו. שכחו כי אתם שניאורסאהן מכוּבַד "הבאגאמאָלניקעס"²⁰, והנכם איש פשוט הנקנס בעונש מאסר או שארי ענשים כמדת חטאיו, די ויותר מדי חטאתם נגד הבעלי עבודה ומלאכה, אף עתה תשלמו בעד הכל.

אנכי לא עניתיו מאומה, רק הבטתי בו במבט כזה אשר ראיתי כי מבטי זה פלח את פליותיו, ופעל עליו יותר מאיזה טענה שתהיה.

מה אתה חושב – פנה נחמנסאהן אל לולב – פאָשר האַרַח נַכְבַּד הַלְזָה, אֲשֶׁר זֶה עֲשִׂירִיּוֹת בְּשָׁנִים מִתְעַדֵּן בְּחִלְבָּה וְשִׁמְנָה שֶׁל הַבוֹרוֹזְשׁוּאִזֵּעַ יְבֹא אֶל הַמְדוּר הַחֲדָשׁ, אֶל הַסַּאֲלָן

²⁰ המתפללים לה.

השפאלערקי, לא גריח לו ריחם של מטעמי הלחם השחור והקאשע, ושם יעזב את גאותו, שמה לפני שלחן.. ידבר, שמה יביע, יענה, הלא בן אורח נכבד?

איה הבטחתכם – אמרתי לנחמנסאהן – כלא שומע מה שהוא מדבר עם לולב – הבטחתם לי באמונת אופן ציר בית הפקידות ג. פ. או. אשר תתנו לי להניח תפלין ולהתפלל, ומדוע לא אמרתם לי בעודי במעוני כי לא תתנו לי להתפלל. מי עכב על ידכם להגיד את האמת, ממי יראתם, ומדוע הבטחתם לי נאמנה. ככה עושה ציר בית פקידות ג. פ. או.?

צחוק מנצח צחק נחמנסאהן בענג מהול בנקמה, ובה ברגע ראיתי כי דבר לי עם איש אחר. איננו נחמנסאהן זה אשר היה במעוני, ואיננו גם זה האיש אשר עמד בחצר. הנהו פקיד ג. פ. או. אשר לכל לראש צריכים להשליך אימה ופחד על האסירים ולהביאם למצב של בהלה, אימה וחרדה אשר אז נקל יותר לשלוט עליהם וגם להוציא מהם הודאה על דבר שלא היה בעולם.

בשעה ההיא נזפרתי הא דמבואר בראשית חכמה התחלת מסכת גיהנם²¹. כתיב²² לפני זעמו מי יעמוד ומי יקום בחרון אפו. רבי זעירא פתח לעלוקה שתי בנות, הב הב²³. אמר ר' אלעזר שתי בתות של מלאכים עומדים על פתחי גיהנם, ואומרות הב, הב. אייתי, אייתי.

עוד צעדים אחדים ונחמנסאהן פתח דלת מבוא בית הפקידות וישרוק לאחד השומרים ויצו עליו: קח אורח זה. ויושיט לו נר ויאמר: אלה המה תעודותיו, לווהו לחדר הפקידות ומסור הנירות על יד.. ויפנה אלי בצחוק: עתה תתחילו להבין איפה אתם, עוד טרם פלה לדבר, מהר לרדת ולרדוף אחרי חבירו ולולב אשר ירד עוד תחלה. נראה פי ממחרים המה, דברים נחוצים יש להם למלאות, בודאי עוד טרם גמרו עבודת מלאכותם.

השומר מוליכני, ומראה באצבעו ללכת ישר באורך המבוא עד קצהו אל הדלת הפתוחה לרוחה. שמה תפנו אל אחת הכותבות אשר בשם ותתן לכם גליון שאלות אשר תענו בכתב על כל השאלות האמורות בו.

(21) שער היראה פרק יג.

(22) נחום א, ו.

(23) משלי ל, טו.

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

ביה אי ח' טבת תרפ"ד

תורה ויאדיר.

מאד אתענג לשמוע מנועם שלום הדרייג שליטיא ומכל אשר אתו עמו לטובה ולברכה, והאל הטוב יעזרני לשמוע ולהשמיע אך טוב, וירום קרן התורה, וקרן עם ישראל בגוי"ר.

כבוד ידידי הרב הגאון המפורסם בתורתו ויראתו עהיי פטהייח כשיית מוהר"ר דוד טעבלי ניי

שלום רב להדרייג.

ויקבל החיוהייש והברכה מאדוהייש כאויני ידיו הדוייש מוקירו ומכבדו כערכו הרם והנשא.

בשמחה קבלתי התשורה אשר הואיל הדרייג שליטיא לכבד את התלמידים הנעלים שיי בספרו מי נפתח, ויגדיל

הַשְּׂמִיחָה בְּשִׂמְחַת תּוֹרָה

בְּשִׂמְחַת תּוֹרָה אָנוּ מְסִימִים אֶת הַתּוֹרָה בְּקִרְיַאת פְּרָשַׁת "וְזֹאת הַבְּרָכָה" וּמִיָּד מִתְחִילִים אוֹתָהּ מִ"בְּרֵאשִׁית". בְּפְרָשַׁת "וְזֹאת הַבְּרָכָה" אֲנַחְנוּ קוֹרְאִים פְּסוּק מְאֹד מְכֹר: "תּוֹרָה צְוָה לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרְשֵׁה קְהֵלֵת יַעֲקֹב".

הַפְּסוּק הַזֶּה מְזַכֵּיר לָנוּ שֶׁלְּכָל יְהוּדֵי יֵשׁ קִשְׁר מִיָּחַד עִם הַתּוֹרָה, פִּי מֹשֶׁה הוֹרִישׁ אֶת הַתּוֹרָה לְכָל עַם יִשְׂרָאֵל. אָבֵל מִדוּעַ אֲנַחְנוּ קוֹרְאִים אוֹתוֹ דוֹקָא בְּשִׂמְחַת תּוֹרָה וְלֹא בְּחַג הַשְּׁבִיעוֹת, הַיּוֹם בּוֹ קִבְּלָנוּ אֶת הַתּוֹרָה?

בְּחַג הַשְּׁבִיעוֹת אָמְנָם קִבְּלָנוּ אֶת הַתּוֹרָה, אֲךָ אַחַר כֵּן עִם יִשְׂרָאֵל נִכְשַׁל בְּחֹטָא הָעֶגְלָה. אָבֵל מִיָּד אַחַר כֵּן מֹשֶׁה בִּקֵּשׁ סְלִיחָה מֵהַשֵּׁם, עִם יִשְׂרָאֵל חָזַר בְּתִשׁוּבָה וּבַיּוֹם הַכַּפּוּרִים הַשֵּׁם סָלַח לָנוּ, וְנָתַן לָנוּ מִחְדָּשׁ אֶת הַלּוּחֹת הַשְּׁנִיִּים עִם עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת, וְגַם אֶת הַתּוֹרָה שֶׁבָּעַל פֶּה.

הַשְּׂמִיחָה הַגְּדוּלָה שֶׁל שִׂמְחַת תּוֹרָה, בָּאָה בְּהִמְשָׁךְ לַיּוֹם הַכַּפּוּרִים. אֲנַחְנוּ שִׂמְחִים עַל הַקִּשְׁר שֶׁיֵּשׁ לָנוּ עִם הַשֵּׁם וְעִם הַתּוֹרָה. שְׂאֵפְלוּ אַחֲרֵי שְׁעַם יִשְׂרָאֵל נִכְשַׁל, הוּא הַצְּלִיחַ לָשׁוּב בְּתִשׁוּבָה וּלְחַדֵּשׁ אֶת הַקִּשְׁר עִם הַתּוֹרָה. זֶה מְרָאָה לָנוּ עַד כַּמָּה הַקִּשְׁר שֶׁלָּנוּ עִם הַתּוֹרָה הוּא חֲזָק.

וְלָכֵן בְּפְרוּשׁוֹ עַל הַפְּסוּק "תּוֹרָה צְוָה" אוֹמֵר רַש"י: "אֲחֻזְנוּהָ וְלֹא נַעֲזֹבְנָהּ". יְהוּדֵי תְּמִיד תְּמִיד נִשְׂאָר קָשׁוּר עִם הַתּוֹרָה, וְלָכֵן אֲנַחְנוּ כָּל כֵּן שִׂמְחִים הַיּוֹם.

(ע"פ לקוטי שיחות חכ"ט, עמ' 229 ואילך. מתוך 'נשמטא דאורייתא')

צורת הלוחות הייתה באופן של ריבוע (ולא חצי עיגול מלמעלה) –
וזהו עניין המפורש בגמרא מסכת בבא בתרא
משיחת יום שמחת תורה תשמ"ב

תכלית כוונת המוסד היא... לפעול עליהם שהנהגתם תהיה באופן
ד"כל מעשיך יהיו לשם שמים" ו"בכל דרכיך דעהו"
משיחת יום שמחת תורה תשמ"ב

קריאת התורה למנחת שבת קודש

שָׁמְרוּ אִמְרֹתָי וּבְרִיתִי וְנִצְרוּ: יִזְרוּ מִשְׁפָּטַי
 לְיַעֲקֹב וְתוֹרֹתַי לְיִשְׂרָאֵל יִשְׁמְרוּ קְטוֹרֵה בְּאֶפְדֹּי
 וּכְלִיל עַל־מִזְבְּחִי: א בְּרַךְ יְהוָה חֵילוֹ וּפְעָלוֹ
 יְדִיו תִּרְצֶה מִחֵץ מִתְּנִים קָמְיוֹ וּמִשְׁנָאוֹ
 מִן־יְקוּמוֹן: ס י לְבַנְיָמִן אָמַר יְדִיד יְהוָה יִשְׁכֵּן
 לְבֵטַח עָלָיו חֲפָף עָלָיו כָּל־הַיּוֹם וּבֵין כַּתְּפוֹ
 שָׁכֵן: ס (ישראל) י וּלְיוֹסֵף אָמַר מִבְּרַכַּת יְהוָה
 אֲרֻצּוֹ מִמְּגֵד שָׁמַיִם מְפֹל וּמִתְהוֹם רִבְצַת
 תַּחַת: יד וּמִמְּגֵד תְּבוּאֹת שָׁמֶשׁ וּמִמְּגֵד גֶּרֶשׁ
 יִרְחִים: טו וּמִרֹאשׁ הַרְרֵי־קָדֶם וּמִמְּגֵד גְּבְעוֹת
 עוֹלָם: טז וּמִמְּגֵד אֶרֶץ וּמִלְאָה וּרְצוֹן שְׁכֵנֵי סִנְיָה
 תְּבוּאֹתֶיהָ לְרֹאשׁ יוֹסֵף וּלְקַדְקֹד נְיִיר אֲחִיו:
 יז בְּכוֹר שׁוֹרֹו הָדָר לוֹ וְקַרְנֵי רֵאֵם קִרְנָיו בָּהֶם
 עֲמִים יִנְגַח יַחְדוֹ אֶפְסֵי־אֶרֶץ וְהֵם רִבְצוֹת
 אֶפְרַיִם וְהֵם אֲלֵפֵי מִנְשָׁה: ס ע"כ כמנחת
 שבת

לג « וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ
 הָאֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מוֹתוֹ: ג וַיֹּאמֶר
 יְהוָה מִסִּינַי בָּא וּזְרַח מִשְׁעִיר לָמוֹ הוֹפִיעַ מִהַר
 פְּאָרָן וְאַתָּה מִרְבַּכַּת קָדֵשׁ מִיַּמֵּינוֹ אֵשׁ דַּת
 לָמוֹ: ג אֶף חֲבַב עַמִּים כָּל־קִדְשָׁיו בִּידֶךָ וְהֵם
 תָּכֹן לְרִגְלֶךָ יִשָּׂא מִדְּבַר־תּוֹי: ד תּוֹרַה צְוֵה־לָנוּ
 מֹשֶׁה מוֹרְשָׁה קַהֲלַת יַעֲקֹב: ה וַיְהִי בִישְׁרוֹן
 מִלֶּךְ בְּהַתְּאֶפֶף רֹאשֵׁי עָם יַחַד שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל:
 ו יְחִי רְאוּבֵן וְאַלְיָמֹת וַיְהִי מִתּוֹ מִסְפָּר: ס
 וְזֹאת לַיהוּדָה וַיֹּאמֶר שָׁמַע יְהוָה קוֹל יְהוּדָה
 וְאַל־עֲמֹו תְּבִיאֵנוּ יְדִיו רַב לוֹ וְעֹזֵר מִצְרָיו
 תַּהֲיֶה: פ (לוי) ח וּלְלוֹנֵי אָמַר תִּמְיֹד וְאוּרִיָד לְאִישׁ
 חֲסִידֶךָ אֲשֶׁר נִסִּיתוֹ בְּמִסְפָּה תְּרִיבָהוּ עַל־מֵי
 מְרִיבָה: ט האמר לאביו ולאמו לא ראיתיו
 ואת־אחיו לא הפיר ואת־בנו לא ידע פי

אגרות קודש

ב"ה, כ"ד תשרי, תשט"ו
 ברוקלין.

מחותי הרה"ג והרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ
 מוה"ר גרשון שי

שלום וברכה!

...בנוגע להמאמר היכן גנוז בתורה, נרשם בשולי המכתב.

בברכת הצלחה לשנה חדשה בעניינים הכללים ובענייני הפרטים.

בדגל מחנה אפרים בראשית: וגנוז לצדיקים כו' ושמעתי מא"ז נ"ע זלה"ה היכן גנוז
 האור ההוא ואמר שהשי"י גנוז בתורה. וראה ג"כ אור המאיר פ' פקודי. ועדהנ"ל: זח"א רסד, א.
 זח"ב קמט, א. ז"ח רות פה, ב.

לוח זמנים לשבוע שמיני עצרת ושמחת תורה - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שיעון חורף (ק) = שיעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
			ש	א	ש	א								
באר שבע (ק)	06:34	06:38	08:57	08:58	09:30	09:31	10:32	10:32	12:59	13:01	18:52	18:45	18:00	18:55
חיפה (ק)	06:34	06:38	08:56	08:57	09:30	09:31	10:31	10:31	12:58	13:00	18:20	18:44	17:49	18:54
ירושלים (ק)	06:33	06:37	08:55	08:56	09:29	09:30	10:30	10:30	12:57	12:59	18:22	18:43	17:43	18:53
תל אביב (ק)	06:34	06:38	08:57	08:58	09:30	09:32	10:32	10:32	12:59	13:01	18:26	18:45	17:58	18:55
אוסטריה, וינה (ק)	06:53	07:02	09:03	09:06	09:47	09:50	10:47	10:49	13:12	13:14	18:22	18:55	18:06	19:08
אוסטריה, מלבורן (ק)	06:57	06:48	09:24	09:18	09:47	09:56	11:06	11:02	13:40	13:41	19:30	19:58	19:10	20:09
אוקראינה, אודסה (ק)	06:55	07:03	09:07	09:10	09:49	09:52	10:49	10:51	13:15	13:17	18:26	18:58	18:10	19:11
אוקראינה, דוניצ'ק (ק)	06:27	06:36	08:37	08:41	09:21	09:24	10:21	10:23	12:47	12:49	17:57	18:30	17:41	18:43
אוקראינה, דניפרופטרובסק (ק)	06:38	06:47	08:48	08:51	09:32	09:35	10:32	10:34	12:58	13:00	18:20	18:53	17:52	18:54
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	07:05	07:14	09:12	09:16	09:58	10:01	10:58	11:00	13:23	13:25	18:32	19:06	18:16	19:20
אוקראינה, קייב (ק)	06:57	07:07	09:04	09:08	09:50	09:54	10:51	10:53	13:16	13:18	18:24	18:59	18:08	19:12
ארה"ב, אמריקות, אבו דאבי (ח)	06:14	06:17	08:40	08:40	09:11	09:11	10:13	10:12	12:40	12:42	18:10	18:34	17:45	18:38
איטליה, מילאנו (ק)	07:21	07:29	09:33	09:36	10:15	10:18	11:15	11:17	13:43	13:41	19:07	19:55	18:37	19:37
אקוודור, קיטו (ח)	06:00	05:59	08:32	08:30	09:00	08:58	10:03	10:01	12:32	12:34	18:07	18:05	17:47	18:36
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	06:31	06:22	09:00	08:54	09:35	09:30	10:39	10:35	13:13	13:14	18:58	19:28	18:42	19:39
ארגנטינה, בריז'יבה (ח)	07:19	07:09	09:46	09:39	10:25	10:19	11:30	11:25	14:06	14:05	19:51	20:21	19:38	20:39
ארה"ב, בולטימור (ק)	07:02	07:08	09:20	09:22	09:57	09:59	10:58	10:59	13:26	13:24	18:49	18:40	18:23	19:20
ארה"ב, ברוקלין (ק)	06:52	06:58	09:09	09:11	09:47	09:49	10:48	10:48	13:15	13:14	18:38	18:57	18:12	19:09
ארה"ב, גריס סיטי (ק)	06:53	06:59	09:09	09:11	09:47	09:49	10:48	10:49	13:16	13:14	18:39	18:58	18:12	19:09
ארה"ב, דטרויט (ק)	07:29	07:36	09:44	09:47	10:23	10:26	11:24	11:25	13:52	13:50	19:14	19:44	18:47	19:45
ארה"ב, הווסטון (ק)	07:15	07:18	09:38	09:39	10:11	10:12	11:12	11:12	13:39	13:41	19:08	19:32	18:43	19:35
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	06:46	06:51	09:07	09:09	09:42	09:43	10:43	10:43	13:10	13:12	18:36	18:55	18:12	19:05
ארה"ב, מיאמי (ק)	07:13	07:16	09:38	09:38	10:10	10:10	11:11	11:11	13:39	13:41	19:08	19:32	18:44	19:35
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	06:48	06:54	09:04	09:06	09:43	09:45	10:43	10:44	13:11	13:11	18:34	18:53	18:08	19:05
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	07:16	07:22	09:33	09:35	10:11	10:13	11:12	11:12	13:38	13:40	19:02	18:53	18:36	19:33
ארה"ב, שיקגו (ק)	06:47	06:54	09:03	09:05	09:42	09:44	10:42	10:43	13:08	13:10	18:32	18:52	18:06	19:04
בוליביה, לה-פס (ח)	06:15	06:10	08:47	08:43	09:17	09:13	10:20	10:17	12:53	12:51	18:30	18:53	18:12	19:03
בלגיה, אנטוורפן (ק)	07:42	07:52	09:48	09:52	10:35	10:39	11:35	11:37	14:02	14:00	19:21	19:56	18:52	19:57
בלגיה, בריסל (ק)	07:42	07:52	09:49	09:53	10:35	10:39	11:35	11:37	14:02	14:00	19:21	19:56	18:52	19:57
ברזיל, סאו פאולו (ח)	05:47	05:41	08:18	08:14	08:50	08:46	09:53	09:50	12:27	12:26	18:10	18:12	17:50	18:42
ברזיל, ריו דה ז'נירו (ח)	05:36	05:30	08:07	08:03	08:38	08:34	09:42	09:38	12:15	12:14	17:54	17:56	17:37	18:29
בריטניה, לונדון (ק)	07:00	07:10	09:06	09:10	09:53	09:57	10:53	10:55	13:18	13:20	18:40	19:14	18:13	19:15
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	07:10	07:21	09:13	09:17	10:02	10:06	11:02	11:04	13:29	13:27	18:46	19:23	18:19	19:24
גרמניה, ברלין (ק)	07:07	07:17	09:11	09:16	09:59	10:04	10:59	11:02	13:26	13:24	18:46	19:21	18:15	19:21
גרמניה, פרנקפורט (ק)	07:25	07:34	09:32	09:36	10:18	10:21	11:18	11:20	13:45	13:43	19:05	19:52	18:36	19:39
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	05:47	05:41	08:18	08:14	08:50	08:46	09:54	09:51	12:28	12:26	18:14	18:16	17:51	18:45
הודו, מומבאי (ח)	06:29	06:30	08:57	08:56	09:27	09:26	10:28	10:28	12:58	12:56	18:27	18:46	18:05	18:55
הודו, פונה (ח)	06:25	06:26	08:53	08:52	09:23	09:22	10:25	10:24	12:54	12:53	18:24	18:47	18:01	18:51
הונגריה, בודפשט (ק)	06:42	06:50	08:52	08:56	09:36	09:39	10:36	10:38	13:03	13:02	18:24	18:57	17:56	18:57

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		ניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
טורקיה, איסטנבול (ח)	06:03	05:56	08:53	08:51	08:53	08:51	09:53	09:52	12:20	12:18	17:33	17:43	18:02	18:12	17:17	18:14
יוון, אתונה (ק)	07:20	07:20	10:17	10:15	10:17	10:15	11:17	11:16	13:45	13:43	19:00	19:09	19:28	19:37	18:43	19:39
מולדובה, קיישיב (ק)	07:03	07:11	10:00	09:56	10:00	09:56	10:58	10:57	13:24	13:23	18:45	18:45	19:06	19:17	18:17	19:18
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	06:27	06:28	09:24	08:54	09:24	08:54	10:25	10:26	12:55	12:54	18:24	18:24	18:42	18:47	18:02	18:52
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)	05:50	05:38	08:55	09:02	08:55	09:02	10:04	10:08	12:49	12:49	18:46	18:54	19:26	19:18	18:34	19:39
נפאל, קטמנדו (ח)	05:56	05:59	08:53	08:53	08:53	08:53	09:54	09:54	12:23	12:22	17:50	17:44	18:09	18:15	17:27	18:18
סין, בייג'ינג (ח)	06:10	06:16	09:07	09:05	09:07	09:05	10:06	10:06	12:34	12:32	17:58	17:48	18:17	18:26	17:30	18:28
סינגפור, סינגפור (ח)	06:51	06:50	09:49	09:51	09:49	09:51	10:52	10:53	13:25	13:23	18:57	18:55	19:17	19:19	18:38	19:26
פולין, ורשא (ק)	06:36	06:46	09:33	09:29	09:33	09:29	10:31	10:29	12:56	12:54	18:14	18:00	18:36	18:50	17:45	18:51
פרו, לימה (ח)	05:52	05:48	08:50	08:53	08:50	08:53	09:53	09:56	12:28	12:27	18:04	18:04	18:27	18:27	17:46	18:36
צרפת, ליון (ק)	07:38	07:46	10:32	10:32	10:35	10:32	11:34	11:33	14:00	13:59	19:22	19:10	19:53	19:53	18:54	19:54
צרפת, פריז (ק)	07:50	07:58	10:43	10:43	10:46	10:43	11:45	11:43	14:10	14:09	19:32	19:19	20:04	19:51	19:02	20:05
קולומביה, בוענה (ח)	05:44	05:43	08:43	08:13	08:41	08:43	09:44	09:45	12:16	12:14	17:48	17:46	18:08	18:10	17:28	18:17
קנדה, טורונטו (ק)	07:15	07:22	10:09	10:11	10:11	10:09	11:11	11:09	13:37	13:35	19:01	18:51	19:29	19:19	18:32	19:31
קנדה, מונטריאול (ק)	06:52	07:00	09:46	09:07	09:49	09:46	10:48	10:46	13:14	13:12	18:36	18:25	19:06	18:55	18:07	19:07
קפריסין, לינקה (ק)	06:40	06:44	09:35	09:02	09:37	09:35	10:37	10:37	13:05	13:03	18:30	18:22	18:49	18:57	18:05	18:59
רוסיה, לובאוויטש (ח)	06:58	07:09	09:50	09:03	09:54	09:50	10:52	10:50	13:16	13:14	18:33	18:18	18:56	19:11	18:03	19:11
רוסיה, מוסקבה (ח)	06:31	06:43	09:23	08:36	09:28	09:23	10:26	10:23	12:49	12:47	18:09	17:54	18:30	18:45	17:35	18:45
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	06:19	06:28	09:13	08:33	09:16	09:13	10:15	10:13	12:41	12:39	18:02	17:50	18:34	18:34	17:34	18:35
שווייץ, ציריך (ק)	07:24	07:32	10:18	09:38	10:21	10:18	11:20	11:18	13:46	13:44	19:10	18:58	19:39	19:27	18:38	19:40
תאילנד, בנגקוק (ח)	06:08	06:08	08:36	08:37	09:05	09:06	10:07	10:08	12:38	12:36	18:08	18:04	18:27	18:31	17:47	18:36

* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

נסיעתו משם עלולה להרוס ולבטל כל ההישגים דעד עתה. ובוודאי שיימצאו כמה שיפרשו הנסיעה מהתם – כנסיה ובריחה מן המערכה ממכתב י"ב תשרי, תשי"ט

מעלת יום השבת היא – היותו יום שאסור במלאכה, ועד ש"יהא בעיניו כאילו כל מלאכתו עשויה", וכיוון שהתורה – "תורת אמת" – אומרת כן, ו"אין הקדוש-ברוך-הוא בא בטרוניא עם בריותיו", הרי מובן, שאם רק יתנהג כפי שהתורה דורשת ממנו, אזי אכן יהיה אצלו המעמד ומוצב ש"כל מלאכתו עשויה" משיחת יום ב' דהג הסוכות, ה'תשכ"ח

סדר הדלקת נרות לשמיני עצרת ולשמחת תורה

מצווה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה . . . אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך . . . ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהגן הטוב של בנות ישראל . . . להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול (בחול"ל נותנים בערב החג הראשון גם עבור היום השני). אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחרי ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הבדלה.

ליל שמע"צ ושמח"ת (בחול"ל ליל שמע"צ) שחל בשבת קודש

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום עליידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

יש להדליק בחול"ל לפני כניסת החג (השבת) "נר נשמה" (או שלהבת גז וכדומה) כדי לאפשר העברת אש להדלקת הנרות בלילה השני של שמחת תורה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שִׁבְתִּי וְשֶׁל יוֹם טוֹב:**

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהִחַיְנוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזִמְנֵי הַזֶּה:

בחול"ל - ליל שמחת תורה

לאחר צאת הכוכבים ולפני כל ההכנות שעושים עבור היום השני, כולל ההכנה להדלקה והדלקת נרות החג, מברכים:

בְּרוּךְ הַמְּבַדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְקֹדֶשׁ:

זמן הדלקת הנרות וכן הדלקה לצורך דברים אחרים - רק בלילה, לאחר צאת הכוכבים, על ידי העברה מאש הדלוקה לפני כניסת החג. אסור בשום אופן להדליק על ידי יצירת אש חדשה (גפרור או מצית).

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:**

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהִחַיְנוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזִמְנֵי הַזֶּה:

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתה, וטוב לומר מעומד אם אפשר בכל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויהתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריךנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז הפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף פל-אויב ואורב ולסמים וחיזת רעות בדרך ומכל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלה פל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרה בת תמר

ויוצאי הלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי שיחיו

לבניב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il Otzar770.com Chasidut.tv Lahak.org

הרשמה כמנויים
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמודות נדרים פלוס

P.P.
שולם
1949
תל אביב